GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2024

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 9 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2019/1278 04.07.2024
HAKAN BUZHANE

002 2019/10171 04.07.2024
C.S.

003 2020/20078 04.07.2024
İBRAHİM KARAOSMANOĞLU

004 2020/34861 04.07.2024
ABDULLAH ZEYDAN (3)

005 2020/38783 04.07.2024
S.Ö.

006 2021/1318 04.07.2024
E.E.S.

007 2019/336 10.07.2024
MEHMET ARİF YAZIKOZ VE DİĞERLERİ

008 2019/22031 10.07.2024
HÜSEYİN BERAT ŞENGÜL

009 2019/41273 10.07.2024
NEVZAT TURGUT (2)

010 2020/4579 10.07.2024
MURAT ÇEŞME

011 2020/6450 10.07.2024
BELGİN YALÇIN VE DİĞERLERİ

012 2020/6784 10.07.2024
UĞURCAN GENÇAY

013 2020/19016 10.07.2024
HAVVA KAYGISUZ

014 2020/21790 10.07.2024
HASAN TAŞ VE DİĞERLERİ

015 2020/22107 10.07.2024
AYHAN GÜN VE DİĞERLERİ

016 2020/23216 10.07.2024
EYYÜP SANDIRAZ

017 2020/23731 10.07.2024
MURAT CANIM

İçindekiler - devam

018 2020/27067 10.07.2024
NİHAT EKMEZ

019 2020/27878 10.07.2024
ERDAL ÇELİK

020 2020/33385 10.07.2024
MUHAMMED ORHAN

021 2020/34287 10.07.2024
GÖNÜL MENGE VE DİĞERLERİ

022 2020/37859 10.07.2024
HANİFE BAYKAL

023 2020/37963 10.07.2024
İSMAİL KESKİN

024 2020/38830 10.07.2024
DEHA BİTKİSEL ATIK YAĞ TOPLAMA GERİ KAZANIM BİODİZEL ÜRETİMİ SANAYİ VE TİCARET A. Ş.

025 2021/390 10.07.2024
CENTUR TURİZM İNŞ. KONAKLAMA ARAÇ KİRALAMA VE SOSYAL HİZM. LTD. ŞTİ.

026 2021/3397 10.07.2024
ERSİN ULAŞ

027 2021/4028 10.07.2024
SEYİDE SERÇE

028 2021/14993 10.07.2024
AHMET YERAL

029 2021/18016 10.07.2024
A.Y.

030 2021/23682 10.07.2024
AHMET HİCRİ KAYHAN

031 2021/25429 10.07.2024
ŞENGÜL KILAVUZ

032 2021/26341 10.07.2024
BAYRAM YABA VE DİĞERLERİ

033 2021/28213 10.07.2024
PERRİN KUTUN

034 2021/28719 10.07.2024
CEMİL KADIOĞLU

İçindekiler - devam

035 2021/31817 10.07.2024
CEMAL AYAZ

036 2021/32932 10.07.2024
ZEYNEP GÖKÇEK

037 2021/38832 10.07.2024
OKAN KARAKUŞ

038 2021/42619 10.07.2024
TANSU KÜÇÜKÖNCÜ

039 2021/60319 10.07.2024
FATİH ERDOĞAN

040 2022/11331 10.07.2024
FERİDUN GENÇ VE SERKAN DEMİR

041 2022/13809 10.07.2024
AZİZ YILDIRIM (6)

042 2022/21108 10.07.2024
MERVE NUR TEKİN

043 2022/24391 10.07.2024
ABDULHAKİM EKİNCİ

044 2022/56422 10.07.2024
A.A.

045 2019/18092 11.07.2024
ŞULE DEMİREL VE DİĞERLERİ

046 2019/22718 11.07.2024
YUNUS EMRE AKKAYA VE DİĞERLERİ

047 2019/24942 11.07.2024
SÜLEYMAN GÜNGEN

048 2019/29262 11.07.2024
BAHTİYAR ÖZTÜRK

049 2020/2509 11.07.2024
NİHAT KUYUBAŞI

050 2020/4484 11.07.2024
DOĞAN ATILGAN

051 2020/13934 11.07.2024
ASABİL YIRTICI

İçindekiler - devam

052 2020/15888 11.07.2024
SADRETTİN SARIKAYA

053 2020/25089 11.07.2024
DERYA KOPARAN VE SÜMEYYA ERDEM

054 2020/25884 11.07.2024
AHMET KOÇ VE DİĞERLERİ

055 2020/27467 11.07.2024
FARUK ÖÇAL

056 2020/30778 11.07.2024
ABDULKERİM YENİL

057 2020/36382 11.07.2024
SAMIRA NAIMI

058 2020/39609 11.07.2024
ÜLKÜ KARTAL

059 2021/9892 11.07.2024
S.B. (2)

060 2021/10837 11.07.2024
MEHMET DEMEZ

061 2021/25821 11.07.2024
FATMA TALİA ALAN

062 2021/25848 11.07.2024
LOKMAN HEZER

063 2021/26111 11.07.2024
İLKER MURAT AYDIN (2)

064 2021/28395 11.07.2024
NURHAYAT ALTUN

065 2021/30896 11.07.2024
HÜSEYİN GÖNLÜMGEZER VE SERAP TALA

066 2021/34240 11.07.2024
A.M.T. VE DİĞERLERİ

067 2021/35038 11.07.2024
E.E.T.

068 2021/37623 11.07.2024
UTKU YURT

İçindekiler - devam

069 2021/39659 11.07.2024
MAHMUT BASYAN

070 2021/47455 11.07.2024
MUSTAFA CİNOĞLU

071 2022/29895 11.07.2024
Y.A.

072 2022/89689 11.07.2024
ÜMRAN CENGİZ

073 2019/39889 17.07.2024
FATMA ÇİĞDEM TENKER KÖKSAL

074 2020/1547 17.07.2024
ARSLAN İLHAN

075 2020/2019 17.07.2024
GÜRÇAY BAYLAR

076 2020/6821 17.07.2024
İ.K.

077 2020/8246 17.07.2024
AVRUPA ELEKTRONİK YAYINCILIK A.Ş. VE YERKÖY RADYO TELEVİZYON YAYINCILIĞI REKLAM A.Ş.

078 2020/10117 17.07.2024
ZEKERİYA AKIN

079 2020/18122 17.07.2024
N.S.M.M.

080 2020/18871 17.07.2024
ALİ ÇETİN VE DİĞERLERİ

081 2020/22972 17.07.2024
ERHAN ŞAHİN (2)

082 2020/23471 17.07.2024
MUTLU KARKUCAK

083 2020/23538 17.07.2024
İMREN ÇİLOĞLU

084 2020/23972 17.07.2024
RAMAZAN AYAZ

085 2020/29073 17.07.2024
BÜLTEN BASIN YAYIN REKLAMCILIK TİCARET LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

086 2020/34827 17.07.2024
MUSTAFA AKBULUT

087 2020/36673 17.07.2024
YAŞAR ÇIKRIKCI

088 2020/37871 17.07.2024
ALİ AVCI VE DİĞERLERİ

089 2021/3477 17.07.2024
TOLGA GÜNAYDIN

090 2021/27603 17.07.2024
İBRAHİM MEHMET RİFAT ÖZBEK VE OSMAN MEHMET MİTHAT ÖZBEK

091 2021/29116 17.07.2024
MUHAMMED POLAT

092 2021/35053 17.07.2024
ALİ ÜLGÜ

093 2021/42571 17.07.2024
GÜVEN USTA (2)

094 2021/45975 17.07.2024
FİGEN KARA VE DİĞERLERİ

095 2021/53368 17.07.2024
FATİH GÖRAL

096 2021/53760 17.07.2024
EROL ESKİ

097 2021/64508 17.07.2024
OĞUZHAN KAPLAN

098 2021/64558 17.07.2024
METİN GÜRCAN

099 2022/25403 17.07.2024
KEMAL KILIÇDAROĞLU (9)

100 2022/37043 17.07.2024
KUBİLAY SELÇUK

HAKAN BUZHANE

B. No: 2019/1278 | Karar tarihi: 04.07.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1278

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

HAKAN BUZHANE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1278)

Karar Tarihi: 4/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/11/2024-32721

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : Hakan BUZHANE

Vekili : Av. İbrahim AFACAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda kalabalık odada tutulma, yeterli yemek verilmeme, sağlık

hizmetlerinin gerektiği gibi sağlanamaması ve bu konulardaki başvurunun infaz hâkimliğince incelenmeden reddedilmesi nedeniyle kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başka bir ceza infaz kurumundan 30/3/2015 tarihinde naklen getirildiği Marmara (Silivri) 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) 21/9/2019 tarihine kadar barındırılmıştır. Başvurucu 21/9/2019 tarihinde başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmiş ve 15/4/2020 tarihinde de denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak şartıyla tahliye edilmiştir.

3. Başvurucu; İnfaz Kurumunun aşırı kalabalık olması nedeniyle günlük hayatını sürdürmekte ve haklarını kullanmakta sorunlar yaşadığını, 21 kişi için planlanan koğuşta 48 kişi kaldığını, kalabalık nedeniyle banyo ve tuvalet kullanımının, sıcak su miktarının yeterli olmadığını, hijyen koşullarının gerektiği gibi olmadığını, kişisel eşyaların muhafazası, mutfak ihtiyaçları, ortak kullanım alanları, boş vakitleri değerlendirme, sosyal ve kültürel imkânlardan yararlanma, ziyaretçileriyle görüşme, sağlık hizmeti alma ve havalandırma gibi diğer ihtiyaç ve haklarını kullanmanın zorlaştığını, mahpus sayısının artmasına rağmen İnfaz Kurumu personeli, doktoru, psikoloğu, diş hekimi vs.nin aynı oranda artmadığını belirterek aşırı kalabalık nedeniyle kötü muameleye maruz kalındığına dair şikâyetin kabul edilmesini, İnfaz Kurumu şartlarının uygunsuzluğunun tespit edilmesini, bu şartların düzeltilerek Anayasa'ya ve kanunlara uygun hâle getirilmesini, kanunlara aykırılık taşıyan hususların bir an önce düzeltilmesi mümkün olmazsa infazın durdurulmasına ve tahliye edilmesine karar verilmesi talebiyle 8/10/2018 tarihinde İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur.

4. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun talepleri İnfaz Kurumunun idari işleyişine ilişkin olup anılan taleplerin Hâkimliğin 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 4. maddesinde yazılı görevinin kapsamı dışında kaldığı gerekçesiyle görev yönünden ret kararı vermiştir. Başvurucu, Hâkimliğin ve Mahkemenin şikâyetini incelemeye görevli ve yetkili olduğunu belirterek ret kararına itiraz etmiştir.

5. Silivri Ağır Ceza Mahkemesi, İnfaz Hâkimliğinin kararında ve kararın gerekçesinde usul ve kanuna aykırı bir yön bulunmadığı gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 4/12/2018 tarihinde öğrenmesinin ardından 3/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

8. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; barındırıldığı koğuşun çok kalabalık olduğunu, kalabalık nedeniyle asgari kişisel alanın sağlanamadığını, meydana gelen karışıklık ve gürültü sonucu uyuma şartlarının kötüleştiğini, mahpus sayısının artmasına rağmen koğuşa verilen yemek miktarının ve infaz kurumunda çalışan sayısının artmadığını, sıranın çok geç geldiğini ve yeteri kadar ilgilenilmediğini bildiğinden hayati bir sebep olmadıkça doktora/psikoloğa ulaşma hakkını kullanmadığını, kişisel alan hesaplanırken sadece içinde kalınabilecek/uyunabilecek alanların hesaba katılması gerektiğini, tutma şartları yönünden

katlanması gereken ağırlık eşiğinin fazlasıyla aşıldığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu; tutulma şartları yönünden İnfaz Hâkimliğinin görevsizlik kararı vermesi nedeniyle kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğini, itiraz merciinin ise Hâkimlikten gelen kararların itirazını değerlendirirken kararın içeriğine bakmaksızın reddettiğini, itiraz merciinin çelişkili kararlar vermesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun tutma şartlarına ilişkin şikâyetleri yönünden farklı bir ceza infaz kurumuna nakledilmesi nedeniyle tazminat davası açabileceğinden bahisle başvuru yollarını usulüne uygun tüketmediği, başvurucunun şikâyet ve itirazları hakkında herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmadan İnfaz Hâkimliği nezdinde şikâyet başvurusunda bulunabildiği, İnfaz Hâkimliği kararına karşı yaptığı itirazla kararın hukuki denetimini sağladığı ileri sürülmüştür. Başvurucunun iddialarının incelenmesinde Anayasa ve mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu karşı beyanda bulunmamıştır.

12. 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak infaz hâkimliğinin görevlerindendir. Buna rağmen İnfaz Hâkimliği, başvurucunun şikâyetleri yönünden görevsizlik kararı vermiştir. Başvurucunun tutulma koşullarına ilişkin şikâyetlerinin büsbütün temelsiz olmadığı, bir başka ifadeyle sözü edilen iddiaların savunulabilir (tartışmaya, değerlendirmeye değer) nitelikte olduğu anlaşıldığından belirtilen iddialar kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir (etkili başvuru hakkından inceleme için bağlantı kurulan hak, özgürlük ya da yasağın savunulabilir olmasının şart olduğuna dair kararlar için birçok karar arasından bkz. Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 73).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, bir başka söyleyişle başarı şansı sunması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir ihlalin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61). Ayrıca etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılabilmesi kural olarak bu hakla arasında bağlantı kurulan hakkın, özgürlüğün ya da yasağın ihlal edildiğine önceden karar verilmiş olmasına bağlı değildir (Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, § 64).

15. Somut olayda başvurucunun tutulduğu odaların kalabalık olmasına yönelik şikâyetlerinin yanı sıra sağlık hizmetinin gerektiği gibi sağlanamamasına, hijyen koşullarının yetersiz olduğuna ve yeterli yemek verilmemesine yönelik iddialarını da içeren ceza infaz kurumunun şartlarının uygunsuz olduğuna ilişkin şikâyetlerinin, şikâyet konusunun 4675 sayılı Kanun'da düzenlenen infaz hâkimliklerinin görev alanına girmediği gerekçesiyle esasa girilmeden reddedildiği, bu itibarla başvurucunun barınma, beslenme, muayene ve tedaviye ilişkin şikâyetleri konusunda yerel mahkemelerce bir inceleme ve araştırma yapılmadığı anlaşılmıştır. Şikâyet konusunun 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ve infaz hâkimliklerine mahpusların hak ve hürriyetlerinin korunması adına geniş bir görev alanı tanıyan düzenlemenin kapsamına hangi nedenlerle girmediği hususunda yerel mahkemelerce ikna edici açıklamalarda bulunulmadığı görülmüştür.

16. Başvurucunun İnfaz Hâkimliğine yaptığı şikâyetine ilişkin verilen görev yönünden ret kararının ilgili ve yeterli gerekçe içermediği, başvurucunun iddialarının incelenmesine ve uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı değerlendirilmiştir. İnfaz Hâkimliği tarafından verilen kararların dayanağı olarak gösterilen ilgili mevzuatın başvuruya konu işlemin hukuka ve Anayasa'ya uygun olup olmadığının denetlemesini yasaklamadığı da dikkate alındığında İnfaz Hâkimliğince ortaya konulan bu yaklaşım, temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiğine yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenmesine imkân sağlamamıştır. İtirazın yapıldığı Ağır Ceza Mahkemesi de bu eksikliği gidermeye yönelik bir karar vermemiştir. Neticede başvurucuya, kötü muamele yasağı kapsamında olduğunu ileri sürdüğü müdahalenin ortadan kaldırılması talebiyle başvurabileceği ve asgari güvenceleri içeren, pratikte de işleyen etkili bir hukuk yolunun sunulmadığı sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

19. Başvurucunun tahliye edilmesi nedeniyle tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

20. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekalet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuyaÖDENMESİNE

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2018/5849, K.2018/6064) ve Silivri Ağır Ceza Mahkemesine (2018/2361 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; kalabalık odada tutulma ve bu konudaki taleplerinin İnfaz Hakimliğince incelenmeden reddedilmesi nedeniyle kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Anayasa'nın 17. maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı güvence altına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı düzenlenmiştir. Anılan fıkrayla özel olarak insan onurunun korunması amaçlanmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

3. Başvuru konusu olayda başvurucu 3/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuş, başvuru tarihinden sonra 21/9/2019 tarihinde başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmiş ve 15/4/2020 tarihinde tahliye olmuştur. Başvurucunun kalabalık olduğu ceza infaz kurumunda nakil talebi yerinde görülmüş ve başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun nakil taleplerinin dikkate alındığı not edilmelidir.

4. Öte yandan çoğunluk tarafından belirtilen İnfaz Hakimliğinin başvurucunun taleplerini incelemesi gerektiğine dair görüş değerlendirildiğinde, infaz hakimliğine başvurudan önce başvurucunun anılan iddialarını Cezaevi İdare ve Gözlem Kuruluna iletmesi ve buradan alacağı cevaba gere İnfaz Hakimliğine başvurması gerekir. İdare ve Gözlem Kurulunun etkisiz bir yol olduğu düşünülemez. Nitekim Mustafa Genç kararında başvurucu, eş görüşmesi ödülünden yararlanmak amacıyla doğrudan İnfaz Hâkimliğine başvurduğunu beyan etmiş; İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kuruluna başvurduğuna dair bir iddia ileri sürmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu gerekçesiyle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir (Mustafa Genç, B. No: 2018/12508, 11/12/2018).

5. Somut olayda da başvurucu, koğuş şartlarının düzeltilmesine veya koğuş değişikliğine yönelik olarak idare ve gözlem kuruluna başvurduğuna veya ceza infaz kurumuna başvurduğuna dair bilgi veya belge ileri sürmemiştir. Doğrudan İnfaz Hakimliğine yapılan başvuruda ise görev yönünden ret kararı verilmiştir.

6. Diğer yandan başvurucunun başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmesi veya tahliye edilmesinden sonra anılan iddialarına ilişkin olarak tazminat davası açabileceği de gözönünde bulundurulmalıdır.

7. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden başvurucunun kötü muamele yasağıyla

bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımızdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Yılmaz AKÇİL

C.S.

B. No: 2019/10171 | Karar tarihi: 04.07.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10171

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

C.S. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10171)

Karar Tarihi: 4/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 24/10/2024-32702

GENEL KURUL

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : C.S.

Vekili : Av. Nermin SİS

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yargılandığı davada delil olarak kullanmak üzere ceza infaz kurumuna avukat olarak giriş çıkış kayıtlarını isteyen başvurucunun bilgi edinme talebinin reddedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/3/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 1978 doğumlu olan başvurucu, İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlık görevini sürdürürken İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin 5/4/2017 tarihli kararıyla terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 23/11/2017 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında anılan suçtan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmış ve yargılama İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) E.2017/230 sayılı dosyası üzerinden yürütülmüştür. Olayların meydana geldiği tarihte yargılaması devam eden başvurucu, Silivri 4 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunmaktadır.

7. Başvurucu, hakkındaki ceza yargılaması devam ederken savunmasına esas olmak üzere 9/2/2018 tarihli dilekçesi ile "1/5/2015-20/1/2016 tarihleri arasında İstanbul Barosuna kayıtlı bir avukat olarak Silivri 9 Nolu Ceza İnfaz Kurumuna hangi tarihlerde, hangi saatler arasında avukat olarak görüşmek üzere giriş çıkış yaptığı" hususunda Silivri 9 No.lu Ceza İnfaz Kurumundan bilgi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun söz konusu talebi Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 12/2/2018 tarihli yazısıyla ve "avukat olarak Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna giriş çıkış tarih ve saatlerini bizzat biliyor olması nedeniyle talebin Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamına girmediği" gerekçesiyle reddedilmiştir.

8. Başvurucu, söz konusu karara karşı 19/2/2018 tarihinde Bakırköy Sulh Ceza Hâkimliğine itiraz etmiş; Sulh Ceza Hâkimliği, kararın idari nitelikte bir işlem olduğundan bahisle herhangi bir değerlendirme yapılamayacağına karar vermiştir. Akabinde başvurucu anılan karara yönelik iptal davası açmıştır. Davanın görüldüğü İstanbul 4. İdare Mahkemesi 12/9/2018 tarihinde "davacının talep ettiği kayıtların özel bir çalışma, araştırma, inceleme gerektirecek nitelikte olması nedeniyle Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7. maddesinin 2. fıkrası gereği idarenin bu hususta bilgi verme zorunluluğu bulunmadığı" gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

9. Başvurucunun istinaf talebinde bulunması üzerine dosyanın gönderildiği İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 26/12/2018 tarihinde kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle istinaf talebinin esastan reddine karar vermiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 26/2/2019 tarihinde öğrendikten sonra 27/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

11. 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun "Amaç" kenar başlıklı birinci maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir."

12. 4982 sayılı Kanun'un "Bilgi verme yükümlülüğü" kenar başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kurum ve kuruluşlar, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler."

13. 4982 sayılı Kanun'un "İstenecek bilgi veya belgenin niteliği" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Bilgi edinme başvurusu, başvurulan kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.

Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler."

B. Uluslararası Hukuk

14. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 2016 yılında verdiği Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan ([BD], B. No: 18030/11,8/11/2016, § 156) kararı ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 10. maddesinin bireye bir kamu otoritesi tarafından tutulan bilgilere erişim hakkı vermediği veya devlete bu bilgileri bireye verme yükümlülüğü getirmediği şeklindeki kanaatini önceki kararları (diğerleri arasından bkz. Leander/İsveç [BD], B. No: 9248/81, 26/3/1987, § 74; Társaság A Szabadságjogokért/Macaristan, B. No: 37374/05, 14/4/2009, § 35) ile uyumlu olarak devam ettirmişse de kesin hüküm niteliği kazanmış bir yargı kararına bağlı olarak bilginin açıklanması gereken hâller veya bilgiye erişimin sağlanmasının kişinin düşüncesini açıklaması hakkını kullanmasının bir aracı olması hâli söz konusu olduğunda Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında böyle bir yükümlülüğün doğabileceğini belirterek yeni bir yaklaşım benimsemiştir (aynı kararda bkz. § 156). Bilgiye erişimin reddedilmesinin başvurucunun ifade özgürlüğü hakkına bir müdahale teşkil edip etmediğinin ya da hangi ölçüde bir müdahale olduğunun her olayın kendine özgü koşullarında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan AİHM (aynı kararda bkz. § 157), önceki içtihadına da atıfla bazı kriterler belirlemiş ve böyle bir hakkın 10. madde kapsamında değerlendirilebilmesi için somut davada bu kriterler temelinde belirli bir eşiğe ulaşma şartı aramıştır (AİHM'in belirlediği kriterler hakkında detaylı bilgi için bkz. Yaman Akdeniz (2) [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, § 23).

15. AİHM Bubon/Rusya (B. No: 63898/09, 7/5/2017) kararında ise bilgi edinme talebinin fazla iş yüküne yol açacağını dikkate alarak başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı bireysel başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Başvuru konusu olayda avukat olan başvurucu, yazacağı bilimsel bir makalede kullanmak üzere 2000 ile 2009 yılları

arasında fuhuş suçuna karışanların milliyeti, yaşı, eğitim durumu ve ikameti gibi kişisel bilgilerden arındırılmış bir dizi istatistiki bilgi talep etmiş ancak talebi reddedilmiştir. AİHM, dava konusu uyuşmazlığın bir kısmının (başvurucunun talep ettiği dört bilgiden ilk üçünün) bilgilerin hazır ve kullanılabilir olup olmadığı konusunda düğümlendiğini, bu nedenle öncelikle bilgilerin idarenin elinde olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir (aynı kararda bkz. §§ 40, 41). AİHM, idarenin elindeki suç istatistiklerinde başvurucunun talep ettiği parametrelerin de olduğunu ancak yayımlanan ve kamuya açık olan suç istatistiklerinde başvurucunun talep ettiği parametrelerin değil idare tarafından seçilen parametrelerin tercih edildiğini, bu raporların ise başvurucunun istediği raporlar olmadığını not etmiştir (aynı kararda bkz. § 42). Başvurucunun bu nedenle idareden, anılan raporlardan ayrı olarak belirttiği parametreleri kullanarak bilgileri işlemesini ve özetlemesini istediğini (aynı kararda bkz. § 43) tespit eden AİHM, idarenin başvurucunun istediği kadar spesifik bilgilere sahip olmadığı gerekçesiyle bilginin başvurucunun istediği şekliyle hazır ve kullanılabilir olmadığı sonucuna varmıştır(aynı kararda bkz. § 44).

16. AİHM, Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan kararında belirlediği kriterleri 2019 yılında verdiği Cangı/Türkiye (B. No: 29/4/2019, 24973/15) kararında da uygulamıştır. Anılan karara konu olayda baraj yapımı projesiyle tehdit altında olan bir antik kentin yıkımına karşı mücadele eden sivil toplum kuruluşlarından ve bazı kişilerden oluşan bir grubun üyesi ve aynı zamanda da avukat olan başvurucu, söz konusu baraj çalışmalarının planlanmasına ilişkin olarak devlet yetkililerinin yaptığı bir toplantının tutanağının nüshasının kendisine iletilmesini 4982 sayılı Kanun gereğince talep etmiştir. Başvurucunun bu talebi, kurumlar arası hizmete özel bir toplantının söz konusu olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. AİHM, başvurucunun bu talebini aynı zamanda halkı bilgilendirme isteğiyle yaptığını, önemli bir sosyal konuyla ilgili olan ve güçlü bir tartışma yaratacak nitelikte bir sorun teşkil etmesi nedeniyle söz konusu toplantının itiraz edilemez bir şekilde kamu yararına yönelik olduğunu, başvurucunun rolü itibarıyla sivil toplum kuruluşundaki görevine ilişkin kesin ve güvenilir bilgileri sunması amacıyla bu bilgilere ihtiyaç duyduğunu, halkın bekçi köpeği rolünü üstlendiğini, son olarak söz konusu tutanağın mevcut olduğunu, bu belgenin başvurucuya iletilmesinin makamlara özellikle ağır bir yük yüklediğinin de ileri sürülmediğini tespit etmiştir (Cangı/Türkiye, §§ 32-36). AİHM bu şekilde Sözleşme'nin 10. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulduğunu kabul etmiştir. Daha sonra müdahalenin kanunla öngörülüp öngörülmediği konusunda yaptığı incelemede AİHM, somut olayda 4982 sayılı Kanun'un 26. maddesinin birinci fıkrasının metniyle pek bağdaşmayan yorumun keyfî bir nitelik taşıdığı gerekçesiyle ihtilaf konusu müdahalenin Sözleşme'nin 10. maddesinin ikinci fıkrası anlamında kanunla öngörülmediği kanısına varmıştır (Cangı/Türkiye, §§ 38-45).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 4/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu, hakkındaki ceza yargılamasında savunmasına esas olmak üzere lehine önem arz eden bir delil sunmak amacıyla bilgi edinme talebinde bulunduğunu ancak gerek idare gerekse mahkemeler tarafından hukuka aykırı bir şekilde talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Devamında ceza infaz kurumuna giriş çıkış tarihlerini sözlü olarak beyan etmesi

hâlinde mahkemenin buna itibar etmeyeceğini, aynı zamanda talep ettiği bilginin özel bir çalışma gerektirmediğini ifade etmiştir.

19. Bakanlık görüşünde, başvurucunun başvurusunun reddedilmesinin adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca her ne kadar başvurucu bilgi talep ettiği konuda verilecek cevabı mahkemeye beyan edeceğini ve bu hususun kendisi için çok önemli olduğunu iddia etmekte ise de talep ettiği bilginin başvurucunun ceza yargılamasının yapıldığı mahkemece gerek görülmesi hâlinde her zaman ilgili ceza infaz kurumundan yahut başsavcılıktan talep edilebileceği kuşkusuz olduğundan başvurucunun bilgi edinme veya savunma haklarından yoksun bırakılmadığı belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

21. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" başlıklı 26. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir."

22. Anayasa'nın "Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı" başlıklı 74. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, bilgi edinme ... hakkına sahiptir.

...

Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi,... kanunla düzenlenir."

a. Genel İlkeler

23. Devletin elinde bulunan ve erişilebilir olmayan bilgi ve belgelere ulaşabilmeyi garanti altına alan bilgi edinme hakkının bireylere daha yakın bir yönetimi ve yönetenlerin hesap verilebilirliğini sağlama hususunda esaslı bir işlevi vardır. Devletin vatandaşı bilgilendirme sorumluluğundan kaynaklanan bilgi edinme hakkı yönetimde şeffaflığın, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gereklerindendir (Yaman Akdeniz (2), § 43).

24. Demokratik devletin en önemli araçlarından olan yönetimde şeffaflık (açıklık, aleniyet, saydamlık) ilkesi gereği devletin işleyiş şekli, alınan kararlar, yerine getirilen iş ve işlemler ile personelin tutum ve davranışları gibi hususlarda vatandaşlarını bilgilendirmesi gerekir. Devletin ontolojik nedeninin ve esas ödevinin halka hizmet olduğu gerçeğinin kaçınılmaz bir sonucu olan yönetimde şeffaflık sayesinde yönetime güven, idarenin işleyişinde objektiflik,

adillik ve etkinlik sağlanmaktadır. Yönetimde şeffaflık genel olarak idarenin yaptığı işlemleri herkesin ve en başta ilgililerin bilmesi ve öğrenmesi ile sağlanabileceğinden idarenin elindeki bilgi ve belgeleri bu kimselere ulaştırması veya bu bilgileri edinme hakkını onlara tanıması gerekir (Yaman Akdeniz (2), § 44).

25. Bilgi edinme hakkının konusu resmî makamlarca tutulan ve kişinin kendisi hakkında olan veya olmayan verilere erişim talebi olabileceği gibi resmî makamlarca tutulan, kişinin kendisi ile ilgili olmayan ancak kamu yararı taşıyan konulardaki bilgiler de olabilir. Kapsamı itibarıyla çoğu temel hak ve özgürlük ile bağlantılı olabilecek bilgi edinme hakkı Anayasa Mahkemesine göre de yönetilenlerin yönetenleri denetleyebilmesinin, dolayısıyla hukukun üstünlüğünün sağlanabilmesinin çok önemli bir aracı olarak işlev görmektedir. Anayasa Mahkemesi bilgi edinme hakkının devletin demokratik niteliğinin geliştirilmesi ve bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hususlarında önemli bir rol oynadığından demokratik hukuk devletinde vazgeçilmez bir hak niteliği olduğunu belirtmiştir (AYM, E.2013/114, K.2014/184, 4/12/2014).

26. Türk hukuk sisteminde bilgi edinme hakkı 4982 sayılı Kanun'la yasal dayanağa kavuşmuştur. 4982 sayılı Kanun’un 1. maddesi ile kanunun amacı “demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek” olarak belirtilmiş, kapsamı da Kanun'un 2. maddesi ile “kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetleri” olarak belirlenmiştir. Kanun’un 5. maddesine göre de kurum ve kuruluşlar, bu Kanun’da yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır(Yaman Akdeniz (2), § 47).

27. Bilgi edinme hakkı, 7/5/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle Anayasa'nın 74. maddesine eklenen dördüncü fıkra ile de anayasal güvence altına alınmıştır. 5982 sayılı Kanun'a ilişkin teklifin gerekçesinde Anayasa değişikliğinin amacı "bireylerin kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen iş ve işlemlerle ilgili olarak bilgi edinmesi ve kamu yönetiminde şeffaflığın sağlanması bakımından büyük önem arz eden bilgi edinme hakkının özel bir Kanunla düzenlenmiş olmasına karşılık Anayasa'da bu hakkı doğrudan düzenleyen açık bir hükmün bulunmaması, günümüz toplumunda teşkil ettiği önemi dikkate alınarak bu hakkın garanti altına alınmasının ileri bir adım olacağına kanaat getirilmesi" olarak belirtilmiştir.

28. Diğer yandan ifade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu daha önce pek çok kararında açıklamıştır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

29. Şüphesiz ifadeye konu olacak düşüncenin oluşumu öncelikle haber, bilgi ve belgelere ulaşabilmeyi gerektirir. Bu bağlamda öncelikle kişiler arasındaki bilgi alışverişinin ve mevcut erişilebilir bilginin herhangi bir sınırlamaya tabi olmaması ve engellenmemesi gerekir. Anayasa'nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün resmî makamların müdahalesi

olmaksızın haber veya fikir alma ya da verme serbestîsini kapsadığı belirtilmiştir. Anılan maddeye göre devletin üçüncü kişiler arasındaki bilgi alışverişine müdahale etmeme, mevcut erişilebilir bilgiye erişimi engellememe yönünde negatif bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi, kamu makamlarının negatif yükümlülük kapsamında zorunlu olmadıkça düşüncenin açıklanmasını ve yayılmasını yasaklamaması, yaptırımlara tabi tutmaması gerektiğini belirtmiştir (Youtube LLC Corporation Service Company ve diğerleri, B. No: 2014/4705, 29/5/2014, § 53; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 33; Tuğrul Çulfa, B. No: 2013/2593, 11/3/2015, § 30).

30. Öte yandan ifade özgürlüğünün ön koşulu olan haber, düşünce ve bilgilerin serbestçe araştırılması, elde edilmesi ve öğrenilmesinin haber ve bilgi kaynaklarının erişilebilir olmasına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Bireyler çeşitli yollarla elde ettikleri bilgiler sayesinde düşüncelerini oluşturma sürecine girer. Devlet, kamu düzeni içinde sahip olduğu konumu ve bireylerle arasında kurduğu ilişkideki üstünlüğü nedeniyle ilk elden, ham ve çarpıtılmamış bilginin elde edilebileceği temel bir kaynak konumunda olduğundan objektif bilgiye erişimin çoğu zaman resmî makamların elinde bulunan bilgi ve belgelerin ulaşılabilir olması ile mümkün olabileceği açıktır. Bu anlamda bilgi edinme hakkı ifade özgürlüğünün gerçekleşmesine hizmet eder (Yaman Akdeniz (2), § 51).

31. Anayasa Mahkemesi Yaman Akdeniz (2) kararında bilgi edinme hakkı kapsamında resmî makamlardan talep edilen bilgi ve belgelerin hangi durumlarda Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında görülmeye uygun olduğunu incelemiştir. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 26. maddesinin kişilere resmî makamlarca tutulan bilgiye ulaşma şeklinde genel bir hak tanıdığı, devlete de elindeki veri ve belgelerle ilgili bilgi verme ve/veya talep edilen bilgiyi toplama yükümlülüğü yüklediği şeklinde anlaşılamayacağını, bununla birlikte kesin nitelikteki bir yargı kararıyla devlete bilgi verme yükümlülüğü yüklenmesi ve resmî makamlarca tutulan verilere erişimin düşüncenin açıklanması özgürlüğünün kullanılmasında araçsal bir işlev üstlenmesi olmak üzere her iki durumda da bilgi edinme talebinin reddedilmesinin ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahaleye yol açabileceğini kabul eden AİHM içtihadını gözönünde bulundurmamak için bir neden görmediğini açıklamıştır (aynı kararda bkz. § 52).

32. Anayasa'nın 26. maddesi bağlamında devlete bilgi verme ödevi yükleyen ilk durumla ilgili bir tereddüt bulunmamakla beraber ikinci durumun açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç olduğunu belirten Anayasa Mahkemesi, somut olayın şartları esas alınarak yapılacak değerlendirmede dört kriterin sağlanması hâlinde bilgi edinme hakkının ifade özgürlüğünün kullanılmasının bir aracı olduğu sonucuna ulaşılacağını belirtmiştir. Buna göre;

i. Bilgi edinme talebinin amacı kamu kurumları tarafından tutulan bilgiye erişim düşüncenin açıklanması amacının bir ön şartı olmalıdır. Bu bağlamda talep edilen bilginin gazetecilik faaliyetlerinde veya kamusal tartışma platformu oluşturan diğer faaliyetlerin hazırlık aşaması olan düşüncenin oluşumu sürecinde faydalanılmak üzere ulaşılması gerekli bir araç olduğunun ortaya konulması gerekir.

ii. Talep edilen bilginin niteliği: Talep edilen bilginin niteliği kamu yararı testini geçmelidir. Bu bağlamda resmî makamlarca tutulan ve kişinin kendisi hakkındaki bilgiye erişim talepleri ile kişinin kendisi hakkında olmamakla birlikte kamu yararı amacı taşımayan bilgiye erişim talepleri başvuruculara Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında bir hak tanımaz. Ancak kamu yararını ilgilendiren, kamuya menfaat sağlayacak meselelere ilişkin bilgi taleplerinde bilgi edinme hakkının ifade özgürlüğünün gerçekleştirilmesinde başvurulan bir araç işlevi

gördüğü kabul edilebilir.

iii. Bilgi edinme talebinde bulunan kişinin kimliği: Bilgi edinme talebinde bulunan kişinin kamunun bilgilendirilmesi konusundaki rolünün özel bir önem taşıması gerekir.

iv. Talep edilen bilginin mevcudiyeti: Anayasa'nın 26. maddesi resmî makamlara bilgi ve veri toplama yükümlülüğü yüklememektedir. Bu nedenle ancak hazır ve kullanılabilir olan bilgiye erişim taleplerinin reddi ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale oluşturabilir (daha ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Yaman Akdeniz (2), § 53).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

33. Somut olayda kesin nitelikteki bir yargı kararıyla devlete yüklenen bilgi verme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumu söz konusu değildir. O hâlde başvuru konusu olayın belirlenen asgari ölçütler kapsamında değerlendirilerek yukarıda belirtilen ikinci duruma denk gelip gelmediği tespit edilmelidir (bkz. § 32). Somut olayda ancak ceza infaz kurumu kayıtlarına erişimin başvurucunun ifade özgürlüğünün kullanılmasında araçsal bir işlevi olduğu tespit edildiği takdirde bilgi edinme talebinin reddedilmesi ile ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulduğu kabul edilecektir.

34. Mevcut başvuruda başvurucu, kendisi hakkında yürütülen ceza yargılamasında delil olarak kullanmak üzere belirli bir döneme ait olan ceza infaz kurumuna giriş çıkış kayıtlarını istemiştir. Başvurucunun bilgi edinme talebinin Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında görülmeye uygun olması için öncelikle kamu kurumları tarafından tutulan bilgiye erişimin düşüncenin açıklanması amacının bir ön şartı olması gerekir. Bu kapsamda başvurucu, söz konusu bilgiye erişim talebinin düşüncenin açıklanmasında ulaşılması gerekli bir araç olduğunu somut bir biçimde ortaya koymalıdır. Ancak başvurucu, mevcut olayda yalnızca yargılandığı davada lehine delil olarak kullanmak üzere ceza infaz kurumuna giriş çıkış kayıtlarını talep ettiğini belirtmiş, ceza infaz kurumuna giriş çıkış kayıtlarını sözlü olarak mahkemeye beyan etmesi hâlinde ise mahkemenin buna itibar etmeyeceğini iddia etmiş, bu hususlar haricinde söz konusu bilginin neden gerekli olduğuna dair somut bir bilgi sunmamıştır. Bu kapsamda anılan bilginin yargılandığı davada ve savunmasında lehine nasıl bir delil teşkil edeceğine, bu bilgiyi nasıl kullanacağına, söz konusu bilginin somut olarak neden gerekli olduğuna dair bir beyanda bulunmamıştır. Başvurucunun söz konusu bilgiyi sözlü olarak mahkemeye sunması hâlinde buna itibar edilmeyeceğine yönelik iddialarını varsayımdan öteye geçen somut bir gerekçeye dayandırmadığı anlaşılmıştır.

35. Başvurucunun bilgi edinme talebinin Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında görülebilmesi için talep edilen bilginin niteliğinin kamu yararı testini geçiyor olması gerekir. Bu kapsamda söz konusu bilgi kamu yararını ilgilendiren, kamuya menfaat sağlayacak meselelere ilişkin olmalıdır. Kişilerin kendisi hakkındaki bilgiye erişim talepleri ile kendisi hakkında olmamakla birlikte kamu yararı amacı taşımayan bilgiye erişim talepleri kişilere Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında bir hak tanımamaktadır. Somut başvuruda da başvurucunun ceza infaz kurumuna giriş çıkış kayıtlarına yönelik bilgi edinme talebinin kamu yararını ilgilendirdiği söylenemeyeceği gibi kamusal meselelere ilişkin olduğu da söylenemez.

36. Her ne kadar İdare Mahkemesi tarafından başvurucunun talep ettiği bilginin özel ve ayrı bir inceleme ve araştırma gerektirmesi nedeniyle hazır ve kullanılabilir olmadığı değerlendirilmiş ise de yukarıda yer verilen tespitler (bkz. §§ 34 35) doğrultusunda başvurucunun talebine konu bilginin düşüncenin açıklaması amacının bir ön şartı olmadığı

ve kamu yararı amacı taşımadığı tespit edildiğinden söz konusu bilginin hazır ve kullanılabilir olup olmadığı yönünde ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Savunma İçin Gerekli Zaman ve Kolaylıklara Sahip Olma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

38. Başvurucu, savunmasına esas olmak üzere lehine önem arz eden bir delil sunmak amacıyla bilgi edinme talebinde bulunduğunu ancak söz konusu talebi reddedildiği için hakkındaki ceza yargılamasında anılan delili mahkemeye sunamadığını, bu nedenle bilgi edinme hakkının yanı sıra savunma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

39. Somut olayda başvurucunun talep ettiği bilginin ceza yargılamasındaki bir delile ve bu kapsamda adil yargılanma hakkına ilişkin olduğunun altı çizilmelidir. Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin ihlal edilip edilmediği kural olarak yargılamanın bütününe bakılarak tespit edilebilir. Kamu makamlarınca yargılama sürecinde tesis edilen/ika edilen ve adil yargılanma hakkına müdahale teşkil eden işlemlerin/eylemlerin yargılama süreci içinde telafi edilmesi mümkün olduğundan buna yönelik şikâyetler kural olarak yargılama sürecinin tamamlanmasından sonra incelenir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Orhan Patarya [GK], B. No: 2019/42695, 20/5/2021, § 61). Somut olayda başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılaması nihayete ermekle söz konusu bilgiye erişim talebinin reddinin başvurucunun savunma hakkına yönelik bir ihlale sebep olup olmadığının incelenmesi Anayasa Mahkemesince olanaklı görülmüştür.

40. Ceza yargılamasında savunma hakkının güvence altına alınması demokratik toplumun temel ilkelerindendir (Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). İddiaya karşı savunma imkânı tanınmadığı sürece adil muhakeme yapılması mümkün değildir (Ufuk Rifat Çobanoğlu, B. No: 2014/6971, 1/2/2017, § 36).

41. Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altındaki kişi savunma için yeterli imkâna yani gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmalıdır. Bu itibarla anılan güvence adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı düzenlenmiştir (Ufuk Rifat Çobanoğlu, § 37).

42. Somut olayda başvurucu, Ağır Ceza Mahkemesinde yargılaması devam ederken 19/2/2018 tarihli dilekçesi ile "1/5/2015-20/1/2016 tarihleri arasında İstanbul Barosuna kayıtlı bir avukat olarak Silivri Ceza İnfaz Kurumuna hangi tarihlerde, hangi saatler arasında giriş-çıkış yaptığı" hususunda ilgili ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasını Ağır Ceza Mahkemesinden talep etmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi de ilgili Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazarak bilgi verilmesini istemiştir. Ceza İnfaz Kurumu 7/3/2018 tarihinde gönderdiği cevabi yazının ekinde başvurucunun belirtilen tarihler arasında ceza infaz kurumuna giriş çıkış kayıtlarını içerir listeyi Ağır Ceza Mahkemesine sunmuştur.

43. Akabinde başvurucu, müdafiinin de hazır bulunduğu 10/4/2018 tarihli celsede söz konusu ceza infaz kurumu giriş çıkış kayıtlarına yönelik savunmasını yapmıştır. Yine başvurucu, müdafiinin de hazır bulunduğu 15/1/2019 tarihli celsede söz konusu kayıtlara ilişkin savunmasını yapmıştır.

44. Bu kapsamda başvurucunun mevcut başvuruya konu ceza infaz kurumuna giriş çıkış kayıtlarına ilişkin belgeyi Ağır Ceza Mahkemesi aracılığıyla dosyaya kazandırdığı, söz konusu belgede yer alan bilgiler doğrultusunda hakkındaki aleyhe delillere yönelik iddialara karşı müdafiinin de hazır bulunduğu celselerde savunmalarını yaptığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak somut olayın özel koşullarında başvurucunun savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu görülmektedir.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM KARAOSMANOĞLU

B. No: 2020/20078 | Karar tarihi: 04.07.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20078

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

İBRAHİM KARAOSMANOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20078)

Karar Tarihi: 4/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/11/2024 - 32720

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Tahir Hami TOPAÇ

Başvurucu : İbrahim KARAOSMANOĞLU

Vekili : Av. Hüseyin AYDIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, belediye başkanının bir bilim insanına yönelik ifadelerinden dolayı aleyhine

manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/7/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurula sevkine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, olayların yaşandığı tarihlerde Kocaeli Büyükşehir Belediyesi başkanı olarak görev yapmaktadır. Prof. Dr. O.H. (davacı) ise aynı tarihlerde Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğretim üyesi olup Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı başkanlığı görevini yürütmektedir.

7. Davacı, çevre şartlarının halk sağlığına etkileri üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmaktadır. Ayrıca olayların yaşandığı tarihlerde başvurucu, Kocaeli Üniversitesi Rektörlüğü tarafından desteklenen ''Kocaeli'nin Dilovası ve Kandıra İlçelerinde Yaşayan Gebelerden Doğan Bebeklerde Ağır Metal Maruziyeti ile Büyüme ve Gelişme Durumu" isimli projenin de yürütücüsüdür.

8. Davacı, anılan proje kapsamında edindiği bilgiler doğrultusunda konuya ilişkin değerlendirmelerini proje henüz tamamlanmadan bir gazeteciyle yaptığı röportajda paylaşmıştır. Bu röportajı yerel bir gazete "Annelerin sütü bile zehirli çıktı", "Çocuklar kanser eşiğinde" başlıkları ile haberleştirmiştir. Habere göre davacı; Kocaeli'nin sanayi kuruluşları nedeniyle tehlike altında olduğunu, sadece kan ve dışkı örneklerinde değil annelerin sütünde dahi ağır metallere rastlandığını, ilin sanayileşen kesimlerinde ölen her üç kişiden birinin ölüm nedeninin kanser olduğunu, bu tehlikenin bertaraf edilebilmesi için çalışma yapılması gerekirken kapasitenin artırılarak yeni fabrikalar açılmasının hatalı olduğunu ifade etmiştir. Davacının bu açıklamaları, ulusal ölçekte yayın yapan yazılı ve görsel basında da haber konusu edilmiştir.

9. Başvurucunun farklı tarihlerde davacı tarafından yapılan açıklamalarını hedef alan beyanları da yerel gazetelerde haber konusu yapılmıştır. Haber içeriklerine göre başvurucunun açıklamaları şöyledir:

"... Hoca bunları neye dayanarak söylüyor bilmiyorum. Bilgilerini getirsin ona göre tedbir alsın herkes. Bana göre şov yapıyor. Raporu istiyoruz yok.... Bilimsel bir şey varsa ilgili mercilere ulaştırsın, herkes üzerine düşeni yapsın... Bilimselik yoksa suç duyurusu yapılır. Konuşmak kolay, belge nerede, neye dayanarak söyledin. Ispatını yapması lazım. Şarlatanlık yapıyor..."

''Şimdi birileri çıkıp anne sütünde ve bebeklerin dışkılarında ağır metallere rastlandı diyor. Ancak hiç bir dayanağı, hiçbir belgesi yok. Valiliğe, Sağlık Müdürlüğü'ne ya da belediyelere bununla ilgili bir rapor, bir belge verdi mi? Sadece adı Profesör. Adam çıkıyor bilgi, belge olmadan konuşuyor. Böyle bir hakkı yok. Bilim adamı belgelerle konuşur. Onun bu yaptığına ise şarlatanlık denir, şov yapmak denir. Bilim adamı şarlatanlık, şov yapmaz ve ideolojik

davranmaz..."

10. Davacı, başvurucunun açıklamalarında geçen ifadeler nedeniyle kişilik haklarına saldırıda bulunulduğu iddiasıyla 2/2/2011 tarihinde başvurucu aleyhine manevi tazminat davası açmıştır.

11. Davanın görüldüğü Kocaeli 3. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 26/5/2016 tarihinde davanın kısmen kabulüyle başvurucunun 5.000 TL manevi tazminat ödemesine karar vermiştir. Mahkemenin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Başkanı olarak görev yapan öğretim üyesidir. Proföser ünvanına sahip bir bilim adamı olduğu tartışmasızdır. Kocaeli Üniversitesi rektörlüğünün bilimsel araştırma projeleri yönetim kurulunun 17/02/2009 tarihinde yapılan toplantısında 'Kocaeli' nin Dilovası ve Kandıra İlçelerinde Yaşayan Gebelerden Doğan Bebeklerde Ağır Metal Maruziyeti ile Büyüme ve Gelişme Durumu' isimli projenin uygulanmasına ve 2009 mali yılı itibariyle ödenek ayrılmasına ve projenin Haziran 2011 tarihinde tamamlanmasına karar verilmiş, davacı bu suretle görevlendirilmiştir. Proje kapsamında yaptığı araştırma ve çalışmalar sonucunda edindiği bilgilerini (henüz proje tamamlanmadan)bir gazeteci ile yaptığı söyleşide paylaşmıştır. Bu paylaşımında doğrudan veya dolaylı olarak davalı veya başka bir kişi ve kurumu hedef almış değildir. Yaptığı tespitlerin henüz kesinlik kazanıp kazanmadığı, bilimsel olarak doğru olup olmadığı veya ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına bilgi vermeden basın açıklaması yapmış olmasının eleştirilmesi eleştiri hakkı sınırları kapsamındadır.Eleştiri hakkı yasal bir haktır. Ancak eleştirilen kişinin kişilik haklarına saldırılmaması gerekir. Davacının eleştiri hakkını kullanırken, eleştirilerini daha iyi ifade etmek, kamuoyu tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak için şarlatan, sadece adı proföser, şov yapıyor, ideolojik davranıyor gibi sözler sarf etmesinde bir zorunluluk yoktur. Bu sözler içerikleri itibariyle kişiyi üzecek, toplum önünde küçük düşürecek nitelikte sözlerdir. Tüm bu nedenlerle davalının açığa çıkan sözleri eleştiri sınırlarını aşıp davacının kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu sonuç ve kanısına varılmıştır."

12. Başvurucu vekilinin temyizi üzerine Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 26/2/2020 tarihli ilamla hükmün onanmasına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de,bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

B. Uluslararası Hukuk

14. İlgili uluslararası hukuk için bkz. İsa Gök, B. No: 2015/805, 12/9/2018, §§ 19-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 4/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; davacının açıklamalarının ulusal ölçekte yayın yapan yazılı ve görsel basında yer bularak Belediyenin görevini yerine getirmediği imajı yarattığını, bu kapsamda kendisinin eleştiri ve cevap hakkını kullandığını, tartışmanın kamu menfaatine ilişkin bir konuda ve tanınmış kişiler arasında geçmesinden dolayı eleştiri sınırının daha geniş yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Şikâyete konu sözlerini davacının yaptığı açıklamaların bilimsel temelinin olmadığını vurgulamak amacıyla kullandığını, bu nedenle aleyhine tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Ayrıca Yargıtay Dairesinin kararının gerekçeli olmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

17. Bakanlık görüşünde; somut olayda çatışma hâlinde olan ifade özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurulabilmesi için konuya ilişkin içtihatların ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması,... başkalarının şöhret veya haklarının,... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir..."

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

21. Başvurucunun bir akademisyene yönelik sözleri nedeniyle manevi tazminat ödemesine karar verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulmuştur.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

22. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

23. 6098 sayılı Kanun'un 49. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir

parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Geriye, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının incelenmesi kalmıştır.

i. Genel İlkeler

24. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğü bağlamında demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015 §§ 70-72; AYM, E.2018/69, K.2018/47, 31/5/2018, § 15; AYM, E.2017/130, K.2017/165, 29/11/2017, § 18).

25. Mevcut müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının anlaşılması için başvurucunun açıklamasında sarf ettiği sözlerden ve iddialardan dolayı tazminat ödemeye mahkûm edilmesine ilişkin kararda, demokratik bir toplumda başvurucunun ifade özgürlüğü ile davacı akademisyenin şöhret veya haklarının korunması arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediği değerlendirilmelidir.

26. Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında ifade ettiği gibi düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

27. Öte yandan somut olayda olduğu gibi ifade açıklamalarıyla müdahale edilen bireyin şeref ve itibarı, Anayasa’nın 17. maddesinde geçen “manevi varlık” kapsamında yer almaktadır. Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür. Bir kişi görsel ve işitsel yayın yoluyla bir kamuoyu tartışması çerçevesinde eleştirilmiş olsa dahi o kişinin şeref ve itibarı manevi bütünlüğünün bir parçası olarak değerlendirilmelidir (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33). Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Nilgün Halloran, § 41; Adnan Oktar (3), § 33; Bekir Coşkun, § 45; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 44).

28. Mevcut olaydaki gibi başvurularda başvurunun sonucu, prensip olarak başvurunun ihtilaflı açıklamanın sahibi tarafından Anayasa’nın 26. maddesine dayanılarak yapılması ile bu açıklamaya konu olan kişi tarafından Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak yapılmasına göre değişmez. Aksi hâlde Anayasa’nın anılan maddelerinde korunan hakların dengelenmesinde benzer olaylarda çelişkili sonuçlar ortaya çıkabilir. Yargı mercileri bu iki maddede düzenlenen haklar arasında Anayasa’nın 13. maddesinde ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan kriterlere uygun bir denge kurmalıdır (Bekir Coşkun, § 47).

29. Somut başvuruyla bağlantılı olarak çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için ifadelerin türünün ve olgusal temele dayalı olup olmadığının, kim tarafından dile

getirildiğinin, hedef alınan kişinin kim olduğunun, ünlülük düzeyi ve önceki davranışları yanında katlanması gereken eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığının, başvuruya konu ifadelerin konusunun, yayımlanma şartlarının, bu ifadelerin yayınında kamu yararı bulunup bulunmadığının, genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığının, toplumsal ilginin varlığının ve konunun güncel olup olmadığının, başvurucu tarafından dile getirilen düşüncelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığının ve ifadelerin hedef aldığı kişilerin hayatı üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi gerekir (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73). Bunun için başvurucunun söylediği sözler, yaptığı konuşmanın tamamından ve söylediği bağlamdan koparılmaksızın olayın bütünlüğü içinde değerlendirilmelidir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45).

30. Söz konusu değerlendirmelerde derece mahkemelerinin belirli bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu takdir payı, Anayasa Mahkemesinin denetimindedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, bir müdahalenin ifade özgürlüğü ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususuna karar vermede yetkili olan iç hukuktaki son mercidir (Sinan Baran, B. No: 2015/11494, 11/6/2018, § 37).

ii. Somut Olayın Değerlendirilmesi

31. Bilim insanı olan davacı; başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihte, sanayileşmenin Kocaeli'deki halk sağlığına etkileri üzerine bilimsel bir proje yürütmektedir. Davacı, söz konusu proje henüz tamamlanmadan önce bu konuyla ilgili olarak bir gazeteye röportaj vermiş ve Kocaeli'de halk sağlığının sanayi kuruluşları nedeniyle tehlike altında olduğunu ifade etmiştir. Davacının yerel gazetede haberleştirilen değerlendirmeleri aynı zamanda ulusal ölçekte yayın yapan yazılı ve görsel basında da yer bulmuştur.

32. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi başkanı olan başvurucu ise davacının söz konusu değerlendirmelerini hedef alan bazı açıklamalar yapmıştır. Başvurucunun açıklamaları "...Hoca bunları neye dayanarak söylüyor bilmiyorum... Bana göre şov yapıyor. Raporu istiyoruz yok... Konuşmak kolay, belge nerede, neye dayanarak söyledin. Ispatını yapması lazım. Şarlatanlık yapıyor..." ve ''Şimdi birileri çıkıp anne sütünde ve bebeklerin dışkılarında ağır metallere rastlandı diyor. Ancak hiç bir dayanağı, hiçbir belgesi yok... Sadece adı Profesör. Adam çıkıyor bilgi, belge olmadan konuşuyor. Böyle bir hakkı yok. Bilim adamı belgelerle konuşur. Onun bu yaptığına ise şarlatanlık denir, şov yapmak denir. Bilim adamı şarlatanlık, şov yapmaz ve ideolojik davranmaz..." şeklindedir. Söz konusu açıklamaların kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu iddiasıyla davacı tarafından açılan tazminat davasında ilk derece mahkemesi, proje henüz tamamlanmadan davacının bununla ilgili açıklama yapmasının eleştirilebileceğini, bununla birlikte eleştiri hakkı kullanılırken şikâyete konu sözlerin sarf edilmesinde bir zorunluluk bulunmadığını, bu sözlerin davacıyı toplum önünde küçük düşürecek nitelikte olduğunu belirterek tazminat davasının kısmen kabulüne karar vermiştir. Bu hüküm temyiz incelemesinde onanmak suretiyle kesinleşmiştir.

33. Eldeki başvurunun çözümlenmesinde gözönünde tutulması gereken hususlardan ilki hem başvurucu hem de davacının toplumsal konumlarıdır (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 59). Davacı çevre şartlarının halk sağlığına etkileri üzerine araştırmalar yapan tanınmış bir akademisyen, başvurucu ise Kocaeli Büyükşehir Belediyesi başkanlığı görevini yürüten bir siyasetçidir. Başvuruya konu olayda, davacı halk sağlığını ilgilendiren bir konuda kamusal tartışma başlatmıştır. Başvurucu da yaptığı açıklamalarla

anılan tartışmada kendi görüşlerini ortaya koymuştur.

34. Başvurucunun eleştirilerinin hedefinde olan davacı kamu tarafından bilinen ve tanınan bir kişi olduğu için kabul edilebilir eleştiri sınırları, sade bir vatandaş ile karşılaştırıldığında daha geniştir. Bu sebeplerle eldeki başvuruya konu olayın tarafı olan davacının kendisine yönelik eleştirilere sade vatandaşlara göre daha fazla hoşgörü göstermesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. İsa Gök, § 52)

35. Öte yandan seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişelerini ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan, seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğünün özellikle değerli olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır. Bu sebeple müdahale somut olayda olduğu gibi eğer bir siyasetçinin ifade özgürlüğüne yönelik ise başvuruların çok daha sıkı bir denetimden geçirilmesi gerekmektedir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 60).

36. Başvuru konusu olayda ilk derece mahkemesi ve Yargıtay, başvurucunun davacı hakkında kullandığı ifadelerin davacının kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Özellikle "şarlatan" ifadesi bağlamından koparıldığında ve sadece lafzi yorum yapıldığında davacının kişilik haklarına saldırı olarak nitelendirilebilir. Ancak böyle bir değerlendirme, kamusal tartışmada kullanılan ifadelere kastedilenin ötesinde bir anlam yüklenmesi sonucunu doğuracaktır. O hâlde sarf edilen ifadelerin bağlamıyla birlikte bir bütün olarak değerlendirilmesi bir zorunluluktur. Buna göre başvurucunun açıklamalarıyla esasında davacının özen yükümlülüğüne aykırı olarak henüz tamamlanmamış bir projede yaptığı değerlendirmelerin bilimsel ve resmî verilere dayanmadığını, bu davranışın bilim insanına uygun bir tutum olmadığını belirttiği, bu bağlamda davacının profesörlük ünvanına uygun şekilde hareket etmediğini ima ederek davranışlarını şarlatanlık ve şov olarak nitelendirdiği anlaşılmıştır. Ayrıca başvurucu, davacının açıklamalarıyla halk sağlığı konusunda denetim yetki ve görevi bulunan Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmediği imajı yarattığını ve bu davranışın altında ideolojik bir saik bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu noktada ilk derece mahkemesi ve Yargıtayın dava konusu ifadelerin olgusal temellerine ilişkin bir değerlendirme yapmadığı belirtilmelidir.

37. Başvurucunun kullandığı ifadelerin alaycı, sert, abartılı hatta bir akademisyen olan muhatabı açısından rahatsız edici olduğu kabul edilse bile çevre ve halk sağlığı bağlamında kamu menfaatine yönelik bir tartışmaya ilişkin olduğu da tartışmasızdır. Ayrıca belediyelerin halk sağlığı hususundaki sorumlulukları dikkate alındığında başvurucunun yaptığı açıklamaların davacının açıklamalarına cevap niteliğinde olup sebepsiz saldırı teşkil etmediği sonucuna varılmıştır.

38. Yukarıdaki tespitlere karşın ilk derece mahkemesi ve Yargıtay; kullanılan ifadelerin bağlamını, ifadelerin dile getirilme şeklini ve nedenini, söylenen sözlerin arka planı olup olmadığını, davacının önceki davranışlarını, kamusal bir tartışma ekseninde gerçekleşip gerçekleşmediğini gözetmeksizin soyut bir değerlendirme ile kullanılan ifadelerin kişisel saldırı oluşturduğu kanaatine ulaşmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45). İlk derece mahkemesi ve Yargıtay başvurucunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında bir denge kurmaya çalışmamış; yalnızca soyut bir değerlendirmeyle söz konusu ifadelerin kişilik hakkına saldırı niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Bu sebeple başvurucunun tazminat ödemesine ilişkin ileri sürülen gerekçeler, başvurucunun ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahale için ilgili ve yeterli olarak kabul edilemez.

39. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade

özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

40. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve 20.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında talebiyle bağlı olarak net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2011/60, K.2016/203) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Belediye Başkanı olan Başvurucu, bir bilim insanına yönelik ifadeleri nedeniyle aleyhine manevi tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüş, Genel Kurulun çoğunluğu tarafından Başvurucunun Anayasanın 26.maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Davacı, Kocaeli Üniversitesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalında Profesör olarak görev yapmakta olup, Üniversite tarafından onaylanan “Kocaeli’nin Dilovası ve Kandıra İlçelerinde Yaşayan Gebelerden Doğan Bebeklerde Ağır Metal Maruziyeti ile Büyüme ve Gelişme Durumu” isimli projenin yürütücüsüdür. Davacı proje ile ilgili elde ettiği bilimsel verileri henüz proje tamamlanmadan bir Gazete’de paylaşmıştır. Röportaj, “Annelerin sütü bile zehirli çıktı”, “Çocuklar kanser eşiğinde”

başlıkları ile yayımlanmıştır. Bunun üzerine Başvurucu, yerel gazetelerde yer alan beyanlarda davacı hakkında, "…konuşmak kolay, belge nerede, neye dayanarak söyledin. İspatını yapması lazım. Şarlatanlık yapıyor", yine başka bir açıklamasında "… Valiliğe, Sağlık Müdürlüğü ya da Belediyelere bununla ilgili bir rapor, bir belge verdi mi? Sadece adı Profesör, Adam çıkıyor, bilgi belge olmadan konuşuyor. Böyle bir hakkı yok. Bilim adamı belgelerle konuşur. Onun bu yaptığına şarlatanlık denir, şov yapmak denir. Bilim adamı şarlatanlık, şov yapmaz ve ideolojik davranmaz…" şeklinde açıklamalar yapmıştır. Davacı, kişilik haklarına saldırı nedeniyle Kocaeli Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmış ve Mahkemece, davalı (Başvurucu) aleyhine 5.000 TL manevi tazminata hükmedilmiştir.

Mahkeme kararının gerekçesinde, davacının yaptığı açıklamaların herhangi bir kurum ya da kişiyi hedef almadığı, açıklamaların bilimsel olarak doğru olup olmadığı, kesinlik kazanıp kazanmadığı ve ilgili kamu kurumlarına bilgi verilmeden açıklama yapılmış olmasının eleştirilebilir olduğu, ancak eleştirilen kişinin kişilik haklarına saldırılmaması gerektiği, davalının eleştirilerinin daha iyi anlaşılması için, "şarlatan, sadece adı profesör, şov yapıyor" gibi sözleri sarf etmesinde zorunluluk olmadığı, bu sözlerin davacıyı küçük düşürdüğü ve kişilik haklarını ihlal ettiği kanısına varıldığı hususlarına yer verilmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması ilk derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemesinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığının incelemektir. Mahkemece, deliller toplanarak değerlendirilmiş ve davalı açıklamalarının kamuoyu tarafından daha iyi anlaşılması için, davacı hakkında sarf ettiği "şarlatan, sadece adı profesör, şov yapıyor" gibi kelimelerin kullanılmasının zorunlu olmadığı, bu nedenle davacının kişilik hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. "Şarlatan", Türk Dil Kurumu sözlüğünde "1. Kendi bilgi ve niteliklerini veya mallarını överek karşısındakini kandıran, dolandıran kimse: 2. Bilir geçinen kimse" şeklinde açıklanmıştır (bkz.sozluk.gov.tr). Buna göre, somut olayda, davaya bakan Mahkeme tarafından profesör unvanını haiz bir öğretim üyesine karşı kullanılan bu sözcüğün küçük düşürücü ve hakaret niteliğini haiz olduğunun kabulünde bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik mevcut değildir.

Başvuru, Anayasa'nın 26. Maddesinde düzenlenen ifade hürriyeti kapsamında incelendiğinde, söz konusu maddede "başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması" gerekçeleri ile hakkın sınırlanabileceği belirtilmiştir. Türk Medeni Kanununun 24. Maddesinde "Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir" ve aynı Kanunun 25.maddesinde ise, "Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır" düzenlemelerine yer verilmiştir. Yine Türk Borçlar Kanununun 58. maddesine göre ise, " Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir". Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanununun kişilik haklarının korunmasına yönelik yukarıda yer verilen düzenlemeleri Anayasanın 26. maddesi uyarınca kanunilik ölçütünü karşılamaktadır.

Anayasanın "Bilim ve Sanat Hürriyeti" başlıklı 27. maddesine göre, "Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir". Buna göre, davacının profesör olduğu, Üniversite tarafından onay verilen bir bilimsel proje yürüttüğü ve açıklamalarının henüz tamamlanmamış olsa bile projedeki

bulgulara dayandığı nazara alındığında, gazeteye yapmış olduğu röportajın bilimsel bir faaliyetin açıklaması mahiyetinde olduğu, yine bilim adamı olan ve bilimsel faaliyette bulunan davacının yapmış olduğu açıklamaların gazeteciler tarafından medyada ifade ediliş biçiminden sorumlu olmadığı da şüpheden uzaktır. Buna göre, haberin başlığı ve biçimi Belediye ya da diğer kurumların görevini yapmadığı imajını uyandırsa da bu hususun davacıdan kaynaklandığı kabul edilemez. Kaldı ki, davacının, öğretim üyesi olarak kamu menfaati olan bir konuda ve proje çerçevesinde açıklamalar yaptığı Başvurucunun ise Belediye Başkanı olarak görev yaptığı nazara alındığında, medyada yer alan haberlerden Belediye'nin görevini yapmadığı imajı uyansa bile eleştiri sınırlarının daha geniş yorumlanması ve Başvurucunun buna katlanması gerekmektedir.

Somut olayda, Sayın Genel Kurul tarafından, Başvurucunun yapmış olduğu açıklamalar nedeniyle hürriyeti bağlayıcı veya başka bir adlî ceza ile cezalandırılmadığı da nazara alınmamıştır. Anayasa Mahkemesi çok sayıdaki benzer başvurularda adli yargı mahkemelerinin kararlarını değerlendirirken ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların niteliğine ve kapsamına da bakmakta, bireysel başvuruya konu olan yargı kararının hürriyeti bağlayıcı bir ceza veya tazminat öngörmesi arasında önemli bir fark bulunduğunu belirterek değerlendirilmenin bu bağlamda yapılmasını gerektiğini ifade etmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin Mustafa Tepeli başvurusunda önceki içtihatlara atıf yapılarak bu husus açıkça vurgulanmıştır. "..22. Kişinin itibarına yapılan saldırının belli bir ağırlık düzeyine erişmiş olduğu hâllerde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında mündemiç negatif yükümlülüğe, bireyin maddi ve manevi varlığına etkin bir saygının sağlanması için gerekli pozitif yükümlülükler eklenir. Pozitif yükümlülükler, kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerini de kapsayacak şekilde kişisel itibara saygının güvence altına alınması amacıyla birtakım tedbirler alınmasını gerektirir (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 47; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 40). 23.…Başka bir deyişle Anayasa Mahkemesi, devletin maddi ve manevi varlığa yönelik müdahalelere karşı etkili mekanizma kurma yükümlülüğünün mutlaka ceza soruşturması yapılmasını gerekli kılmadığına, bireyin üçüncü kişilerce şeref ve itibarına müdahale edildiği iddiasıyla tazminat davası yoluyla da giderim sağlamasının mümkün olduğuna karar vermiştir (Adnan Oktar (3), § 35)…". (Mustafa Tepeli [GK], B. No: 2014/5831, 1/3/2017).

Manevî tazminat, kişilik haklarının hukuka aykırı şekilde ihlal edilmesi nedeniyle duyulan üzüntü ve kederin hafifletilmesine yönelik bir "giderim" olup, ceza hukuku yaptırımı değildir. Çoğunluk görüşünde manevi tazminatın bu işlevi nazara alınmamıştır. Bu nedenlerle, Başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiği şeklindeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

ABDULLAH ZEYDAN (3)

B. No: 2020/34861 | Karar tarihi: 04.07.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34861

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ABDULLAH ZEYDAN BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2020/34861)

Karar Tarihi: 4/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/3/2025 - 32839

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Abdullah ZEYDAN

Vekilleri : Av. Fırat EPÖZDEMİR

Av. Ramazan DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir gazeteci hakkında kullanılan ifadelerden dolayı aleyhe manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/10/2020 tarihinde yapılmıştır. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm Başkanı başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

5. Birinci Bölüm tarafından başvurunun Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, mimar olup aynı zamanda Halkların Demokratik Partisi 26. dönem Hakkâri milletvekilidir. Başvurucu 7/4/2016-8/4/2016 tarihlerinde Star TV Ana Haber programında yayımlanan ve Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde gerçekleşen operasyonlara ilişkin "Yüksekova Özel" haberiyle ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM/Meclis) soru önergesi vermiştir. Söz konusu soru önergesi şöyledir:

"6 Nisan 2016 günü Star haber genel yayın yönetmeni [N.Ç.] sokağa çıkma yasağının olduğu Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde operasyonlardan görüntüler almak için gitmiştir. Görüntüler alan ve 7-8 Nisan 2016 günlerinde Star TV ana haber bülteninde servis eden [N.Ç.ye] çok sayıda JÖH ve PÖH timlerinin eşlik ettiği görülüyor. İddia edilene göre çatışma süsü verilen bir yerde, çatışma yaşanıyormuş gibi güvenlik güçleri hareket etmekte ve adı geçen gazeteci de bunu çekerek haber yapmıştır. Operasyon süsü verilen yerde Türkiye halkları kanı üzerinde reyting oranlarını yükseltmek için bir evde bomba patlatılarak yerle bir edildiği görüntülerde de yansımaktadır. Dahası hiçbir milletvekili, STK temsilcisi, kanaat önderi ve seçilmişe izin verilmemişken, bazı medya gruplarıyla spikerlere ayrıcalık tanınmasının kabul edilebilir hiçbir tarafı yoktur. Yerel medyanın sansür edildiği, ulusal çapta yayın yapan muhalif kanalların Türksat uydusundan çıkarıldığı, beğenilmeyen programların ekranlardan kaldırıldığı bir dönemde Star, Show Tv ve A Haber kanalına tanınan bu ayrıcalığın toplumsal kutuplaştırmayı derinleştirme, yanlış bilgi ve beyanı servis etme üzerine kurulduğu hissiyatı güçlenmiştir. Bir gazeteci, şiddeti özendirici, insani değerleri incitici, savaş kışkırtıcılığına araç olmamalı; aksine barışı, ulusların ve halkların kardeşliğini, eşitliğini savunmalıdır. Bizler içinde bulunduğumuz karanlık günlerin hep birlikte dayanışma içinde atlatmamız gerektiğine inanlar olarak, toplumsal ahlak, vicdan ve etiğin hiçe sayıldığı, basın özgürlüğünün bazı gruplara ayrıcalık tanınarak sağlandığının görüldüğü, yerel medyanın tehdit edilerek susturulmaya çalışıldığı, bu durumlardan kaçınılması gerektiğine inanıyoruz."

8. Başvurucu soru önergesiyle ilgili olarak Twitter hesabından "Yüksekova halkının evini show için bombalatan [N.Ç.] ve çamur medyasını bakana sorduk, verebilecek cevabı var mı" şeklinde bir paylaşım yapmıştır.

9. Başvurucu, bunlara ilaveten bir internet haber sitesine de konuyla ilgili açıklamalarda

bulunmuştur. Bu açıklamalarda başvurucu, genel olarak "STK'ler ve milletvekillerinin Gever'e girişine izin verilmezken [N.Ç.] ve benzer muhabirlere 'savaş kışkırtıcılığı' yapmak adına izin verildiği", "bu tarz haberler savaşa hizmet etmekte ve halklar arasında uçurumu derinleştirmektedir", "görüntülerin kurmaca olduğunu bir çocuk bile fark eder. Askerler çelik kalkanlarla giderken [N.Ç.] ise çok rahat bir şekilde iddia edilen 'çatışma' bölgesine giriyor. Bu açık bir şekilde kurmaca. Operasyonları bittiği bir yerde eğer yeniden yapılıp halkın malına mülküne zarar veriliyorsa bu bir suçtur", "Gever'de reyting uğruna film çekildiği", "[N.Ç.] bu imkanları nereden alıyor?", "Muhalif gazetecilerin bir adım atmasına dahi izin verilmezken, milletvekillerine, demokratik kitle örgütlerine izin verilmezken reyting uğruna halkın evlerini yakıp yıkanlara neden izin veriliyor? Ya da ne saklanılıyor? Ama [N.Ç.] adında bir gazeteci ve yandaş medyanın birkaç gazetecisi farklı ve özel bir muameleyle alınıyor. Zırhlı araçlarla istedikleri yere gidebiliyor kurgu filmlerini çekebiliyorlar. Bizim bildiğimiz gazetecilik mevcut yerde ilçede sadece reyting uğruna belgesel çekmek değildir. Sanki çatışma yaşanıyormuş gibi burada olayları manipule ederek, reyting yapmak ve farklı algılar yaratmak adına yeniden patlatılmak da gazetecilik değildir. Sanki film seti. Zaten bu halk acılar yaşıyor bir de halkın gözü önünde evlerini yıkarak yaraları daha da derinleştirmeye çalışılıyor. Bu haberleri yapanlar ırkçılıkta zirve yapmışlardır." şeklinde ifadeler kullanmıştır.

10. Soru önergesinde ismi anılan N.Ç. (davacı) başvurucunun söz ve iddialarının kişilik haklarına saldırı oluşturduğunu ileri sürerek 50.000 TL manevi tazminat davası açmıştır. Davacı, can güvenliğini tehlikeye atarak Star Ana Haber programında yayımlanmak üzere Yüksekova'dan özel bir haber hazırladığını, haberde çatışma içinde olan güvenlik güçlerine ve bölgede yaşanan teröre yer verdiğini, haberin amacının bölgede yaşanan terör olayları hakkında halkı bilgilendirmek olduğunu belirtmiştir. Davacıya göre başvurucu; Twitter paylaşımı, Meclisteki soru önergesi ve internet haber sitesinde yayımlanan açıklamalarıyla kendisini hedef göstermiştir.

11. İlk derece mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme; gerekçesinde başvurucunun soru önergesindeki düşünce açıklamalarının Meclis çalışmaları kapsamında olduğunu, Twitter'daki paylaşımının ise genel nitelikte olup davacıyı hedef aldığı kanaatine varılamayacağını, değer yargısı teşkil eden ifadelerin eleştiri sınırları içinde kaldığını değerlendirmiştir. Davacının karara karşı istinaf yoluna başvurması üzerine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından manevi tazminat isteminin kısmen kabulüne, başvurucunun 10.000 TL manevi tazminat ödemesine miktar yönünden kesin olmak üzere karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, davalı tarafça söz konusu önergenin hükumetin yanlış uygulama ve politikalarını açıklığa kavuşturma amacıyla verildiği belirtilse de, soru önergesiyle davacının 'reyting uğruna insanların evlerini bombalamakla ve asker ve polisi bu amaçla çatışma yapılıyormuş gibi göstermek adına kullanmakla suçladığı, yapılan haberin yalan olduğu, şiddeti özendirici, insani değerleri kışkırtıcı ve savaş kışkırtıcılığı niteliğinde olduğu beyan edilerek' davacının tüm toplumu reyting uğruna kandırdığının iddia edildiği, davalının 'www.ozgurguntv.com.tr' sitesinde yayınlanan basın açıklamasında da davacı hakkında 'provokatör, savaş kışkırtıcısı, yalan haber yapan, olayları maniple eden, reyting uğruna evleri patlatan, insani değerlere önem vermeyen, ırkçı vb.' ifadeler kullanıldığı, yine davalı tarafından '@AbdullahZeydan' twitter hesabından 'Yüksekova halkının evini şov için bombalatan [N.Ç.] ve çamur medyasını Bakan'a sorduk verebilecek cevabı var mı?' şeklinde paylaşımda bulunulduğu, bu ifadelerin davacının yasama dokunulmazlığı sınırlarını ve

davalının gazeteci sıfatıyla katlanması gereken ağır eleştiri niteliğini aşan, olgu isnadına varan mahiyette oldukları, ifade özgürlüğünün ya da eleştiri sınırlarının içerisinde değerlendirilemeyecekleri ve davacının kişilik haklarına saldırı teşkil ettikleri, bu durum karşısında sarf edilen haksız eylem niteliğindeki bu sözler nedeniyle davacı yararına manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği, ilk derece mahkemesinin aksine gerekçeyle vermiş olduğu ret kararının yerinde olmadığı anlaşılmıştır."

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "İlke" başlıklı 24. maddesi şöyledir:

“Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.”

13. 4721 sayılı Kanun'un "Davalar" başlıklı 25. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının, maddî ve manevî tazminat...istemde bulunma hakkı saklıdır."

14. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Sorumluluk" başlıklı 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

15. 6098 sayılı Kanun'un "Kişilik hakkının zedelenmesi" başlıklı 58. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 4/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu; davacının yaptığı haberle ilgili olarak Meclisteki soru önergesinin, buna dair Twitter paylaşımı ile Özgür Gün TV'ye verdiği röportajın milletvekili olarak yasama sorumsuzluğu kapsamında olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, haberin geçtiği Hakkâri'den milletvekili seçildiğinin altını çizerek haberde kamunun bilgisine sunulan olayların sanal olup gerçekte yaşananları yansıtmadığını, soru önergesinde de bunu ifade eden beyanlarının olduğunu, hakaret kastının olmadığını iddia etmiştir. Başvurucuya göre davacının yaptığı haber basın etik ilkelerine aykırı olup davacı sorumlu bir gazeteci olarak hareket etmemiştir. Başvurucu; ifadelerinin değer yargısı içerdiğini, bir milletvekili olarak ifadelerinden dolayı aleyhine manevi tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir.

18. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, Anayasa Mahkemesinin içtihatları dikkate alınarak somut olayda çatışan ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında yargı mercileri tarafından adil bir denge kurulup kurulmadığının ve bu dengeleme yapılırken başvuruya konu ifadelerin eleştiri sınırlarını aşarak kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğuna ilişkin yargılama makamlarının takdirlerinin ilgili ve yeterli şekilde gerekçelendirip gerekçelendirmediğinin değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundaki beyanlarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi, başvurunun Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

20. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... başkalarının şöhret veya haklarının,... veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir..."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

22. Başvurucunun Meclisteki soru önergesinde, buna dair Twitter paylaşımı ile röportajında kullandığı ifadeler sebebiyle manevi tazminat ödemesine karar verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

23. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

24. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

25. Yapılan değerlendirmeler neticesinde 6098 sayılı Kanun'un 49. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

26. Başvurucunun davacıya manevi tazminat ödemesine karar verilmesinin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

27. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kararında ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu açıklamıştır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

28. Demokrasiyle yakın ilişkisi nedeniyle ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007). Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için tedbir, amaca ulaşmaya elverişli olmalı, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51).

29. Somut olayda Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için ilk aşamada, milletvekili olan başvurucunun ifadelerinin gazeteci davacının şeref ve itibarına haksız bir saldırı teşkil edip etmediği, milletvekilinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda zorunlu bir ihtiyaca cevap verip vermediği üzerinde durulmalıdır. (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120). Eldeki başvuruya benzer davalarda mahkemelerin taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge sağlaması hayati önem taşımaktadır. O hâlde çözümlenmesi gereken esas mesele somut olayda yargı mercilerinin başvurucunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurup kurmadığı, başvurucunun düşünce açıklamalarının bu sözlerin muhatabı olan kişinin şeref ve itibarını zedelediğini ikna edici bir biçimde ortaya koyup koymadığı olacaktır (bu konuda genel ilkeler için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 65-73). Çatışan bu iki değer arasında dengeleme yapılırken kullanılması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, § 59).

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük düzeyi ve önceki davranışları yanında

katlanması gereken eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 128, 129; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; İlhan Cihaner (2), § 82; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59- 61).

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32).

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28).

v. Şikâyetçinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39).

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2), B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık, B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24).

vii. Yaptırıma konu edilen ifadelerin kullanıldıkları bağlamından kopartılıp kopartılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36).

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46).

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48, 49).

30. Yargı mercilerinin söz konusu dengelemeyi yaparken sahip oldukları takdir yetkisi Anayasa Mahkemesinin denetimindedir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 57). Anayasa Mahkemesi bu denetimi yerine getirirken yargı mercilerinin yerini almaksızın, onların takdir yetkilerini kullanarak verdikleri kararların Anayasa'nın 26. maddesine uygunluğunu denetler. Söz konusu denetimi ise esas itibarıyla müdahaleye neden olan kamu otoritelerinin veya mahkemelerin gerekçelerine bakarak yapar.

31. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçeler ilgili ve yeterli olmalıdır (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Öncelikle başvurucunun soru önergesinde üçüncü bir kişinin şeref ve itibarına saldırdığı iddiasıyla hakkında manevi tazminat davası açılmasının önünde hukuki bir engel bulunmadığının altı çizilmelidir. Zira Anayasa'nın 83. maddesinde hükme bağlanmış olan yasama dokunulmazlığı mutlak bir güvence olmayıp milletvekilinin parlamentodaki fiziki katılımını imkânsız kılacak zamansız ceza hukuku tasarrufundan geçici olarak koruma sağlamaktadır. Yasama dokunulmazlığından farklı bir kavram olan yasama sorumsuzluğunun asıl amacı ise Anayasa Mahkemesi tarafından daha önce de vurgulandığı üzere TBMM üyelerinin Meclis çalışmalarında görevlerini yaparken söyleyecekleri söz ve düşüncelerinden ve belirtecekleri oylarından dolayı "herhangi bir soruşturmaya uğramalarını önlemek"tir (AYM, E.1994/16, K.1994/35, 21/3/1994; AYM, E.1994/7, K.1994/26, 21/3/1994). Şu hâlde yasama sorumsuzluğunun şartlarının geçerli olduğu bir zeminde ileri sürülen ve başkalarının kişilik haklarına saldırı niteliği bulunan ya da bulunduğu iddia edilen sözler nedeniyle başvurucuya karşı hukuk davası yoluyla tazminat davası açılabileceğini kabul etmek gerekir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 66). Diğer bir söylemle yasama sorumsuzluğu hukuki sorumluluk bakımından mutlaklık arz etmez.

33. Somut olayda ihtilafın odağında muhalefet partisinden Hakkâri milletvekili olan başvurucuya ait üç farklı düşünce açıklaması bulunmaktadır. Soru önergesi, Twitter paylaşımı ve Özgür Gün TV'ye verdiği röportajda başvurucunun ifadelerinin kapsamı değişmekle birlikte konusunun esasen aynı olduğu görülmektedir. Davacı gazeteci tarafından ana haber programında yayımlanmak üzere Yüksekova'da yapılan haberlerin sorumlu bir gazetecilik anlayışının gerektirdiği ilkeler gözetilerek, güvenilir bilgiler sunacak biçimde, iyi niyetle hazırlanmadığı başvurucunun ifadelerindeki ana fikri oluşturmaktadır.

34. Ulaştırma Haberleşme ve Denizcilik Bakanı'na yönelttiği soru önergesinden anlaşıldığı üzere başvurucu, davacının sokağa çıkma yasağı bulunan bir ilde çatışma içinden yaptığını iddia ettiği haberin gerçeği yansıtmadığını, yerel basının ve muhalif kanalların sansürlendiği, mezkûr ilde haber yapmalarına izin verilmediği bir dönemde ana akım medyanın kendilerine tanınan ayrıcalıktan faydalanarak toplumdaki kutuplaştırmayı kışkırtan haberler yaptığını ileri sürmektedir. Soru önergesi parlamenter sistemde Meclisin Bakanlar Kurulundan bilgi almasını sağlayan bir denetim yolu olarak öngörülmüştür. Soru önergesinin muhatabı öncelikle başbakan olup aynı zamanda görev alanlarındaki konulara ilişkin olarak ilgili bakan da sorunun muhatabıdır. TBMM İçtüzüğü'ne göre soru önergesinin açık ve belli bir konuda olması, kaba, yaralayıcı sözler içermemesi esastır. Davacı ise somut olayda söz konusu soru önergesiyle kendisinin açık bir hedef hâline getirildiğini iddia etmektedir.

35. Oysa başvurucu söz konusu önergede, mezkûr haberde jandarma ve polis harekât timlerinin eşlik ettiği davacının iddia edilen çatışma içinde rahatça haber yapmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunu, haberin toplumsal ilgiyi çekme ve reyting kaygısı ile yapıldığını vurgulamaktadır. Soru önergesindeki ifadeler incelendiğinde başvurucunun "İddia edilene göre çatışma süsü verilen bir yerde, çatışma yaşanıyormuş gibi güvenlik güçleri hareket etmekte ve adı geçen gazeteci de bunu çekerek haber yapmıştır. Operasyon süsü verilen yerde Türkiye halkları kanı üzerinde reyting oranlarını yükseltmek için bir evde bomba patlatılarak yerle bir edildiği görüntülerde de yansımaktadır. Dahası hiçbir milletvekili, STK temsilcisi, kanaat önderi ve seçilmişe izin verilmemişken, bazı medya gruplarıyla spikerlere ayrıcalık tanınmasının kabul edilebilir hiçbir tarafı yoktur." şeklindeki ifadesiyle -kendi bakış açısına göre- haberin gerçekleri yansıtmayıp bir tiyatrodan ibaret

olduğunu ön plana çıkardığı görülmektedir. Başvurucuya göre haberde gösterilen olaylar sahtedir. Başvurucunun davacının sahte haber yaptığı iddiasına dayanak olarak ise o tarihte haber yapılan bölgede sokağa çıkma yasağı bulunmasına rağmen davacının güvenlik güçleri eşliğinde rahatça hareket ediyor oluşunu gösterdiği, bu suretle gerçeğin tek cepheden çarpıtılarak kamunun bilgisine verildiği iddiasını ileri sürdüğü anlaşılmaktadır.

36. Bahsi geçen soru önergesindeki düşüncelerini desteklemek amacıyla paylaştığı twitte ise başvurucu, davacının yaptığı haberde ilçedeki halkın evinin sanki bombalanıyormuş gibi gösterildiğini oysa gerçeğin böyle olmadığını ifade etmiştir. Bu noktada toplumun tamamını ilgilendiren ve kamusal bir tartışmaya katkı sunduğu konusunda şüphe bulunmayan konularda oluşan rahatsızlıkların yüksek sesle dillendirilmesinin ancak düşüncelerin herhangi bir engelle karşılaşmadan açıklanabildiği demokratik rejimlerde mümkün olduğu unutulmamalıdır (Deniz Karadeniz ve diğerleri, B. No: 2014/18001, 6/2/2020, § 129). Nitekim uzun yıllar süren terör olayları hiç şüphesiz toplumsal ilginin olduğu, kamuyu yakından ilgilendiren ve güncelliğini koruyan bir meseledir. Bu bağlamda muhalefet partisinden bir milletvekilinin Hakkâri'de yaşananların doğru bir şekilde kamuyla paylaşılmadığı yönündeki eleştirilerinin tartışmaya açılmasında kamu yararı olduğu kabul edilmelidir.

37. Somut olayda uyuşmazlık, muhalefet partisinden milletvekili olan bir siyasetçi ile davacı gazeteci arasında ise de başvurucunun açıklamalarının bütününe bakıldığında uyuşmazlığın kaynağındaki söylemlerin aslen siyasi iktidara yöneltilmiş eleştiriler olduğu değerlendirilmelidir. Başvurucunun muhalefet partisi milletvekili olarak hükûmete eleştirileri siyasi ifade niteliğindedir. İfade türleri bakımından bazı ifadelerin diğerlerine göre daha fazla korunduğu ve bu doğrultuda en geniş korumadan siyasi ifadelerin yararlandığı hatırlanmalıdır (Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 98; Ergün Poyraz (2), § 58). Gerçekten de siyasi tartışmaların serbestliği demokratik toplum idealinin merkezinde yer alan bir ilke olup seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişelerini ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğünün özellikle değerli olduğu açıktır. Bu sebeple müdahale eğer bir siyasetçinin ve özellikle muhalefet partisinin bir üyesinin ifade özgürlüğüne yönelik ise çatışan değerler arasında adil denge gözetilip gözetilmediği çok daha sıkı bir denetimden geçirilmelidir (Bilal Uçar, B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 19).

38. Kullanılan dil ve üslup muhatabı açısından rahatsız edici olsa dahi -Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında benimsediği üzere- demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan, toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli olan temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğü sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir (Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52). Anayasa Mahkemesi yine pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102).

39. Üstelik başvurucunun bizzat davacının kişiliğini hedef aldığını söylemek somut olayda mümkün değildir. Davacının uzun yıllardır ana haber bültenlerinde sunuculuk yapan, ülke çapında tanınmış bir gazeteci olarak yaptığı haberlere yöneltilen eleştirilere şüphesiz sıradan bir insana kıyasla çok daha hoşgörülü olması gerekir. Nitekim davacı, bir gazeteci olarak başvurucuya cevap verme imkânını ve bu cevabı geniş kitlelerin dikkatine sunacak

araçları da haizdir. Kaldı ki kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği öne sürülen ifadelerin davacının itibarı üzerinde yarattığı iddia edilen olumsuz etki de somut olarak ortaya konulamamıştır (Hüseyin Kocabıyık, § 24).

40. Yukarıdaki açıklamalar ışığında Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçesi incelendiğinde katlanması gereken ağır eleştiri niteliğini aşan, olgu isnadına varan mahiyette olduğu, ifade özgürlüğünün ya da eleştiri sınırlarının içinde değerlendirilemeyeceği ve davacının kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği, bu durum karşısında sarf edilen haksız eylem niteliğindeki bu sözler nedeniyle davacı yararına manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği kanaatine vardığı görülmüştür. Gerekçeli kararda başvurucunun muhalefet partisinden siyasetçi, davacının ise ülke çapında tanınan bir gazeteci olduğu, başvurucunun siyasi iktidarın yanlış politikalarını eleştirmek amacıyla soru önergesini ortaya koyduğu ve diğer paylaşımlarının ise soru önergesinin içeriğini tekrarlamaktan ibaret olduğu dikkate alınmamıştır. Hatta Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçeli kararında, başvurucunun davacı için sarf etmediği anlaşılan "provokatör" ifadesini de davacıya yönelttiği kabul edilmiştir. Hâlbuki mahkemelerin aşırı yorum yaparak ihtilaflı ifadelere başvurucunun verdiği anlamların ötesinde anlamlar yüklemeleri, demokratik bir toplumda kamuyu bilgilendirme ve eleştiri ortamına zarar verme ve ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etki doğurma riski taşır (Önder Balıkçı, § 50). Yine başvurucunun muhalefet partisi milletvekili olarak siyasi fikirlerini ortaya koyduğu, başvurucunun eleştirilerinin odağında davacının değil iktidarın bulunduğu, siyasi fikirlerin ifade özgürlüğü bağlamında en geniş korumadan faydalanacağı, bu sebeple ifade özgürlüğüne müdahale edilirken müdahalenin ilgili ve yeterli şekilde gerekçelendirilmesi gerektiği dikkate alınmamıştır. Sonuç olarak başvurucunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurulduğundan bahsedilemeyeceği, şeref ve itibarın korunması hakkının somut olayda ifade özürlüğüne üstün geldiğinin ortaya konulamadığı değerlendirilmiştir.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Recai AKYEL, İrfan FİDAN, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

VI. GİDERİM

42. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama, miktar göstermeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

43. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

44. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Kadir ÖZKAYA, Recai AKYEL, İrfan FİDAN, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesine (E. 2018/1845, K. 2020/658) gönderilmek üzere İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesine (E. 2016/218, K. 2018/303) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Başvuru, bir siyasetçinin bir gazeteci hakkında kullandığı ifadeler nedeniyle aleyhine manevi tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Mahkememiz çoğunluğunca, aleyhine manevi tazminata hükmedilen başvurucunun Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir. Aşağıda açıklanan gerekçelerle çoğunluk görüşüne iştirak etmek mümkün olmamıştır.

3. Dosyaya ilişkin bilgi ve belgelere göre şikayetçi N.Ç. 2016 yılının 7 ve 8 Nisan tarihlerinde sunuculuğunu yaptığı ulusal ölçekte yayın yapan bir televizyon kanalı ana haber programında Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde gerçekleşen güvenlik operasyonlarına ilişkin olarak "Yüksekova Özel" isimli bir haber yayımlamıştır.

4. O tarihlerde Halkların Demokratik Partisi 26. dönem Hakkâri milletvekili olan başvurucu söz konusu habere ilişkin olarak önce TBMM’de bir soru önergesi vermiş, ardından soru önergesiyle ilgili olarak sosyal medya hesabından bir paylaşım yapmış ve ilave olarak bir internet haber sitesine konuyla ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur.

5. Başvurucu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde verdiği soru önergesinde; N.Ç.nin çatışma süsü verilen bir yerde, çatışma yaşanıyormuş gibi haber yaptığının iddia edildiği, operasyon süsü verilen yerde Türkiye halkları kanı üzerinde reyting oranlarını yükseltmek için bir evde bomba dahi patlatıldığı ileri sürülmüş, bir gazetecinin şiddeti özendirici, insani değerleri incitici, savaş kışkırtıcılığına araç olmaması gerektiği belirtilmiştir. Önergede ayrıca muhalif yayın yapan basın kuruluşlarına baskı yapıldığı, bazı haber programlarına ise ayrıcalık

tanındığı, bunun toplumsal kutuplaşmayı derinleştireceği, kamuoyuna yanlış bilgi servis edildiği eleştirilerinde de bulunulmuştur (kararda bkz. § 7). Sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda ise başvurucu N.Ç.yi şov için halkın evini bombalatan birisi olarak nitelendirmiştir (kararda bkz. § 8). Son olarak haber sitesine yaptığı açılamada başvurucu; N.Ç.nin savaş kışkırtıcılığı yaptığı, bu tarz haberlerin savaşa hizmet ettiği, haberdeki görüntülerin kurmaca olduğunun çok bariz olduğu, N.Ç.nin bu şekilde kurmaca haber yapma imkânını nereden aldığı, bölgeye giriş için kimseye izin verilmezken reyting uğruna halkın evlerini yakıp yıkanlara nasıl izin verildiği, bu haberleri yapanların ırkçılıkta zirve yaptığı ifadelerini kullanmıştır.

6. Başvurucunun ifadelerinde hedef aldığı N.Ç. şeref ve itibarına saldırıda bulunulduğu gerekçesiyle başvurucuya karşı tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde N.Ç., can güvenliğini tehlikeye atarak sunuculuğunu yaptığı ana haber programında yayımlanmak üzere Yüksekova'dan özel bir haber hazırladığını, haberde çatışma içinde olan güvenlik güçlerine ve bölgede yaşanan teröre yer verdiğini, haberin amacının bölgede yaşanan terör olayları hakkında halkı bilgilendirmek olduğunu belirtmiştir. Davasında N.Ç., başvurucunun sosyal medya paylaşımında, internet haber sitesinde yayımlanan açıklamalarında ve TBMM'ye sunulan soru önergesi içeriğinde yer alan asılsız iddialarını ısrarla sürdürmek suretiyle kullandığı hakaret içerikli ifade ve beyanlarla, şeref ve haysiyetini ve toplum nezdinde oluşturduğu itibarını zedelediğini, bu suretle kendisini hedef gösterdiğini ileri sürmüştür.

7. İlk derece mahkemesinde reddedilen dava istinaf edilmiş, Bölge Adliye Mahkemesi davanın kısmen kabulüne karar vermiştir. İstinaf kararında; başvurucunun soru önergesinde dile getirdiği hususların salt siyasi eleştiri kapsamında olmadığı, önergede N.Ç.nin reyting uğruna insanların evlerini bombalamakla, kurmaca haber yapmakla itham edildiğini, haberin savaş kışkırtıcılığına hizmet ettiği ve davacının tüm toplumu reyting uğruna kandırdığının ileri sürüldüğü tespitinde bulunulmuştur. Kararda, başvurucunun haber sitesine yaptığı açıklamasında da davacı hakkında provokatör, savaş kışkırtıcısı, yalan haber yapan, olayları maniple eden, reyting uğruna evleri patlatan, şov için ev bombalatan, insani değerlere önem vermeyen, ırkçı gibi nitelemelerle dolu ifadelerin ağır eleştiri niteliğini aştığı, davacının kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği, zira ifadelerin bütününe bakıldığında ifadelerin temelinde davacının reyting uğruna kurmaca haber yaptığı iddiasının bulunduğu belirtilmiştir (kararda bkz. § 11).

8. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarına göre başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007). Bu kapsamda, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin de demokratik toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir.

9. Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır.

10. Anayasa Mahkemesine göre; Devletin, bireylerin maddi ve manevi varlığının korunması ile ilgili pozitif yükümlülükleri çerçevesinde şeref ve itibarın korunması hakkı ile diğer

tarafın Anayasa'da güvence altına alınmış olan ifade özgürlüğünden yararlanma hakkı arasında adil bir denge kurması gerekir. Bu türden başvurularda başvurunun sonucu, kural olarak başvurunun ihtilaflı sözlerin sahibi tarafından Anayasa'nın 26. maddesine dayanılarak yapılmış olması ile bu sözlere konu olan kişi tarafından Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak yapılmış olmasına göre değişmez. Aksi hâlde Anayasa'nın anılan maddelerinde korunan hakların dengelenmesinde, benzer olaylarda çelişkili sonuçlar ortaya çıkabilir. Yargı mercilerinin bu iki maddede düzenlenen haklar arasında Anayasa'nın 13. maddesinde ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan kriterlere uygun bir denge kurmaları gerekir (Ergün Poyraz (2), § 49).

11. Anayasa Mahkemesi yaptığı incelemede yargı makamlarının bu iki anayasal güvence arasında adil bir dengeyi gözetilip gözetmediğini değerlendirmektedir (Nilgün Halloran, § 27; İlhan Cihaner (2), § 49). Bu, soyut bir değerlendirme değildir. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için başvurucunun kullandığı ifadelerin türünün, kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, ifadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, ifadelerin kimin tarafından dile getirildiğinin, kime yöneldiğinin, tarafların konumlarının, ilgili kişilerin önceki davranışlarının ve kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının değerlendirilmesi gerekir (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 58-66).

12. Çoğunluk görüşünde başvurucunun üç farklı yerde dile getirdiği ifadelere ilişkin olarak yapılan değerlendirmelerde şu hususların öne çıktığı görülmektedir:

i. Başvurucunun ifadelerinin kamuoyunu terör konusunda ilgilendiren kamusal bir tartışmaya ilişkin olduğu, hükûmete yönelik dile getirilen eleştirilerin siyasi ifadeler olması nedeniyle en geniş korumadan yararlanacağı,

ii. Başvurucunun kullandığı ifadelerin bizzat davacının kişiliğini hedef almadığı, davacının gazeteci olup kendisine yöneltilen eleştirilere daha hoşgörülü yaklaşması gerektiği, ayrıca davacının bu eleştirilere karşı geniş kitlelere duyuracak şekilde cevap verme imkânının bulunduğu, dahası kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği öne sürülen ifadelerin davacının itibarı üzerinde meydana getirdiği iddia edilen olumsuz etkinin ne olduğunun somut olarak ortaya konamadığı,

iii. İstinaf mahkemesi başvurucunun kullanmadığı ifadeleri davacıya karşı kullanmış gibi kabul ettiği, bu şekilde istinaf mahkemesinin aşırı yorum yaparak ihtilaflı ifadelere başvurucunun verdiği anlamların ötesinde anlamlar yüklediği, bu durumun demokratik bir toplumda kamuyu bilgilendirme ve eleştiri ortamına zarar verme ve ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etki doğurma riski taşıdığı,

iv. Başvurucunun ifadelerinin asıl odağında davacının değil iktidarın bulunduğunun göz ardı edildiği, bu suretle ifade özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir dengeleme yapılmayarak ilgili ve yeterli gerekçelendirme yapılmadan tazminata hükmedilmesinin başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiği.

13. Öncelikle belirtmek gerekir ki başvurunun konusu; başvurucunun hükûmete yönelik dile getirdiği eleştirel düşünce açıklamaları değil, haber programcısı N.Ç.ye karşı kullandığı ihtilaflı ifadelerdir. Nitekim başvurucu aleyhine hükmedilen tazminat ve buna dair yargı gerekçesinde de bunun özellikle vurgulandığı, başvurucunun siyasi eleştirileriyle ilgili yargısal bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Bu durumda eldeki bireysel

başvuruda yapılacak incelemede başvurucunun hükûmete yönelik eleştirel ifadeleri üzerinden ve dolayısıyla siyasi eleştiri için söz konusu olan ifade özgürlüğü ilkelerinden hareketle değerlendirme yapılması isabetli değildir (karardaki aksi yönde değerlendirme için bkz. § 37). Somut başvuruda çözümlenmesi gereken mesele, başvurucunun N.Ç.ye karşı kullandığı ifadelerin kişilik haklarına saldırı niteliğinde olup olmadığı konusunda Anayasa Mahkemesinin şeref ve itibar hakkı ile ifade özgürlüğü arasındaki adil dengeleme içtihadına uygun şekilde yargı makamlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarıdır.

14. Başvuruya konu olayda olduğu gibi şeref ve itibar hakkı ile ifade özgürlüğü arasında adil bir denge kurulması gereken durumlarda Anayasa Mahkemesince yapılan denetim, derece mahkemelerinin bu konuda sahip oldukları takdir aralığına doğrudan müdahil olmadan, söz konusu adil dengenin gözetildiğinin mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulup konulmadığıyla sınırlı bir anayasallık denetimidir (İlhan Cihaner (2), §§ 65-73). Diğer bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru incelemelerinde, derece mahkemelerinin şeref ve itibar hakkı ile ifade özgürlüğü arasında adil bir denge kurmaya çalışırken sahip oldukları takdir aralığının dışına çıkıp çıkmadığını değerlendirmelidir.

15. Somut olayda başvurucunun davacı gazeteciye karşı kullandığı ifadeler ilk derece mahkemesince eleştiri sınırını aşmayan boyutta kabul edilirken istinaf mahkemesince ağır eleştiri niteliğini aşan, olgu isnadına varan, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyecek mahiyette bulunmuştur. Bu durumda somut olayda anayasallık değerlendirmesi kapsamında yapılması gereken, istinaf mahkemesinin olaydaki takdir aralığını aşıp aşmadığı ve bu bağlamda ortaya koyduğu gerekçesinin Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan ölçütlere göre ilgili ve yeterli olup olmadığını belirlemekten ibaret olacaktır.

16. Olayda başvurucunun davacının ismini açıkça zikrederek birçok ifadede bulunduğu, bunlar arasında “[N.Ç.] ve benzer muhabirlere 'savaş kışkırtıcılığı' yapmak adına izin verildi", “Operasyon süsü verilen yerde Türkiye halkları kanı üzerinde reyting oranlarını yükseltmek için bir evde bomba patlatılarak yerle bir edildiği görüntülerde”, “Bir gazeteci, şiddeti özendirici, insani değerleri incitici, savaş kışkırtıcılığına araç olmamalı", "Yüksekova halkının evini show için bombalatan [N.Ç.] ve çamur medyasını…", "Bu haberleri yapanlar ırkçılıkta zirve yapmışlardır" gibi ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Her üç düşünce açıklamasına bir bütün hâlinde bakıldığında, başvurucunun şikâyetçiye karşı ifadelerinin özünde kurmaca haber yapma, reyting ve şov amacıyla halkın evini bombalatma, bu nedenle savaş kışkırtıcısı ve ırkçı olma ithamlarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

17. Somut olayda ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bu ifadelerin kişilik haklarına saldırı boyutunda olduğunu kabul eden istinaf mahkemesi gerekçesinin Anayasa Mahkemesi ölçütlerine göre ilgili ve yeterli olup olmadığının belirlenmesi gerekir. İstinaf mahkemesi başvurucunun ifadelerini; davacının gazeteci sıfatıyla katlanması gereken ağır eleştiri niteliğini aşan, ifade özgürlüğünün ya da eleştiri sınırlarının içerisinde değerlendirilemeyecek, dolayısıyla davacının kişilik haklarına saldırı şeklinde nitelemiştir.

18. Çoğunluk görüşüne dayalı kararda başvurucunun kullandığı ifadelerin doğrudan davacının kişiliğini hedef almadığı değerlendirilmiştir (kararda bkz. §§ 34-35). Halbuki İstinaf Mahkemesi davacının kişiliğini hedef alan sözlere üç mecrada başvurucu tarafından yapılan açıklamaları belirterek yer vermiştir. Gerçekten de başvurucunun her üç ifadesinde de üstelik şikâyetçinin adını da zikrederek ileri sürdüğü ithamların doğrudan N.Ç.yi hedef almadığını söylemek zordur. Kararda ayrıca başvurucunun "provokatör” ibaresini davacı

için kullanmamasına karşın İstinaf Mahkemesinin kullanılmış gibi bunu gerekçesinde zikretmesi, olgusal olarak olaya uygun olmayan değerlendirme kabul edilmiştir (kararda bkz. § 40). Oysa başvurucunun N.Ç.yi savaş kışkırtıcılığıyla suçladığı konusunda bir ihtilaf yoktur. İstinaf mahkemesinin gerekçesine bütün hâlinde bakıldığında başvurucunun ifadelerini kararına aktarırken özetleme yöntemini kullandığı, "provokatör" kelimesini de savaş kışkırtıcılığı sözü bağlamında zikrettiği kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Bu duruma bağlı olarak çoğunluğun, istinaf mahkemesinin aşırı yorum yaparak ihtilaflı ifadelere başvurucunun verdiği anlamların ötesinde anlamlar yükleyerek demokratik bir toplumda kamuyu bilgilendirme ve eleştiri ortamına zarar verme ve ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etki doğurma riski oluşturduğu şeklindeki değerlendirmesinin isabetli olmadığı kanaatindeyiz.

19. Başvurucunun şikâyetçiye yönelik kullandığı ifadeler nedeniyle açılan tazminat davasında Bölge İstinaf Mahkemesince yapılan değerlendirmede; ifadeyi kimin kullandığı ve ifadelerin kime yöneldiği, konunun kamusal bir tartışmaya ilişkin olup olmadığı, ifadelerin bir bütünlük içinde ne anlam ifade ettiği, ifadelerin bağlamının ne olduğunun belirlendiği, bu doğrultuda ifade özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurulduğu görülmektedir. Dolayısıyla istinaf makamının, başvuruya konu ifadelerin eleştiri sınırlarını aşarak kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu sonucuna varırken sahip olduğu takdir alanı içinde hareket etmediği, kullanılan takdirin ilgili ve yeterli şekilde gerekçelendirilmediği söylenemez. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı düşüncesindeyiz.

20. Öte yandan müdahalenin bir miktar manevi tazminattan ibaret olup başvurucu aleyhinde verilmiş bir ceza bulunmadığı (ifade özgürlüğü kapsamında olan hususların bir cezaya konu edilebilmesi halinin -tazminata kıyasla- daha sıkı bir zorunlu toplumsal ihtiyaç denetimini gerektirdiğinden), yargı makamının takdir alanı içinde belirlediği tazminat miktarının başvurucuyu katlanılamaz bir külfet altına sokmadığı gerçekleri hesaba katıldığında müdahalenin orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

21. Açıklanan nedenlerle çoğunluk görüşüne dayalı ihlal kararına katılmamız mümkün olmamıştır.

Başkan Kadir ÖZKAYA Üye Recai AKYEL Üye Yılmaz AKÇİL

KARŞIOY

Başvurucu, 26. Dönem Hakkari milletvekili olup, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verdiği soru önergesinde bir gazeteciye güvenlik güçlerinin operasyonunu haber yapma hususunda imtiyaz tanındığı, reyting uğruna bir evde bomba patlatılarak haber yapıldığı, çatışma süsü verildiği gibi iddialarda bulunmuş, twitter hesabında "Yüksekova halkının evini şov için bombalatan (N.Ç.) ve çamur medyasını Bakana sorduk, verebilecek cevabı var mı?" şeklinde paylaşım yapmış, bir internet sitesine gazeteci hakkında soru önergesindeki ifadeleri de içerecek şekilde daha geniş bir çerçevede de açıklamalar yapmıştır. Başvurucu aleyhine açıklamalarda ismi geçen gazeteci tarafından manevi tazminat davası açılmış, yerel mahkeme davayı reddetmiş, ancak Bölge Adliye Mahkemesi istinaf incelemesinde davalı (Başvurucu) aleyhine miktar yönünden 10.000 TL tazminata hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca başvuruya ilişkin yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından Başvurucunun Anayasa'nın 26. Maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Aşağıdaki gerekçelerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Başvuru, Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade hürriyeti kapsamında incelendiğinde, söz konusu maddede “başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması” gerekçeleri ile hakkın sınırlanabileceği belirtilmiştir. Türk Medeni Kanununun 24. Maddesinde “Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir” ve aynı Kanunun 25.maddesinde ise, “Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır” düzenlemelerine yer verilmiştir. Yine Türk Borçlar Kanununun 58. maddesine göre ise, "Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir". Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanununun kişilik haklarının korunmasına yönelik yukarıda yer verilen düzenlemeleri Anayasanın 26. maddesi uyarınca kanunilik ölçütünü karşılamaktadır.

Başvurucu, gerçek dışı haber yaptığını ileri sürdüğü gazeteci hakkında, emniyet güçleri ile işbirliği yaptığı, çatışma varmış gibi görüntüler elde ettiği, haber ve reyting uğruna halkın evini bombalattığı gibi çok ciddi ve gerçekliği ispatlanamamış iddialarda bulunmuştur. Nitekim Bölge Adliye Mahkemesi, bu ifadelerin davacının bir gazeteci sıfatı ile katlanması gereken ağır eleştiri niteliğini aşan, olgu isnadını içeren mahiyette oldukları ve davacının kişilik hakkına saldırı teşkil ettiğini kabul ederek manevi tazminata hükmetmiştir.

Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatlarında belirtildiği üzere, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi yargılamayı yapan derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemelerinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir. Tazminata hükmeden mahkeme söz konusu kanun maddelerini somut olay açısından değerlendirmiş, kararını gerekçelendirmiş ve hüküm kurmuştur. Tazminata hükmeden Mahkemenin gerekçesi incelendiğinde yukarıda yer verilen hukuk kurallarının uygulanmasında bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik mevcut değildir.

Somut olayda, Sayın Genel Kurul tarafından, Başvurucunun yapmış olduğu açıklamalar nedeniyle hürriyeti bağlayıcı veya başka bir adlî ceza ile cezalandırılmadığı da nazara alınmamıştır. Anayasa Mahkemesi çok sayıdaki benzer başvurularda adli yargı mahkemelerinin kararlarını değerlendirirken ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların niteliğine ve kapsamına da bakmakta, bireysel başvuruya konu olan yargı kararının hürriyeti bağlayıcı bir ceza veya tazminat öngörmesi arasında önemli bir fark bulunduğunu belirterek değerlendirilmenin bu bağlamda yapılmasını gerektiğini ifade etmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi’nin Mustafa Tepeli başvurusunda önceki içtihatlara atıf yapılarak bu husus açıkça vurgulanmıştır.“..22. Kişinin itibarına yapılan saldırının belli bir ağırlık düzeyine erişmiş olduğu hâllerde Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında mündemiç negatif yükümlülüğe, bireyin maddi ve manevi varlığına etkin bir saygının sağlanması için gerekli pozitif yükümlülükler eklenir. Pozitif yükümlülükler, kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerini de kapsayacak şekilde kişisel itibara saygının güvence altına alınması amacıyla birtakım tedbirler alınmasını gerektirir (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 47; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 40). 23.…Başka bir deyişle Anayasa Mahkemesi, devletin maddi ve manevi varlığa yönelik müdahalelere karşı etkili mekanizma kurma yükümlülüğünün mutlaka ceza soruşturması yapılmasını gerekli kılmadığına, bireyin üçüncü kişilerce şeref ve itibarına müdahale edildiği iddiasıyla tazminat davası yoluyla da giderim sağlamasının mümkün olduğuna karar vermiştir (Adnan Oktar (3), § 35)…” (Mustafa Tepeli

[GK], B. No: 2014/5831, 1/3/2017).

Manevî tazminat, kişilik haklarının hukuka aykırı şekilde ihlal edilmesi nedeniyle duyulan üzüntü ve kederin hafifletilmesine yönelik bir “giderim” olup, ceza hukuku yaptırımı değildir. Çoğunluk görüşünde manevi tazminatın bu işlevi nazara alınmamıştır. Bu nedenlerle, Başvurucunun Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiği şeklindeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Ömer ÇINAR

S.Ö.

B. No: 2020/38783 | Karar tarihi: 04.07.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38783

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

S.Ö. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38783)

Karar Tarihi: 4/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/10/2024-32681

GENEL KURUL

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : S.Ö.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü

aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçundan yargılanmıştır. Akhisar 1. Asliye Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamanın duruşması iki celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 2/10/2019 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 16/1/2020 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun duruşma tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla hazır edilmesine karar verilmiştir.

3. Mahkeme, duruşmanın SEGBİS yoluyla yapılacağı hususunu da içeren Tensip Tutanağı'nı başvurucuya bulunduğu ceza infaz kurumu aracılığı ile 3/10/2019 tarihinde tebliğ etmiştir.

4. Başvurucu, yargılamanın 16/1/2020 tarihli ilk celsesinde SEGBİS'le bağlantı sağlanamaması nedeniyle hazır edilememiştir. Mahkeme, bir sonraki celsede başvurucunun duruşmada SEGBİS aracılığıyla hazır edilmesine, duruşmaya ara vererek sonraki celsenin 10/3/2020 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu, duruşmanın 10/3/2020 tarihli ikinci celsesine tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığıyla katılmıştır. Söz konusu celseye SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucunun SEGBİS bağlantısında sorun yaşamadığı, tüm bu süreçte duruşmalara bizzat katılmayı talep etmediği anlaşılmıştır.

6. Mahkeme, başvurucunun infaz kurumuna yasak eşya sokma suçundan 6.000 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra duruşmalara bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

8. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

9. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, yargılama süreci boyunca SEGBİS aracılığıyla dinlenildiğini belirterek savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

12. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) kararında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu

müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104).

14. Anılan kararda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

15. Diğer taraftan Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi, kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmelerini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45).

16. Adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık bir şekilde feragat edilebileceği gibi örtülü olarak feragat edilmesi de mümkündür. Her iki durumda da feragat tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olmalı, aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımamalıdır. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekir. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat, B. No: 2019/14515, 15/6/2022 § 21).

17. Anayasa Mahkemesi Ansar Onat kararında değerlendirdiği koşullar dâhilinde duruşmada hazır bulunma hakkından feragat edilmesi durumunda anılan hakka dair bir müdahale olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu başvuruya konu olayda, duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katıldığı sırada başvurucunun bu duruma yönelik bir itiraz ileri sürmediği belirtilmiştir. Ayrıca yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza, duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmediği vurgulanmıştır. Bu durumda başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamakta ise de talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakılmadığı açıklanmıştır. Anılan kararda, başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini celse aralarında mahkemeye iletmemesi de dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiasının da başvuru formuna yansımadığı belirtilmiştir. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmenin de somut olayın koşullarında mümkün olmadığı, dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı değerlendirilmiştir (Ansar Onat, § 23).

18. Somut olayda duruşma hazırlığı işlemleri kapsamında Mahkemece düzenlenen Tensip Tutanağı'nda başvurucunun duruşmada SEGBİS aracılığıyla hazır edilmesine karar verilmiştir. Mahkeme, duruşmanın SEGBİS aracılığıyla yapılacağı hususunu da içeren Tensip Tutanağı'nı başvurucuya tebliğ etmiştir. Yargılamanın 16/1/2020 tarihli ilk celsesinde SEGBİS bağlantısının sağlanamaması nedeniyle başvurucu duruşmada hazır edilememiş, Mahkeme bir sonraki celsede başvurucunun yine SEGBİS aracılığıyla hazır edilmesine karar vermiştir. Başvurucu, duruşmanın 10/3/2020 tarihli ikinci celsesine SEGBİS aracılığıyla katılmış, celsede başvurucunun sorgusu yapılmış ve SEGBİS bağlantısında ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Ayrıca başvurucunun celsede veya celse aralarında duruşmalara bizzat katılmayı talep ettiğine dair bilgi ya da belge de bulunmadığı görülmüştür. Tüm bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde somut olayda yukarıda anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı ve başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu sonuca katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuran (sanık) ilk duruşmaya Segbis sistemiyle duruşma yapılmak üzere davet edilmiş ancak teknik arıza nedeniyle bu duruşma başlatılamamıştır. İkinci duruşmada ise cezaevindeki Segbis bağlantısıyla başvuranın savunması alınmış ve aynı oturumda mahkumiyet kararı verilmiştir. Katıldığı ilk duruşmada mahkum edilen başvuran istinaf dilekçesinde duruşmaya bizzat katılma imkanı tanınmaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını dile getirmiş ancak, hüküm kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir. Mahkememiz çoğunluğunca, duruşma gününe dair tebliğ belgesinde Segbisle duruşma yapılacağının belirtildiği ve duruşma sırasında başvuranın duruşmaya bizzat katılmayı talep etmediğinden bahisle duruşmaya katılmaktan feragat iradesini zımnen ortaya koyduğu

gerekçesiyle bir ihlal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2. Ceza yargılamasının adil yürütüldüğünün kabul edilmesi; yargılama sürecinde aleniyet, çelişme, yüzyüzelik, silahların eşitliği, duruşmada bulunma, tanık sorgulama, vb. usul güvencelerine uyulmuş olmasına bağlıdır. Yargılama kavramının ilk akla getirdiği sözcük "duruşma" olacaktır. Aleni duruşma ilkesinin elbette başka yargılama ilkeleriyle ve usul güvenceleriyle de bağlantısı bulunmaktadır. Aleni duruşma ilkesi sanık yönünden duruşmada bulunma ve duruşmada dinlenen tanığı sorgulama haklarıyla bağlantılıdır. Sanık duruşmada bizzat bulunarak meramını anlatma, silahların eşitliği ve çelişme ilkelerine uygun olarak duruşmada ikame edilen delillere erişme, bunlara karşı diyeceklerini ileri sürebilme ve dolayısıyla yargılamaya etkin biçimde katılma hakkına sahiptir. Duruşmada bulunma hakkına riayet edilmemesi yargılamanın hakkaniyetini zedelemekte ve adil yargılanma hakkını ihlal etmektedir.

3. Öte yandan duruşma faaliyeti hakim yönünden doğrudan doğruyalık (yüzyüzelik) ilkesiyle bağlantılıdır. Bu ilke, aleni duruşmada delillerin ikame edilmesi sürecinde herşeyin hakim huzurunda tartışılması, hakimin yargılama süjeleriyle ve delillerle doğrudan temas kurabilmesi anlamına gelmektedir. Sanığın fiile ve delillere ilişkin açıklamaları da hakimin maddi gerçeği öğrenme ve vicdani kanı oluşturma faaliyeti bakımından büyük önem taşımaktadır. AİHM Türkiye hakkındaki bir ihlal kararında heyet halinde çalışan ağır ceza mahkemesi hakimlerinin değişmesi nedeniyle yüzyüzelik ilkesine uygun olarak savunma ve tanık ifadeleri huzurlarında gerçekleşen ilk hakim heyetinin kararı ile bu işlemleri tutanaktan öğrenen sonraki heyet kararı arasındaki farka dikkat çekmiştir (Orhan Şahin v. Türkiye, B. no: 48309/17, 12.3.2024, par. 60, 61). Anılan karar hakimin duruşmada sanığı bizzat dinlemesinin adil yargılanma hakkı kapsamında önemli bir güvence olduğunu ortaya koymaktadır.

4. Maddi gerçek; delillerin aleni duruşmada ve hakim huzurunda, yargılama süjelerinin etkin katılımıyla yapılacak tartışma sürecinde mahkeme tarafından ortaya çıkarılacaktır. Ortaya çıkarılması beklenen maddi gerçek hukuki durumunu (kaderini) belirleyeceği için duruşmada bulunma hakkı sanık için son derece önemli bir haktır. Sanık aleni duruşmada delillerle ilgili tartışmaya savunması açısından katkı sunacak, iddialara ve tanık anlatımı veya diğer delillere karşı hakimin gözlerine bakarak meramını anlatma imkanı bulabilecektir. Bu sayede hakim de doğrudan doğruyalık ilkesine uygun biçimde delillerin güvenilirliği ve savunmanın anlam ve önemi konusunda vicdani kanıya ulaşabilecektir. Başka deyişle hakimin yargılama ilkelerine uygun olarak vicdani kanıya ulaşabilmesi için de sanığın duruşmada bizzat bulunması büyük bir önem taşımaktadır.

5. AİHS m. 6/3c'de duruşmada bulunma ve mahkemede kendisini bizzat savunmanın suç isnadı altında olanlar bakımından bir hak olduğu kabil edilmiştir. AİHM bu hüküm gereği sanığın yalnızca duruşmada bulunma hakkının değil, duruşmayı izleme, konuşulanları duyma ve etkili katılımı da güvence altına aldığı görüşündedir (Stanford/Birleşik Krallık, A 282-A, 1994, par. 26). Sanık duruşmaya bizzat katılamıyorsa, katıldığı halde duruşma salonundaki konumu nedeniyle izleyemiyorsa (bkz. V/Birleşik Krallık, 1999, IX; 30 EHRR 121) veya söyledikleri hakim tarafından dinlenmiyorsa ya da delillere karşı itirazlarını ileri süremiyorsa yargılamanın hakkaniyetli olduğu söylenemez.

6. Nitekim Kanunda (CMK m. 191; 193) sanığın duruşmada bulunması temel ilkedir. Bununla birlikte bazı meşru nedenlerin varlığı halinde SEGBİS sistemi ile sanığın duruşmalara katılımını kabul etmiştir. Fakat bu uygulama zorunlu hallerle sınırlı istisnai bir

yöntemdir (CMK m. 196/4). Bu nedenle Kanunda hakim veya mahkemenin “zorunlu gördüğü durumlar” ile kastedilen, sanığın duruşmada bulunmasını engelleyen veya zorlayıcı nitelikteki nedenler kastedilmektedir. Böyle bir zorunluluk bulunmadığında, hakkından vazgeçmeyen sanığın duruşmaya bizzat katılması yasal güvence içerisindedir. Bu zorunluluk özellikle tutuklu sanıklar bakımından daha da önemlidir. Tutuklu sanıkların esaslı işlemlerin yapıldığı duruşmalara getirtilmesi de yasal zorunluluk kapsamındadır.

7. Şüphesiz adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık ya da örtülü bir şekilde feragat edilmesi de mümkündür. Ancak her iki durumda da feragat iradesinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması ve aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımaması gerekir. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması beklenir. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75; Yasin Özdil ve diğerleri, B. No: 2021/2614, 19/3/2024, p. 15). Somut olayda çoğunluk gerekçesinde; Segbis yöntemiyle duruşmaya davete dair tebliğ üzerine yapılan ilk duruşmada bu işleme itiraz etmediğinden hareketle sanığın feragat etmiş sayıldığı sonucu çıkartılmıştır.

8. Çoğunluk gerekçesinde mazur görülen, hatta yeni bir usul kuralı yaratılmasına neden olan bu uygulama emsal kararlarımızda sözü edildiği gibi varsayımla feragat iradesi ortaya çıkarmak anlamına gelmektedir. Bu karar ile ne yazık ki sanığın duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin yasal güvenceleri ve anayasal adil yargılanma hakkı güvenceleri ortadan kaldırılmış, yasada istisnai nitelikte olan bir uygulama genel kural haline getirilmiştir. Açıkladığım nedenlerle çoğunluğun ihlal bulunmadığı yönünde ulaştığı sonuca katılmak mümkün olmamıştır.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden yakınmaktadır.

2. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre kişilerin taleplerine aykırı olarak Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla duruşmaya katılmalarının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale oluşturmaktadır (Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020).

3. Önümüzdeki olayda ilk celsede SEGBİS bağlantısının kurulamaması nedeniyle başvurucunun sorgusu yapılamamış, aynı zamanda mahkûmiyet kararının verildiği ikinci celsede SEGBİS aracılığıyla sorgusu yapılmıştır. Başvurucu ikinci celsede sorgusu yapılmadan önce duruşmalardan bağışık tutulmayı talep etmiştir.

4. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre “Mahkemece sorgusu yapılmış olan sanık... isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan bağışık tutabilir.” Görüldüğü üzere bağışık tutulmanın kapsamı sanığın sorgusunu kapsamamaktadır. Dolayısıyla duruşmalardan bağışık tutulma, sanığın sorgusunun yapılmasından sonraki aşamalarda geçerli olabilecek bir yoldur.

5. Başvurucu ikinci celsede sorgusu yapılmadan önce duruşmalardan bağışık tutulmayı talep etmiş ise de başvurucunun bu talebi, ancak sorgusundan sonraki aşamalar için kabul

edilebilir niteliktedir. Bu kapsamda başvurucunun sorgusundan bağışık tutulmayı talep edemeyeceği gözetildiğinde bu talebinin sorgusu sırasında duruşmada hazır bulunma hakkından feragat olarak değerlendirilmesi de mümkün değildir.

6. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği kanaatiyle çoğunluk kararına katılmak mümkün olmamıştır.

Üye Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun ulaştığı başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemez bulunması gerektiği şeklindeki karara katılmamaktayım.

2. Somut olayda başvurucu, ceza infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçundan yargılandığı davada duruşma hazırlıklarının yapıldığı 02/10/2019 tarihli tensip zaptı başvurucuya ceza infaz kurumu aracılığı ile 3/10/2019 tarihinde tebliğ edildiğinde duruşmanın Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla yapılacağı hususunu da içeren bu zapta başvurucu 4/10/2019 tarihli dilekçe ile verdiği cevapta maddi durumu iyi olmadığından avukat tutamadığını, savunma hakkını kullanması ve suçsuzluğunu ispat etmesi için bütün bilgi ve belgelerin tarafına gönderilmesini ve savunmasını bizzat kendisinin yapacağını Mahkemeye iletmişti.

3. Yargılamanın duruşması iki celsede tamamlanmış olmasına rağmen Akhisar 1. Asliye Ceza Mahkemesindeki yargılamanın 16/1/2020 tarihli ilk celsesinde SEGBİS ile bağlantı sağlanamaması nedeniyle başvurucu hazır edilememiştir. Bununla birlikte Mahkeme sonraki celsede de başvurucunun duruşmada SEGBİS aracılığıyla hazır edilmesine karar vermiştir.

4. Başvurucu, duruşmanın ikinci celsesine 10/3/2020 tarihinde tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığıyla katılmıştır. Ancak burada ifade etmek gerekir ki avukat ile temsil edilmeden duruşmaya katılan başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istediği yönünde herhangi bir talep Duruşma Tutanağında yer almamaktadır.

5. Bu celsede verilen kararla başvurucu infaz kurumuna yasak eşya sokma suçundan 6.000 TL adli para cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurucunun duruşmalara bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını da belirttiği istinaf başvurusu ise kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

6. Mahkememiz çoğunluğu başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemez bulunması gerektiği şeklindeki kararının gerekçesinde başvurucun duruşmanın 10/3/2020 tarihli ikinci celsesine SEGBİS aracılığıyla katıldığı, celsede başvurucunun sorgusu yapıldığı ve SEGBİS bağlantısında ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmediğine vurgu yapmış, ayrıca başvurucunun celsede veya celse aralarında duruşmalara bizzat katılmayı talep ettiğine dair bilgi veya belge de bulunmadığını belirtmiş ve başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu sonucuna ulaştığına işaret etmiştir (§ 18).

7. Çoğunluk kararındaki bu gerekçeye katılmak mümkün değildir. Kanaatimizce duruşmada

hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilir bulunmasından sonra başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

8. Somut bireysel başvurudaki temel mesele başvurucunun adil yargılanma hakkı bağlamında duruşmada hazır bulunma hakkının sağlanıp sağlanmadığı hususu ile ilgilidir. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucu yargılama süreci boyunca SEGBİS aracılığıyla dinlenildiğini belirterek savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesinin adil yargılanma hakkı ile ilgili inceleme yönteminde de kabul edildiği üzere Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı duruşmada hazır bulunma hakkını da kapsamaktadır. Zira sanığın duruşmada hazır bulunması hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Ceza adaletinin hakkaniyete uygun şekilde gerçekleşebilmesi için sanığın mahkemenin huzuruna çıkarılması büyük önem arz etmektedir. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine dayalı bir yargılama sisteminin benimsenmesi, sanığın duruşmada hazır bulunmasını gerektirmektedir. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini takip etmeyi, iddiaları ve tanık ifadelerini dinlemeyi, iddia/savunmaları destekleyecek şeyleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkı, sanığın yargılamaya etkili katılım hakkıyla da doğrudan ilişkilidir. Suç isnadı altındaki bir kimse duruşmada hazır bulunarak yargılamaya etkin olarak katılmakta, hakkında kurulacak hükmün inşasına ortak olmakta ve yargılamaya yön verme imkânına kavuşmaktadır. Hâkimler de bu hak vesilesiyle sanığın tutum ve davranışları ile kişisel özelliklerini gözlemleme imkânı elde etmektedir (Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 74).

10. Öte yandan duruşmada hazır bulunma hakkı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olan savunma hakkıyla da sıkı biçimde bağlantılıdır. Ceza yargılamasında hakkaniyete uygun bir yargılamanın en önemli unsuru olan bizzat savunma hakkının sağlanabilmesi için sanığın duruşmada hazır bulunma imkanına sahip olması gerekmektedir. Özellikle mahkemenin vereceği hükmü etkileyebilecek nitelikteki değerlendirmelerin veya başka esaslı işlemlerin yapıldığı kritik aşamalarda sanığın duruşmada hazır bulunması büyük önem taşımaktadır (Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 75).

11. Dolayısıyla adil yargılanma hakkının güvencelerinin ihlal edilmediği bir duruşmada yüz yüzeliğin sağlanması önemli bir gerekliliktir. Bu bağlamda yargılama sürecindeki en temel ilke olarak sanığın bizzat duruşmada hazır bulunması ve hakim ve davadaki diğerleri ile yüz yüze gelebilmesi ve böylece yargılamada yüz yüzelik ilkesinin gerçekleşmesi zorunludur.

12. Bilindiği üzere teknolojinin de gelişimine paralel olarak son yıllarda yargılama sürecinde sesli ve görüntülü iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluna da başvurulmaya başlanmış ve bu bağlamda SEGBİS sistemi oluşturulmuştur. Anayasa Mahkemesince de ilke olarak SEGBİS'in duruşma salonundakileri görebilme ve söylenenleri duyabilme imkânı sağladığı ve bu sistemde yargılamanın taraflarının yargısal işlemleri karşılıklı olarak gerçekleştirilebildikleri vurgulandıktan sonra SEGBİS vasıtasıyla yapılan yargılamada yüz yüzelik ilkesinin sağlandığı kabul edilmektedir (Bkz.: Erdal Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2013/2653, 18/11/2015, § 103).

13. Bununla birlikte SEGBİS sisteminin uygulanmasında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin (4) numaralı fıkrasındaki "Hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir". hükmünün bir gereği olarak sanığın duruşmaya SEGBİS aracılığıyla katılmasının ancak hakim veya mahkemece zorunlu görülen durumlarda mümkün olduğu ifade edilmelidir. Dolayısıyla bu hükmün gereği olarak sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmasının zorunlu nedeni mahkeme veya hakim tarafından mutlaka ortaya konulmalıdır.

14. Görüldüğü üzere SEGBİS esasında duruşmada hazır bulunma hakkı şeklindeki yargılama hukukundaki temel ilkenin bir istisnası olup bu yola ancak zorunlu bir nedenin hakim veya mahkemece gösterilmesi durumunda başvurulabilir. Mahkememiz içtihadında da ifade edildiği üzere bu gerekliliğin ortaya konulması bağlamında, kişilerin duruşmada bizzat hazır bulunmayı talep etmelerine rağmen SEGBİS yoluyla katılımlarının neden yeterli görüldüğünün ve duruşmada bizzat hazır bulunmayı imkânsız hâle getiren veya büyük ölçüde zorlaştıran koşulların neler olduğunun ifade edilmesi gerekmektedir (Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 93).

15. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi duruşmada hazır bulunma hakkının etkili biçimde sağlanması ve adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği bir şekilde yargılamanın tamamlanabilmesi hususunda SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılım ile ilgili olarak başka bazı önemli hususlara da işaret etmektedir. Zira Anayasa Mahkemesine göre duruşmada hazır bulunma hakkı, anılan hakların kullanılmasını gerektiren durumlarda sanığa savunmasını planlayarak mahkeme önünde en uygun ve etkili şekilde yapabilme, tanıklara soru sormak suretiyle onların beyanlarının zayıf/itibar edilemez noktalarını ortaya koyabilme ve böylece yargılamanın sonucunu etkileyebilme imkânı vermektedir. Dolayısıyla -görüntü ve ses kalitesi yüksek olan araçlardan yararlanılsa bile- uzaktaki sanığın ses ve görüntüsünün duruşma salonuna aktarılmasının sağladığı menfaat ile onun duruşma salonunda fiziksel olarak yer almasının sağladığı menfaat aynı değildir. Bunun için anılan hak sadece istisnai hâllerde sınırlandırılabilir (Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 76).

16. Görüldüğü üzere ceza yargılamasındaki temel ilke duruşmada hazır bulunarak yargılamanın gerçekleştirilmesi olup, SEGBİS aracılığı ile yargılama istisna olduğuna göre yargılamanın buna uygun biçimde gerçekleştirilmesi adil yargılanma hakkının sağlanması noktasında önem arz etmektedir. Bu bağlamda elbette mahkeme veya hakim tarafından hangi zorunlu nedenle bu yola başvurulduğu ifade edilmek şartıyla yargılamanın bazı celselerinin SEGBİS aracılığı ile gerçekleştirilmesi de mümkündür.

17. Somut başvuruda SEGBİS yolu ile gerçekleştirilen yargılamanın değerlendirilmesi sürecinde yargılamanın tek celsede sonuçlanmış olması ve başvurucunun savunmasını bizzat kendisinin yapacağı şeklindeki açık beyanının da dikkate alınması gerekmektedir.

18. Her ne kadar ilk derece mahkemesi Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 16/1/2020 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun duruşma tarihinde SEGBİS aracılığıyla hazır edilmesine karar vermiş ise de dosyadaki bilgi ve belgelerden başvurucunun duruşmadan bağışık tutularak SEGBİS aracılığıyla yargılamaya ilişkin açık veya zımni bir onay verdiği görülmemektedir.

19. Nitekim Anayasa Mahkemesinin belirttiği üzere her ne kadar duruşmada hazır bulunma hakkından açıkça veya örtülü şekilde feragat edilmesi mümkün ise de her iki durumda da

feragatin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması ve aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımaması önem arz etmektedir. Duruşmada hazır bulunma hakkından feragat, savunma tarafına bu haktan vazgeçmesiyle orantılı asgari güvenceler sağlanmadıkça kamu yararına uygunluk taşımayabilir. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için sanığın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir (Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 95).

20. Bu yönü ile bakıldığında somut başvuruda duruşmada hazır bulunma hakkından açık veya zımni bir feragatten bahsetmek mümkün değildir. Kaldı ki SEGBİS aracılığıyla yargılandığı bu tek celseden önce başvurucunun sorgulanmış olmadığı da dikkate alındığında sorgudan önce zımni bir feragatte bulunulması zaten mümkün değildir.

21. Bu başvuru ile ilgili yapılan değerlendirmede üzerinde durulması gereken önemli bir husus da gerçekleştirilen yargılamanın tek celsede sonuçlanmış olmasıdır. Dolayısıyla SEGBİS aracılığı ile gerçekleştirilen bu yargılamada sanık ile hakim hiçbir şekilde yüz yüze gelmiş değillerdir. Mahkememizin birden fazla celsede gerçekleşen duruşmalardaki SEGBİS aracılığı ile yapılan yargılamalarda söz konusu olan ihlal iddialarından daha farklı olarak bu dosyadaki özellikli bir durumun tek celsede sonuçlandırılan yargılama olduğunu değerlendirmede özellikle dikkate almak gerekir. (Başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı tek oturumda yargılamanın sonuçlandığı ve başvurucunun yapılan duruşmada tam olarak kendisini savunamadığına ilişkin itirazlarını istinaf ve temyiz dilekçelerinde de dile getirmesi dikkate alınarak verilen bir ihlal kararı için bkz.: Niyazi Gültekin, B. No: 2020/32645, 19/10/2023).

22. Bununla birlikte Akhisar 1. Asliye Ceza Mahkemesi kararında yargılamanın niçin SEGBİS aracılığıyla gerçekleştirildiğine ilişkin hiçbir açıklamaya yer vermemiş, Mahkeme SEGBİS'i adeta genel bir tercihmiş gibi kabul ederek sadece bu yolla yargılamayı gerçekleştireceğini belirtmekle yetinmiştir.

23. Buradan hareketle ilk derece mahkemesinin bireysel başvuruya konu yargılamayı tek celsede bitirmesine rağmen bu yargılamayı SEGBİS aracılığı ile gerçekleştirmesinin zorunlu nedenini ortaya koyamaması esasında başvurucunun adil yargılanma hakkına yapılan müdahalenin neden gerekli olduğunu açıklamak için yetersiz olduğundan müdahalenin ölçülülük ilkesinin gereklilik şartını karşılamadığı sonucuna ulaşmak gerekmektedir.

24. Sonuç olarak Duruşma Tutanağı'nda da yer aldığı üzere somut olayda başvurucu ilk derece mahkemesindeki yargılama sürecinde savunmasını bizzat kendisinin yapacağını mahkemeye bildirmiştir. Başvurucunun bu süreçte SEGBİS aracılığı ile yargılanmaya yönelik açık veya zımni bir onayı bulunmamaktadır. Bununla birlikte mahkeme SEGBİS'in neden gerekli olduğunu kararında belirtmemesine rağmen yargılamayı SEGBİS aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Yargılama tek celsede ve SEGBİS aracılığıyla gerçekleştirilerek sonuçlandırılmıştır. Yargılamadaki temel ilke yüz yüze yargılama olmasına rağmen başvurucu hiçbir şekilde duruşmada fiziken huzurda bulunamayarak bu temel ilke anlamsız kalmış ve başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkı ihlal edilmiştir. Dolayısıyla da Mahkememiz çoğunluğunun yaklaşımı ile SEGBİS yolu ile duruşmaya katılım adeta yargılamada temel ilke haline getirilmeye çalışılmıştır.

25. Yukarıda sıralanan sebeplerle ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan

başvuruda başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilir bulunduktan sonra Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle Mahkememiz çoğunluğunun adil yargılanma hakkı ile ilgili açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle başvurunun kabul edilmezliğine karar verilmesi gerektiği şeklindeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçundan yargılanmıştır. Yargılama, iki celsede tamamlanmıştır. İlk celse SEGBİS'le bağlantı sağlanamaması nedeniyle başvurucu hazır edilememiştir.

3. Başvurucu, duruşmanın ikinci celsesine tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığıyla katılmış, "kendisine açıklanan hak ve yükümlülüklerini anladığını, savunmasını yapmak için bir müdafii istemediğini, üzerine atılı suçlamayı anladığını, savunmasını yapmak için süre talep etmediğini, savunması yapmak için hazır olduğunu, duruşmalardan bağışık tutulmayı talep ettiğini" belirttikten sonra savunmasını yapmış, Mahkeme, başvurucunun infaz kurumuna yasak eşya sokma suçundan 6.000 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

4. Başvurucu, istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra duruşmalara bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

5. Başvurucu, bireysel başvuruda yargılama süreci boyunca SEGBİS aracılığıyla dinlenildiğini belirterek savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında Mahkeme ile bulunduğu ceza infaz kurumunun aynı ilçe sınırları içerisinde olduğunu, duruşmanın yapıldığı gün jandarma refakatinde hastaneye götürüldüğünü, aynı gün hizmet birleştirmesi yapılarak Mahkemeye de götürülebileceğini, SEGBİS üzerinden duruşmaya katılma zorunluğunun gösterilemediğini belirtmiştir.

6. Mahkememiz başvurucunun adil yargılanma hakkı güvencelerinden örtülü şekilde feragat ettiği gerekçesi ile başvurunun kabul edilemez olduğuna oyçokluğu ile karar vermiştir. Aşağıda belirtilen sebeplerle başvurucunun başvurusunun kabul edilebilir olduğu ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği kanaati ile Mahkeme çoğunluğunun kararına iştirak edilmemiştir.

7. Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu belirterek feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatın hangi durumlarda

Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler genel olarak Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatın geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceği ortaya konulmalıdır. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat § 21).

8. Duruşmada hazır bulunma hakkı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olan savunma hakkıyla da sıkı bağlantılıdır. Ceza yargılamasında hakkaniyete uygun bir yargılamanın en önemli unsuru olan bizzat savunma hakkının sağlanabilmesi için sanığın duruşmada hazır bulunma olanağına sahip olması gerekir. Duruşmada hazır bulunma hakkı, kişinin kendi davasının duruşmasına bizzat veya müdafisi ile birlikte katılması anlamına gelmektedir. Böylelikle olayı en iyi bilebilecek durumda olan sanık, delillerin tartışılmasını sağlayarak aleyhinde olan delilleri çürütme ve mahkemenin vereceği kararı etkileme imkânı bulacak ve böylelikle savunmasının doğruluğunu ispatlayabilecektir. (Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020):

9. Duruşmada hazır bulunma hakkının ceza hukukunun çekirdeğini oluşturan konularda daha katı bir biçimde uygulanması gerekmektedir. Suç isnadına ilişkin yargılamalarda esaslı işlemlerin yapıldığı bir aşamada sanığın duruşmada hazır bulunması asıldır, istisnai hâllerde gıyapta yargılama yapılabilir. Dolayısıyla gereklilik ilkesi yönünden duruşmada hazır bulunma hakkı ancak olayın koşullarının zorunlu kıldığı durumlarda sınırlanabilecektir. Bu bakımdan duruşmada hazır bulunma hakkını sınırlayan herhangi bir tedbirin öncelikle gerekli olduğunun gösterilmesi gerekir. Bu çerçevede sanığın duruşmada hazır bulunmamasını zorunlu kılan bir olgunun varlığı derece mahkemelerince somut ve olaya uygun bir gerekçeyle ortaya konulmalıdır. (Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020).

10. Anayasa Mahkemesi bu içtihat çerçevesinde sadece sanığın sorgusunun yapıldığı duruşmada değil Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki görüşünün veya hükmün açıklanması gibi esaslı işlemlerin yapıldığı duruşmalarda da sanığın bizzat duruşmaya katılma hakkının olduğunu kabul etmiş, bu sebeple çok sayıda ihlal kararı da vermiştir.

11. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 196. maddesinin (4) numaralı fıkrası, “Hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir.” hükmünü içermektedir. Anılan maddenin ilk hâli ise “Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre sanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle sorgusunun yapılabilmesi olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak sorgu yapılır.” şeklindedir. Kanunun ilk hâlinde sadece SEGBİS imkânının mevcut olması koşuluyla ve hatta “yapılır” kipi dikkate alındığında hâkime takdir yetkisi de tanımayacak biçimde maddenin kaleme alındığı görülmektedir. Bununla birlikte yapılan kanun değişikliği ise “zorunlu görülen durumlarda” ve hâkimin/mahkemenin takdir yetkisine bağlı olarak SEBGİS yoluyla sorgu yapılmasına cevaz vermiştir.

12. Yargıtay 16. Ceza Dairesi bir kararında şu ilkelere yer vermiştir: Genel kural sanığın duruşmada hazır bulundurulmasıdır. Bu hak ciddi nedenlere dayalı olarak mahkeme kararı ile sınırlandırılabilir. İlk ve son savunmanın yapıldığı, esasa ilişkin delillerin toplandığı

oturumlara sanığın SEGBİS yolu ile katılması, açık kabulüne dayalı olmalıdır. Sesli ve görüntülü yöntemle savunma alınması halinde sanık müdafinin talebi durumunda sanığın yanında bulunma olanağının sağlanması durumunda savunma hakkının kısıtlanmadığı kabul edilebilecektir (Y.16.C.D., E.2016/1697, K. 2016/3295, 26/5/2016).

13. AİHM, suç isnadı altında bulunanın video-konferans yoluyla duruşmalara katılmasının ancak meşru amacının olması ve ifade verilmesi sürecinin Sözleşme'nin 6. maddesinin gerekliliklerine uygun olması halinde Sözleşme'ye aykırı olmayacağını belirtmiştir. (AİHM, Marcello Viola/İtalya, B. No: 45106/04, 5/10/2006.) AİHM, bu kararında makul sürede yargılamanın meşru bir amaç olarak görülebileceğini kabul etmekle birlikte mahkemelerin yeterli bir gerekçe göstermeleri gerektiğini belirtmiştir.

14. Yine AİHM, Medvedev/Rusya kararında, Moskova'da ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun niçin yine Moskova'da bulunan mahkemeye getirilemediğinin gerekçesinin gösterilemediği tespiti ile ihlal sonucuna ulaşmıştır. (AİHM, Medvedev/Rusya, B. No: 5217&06, 21/6/2017.)

15. Mahkeme duruşmada hazır bulunma hakkının sanığın haklarının temel taşlarından biri olduğunu hatırlatmaktadır. Ayrıca Sözleşme'nin 6. maddesi sanığın yargılamaya etkin katılımını güvence altına almaktadır. Genel olarak bu gereklilik, sanığın yalnızca yargılamaya katılımını değil duruşmalarda hazır bulunmasını da içerir. (AİHM Golubev/Rusya (k.k., B. No: 26260/02, 9/11/2006.)

16. Sanığın görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle sorgusunun yapılması duruşmayı anlamsız hale getirmemelidir. Prof. Dr. Sami SELÇUK'un belirttiği üzere her yargıç, yargılama etkinliğini, ilkelerine göre yaptığı duruşma ve ulaştığı besbellilik noktasına göre bir kararla sonuçlandırmak zorundadır. Bu besbellilik ise, belli bir dereceye varınca bir olasılığa ulaşılmış, olasılık da belli bir dereceye ulaşınca kuşku birlikte yenilmiş ve birlikte bir kanıya ulaşılmış olma anlamına gelmektedir. Yineleme pahasına anımsatalım ki, bu işlem, Weber'in kullandığı iki ucu sivri olan pergele benzemektedir ve de şudur: Pergelinin iki ucu yeterince aralıklı iken iki batış duyulduğu ve uçlar birbirine yaklaşıp birleşmediği halde, belli bir aralığa inildiği zaman artık tek bir batış duyulmaya başlanır. Yaşanan bu olayın bilimsel alandaki, yani ruh bilimdeki adı ise, "iki nokta eşiği"dir.

17. SEGBİS'in her durumda kullanılması ve bu uygulamanın genel uygulamaya dönüşmesiyle, sanığın savunma, delillere ulaşma ve tartışabilme, kendisini özgürce ifade edebilme haklarının sınırlanmasına yol açabilmektedir. Duruşmanın genel kural, SEGBİS'in ise istisna olduğu asla unutulmamalıdır.

18. Duruşmada hazır bulunma hakkında feragat edildiğinin AİHS'e göre kabul görmesi için, feragatın hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak, açıkça anlaşılır şekilde yapılmış olması ve bu hakkın değerine uygun bir biçimde asgari güvencelerin sağlanmış olması zaruridir. Sanık duruşmada hazır bulunma hakkından kendisi feragat etmiş olsa bile avukatla temsil edilebilme hakkı tanınmalıdır.

19. Eldeki başvuruda ilk celse SEGBİS bağlantısının kurulamaması nedeniyle başvurucunun sorgusu yapılamamış, aynı zamanda mahkûmiyet kararının da verildiği ikinci celsede SEGBİS aracılığıyla sorgusu yapılmıştır. Başvurucu ikinci celsede sorgusu yapılmadan önce duruşmalardan bağışık tutulmayı talep etmiştir.

20. Bu kapsamda sanığın duruşmadan bağışık tutulmayı talep etmesi de belirli durumlarda duruşmada hazır bulunma hakkından feragat iradesini gösteren bir olgu olarak

değerlendirilebilir. Yargıtay'ın da çeşitli kararlarında, duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin itirazları incelerken sanığın yargılama sürecinde duruşmadan bağışık tutulma talebinin bulunup bulunmadığını değerlendirdiği görülmektedir (Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 15/2/2023 tarihli ve E.2020/31857, K.2023/3801 sayılı kararı; Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 22/12/2021 tarihli ve E.2021/12103, K.2021/15220 sayılı kararı).

21. Bununla birlikte 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre "Mahkemece sorgusu yapılmış olan sanık... isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan bağışık tutabilir". Görüldüğü üzere bağışık tutulmanın kapsamı sanığın sorgusunu kapsamamaktadır. Diğer bir ifadeyle duruşmalardan bağışık tutulma, sanığın sorgusunun yapılmasından sonraki aşamalara ilişkin başvurulabilecek bir yoldur.

22. Somut olayda başvurucu ikinci celsede sorgusu yapılmadan önce duruşmalardan bağışık tutulmayı talep etmiş görülmekte ise de başvurucunun bu talebi, ancak sorgusundan sonraki aşamalar için kabul edilebilir niteliktedir. Bu kapsamda başvurucunun sorgusundan bağışık tutulmayı talep edemeyeceği gözetildiğinde, bu talebinin sorgusu sırasında duruşmada hazır bulunma hakkından feragat olarak değerlendirilmesi de mümkün değildir.

23. Nitekim Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği bir kararında (Niyazi Gültekin, B. No: 2020/32645, 19/10/2023), başvurucu hazır edilmeden yapılan duruşmada yargılamaya ilişkin esaslı işlemlerin yapılması ve ayrıca başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı tek oturumda yapılan duruşmada tam olarak kendisini savunamadığına ilişkin itirazlarını istinaf ve temyiz dilekçelerinde de dile getirmesini dikkate alarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Ayrıca Yargıtay'ın istikrar kazanan kararlarında da, duruşmada hazır bulunma hakkının özellikle hükme tesir edebilecek nitelikteki değerlendirmelerin veya başka esaslı işlemlerin yapıldığı celselerde sanığın duruşmada hazır bulunmasını kural olarak gerekli kıldığı, ilk ve son savunmanın yapıldığı, esasa ilişkin delillerin toplandığı oturumlara sanığın SEGBİS yolu ile katılmasının ancak bu yöndeki açık kabulüne bağlı olduğu vurgulanmaktadır (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 11/10/2023 tarihli ve E.2021/2265, K.2023/7102 sayılı kararı; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 3/6/2021 tarihli ve E.2020/803, K.2021/3878 sayılı kararı; Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 5/10/2020 tarihli ve E.2020/945, K.2020/16545 sayılı kararı).

24. Hâkimin sorduğu soru ve cevaplardan başvurucunun SEGBİS konusunda yeterli derece bilgilendirildiği veya bilgiye sahip olduğu anlaşılamamaktadır. Öte yandan başvurucu mahkemeye maddi durumun iyi olmaması nedeniyle avukat tutamadığını ve savunmasını "bizzat kendisinin" yapacağını bildiren bir dilekçe sunmuştur. Bu dilekçedeki beyandan tereddüde yer vermeyecek şekilde başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiği anlaşılamamaktadır. Söz konusu yargılamada açık feragat olmadığı gibi örtülü feragatın geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceği ortaya konulmamıştır.

25. CMK. 196/4 gereği duruşmaya SEGBİS ile yapılması halinde talebin varlığına bakılmaksızın zorunlu hal mahkemece ortaya konulmalıdır. Başvurucu aynı gün hastaneye götürülmüş olup, mahkemeye götürülmesinin önünde bir engelin varlığı mahkemece belirlenmemiştir.

26. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği

kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Kenan YAŞAR

E.E.S.

B. No: 2021/1318 | Karar tarihi: 04.07.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/1318

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

E.E.S. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/1318)

Karar Tarihi: 4/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 9/1/2025 - 32777

GENEL KURUL

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : E.E.S

Vekili : Av. Hasan Kemal ELBAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hakkında yürütülen ceza soruşturmasının uzun sürmesinin avukatlık mesleğini olumsuz etkilemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/12/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

5. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) serbest avukat olan başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 2012 yılında ceza soruşturması başlatmıştır.

8. Çok sayıda şüpheli hakkında yürütülen ceza soruşturmasında Başsavcılığın talebi üzerine İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 27/1/2016 tarihinde, atılı suçun vasfı gözetildiğinde soruşturmanın amacını tehlikeye düşürme ihtimali olduğu gerekçesiyle müdafi veya vekilinin dosyayı inceleme veya dosyadan belge alma yetkilerinin kısıtlanmasına karar verilmiştir. Başvurucu, beyanına göre 26/1/2016 tarihinde hakkındaki soruşturmadan haberdar olmuş; dosyayı incelemek istediğinde de anılan kısıtlılık kararı kendisine sunulmuştur. Başvurucu, bu durum üzerine 5/2/2016 tarihinde kısıtlılık kararının kaldırılması için İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğine başvurmuştur.

9. Başvurucu, yaklaşık dokuz yıl süren ve kısıtlılık kararı nedeniyle içeriği hakkında bilgi edinemediği soruşturmanın sonlandırılması talebiyle 21/1/2020 tarihinde Başsavcılığa başvurmuştur. Dilekçesinde; bir müvekkiliyle işlem yaparken hakkında ceza soruşturması olduğunu öğrendiğini, Başsavcılığın soruşturmanın içeriği hakkında bilgi vermediğini, sadece şifahi olarak soruşturmanın 2012 yılında başladığının kendisine bildirildiğini, 2016 yılında kısıtlama kararı verildiğini öğrendikten sonra bu kararın kaldırılması için yaptığı başvurudan da sonuç alamadığını belirtmiştir.

10. Bununla birlikte başvurucu 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ceza soruşturmasının sonuçlanması için herhangi bir üst süre sınırı belirlenmese de anılan Kanun'un 160. ve devamı maddeleri gözetildiğinde kanun koyucunun suç şüphesinin hızla aydınlatılmasını sağlamak ve şüphelinin uzun süre soruşturma tehdidi altında tutulmasını önlemek amacıyla hareket ettiğinin sabit olduğunu vurgulamıştır. Buradan hareketle kişi onuru ve güvenliğini dikkate almayan soruşturma sürelerinin lekelenmeme hakkı ile makul sürede yargılanma ve adil yargılanma hakkını ihlal edeceğini ileri sürmüştür. Ayrıca2012 yılından beri yürütülen ceza soruşturması nedeniyle sürekli baskı altında olduğunu, tedirginlik ve belirsizlik içinde yaşadığını, mesleki faaliyetlerinin de soruşturmadan olumsuz etkilendiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda arabuluculuk sınavını kazanmasına rağmen içeriğini bile öğrenemediği ceza soruşturması nedeniyle arabuluculuk siciline kaydının yapılmadığını, yasal gereklilikleri sağladığı hâlde yeşil pasaport müracaatı

yapamadığını, güvenlik soruşturması gerektiren tüm alanların kendisine kapatılmasından dolayı maddi ve manevi zarara uğradığını belirtmiştir. Bu durumun özel hayatına saygı hakkını da ihlal ettiğini belirten başvurucu, on yıldır kişisel ve mesleki haklarını sınırlandıran, özel yaşamı için ciddi bir tehdit olarak devam eden soruşturmanın ivedilikle sonuçlandırılmasını, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesini ve dosyayı incelemesine, belgelerden örnek alınmasına izin verilmesini talep etmiştir.

11. Başvurucu 24/7/2020 tarihinde tekrar Başsavcılığa başvurarak talebine dair herhangi bir işlem yapılmadığını, hakkındaki soruşturmanın devam ettiğini ve bu durumun mesleki itibarına zarar verdiğini ifade etmiştir. Önceki dilekçesindeki açıklamalarına ek olarak vekil sıfatıyla takip ettiği dava dosyalarına Başsavcılık tarafından hakkında terör suçlarıyla bağlantılı ceza soruşturması yürütüldüğüne ilişkin yazı gönderildiğini ilgili dosya numaralarını da belirterek vurgulamıştır. Takip ettiği dosyalara bu şekilde yazı gönderilmesi ile lekelenmeme hakkına aykırı olarak soruşturmanın alenileştirildiğini ve soruşturmanın gizli yürütülmesi ilkesine aykırı davranıldığını iddia etmiştir. On yıldır derdest olan soruşturmanın avukat olarak takip ettiği dava dosyalarına gönderilen yazılarla teşhir edilmesi sonucu kişisel ve mesleki yaşamının olumsuz etkilendiğini, hakkında soruşturma başlatmaya yetecek düzeyde bile bulgunun mevcut olmadığını vurgulayarak soruşturmanın ivedilikle sonuçlandırılması talebini de yinelemiştir. UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurucunun yukarıda anılan taleplerine ilişkin Başsavcılıkça yapılan herhangi bir işlem tespit edilmemiştir.

12. Başvurucu bu defa 7/9/2020 tarihinde, hakkında hiçbir şüphe yokken başlatılan ve on bir yıldır süren ceza soruşturmasında ifadesinin dahi alınmadığını, tefrik kararı verilen bir kısım şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini belirterek soruşturmanın ivedilikle sonuçlandırılabilmesi için tefrik kararı verilmesini Başsavcılıktan talep etmiştir.

13. Başvurucu 30/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. UYAP üzerinden yapılan incelemede soruşturma kapsamında başvurucunun ifadesinin 5/3/2021 tarihinde alındığı anlaşılmıştır. 29/3/2021 tarihinde ise soruşturmanın başvurucu yönünden tefrikine karar verilmiş ve başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlenmiştir. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) yapılan yargılama sonucunda 17/11/2021 tarihinde başvurucunun atılı suçtan beraatine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; suçun unsurlarının oluşmadığına, yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmadığına işaret edilmiştir. Başvurucunun dinleme kayıtlarına yansıyan konuşmaları avukatlık mesleğini icra ettiği sırada sarf ettiği ve bu konuşmaların içerik itibarıyla suç barındırmadığı belirtilmiş; dosya kapsamında örgütle bağ kurulduğuna dair somut bir delil bulunmadığı ifade edilmiştir. Anılan karara ilişkin istinaf incelemesi devam etmektedir.

15. Ayrıca Adalet Bakanlığının (Bakanlık) 16/10/2020 tarihli yazısıyla, hakkında yürütülen ceza soruşturması nedeniyle terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı olmama şartını sağlayamadığından arabuluculuk siciline yazılma talebinin reddedildiği başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 11/11/2020 tarihinde anılan idari işlemin iptali istemiyle Ankara İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

16. İdare Mahkemesince 27/4/2021 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde, başvurucunun hakkında yürütülen silahlı terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin ceza soruşturmasına işaret edilmiş; başvurucunun arabuluculuk siciline kayıt için aranan terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak şartını sağlamadığından idari

işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir. Anılan karara ilişkin istinaf incelemesi devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 5271 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında;

...

e) Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

...

ifade eder."

18. 5271 sayılı Kanun'un "Soruşturmanın gizliliği" başlıklı 157. maddesi şöyledir:

"(1) Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir."

19. 5271 sayılı Kanun'un "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

20. 5271 sayılı Kanun'un "Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri" başlıklı 161. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adlî kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcısı, adlî görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.

(2) Adlî kolluk görevlileri, elkoydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.

(3) Cumhuriyet savcısı, adlî kolluk görevlilerine emirleri yazılı; acele hâllerde, sözlü olarak verir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir.

(4) Diğer kamu görevlileri de, yürütülmekte olan soruşturma kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri, talep eden Cumhuriyet savcısına vakit geçirmeksizin temin etmekle yükümlüdür.

(5) Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye

ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır...

..."

21. 7/6/2012 tarihli ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında;

...

(a) Arabulucu: Arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişiyi,

(b) Arabuluculuk: Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemini,

...

ifade eder."

22. 6325 sayılı Kanun'un "Arabulucular siciline kayıt şartları" başlıklı 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Sicile kayıt, ilgilinin Daire Başkanlığına yazılı olarak başvurması üzerine yapılır.

(2) Arabulucular siciline kaydedilebilmek için;

a) Türk vatandaşı olmak,

b) Mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olmak,

...

ç) (Değişik: 12/10/2017-7036/25 md.) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarından mahkûm olmamak,

d) (Ek: 5/6/2017-KHK-691/9 md.; Aynen kabul: 31/1/2018-7069/9 md.) Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak,..."

23. 26/1/2013 tarihli ve 28540 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Arabulucular siciline kayıt olma şartları" başlıklı 24. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Sicile kayıt, ilgilinin Daire Başkanlığına yazılı olarak başvurması ve şartları taşıdığının

anlaşılması üzerine yapılır.

(2) Sicile kaydedilebilmek için;

...

ç) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarından mahkûm olmamak,

d) Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında özel hayatın eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram olduğunu belirtmektedir. Özel hayata saygı hakkı alt kategorisinde geçen özel hayat kavramını AİHM oldukça geniş yorumlamakta ve bu kavrama ilişkin tüketici bir tanım yapılmaktan özellikle kaçınmaktadır (Koch/Almanya, B. No: 497/09, 19/7/2012, § 51). Bununla birlikte Sözleşme'nin denetim organlarının içtihatlarında bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi ve gerçekleştirmesi ve kişisel bağımsızlık kavramları özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde temel alınmaktadır (Sidabras ve Džiautas/Litvanya, B. No: 55480/00, 59330/00, 27/7/2004, § 43; K.A. ve A.D./Belçika, B. No: 42758/98, 45558/99, 17/2/2005, § 83; Pretty/Birleşik Krallık, B. No: 2346/02, 29/4/2002 § 61; Christine Goodwin/Birleşik Krallık [BD], B. No: 28957/95, 11/7/2002, § 90).

26. AİHM, kural olarak ilgili kişinin mesleki yaşantısına getirilen bir kısıtlamayı Sözleşme'nin 8. maddesinin kapsamı içinde kabul etmektedir (Sodan/Türkiye, B. No: 18650/05, 2/2/2016, § 37). AİHM öncelikle mesleki hayatın kişiliğin geliştirilmesi üzerindeki etkisini tartışmış, mesleki hayata getirilen sınırlamaların bireyin yakın çevresiyle ilişkilerini geliştirmesi ve sosyal kimliğini şekillendirmesi üzerinde etki doğuracağını belirtmiş ve bu bağlamdaki müdahalelerin 8. maddenin kapsamına girebileceğini değerlendirmiştir (Fernández Martínez/İspanya [BD], B. No: 56030/07, 12/6/2014, § 109).

27. Öte yandan AİHM, mesleki hayatla ilgili başvuru türlerinde özel hayat kavramını iki farklı yaklaşıma göre uygulamaktadır: Birincisi özel hayata ilişkin bir unsurun anlaşmazlık nedeni olup olmadığı (sebebe dayalı yaklaşım), ikincisi ise itiraz edilen tedbirin sonuçları bakımından özel hayata dokunan bir mesele olup olmadığı (sonuca dayalı yaklaşım) (Denisov/Ukrayna [BD], B. No: 2011/76639, 25/9/2018, §§ 100-103).

28. AİHM, kişinin meslek hayatını etkileyen bir tedbir için öne sürülen gerekçelerin kişilerin özel hayatına ilişkin olmadığı ancak söz konusu tedbirin kişinin özel hayatına yönelik ciddi olumsuz etkilerinin bulunduğu veya bulunma ihtimali olduğu durumların konu edildiği başvuruların sonuca dayalı yaklaşım çerçevesinde Sözleşme'nin 8. maddesinin kapsamına girebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda söz konusu olumsuz etkilere ilişkin değerlendirmede AİHM, kişinin yakın çevresi üzerinde olan, özellikle de maddi bakımdan ortaya çıkan sonuçları, diğerleri ile ilişki kurma ve geliştirme olanakları ile itibarı üzerindeki olumsuzlukları dikkate almaktadır (Denisov/Ukrayna, § 107).

29. AİHM, sonuca dayalı yaklaşım uyarınca inceleme yapılabilmesi için söz konusu meslekle ilgili tasarrufun özel hayat üzerinde doğurduğu etkilerin belirli önem ve ciddiyette olması şartını aramakta ve asgari ağırlık seviyesine ulaşmış olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda başvurucunun söz konusu tedbir öncesi ve sonrasındaki yaşamı kıyaslanarak maruz kaldığı olumsuz etki değerlendirilmektedir. Ayrıca sonuçların ciddiyetinin belirlenmesinde başvurucunun iddia ettiği öznel algıların somut başvuruda mevcut nesnel koşullarla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra yapılacak inceleme iddia edilen tedbirin hem maddi hem de manevi etkilerini kapsamalıdır. AİHM, başvuruculların şikâyet edilen tasarrufun özel hayatları üzerindeki olumsuz sonuçlarını somut verilere dayalı olarak uygun şekilde ispatlamakla yükümlü olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca başvurucular söz konusu şikâyetlerini ulusal merciler önünde de uygun şekilde dile getirmiş olmalıdır (Denisov/Ukrayna, §§ 113-117).

30. AİHM, soruşturmanın ilerlemesini engelleyebilecek özel durumların söz konusu olabileceğini kabul etmekle birlikte etkili bir soruşturma yürütülebilmesi için devletlerin ivedilik ve makul özen kriterlerine uygun şekilde hareket etmelerinin zımni bir gereklilik olduğunu belirtmektedir (Al- Skeini ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 55721/07, 7/7/2011, § 167; McKerr-Birleşik Krallık, B. No: 28883/95, 4/5/2001, § 114).

31. AİHM, Aktaş/Türkiye (B.No: 24351/94, 24/4/2003) kararında devletin soruşturmanın etkili yürütülmesi noktasında sonuç değil süreç yükümlülüğü olduğuna dikkat çekmiştir. Bu kapsamda sorumlu kişi ya da kişilerin tespit edilmesine yönelik olarak yapılan soruşturmanın kapasitesini etkileyebilecek her türlü eksikliğin soruşturmanın etkili olmamasına sebebiyet verebileceğini kabul etmiştir. Halkın hukukun üstünlüğüne olan inancının korunması için soruşturmada görevli kamu makamlarının kendilerine tanınan yetkiler çerçevesinde etkin tedbirleri süratle almaları gerekliliğine işaret etmiştir (Aktaş/Türkiye,§ 300).

32. AİHM, A.K./Türkiye (B. No: 27607/11, 9/9/2018) kararında ne kadar karmaşık olursa olsun bir ceza yargılamasında kamu makamlarının sonuca varma konusunda neden oldukları gecikmenin yargılamanın etkinliğine kaçınılmaz olarak zarar verdiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda kamu makamlarının devlete düşen pozitif yükümlülüğü gözeterek yargılamayı yürütmek için kendilerine tanınan tüm imkânları en kısa sürede kullanmaları gerektiğine işaret etmiştir (A.K./Türkiye, § 48).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 4/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; hakkında ceza soruşturması olduğunu 2016 yılında tesadüfen öğrendiğini, soruşturmaya ilişkin kısıtlama kararı nedeniyle soruşturmanın içeriği konusunda bilgi sahibi olamadığını, bununla birlikte kısıtlama kararının kaldırılmasına ve dosyadan belge alma iznine ilişkin taleplerinin karşılanmadığını ifade etmiştir. Dayanağı bulunmayan ve uzun süren soruşturma nedeniyle mesleki ve kişisel haklarının hukuksuz ve ölçüsüz şekilde sınırlandırıldığını belirterek soruşturmanın ivedilikle sonlandırılmasına ve tefrik edilmesine dair taleplerine ilişkin de Başsavcılıkça bir işlem yapılmadığını vurgulamıştır. Ayrıca sınavda başarılı olmasına rağmen hakkında yürütülen ceza soruşturması gerekçe gösterilerek arabuluculuk siciline yazılma talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Anayasa'nın 20. maddesinin amacının bireyleri kamu makamlarının keyfî müdahalelerine karşı korumak olduğunu, bu bağlamda hak ve özgürlükleri sınırlayıcı işlemlerin gizli yürütülmesi yetkisi tanındığında bu yetkinin kötüye kullanılmasını engelleyecek güvencelerin de öngörülmesi gerektiğini iddia etmiştir. Hakkındaki ceza soruşturmasının özel hayatına müdahale oluşturan çoğunluğu gizli bir dizi işlemden kaynaklandığını, başka dosyalarda bilgilerin paylaşılması sonucu bu işlemlerden haberdar olduğunu belirtmiştir. Başvurucu5271 sayılı Kanun'un Cumhuriyet savcılığının soruşturma yetkisini düzenleyen maddelerinde bu yetkinin kötüye kullanılmasını önleyecek güvencelerin yer almadığını, on yıldan fazla devam eden soruşturmanın özel yaşamı üzerinde hukuken öngörülemeyecek bir müdahale oluşturduğunu vurgulayarak özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, soruşturmanın niteliği ve ifa ettiği mesleğe olası etkileri nedeniyle kamuya açık belgelerde isminin gizli tutulmasını talep etmiştir.

35. Bakanlık görüşünde, başvurucunun Başsavcılığa sunduğu 7/9/2020 tarihli dilekçede soruşturmanın uzun sürmesinin özel hayata saygı hakkını ihlal ettiğine dair bir iddianın yer almadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte başvuru formunda da şikâyetin temellendirilmediği, soruşturmanın başvurucunun özel hayatına olan etkilerinin somut bir şekilde ortaya konulmadığı ifade edilmiştir. Arabuluculuk siciline yazılma talebinin reddi kararına karşı başvurucunun idari yargıda iptal davası açtığına, sonucunu beklemeksizin başvuruda bulunması nedeniyle olağan kanun yollarını tüketmediğine işaret edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

38. Anayasa Mahkemesi önceki birçok kararında özel hayata saygı hakkının kişinin çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını içerdiğini, özel bir sosyal hayat sürdürmeyi

güvence altına aldığını ve kişilerin mesleki hayatlarının özel hayatlarıyla sıkı bir ilişki içinde olduğunu sıklıkla vurgulamıştır. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkının -daha ziyade özel hayata ilişkin hususların- kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alındığı durumlarda bunun gözönünde bulundurulduğuna ilişkin değerlendirmeler yapmıştır (K.Ş., B. No: 2013/1614, 3/4/2014, § 36; Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 37; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 62; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 31; Ö.Ç., B. No: 2014/8203, 21/9/2016, § 50; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 27; E.G. [GK], B. No: 2014/12428, 13/10/2016, § 34; C.A. (3), § 90).

39. Anayasa Mahkemesi özel hayata ilişkin hususların kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alındığı durumlarda sebebe dayalı yaklaşıma ve özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata yönelen müdahalelerin sonuca dayalı yaklaşım bağlamında özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için gerekli olan koşulların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur. Buradan hareketle özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmayan ve kişinin mesleki hayatına yönelen her müdahalenin ya da tedbirin doğrudan doğruya özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi kural olarak mümkün değildir. Bu türden müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için müdahalenin kişinin özel hayatına yönelik ciddi olumsuz etki ve sonuçlarının bulunduğu veya bulunma ihtimali olduğu ortaya konulmalıdır (C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 91-96; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 84-90; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 106-110; Enis Aras [GK] , B. No: 2018/36485, 14/12/2022, §§ 39-45).

40. Ceza soruşturmasının/kovuşturmasının makul sürede sonuçlandırılmaması kural olarak özel hayata saygı hakkının güvencelerini harekete geçiren bir olgu olarak kabul edilemez. Bununla birlikte ceza soruşturmasının makul süratte yürütülmemesinin kişinin mesleki/özel hayatına yönelik ciddi olumsuz etkilerinin olması hâlinde özel hayata saygı hakkına ilişkin anayasal güvenceler harekete geçebilir. Diğer bir ifadeyle hayatın olağan koşulları ve somut olayın özelliği gözetildiğinde ceza soruşturmasının uzun bir süre devam etmesinin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin önemli ölçüde aksamasına ve mesleki/kişisel ilişkilerinin ve itibarının ciddi şekilde zedelenmesine yol açacak bir boyuta ulaşması durumunda özel hayata saygı hakkının güvenceleri kapsamında incelenebilir olduğu söylenebilir. Bu durumda yapılacak inceleme özel hayata saygı hakkının güvencelerini gözeten etkili bir soruşturma yapılması kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin gereği gibi yerine getirilip getirilmediğine ilişkin olacaktır.

41. Somut olayda başvurucu, terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan ceza soruşturmasının mesleki/özel hayatını ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilediğini, bu kapsamda güvenlik soruşturması gerektiren tüm işlerde karşısına engel olarak çıktığını Başsavcılığa verdiği dilekçelerde tekrarlamıştır. Bu kapsamda şartları oluşmasına rağmen yeşil pasaport almak için başvuramadığını, arabuluculuk siciline kaydedilmediğini, takip ettiği davalara soruşturma bilgisi gönderilerek mesleki itibarının/ilişkilerinin zedelendiğini belirtmiştir.

42. Öte yandan, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesinde avukatlık kamu hizmeti ve serbest bir meslek olarak tanımlanmaktadır. Adalet sistemindeki rolü nedeniyle toplum gözünde önemli bir yere ve saygınlığa sahip olan avukatlığın niteliği gereği güçlü sosyal ilişkiler kurularak ifa edilen bir meslek olduğu söylenebilir (Özlem Kenan, B. No: 2018/25808, 7/4/2021, § 42). Açıklamalar kapsamında somut olay değerlendirildiğinde avukatlık mesleğini ifa eden başvurucunun terör örgütüyle ilgili bir

soruşturmada uzun bir süre şüpheli olarak yer almasının örgütle irtibatlı ve iltisaklı olduğu izlenimi oluşturacağı, bu durumun da meslek hayatını, üçüncü kişilerle ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını olumsuz etkileyeceği, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlara yol açacağı öngörülebilir bir durumdur.

43. Bununla birlikte somut etkilerini de ortaya koyarak şikâyetlerini yargı makamları önünde dile getirdiği görülen başvurucu, anılan dilekçeleri başvuru formuyla ibraz etmiş ve soruşturmanın uzun sürmesinin özel hayatına hukuken öngörülemeyecek bir müdahale olduğundan yakınarak soruşturmanın arabuluculuk siciline kaydedilmesine engel teşkil ettiğini belirtmiştir. Arabuluculuk siciline kaydolmanın şartlarından birinin de terör örgütüyle irtibatlı ve iltisaklı olmamak olduğu (bkz. §§ 22, 23) ve başvurucu hakkındaki soruşturmanın bu kapsamda görülmesi nedeniyle sicile kaydının yapılmadığı da sabittir. Açıklanan gerekçelerle terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan soruşturmanın uzun süre sonuçlandırılmamasının başvurucunun mesleki ve özel hayatı üzerinde ciddi olumsuz etkileri bulunduğu anlaşılmakla sonuca dayalı yaklaşım kapsamında başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA, İrfan FİDAN, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

45. Özel hayata saygı hakkına yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her zaman mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda özel hayata saygı hakkına keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de özel hayata saygı hakkının korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata saygının güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46; Tamer Mahmutoğlu, § 98).

46. Bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede yeterli usule ilişkin güvenceleri sunan etkili bir ceza soruşturması yürütülüp yürütülmediği incelenirken soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız bir biçimde ve kamu denetimine tabi olarak özenle ve süratle yürütülmesi ile etkili olması unsurları araştırılmaktadır (Mehmet Arif Kılınç, B. No: 2013/1656, 16/7/2014, § 29). Soruşturmanın etkili yapıldığından bahsedilebilmesi için öncelikle soruşturmaya derhâl başlanmalı ve hızlı hareket edilerek delillerin kaybolması önlenmelidir. Ancak soruşturmaya derhâl başlanması, etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün yerine getirildiğinin söylenebilmesi için tek başına yeterli değildir. Etkili soruşturma yapma yükümlülüğü, iddialar doğrultusunda lehe ve aleyhe delillerin toplanmasını ve ulaşılan sonucun temel hakların öngördüğü güvenceleri sağlayacak şekilde ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanmasını gerekli kılar (Meral Talay B. No: 2018/8050, 7/10/2021, § 37).

47. Bu kapsamda kişilerin hayatlarını suç isnadı altında idame ettirdiği süreçler olarak ceza

soruşturmaları ivedilikle sonuçlandırılmalıdır. Zira, bu süreçte kişiler masumiyet karinesinin koruması altındadır ve anılan süreç ne kadar uzun sürerse şeref ve itibarının zedelenme riski o kadar artmaktadır.

48. Bu çerçevede ilgili idari ve yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar soruşturma sürecinde ilgili kişilerin görüşlerini tam olarak sunabildikleri adil bir sürecin sağlanması da önemlidir. Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında özel hayata saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülük değerlendirmesinin içeriğine ilgili yargısal süreçlerin ivedilikle tarafların katılımına açık ve adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayetle yürütülmesi şeklindeki usule ilişkin yükümlülüğün de eklenmesi gerekmektedir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015§ 81; Bahadır Üney ve diğerleri [GK], B. No: 2018/4453, 10/3/2022, § 53).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan ceza soruşturmasının yaklaşık 10 yıl sonuçlandırılmaması nedeniyle mesleki ve kişisel ilişkilerinin olumsuz etkilenmesinden yakındığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda özellikle arabuluculuk siciline kayıt talebinin devam eden ceza soruşturması gerekçe gösterilerek reddedilmesini, güvenlik soruşturması gerektiren alanlarda derdest soruşturmanın haklarını kullanmakta engel teşkil etmesini, takip ettiği davalara soruşturma bilgisi gönderilerek alenileştirilmesini ceza soruşturmasının özel hayatına somut etkisi olarak vurguladığı görülmüştür. Bu hâlde bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede dikkate alınacak husus; yeterli usule ilişkin güvencelerin sunulduğu, temel hakların içerdiği güvenceleri koruyan özenli, süratli bir ceza soruşturmasının yapılıp yapılmadığına ilişkin olacaktır (benzer yönde bkz Erol Kumcu, B. No: 2015/18988, 9/5/2019, § 38; H.Ö., B. No: 2019/20473, 3/2/2022, § 45).

50. 5271 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri gözetildiğinde Cumhuriyet savcısının gerçeği ortaya çıkarmak için işin gereğini derhâl yapması, şüphelinin haklarını da koruması gerekir. Anılan mevzuatta ceza soruşturmasının ne kadar sürede tamamlanacağına dair açık düzenleme yok ise de savcının hızlı hareket etmesini sağlamaya yönelik kişilere ve kamu kurumlarına da yükümlülükler yüklenmiştir (bkz. § 20). Dolayısıyla kanun koyucunun soruşturma hukukunda izlediği temel ilkelerden birinin ivedilik olduğu ve konuya ilişkin olarak kurduğu hukuki yapının da söz konusu ilkeyi hayata geçirmeye elverişli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kanun koyucunun somut olayın özelliğine göre soruşturmanın en kısa sürede tamamlanmasını amaçladığı söylenebilir. Dolayısıyla yukarıda aktarılan ilkeler de gözetildiğinde özel hayata saygı hakkı bağlamında etkili bir soruşturmadan bahsedilebilmesi için de soruşturmanın makul bir sürede sonuçlandırılması ve usule ilişkin yeterli güvencelerin sunulması gerektiği vurgulanmalıdır. Ayrıca somut olaya göre soruşturmanın en kısa sürede sonlandırılarak şüpheli sıfatının neticelendirilmesi ve kişilerin ceza soruşturması baskısından kurtulmasının sağlanması devletin pozitif yükümlülüğünün de gereğidir. Zira sürenin belirsiz bir süre uzaması kişilerin hak ve özgürlüklerine olan müdahaleyi ağırlaştıracağı gibi hukukun üstünlüğüne olan inancın zayıflamasına, soruşturmadan beklenen kamusal yarar ile kişilerin menfaatleri arasında gözetilmesi gereken dengenin de kişiler aleyhine bozulmasına sebep olabilir.

51. Başvuru konusu olayda serbest avukat olarak çalışan başvurucu hakkında 2012 yılında terör örgütüne üye olma suçundan ceza soruşturması başlatılmıştır. Soruşturmanın çok sayıda şüphelisi olan kapsamlı bir soruşturma olduğu kabul edilse bile nihayetinde başvurucu yönünden tefrik edilebilir nitelikte olduğu ancak başvurucunun bu yöndeki

taleplerinin 2021 yılına kadar karşılanmadığı görülmüştür. Ayrıca başvurucu, hakkında yürütülen güvenlik soruşturmalarının bu ceza soruşturması gerekçe gösterilerek olumsuz sonuçlandırıldığını, meslek hayatının, mesleki ilişkilerinin/itibarının ve kişisel yaşantısının olumsuz etkilendiğini vurgulayarak soruşturmanın ivedilikle sonlandırılmasını birçok kez Başsavcılıktan talep etmesine rağmen Başsavcılık hareketsiz kalmıştır. Başvurucunun ceza soruşturmasının özellikle özel hayatını ve mesleki hayatını nasıl ve neden etkilediğini (yeşil pasaport almak için başvuramaması, takip ettiği dosyalara bildirim yapılması, arabulucuk siciline kaydedilmemesi gibi) ortaya koymasına rağmen ceza soruşturmasında uzun süre bir ilerleme kaydedilmediği gözlemlenmiştir.

52. Son olarak sınavı kazanmasına rağmen başvurucu, 6325 sayılı Kanun'da yer alan terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı olmama şartını, hakkında devam eden ceza soruşturması nedeniyle sağlayamadığı gerekçesiyle arabuluculuk siciline kaydedilmemiş bu işlemle mesleki hayatına dair sınırlama daha da somutlaşmıştır. Üstelik kısıtlama kararı nedeniyle başvurucunun hakkındaki soruşturmanın içeriğini uzun süre öğrenemediği, bu yöndeki taleplerinin de karşılanmadığı vurgulanmalıdır. Soruşturma süreci gözetildiğinde başvurucunun şikâyetini somut dayanaklarla açıklayarak adli makamlar önünde de dile getirdiği ancak Başsavcılık tarafından somut olayın koşullarına uygun çözümler üretilmediği, makul sürede sonuçlandırılmayan soruşturmanın başvurucunun özel hayatına etkilerin giderek ağırlaştığı görülmüştür. Bu açıklamalar kapsamında soruşturmanın ivedilikle ve özenli şekilde yürütüldüğü, başvurucunun usuli güvencelerden yeteri kadar yararlandırıldığı, dolayısıyla devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirildiği söylenemez.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA, İrfan FİDAN, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

54. Başvurucu ihlalin tespiti ile 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

55. İhlalin niteliği dikkate alınarak talebiyle sınırlı olarak başvurucuya 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA, İrfan FİDAN, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Anayasa’nın 20. maddesi kapsamında güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Kadir ÖZKAYA, İrfan FİDAN, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2014/38195) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/7/2024 tarihindekarar verildi.

KARŞIOY

1. Hakkında yürütülen ceza soruşturmasının uzun sürmesinin avukatlık mesleğini icra etmesini olumsuz etkilediği, bu duruma bağlı olarak özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiası ile yapılan başvuruda, Mahkememiz Çoğunluğunca, başvurunun kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmış ve işin esasına geçilerek başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

2. Aşağıda açıklanan gerekçelerle Sayın Çoğunluğun kabul edilebilirlik ve esas yönünden vardığı sonuçlara katılmıyoruz.

3. Sayın Çoğunluk, başvurucu hakkında yürütülen soruşturmanın ivedilikle ve özenli şekilde yürütülmediği, başvurucunun usul güvencelerinden yeteri kadar yararlandırılmadığı, dolayısıyla somut olayda devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediği gerekçesiyle ihlal sonucuna ulaşmıştır.

4. Bu bağlamda, kararın sonucuna ilişkin değerlendirmelere geçmeden önce, çoğunluğun yukarıda belirtilen şekilde sonuca varmasına etki ettiğini düşündüğümüz karardaki usule ilişkin bazı sorunlara değinilmesi uygun olacaktır.

5. Öncelikle belirtmek gerekir ki kararda AİHM kararlarına atfen yer verilen ilkeler, aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere somut olayda tam olarak uygulanmamış, isabetli olmadığını düşündüğümüz değerlendirmeler üzerinden sonuca varılmıştır.

6. Örneğin, kararın "İlgili Hukuk" bölümünde bir AİHM kararına atıfla "25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında özel hayatın eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram olduğunu belirtmektedir. Özel hayata saygı hakkı alt kategorisinde geçen özel hayat kavramını AİHM oldukça geniş yorumlamakta ve bu kavrama ilişkin tüketici bir tanım yapılmaktan özellikle kaçınmaktadır (Koch/Almanya, B. No: 497/09, 19/7/2012, § 51)." ifadelerine yer verilmiştir.

7. Atıf yapılan AİHM kararının ilgili paragrafında, kararda yer verilen birinci cümle yer almakla birlikte ikinci cümlede belirtilen "özel hayat kavramını AİHM oldukça geniş yorumlamakta" değerlendirmesini ortaya koyacak herhangi bir veri bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, birinci cümlede belirtilen şekilde "özel hayatın eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram" olması başka bir şeydir, ikinci cümlede belirtilen şekilde bu kavramı AİHM'in "oldukça geniş yorumlamakta" olması başka bir şeydir. Bir hakkın alanının geniş olması, yani kapsamına çok fazla konunun girmesi ile onun mahkemelerce oldukça geniş yorumlanması farklıdır. Alanı geniş olmayan kavramlar da oldukça geniş yorumlanabilir.

8. Öte yandan kararın "İlgili Hukuk" bölümünde, başka AİHM kararlarına atıfla "26. AİHM, kural olarak ilgili kişinin mesleki yaşantısına getirilen bir kısıtlamayı Sözleşme'nin 8. maddesinin kapsamı içinde kabul etmektedir (Sodan/Türkiye, B. No: 18650/05, 2/2/2016, § 37). AİHM öncelikle mesleki hayatın kişiliğin geliştirilmesi üzerindeki etkisini tartışmış, mesleki hayata getirilen sınırlamaların bireyin yakın çevresiyle ilişkilerini geliştirmesi ve

sosyal kimliğini şekillendirmesi üzerinde etki doğuracağını belirtmiş ve bu bağlamdaki müdahalelerin 8. maddenin kapsamına girebileceğini değerlendirmiştir (Fernández Martínez/İspanya [BD], B. No: 56030/07, 12/6/2014, § 109)." denilmiştir.

9. Paragrafta atıf yapılan birinci kararın ilgili paragrafında Büyük Daire kararı olan ikinci karara atıf yapılmıştır. Anılan kararların ikisinde de AİHM mesleki yaşantıya ilişkin kısıtlamaları kural olarak 8. madde kapsamında gördüğünü söylememektedir. Aksine, AİHM, ilk olarak Sözleşme'nin özel hayata saygı hakkını güvence altına alan8. maddesinden genel bir hakkın çıkarılamayacağını belirtmekte, sonrasında ise özel yaşamın kişinin yaşamının "iç çember"inden ibaret olmadığını, mesleki yaşantının da özel yaşam kapsamına girebileceğini açıklamakta, -kararda yer verilmeyen- Fernández Martínez/İspanya kararının 110. paragrafında ise "Mahkeme'nin içtihadına göre, ‘özel hayat’ kavramının mesleki faaliyetleri dışarıda bırakacak şekilde anlaşılması için ilkesel bir neden bulunmamaktadır." demektedir.

10. Dolayısıyla, AİHM'in içtihadı, çoğunluk görüşünde belirtildiğinin aksine, mesleki hayatın kural olarak özel hayat kapsamında olduğu değil, 8. maddede genel olarak düzenlenmemiş olsa da mesleki hayatın duruma göre özel hayat kapsamına girebileceği, bu alanı ilkesel olarak özel hayat alanı dışında bırakmanın mümkün olmadığı yönündedir. Nitekim çoğunluk görüşüne dayalı kararın devam eden paragraflarından da açıkça anlaşılacağı üzere, AİHM içtihadında mesleki faaliyetlerle ilgili bir kısıtlamanın otomatik olarak özel hayat kapsamında değerlendirilmediği, söz konusu kısıtlamaların sebep ya da sonuçları itibarıyla özel hayat üzerinde etkisi olduğu ölçüde özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

11. Belirtilen durumla birlikte ayrıca çoğunluk görüşüne dayalı kararın "İlgili Hukuk" bölümünde 30 ila 32. paragraflarda yer verilen dört AİHM kararı ile bu kararlara atfen ortaya konulan “devletlerin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde etkili bir soruşturma yürütülebilmesi için ivedilik ve makul özen kriterlerine uygun şekilde hareket etmelerinin gerektiği” biçimindeki “AİHM içtihadı” çıkarımı da somut olay bağlamında isabetli değildir.

12. Zira kanaatimizce burada iki temel değerlendirme hatası bulunmaktadır. Birincisi, anılan kararlarda atıf yapılan bölümlerin hiçbiri, Sözleşme'nin özel hayata saygı hakkını güvence altına alan 8. maddesi ile ilgili değildir. İlk üç karar Sözleşme'nin 2. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkına, son karar ise 3. maddesinde düzenlenen kötü muamele yasağına ilişkindir.

13. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki AİHM'in -Anayasa Mahkemesi kararlarında da sıkılıkla atıf yapılan- yerleşik içtihadına göre, yaşam hakkı ile kötü muamele yasağı kapsamında devletlerin etkili bir ceza soruşturması yürütme şeklinde diğer yükümlülüklerinden bağımsız bir yükümlülükleri bulunmaktadır. Diğer haklar ve bu arada özel hayata saygı hakkı kapsamında böyle bağımsız ve otomatik olarak devreye giren etkili ceza soruşturması yükümlülüğü bulunmamaktadır. Diğer haklar yönünden sadece somut olayın özel şartları gerektiriyorsa bir ceza soruşturması yapma yükümlülüğü devreye girebilmektedir. Dolayısıyla çoğunluk görüşüne dayalı kararda, atıf yapılan kararların Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleri kapsamında olduğu belirtilmeden, onlara 8. madde kapsamındaymışlar gibi izlenime neden olacak biçimde yer verilmesi uygun değildir.

14. Yukarıda belirtilen ikinci değerlendirme hatası ise şudur: Somut olayda ne yaşam hakkına ne de kötü muamele yasağına ilişkin bir şikâyet bulunmaktadır; ne soruşturmanın konusu özel hayata ilişkindir, ne de başvurucu mağdur konumundadır. Dolayısıyla atıf yapılan kararlar birçok yönden somut olayla ilgili değildir.

15. Öte yandan ayrıca belirtmek gerekir ki her durumda etkili ceza soruşturması yapma yükümlülüğü mağdurlar yönünden geçerli bir güvencedir. Bu yükümlülüğün devreye girdiği durumlarda bir temel hakkın ihlal edildiği iddiası dile getirilmekte, bunu araştırmak ve gerektiğinde sorumluları cezalandırmak üzere etkili bir ceza soruşturması yapılması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle bu yükümlülüğün geçerli olduğu durumlarda bile soruşturmanın konusu mağdura ait özel hayata ilişkin bir menfaati korumaktır. Aleyhlerine soruşturma yapılan şüpheliler/sanıklar yönünden devreye giren güvence ise adil yargılanma hakkı güvenceleridir.

16. Aşama itibarıyla, belirtilen hususlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Çoğunluk görüşüne dayalı kararda, AİHM içtihadı bağlamında “AİHM özel hayatı çok geniş yorumlamaktadır, bu nedenle mesleki faaliyetler de kural olarak özel hayat kapsamındadır, mesleki faaliyetleri etkileyen soruşturmaların ivedi ve özenli yapılmaması özel hayata saygı hakkının ihlaline neden olur.” biçiminde isabetli olmayan bir sonuca varıldığı, ihlal sonucuna da söz konusu sonuç üzerinden ulaşıldığı gözlemlenmektedir. Kanaatimizce varılan bu sonuç somut başvuru bağlamında AİHM içtihadını yansıtmamaktadır.

17. Öte yandan kararın "İlgili Hukuk" bölümünde AİHM içtihadına atıfla ilgili olarak yapılan ve yukarıda belirtilen hususların, kararın "Değerlendirme" bölümünde de bulunduğunu, bu duruma bağlı olarak da somut olay ile etkili soruşturma yükümlülüğü arasında kanaatimizce ilgili olmayan bir bağlantı kurulduğunu da belirtmek gerekmektedir.

18. Çoğunluk görüşüne dayalı kararın 40. paragrafında "... somut olayın özelliği gözetildiğinde ceza soruşturmasının uzun bir süre devam etmesinin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin önemli ölçüde aksamasına ve mesleki/kişisel ilişkilerinin ve itibarının ciddi şekilde zedelenmesine yol açacak bir boyuta ulaşması durumunda özel hayata saygı hakkının güvenceleri kapsamında incelenebilir olduğu söylenebilir." denildikten hemen sonra "Bu durumda yapılacak inceleme özel hayata saygı hakkının güvencelerini gözeten etkili bir soruşturma yapılması kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin gereği gibi yerine getirilip getirilmediğine ilişkin olacaktır." denilmiştir. Kanaatimizce bu ifadeler kendi içinde bağlantısız meselelerin bir araya getirildiğini, bunun da isabetli olmayan bir sonucun ortaya çıkmasına neden olduğunu göstermektedir.

19. Zira ilk ifadeye göre ceza soruşmasının uzun sürmesi bağlamında araştırılması gereken husus söz konusu uzun sürmenin "mesleki/kişisel ilişkilerinin ve itibarının ciddi şekilde zedelenmesine yol açacak bir boyuta" ulaşıp ulaşmadığı iken; ikinci ifadeye göre araştırılacak husus "etkili bir soruşturma yapılması kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin gereği gibi yerine getirilip getirilmediği" olacaktır. Sonraki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere etkili soruşturma yükümlülüğü bakımından sorun görülen husus zaten soruşturmanın ivedi ve özenli yürütülmemesi olduğuna göre, birinci cümle çerçevesinde ivedi ve özenli yürütülmediği, diğer bir ifadeyle uzun sürdüğü anlaşılan soruşturmanın "mesleki/kişisel ilişkilerinin ve itibarının ciddi şekilde zedelenmesine yol açacak bir boyuta" ulaşıp ulaşmadığını incelemeye gerek kalmayacaktır.

20. Öte yandan Çoğunluk görüşüne dayalı kararın 46. paragrafında, özel hayata saygı hakkı kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğü bağlamında önce Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına yer verilmiş, sonrasında ise -tespit edebildiğimiz kadarıyla- daha önce herhangi bir Anayasa Mahkemesi kararında yer almamış olan "47. Bu kapsamda kişilerin hayatlarını suç isnadı altında idame ettirdiği süreçler olarak ceza soruşturmaları ivedilikle sonuçlandırılmalıdır. Zira, bu süreçte kişiler masumiyet karinesinin koruması altındadır ve

anılan süreç ne kadar uzun sürerse şeref ve itibarının zedelenme riski o kadar artmaktadır." şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır.

21. Daha önce de değinildiği gibi etkili soruşturma yükümlülüğü yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı dışındaki haklar yönünden somut olayın özel koşulları altında istisnai olarak devreye girer. Böyle istisnai bir durumda bile soruşturmanın konusunun o hakkı korumaya yönelik olması gerekir. Bu yönüyle etkili soruşturma yükümlülüğü mağdurlar yönünden geçerli bir güvencedir. Atıf yapılan Anayasa Mahkemesinin önceki kararları da bu çerçevededir. Bunlardan M. A. K. kararı suç mağduru olan başvurucunun "rızası olmaksızın bir üçüncü kişi tarafından özel hayatına ilişkin görüntülerinin kayda alınarak, elde edilen bu görüntülerin şantaj maksatlı kullanılması ve bu kapsamda yaptığı suç duyurusu üzerine kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle" özel hayatın ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Aynı paragrafta atıf yapılan M. T. kararı da "cinsel taciz suçunun işlendiği iddiasıyla Cumhuriyet başsavcılığına yapılan şikâyet üzerine başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle" kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olup başvurucu suç mağdurudur. Dolayısıyla kapsamı bu çerçevede olan kararların bu özelliklerine değinilmeden, bu kararlara atıf yapılarak "Bu kapsamda ..." diye başlayıp mağdurlar yönünden oluşturulmuş olan ilkelerin suç isnadı altında olan kişilere uygulanacağını belirtmek, başvuruda ulaşılan sonucu doğrudan etkileyen isabetsiz bir tercih olarak ortaya çıkmaktadır. Elbette ki ceza soruşturmalarının makul sürede sonuçlandırılması bağlamında şüphelilerin/sanıkların güvenceleri vardır. Ancak bu güvence -somut olayın oldukça istisnai koşulları bunu gerektirmedikçe- kural olarak özel hayata saygı hakkı kapsamında değil, adil yargılanma hakkının yansımalarından biri olan makul sürede yargılanma hakkı kapsamındaki bir güvencedir. Bu istisnai koşullar olsa bile buradaki güvence tamamen farklı bir kavram olan ve mağdurlar yönünden geçerli olan etkili soruşturma yükümlüğü kapsamında değerlendirilmez, genel olarak usul yükümlülükleri kapsamında değerlendirilebilir.

22. Yine Çoğunluk görüşüne dayalı kararın 48. paragrafında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına atıf yapılarak "Bu çerçevede ilgili idari ve yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar soruşturma sürecinde ilgili kişilerin görüşlerini tam olarak sunabildikleri adil bir sürecin sağlanması da önemlidir. Anayasa’nın 20. maddesi kapsamında özel hayata saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülük değerlendirmesinin içeriğine ilgili yargısal süreçlerin ivedilikle tarafların katılımına açık ve adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayetle yürütülmesi şeklindeki usule ilişkin yükümlülüğün de eklenmesi gerekmektedir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015§ 81; Bahadır Üney ve diğerleri [GK], B. No: 2018/4453, 10/3/2022, § 53)." değerlendirmesine yer verilmiştir.

23. Paragrafa "Bu çerçevede ..." denilerek başlandığından, belirtilen tercihin burada da devam ettirildiği anlaşılmaktadır. Zira bu paragrafta atıf yapılan kararlardaki hukuki süreçler ile somut olaydaki hukuki süreçler de farklıdır. Atıf yapılan kararlar hukuk davalarına ve davaların konuları da özel ve aile hayatına ilişkindir. Ayrıca anılan kararlardaki paragraflarda yer alan ilkelerde kanaatimizce sonuca etkili olabilecek bazı değişiklikler de yapılmıştır. Örneğin B. Ü. ve diğerleri kararının atıf yapılan paragrafı "53. Velayet ve kişisel ilişki tesisine ilişkin davalar-zaman geçmesi çocuğun birlikte yaşamadığı ebeveyn ile arasındaki ilişkiler üzerinde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabileceğinden- ivedi şekilde sonuçlandırılmalıdır. Aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki uyuşmazlıklarda, pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda ilgili

idari ve yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar karar oluşturma sürecinin ilgili kişilerin görüşlerini tam olarak sunabildikleri adil bir süreç olmasının sağlanması da önemlidir. Bu çerçevede Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülük değerlendirmesinin içeriğine ilgili yargısal süreçlerin ivedilikle tarafların katılımına açık ve adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayetle yürütülmesi şeklindeki usule ilişkin yükümlülüğün de eklenmesi gerekmektedir (Marcus Frank Cerny, § 81)." şeklinde iken, çoğunluk görüşünde yer verilen versiyonda kanaatimizce incelemenin nasıl yapılacağı hususunu doğrudan etkileyebilecek bazı bölümler yer almamıştır.

24. Çoğunluk görüşüne dayalı kararda, Mahkememizin yerleşik içtihadında atıfla "39. ... özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmayan ve kişinin mesleki hayatına yönelen her müdahalenin ya da tedbirin doğrudan doğruya özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi kural olarak mümkün değildir. Bu türden müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için müdahalenin kişinin özel hayatına yönelik ciddi olumsuz etki ve sonuçlarının bulunduğu veya bulunma ihtimali olduğu ortaya konulmalıdır." ilkesine yer verilmiştir. Sonrasında ise somut olayla bağlantılı olarak "40. ... somut olayın özelliği gözetildiğinde ceza soruşturmasının uzun bir süre devam etmesinin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin önemli ölçüde aksamasına ve mesleki/kişisel ilişkilerinin ve itibarının ciddi şekilde zedelenmesine yol açacak bir boyuta ulaşması durumunda özel hayata saygı hakkının güvenceleri kapsamında incelenebilir olduğu söylenebilir." denilmiştir. Ardından da (uygulanabilirlik yönünden) 41, 43, (esas yönünden ise) 51 ve 52. paragraflarda somut olayda da ceza soruşturmasının uzun sürüdüğünün, diğer bir ifadeyle ivedilikle ve özenle yürütülmediğinin anlaşıldığı vurgulanıp, şartları oluşmasına rağmen başvurucunun yeşil pasaporta başvuramaması, arabuluculuk siciline kaydedilmemesi, takip ettiği davalara soruşturma bilgisi gönderilerek mesleki itibarının/ilişkilerinin zedelenmesi şeklinde ortaya konulan üç husus nedeniyle soruşturmanın uzun sürmesinin özel hayata etki etki ettiği değerlendirmesi yapılmıştır.

25. Somut olayda çözülmesi gereken asıl mesele ceza soruşturmasının uzun sürüp sürmediği değildir. Zira daha önce de ifade edildiği gibi, suç isnadı altındaki kişi hakkındaki soruşturmanın uzun sürmesi kural olarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılama hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir meseledir. Anayasa Mahkemesinin uygulaması bu yöndedir. Bu konuda çok sayıda karar bulunmaktadır. Dolayısıyla somut olayda asıl çözülmesi gereken mesele ceza soruşturmasının uzun sürmesinin özel hayat üzerinde önemli ve olumsuz somut yansımaları olup olmadığı, dolayısıyla da sonucu itibarıyla özel hayata saygı hakkı kapsamında inceleme yapılıp yapılamayacağıdır. Esasen yukarıda alıntılanan çoğunluk görüşündeki 39 ve 40. paragraflarda da bu husus dile getirilmiştir.

26. Belirtilen durumla birlikte Çoğunluk görüşüne dayalı kararın 42. paragrafında "Öte yandan 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 1.maddesinde avukatlık kamu hizmeti ve serbest bir meslek olarak tanımlanmaktadır. Adalet sistemindeki rolü nedeniyle toplum gözünde önemli bir yere ve saygınlığa sahip olan avukatlığın niteliği gereği güçlü sosyal ilişkiler kurularak ifa edilen bir meslek olduğu söylenebilir (Özlem Kenan, B. No: 2018/25808, 7/4/2021, § 42). Açıklamalar kapsamında somut olay değerlendirildiğinde avukatlık mesleğini ifa eden başvurucunun terör örgütüyle ilgili bir soruşturmada uzun bir süre şüpheli olarak yer almasının örgütle irtibatlı ve iltisaklı olduğu izlenimi oluşturacağı, bu durumun da meslek hayatını, üçüncü kişilerle ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını

olumsuz etkileyeceği, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlara yol açacağı öngörülebilir bir durumdur." şeklinde değerlendirme yapılmıştır.

27. Birçok meslek dalı için kolaylıkla yapılabilecek bu değerlendirmelerin tek başına bir ceza soruşturmasını özel hayata saygı hakkı kapsamına sokması mümkün değildir. Aksi halde belli mesleklere mensup kişiler hakkında yapılan her soruşturmanın otomatik olarak şeref ve itibarı zedelediği söylenebilecektir. Burada isnat edilen suçun da terörle bağlantılı olması gerekmeyebilecektir. Zira örneğin hırsızlık, dolandırıcılık, cinsel istismar vs. birçok suç yönünden itibarla bağlantı kurmak oldukça kolaydır. Nitekim çoğunluk görüşünde de avukatlık mesleğine ilişkin yukarıda alıntılanan değerlendirme tek başına kullanılmamış ceza soruşturmasının somut olaydaki etkilerine ilişkin üç hususa değinilmiştir. Bu durumda önemli olan ceza soruşturmasının uzun sürmesinin özel hayata somut etkileri olarak kabul edilen üç hususun gerçekten ceza soruşturmasının uzun sürmesinin sonuçları olup olmadığı, öyle olsalar bile özel hayat kapsamında bulunup bulunmadıkları, bulunsalar bile konuya ilişkin iddiaların başvurucu tarafından temellendirilip temellendirilmediği, temellendirmiş olsa bile olağan başvuru yollarının tüketilip tüketilmediğidir.

28. Bu bağlamda öncelikle belirtilmelidir ki şartları oluşmasına rağmen başvurucunun yeşil pasaporta başvuramaması, arabuluculuk siciline kaydedilmemesi, takip ettiği davalara soruşturma bilgisi gönderilerek mesleki itibarının/ilişkilerinin zedelenmesi şeklindeki üç hususun hiçbirinin, çoğunluk görüşündeki kabulün aksine, kanaatimizce başvurucu hakkındaki ceza soruşturmasının uzun sürmesiyle doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır. Zira bu hususlar ceza soruşturmasının uzun sürmesinden bağımsız olarak ceza soruşturmasının herhangi bir safhasında gerçekleşebilmesi mümkün olan durumlardır. Kaldı ki olayda bu hususların salt soruşturmanın uzun sürmesi nedeniyle ortaya çıktığına ilişkin bir tespit de bulunmamaktadır.

29. Öte yandan, çoğunluk görüşünde, halk arasında pasaportun rengine atfen ifade edildiği şekliyle "yeşil pasaporta" (15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda ifade edildiği şekliyle ise "hususi damgalı pasaporta") başvurulamamasının özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi de konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadı ile uyumlu değildir.

30. Konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadına geçmeden önce belirtmek gerekir ki Çoğunlukça öncelikle somut olayda 5682 sayılı Kanun'un 14. maddesi uyarınca avukatlar için hususi pasaport alınmasının koşullarından olan "en az on beş yıl kıdemi bulunan avukat" olma koşulunun sağlanıp sağlanmadığına bakılması gerekirken, bu konu üzerinde durulmamış, konu araştırılmamış; başvurucunun tüm koşulları sağladığına ilişkin genel ve soyut beyanı esas alınmıştır. Kaldı ki somut olayda bu konudaki tüm koşulların sağlandığı kabul edilse bile hususi damgalı pasaport alabilme konusu özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenemez. Zira yukarıda belirtilen koşulu sağladığı varsayılan başvurucunun hususi damgalı pasaport almasına engel olan ve başvuru konusu ceza soruşturmasıyla bağlantılı olan koşulu düzenleyen 5682 sayılı Kanun'un 14. maddesinin "... haklarında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan dolayı soruşturma veya kovuşturma bulunmaması kaydıyla..." şeklindeki hükmü Anayasa Mahkemesinin yakın tarihli bir kararında (AYM, E.2019/114, K.2021/36, 03/06/2021) incelenmiş ve hususi damgalı pasaporta ilişkin kısıtlamaların -özel hayata saygı hakkına sınırlama teşkil etmek bir tarafa- en ilgili olabileceği temel hak ve özgürlük olan seyahat özgürlüğüne bile sınırlama

getirmediği, dolayısıyla Anayasa'nın 23. maddesine aykırı olmadığı sonucuna varmıştır.

31. Mahkememiz anılan kararında "16. ... kanun koyucunun hususi damgalı pasaportlardan yararlanabilecek kişilere ilişkin düzenleme yaparken birtakım şartları öngörmesi yalnızca bu tür pasaportların elde edilmesine yönelik bir sınırlamadır. Zira 5682 sayılı Kanun'un 15. maddesi uyarınca kural olarak her Türk vatandaşının umuma mahsus pasaport hamili sıfatıyla yurt dışına çıkabilmesi mümkündür. / 17. Buna göre hususi damgalı pasaport hamili olarak yurt dışına çıkabilmenin sağladığı imkânlara ulaşabilmede birtakım şartların öngörülmesi şeklinde özetlenebilecek dava konusu kuralın Anayasa'nın 23. maddesinde güvence altına alınan yurt dışına çıkma hürriyetini sınırlayan bir yönü bulunmamaktadır." şeklinde değerlendirme yapmıştır. Çoğunluk görüşünde söz konusu karardan neden ayrılındığı açıklanmadan, hususi damgalı pasaportun seyahat özgürlüğünün de ötesine geçilerek özel hayata saygı hakkı kapsamına sokulması Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesiyle yakından bağlantılı olan içtihatta istikrarın sağlanması ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Ayrıca somut olayda başvurucu tarafından hususi damgalı pasaport için başvurulmuş ve reddedilmiş de değildir.

32. Belirtilen durumlarla birlikte başvurucunun takip ettiği davalara soruşturma bilgisi gönderilerek mesleki itibarının/ilişkilerinin zedelenmesi iddiası da çoğunluk görüşünde ceza soruşturmasının uzun sürmesinin özel hayata olumsuz etkilerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Oysa bu konudaki (böyle bir olayın gerçekleştiğine dair) tek dayanak başvurucunun başvuru öncesi bu yönde bir vaka meydana geldiğine dair verdiği dilekçedeki beyandır. Kaldı ki başvurucunun takip ettiği davalara soruşturma bilgisi gönderilmiş olsa bile bu bilginin içeriğinin ne olduğu, ilgili davalara bakan mahkemece mi istendiği veya Cumhuriyet savcısı tarafından resen mi gönderildiği, hangi mevzuata dayanılarak ve neden gönderildiği, o davalar ile soruşturmanın ilgisinin olup olmadığı gibi hiçbir bilgi sahibi olunmayan ve başvurucu tarafından da bunlardan herhangi birine dair somut bilgi ve belge sunulmamış olan bir durumun kanaatimizce hükme esas alınmaması gerekir. Çoğunluk görüşünde ise bu konu hükme esas alınmıştır. Öte taraftan çoğunluk görüşünde ilkesel olarak "39. ... müdahalenin kişinin özel hayatına yönelik ciddi olumsuz etki ve sonuçlarının bulunduğu veya bulunma ihtimali olduğu ortaya konulmalıdır." denilmesine, ayrıca Adalet Bakanlığı görüşünde iddiaların temellendirilmediğine dair görüş sunulmasına rağmen, çoğunluk görüşünde "Kabul Edilebilirlik" başlığı altında bir değerlendirme yapılmadan "Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir." şeklinde açıklama yapılmıştır.

33. Başvurucunun arabuluculuk siciline kaydedilmemesi meselesine gelince: Çoğunluk görüşünde bu mesele de ceza soruşturmasının uzun sürmesinin özel hayata olumsuz etkilerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Yukarıda açıklanan hususi damgalı pasaport şartlarından farklı olarak, ilgili kanun hükümlerine göre, belli suçlardan hakkında soruşturma yapılıyor olması arabulucu olmanın koşullarından biri değildir. Bu durumla birlikte 6325 sayılı Kanun'un 20. maddesinde, arabuluculuk siciline kayıt için gerekli şartlardan biri olarak kabul edilen "Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak" şeklindeki kural Anayasa Mahkemesi tarafından norm denetiminde incelemiş ve özel hayata saygı hakkı kapsamında değil Anayasa'nın çalışma hakkını düzenleyen 48 ve 49. maddeleri kapsamında ele almıştır (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, §§ 40 ve devamı). Öte yandan arabuluculuk siciline kaydetmeme işlemi idari bir işlemdir. İdari işlemlere karşı yargı yolu açıktır. Kanun'da kişiler hakkında belli suçlar nedeniyle soruşturma bulunmamak

değil terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak arabuluculuğa engel olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla başvurucu burada kanuna aykırı bir idari işlem tesis edildiğini düşünüyorsa idari yargı mercilerine başvurması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararında da "51. Ayrıca kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi mümkündür. Bu kapsamda kural, yargı yoluna başvurma güvencesi bakımından herhangi bir sınırlama getirmediğinden arabuluculuk siciline kaydedilmeyen bireylerin kuralın öngördüğü koşulun gerçekleşmediği, bir başka deyişle herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları gerekçesiyle yargı yoluna başvurmalarında ve yargı yerlerince haklı bulunmaları hâlinde arabuluculuk siciline kaydedilmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna göre Kanun'da kuralın amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın orantısız bir müdahaleye de neden olmadığı, dolayısıyla anılan hürriyet ve hakka ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır." şeklinde değerlendirme yapılmıştır. Nitekim somut olayda başvurucu idari yargı yerlerine de başvuru yapmıştır. Ancak eldeki başvuruda buna ilişkin olağan kanun yollarını tüketmeden ceza soruşturması üzerinden şikayetini dile getirmiştir. İdari yargı yolunun artık etkisiz hale geldiğine dair de bir açıklaması bulunmamaktadır. Çoğunluk görüşünde ise bu sorunlu durumla ilgili olarak "52. ... Soruşturma süreci gözetildiğinde başvurucunun şikâyetini somut dayanaklarla açıklayarak adli makamlar önünde de dile getirdiği ancak Başsavcılık tarafından somut olayın koşullarına uygun çözümler üretilmediği, makul sürede sonuçlandırılmayan soruşturmanın başvurucunun özel hayatına etkilerin giderek ağırlaştığı görülmüştür. ..." şeklinde değerlendirme yapılmıştır. Oysa idarenin hatalı olduğu iddia edilen idari işlemiyle ilgili olarak ceza soruşturmasını yürüten Başsavcılığın üreteceği bir çözüm bulunmamaktadır. Sırf soruşturmanın yürüyor olması da Kanun'a göre arabuluculuk siciline kaydedilmeye engel değildir. Kanun'a aykırı olduğu ileri sürülen işlem ancak idari yargı yolunda iptal edilerek bir çözüm üretilebilirdi. Ancak çoğunluk görüşünde bireysel başvurunun ikincilliği ilkesine, buna ilişkin Anayasa'nın 148. maddesinin "Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır." ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin "İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir." şeklindeki açık hükümlerine rağmen arabuluculuk siciline kaydedilmemeye ilişkin idari işlem hükme esas alınarak sonuca varılmıştır1.

34. Sonuç olarak, yukarıda belirtilen hususlar birlikte gözetildiğinde, somut olayda, suç isnadı altındaki başvurucu hakkındaki ceza soruşturmasının uzun sürmesi meselesinin kanaatimizce suç isnadı altındaki kişilerin sahip olduğu usule ilişkin güvenceleri içeren adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi ve bu kapsamda yapılacak inceleme sonucunda, Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun tüketilmesi gerektiğinden bahisle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilmezlik kararı verilmesi gerekirken, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi ve neticede başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi kanaatimizce isabetli olmamıştır.

35. Öte yandan şu hususun da belirtilmesi gerekir ki somut başvuruda, yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, özel hayata saygı hakkı kapsamında ileri sürülen bazı iddiaların temellendirilemediği, bazılarının özel hayata saygı hakkı kapsamında olmadığı, bazıları yönünden ise başvuru yollarının tüketilmediği anlaşıldığından, bu hak bağlamında yapılan

inceleme ve değerlendirme sonucunda da kabul edilmezlik kararı verilmesi gerekirdi.

36. Açıklanan nedenlerle kabul edilebilirlik ve esas yönünden Sayın Çoğunluğun görüşüne katılmıyoruz.

Başkan Kadir ÖZKAYA Üye İrfan FİDAN Üye Yılmaz AKÇİL Üye Ömer ÇINAR

1 Bu yöntem, çoğunluk görüşünün 29. paragrafında bir AİHM kararına atıfla özel hayata saygı hakkı kapsamında inceleme yapmanın koşullarından biri olarak zikredilen "... başvurucular söz konusu şikâyetlerini ulusal merciler önünde de uygun şekilde dile getirmiş olmalıdır (Denisov/Ukrayna, §§ 113-117). " şeklindeki ilkeyle de bağdaşmamaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Adalet Bakanlığı görüşünde bu kapsamdaki iddiayla ilgili olarak başvuru yollarının tüketilmediği iddiası açıkça ileri sürülmesine rağmen "Kabul Edilebilirlik" başlığı altında somut bir değerlendirme yapılmadan esas incelemeye geçilmiştir.

MEHMET ARİF YAZIKOZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/336 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/336

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ARİF YAZIKOZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/336)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucular : Mehmet Arif YAZIKOZ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucuların iş sözleşmelerinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/336 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2019/336 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

4. Bazı başvurucular Belediyeler bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel şirketlerde, bazı başvurucular Belediyelere ait şirketlerde, bazıları ise kamu gücü

ayrıcalığını haiz idarelerde veya şirketlerde işçi statüsünde çalışmaktadır. Başvuruculaların 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) kapsamında terör örgütleri ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde yapılan bildirimler sonucunda çalıştıkları şirket veya idareler (İşveren) tarafından güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle iş sözleşmeleri feshedilmiştir.

5. Başvurucular, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle İş Mahkemelerinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkemelerce bazı başvurucular yönünden davanın kabulüne, bazıları yönünden davanın reddine karar verilmiştir. Davanın kabulüne ilişkin kararlara yönelik yapılan istinaf başvurularını bölge adliye mahkemeleri kabul etmiş ve davanın reddine karar vermiştir. Davanın reddine ilişkin kararlara karşı yapılan istinaf ve temyiz başvuruları ise reddedilmiştir.

6. Davanın reddine ilişkin kararların gerekçelerinde, başvurucular veya başvuruculara aile bireyleri hakkındaki istihbari bilgilere, devam etmekte olan soruşturma veya kovuşturmalara, başvuruculara fesih tarihinden çok uzun süre öncesine ait mahkûmiyet ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararlarına yer verilmiştir. Kararlarda ayrıca bazı başvurucular hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar (KYOK) ile beraat kararlarına, Bank Asya hesap hareketlerinin bulunduğuna, disiplin soruşturma sonuçları ile teftiş raporlarına dayanılmıştır. Netice itibarıyla anılan kararlarda taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği ve feshin geçerli nedene dayandığı belirtilmiştir.

7. Başvurucular, haklarındaki nihai hükümleri öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Talepte bulunan ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Bazı başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan (Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları

yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucular; sözleşmelerinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle çalışamaz hâle geldiklerini ve özel hayatlarının olumsuz etkilendiğini, taleplerinin dikkate alınmadığını, kendilerinin ve aile bireylerinin özel hayatlarına ilişkin bilgiler nedeniyle sözleşmelerinin feshedildiğini, yürütülen yargılamaların adil olmadığını ileri sürerek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ve adil yargılanma hakkı ile birlikte birçok anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Bakanlık görüşlerinde; başvurucular tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının ve başvurulara konu olan kararların OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede görüşte yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir.

15. Bakanlık görüşüne cevap veren başvurucular, önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

16. Başvurucuların iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucuların özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvurular özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

19. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

20. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak

son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

21. Başvuruculaların iş sözleşmelerinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

22. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

23. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yönde Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

24. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucular üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

25. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere

karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

26. Somut olaylardaki sözleşme fesihleri 667 sayılı KHK kapsamında başvuruculaların terör örgütleri ile irtibatlı veya iltisaklı olduğuna yönelik bildirime dayanmaktadır. Yargılama safahatında ise mahkemeler tarafından başvurucular veya başvuruculaların aile bireyleri hakkındaki istihbari bilgilere, başvurucular veya aile bireyleri hakkında devam etmekte olan soruşturma veya kovuşturmaların bulunduğuna, başvurucular hakkında verilmiş fesih tarihinden yıllar öncesine ait mahkûmiyet kararları ile HAGB kararlarına, başvuruculaların veya aile bireylerinin Bank Asyada hesabının bulunmasına ve son olarak başvurucular hakkında verilmiş olan beraat ve KYOK kararlarına vurgu yapılmış, bu gerekçelerle davanın reddine karar verilmiştir.

27. Öncelikle belirtmek gerekir ki yargı mercilerinin kararlarında başvuruculaların hangi görevi ne kadar süredir ifa ettiğinden ve görevinin niteliğinden hareketle gerekçelerde belirtilen hususlar kapsamında başvuruculardan duyulan şüphenin mevcut görevlerine ne gibi bir olumsuz etkisi olacağına ilişkin bir gerekçe ortaya konulmamıştır.

28. Öte yandan şüpheye neden olan durum ile işçi arasında kişisel bir bağlantının ortaya konulması, yargılamayı yapan mahkemelerce söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi gerekmektedir. Bu gerekliliğe rağmen bazı başvurucular yönünden anılan mahkemeler, haklarında verilen beraat veya KYOK kararlarından hareketle, belirtilen şekilde bir bağlantı kurmaksızın ve gerekçelendirme yapmaksızın davanın reddine karar vermiştir.

29. Bazı başvurucular hakkında ise devam eden soruşturma veya kovuşturmalar nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir. Vurgulamak gerekir ki derdest bir ceza davası veya soruşturmanın bulunmasının tek başına yeterli görüldüğü hâllerde özellikle de ilgili kişinin beraatine ya da ilgili kişi hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği takdirde mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçe gösterme yükümlülüğü çerçevesinde hareket ederek irtibat veya iltisakı gösterir delilleri tartışarak bir sonuca varması ve bunu da gerekçesinde göstermesi beklenir (Süleyman Duman ve diğerleri, B. No: 2019/14039, 20/9/2023, § 29). Buna rağmen yargı mercilerince, başvurucular hakkında devam eden soruşturma veya kovuşturmalarda elde edilmiş delillere ve bu delillerin fesih işlemine etkisine yönelik herhangi bir gerekçeye yer verilmeksizin, işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisini bozacak nitelikte bir şüphenin varlığı ortaya konulmaksızın salt soruşturma veya kovuşturmanın varlığından hareketle davanın reddine karar verildiği görülmektedir.

30. Ayrıca bazı başvurucular hakkında, Bank Asyada hesabının bulunduğu yönündeki tespite ilişkin olarak da rutin bankacılık işlemleri dışında terör örgütünün talimatı üzerine hesap açılıp açılmadığı, önemli sayılabilecek bir mevduat artışı gibi mutat dışına çıkan bir hesap hareketinin olup olmadığı ya da başka bir örgütsel faaliyet çerçevesinde bir işlem yapılıp yapılmadığı veya feshi geçerli kılan başkaca bir nedenin bulunup bulunmadığı açıklığa kavuşturulmamıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Süleyman Duman ve diğerleri, § 30).

31. Son olarak bir kısım başvurucular hakkında ise çok eski tarihli mahkûmiyet kararları ile HAGB kararlarına dayanıldığı dikkate alındığında, anılan kararlarda yer alan hususlar bağlamında terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvuruculardan duyulan şüphenin, başvurucunun çalıştığı pozisyon da dikkate alınmak suretiyle hangi sebeplerle ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin bireyselleştirilmiş ikna edici gerekçelerin ortaya konulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

32. Bu itibarla terör örgütleri ile irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvuruculardan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin kişiselleştirilmiş ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Açıklanan gerekçelerle başvurucular hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

33. Başvurucular, ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

34. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

35. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (Ç) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (D) sütunundaki harçların ve (F) sütunundaki vekâlet ücretlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN BERAT ŞENGÜL

B. No: 2019/22031 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22031

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN BERAT ŞENGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22031)

Karar Tarihi: 10/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Hüseyin Berat ŞENGÜL

Vekili : Av. Hatice TEMİZKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacaklarına ilişkin davanın ıslah ile artırılan kısmının herhangi bir dayanak gösterilmeksizin zamanaşımı gerekçesi ile reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/9/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun iş akdi, işveren tarafından çekilen 1/10/2010 tarihli ihtarname ile feshedilmiştir. Başvurucu 1/2/1999-7/11/2010 tarihleri arasında kesintisiz çalıştığını belirterek işvereni aleyhine 17/1/2011 tarihinde alacak davası açmıştır. Başvurucu davasında; kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, fazla çalışma ücreti, bayram tatili ve hafta sonu çalışma ücreti, izin ücreti ile anlaşma ücreti olarak adlandırılan altı ayrı alacak kalemi için fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak yasal faizleriyle birlikte 2.450 TL'nin ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

9. Davayı gören İstanbul 5. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) bilirkişi raporları almıştır. Başvurucu, son bilirkişi raporunun ardından 28/9/2015 tarihli dilekçeyle talep miktarını artırmıştır. İş Mahkemesi 29/9/2015 tarihli duruşmada ıslah harcının yatırılması için bir haftalık süre vermiştir. Başvurucu 2/10/2015 tarihinde ıslah harcını yatırmıştır. Davalı işveren, bilirkişi raporuna karşı verdiği dilekçede diğer iddialarının yanı sıra zamanaşımına uğramış kısımların hesaplamadan düşülmesi gerektiğini belirtmiştir.

10. İş Mahkemesi 11/1/2016 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar vermiştir. Mahkeme; başvurucunun artırım talebinin yıllık izin, fazla mesai ve anlaşma alacağına yönelik kısmını zamanaşımı gerekçesiyle reddetmiş ve bu üç alacak kalemi yönünden dava dilekçesinde talep edilen tutarı esas alarak hüküm kurmuştur. Kıdem ve ihbar tazminatlarına yönelik artırım talebinde ise zamanaşımı yönünden sorun görmemiştir. Ayrıca bayram tatili ve hafta sonu çalışma ücreti taleplerinin tümden reddine karar vermiştir. Mahkeme, kararında gerekçeye dayanak bir kanun hükmü göstermemiştir. Gerekçenin zamanaşımı ile ilgili olan kısmı şöyledir:

" Davalı vekilinin ıslah suretiyle zamanaşımı defi itirazının, dava dilekçesinin davalıya 26.01.2011 de tebliğ edildiği, davalı tarafından süresinde cevap dilekçesi verilmediği, ilk celseye mazeretsiz gelmediği, akabinde 05.07.2011 tarihinde cevap dilekçesi verdiği, süresinden çok sonra verilen cevap dilekçesinde de zamanaşımı definde bulunulmadığı, ıslah edilebilecek usulüne uygun bir cevap dilekçesinin bulunmadığı anlaşıldığından ıslah suretiyle zamanaşımı defi itirazının reddi gerektiği, davalı vekilinin bilirkişi raporu ve ıslah dilekçesine karşı beyanda bulunmak için verilen süre içerisindeki dilekçesinde ileri sürdüğü zamanaşımı definin yine dilekçesinde 'Kabul anlamına gelmemekle birlikte zamanaşımına uğramış kısımların hesaplamadan düşülmesi gerekmektedir' beyanı karşısında ıslaha karşı zamanaşımı defi itirazı nedeni ile yıllık izin, fazla mesai ve anlaşma alacağı yönünden ilk dava ile talep edilen kısım yönünden hüküm kurulmuştur. "

11. Başvurucu, diğer iddialarının yanı sıra özellikle fesihten itibaren beş yıllık süre geçmeden artırım talebinde bulunduğunu belirterek temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Dilekçesinde alacağın zamanaşımına uğramadığını ve Mahkemenin bu konuda gerekçe belirtmediğini özellikle dile getirmiştir. Ayrıca davalının usulüne uygun olduğunu ve süresi içinde zamanaşımı defi ileri sürmediğini iddia etmiştir.

12. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 9/4/2019 tarihinde yalnızca kıdem tazminatı yönünden kararı

düzelterek onamıştır. Başvurucunun başta zamanaşımına dair olmak üzere diğer temyiz iddialarını ayrı bir gerekçe belirtilmeksizin reddetmiştir.

13. Yargıtay kararı başvurucuya 27/5/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 24/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. Davanın açıldığı tarihinde yürürlükte bulunan 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 83. maddesi şöyledir:

''İki taraftan her biri usule mütaallik olarak yaptığı muameleyi tamamen veya kısmen ıslah edebilir. Aynı davada her taraf ancak bir kere ıslah hakkını kullanabilir.''

15. 1086 sayılı mülga Kanun'un 84. maddesi şöyledir:

''lslah, tahkikata tabi olan davalarda tahkikat bitinciye kadar ve tabi olmıyanlarda muhakemenin hitamına kadar yapılabilir.''

16. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 32. maddesinin son fıkrası şöyledir:

"Ücret alacaklarında zamanaşımı süresi beş yıldır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 10/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu; fesih tarihinden itibaren beş yıl geçmeden talebini artırdığı hâlde hem ilk derece mahkemesi hem de temyiz aşamasında bu hususta bir gerekçe gösterilmeden talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin hukuki dayanağının anlaşılamadığını, kaldı ki alacak tutarı bilirkişi raporuyla tam olarak ortaya konmadan önce talebini artırmasının mümkün olmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

19. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

20. Başvurucunun iddiaları özellikle zamanaşımına ilişkin olduğundan başvuru alacak davasının zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilen kısmı yönünden mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

22. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'sini yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

23. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

24. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

25. Başvurucunun açtığı davada ıslah talebinin bir kısmının zamanaşımı nedeniyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmiştir.

(1) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

26. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

27. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.

(a) Kanunilik

28. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

29. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan

düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

30. Kanunun varlığı kadar kanun metni ve uygulaması da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşımalıdır (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

31. Somut olayda İş Mahkemesinin başvurucunun kıdem ve ihbar tazminatına dair ıslah talebinde zamanaşımı yönünden bir sorun görmediği, yıllık izin, fazla mesai ve anlaşma alacağı yönünden ıslah talebinin ise zamanaşımına uğradığını kabul ettiği görülmektedir. Zamanaşımına uğradığı kabul edilen yıllık izin, fazla mesai ve anlaşma alacağı yönünden gerek ilk derece mahkemesi gerekse temyiz kararlarında zamanaşımına dayanak olarak herhangi bir kanun hükmü gösterilmemiş veya dayanak kanun hükmünün incelendiği içtihadi bir karara atıf yapılmamıştır. Diğer taraftan 4857 sayılı Kanun'un 32. maddesinde ücret alacaklarında zamanaşımı süresinin beş yıl olduğu belirtilmiştir. Her ne kadar olayda zamanaşımına uğradığı kabul edilen alacak kalemleri yönünden açık kanuni dayanak gösterilmemiş ise de bu husus "ölçülülük" başlığında inceleneceğinden burada daha öte bir inceleme yapılması gerekli görülmemiştir.

(b) Meşru Amaç

32. Zamanaşımı, alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden dava edilebilme niteliğinden yoksun kalmasını ifade etmektedir. Sonucu, alacak hakkına son verme değil onu eksik borç hâline getirme olarak ortaya çıkmaktadır. Zamanaşımına ilişkin düzenlemelerin temelinde iddia edilen alacağın aradan uzun zaman geçmiş olmasına rağmen kullanılmaması karşısında borçlunun oldukça uzak geçmişte kalan bir borçtan doğabilecek ihtilaflara karşı korunması, kendi alacağına karşı uzun süre kayıtsız kalan kimsenin bu hakkının artık korunmaya layık olmadığını kabul etmiş sayılması yatmaktadır (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 12/3/2019 tarihli ve E.2015/2925, K.2019/277 sayılı kararı).

33. Diğer taraftan hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında olması hukuk devletinin unsurları olan hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı ile hukuki güvenlik ve istikrar gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Dava açılmasının belli bir süre koşuluna bağlanmasının hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması amacına yönelik olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple dava hakkının belli bir süre koşuluyla sınırlandırılmasının meşru bir amaca yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Gülhan Dursun, B. No: 2016/9312, 27/11/2019, § 52).

(c) Ölçülülük

(2) Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir.

Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

35. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

36. Mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılması için seçilen aracın öngörülen amaca ulaşılabilmesi bakımından elverişli olması gerekir. Ayrıca seçilen araç bu hakkı en az zedeleyici nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte hakkı daha az zedeleyen aracın tercih edilmesi gerektiğinin söylenebilmesi için söz konusu araç aynı amacı gerçekleştirmeye uygun olmalıdır. Daha hafif sınırlama teşkil eden aracın tercih edilmesi hâlinde öngörülen amaç gerçekleşmeyecek ise daha ağır müdahale oluşturan aracın seçimi hususundaki tercih, Anayasa'ya aykırı olmaz. Bunun dışında hangi müdahale aracının tercih edileceği hususunda kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 48).

37. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Mustafa Berberoğlu, § 49).

38. Başvurucu, ıslah ve zamanaşımı konusundaki mevzuat hükümlerinin hatalı yorumlandığını ileri sürmekte ise de bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği ilgili mevzuatı yorumlamak ilk derece mahkemesi ve kanun yolu mercilerinin görevi olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda incelediği husus, anılan mahkemelerin gerekçelerine esas yorumun ölçülü olup olmadığı, Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğidir (Şeyma Kayaoğlu, B. No: 2014/5491, 5/7/2017, § 53). Bu kapsamda başvuru konusu olayda uygulanacak zamanaşımı süresinin hangi tarihte başlayacağını, ıslah ile artırılan kısmın zamanaşımına uğrayıp uğramadığını belirlemek Anayasa Mahkemesinin görevi olmayıp Anayasa Mahkemesi, yargı mercilerinin yorumlarının Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkını ihlal edip etmediğini incelemektedir.

39. Şüphesiz Anayasa Mahkemesi, bu görevini en başta ilk derece mahkemesi/kanun yolu mercilerinin gösterdikleri gerekçe üzerinden yapmaktadır. Yargılama mercilerinin Anayasa'nın bir gereği olarak göstermek zorunda oldukları gerekçeler, bireysel başvuruda ihlal sonucuna varılıp varılmaması noktasında oldukça önem taşımaktadır. Özellikle, özel borç ilişkilerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda uyuşmazlığın her iki tarafının devletin eşit ilgisine müstahak olduğu ve devletin her iki tarafın menfaatini yeterince gözetme yükümlülüğü altında bulunduğu hatırda tutulduğunda mahkemelerin taraflardan hangisinin

iddiasına neden üstünlük tanıdığını kuşkuya yer vermeyecek şekilde gerekçede gösterme yükümlülüğü vardır.

40. Yargılama sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 35, 39).

41. Bunun yanında istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus, istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, mahkemenin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz mercilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31). Anayasa Mahkemesinin bu bağlamdaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak mahkemelerin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olaya bu yönden bakıldığında gerek İş Mahkemesinin gerekse Yargıtayın kararında başvurucunun ıslah ettiği alacak kalemlerinden yıllık izin, fazla mesai ve anlaşma alacağı kalemlerinin neden zamanaşımına uğradığı anlaşılamamıştır. Bu bağlamda bireysel başvuruya konu yapılan, anılan alacaklar için zamanaşımı süresinin hangi tarihten itibaren başladığı ve sürenin ne zaman dolduğu, iş sözleşmesinin fesih tarihinin bu süreye etkisinin bulunup bulunmadığı, açılan davanın niteliğinin ve dava tarihi ile artırım dilekçesinin verildiği tarihin söz konusu zamanaşımı süresine etkisinin olup olmadığı hususlarında başvuruya konu kararda herhangi bir değerlendirmeye, açıklamaya yer verilmemiş veya bu hususların tartışıldığı içtihadi bir karara atıf yapılmamıştır. Öte yandan kararda dayanılan bilirkişi raporunda da anılan hususlarda açık bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

43. Her ne kadar 4857 sayılı Kanun'un 32. maddesinde ücret alacaklarında zamanaşımı süresinin beş yıl olduğu belirtilmişse de somut olayda başvurucu açısından beş yıllık sürenin ne zaman başladığı hususunda kararda bir gerekçeye yer verilmemiştir. Islah dilekçesinin iş akdinin feshinden itibaren beş yıllık süre dolmadan verildiği, bu dilekçe üzerine ilk derece mahkemesinin başvurucuya harcı yatırması için bir haftalık süre verdiği, başvurucunun bu süre içinde ıslah harcını yatırdığı gözetildiğinde Mahkemenin artırım talebini süre aşımından reddetmesinin gerekçesini ortaya koymadığı görülmüştür. Oysa bu husus, başvurucunun zamanaşımının ne şekilde hesaplandığını bilmesi ve buna ilişkin itirazlarını üst kanun yolunda etkin bir şekilde dile getirebilmesi açısından da önemli olup olayda ilk derece mahkemesinin kararında beş yıllık zamanaşımı süresinin işlemeye başladığı tarih ve sonraki gelişmelerin (ıslah dilekçesinin verilmesi, harcın yatırılması gibi)zamanaşımına etkisine dair bir gerekçeye yer verilmediği gibi başvurucu tarafından açıkça belirtildiği hâlde temyiz merciince de bu konuda açık bir gerekçeye yer verilmemiştir.

44. Sonuç olarak başvurucunun açtığı davada bilirkişi raporunun hemen ardından artırdığı alacak talebinin açık ve yeterli bir dayanak gösterilmeden zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfet hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında külfetin orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

45. Bu durumda birçok defa bilirkişi raporu alınan davada davaya konu söz konusu alacak kalemlerinin başvurucu tarafından bilinebilir olup olmadığı, bir başka deyişle tespit edilmesinin teknik değerlendirmeler dolayısıyla belli bir uzmanlık gerektirip gerektirmediği ve söz konusu değerlendirmelere ilişkin yargılama sürecinin uzamasında, dolayısıyla alacağın bir kısmının zamanaşımına uğramasında başvurucunun kusuru olup olmadığı yönlerinden de ayrı bir inceleme yapılması gerekli görülmemiştir.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

47. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

48. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

50. Başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüş ise de bu iddiasının Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi (B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle, ayrıca bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de bu iddiasını temyizde dile getirmediğinden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

51. Başvurucu; ihlalin tespitine ve 1.000.000 TL maddi, 1.000.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

52. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

53. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli giderim oluşturduğundan başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 5. İş Mahkemesine (E.2011/76, K.2016/22) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEVZAT TURGUT (2)

B. No: 2019/41273 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41273

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEVZAT TURGUT BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/41273)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Nevzat TURGUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun bulundurduğu radyo nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, olayın yaşandığı tarihte Patnos L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak barındırılmaktadır.

3. Ceza İnfaz Kurumunda yapılan genel aramada başvurucunun kemerinin alt kısmına gizlenmiş bir şekilde bulunan uzun dalgalı, markası belli olmayan radyo ele geçirilmiştir. Başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (g) bendi uyarınca "11 gün hücreye koyma" disiplin cezası vermiştir. Disiplin Kurulu kararında, gerek fotoğraf incelemesinde gerekse de başvurucunun savunmaları dikkate alındığında yasak olan uzun dalga hâline getirilmiş veya üzerinde oynama yapılmış radyoların mevcut olduğu, radyo üzerinde yapılan bu işlemin onu

yasak hâle getirdiği belirtilmiştir. Radyo üzerinde yapılan işlemin radyoyu başka amaçlar için de kullanmaya elverişli hâle getirmesi nedeniyle eşyanın disiplin cezasına konu olduğu açıklanmıştır.

5. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Patnos İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik, Disiplin Kurulu Başkanlığının kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, Hâkimlik kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Patnos Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle anılan itirazı 18/11/2019 tarihinde reddetmiştir. Başvurucu, anılan kararı tebliğ aldıktan sonra 9/12/2019 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucu hakkında Patnos Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) infaz kurumuna yasak eşya sokma suçundan soruşturma başlatmıştır. Yürütülen soruşturma kapsamında alınan bilirkişi raporunda başvurucunun üzerinde ele geçirilen radyonun uzun frekans bandı özelliğine sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda 20/10/2020 tarihinde başvurucu hakkında atılı suçtan kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilmiştir. Söz konusu kararın itiraz edilmeden kesinleştiği anlaşılmıştır.

8. Başvurucu 17/11/2020 tarihinde Hâkimliğe başvurarak hakkında verilen ve infaz edilen disiplin cezasının Cumhuriyet Başsavcılığının vermiş olduğu takipsizlik kararı dikkate alınarak kaldırılması talebinde bulunmuştur.

9. Hâkimlik 23/10/2020 tarihli ek kararıyla başvurucu hakkında daha önceden verdiği şikâyetin reddine dair kararın ortadan kaldırılmasına karar vermiştir. Bu kararda da başvurucuya ait radyonun uzun frekans bandı özelliği bulunmadığından yasaklı olmadığı belirtilmiştir. İş bu karar başvurucuya 24/11/2020 tarihinde tebliğ edilmiş ve itiraz edilmeden 3/12/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Başvurucu, ek kararın kesinleşmesi üzerine 14/12/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine dilekçe yazmıştır. Bu kapsamda hücre cezasının etkilerinden bahsederek maruz kaldığı haksızlığın tazmini amacıyla maddi ve manevi tazminat talep etmiştir. Bu dilekçesinde başvurucu, hükümlü olmasına neden olan cezanın infazını etkilemediğini ancak hücre cezası nedeniyle iyi hâl süresinin bir yıl olması nedeniyle yaklaşık 11 ay boyunca çeşitli haklardan yararlanamadığını belirtmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucu; müzik dinlemek ya da haber almak için Ceza İnfaz Kurumunun kantininden radyo aldığını, bu radyoların uzun dalga bandı özelliğinin de bulunduğunu, radyosuna el konulmasının müzik dinleme ve haber alma hakkını ihlal ettiğini, radyonun yapısına bir müdahalede bulunmamasına rağmen itirazının mahkemelerce reddedildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, başvurucunun ifade hürriyetine bir müdahalenin bulunup bulunmadığı, varlığının kabulü hâlinde müdahalenin meşru amacının düzenin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi niteliğinde olup olmadığının ve yerel mahkemelerin konuya ilişkin kararlarının yeterli gerekçe içerip içermediği ile orantılılık bağlamında disiplin cezası uygulanmasına ilişkin kararın sonraki gelişmeler neticesinde kaldırılmasının dikkate alınıp alınmayacağının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Adil yargılanma hakkına yönelik şikâyetlerin ise

yargılamanın sonucuna, delillerin değerlendirilmesine, hukuk kurallarının yorumuna ve uygulanmasına ilişkin olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevabında haksız yere verilen disiplin hapsi nedeniyle temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiğini belirterek başvuru formunda ileri sürdüğü şikâyetlerini genel olarak tekrarlamıştır.

13. Ceza İnfaz Kurumunda yapılan arama sırasında üzerinde ele geçirilen radyo nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki bir karar için bkz. Eşref Arslan, B. No: 2014/14655, 18/7/2018, § 33; Gıyasettin Aydın (2), B. No: 2017/17252, 1/7/2020, § 26).

14. Ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunan başvurucunun üzerinde bulunan radyo nedeniyle başvurucuya verilen disiplin cezasının haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmiştir. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

15. Anayasa Mahkemesi Mehmet Reşit Arslan (4) kararında, radyo kullanımı yönünden benzer müdahalenin hukuki dayanağı olan 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığına karar vermiştir (Mehmet Reşit Arslan (4), § 42).Öte yandan başvuruya konu radyonun ceza infaz kurumlarının düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, suçun önlemesi ve mahkûmun ıslahı amaçlarıyla başvurucuya verilmemesi şeklindeki müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen kamu düzeni ve kamu güvenliği kapsamında meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varmıştır.

16. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, §§ 38-41; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 21; Eşref Arslan, B. No: 2014/14655, 18/7/2018, §§ 39-43).

17. Herkes gibi tutuklu ve hükümlüler de Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), § 27). Tutuklu ve hükümlülerin radyo imkanından yararlanması da bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün koruması altındadır (Kamuran Reşit Bekir [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 43; Hüseyin Sürensoy, B. No: 2013/749, 6/10/2015, § 44; İbrahim Bilmez, B. No: 2013/434, 26/2/2015, § 74; Ahmet Temiz (6), B. No: 2014/10213, 1/2/2017, § 34).

18. Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin

ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

19. Ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması için koğuş, oda ve eklentilerinde bulundurulacak eşyaya karşı daha hassas olunması gerektiğinde herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (Mehmet Reşit Arslan (4), §54). Somut olayda yapılan arama sırasında üzerinde ele geçirilen ve üzerinde teknik müdahale yapıldığı değerlendirilen bir radyo nedeniyle 11 gün disiplin hapsi cezasıyla cezalandırılmıştır. Bu disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet ve itiraz başvurularının reddinden sonra disiplin cezası infaz edilmiştir. Başvurucu hakkında yürütülen adli soruşturmada ele geçirilen radyonun yasak nitelikte olmadığı bilirkişi raporuyla tespit edilmiş ve bu nedenle başvurucu hakkında kamu davasının açılmamasına karar verilmiştir. Bu karar üzerine başvurucunun Hâkimliğe yaptığı talep sonucunda bireysel başvuruya dayanak oluşturan Hâkimliğin ilk kararı bir ek karar ile ortadan kaldırılmıştır (bkz. § 9).

20. Somut olayda her ne kadar başvurucunun infaz hâkimliğine yaptığı ilk şikâyet reddedilmişse de daha sonra bu karar başvurucunun disiplin cezası almasına konu radyonun uzun bant frekans özelliği bulunmadığı gerekçesiyle aynı infaz hâkimliğince ek bir kararla kaldırılmıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucuya verilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu tespit eden infaz hâkimliği, aynı zamanda başvurucunun ifade hürriyetinin ihlal edildiğini de kabul etmiştir. Bu durumda bireysel başvuruda çözümlenmesi gereken meselenin ihlalin giderimiyle sınırlı olduğu anlaşılmaktadır.

21. Başvurucu sunduğu ilk başvuru formunda söz konusu disiplin cezasının infaz edilmeye yeni başlandığını belirtmiş, hak ihlalinin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuş ancak tazminat talebinde bulunmamıştır. Disiplin cezasının infazının ve bu infaza konu kararın hukuka aykırılığının tespitinin ardından ise gönderdiği bir dilekçe ile bu durumdan bahsederek -artık tek giderim aracı olan- tazminat talebinde bulunmuştur. Buna göre başvurucunun gönderdiği ek dilekçe ile başvuru formundaki taleplerini genişlettiği açık olmakla birlikte mevcut başvurunun kendine has koşulları dikkate alındığında başvuru anında infaz edilmeyen bir disiplin cezası için başvurucunun tazminat talep etmezken cezanın infazından ve bunun hukuka aykırı bir karara dayandığı ortaya çıktıktan sonra tazminat talebinde bulunması sürecin doğası gereği ortaya çıkan bir durumdur. Ayrıca başvurucunun infaz hâkimliğinin ek kararı sonrası gönderdiği dilekçenin -yeni bir başvuruya konu edilmesi tercih edildiği durumda- otuz günlük başvuru süresi içinde Anayasa Mahkemesine sunulduğu da belirtilmelidir. Dolayısıyla başvurucunun ifade hürriyetinin ihlalinin tam anlamıyla ortadan kaldırılabilmesi için ihlal tespitinin yanı sıra tazminata da hükmedilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Anayasa Mahkemesinin içtihadına göre bir temel hak ve hürriyetin ihlalinin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle

getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 55).

25. Başvuruda ihlale yol açan kararın Hâkimlikçe ortadan kaldırıldığı dikkate alındığında yukarıdaki ilke uyarınca eski hâle getirme kuralı çerçevevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle giderilebildiğinden söz edebilmek için hücreye koyma cezasının infaz edilmesi yüzünden uğranılan zararların da giderilmesi gerekir. Nitekim başvurucu da Bakanlık görüşüne karşı cevap dilekçesinde bu cezayı başvuru sırasında infaz etmiş olduğunu belirterek maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda, başvurucunun bulundurduğu radyo nedeniyle disiplin hapsine tabi tutulmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verilmiştir. Başvurucu hakkında verilen disiplin hapsi inceleme tarihinden önce yerine getirilmiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesi dışında yapılması gereken bir husus bulunamamaktadır.

27. İfade özgürlüğü hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmamıştır. Bu nedenle başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Patnos İnfaz Hâkimliğine (E.2019/1780, K.2019/1814) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ÇEŞME

B. No: 2020/4579 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4579

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ÇEŞME BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4579)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Murat ÇEŞME

Vekili : Av. Candan DUMRUL KADIYORANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

2. Başvurucu ile diğer şüpheliler hakkında Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP-C) silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmış ve başvurucu 10/12/2018 tarihinde gözaltına alınmıştır. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun adli kontrol altına alınarak yurt dışına çıkışının yasaklanmasına ve belirlenen yere imza karşılığında başvurmasına karar verilmesini talep etmiştir.

3. Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 18/12/2018 tarihinde anılan talebin kabulüne ve yüklenen suçun niteliği ile mevcut delil durumuna göre başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) ve (b) bentleri uyarınca haftada bir gün kolluk birimine imza karşılığı başvurmasına ve yurt dışına çıkışının yasaklanmasına karar vermiştir.

4. Başsavcılık 20/3/2019 tarihinde başvurucu hakkındaki adli kontrol nedeninin ortadan kalktığı gerekçesiyle belirlenen yerlere imza karşılığı başvurma şeklindeki adli kontrol tedbirinin resen kaldırılmasına karar vermiştir. Anılan soruşturma sonucunda Başsavcılık 14/5/2019 tarihli iddianame ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca cezalandırılmasını talep etmiştir.

5. Ankara 28. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 13/5/2019 tarihinde düzenlediği Tensip Tutanağı ile başvurucunun üzerine atılı suçun niteliği, mevcut delil durumu dikkate alınarak yurt dışına çıkışının yasaklanmasına ilişkin adli kontrol tedbirinin devamına karar vermiştir. Başvurucu 26/7/2019 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçesinde; adli kontrol tedbirinin gerekçesiz olduğunu, Devlet Su İşleri Müdürlüğünde mühendis olarak çalıştığını, gerek işi nedeniyle gerekse aile üyelerinin büyük kısmının yurt dışında yaşaması nedeniyle sık sık yurt dışına seyahat ettiğini beyan etmiştir. Dilekçede, mensubu olduğu Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası ile bağlantılı Kamu Hizmetleri Enternasyonali (PSI) isimli uluslararası sendika tarafından 19/8/2019-20/8/2019 tarihlerindeki toplantı için Fransa'ya davet edildiğini bildirerek orantısız şekilde uygulanan adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

6. Başvurucu 24/10/2019 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçe ile adli kontrolün kaldırılması talebini yinelemiş ayrıca 19/11/2019-21/11/2019 tarihleri arasında düzenlenecek 8. uluslararası inşaat mühendisleri konferansına makale sunmak üzere davet edildiğini ve tedbirin devamı hâlinde bu organizasyona katılamayacağını bildirmiştir. Mahkeme, aynı tarihli duruşmada başvurucu hakkındaki delillerin henüz tam olarak toplanmadığı gerekçesi ile talebin reddine karar vermiştir.

7. Başvurucu 30/12/2019 tarihinde yeniden adli kontrol kararının kaldırılması talebinde bulunmuştur. Dilekçede; 16/1/2020-17/1/2020 tarihlerinde PSI isimli uluslararası sendika tarafından yeniden Fransa'ya davet edildiğini, ayrıca ailesinin büyük kısmının yurt dışında yaşaması nedeniyle her yıl birkaç kez ülke dışına seyahat etmesine rağmen adli kontrol tedbiri nedeniyle bu imkândan yoksun kaldığını beyan etmiştir. Mahkeme, 31/12/2019 tarihinde başvurucunun hukuki durumunda bir değişiklik olmadığı gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir. Başvurucunun itirazı, Ankara 29. Ağır Ceza Mahkemesince 3/1/2020 tarihinde kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 6/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 3/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

9. Başvurucu hakkındaki yargılamanın ve adli kontrol kararının devam ettiği görülmüştür.

10. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; yurt dışına çıkışının yasaklanmasına ilişkin tedbirin hukuka aykırı olduğunu, mensubu olduğu sendikanın yurt dışındaki faaliyetleri kapsamında gönderilen davet mektupları ile inşaat mühendisi olarak makale sunmak üzere aldığı uluslararası davet

mektubunu Mahkemeye sunmasına rağmen anılan taleplerin gerekçesiz şekilde reddedildiğini belirtmiştir. Ayrıca aile üyelerinin büyük kısmının yurt dışında yaşadığını ifade eden başvurucu, cezaya dönüşen adli kontrol kararı nedeniyle ailesi ile de görüşemediğini ifade ederek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, sendika hakkının, adil yargılanma hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Bakanlık görüşünde, kişi özgürlüğü ve güvenliği kapsamındaki şikâyetlerin Anayasa Mahkemesince çok sayıda başvuruda seyahat hürriyeti bağlamında incelenerek konu bakımından yetkisizlik kararı verildiği, adil yargılama hakkına ilişkin şikâyetler yönünden ise iç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediğinin değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Görüşte, PSI sendikasının internet sitesinde yayınladığı etkinlikler arasında başvurucunun davet aldığını beyan ettiği konferansların listelenmediğini dahası yine internet sitesi verilerine göre sendikanın her ay benzer etkinlikleri yapmaya devam ettiği belirtilmiştir. Görüşte son olarak başvurucunun aile bireylerinin yurt dışında olduğunu ve konferansta makale sunamadığını ileri sürmesine rağmen anılan hususların özel hayatına ne şekilde etkili ettiğini temellendirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki talep ve iddialarını tekrar etmiştir.

13. Başvuruya konu yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin esas olarak yerleşme ve seyahat hürriyeti kapsamında kaldığı açıktır. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (4) No.lu Protokol'e Türkiye'nin taraf olmadığı hatırlatılarak anılan protokolde yer alan "Serbest dolaşım özgürlüğü"nün ortak koruma alanına girmediği açıklanmıştır (birçok karar arasından bkz. Mehmet Takımsu, B. No: 2016/63712, 7/11/2013, §§ 78-80; Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 53; Fevzi Doğaner, B. No: 2014/6453, 20/12/2017, § 14; Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, § 48). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında olmayan bazı hakların ortak koruma alanı içinde yer alan temel haklarla esaslı şekilde ilişkili olması durumunda ilgili haklarla bağlantı kurularak inceleme yapılmasının mümkün olduğunu da açıklamıştır (ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Özgür Sevgi Göral, B. No: 2014/12112, 4/10/2017; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı bağlamında bkz. Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, § 40). Nitekim Anayasa Mahkemesi Yağmur Erşan ve Onur Can Taştan kararlarında, esasen seyahat özgürlüğü kapsamında kalan pasaport iptalinin, Latife Akyüz ve Hakkı Gök kararlarında ise yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin belirli şartların varlığı hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenebileceğini kabul etmiştir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51; Onur Can Taştan, §§ 39, 40, 47-51; Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, 36-38 §§; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, §§ 31-33).

14. Bu bağlamda başvuruya konu olan tedbirin başvurucunun gelişimi ve sosyal, mesleki, ekonomik ve ailevi ilişkileri yönünden olumsuz etkilerinin ortaya konulması hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

15. Somut olayda başvurucu, ailesinin bir kısmının yurt dışında yaşadığını ve mesleki faaliyetleri kapsamında uluslararası alanda ilişkileri bulunduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucunun ülkemizde mühendis olarak çalışmaya devam ettiği, ayrıca yurt dışındaki aile bireyleri hakkında ayrıntılı bir açıklamada bulunmadığı dikkate alındığında yukarıda yer verilen içtihatlar kapsamında yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin başvurucunun özel hayata saygı hakkını ciddi şekilde etkilediğine ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığına ilişkin açıklamalarda bulunma yükümlülüğünü yerine

getirdiği söylenemez.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kenan YAŞAR bu sonuca katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Hakkında yapılan soruşturmada başvurucu gözaltına alınmış ve Sulh Ceza Hâkimliğince haftada bir gün kolluk birimine imza karşılığı başvurmasına ve yurt dışına çıkışının yasaklanmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu, defaten Devlet Su İşleri Müdürlüğünde mühendis olarak çalıştığını, gerek işi nedeniyle gerekse aile üyelerinin büyük kısmının yurt dışında yaşaması nedeniyle sık sık yurt dışına seyahat ettiğini, mensubu olduğu Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası ile bağlantılı PSI isimli uluslararası sendika tarafından toplantı için Fransa'ya davet edildiğini, uluslararası inşaat mühendisleri konferansına makale sunmak üzere davet edildiğini adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

4. Başvurucunun itirazları Ağır Ceza Mahkemesince kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmesi üzerine Başvurucu, bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Mahkememiz, Anayasa'nın 20. Maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı açısından başvurunun kabul edilemez olduğuna oyçokluğu ile karar vermiştir. Aşağıda belirtilen sebeplerle başvurucunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği kanaati ile Mahkeme çoğunluğunun kararına iştirak edilmemiştir.

6. Başvuruya konu yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin esas olarak yerleşme ve seyahat hürriyeti kapsamında kaldığı açıktır. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (4) No.lu Protokol’e Türkiye'nin taraf olmadığı hatırlatılarak anılan protokolde yer alan "Serbest dolaşım özgürlüğü"nün ortak koruma alanına girmediği açıklanmıştır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında olmayan bazı hakların ortak koruma alanı içinde yer alan temel haklarla esaslı şekilde ilişkili olması durumunda ilgili haklarla bağlantı kurularak inceleme yapılmasının mümkün olduğunu da açıklamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi Yağmur Erşan ve Onur Can Taştan kararlarında, esasen seyahat özgürlüğü kapsamında kalan pasaport iptalinin, Latife Akyüz ve Hakkı Gök kararlarında ise yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin belirli şartların varlığı hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenebileceğini kabul etmiştir (Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51; Onur Can Taştan, §§ 39, 40, 47-51; Latife

Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, 36-38 §§; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, §§ 31-33).

7. Somut olayda başvurucunun ailesinin bir kısmının yurt dışında yaşadığı ayrıca sendikal ve mesleki faaliyetleri kapsamında uluslararası alanda ilişkileri bulunduğu gözetildiğinde başvurucu hakkında uygulanan yurt dışına çıkamama şeklindeki tedbirin başvurucunun kişisel, sosyal ve mesleki ilişkilerine olumsuz etkisinin olduğu, başvurucunun özel hayat ve aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil ettiği sabittir.

8. Tutuklamaya alternatif bir koruma tedbiri olan adli kontrol tedbirinin hukuka uygun olduğunu söyleyebilmek için öncelikle suç şüphesinin ve uygulanma nedeninin denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir (Aret Demirci, B. No: 2018/30446, 8/2/2024, § 17).

9. Özellikle yurt dışına çıkamamak şeklindeki adli kontrol tedbirinekarar verilirken kişinin yurt dışındaki ailevi, kişisel ve mesleki bağları ile kişiye isnat edilen suçun niteliği, delil durumu ve mahkûmiyet hâlinde alacağı cezanın ağırlığı birlikte değerlendirilerek adli kontrol tedbirinden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması ve bu durumun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekir (Hasan Hüseyin Güney, B. No: 2019/32372, 23/5/2023, § 18).

10. Başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı, isnat edilen suçun/olası cezanın ağırlığı gözetildiğinde başvurucunun yargılamadan/infazdan kaçmasını önlemek adına hakkında geçici süreyle adli kontrol uygulanması somut olay bağlamında güdülen meşru amaca uygun görülebilir. Bununla birlikte herhâlde, kişilerin tedbire itirazlarının, soruşturmanın ve kovuşturmanın geldiği safha, deliller ve kişilerin somut durumu, tedbirin amacını gerçekleştirmeye uygun alternatif tedbirler de gözetilerek yeterli gerekçe ile karşılanması gerekir. Anılan niteliğe sahip olmayan ve şablon cümlelerin tekrarlanmasından ibaret olan gerekçelerle tedbirin uzun süre uygulanması müdahale edilen temel hak ve özgürlüğün ihlali sonucunu doğurabilir.

11. Buradan hareketle somut olay değerlendirildiğinde, başvurucunun itirazlarının yurt dışı ile ailevi ve mesleki ilişkileri gözetilerek karşılanmadığı, kovuşturmanın geldiği aşama, deliller gözetilerek tedbirin devam ettirilme gereklerinin yeterli gerekçe ile ortaya konulmadığı dolayısıyla tekrar içeren, genel ve soyut gerekçelerle tedbirin reddedilerek yaklaşık 5 yıldır devam ettirildiği görülmüştür. Başvurucu itirazlarını yargı makamlarına taşımasına rağmen soruşturma ve kovuşturma makamları ilgili ve yeterli değerlendirmeler yapmaksızın başvurucunun taleplerini reddetmiştir.

12. Tüm süreç birlikte değerlendirildiğinde yargı makamları tarafından, başvurucunun yaşadığı ülkedeki bağları ile isnat edilen suçun/olası cezanın ağırlığı gözetilerek (muhakemenin sağlıklı yürütülmesi ve başvurucunun yargılamaya katılarak savunma hakkını kullanması amaçlarıyla uygulanan) tedbirden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir denge kurulduğu söylenemez.

13. Ayrıca müdahale konusu tedbire alternatif olabilecek tedbirlerin tartışılmadığı, başvurucunun özel hayatına ve aile hayatına yönelen müdahalenin olumsuz etkilerini azaltacak şekilde hızlı ve özenli bir ceza soruşturması/kovuşturması yapılmadığı vurgulanmalıdır. Sonuç olarak yaklaşık beş yıldır uygulandığı anlaşılan yurt dışı çıkış yasağı şeklindeki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır (Hasan Hüseyin Güney, B. No: 2019/32372, 23/5/2023,

§ 21).

14. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Kenan YAŞAR

BELGİN YALÇIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/6450 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6450

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BELGİN YALÇIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6450)

Karar Tarihi: 10/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/12/2024-32769

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : C. Ece YALIM

Başvurucular : 1. Belgin YALÇIN

2. Ferat YARIZ

3. Mahmure YARŞI

4. Nermin YALÇIN

5. Teslim YARIZ

6. Vedat YARIZ

Vekilleri : Av. Adil AKTAY

Av. Utku Çağrı AKTAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin tespiti davasında istinaf talebinin kesinlik sınırının altında kaldığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Adana'nın Çukurova ilçesi Karahan Mahallesi'nde bulunan ve başvuruculara ait olan 12130 ada 2 parsel sayılı taşınmaz Karayolları Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından kamulaştırılmıştır. Kıymet Takdir Komisyonunca tespit edilen bedel üzerinde anlaşma sağlanamaması üzerine İdare tarafından söz konusu taşınmazın kamulaştırılan kısmının kamulaştırma bedelinin tespiti ile başvurucular adına olan tapu kaydının iptaline ve İdare adına tescili ile yol olarak mahkemece terkinine karar verilmesi istemiyle 25/1/2017 tarihinde Adana 7. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır.

9. Mahkemece taşınmaz mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Bilirkişi heyetince hazırlanan 13/6/2017 tarihli raporda %34,65188 düzenleme ortaklık payı (DOP) kesintisi yapıldıktan sonra başvuruculara ödenmesi gereken kamulaştırma bedeli 7.590,25 TL olarak tespit edilmiştir. Bedel tespit edilirken m² birim fiyatı 97 TL olarak kabul edilmiştir. Başvuruculaların itirazı üzerine 14/11/2018 tarihinde yeniden alınan bilirkişi raporunda kamulaştırma bedeli 9.776,25 TL olarak tespit edilmiştir. Bedel tespit edilirken m²birim fiyatı 125 TL olarak kabul edilmiştir. Bilirkişilerce ikinci raporda farklı sonuca ulaşılmasının nedeni taşınmazın konumu ve özelliklerinin ayrıntılı olarak incelenmesi ve daha önce bağ olarak değerlendirilen taşınmazın sonrasında arsa olarak değerlendirilmesi şeklinde açıklanmıştır.

10. Mahkeme tarafından 18/6/2019 tarihinde taşınmazın kamulaştırma bedelinin bilirkişi raporları doğrultusunda 9.776,25 TL olarak tespitine, kamulaştırılan kısmın başvurucular adına olan tapu kaydının iptaliyle İdare adına tesciline karar verilmiştir. Mahkeme ayrıca başvurucular ile İdare lehine 2.725 TL maktu vekâlet ücreti ödenmesine karar vermiştir.

11. Başvurucular, emsal karşılaştırılması sonucunda belirlenen bedelin taşınmazın gerçek değerini karşılamaktan uzak olduğunu belirterek istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucular ayrıca kamulaştırma bedeli belirlenirken hesap hatası da yapıldığını, bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın gerçek değerinin kendilerine ödenmediğini, bu durumun Anayasa ile 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na aykırılık teşkil ettiğini, İdare lehine vekâlet ücretine hükmedilmesinin hatalı olduğunu belirterek istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

12. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf

incelemesi sonucunda 9/12/2019 tarihinde istinaf başvurusunun usulden reddinekarar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 2942 sayılı Kanun'un 14. maddesinin üçüncü fıkrası ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 341. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca mal varlığı davalarına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarının 2019 yılı için 4.400 TL'yi geçmemesi hâlinde kesin olacağının hüküm altına alındığını, kesin karara karşı istinaf başvurusunda bulunulamayacağını belirterek istinaf başvurusunun usulden reddine kesin olarak karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesinde kamulaştırma davalarında paydaşlar arasında zorunlu dava arkadaşlığı olmadığını, paydaşların paylı mülkiyete sahip olduğunu belirtmiştir.

13. Nihai karar başvuruculara 5/1/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular 23/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

14. 2942 sayılı Kanun'un "Kamulaştırma bedelinin mahkemece tespiti ve taşınmaz malın idare adına tescili" kenar başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması halinde idare, … asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, … idare adına tesciline karar verilmesini ister.

Mahkeme, idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün sonrası için belirlediği duruşma gününü, … taşınmaz malın malikine … bildirerek duruşmaya katılmaya çağırır. Duruşma günü idareye de tebliğ olunur.

…

Mahkemece yapılan duruşmada tarafların bedelde anlaşamamaları halinde hakim, en geç on gün içinde keşif ve otuz gün sonrası için de duruşma günü tayin ederek, 15 inci maddede sayılan bilirkişiler marifetiyle ve tüm ilgililerin huzurunda taşınmaz malın değerini tespit için mahallinde keşif yapar…

Bilirkişiler, taraflar ve diğer ilgililerin beyanını da dikkate alarak, 11 inci maddedeki esaslar doğrultusunda taşınmaz malın değerini belirten raporlarını onbeş gün içinde mahkemeye verirler. Mahkeme bu raporu, duruşma günü beklenmeksizin taraflara tebliğ eder. Yapılacak duruşmaya hakim, taraflar veya vekillerini ve bilirkişileri çağırır. Bu duruşmada tarafların bilirkişi raporlarına varsa itirazları dinlenir ve bilirkişilerin bu itirazlara karşı beyanları alınır.

Tarafların bedelde anlaşamamaları halinde gerektiğinde hakim tarafından onbeş gün içinde sonuçlandırılmak üzere yeni bir bilirkişi kurulu tayin edilir ve hakim, tarafların ve bilirkişilerin rapor veya raporları ile beyanlarından yararlanarak adil ve hakkaniyete uygun bir kamulaştırma bedeli tespit eder. Mahkemece tespit edilen bu bedel, taşınmaz mal, kaynak veya irtifak hakkının kamulaştırılma bedelidir. … İdarece, kamulaştırma bedelinin hak sahibi adına yatırıldığına … dair makbuzun ibrazı halinde mahkemece, taşınmaz malın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin hak sahibine ödenmesine karar verilir ve bu karar, tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir. Tescil hükmü kesin olup tarafların bedele ilişkin temyiz hakları saklıdır.

…"

15. 2942 sayılı Kanun'un "Kamulaştırma bedelinin tespiti esasları" kenar başlıklı 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"15 inci madde uyarınca oluşturulacak bilirkişi kurulu, kamulaştırılacak taşınmaz mal veya kaynağın bulunduğu yere mahkeme heyeti ile birlikte giderek, hazır bulunan ilgilileri de dinledikten sonra taşınmaz mal veya kaynağın;

a) Cins ve nevini,

b) Yüzölçümünü,

c) Kıymetini etkileyebilecek bütün nitelik ve unsurlarını ve her unsurun ayrı ayrı değerini,

d)Varsa vergi beyanını,

e)Kamulaştırma tarihindeki resmi makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini,

f) Arazilerde, taşınmaz mal veya kaynağın kamulaştırma tarihindeki mevkii ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması halinde getireceği net gelirini,

...

h) Yapılarda, (...)(2) resmi birim fiyatları ve yapı maliyet hesaplarını ve yıpranma payını,

ı) Bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüleri,

Esas tutarak düzenleyecekleri raporda bütün bu unsurların cevaplarını ayrı ayrı belirtmek suretiyle ve ilgililerin beyanını da dikkate alarak gerekçeli bir değerlendirme raporuna dayalı olarak taşınmaz malın değerini tespit ederler.

Taşınmaz malın değerinin tespitinde, kamulaştırmayı gerektiren imar ve hizmet teşebbüsünün sebep olacağı değer artışları ile ilerisi için düşünülen kullanma şekillerine göre getireceği kâr dikkate alınmaz.

..."

16. 2942 sayılı Kanun'un ''Dava hakkı'' kenar başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''

...

İştirak halinde veya müşterek mülkiyette, paydaşların tek başına dava hakları vardır.

...''

17. 6100 sayılı Kanun'un "İstinaf yoluna başvurulabilen kararlar" kenar başlıklı 341. maddesinin(2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin ilgili kısmı şöyledir:

" İlk derece mahkemelerinin aşağıdaki kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilir:

...

(2) Miktar veya değeri üç bin Türk Lirasını geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesindir..."

B. Anayasa Mahkemesi Kararı

18. Anayasa Mahkemesi 6100 sayılı Kanun'un 341. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin iptali talebini incelemiş; 24/2/2022 tarihli ve E.2021/34, K.2022/21 sayılı

kararı ile anılan maddenin “kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin davalar” yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

29. Kuralda yer alan “Miktar veya değeri…” ibareleri esasen taraflar arasında uyuşmazlığa konu olan malvarlığının değerini ifade etmektedir. Ancak, kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında uyuşmazlığın esasını malvarlığının değerinin ne olduğunun yargı kararıyla ortaya çıkarılması, başka bir ifadeyle taşınmazın değerinin mahkeme tarafından belirlenmesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla kamulaştırma bedelinin tespiti davaları bu yönüyle kişilerin talep ya da uyuşmazlık konusunu belirli miktar veya değer ile gösterebildikleri diğer malvarlığı davası türlerinden ayrılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında söz konusu davaların konusunu belirli bir miktar veya değer içeren talepler oluşturmadığından kararın kesinlik sınırının belirlenmesinde davada ileri sürülen istemin kabul edilmeyen bölümü gibi bir ölçütün esas alınması mümkün değildir.

30. Diğer yandan kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında kararın taşınmaz maliki bakımından kesinlik sınırının, başka bir deyişle istinaf edilebilir olup olmadığının belirlenmesinde mahkeme tarafından lehine hükmedilen miktarın bir öneminin bulunmadığı da açıktır. Nitekim uyuşmazlığın niteliği gereği taşınmaz malikinin istinaf talebinin temel dayanağını mahkeme tarafından kamulaştırma bedeli olarak belirlenen bu miktarın hatalı olduğu, taşınmazın gerçek değerini yansıtmadığı iddiası oluşturmaktadır.

31. Bu itibarla kuralda kamulaştırma bedelinin tespiti davalarına ilişkin kararların kesinlik sınırının hesaplanmasında hangi ölçütün esas alınacağının herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlenmediği görülmektedir. Dolayısıyla hükmün denetlenmesini talep etme hakkına sınırlama getiren kuralın kanunilik şartını taşımadığı sonucuna varılmıştır.

32. Öte yandan Anayasa’nın 46. maddesinin birinci fıkrasında kamulaştırmanın taşınmazın gerçek karşılığının ödenmesi şartıyla yapılması öngörülmüş olup söz konusu madde hükmü uyarınca taşınmazın gerçek değeri üzerinden kamulaştırılmış olması Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının da gereğidir.

33. Kuralın kamulaştırma bedelinin tespiti davalarına ilişkin olarak verilen kararların kesinlik sınırının hesaplanmasında hangi ölçütün esas alınacağına dair belirsizliği uygulamada, yorum ve değerlendirme farklılıklarına dayalı olarak bireyin taşınmazının gerçek değerinden yoksun kalmasına yol açabilecek niteliktedir.

34. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 10/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucular; Mahkeme tarafından kamulaştırma bedelinin düşük belirlendiğini ve aleyhe vekâlet ücretine hükmedildiğini, istinaf talebinin kesinlik sınırının altında kaldığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle itirazlarının incelenmediğini belirterek hak arama özgürlüğünün, mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; kamulaştırma bedelinin başvuruculara ödendiği, başvuruculaların

mağdur sıfatının bulunmadığı belirtilmiştir.

22. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı önceki beyanlarına benzer beyanlarda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

23. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

24. Anayasa'nın ''Kamulaştırma'' kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır."

25. Başvurucular, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının yanında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların Mahkemece hükmedilen kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi ve aleyhe vekâlet ücreti ödenmesine hükmedilmesine yönelik itirazlarının Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kesinlik sınırı altında kaldığı gerekçesiyle usulden reddine karar verilmiş, esasa ilişkin bir karar verilmemiştir. Bu durumda başvuruculaların şikâyetlerinin esası incelenmediğinden şikâyetlerinin Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel ilkeler

27. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın

niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

28. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen şartlar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, şartların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

29. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, § 52).

30. Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." hükmüne yer verilerek mülkiyet hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 5. maddesinde ise insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Mülkiyet hakkının etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin bu haklara müdahaleden kaçınmasıyla sağlanamaz. Anayasa’nın 5. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde 35. maddesi uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu pozitif yükümlülükler kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere söz konusu temel hakların korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirir (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 37; AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, § 13; Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

31. Devletin pozitif yükümlülükleri nedeniyle mülkiyet hakkı bakımından koruyucu ve düzeltici bazı önlemler alması gerekir. Koruyucu önlemler mülkiyete müdahale edilmesini önleyici, düzeltici önlemler ise müdahalenin etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamıştır. Mülkiyet hakkına müdahalenin malik üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçların mümkünse eski hâle döndürülmesi, mümkün değilse malikin zarar ve kayıplarının telafi edilmesini sağlayan idari veya yargısal birtakım hukuki mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereğidir (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri A.Ş., B. No: 2014/8649, 15/2/2017, §§ 46, 48).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Başvurucular; Mahkemece hükmedilen kamulaştırma bedelinin miktar olarak kesinlik sınırı altında kaldığı gerekçesiyle kanun yolu incelemesi yapılamadığını, kamulaştırma bedelinin düşük belirlendiğine ilişkin şikâyetlerinin denetlenmediğini ileri sürmüştür.

33. Somut olayda Mahkemece yapılan yargılama sonunda kamulaştırma bedelinin tespitine, kamulaştırılan taşınmazın başvurucular adına olan tapu kaydının iptali ile İdare adına tesciline karar verilmiştir. Mahkeme kararında tescile ilişkin hükmün kesin olduğu, bedele ilişkin hükme karşı ise istinaf kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir.

34. Başvurucular taşınmazın değerinin düşük belirlendiğini, hesap hatası yapıldığını, bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın gerçek değerinin kendilerine ödenmediğini, bu durumun Anayasa'ya ve 2942 sayılı Kanun'a aykırılık teşkil ettiğini belirterek istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

35. Bölge Adliye Mahkemesi kesin karara karşı istinaf başvurusunda bulunulamayacağını belirterek istinaf başvurusunun usulden reddine kesin olarak karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararında 6100 sayılı Kanun'un 341.maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca hükmedilen bedelin her bir paydaşa düşen kısmının karar tarihi itibarıyla mal varlığı davalarına ilişkin olarak belirlenen kesinlik sınırı altında kaldığını belirtmiştir.

36. Bölge Adliye Mahkemesinin esas aldığı söz konusu hükümde, mal varlığı davalarına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarının 2019 yılı için 4.400 TL'yi geçmemesi hâlinde kesin olacağı hüküm altına alınmış olup istinaf başvurusunda bulunamayacaklar mal varlığı davalarının tarafları olarak belirlenmiştir. Oysa kamulaştırma bedelinin tespiti davaları tipik mal varlığı davalarından farklı olup kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında uyuşmazlığın esasını mal varlığının değerinin ne olduğu oluşturmaktadır. Kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında taşınmazın değerinin mahkeme tarafından belirlenmesi gerekir. Mal varlığına ilişkin davalarda ise belirli bir miktar içeren talepler davanın konusunu oluşturmaktadır. Taşınmaz malikinin mahkeme tarafından kamulaştırma bedeli olarak belirlenen miktara yönelik itirazlarını kanun yolunda ileri sürmesi sonucunda taşınmazın gerçek değerinin belirlenmesine yönelik bir denetleme yapılabileceği ortadadır. Nitekim taşınmazın gerçek değeri üzerinden kamulaştırılmış olması Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının da gereğidir.

37. Dolayısıyla satın alma görüşmeleri sonuç vermediği için idarece taşınmazın maliki aleyhine kamulaştırma bedelinin tespiti talebiyle açılan davanın sonucunda aleyhine dava açılan taşınmaz malikinin mahkemece hükmedilen kamulaştırma bedelinin taşınmazının gerçek değerinden düşük olduğu iddiasında bulunması durumunda mahkeme kararına karşı kanun yolu başvurusunda bulunmaktan başka bir seçeneği yoktur.

38. Etkili başvuru hakkı, önüne getirilen bir uyuşmazlığın esasının mahkemece incelenerek iddiaların dinlenip karara bağlanmasını gerektirir. Somut olayda kamulaştırma bedelinin düşük olduğu belirtilerek istinaf incelemesi talebinde bulunan başvurucuların talebinin Bölge Adliye Mahkemesince davaya konu kamulaştırma bedelinin kesinlik sınırı altında kaldığı gerekçesiyle esas incelemesi yapılmadan usulden reddedilmesiyle Mahkemece hükmedilen bedelin denetlenmesi imkânı ortadan kalkmış, âdeta başvurucular hükmedilen bedeli kabul etmeye zorlanmış olmaktadır. Kamulaştırma bedeli belli bir miktarın altında olduğu için başvuruculara bedele karşı itiraz edememesi nedeniyle mahkemeye erişimin kısıtlandığı ve mülkiyet hakkı kapsamında etkili başvuru hakkının ortadan kaldırıldığı

sonucuna varılmıştır.

39. Kaldı ki Mahkemenin gerekçesinin dayanağı olan 6100 sayılı Kanun'un 341. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesi Anayasa Mahkemesi tarafından “kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin davalar yönünden hükmün denetlenmesini talep etme hakkını sınırlandırdığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. Dolayısıyla karar tarihinde yürürlükte bulunan ancak hak arama hürriyetinin özüne dokunması nedeniyle iptal edilen kanun hükmüne dayanılarak davanın reddine karar verilmesi ile etkili başvuru hakkının ortadan kaldırıldığı anlaşılmıştır.

40. Kamulaştırma bedelinin tespiti davalarına ilişkin olarak verilen kararların kesinlik sınırının altında kaldığı belirtilerek denetime tabi tutulmaması durumunda bireyin taşınmazının gerçek değerinden yoksun kalmasına yol açabileceği dikkate alındığında genel hükümlere göre açılan ve teorik olarak başarı sunma kapasitesi olan dava yolunun Bölge Adliye Mahkemesinin katı ve şekilci yorumuyla başarı sunma kapasitesini yitirdiği görülmüştür.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının esasının incelenmesini ve giderim sağlanmasını engelleyen yorum nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

42. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucuların kamulaştırma bedelinin düşük olduğuna, aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesine yönelik şikâyetleri hakkında ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

43. Başvurucular, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

44. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

45. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesine (E.2019/2405, K.2019/1406) iletilmesi için Adana 7. Asliye Hukuk Mahkemesine (E. 2017/8, K.2019/1406) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UĞURCAN GENÇAY

B. No: 2020/6784 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6784

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UĞURCAN GENÇAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6784)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Uğurcan GENÇAY

Vekili : Av. Burhan Asaf ŞAFAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın sanık tarafından sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1966 doğumlu olan başvurucu, Artvin 25. Hudut Tugayı komutan yardımcısı ve Artvin il garnizon komutanı olarak görev yapmaktayken 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsü gerçekleşmiştir (darbe teşebbüsüne ilişkin sürece ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Darbe teşebbüsünün gerçekleştiği tarihte Artvin il emniyet müdürü (Emniyet Müdürü) olarak görev yapmakta olan A.Ş. Artvin Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) 16/7/2016 tarihinde bir şikâyet dilekçesi sunmuştur. A.Ş. dilekçede özetle darbe teşebbüsünün meydana geldiği 15 Temmuz 2016 tarihi saat 23.24'te başvurucunun kendisini şahsi telefonundan aradığını ve ülkede sıkıyönetim ile ilgili bir konu olduğunu, bu nedenle kolluk personelinin askerin emrine girdiğini söyleyerek Garnizon Komutanlığına (Garnizon) gelmesini istediğini belirtmiştir. Şikâyet dilekçesinin devamında A.Ş., durumu Artvin Valisi'ne haber vermek istemesi üzerine başvurucunun kendisine "Valiye gitmeden Komutanlığa gelseniz iyi olur." şeklinde cevap verdiğini belirterek başvurucudan şikâyetçi olmuştur.

11. Başsavcılık, aynı tarihte A.Ş.nin müşteki sıfatıyla beyanına başvurmuştur. A.Ş. beyanında özetle şikâyet dilekçesinin içeriğini tekrar ederek olay gecesi başvurucunun kendisini arayıp Garnizona gelmesini istediğini ancak kendisinin gitmediğini, başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile bağlantısı olup olmadığı konusunda bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

12. Darbe girişimi nedeniyle Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, aynı tarihte tutuklanmıştır.

13. Soruşturma sürecinde Başsavcılık, bilgi almak amacıyla Artvin Valisi M.İ.nin yazılı beyanına başvurulmuştur. M.İ. yazılı beyanında özetle 16/7/2016 tarihi saat 01.13 sıralarında başvurucunun kendisini arayarak emir-komuta zinciri içinde bir problem yaşandığını, daha önce Emniyet Müdürü'nü Garnizona çağırdığını fakat Müdür'ün gelmediğini, artık Müdür'ün gelmesinin gerekmediğini ve tedirgin olmasına gerek olmadığını ifade ettiğini belirtmiştir.

14. Başvurucu, soruşturma aşamasında müdafiinin de hazır bulunmasıyla verdiği ifadelerinde özetle olayın meydana geldiği saatlerde Ardahan Tugay Komutanı Tuğgeneral E.K.nın ısrarla kendisini telefondan aradığını ve ordunun yönetime el koyduğuna dair bir mesaj geleceğini söylediğini belirtmiştir. Başvurucu, ifadesinin devamında bu görüşmeden kısa bir süre sonra hem Genelkurmay Başkanlığından hem de Ardahan Tugay Komutanlığından Yurtta Sulh Konseyi imzalı bir mesaj geldiğini, askerin kışla dışına çıkarılması yönünde emir verildiğini, bu emri uygulamadığını ancak herhangi bir olumsuz durum olmaması için Emniyet Müdürü'nü aradığını ileri sürmüştür.

15. Soruşturma sonucunda başvurucunun FETÖ/PDY üyesi olma ve anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme olma suçları dâhil olmak üzere çeşitli suçlardan cezalandırılması talebiyle hakkında kamu davası açılmıştır. İddianamede özetle olay zamanı

Ardahan tugay komutanı olan E.K.nın başvurucuya sıkıyönetim ilan edildiğini bildirdiği, başvurucunun da bunun üzerine Emniyet Müdürü'nü arayarak Garnizona gelmesi gerektiğini söylediği ve Emniyet Müdürü'nün Vali ile görüşmek istemesine karşı çıktığı, bu eylemleri ile darbeye teşebbüs suçuna iştirak iradesini ortaya koyduğu iddia edilmiştir.

16. İddianamede ayrıca olay günü başvurucu ile birlikte aynı ortamda oldukları anlaşılan Artvin İl Jandarma Komutanı Albay O.K. ile Artvin'de 25. Hudut Tugayı komutan yardımcılığı yapmakta olan R.S.B.nin olayın nasıl meydana geldiğine ilişkin anlatımlarına da yer verilmiştir. İddianamede bundan başka Çıldır 2. Hudut Taburu Komutanı A.O.T.nin de tanık sıfatıyla beyanları bulunmaktadır. Tanık beyanları özetle şöyledir:

i. Tanık O.K. beyanında özetle olay tarihinde Ardahan Sınır Tugay Komutanı'nın başvurucuyu sürekliarayarak sıkıyönetim emrinin uygulanmasını istediğini, gelen emrin kanuni olup olmadığının veya yetkili bir amir tarafından verilip verilmediğinin o anki ortamda anlaşılamadığını belirtmiştir. Tanık O.K. beyanının devamında bu belirsiz ortamda başvurucunun Emniyet Müdürü'nü arayarak Garnizona gelmesini söylediğini, başvurucuyu niye acele ettiği, bunun yanlış anlaşılabileceği yönünde uyardıklarını, onun da "Sadece görüşüp konuşalım, kaos ortamı olmasın." dediğini ifade etmiştir.

ii. Tanık R.S.B. ise beyanında özetle Ardahan Tugay Komutanı E.K.nın üç dört kez başvurucuyu aradığını, "Sıkıyönetim emrini yerine getirin." diyerek başvurucuyu sıkıştırdığını, başvurucunun da "Hazırlanıyoruz." diyerek E.K.yı geçiştirdiğini ancak herhangi bir hazırlık olmadığını, E.K.nın ikinci veya üçüncü aramasından sonra başvurucunun Emniyet Müdürü'nü aradığını belirtmiştir.

iii. İddianameye göre tanık A.O.T. özetle olay gecesi saat 22.30 sıralarında başvurucunun kendisini arayarak "İlçe emniyet müdürünü ara, bir çatışma olmasın." şeklinde bir ifade kullandığını beyan etmiştir.

17. Artvin Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılamada duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda müşteki A.Ş.nin ve iddianamede isimleri geçen tanıkların beyanlarının alınması için talimat yazılmasına, duruşmanın ilk celsesinin 28/12/2016 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.

18. Başvurucu, müdafiinin de hazır bulunduğu duruşmanın 28/12/2016 tarihli birinci celsesinde savunma yapmıştır. Başvurucu; savunmasında özetle soruşturma aşamasındaki beyanlarına benzer beyanlarda bulunarak olay gecesi gelen sıkıyönetim mesajı ile ilgili hiçbir işlem yapmadığını, emirleri uygulamadığını, müştekiyi ise istişarede bulunmak üzere Garnizona davet ettiğini ileri sürmüştür.

19. Mahkeme aynı celsede duruşma salonunda hazır bulunan tanık O.K.nın da beyanını almıştır. Tanık O.K. soruşturma aşamasındaki beyanını tekrar etmiştir. Başvurucu müdafiinin tanığa soru yöneltmesi üzerine tanık O.K. başvurucunun kendisine sıkıyönetim talimatını uygulaması yönünde herhangi bir emir vermediğini belirtmiştir.

20. Öte yandan R.S.B., A.O.T. ve M.İ. de tanık olarak talimat yoluyla dinlenmiştir. Tanıklar istinabe mahkemelerince alınan beyanlarında soruşturma aşamasındaki ifadelerine benzer açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu kapsamda tanık A.O.T. istinabe mahkemesince alınan beyanında özetle başvurucunun olay tarihinde saat 22:30 civarında arayarak kendisine "Ben Emniyet Müdürü'nü aradım, sen de ara bir çatışma olmasın." dediğini, bunu daha çok tavsiye gibi söylediğini ancak buna bir anlam veremediği için Emniyet Müdürü'nü aramadığını ifade etmiştir.

21. Mahkeme, olay gecesi Ardahan tugay komutanı olarak görev yapan E.K. ile 9. Kolordu Komutanı Ş.Ö.yü de talimat yoluyla dinlemiştir. Bu bağlamda E.K. beyanında özetle olay gecesi başvurucuyu arayarak hazırlık yapmasını söylediğini ancak başvurucuya Emniyet Müdürü ve Vali'yi araması yönünde talimatı olmadığını belirtmiştir. Ş.Ö. ise beyanında özetle olay gecesi başvurucuyu aradığını, başvurucuya ne yaptıklarını sorduğunda başvurucunun kendisine Ardahan Tugay Komutanı E.K.dan emir aldığını, Emniyet Müdürü'nü Garnizona davet ettiğini, başkaca bir işlem yapmadığını ifade ettiğini belirtmiştir. Ş.Ö. beyanının devamında başvurucuya Emniyet Müdürü'nü tekrar arayarak gelmemesi gerektiğini söylemesini, ayrıca emri dışında hareket etmemesini söylediğinde başvurucunun "Emredersiniz." şeklinde emre uyacağını belirttiğini beyan etmiştir.

22. Müşteki A.Ş. de istinabe mahkemesince alınan beyanında özetle başvurucu ile olay gecesi aralarında herhangi bir tartışma yaşanmadığını ancak başvurucunun telefonda kendisine "Emniyet kuvvetleri benim komutam altında." şeklinde bir cümle kullanmasını tehdit olarak algıladığını beyan etmiştir. Başvurucu ve müdafii, duruşmanın dördüncü celsesinde müşteki A.Ş. ile M.İ.ninSes ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile beyanlarının alınması yönünde talepte bulunmuştur. Mahkeme bu talebi dosyaya bir yenilik katmayacağı ve bu yönde yasal bir zorunluluk bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

23. Duruşmanın tamamlanmasının ardından Mahkeme, başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına 4/8/2017 tarihinde karar vermiştir. Gerekçeli kararda müşteki A.Ş. ve diğer tanıkların beyanlarından hareketle başvurucunun Ardahan Tugay Komutanı E.K.dan kendisine gelen kanunsuz emri Emniyet Müdürü'nü Garnizona çağırmak suretiyle yerine getirdiği ve darbe teşebbüsüne bu şekilde iştirak ettiği belirtilmiştir.

24. Başvurucunun istinaf talebi üzerine Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince (Daire) duruşma açılarak davanın yeniden görülmesine karar verilmiştir. Daire; iki celsede tamamlanan duruşmada tanıklar O.K., E.K. ve R.S.B.yi SEGBİS aracılığı ile yeniden dinlemiştir. Tanıklar beyanlarında önceki aşamalardaki ifadelerine benzer açıklamalarda bulunmuştur.

25. Başvurucu, müdafiinin de hazır bulunduğu duruşmanın birinci celsesinde savunma yapmıştır. Başvurucu özetle önceki aşamalarda verdiği tüm savunmaları tekrar ettiğini belirterek müştekinin hissiyatı üzerine yargılanmakta olduğunu, suçlamayı kabul etmediğini ileri sürmüştür.

26. Başvurucu, aynı celsede müşteki A.Ş.nin yeniden dinlenmesi yönünde talepte bulunmuştur. Daire, başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir.

27. Duruşmanın tamamlanmasının ardından Daire, Mahkemenin 4/8/2017 tarihli kararının kaldırılmasına ve başvurucunun anayasal düzenin ortadan kaldırılmasına teşebbüs etme suçunun işlenmesi sırasında yardım etmek suretiyle suçun icrasını kolaylaştırarak suça iştirak ettiği gerekçesiyle 12 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"[S]anığın 15 Temmuz 2016 tarihinde Artvin 25. Hudut Tugay Komutan Yardımcısı ve Garnizon Komutanı olarak görev yaptığı, sanığın tanık sıfatıyla beyanı alınan [R.S.B.] ile garnizonda otururken Ardahan Tugay Komutanı [E.K.nın] saat 22:30 sıralarında sanığı aradığı ve askeri hatta geçmesini istediği, sanığın [E.K.] ile askeri hattan görüştüğü, [E.K.nın] sanığa 'askerlerini hazır et, gelen mesaja göre hareket et' talimatı verdiği, kısa bir

süre sonra mesaj formu şeklinde sözde sıkı yönetim direktifinin geldiği, bu sırada İl Jandarma Alay Komutanı olarak görev yapan [O.K.nın] da sanığın yanına geldiği, Ardahan Tugay Komutanı olan [E.K.nın] sanığı tekrar arayarak sıkı yönetim direktifi konulu mesajdaki emri hemen uygulamasını, kendisinin askeri dışarı çıkarttığını, sanıktan da emir gereğini yerine getirmesini ve İl Emniyet Müdürü ile İl Jandarma Komutanını çağırmasını istediği, Ardahan Tugay Komutanı [E.K.nın] sözde sıkı yönetim direktifine ilişkin bu emrinin 'kanunsuz emir' niteliğinde olduğu ve konusunun TCK'da suç olarak öngörüldüğü, sanığın kanunsuz emir üzerine 15 Temmuz 2016 tarihinde Artvin İl Emniyet Müdürü olarak görev yapan müşteki [A.Ş.yi] saat 23:24'te arayarak 'Garnizon Komutanlığına gelmen gerekiyor' dediği, müştekinin konunun ne olduğunu sorması üzerine sanığın müştekiye sıkı yönetimle ilgili bir konu olduğunu, bu yüzden emniyet müdürü ve bağlı personelin askerin emrine girdiğini söylediği, müştekinin 'Artvin Valisine konuyu arz etmem gerekir' cevabı üzerine sanığın, 'Valiye gitmeden gelsen iyi olur' şeklinde söz sarfederek telefon görüşmesini sonlandırdığı, bu görüşmeden sonra sanığın tanık sıfatıyla beyanı alınan [A.O.T.] ile görüştüğü, bu görüşmede 'Ben emniyet müdürünü aradım, sen de bir ara çatışma olmasın' şeklinde söz sarfettiği, tanık [A.O.T.nin] müştekiyi aramadığı, sanığın müştekiyi aramasından sonra 9. Kolordu Komutanı olan Korgeneral [Ş.Ö.] ile telefonla görüştüğü, [Ş.Ö.] nün konu çözülüyor sağlam durun dediği ve sıkı yönetim direktifi konulu emrin uygulanmamasını istediği, sanığın Artvin Valiliğinde o gece düzenlenen toplantıda yer almadığı, aynı gece saat 01:13 sıralarında tanık sıfatıyla beyanı alınan Artvin Valisi [M.İ.yi] arayarak 'Konunun çözüldüğünü, herhangi bir müdahalenin olmayacağını, emniyet müdürünün de tedirgin olmasına gerek olmadığını' ifade ettiği, sanığın, Ardahan Tugay Komutanı olan [E.K.dan] aldığı kanunsuz emri müşteki emniyet müdürünü garnizona çağırarak yerine getirdiği, daha sonra ülke genelinde yaşanan gelişmeler ve darbe girişiminin başarızsızlığa uğrayacağının ortaya çıkması üzerine Artvin Valisini aradığı, sanığın bağlı bulunduğu Ardahan Tugay Komutanlığı sınırları içerisinde darbe girişiminin fiilen icrasına başlandığı, bu çerçevede Ardahan il merkezinde sözde sıkı yönetim emrinin yerine getirildiği, sanığın eyleminin bağlı bulunduğu Tugay Komutanlığı faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmesinin zorunlu olduğu, bu bağlamda suç teşkil eden emri emniyet müdürünü arayıp emniyet müdürü ve bağlı personelin askerin emrine girdiği yönündeki talimatının anayasal düzeni ortadan kaldırmaya yönelik darbe girişimine iştirak iradesini gösterdiği, mezkur eylemin TCK'nın 39. maddesi kapsamında kaldığının anlaşıldığı, sanığın üzerine atılı TCK'nın 311/1, 312/2, 309/1. maddeleri gereğince cezalandırılmasına karar verilmesi talep edildiği fakat eylemin bir bütün olarak Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs suçunu oluşturduğu, TCK'nın 314/2. maddesi uyarınca açılan kamu davasında ifade edilen eylemin Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs suçu açısından geçitli suç mahiyetinde olduğu, sanığın eyleminin TCK'nın 309/1. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmakla, sanığın atılı suçtan cezalandırılmasına, hakkında TCK'nın 39/2-e maddesi delaletiyle TCK'nın 39/1. maddesinin uygulanmasına karar vermek gerekmiştir."

28. Başvurucu 31/12/2018 tarihli temyiz dilekçesi ile diğerlerinin yanı sıramüşteki A.Ş.nin beyanlarının mahkûmiyette önemli ağırlıkta delil olarak kabul edilmesine rağmen onu sorgulamasına imkân verilmediğini ileri sürerek temyiz talebinde bulunmuştur.

29. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Daire kararını onamıştır. Onama kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasayı İhlal suçunda hal ve koşullara göre neticeyi önleme yönünden hukuki

yükümlülüğü bulunan sanığın, Anayasal düzene yönelik tehlike ve tehditler ortaya çıktığında, kanuna aykırı emir çerçevesinde İl Emniyet Müdürünü arayarak emri altına girdiğini bildirmesinin görevle bağdaşmadığı, tehdidi ortadan kaldırmak için zamanında ve isabetli karar vermek, uygulamada oluşabilecek riskleri üstlenmek zorunluluğu karşısında, yaşanan somut olayda, kanuna aykırı emir çerçevesinde İl Emniyet Müdürünü arayarak emri altına girdiğini bildirmesi aynı zamanda tanık [A.O.T.ye] Çıldır İlçe Emniyet Müdürünü aramasını istediği şeklindeki eylemlerinin, olayın meydana geldiği Artvin ilinde askeri bir hareketliliğin yaşanmaması, sanığın planlama ve karar aşamasında yer almaması, kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmaması, neticenin/somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde faillerle birlikte fiil üzerinde müşterek hakimiyet kurmasını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımaması, suç organizasyonu içinde bir iş bölümünün gereği olarak görevlendirilmesi nedeniyle ika edildiğinin kanıtlanamaması nedeniyle müsnet suç yönünden TCK'nın 37. maddesi kapsamında fail olarak sorumlu tutulamayacağı ancak, suçun icrasına başlanmasından sonra katılma iradesini açıkça ortaya koyan hareketlerin, zaman, nitelik ve yakın zarar tehlikesine yaptığı katkı itibariyle bütün olarak darbenin icrasını kolaylaştırmaya yönelik olup, 5237 sayılı TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlale teşebbüs suçuna yardım etmek suçunu oluşturduğu anlaşıl...[mıştır.]"

30. Başvurucu 13/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

31. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Anayasayı İhlal" kenar başlıklı 309. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar."

32. Tanık sorgulama hakkı yönünden ilgili ulusal hukuk için bkz. Nurcan Gülabi, B. No: 2015/15355, 23/5/2018, §§ 18-23.

B. Uluslararası Hukuk

33. Tanık sorgulama hakkı yönünden ilgili uluslararası hukuk için bkz. Nurcan Gülabi, §§ 24-27.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 10/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu, tanık sıfatıyla beyanı alınan müştekinin sorguya çekilmesinin engellendiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

36. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

38. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya kovuşturma evresinde sorgulama ya da sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

39. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence, sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

40. Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıklara soru sorulmasına imkân sağlayacak şekilde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenmesi de savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edici bir karşı dengeleyici güvence olarak değerlendirilebilir (Metin Akdemir (2), B. No: 2020/3964, 21/9/2022, § 36).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Somut olayda Daire, mahkûmiyet kararındasanığın (başvurucunun) duruşmada sorgulamadığı tanık A.Ş.nin darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gece başvurucunun kendisini arayarak "Garnizon Komutanlığına gelmen gerekiyor." şeklinde bir ifade kullanmasını tehdit olarak algıladığı yönündeki beyanına vurgu yapmıştır. Daire, başvurucunun olay tarihinde emniyet müdürü olan tanığı telefonla arayarak Komutanlığa çağırmasını anayasal düzeni ortadan kaldırmaya yönelik darbe girişimine iştirak iradesi olarak değerlendirmiştir (bkz. § 27). Başvurucu ise yargılama aşamalarındaki tüm savunmalarında müştekiyi tehdit etmek veya emir vermek amacıyla aramadığını, olay gecesi herhangi bir kaos ortamı yaşanmaması ve kendisiyle istişarede bulunmak için Garnizona çağırdığını ileri sürmüş ve müştekinin dinlenmesi yönünde talepte bulunmuştur. Başvurucunun bu savunması karşısında Mahkeme, herhangi bir gerekçe göstermeden talebi reddetmiş ve yargılamanın önceki aşamalarında müştekinin istinabe mahkemesince dinlenmiş olmasını yeterli görmüştür. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Ancak geçerli bir neden gösterilmemesi tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. Tanık sorgulama hakkına ilişkin yukarıda belirtilen testin diğer aşamalarının da değerlendirilmesi gerekir.

42. Daire, duruşmada sorgulama imkânı verilmeyen tanık A.Ş.nin beyanlarının yanı sıra Mahkemece yapılan yargılama aşamasında beyanı istinabe mahkemesince alınan tanık A.O.T.nin olay günü başvurucunun kendisini arayarak "Ben Emniyet Müdürü'nü aradım, sen de ara bir çatışma olmasın." şeklinde bir ifade kullanmasını da atılı suçun işlendiği yönündeki kabulüne delil olarak almıştır. Bu noktada bahsi geçen tanığı Dairenin dinlemediği belirtilmelidir. Buna ek olarak Daire, tanıklar R.S.B., E.K. ve O.K.nın olayın nasıl meydana geldiğine ilişkin anlatımlarına ve daha önceki yargılama aşamalarında dinlenen tanık beyanlarına da gerekçeli kararında yer vermiştir. Bununla birlikte bahsi geçen tanıkların beyanları ve Dairenin gerekçeli kararı incelendiğinde başvurucunun anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçundan mahkûm olmasında duruşmada sorgulama imkânı verilmeyen ve sunduğu şikâyet dilekçesiyle başvurucu hakkında soruşturmaya başlanmasına ve böylelikle diğer tanıkların dinlenmesine neden olan tanık A.Ş.nin beyanının tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekir.

43. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Buna ek olarak hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanı dışında başka delillere de dayanılmıştır. Ancak Dairenin tanık A.Ş.yi başvurucunun da ona soru sormasına imkân sağlayacak şekilde, SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanığın daha önce istinabe mahkemesince alınmış beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanığın beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onu sorgulayamamış; sorulan sorulara verdiği cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanığın tepkileri konusunda Dairenin dikkati çekilememiş, tanığın beyanlarının doğruluğu ve güvenilirliği test edilememiştir. Daire de tanık beyanda bulunurken tepkileriyle ilgili olarak izlenim edinememiştir. Öte yandan hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanı dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanığı sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak doğruluğu ve güvenilirliği test edilmemiş tanığın beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvenceler sağlanmamıştır. Bu bağlamda tanığın duruşmada veya SEGBİS yoluyla

dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

45. Belirtilmelidir ki suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67). Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten yargı mercilerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçunu işleyip işlemediği hususunda karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede delillerin takdir biçimine göre mahkemenin benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

46. Tanık sorgulama hakkı tanığın yargılama evrelerindeki beyanlarının delil değeriyle ilgili bir derecelendirme yapılmasını güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hak, tanığın duruşmadaki beyanlarına üstünlük tanınması gerektiği yönünde bir güvence içermemektedir. Savunmaya duruşmada tanığı sorgulama fırsatı tanındığı ve sanığın diğer haklarına saygı gösterildiği sürece tanığın yargılama evresindeki beyanlarının hangisine itibar edileceği meselesi karar veren mahkemenin takdirindedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Musa Yılmaz Acar, B. No: 2013/1664, 16/7/2014, § 53).

47. Başvurucu; somut bir delil bulunmadığı hâlde cezalandırıldığını, kanunda belirlenen suçun unsurlarının olayda mevcut olmadığını, bağımsız bir mahkemece yargılanmadığını, tanık dinletme taleplerinin karşılanmadığını belirterek adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğinden yakınmıştır. Başvurucunun tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü şikâyetleri ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği şikâyeti hakkında ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

48. Başvurucu; ihlal tespiti ile yeniden yargılama yapılmasını, maddi ve manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

49. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875,

7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

50. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine (E.2018/1228, K.2018/1204) iletilmek üzere Artvin Ağır Ceza Mahkemesine(E.2016/108, K.2017/89) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Çoğunluk tarafından “Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine” dair kararına iştirak etmemekteyim. Şöyle ki;

2. Başvurucu Artvin 25. Hudut Tugayı Komutan Yardımcısı ve Artvin İl Garnizon Komutanı olarak görev yapmaktayken 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsü gerçekleşmiştir.

3. Darbe teşebbüsünün gerçekleştiği tarihte Artvin İl Emniyet Müdürü olarak görev yapmakta olan (müşteki) A.Ş., Artvin Cumhuriyet Başsavcılığına 16/7/2016 tarihinde (darbe teşebbüsünden bir gün sonra) bir şikâyet dilekçesi sunmuştur.

4. Müşteki İl Emniyet Müdürü A.Ş. dilekçesinde özetle “Darbe teşebbüsünün meydana geldiği 15 Temmuz 2016 tarihi saat 23.24'te Başvurucunun kendisini şahsi telefonundan aradığını ve ülkede sıkıyönetim ile ilgili bir konu olduğunu, bu nedenle kolluk personelinin askerin emrine girdiğini söyleyerek Garnizon Komutanlığına gelmesini, İl Emniyet Müdürü A.Ş.nin, durumu Artvin Valisi'ne haber vermek istemesi üzerine Başvurucunun kendisine

"Valiye gitmeden Komutanlığa gelseniz iyi olur." şeklinde cevap verdiğini belirterek başvurucudan şikâyetçi olmuştur. Müşteki A.Ş. istinabe mahkemesince alınan beyanında ayrıca “Başvurucunun telefonda kendisine "Emniyet kuvvetleri benim komutam altında." şeklinde bir cümle kullanmasını tehdit olarak algıladığını” beyan etmiştir.

5. Darbe girişimi nedeniyle Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında müşteki ve tanık sıfatıyla İl Emniyet Müdürü A.Ş.nin yeniden beyanına başvurulmuştur.

6. Soruşturma sürecinde Başsavcılık, Artvin Valisi M.İ.nin yazılı beyanına başvurmuştur. M.İ. beyanında özetle “16/7/2016 tarihi saat 01.13 sıralarında Başvurucunun kendisini arayarak emir-komuta zinciri içinde bir problem yaşandığını, daha önce Emniyet Müdürü A.Ş.yi Garnizona çağırdığını fakat Müdür'ün gelmediğini, artık Müdür'ün gelmesinin gerekmediğini ve tedirgin olmasına gerek olmadığını ifade ettiğini” belirtmiştir.

7. Soruşturma kapsamında Artvin İl Jandarma Komutanı O.K.nın tanıklığına başvurulmuştur. Artvin İl Jandarma Komutanı O.K.nın tanık beyanı: “Başvurucunun Emniyet Müdürü'nü arayarak Garnizona gelmesini söylediğini, başvurucuyu niye acele ettiği, bunun yanlış anlaşılabileceği yönünde uyardıklarını, onun da "Sadece görüşüp konuşalım, kaos ortamı olmasın." dediğini” ifade etmiştir.

8. Aynı şekilde soruşturma kapsamında tanıklığına başvurulan Artvin 25. Hudut Tugay Komutanı olan R.S.B. ifadesinde “Ardahan Tugay Komutanı E.K.nın "Sıkıyönetim emrini yerine getirin." şeklindeki ikinci ve üçüncü aramasından sonra Başvurucunun İl Emniyet Müdürü'nü aradığını” beyan etmiştir.

9. Keza Çıldır 2. Tabur Komutanı olan A.O.T.nin da tanık sıfatıyla beyanı alınmış, özetle “Başvurucunun olay tarihinde saat 22.30 civarlarında arayarak kendisine "Ben emniyet müdürünü aradım, sen de ara bir çatışma olmasın." dediğini” ifade etmiştir.

10. Olay gecesi 9. Kolordu Komutanı olan Ş.Ö. da talimat yoluyla dinlemiştir. Ş.Ö. ise beyanında özetle “Olay gecesi başvurucuyu aradığını, başvurucuya ne yaptıklarını sorduğunda Başvurucunun kendisine Ardahan Tugay Komutanı E.K.dan emir aldığını, Emniyet Müdürü'nü Garnizona davet ettiğini, başkaca bir işlem yapmadığını ifade ettiğini” belirtmiştir.

11. Yukarıda özetlediğimiz ve dosya kapsamında daha ayrıntılı olarak yer aldığı şekliyle, Başvurucu, müşteki ve tüm tanık anlatımlarından; Başvurucu tarafından “15 Temmuz 2016 tarihinde Artvin İl Emniyet Müdürü olarak görev yapan müşteki A.Ş.yi saat 23.24’te arayarak “Garnizon Komutanlığına gelmen gerekiyor” dediği, müşteki Emniyet Müdürü’nün konunun ne olduğunu sorması üzerine Başvurucunun müşteki Emniyet Müdürüne “Sıkıyönetimle ilgili bir konu olduğunu, bu yüzden emniyet müdürü ve bağlı personelin askerin emrine girdiğini” söylediği, müşteki Emniyet Müdürünün “Artvin Valisine konuyu arz etmem gerekir” cevabı üzerine Başvurucunun, “Valiye gitmeden gelsen iyi olur” şeklinde telefon konuşması yaptıkları anlaşılmaktadır.

12. Başvurucunun, darbeye teşebbüs edildiği gece Artvin Valiliğinde düzenlenen toplantıda yer almadığı, aynı gece saat 01.13 sıralarında Artvin Valisini arayarak “Konunun çözüldüğünü, herhangi bir müdahalenin olmayacağını, emniyet müdürünün de tedirgin olmasına gerek olmadığını” ifade ettiği tanık anlatımları ile de sabit olduğu gibi, Başvurucu da aksini iddia etmemektedir.

13. Başvurucunun, Ardahan Tugay Komutanı E.K.’dan aldığı kanunsuz emri müşteki İl

Emniyet Müdürünü Garnizona çağırarak yerine getirdiği, daha sonra ilerleyen saatlerde ülke genelinde yaşanan gelişmeler ve darbe girişiminin başarısızlığa uğrayacağının ortaya çıkması üzerine Artvin Valisini aradığı, Başvurucunun bağlı bulunduğu Ardahan Tugay Komutanlığına bağlı bulunduğu Tugay Komutanlığının suç teşkil eden emri yerine getirdiği, İl Emniyet Müdürü'nü arayıp, emniyet müdürlüğü ve bağlı personelin askerin emrine girdiği yönündeki talimatları icra ettiği dosya kapsamından anlaşılmaktadır.

14. Çoğunluğun ihlal gerekçesine bakıldığında, temel sorunun müşteki/tanık A.Ş.nin (Emniyet Müdürü) yeniden dinlenmesi yönündeki talebin reddedilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Gerek soruşturma aşamasında gerek istinabe yoluyla dinlenen birden çok tanığın anlatımları hükme esas alınmıştır. Kaldı ki, mahkemede yeniden dinlenmesi talep edilen A.Ş.nin (Emniyet Müdürü) tüm anlatımları diğer tanıklar tarafından da teyit edildiği gibi bizzat Başvurucu tarafından da bu olguların kabul edildiği dosya kapsamından anlaşılmakta olup; sadece aradaki konuşmanın yanlış anlaşıldığı iddia edilmektedir. Tanığın tekrar tekrar dinlenmesi halinde de tarafların kabul ettiği arama ve ifadeler de herhangi bir değişiklik olmayacağı açıktır.

15. Yukarıda izah edilen nedenlerle çoğunluğun görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

HAVVA KAYGISUZ

B. No: 2020/19016 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAVVA KAYGISUZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19016)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Havva KAYGISUZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kazai rüşt kararının zamanında alınmadığı belirtilerek atama işleminin yapılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1/12/1995 doğumlu olan başvurucu, Yozgat'ın Sorgun ilçesinde bulunan Anadolu Sağlık Meslek Lisesi, hemşirelik bölümünden 5/8/2013 tarihinde mezun olmuştur. Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) - 2013/2 sayılı yerleştirme sonuçlarına göre Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumuna (İdare) hemşire olarak yerleştirilen başvurucunun kazai rüşt kararının tercih işlemlerinin son günü itibarıyla alınmadığı gerekçesiyle İdarenin 14/14/2014 tarihli işlemiyle atamasının yapılmamasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu, bu işlemin iptali talebiyle Ankara 18. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, atanma talebiyle idareye başvurduğu tarihte on sekiz yaşını doldurduğunu, kazai rüşt kararını tercih işlemlerinin son günü itibarıyla almadığı gerekçesiyle atanmamasının hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

4. İdare Mahkemesi 25/11/2014 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun

"Memuriyete girişte yaş" kenar başlıklı 40. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Bir meslek veya sanat okulunu bitirenler en az 15 yaşını doldurmuş olmak ve Türk Medeni Kanununun 12 nci maddesine göre kazai rüşt kararı almak şartiyle Devlet memurluklarına atanabilirler." şeklindeki hüküm hatırlatılmıştır. Bahse konu yaş koşulunun, atanma talebiyle başvurunun yapıldığı tarih itibarıyla aranması gerektiği vurgulanmış, kanunla yapılan bir düzenlemenin KPSS-2013/2 sayılı tercih kılavuzunun (Kılavuz) "Başvuru Genel Şartları ve Diğer Hususlar" başlıklı bölümünde yer alan "Kazai rüşt kararının tercih işlemlerinin son günü itibariyle alınmış olması gerekmektedir" ibaresiyle daraltılamayacağı ve buna dayanarak tesis edilen dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akabinde başvurucu hakkında 5/3/2015 tarihli işlemle atama işlemi tesis edilmiştir.

5. İdare bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde Kılavuzda yer alan düzenlemeye göre işlem tesis edildiği, bu kapsamda başvurucunun tercih işlemlerinin son günü itibarıyla kazai rüşt kararının bulunmadığı ifade edilerek İdare Mahkemesi kararının bozulması talep edilmiştir.

6. Danıştay Onikinci Dairesi (Daire) 16/10/2018 tarihinde İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, Kılavuzda yer alan düzenleme den bahsedilerek başvurucunun atanma talebiyle idareye başvurduğu tarihte on sekiz yaşını ikmal ettiği ancak yerleştirme tarihinin son günü itibarıyla kazai rüşt kararını almamış olduğundan bahisle atanmamasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu karardan sonra başvurucunun görevine 27/12/2018 tarihli işlemde son verilmiştir.

7. İdare Mahkemesi Dairenin bozma kararına uyarak 17/1/2019 tarihinde bu kez Daire kararında belirtilen gerekçeyle davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun bu karara yönelik temyiz başvurusu Dairenin 10/10/2019 tarihli, karar düzeltme başvurusu ise 17/2/2020 tarihli kararlarıyla reddedilmiştir.

8. Başvurucu nihai kararı 16/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 7/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; devam eden yaş düzeltme davasının Daire tarafından dikkate alınmadığını ve haksız şekilde işine son verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde; somut olayla ilgili olarak Anayasa, ilgili mevzuat hükümleri ve yargı kararları hatırlatılmış, Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede bunların ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, bu görüşe karşı beyanında yargı yerlerince taleplerinin dikkate alınmadığını ifade etmiş, atama işleminin yapıldığı tarihte on sekiz yaşını doldurmuş olduğunu vurgulamıştır.

10. Başvuru özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (bu hususta ki ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ahmet Muhammet Çay, B. No: 2020/9481, 18/4/2024, §§ 27-32).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

12. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şekli anlamda bir kanuna dayanmalıdır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66; Tamer Mahmutoğlu, § 103; Ayşe Ortak [GK], B. No: 2018/25011, 6/1/2022, § 72; Ahmet Muhammet Çay, § 40). Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta; bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67; Tamer Mahmutoğlu, § 104; Ayşe Ortak, § 73; Ahmet Muhammet Çay, § 41).

13. Öte yandan her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın sağladığı koruma seviyesi, büyük ölçüde ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi ve buna bağlı olarak hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kural belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya bırakabilir. Fakat bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesi ve kuralın öngörülebilirliğini sağlayacak şekilde asgari bir kesinlik içermesi zaruridir (Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70; Tamer Mahmutoğlu, § 107; Ayşe Ortak § 76; Ahmet Muhammet Çay, § 44). Nihayetinde söz konusu koşulların yerine getirilip getirilmediğini denetleyecek merci olan yargı organları, müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığını irdelemekle, en başta da ilgili kanuni düzenlemeleri önlerine gelen davalarda anılan çerçevede kalarak uygulamakla yükümlüdürler (Tamer Mahmutoğlu, § 108; Ayşe Ortak § 77; Ahmet Muhammet Çay, § 45).

14. Anayasa Mahkemesi daha önce Ahmet Muhammet Çay kararında KPSS sonucunda yerleştirmesi yapılan başvurucunun kazai rüşt kararını zamanında almadığı belirtilerek atamasının yapılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasını incelemiştir. Anılan kararda 657 sayılı Kanun'da kazai rüşt kararı almış olmanın atama işleminin bir şartı olarak düzenlendiği, buna rağmen anılan başvuruya konu uyuşmazlıkta Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan bir düzenleme ile 657 sayılı Kanun'da yer alan atama şartına sınırlama getirildiği belirtilmiştir. Bununla birlikte kazai rüşt kararının tercih işlemlerinin son günü itibarıyla alınmış olması şeklindeki sınırlamanın kanuni düzenlemenin bir gerekliliği olarak değil idarenin düzenleyici işleminin bir sonucu olarak ortaya konulduğu belirtilmiştir (Ahmet Muhammet Çay, § 46).

15. Bahse konu kararda, özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının var olduğunun kabul edilebilmesi için kanun koyucunun bu doğrultuda bir iradesinin olması yahut bu bağlamda bir düzenleme yapılması için kapsamının ve idarenin takdir alanının sınırlarının belirlendiği, asgari bir kesinlik içeren, öngörülebilir bir kuralın var olması gerektiği vurgulanmıştır. Mezkûr karara konu olayda kanun koyucunun atama işleminin şartlarından biri olan kazai rüşt kararının ne zaman alınmış olması gerektiğine ilişkin bir

düzenleme olmadığı gibi kazai rüşt kararının alınması gereken zaman aralığını idarenin takdir alanına bırakan bir kanuni düzenlemenin de bulunmadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak herhangi bir kanuni düzenleme olmaksızın bir idari işlem ile başvurucunun mesleğini icra etmesinin engellendiği gerekçesiyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Ahmet Muhammet Çay, §§ 49-50).

16. Bakılmakta olan başvuruda da başvurucu atama işlemi için İdareye başvurduğu tarihte on sekiz yaşını ikmal etmiştir. Buna rağmen yerleştirme işleminin son günü itibarıyla kazai rüşt kararı almadığı gerekçesiyle başvurucunun atamasının yapılmamasına karar verilmiştir. Bu bağlamda somut olayda da herhangi bir kanuni düzenleme olmaksızın bir idari işlem ile başvurucunun mesleğini icra etmesi engellendiğinden Anayasa Mahkemesinin Ahmet Muhammet Çay kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

18. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesine, yeniden yargılama yapılmasına ve tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Her ne kadar başvurucu son tahlilde Ankara 16. İdare Mahkemesinin 25/2/2021 tarihli kararıyla yeniden göreve başlamış ise de göreve devam edemediği dönemler nedeniyle başvurucunun özlük ve parasal hakları yönünden kayba uğradığı dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

20. Yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın yetkili yargı merciine gönderilmesine karar verilmesinin ihlal iddiası açısından yeterli bir giderim sağladığı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 18. İdare Mahkemesine (E.2019/67, K.2019/58) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Onikinci Dairesi (E.2015/1971, K.2018/4153) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN TAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/21790 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/21790

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN TAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/21790)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucular : 1. Hasan TAŞ

2. Yılmaz KOÇAK

3. Enerji, Sanayi veMaden Kamu Emekçileri Sendikası

Başvurucular Vekili : Av. Candan DUMRUL KADIYORANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlilerinin üyesi oldukları sendikanın aldığı karara istinaden katıldıkları protesto eyleminden dolayı disiplin cezası ile cezalandırılmaları nedeniyle sendika haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünde mühendis olarak görev yapmaktadır. Başvurucular ayrıca Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası (ESM) üyesidir.

3. Türkiye, 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsünün savuşturulmasının ardından ise ülke genelinde olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL süresince yirmi dört tane (667-690 sayılı) Kanun

Hükmünde Kararname (KHK) çıkarılmıştır. Bu KHK'lar ile genel ve soyut normlar ihdas edilerek alınan tedbirlerin yanı sıra kişiler hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler de yapılmıştır (15 Temmuz darbe girişimine ilişkin geniş arka plan bilgisi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

4. Somut olay ise terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerine yönelik kamu görevinden çıkarma tedbirini de içeren, 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname etrafında şekillenmiştir. Söz konusu KHK kapsamında Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğünde (YEGM) görev yapan bazı sendika üyelerinin de kamu görevinden çıkarılması üzerine Kurum yemekhanesinde uygulamayı protesto eden konuşmalar yapılması ve anılan kişilerin uğurlanması amacıyla bir sendika kararı alınmıştır.

5. Başvurucular, söz konusu karara istinaden YEGM yemekhanesinde öğle arasında (personelin yemek yediği esnada) yapılan toplantıya katılmıştır. Yaklaşık on kişinin katıldığı eylemde Sendika Başkanı M.Ş. ve görevlerine son verilen M.E.A. ile Ö.F.K. açıklamalarda bulunmuştur. Bunun yanında katılımcılardan bir kısmının çeşitli sloganlar attığı, bazılarının ise "Geri Döneceğiz" yazılı kâğıt dövizler taşıdığı kamera kayıtlarına ve ilgili tutanaklara yansımıştır.

6. Başvurucular hakkında anılan eyleme katıldıkları gerekçesiyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucu Hasan Taş ifadesinde; işten çıkarılan üç arkadaşının veda konuşmasını dinlemek amacıyla YEGM yemekhanesine gittiğini, ziyaretçi kartıyla Kuruma girdiğini, konuşmaları görüntülediğini, grubun olaysız bir şekilde dağıldığını belirtmiştir. Başvurucu Yılmaz Koçak ise arkadaşlarının kötü gününde yanlarında olmak üzere YEGM'ye gittiğini, etkinliğin güvenlik görevlilerinin nezaretinde gerçekleştirildiğini, slogan atılmadığını ve pankart açılmadığını beyan etmiştir.

7. Soruşturma neticesinde başvuruculların bir kamu kurumunda izinsiz olarak gerçekleştirilen protesto gösterisine katıldıkları ve gösteriyi gerçekleştiren grupla beraber hareket ettikleri, Hasan Taş'ın olayı video kaydına alarak, Yılmaz Koçak'ın ise aynı gösteride döviz kaldırarak gösteriye katkı sağladıkları değerlendirilmiştir. Nihayetinde başvuruculların 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (d) alt bendi olan "hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" uyarınca kınama cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

8. Başvurucular, disiplin cezalarının iptali istemiyle idare mahkemelerine başvurmuştur. Yargılama neticesinde mahkemelerce eylemlerin sendika hakkı kapsamında kaldığı ve suç teşkil etmediği değerlendirilerek dava konusu işlemlerin iptaline karar verilmiştir. Davalı idare, iptal kararlarına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge idare mahkemeleri, başvuruculların başka bir kurumun yemekhanesinde diğer insanların ve kurumun huzurunu bozacak şekilde davranışlarda bulunduğunu, sendika kararının KHK ile görevlerine son verilen sendika üyelerine destek amacıyla alındığını, bu nedenle sendikal faaliyet niteliğinde olmadığını belirtmiştir. Nihayetinde bölge idare mahkemeleri, eylemlerin başvuruculların görev ve meslekleri ile herhangi bir şekilde ilişkisi olmadığı veprotesto gösterisinin sendikaların çekirdek faaliyet alanlarına dâhil olmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararlarının kaldırılmasına ve davaların reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvurular

süresi içinde yapılmıştır.

9. 2020/26102 numaralı başvurunun 2020/21790 numaralı başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerçek Kişi Başvurucular Yönünden

10. Başvurucular, sendika kararı üzerine katıldıkları protesto gösterisi nedeniyle disiplin cezası aldıklarını belirterek anılan müdahalelerin sendika hakkını, adil yargılanma hakkını, ifade özgürlüğünü ve özel hayata saygı hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde; somut olayda başvurucuların sendika hakkının, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, adil yargılanma hakkının, ifade özgürlüğünün ve özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50,62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26,36). Anılan kararlarda sendika üyelerinin çalışma koşulları, yükümlülükleri, iş güvenlikleri ve sağlık koşulları gibi konuların sendikaların çekirdek faaliyet alanlarından olduğu vurgulanmıştır. Buna göre somut olaya konu protesto gösterisinin (bkz. § 4) ihraç edilen sendika üyesi kamu görevlilerine destek verme amacıyla yapıldığı yani çekirdek alana ilişkin olduğu anlaşıldığından gösteriye katılan başvuruculara yapılan müdahalelerin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (çekirdek alan üzerinden yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Nigar Hürel ve diğerleri, B. No: 2017/16800, 22/11/2022, §§ 13,15).

12. Öte yandan söz konusu belirlemenin eylemin amaç yönüyle sınırlı olarak -çekirdek hak, baskı grubu ayrımı- incelenmesinin bir sonucu olduğu ve kamu görevlilerinin sendikalarla kurdukları üyelik veya yöneticilik gibi bağların meseleleri otomatik olarak sendika hakkı ile ilişkilendirmeyeceği gibi bu kimselere tabi oldukları statü hukukunun getirdiği sorumluluk ve sınırlamaların dışında bağımsız, alternatif veya ikame bir kimlik kazandırmayacağı da hatırlanmalıdır. Başka bir deyişle meselenin sendikal hak bağlamında incelenmesinin kişilerin eylemlerini otomatik olarak meşrulaştırmayacağı açıktır (İdris Gürkan, B. No: 2018/24432, 7/6/2023, §§ 17-24).

13. Ancak uygulamada yargı mercileri, sendika kaynaklı eylemleri salt sendika hakkı kapsamında kalıp kalmadığı yönünden sınırlı olarak incelemekte, eylemler sendika hakkı kapsamında değilse davaları reddetmektedir. Oysa yapılması gereken, bir fiil sendika hakkı kapsamında görülmüyorsa hangi temel hakkın kullanımı niteliğinde olduğunun tespit edilerek ilgili menfaatler arasında bir dengeleme yapılmasıdır. Eğer sendikal bir eylem ise bu durumda da sendika hakkı ile kamu hizmetinin gereği gibi (sürekli ve düzenli) yürütülmesi için başvuruculara statü hukuku çerçevesinde yüklenen ödevler arasında bir dengeleme yapılması gerekir. Zira yukarıda da zikredildiği gibi meselenin sendikal hak bağlamında incelenmesi kişilerin eylemlerini otomatik olarak meşrulaştırmamaktadır (sendika kararından kaynaklanmasına rağmen ifade özgürlüğünden incelenen kararlar için bkz. Elif Özkan, B. No: 2018/7757, 8/6/2021, §§ 18-21; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile

Gürsoy, § 36); toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkından incelenen kararlar için bkz. Güven Çelik ve Kadri Dursun, B. No: 2018/5060, 8/6/2023, § 10; Kamuran Kılınç, B. No: 2018/5549, 18/10/2023, § 9).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Sendika hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının B bendinin (d) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin devlet memurunun itibar ve güveninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir.

16. Sendika hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 55; Abidin Aydın Tüfekçi, B. No: 2013/1315, 15/4/2015, § 52; Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 50). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

17. Somut olayda başvurucular, üyesi oldukları sendikanın çağrısı üzerine bir kamu kurumunda izinsiz olarak düzenlenen protesto gösterisine katılmış; başvuruculardan biri eylemi videoya almış, diğeri ise döviz taşımıştır. İdare, anılan eylemlerin hizmet dışında devlet memuruna duyulan güven ve itibarı sarstığını değerlendirerek başvuruculara disiplin cezası ile cezalandırmıştır (bkz. §§ 5-7). Yargılama sürecinde ilk derece mahkemelerince eylemlerin sendika hakkı kapsamında kaldığı gerekçesiyle verilen disiplin cezalarının iptaline ilişkin kararlar, istinaf kanun yolunda eylemlerin sendika hakkı kapsamında kalmadığı ve kurumun huzurunu bozduğu gerekçesiyle kaldırılarak davalar reddedilmiştir (bkz. § 8).

18. Açıktır ki bölge idare mahkemeleri, başvuruculara eylemleriyle tabi oldukları statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin kanun ile düzenleneceği ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarının altı çizilmiştir (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 49; Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, § 30). 657 sayılı Kanun'un 8. maddesine göre ise devlet memurları, resmî sıfatlarının gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içindeki ve dışındaki davranışlarıyla göstermek zorundadır. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesinde hizmet dışında itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verileceği ifade edilmiştir.

19. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek anayasa koyucu gerekse yasa koyucu, kamu görevlisinden hizmet içinde olduğu gibi hizmet dışında da resmî sıfatın gerektirdiği güven ve itibara uygun davranışlar sergilenmesini bekleyerek idareye duyulan güveni korumayı amaçlamaktadır. Bu anlamda kamu hizmetlerinin statü hukukunun sağladığı itibar ve güvene aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve

objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (sadakat ve tarafsızlık yükümlülüğüne ilişkin benzer değerlendirmeler için bkz. Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40).

20. Hiç şüphesiz Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlüklerine yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

21. Kamu görevlileri tabi oldukları vedevlet memurluğu statülerinin kanun ve diğer alt mevzuata dayanan gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaktır. Disiplin uygulamaları devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; disiplin uygulamalarının hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde bir caydırıcı etki oluşturacağı açıktır (Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

22. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin -subjektif yorumlardan kaçınmaları için- yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Somut olayda başvuruculların kamu görevlisinin itibarı ile bağdaşmayacak ve güven duygusunu sarsacak nitelikte hareketettiklerinin kabul edildiği de gözönüne alındığında idare ve yargı mercilerinden en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir (diğerleri arasından bkz. Sinan Akbulut, §§ 30-34; Jülide Hansu, B. No: 2018/21380, 3/11/2022, §§ 29-33; Serdar Topal, B. No: 2018/23179, 16/11/2022, §§ 26-30):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamasının değil statü hukukunun sağladığı itibar ve güvene aykırılık teşkil

ettiği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran açıklamalarının kamu görevlisine duyulan güven ve itibarı sarstığı kabul edilmelidir. Dolayısıyla eylemlerin değerlendirmesinde hizmet dışında kullanılan ifadelerin dile getirildiği koşullar gözetilmeli ve yapılan ifade açıklamasının kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- itibar ve güven duygusunu sarsmaya elverişli olduğu ortaya konulmalıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. Sinan Akbulut, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın koşullarında kamu görevlisi düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı ünvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Yapılan düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediği, cezayı gerekli kılan -devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi- sonuçların neler olduğu veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğu ortaya konulmalıdır (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesi, bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmelidir (Hikmet Aslan, § 55; Hasan Güngör, § 48; öğretmenler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Elif Güneysu, § 54; Cem Özaydın, §§ 42, 43; hekimler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği, başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli; düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (Mehmet Alanç ve diğerleri, § 45; Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vii. Değerlendirmeler oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılmalıdır (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

23. Söz konusu müdahalelerin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yöneldiği hâllerde ise anılan merciler birtakım ön değerlendirmelerde de bulunmalıdır. Zira somut olayda olduğu gibi sendikaların çağrısı üzerine veya başka şekilde düzenlenmiş protesto eylemlerinin sırf katılımcısı olan kamu görevlilerinin doğrudan devlet memuruna duyulan güven ve itibarı sarstıkları kabul edilemez. Aksi durum ise bu tür faaliyetlere katılan kamu görevlilerinin otomatik olarak disiplin cezaları ile cezalandırılmalarına, başta ifade özgürlüğü ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin ciddi şekilde zarar görmesine neden olur.

24. Buna göre ilgili toplantının konusu, amacı, kapsamı ve seyri açık bir şekilde ortaya konulmalı ve toplantıya konu edilen fikirlerin barışçıl (silahsız ve saldırısız) bir şekilde ifade edilip edilmediği incelenmelidir. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa, bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa ya da kamu düzenini daha fazla tolerans gösterilmesini olanaksız kılacak derecede bozmuşsa bu toplantının barışçıl kabul edilmesi ve anayasal korumadan yararlanması mümkün değildir. Bununla birlikte her durumda siyasal ve toplumsal olaylarla

ilgili olarak kamu görevlisinin bilgi edinme merakı ve duyarlılığını gösterme talebi de gözetilerek katılımcının toplantıdaki rolüne -dinleyici, konuşmacı, slogan atan gibi- ilişkin dikkatli bir ayrımda bulunulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§ 31-56; Şah İsmail Harmancı, §§ 33-51; bilgi edinmeye ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, §§ 51,53; Hasan Güngör (2), B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 51; Zeki Çınar, § 45).

25. Somut olayda başvurucular, sendika kararına istinaden bir kamu kurumu yemekhanesinde düzenlenen ve kamu görevine son verilen sendika üyelerine destek mahiyetinde olan protesto gösterisine katılmıştır. Kurum personelinin öğle yemeği servisinde -mesai saati dışında- ve güvenlik görevlileri nezaretinde gerçekleştirilen eylem olaysız şekilde sona ermiştir. Bu itibarla somut olayda idarenin kamu hizmetinin gereği gibi yürütülebilmesi için gerekli tedbirleri alacak zamanı olduğu kabul edilmelidir. Bunun yanında gösteri esnasında yemek servisinin de devam ettiği gözetildiğinde gösterinin idarenin işleyişine bir tehdit olarak algılanmadığı anlaşılmıştır. Son olarak gösterinin bahse konu işleyişi ve sunulan kamu hizmetini etkilediğine ilişkin olarak dosya kapsamında herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

26. Öte yandan idare, protesto gösterisine katılmanın dışında başvuruculların eylemlerine ilişkin bir ayrımda da bulunmuş; başvurucu Hasan Taş'ın gösteriyi cep telefonuyla görüntülemesinin, Yılmaz Koçak'ın ise "Geri Döneceğiz" yazılı döviz taşımasının gösteriye katkı sağladığını belirtmiştir. Ancak idare, anılan eylemlerin ne şekilde kamu görevlisine duyulan güven ve itibar duygusunu sarstığına veya kamu hizmetini nasıl etkilediğine dair herhangi bir açıklama yapmamıştır. Dolayısıyla şu hâlde söz konusu eylemlerin başvuruculların tabi oldukları kamu görevlisi statüsüne aykırılık teşkil ettiği ve idarece bu durumun aksinin ortaya konulabildiğini kabul etmek mümkün değildir.

27. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında başvuruculları cezalandıran idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen bölge idare mahkemelerinin gerekçeleri dikkatli şekilde ele alınmıştır. Buna göre hem idarenin hem de bölge idare mahkemesinin -başvuruya konu eylemlerin yürütülen resmî görevin itibarı ile bağdaşmayacak ve güven duygusunu sarsacak nitelikte olduğunu belirtmek dışında- Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin temel hak ve özgürlüklerine yapılan böyle bir müdahalede uygulanmasını öngördüğü, yukarıda sıralanan değerlendirmelerden hiçbirini yapmadığı anlaşılmıştır (bkz. §§ 21-23).

28. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında sendika hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 51. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. Sendika hakkına yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından Tayfun Cengiz, §§ 54, 55; Abidin Aydın Tüfekçi, § 52; Hikmet Aslan, § 54).

29. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesinin kabul ettiği standartları uygulamayan idarenin ve bölge idare mahkemelerininbaşvuruculların disiplin cezası ile cezalandırılmalarının zorunlu toplumsal bir ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun

olmayan müdahalenin Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkını ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

B. Tüzel Kişi Başvurucu Yönünden

31. Başvuru, münhasıran gerçek kişi başvurucuların aldığı disiplin cezalarına ilişkindir. Başvurucu tüzel kişi, başvuru formunda temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak herhangi bir iddia ileri sürmemiştir. Bu anlamda tüzel kişi başvurucunun ihlale konu edilen işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği söylenemez. Bu nedenle başvurunun tüzel kişi başvurucu yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § § 39-47).

III. GİDERİM

32. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve ayrı ayrı 50.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

33. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yenidenyargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerçek kişi başvurucular yönünden sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Tüzel kişi başvurucu yönünden başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine iletilmek üzere (E.2019/1730, K.2020/321 ve E.2019/2071, K.2020/361) Ankara 5. İdare Mahkemesine (E.2018/1783, K.2019/333) ve Ankara 6. İdare Mahkemesine (E.2018/1885, K.2019/725) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 893,80 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.693,80 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN GÜN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/22107 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22107

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN GÜN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22107)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucular : 1. Ayhan GÜN

2. Erdinç ÖKSÜZ

3. Hüseyin KÜTÜK

4. Yurdagül GÜMÜŞ

Başvurucular Vekili : Av. Uğur Esat KEŞKÜŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve tutuklama kararına yapılan itirazların geç değerlendirilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İstanbul Emniyet Müdürlüğüne e-posta yoluyla 10/3/2020 tarihinde yapılan ''gri listede arandığını gördüğüm DHKP/C'li [S.A.] isimli şahıs burada, Sarıyer [...] No:20'de buraya ziyarete gelmiş olabilir, gördüm'' şeklindeki ihbar üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından S.A. isimli kişinin yakalanması amacıyla ihbarda belirtilen adreste arama yapılması emri verilmiştir.

3. Kolluk görevlilerince düzenlenen 11/3/2020 tarihli Olaylı Yakalama, Arama, Muhafaza

Altına Alma, Savcı Görüşme ve El Koyma Tutanağı'nda özetle;

i. 11/3/2020 tarihinde saat 02.55 sıralarında belirtilen adrese gelinerek arama yapıldığı, ikametgâh içinde K.S. ve A.B. isimli kişilerin bulunduğu ancak aranan S.A.ya rastlanmadığı,

ii. Arama işlemine başlamak için davet edilen tanıkların gelmesinin beklendiği sırada iki kişinin arama yapılan adresin yan tarafında bulunan cemevinin bahçesine kaçtıklarının görüldüğü, sonradan başvurucu Erdinç Öksüz ve T.G. oldukları anlaşılan bu kişilerin Fatih Sultan Mehmet Mahallesi [...] No:14 adresindeki binanın önünde yakalandıkları,

iii. Başvurucu Erdinç Öksüz ve T.G.nin kimlik kontrolü esnasında "grup Yorum Halktır, Susturulamaz. Kahrolsun Faşizm, Yaşasın Mücadelemiz." sloganını atarak etkin bir şekilde direndikleri,

iv. Fatih Sultan Mehmet Mahallesi [...] No:14 adresinde bulunan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Boğaziçi Cemevi Kültür Tesislerinin gasilhane olarak kullanılan bölümünün önünde görülen iki kişinin kimlik kontrollerinin yapıldığı, başvurucular Hüseyin Kütük ve Ayhan Gün oldukları tespit edilen bu kişilerin "Grup Yorum halktır, susturulamaz. Kahrolsun faşizm, yaşasın mücadelemiz." sloganını atıp etkin olarak direnmeleri üzerine ölçülü şekilde zor kullanılmak suretiyle yakalandıkları,

v. Aranan S.A.nın söz konusu dernek binasında olabileceğinin değerlendirilmesi üzerine Cumhuriyet savcısından alınan talimat üzerine dernek binasında arama işlemine başlandığı,

vi. Arama yapılan binanın içinde ölüm orucunda oldukları bilinen İ.G. ve H.B. ile başvurucu Yurdagül Gümüş ve M.U.nun bulunduğu, Yurdagül Gümüş ve M.U.nun "Grup Yorum Halktır, Susturulamaz. Kahrolsun Faşizm, Yaşasın Mücadelemiz." sloganını atıp etkin olarak direnmeleri üzerine ölçülü şekilde zor kullanılmak suretiyle yakalandıkları,

vii. İ.G. ve H.B.nin sağlık durumlarının iyi olmadığının görülmesi üzerine 112 Acil Servis görevlilerine haber verildiği, görevlilerce yapılan kontroller sonucunda genel durumları kötü olan bu kişilere olay yerinde müdahale edilemeyeceğinin bildirilmesi üzerine İ.G. ve H.B.nin en yakın sağlık kurumuna sevkinin sağlandığı,

viii. İşlem tanıklarının gelmesi sonrasında yapılan aramada Ayhan Gün ve Hüseyin Kütük'ün yakalandığı adresin gasilhane olarak kullanılan bölümünün yanındaki tabutların konulduğu yerde bir adet lacivert renkli yelek, altı adet dolu havai fişek kartuşları, bir adet boş havai fişek kartuşu, dört adet eldiven, iki adet sprey boya, bir adet boya kutusunun ele geçirilerek bunlara el konulduğu,

ix. Yakalanan kişilerin gözaltı aracına bindirildikleri sırada benzer şekilde slogan attıkları ve etkin şekilde direndikleri belirtilmiştir.

4. Başsavcılık, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmaları talebiyle başvuruculari 13/3/2020 tarihinde İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir. Tutuklama talep yazısında isnat edilen suçun işlendiğine ilişkin olarak;

i. Başvuruculaın "Grup Yorum Halktır Susturulamaz, Kahrolsun Faşizm Yaşasın Mücadelemiz'' şeklinde slogan atmalarına,

ii. Arama sonucunda DHKP/C terör örgütü tarafından pankart, döviz, afiş ve duvar yazıları için kullanıldığı değerlendirilen sprey ve boyalar, parmak izi bırakmamak amacıyla kullanılan eldivenler ve örgüt adına yapılan eylemlerde güvenlik güçlerine karşı kullanıldığı

bilinen kullanıma hazır havai fişek kartuşlarının ele geçirilmesine,

iii. Şüphelilerin gözaltına alındıkları andan itibaren DHKP/C terör örgütünün sosyal medayada fikir ve ideolijisi doğrultusunda yayın yapan Burası Okmeydanı ve Bizim Anadolumuz2 rumuzlu Twitter hesaplarından örgüt adına sahiplenilerek ''an itibariyle gözaltılar şöyle bir Erdinç ÖKSÜZ, Ayhan GÜN, Yurdagül GÜMÜŞ, [T.G.], Hüseyin KÜTÜK ve [M.U.dur]" paylaşımlarının yapılmasına,

iv. Şüpheliler hakkında DHKP/C silahlı terör örgütü üyeliği suçu başta olmak üzere söz konusu örgütün adına işlenmiş olan terör örgütü propagandası yapma suçu ile 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’na muhalefet suçlarından çok sayıda suç kaydı bulunmasına,

v. DHKP/C terör örgütü üyeliği suçlarından haklarında yargılamalar olan ve örgütsel amaç uğruna ölüm orucunda oldukları tespit edilen İ.G. ve H.B.nin aile bireyleri olmamalarına rağmen yanlarında bulunarak ihtiyaçlarının karşılanması ve gözetim altına alınmaları faaliyetlerini örgüt adına gerçekleştirmelerine,

vi. Şüphelilerin kollukta susma hakkını kullanmaları ve Başsavcılığa getirildikleri esnada DHKP/C terör örgütü üyelerinin gözaltına alındıkları süreçte gösterecekleri örgütsel tavırlara ilişkin olarak Halklar ve Özgürlükler Platformu tarafından basılan ''Gözaltına Alındınız Ne Yapmalısınız'' isimli kitapçıktaki içeriğe uygun ortak tavır sergilemelerine dayanılmıştır.

5. Başvurucular sorgularında isnat edilen suçu reddetmiştir. Başvurucu Erdinç Öksüz; işten geldiği sırada durdurularak kimlik kontrolü yapıldığını ve hakkında yakalama emri olduğu söylenerek gözaltına alındığını, yakalandığı yerin tutanakta belirtilen yerden farklı bir yer olduğunu ve suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucu Hüseyin Kütük; arkadaşı Ayhan Gün'ü ziyaret etmek amacıyla olay günü cemevine gittiğini, burada operasyon olunca Grup Yorum üyelerini sahiplenmek amacıyla oturma eylemi yaptığını ve slogan attığını, ele geçirilen materyallerle bir ilgisinin bulunmadığını ve atılı suçu kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucu Ayhan Gün sorgusunda; bir cenaze nedeniyle cemevinde bulunduğu sırada gözaltına alındığını, kolluk tutanağında anlatılan olaylar ve ele geçirilen materyallerle ilgisinin olmadığını, olay yerinde slogan atmadığını ve atılı suçu kabul etmediğini beyan etmiştir. Son olarak başvurucu Yurdagül Gümüş sorgusunda; hemşire olduğunu, mesleği nedeniyle ölüm orucunda olan İ.G. ve H.B.nin ailelerinin isteği üzerine bu kişilere refakat ederek bakımlarına yardımcı olduğunu, mahallede bir abluka olduğunu komşulardan duyunca İ.G. ve H.B.yi cemevine getirdiklerini, polislerin hukuksuz şekilde buraya girdiklerini ve kendisini gözaltına aldıklarını, polislerin gelmesi üzerine suç teşkil etmeyecek şekilde slogan attığını ancak üzerine atılı diğer suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir.

6. Hâkimlik, sorgularının ardından şüphelilerin isnat edilen suçtan tutuklanmalarına karar vermiştir. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...arananlar listesinde adı geçen [S.A.] isimli şahsın saklandığına dair ihbar sonrası arama yapılacağı sırada şüphelilerden [T.G.], Erdinç Öksüz, Hüseyin Kütük ve Ayhan Gün'ün arama yapılmasını engellemek ve adı geçen kişinin kaçmasını sağlayacak şekilde birlikte hareket ettikleri kanaatini oluşturacak şekilde aynı sloganları atmaları ve aynı şekilde hareket etmeleri, yine şüphelilerden Yurdagül Gümüş ve [M.U.nun] arama yapılan [yerde] bulunmaları, şüphelilerden bir kısmının yakalandığı diğerlerinin de çevresinde bulunduğu

bina içinde ele geçirilen ve örgütün eylemleri sırasında örgütsel tavır gereği çevreye ve kamu görevlilerine zarar verme amacı ile kullandıkları bir kısım materyallerin bulunması, yine tüm şüphelilerin [gözaltına] alınmaları sırasında ve sonrasında örgütün talimatlarına uygun şekilde mukavemet göstermeleri ve slogan attıklarına dair tutanak anlatımları, şüphelilerin kısmi ikrar içeren beyanları, arama el koyma, yakalama ve olay tutanakları birlikte değerlendirildiğinde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların mevcut olduğu, şüphelilerin delilleri karartma şüphesinin bulunması, kaçma ihtimalleri bulunması, şüphelilerin üzerine atılı suçun CMK 100 maddesinde sayılan tutuklama sebebi var kabul edilen suçlardan olması vebu suç için ceza kanununda öngörülen ceza miktarı ile soruşturma konusu suçun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağından CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince... [şüphelilerin ayrı ayrı tutuklanmalarına karar verildi.]"

7. Başvuruculaın tutuklama kararına 16/3/2020-18/03/2020 tarihleri arasında yaptıkları itirazlar İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından "şüphelilerin tutukluluk hallerinin sonlandırılmasını gerektirecek yeni bir delil bulunmadığı, atılı suç, kovuşturma evresinde verilmesi beklenen ceza miktarı dikkate alındığında bu aşamada adli kontrol tedbirlerinin tutuklamadan beklenen faydayı sağlamayacağı" gerekçesiyle 20/3/2020 tarihinde reddedilmiştir.

8. Başsavcılık, başvurucular hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmaları talebiyle 26/3/2020 tarihli iddianame düzenlenmiştir. İddianame ile başvuruculara isnat edilen suça esas alınan olgu ve delillerin tutuklama sevk yazısı içeriğiyle örtüştüğü tespit edilmiştir.

9. İddianamenin kabulü ile açılan dava İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) tarafından görülmeye başlanmıştır. Mahkeme, duruşmanın 11/6/2020 tarihli ilk oturumunda başvurucular Erdinç Öksüz ve Yurdagül Gümüş'ün tahliyesine karar vermiştir.

10. Başvurucular, tutuklama kararına itirazın reddi kararını -COVID-19 salgını nedeniyle yargı alanındaki sürelerin durduğu dönemde- 31/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 13/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Mahkeme duruşmanın 14/7/2020 tarihli ikinci oturumunda başvurucular Hüseyin Kütük ve Ayhan Gün'ün tahliyesine karar vermiştir.

12. Yargılamanın devamında Mahkeme 26/11/2021 tarihinde başvuruculaın tamamı hakkında beraat kararı vermiştir. Davanın bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf kanun yolu aşamasında derdest olduğu tespit edilmiştir.

13. Komisyon; başvuruculaın adli yardım taleplerinin kabulüne, tutuklamanın hukuki olmadığına, tutuklama kararına itirazların geç incelendiğine ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddialar dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

14. Başvurucular; suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olmadan tutuklandıklarını, kolluk tutanağında arama yapılmasını engellemeye çalıştıklarına ilişkin bir tespite yer verilmediğini, ifade özgürlüğü kapsamındaki slogan atma eyleminin tutuklama gerekçesi

olarak kabul edildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; anılan şikâyetle ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinde öngörülen tazminat yolunun kullanılmadığını, bu durumda söz konusu iddia bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür.

16. Bakanlık tarafından anılan iddianın esasına ilişkin yapılan değerlendirmede ise başvuruculaın tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu, tutuklama kararında atıf yapılan delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturduğu, başvurucular hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğu ifade edilmiştir.

17. Başvuruculaın şikâyetinin özü, tutukluluklarının hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvuruculaın iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Somut olayda öncelikle başvuruculaın tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucular, DHKP/C silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucular hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

20. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön şartı olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

21. Başvurucular hakkındaki tutuklama kararı incelendiğinde tedbirin dayanağını oluşturan suçlamaların temelinde, başvuruculaın olay tarihinde arama işlemini engellemek ve aranan kişinin kaçmasını sağlamak amacıyla birlikte hareket ederek slogan atmaları, başvuruculaın içinde veya çevresinde bulunduğu binanın eklentisinde örgüt tarafından çevreye ve kamu görevlilerine zarar verme amacıyla hazırlanan bazı materyallerin bulunması, gözaltına alınmaları sırasında ve sonrasında örgütün talimatlarına uygun olarak mukavemet göstermeleri ve slogan atmaları olduğu görülmektedir (bkz. § 6). Tutuklama talep yazısı ve iddianamede ayrıca başvuruculaın örgütsel amaçlarla ölüm orucu eylemi gerçekleştiren İ.G. ve H.B.nin ihtiyaçlarının karşılanması ve gözetim altına alınmaları faaliyetlerini örgüt adına gerçekleştirdikleri ileri sürülmüştür. Başsavcılık, başvurucular hakkında örgüt üyeliği suçu başta olmak üzere soruşturma ve kovuşturma aşamasında çok sayıda suç kaydının bulunması ve sosyal medyada örgütün fikir ve ideolojisi doğrultusunda yayın yapan hesaplardan yapılan paylaşımlarla örgüt adına sahiplenilmelerini de isnat edilen suçun delilleri arasında saymıştır (bkz. §§ 4, 8).

22. Hâkimliğin kabulünün aksine kolluk tarafından düzenlenen tutanaklar, tutuklama talep yazısı ve iddianame içeriğinde başvuruculaın slogan atma eylemlerinin arama kararının uygulanmasını engellemeye ve aranan kişinin kaçmasını sağlamaya yönelik olduğuna dair herhangi bir tespite yer verilmemiştir (bkz. §§ 3, 4 ve 8). Başvuruculaın güvenlik güçlerinin ilk arama kararında belirtilen adrese girmesi ve gerekli güvenlik tedbirlerini almasından

sonra yakalanmaları, yakalandıkları sırada Yurdagül Gümüş dışındaki başvuruculaların arama yapılan binaların dışında bulunmaları, S.A.nın arama öncesinde veya sırasında olay yerinde bulunduğuna ilişkin bir tespit yapılmamış olması karşısında tutuklama kararına esas alınan bu hususun kolluk tarafından düzenlenen tutanağın içeriğiyle örtüşmediği sonucuna ulaşmak mümkündür (bkz. § 3).

23. Soruşturma mercilerinin ayrıca Boğaziçi Cemevi Kültür Tesislerinde, tabutların konulduğu eklentinin giriş bölümünde bulunan ve örgütsel olduğu değerlendirilen materyalleri suçlamaya dayanak yaptığı görülmektedir. Sorgularında başvurucular, ele geçirilen materyallerle ilgilerinin olmadığını ifade etmiştir (bkz. § 5). Olay günü yaşananların ayrıntılı olarak anlatıldığı kolluk tutanağının içeriği ile soruşturma dosyası kapsamında söz konusu materyallerin aidiyetine ilişkin somut bir tespite imkân veren herhangi bir bilgi ve belgeye yer verilmemiştir. Materyallerin ele geçirildiği yerin kamuya açık bir alan olduğu da gözönüne alındığında bu materyallerin başvuruculara ait olduğu veya bulundukları yere başvurucular tarafından bırakıldıkları hususunun somut bir şekilde ortaya konulamadığının kabulü gerekmektedir.

24. Somut olayda ayrıca başvuruculaların İ.G. ve H.B.nin örgütsel amaçlarla gerçekleştirdiği ölüm orucu eylemine terör örgütü adına destek sağladıkları ileri sürülmüştür. Öncelikle bu hususta her başvurucuya ilişkin delil durumunun aynı olmadığının kabul edilmesi gerekir. Şöyle ki Yurdagül Gümüş dışındaki başvurucular ölüm orucu eylemini gerçekleştiren kişilerin bulunduğu binanın dışında ve sokakta yakalanmışlardır. Dahasıbaşvurucular Hüseyin Kütük, Erdinç Öksüz ve Ayhan Gün'ün destekleyici nitelikte slogan atmak dışında İ.G. ve H.B.nin ihtiyaçlarını karşılamak ve örgüt adına gözetimlerini sağlamak şeklindeki faaliyetleri ne şekilde icra ettiklerine ilişkin somut bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bununla birlikte başvurucu Yurdagül Gümüş'ün ölüm orucu eylemini gerçekleştiren kişilere refakat ettiği hususunda tartışma bulunmadığı söylenebilir.

25. Belirli şartlarda ifade özgürlüğünün görünümlerinden biri olarak kabul edilebilecek olan açlık grevi ve oturma eylemlerinin yahut bu eylemlerin desteklenmesine yönelik üçüncü kişilerce yapılan slogan atma, basın açıklaması yapma, pankart açma gibi eylemlerin başlı başına bir suçlamanın konusu edilmemesi gerektiği açıktır. Bununla birlikte belirtilen eylemlerin icra edilmesinin terörle bağlantılı bir faaliyet olduğuna ilişkin olguların bulunması ya da eylemler sırasında terör örgütünün cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerine yönelik övgü, meşrulaştırma ya da teşvik etme niteliğinde davranışlar sergilenmesi durumunda bu tür faaliyetlerin suç olarak değerlendirilmesi söz konusu olabilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, § 89; Sultan Kaya, B. No: 2020/29355, 15/3/2022, § 34).

26. Bu bağlamda başvuruculaların suça konu edilen ve tutuklama tedbirinin dayanaklarını oluşturan slogan atmak, ölüm orucuna katılan kişilere refakat etmek, gözaltında susma hakkını kullanmak ve adli işlemler sırasında örgütsel talimatlara uygun davranmak şeklindeki eylemlerinin DHKP/C terör örgütünün talimatlarıyla ve bu örgütün amaçları doğrultusunda gerçekleştiğine ilişkin olarak soruşturma mercilerince dayanılan olgulardan biri bu örgüt ile bağlantılı olduğu değerlendirilen bazı platformlarda başvuruculaların sahiplenilmesidir. Soruşturma mercileri ayrıca başvuruculaların farklı eylemlere ilişkin suç kayıtlarını da isnat edilen eylemlerin örgütsel amaçla gerçekleştirildiği yönündeki kabule esas almıştır. Buna karşılık başvuruculaların bu eylemleri örgütsel bir ilişki içinde gerçekleştirdiğine veya örgütsel bir tavır olarak sergilediğine yönelik olarak soruşturma belgelerinde somut bir olguya veya tespite yer verilmemiştir (benzer yöndeki

değerlendirmeler için bkz. Esra Özkan Özakça, § 90; Sultan Kaya, § 35). Diğer yandan ölüm orucu eylemine katılan İ.G. ve H.B.nin bulunduğu binada yakalanan başvurucu Yurdagül Gümüş; kendisinin hemşire olduğunu ve ölüm orucu eylemini 270 gündür sürdüren kişilerin ailelerinin talebiyle bu kişilerin sağlık durumlarını takip etmek için olay yerinde bulunduğunu ifade etmiştir. Ölüm orucu eylemine katılan kişilerin bulunduğu binanın dışında yakalanan diğer başvuruculardan Erdinç Öksüz ve Ayhan Gün ifadelerinde, olayla ilgilerinin bulunmadığını ve kolluk görevlileri tarafından kimlik kontrolü sonrasında gözaltına alındıklarını beyan etmiştir. Başvurucu Hüseyin Kütük ise olay günü ziyaret amacıyla cemevine gittiğini, operasyon üzerine Grup Yorum üyelerini sahiplenmek amacıyla slogan attığını ve oturma eylemi yaptığını, diğer suçlamaları kabul etmediğini ifade etmiştir (bkz. § 5). Dolayısıyla soruşturma makamlarınca başvuruculaın suçlamaya konu edilen söz konusu eylemleri örgüt talimatıyla gerçekleştirdiklerine veya söz konusu örgütle bağlantılarının olduğuna dair somut olguların gösterilemediği anlaşılmıştır.

27. Bu itibarla başvuruculaın savunmalarına ve dosya kapsamına göre somut olayda tutuklama için gerekli olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı kanaatine ulaşılmıştır.

28. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

29. Öte yandan yukarıda ulaşılan sonuca bağlı olarak başvuruculaın tutuklama tedbiri nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarının incelenmesi de aynı şekilde gerekli görülmemiştir.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Tutuklama Kararına Yapılan İtirazların Geç Değerlendirildiğine İlişkin İddia

31. Başvurucular, tutukluluk kararına yaptıkları itirazlarına kısa süre içinde cevap verilmediğini beyan ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; anılan şikâyetle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. ve 142. maddelerinde öngörülen tazminat yolunun kullanılmadığı, bu durumda söz konusu iddia bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür.

32. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi, yakalanan veya tutuklanan kişilere yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Anayasa Mahkemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilen başvuruculaın yönünden anılan yolun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40).

33. Kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa mahkûmiyet tarihi itibarıyla kişinin tutukluluk hâli sona erer (Korcan Polatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 33). Başvurucu hâlihazırda tahliye olmuş ya da hükümlü hâle gelmiş ise itirazların geç değerlendirilmesi nedeniyle Anayasa Mahkemesince verilecek bir ihlal kararı başvurucunun serbest kalması sonucunu doğurmayacak, ayrıca serbest bırakılma talebine ilişkin başvuru hakkı bakımından da bir etki sağlamayacaktır. Bu

durumda yalnızca hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinilecektir. Dolayısıyla bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali Efendi Peksak, B. No: 2017/29428, 17/7/2019, §§ 101-112).

34. Anayasa Mahkemesi, yukarıda atıf yapılan Ali Efendi Peksak ve Cafer Yıldız kararlarında kişinin tahliye edilmesi ya da hükümlü hâle gelmesi durumunda asıl dava sonuçlanmamış da olsa bu şikâyetler bakımından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır. Somut olayda başvurucular, duruşmanın ilk ve ikinci celselerinde tahliye edilmiştir. Tutukluluk hâli sona erdiği için 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davasının bu durumda da etkili bir yol olduğu kabul edilmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali Efendi Peksak, §§ 101-112).

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

37. Başvurucular 50.000 TL maddi, 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

38. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Yargılandıkları dava kapsamında başvurucular hakkında tahliye kararları verilmiş ve böylelikle başvurucuların tutukluluk statüsü sona ermiştir (bkz. §§ 9, 11). Dolayısıyla hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

39. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucuların uğradıkları zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucuların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 150.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucuların uğradıklarını iddia ettikleri zararla ilgili bilgi ve belge sunulmadığından maddi zarar talepleri reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Tutuklama kararına yapılan itirazların geç değerlendirilmesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ayrı ayrı net 150.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/168 Sorgu sayılı) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EYYÜP SANDIRAZ

B. No: 2020/23216 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23216

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EYYÜP SANDIRAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23216)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Eyyüp SANDIRAZ

Vekili : Av. Güçlü BOLAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın sonucuna etkili olabilecek nitelikteki bir iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, sözleşmeyle satın aldığı aracın teslimi talebiyle Ankara 11. Tüketici Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

3. Mahkemece 2/6/2016 tarihli celsede bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine düzenlenen 3/11/2016 tarihli bilirkişi raporunda özetle;

i. Taraflar arasında 21/4/2015 tarihinde 45.000 TL, 8/5/2015 tarihinde 18.000 TL olarak ödenmek üzere toplam 63.000 TL bedel üzerinden 21/4/2015 tarihinde araç satış sözleşmesinin imzalandığı, 11/8/2015 tarihinde 21/4/2015 tarihli sözleşmenin yerine aynı marka araç için aynı bedelle ikinci defa satış sözleşmesi akdedildiği,

ii. Davacının, davalı şirket hesabına 21/4/2015 tarihinde 45.000 TL, 8/5/2015 tarihinde ise 18.000 TL gönderdiği, 45.000 TL'lik havale işleminin açıklamasında "[A.O.E.] Araç Bedeli"

ve 18.000 TL'lik havale işleminin açıklamasında "[B.T.]" ibarelerinin yazıldığı,

iii. İhtilaflı olan hususun araç satış bedelinin başka kişilerin davalı şirkete olan borçlarına istinaden gönderilmesinde davacının kusurunun olup olmadığı, o dönem şirket adına satış işlemleri ile ilgilenen H.Ç.nin davacıyı yanıltması veya kusurundan dolayı davalı şirketin sorumlu tutulup tutulamayacağı olduğu,

iv. Adı geçenin Temmuz 2013-Ağustos 2015 döneminde davalı şirkette çalıştığı, davacı ile yapılan araç satış sözleşmelerini şirket adına imzaladığı, anılan sözleşmelerin altındaki şirket kaşesinde H.Ç.nin adının yer aldığı, davacı vade tarihlerinde belirtilen tutarları ödediği hâlde havale açıklaması kısmında davalı şirketten araç satın alan başka kişilerin adlarının yazılı olmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu, bu durumla ilgili olarak davalı şirketin davacıyı uyardığına dair dosyada herhangi bir bilgi veya beyanın bulunmadığı,

v. Davalı şirketin sözleşme tarihinde davacının gönderdiği havale bedellerinden ve söz konusu bedellerin başka alıcılara ait borca ilişkin açıklamalar ile gönderildiğinden haberdar olmamasının olağan kabul edilemeyeceği, davalı şirketin basiretli bir tacir olarak davacıyı uyarması, adına havale yapılan kişiler ile arasında hukuki bir bağ olmadığı hâlde bu kişilerin borçlarına istinaden neden ödeme yaptığını davacıya açıklaması gerekirken, sessiz kalarak adına havale yapılan kişilere araçlarını teslim etmesinin dürüstlük kuralına aykırı olduğu,

vi. Araç satış sözleşmeleri yapılması hususunda alıcılar ile görüşen, sözleşmeleri şirket adına yapan ve olay tarihinde davalı şirket çalışanı olan H.Ç.nin davacıyı yanılttığından davalı şirketin adam çalıştıran ve basiretli tacir olması sebebiyle sorumlu olduğu, dolayısıyla davacının sözleşme konusu aracın teslimini talep etmekte haklı olduğu,

hususlarına yer verilmiştir.

4. Mahkeme, anılan raporu hükme esas alarak davanın kabulüne ve 11/8/2015 tarihli araç satış sözleşmesine konu aracın yargılamada davacı taraf olan başvurucuya teslimine karar vermiştir.

5. Davalı şirketin istinaf talebi üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) davalının istinaf başvurusunun kabulüne, Mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun bankaya giderek aracın satış bedelini davalı şirket hesabına havale ettiği belirtilmiş, aralarında hiçbir hukuki bağ olmayan kişilerin borçlarına karşılık yapılan ödemelerin neden bu şekilde yapıldığını sorgulaması gereken tarafın ödemeleri yapan ve havale dekontlarına ilgisiz kişilerin isimleri şerh edildiğinde gerekli dikkat ve özeni göstermeyen başvurucu olduğu vurgulanmıştır. Kendi kusurlu hareketi ile dava dışı kişiler adına ödeme yapan başvurucunun bu ödemelere dayanarak sözleşmeye konu aracın teslimini isteyemeyeceği ifade edilmiştir. Söz konusu karar, temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 13. Hukuk Dairesince (Daire) onanarak kesinleşmiştir.

6. Başvurucu; istinaf cevap ve temyiz başvuru dilekçelerinde davalı şirketin olayda kusursuz sorumluluğunun bulunduğunu, nitekim davalı şirket tarafından ilgili personelin iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüştür.

7. Başvurucu, nihai hükmü 26/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 19/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar

verilmiştir.

9. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; hukukun genel ilkelerine, mevzuata ve yerleşik içtihatlara aykırı olarak sürpriz karar verildiğini, Daire onama kararının gerekçesiz olduğunu, davalı şirket ile akdettiği sözleşmelerin delil olarak değerlendirilmediğini, 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun kusursuz sorumluluğa ilişkin hükümlerinin dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvurucunun şikâyetlerinin özünün uyuşmazlığın esasına yönelik bir iddianın karşılanmadığı, bu kapsamda davalı şirketin kusursuz sorumluluğuna dair ispat külfeti meselesinin değerlendirilmediği hususuna ilişkin olduğu görüldüğünden başvuru gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

14. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, ilk derece mahkemesinin/istinaf merciinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz merciilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

15. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak yargı mercilerinin ilgili ve yeterli bir

gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin yargı mercilerinin açıkça keyfî olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece gerekçelerini denetleme gibi bir görevi olmadığı gibi söz konusu kararlardaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

16. Başvurucu, istinaf ve temyiz kanun yollarında 6098 sayılı Kanun'un 66. ve 116. maddeleri gereğince somut olayda davalı şirketin kusursuz sorumluluğunun bulunduğunu, araç satış sözleşmelerini imzaladığı H.Ç.nin yaptığı faaliyetler nedeniyle hakkında davalı şirket tarafından suç duyurusunda bulunularak işten çıkarıldığını ileri sürmüştür.

17. Bölge Adliye Mahkemesi, başvurucunun özen ve dikkat yükümlülüğünü yerine getirmediğinden dolayı kusurlu olduğu gerekçesiyle Mahkeme kararını kaldırmıştır. Kaldırma kararında kusursuzluğunu ispat edecek taraf, başvurucu olarak kabul edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi bu değerlendirmeyi yaparken 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 36. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve üçüncü kişilerin, kendilerine karşı sonuç doğurmaya başlayan sicil kayıtlarını bilmediklerine ilişkin iddialarının dinlenmeyeceğini öngören düzenlemeden hareket etmiştir.

18. 6098 sayılı Kanun'un 66. maddesinde kusursuz sorumluluk hâllerinden özen sorumluluğu kapsamında adam çalıştıranın sorumluluğu düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 112. maddesinde borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi hâlinde borçlunun, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe borca aykırılık nedeniyle alacaklının uğradığı zararı gidermekle yükümlü olduğunun hükme bağlandığı görülmekte olup dolayısıyla borca aykırı davranış söz konusu olduğunda genel ispat kuralından farklı olarak kusursuzluğunu ispat yükünün borçluya yüklendiği anlaşılmaktadır. Kanun'un 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da borçlunun, borcun ifasını veya bir borç ilişkisinden doğan hakkın kullanılmasını yardımcılarına bırakması hâlinde de işin yürütülmesi sırasında karşı tarafa verilen zararı giderme zorunluluğunun bulunduğu kurala bağlanmıştır.

19. Bölge Adliye Mahkemesi kaldırma kararında, Daire ise onama kararında davalı şirketin ispat yüküne dair bir değerlendirmede bulunmamış ve başvurucunun istinaf ve temyiz kanun yollarında ileri sürdüğü davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddialarını herhangi bir gerekçe ile cevaplandırmamıştır. Başvurucunun salt araç satış bedelini herhangi bir araştırma yapmadan üçüncü kişilerin davalı şirkete olan borçlarına karşılık ödediğinin kabulü kusurlu addedilmesi için yeterli görülmüştür. Ayrıca ilk derece mahkemesinin davalı şirketin adam çalıştıran ve basiretli tacir olması sebebiyle sorumlu olduğuna dair değerlendirmelerinin hangi gerekçeyle eksik veya hatalı olduğunun da Bölge Adliye Mahkemesi ve Daire kararlarında tartışılmadığını vurgulamak gerekir.

20. Başvurucu ile araç satış sözleşmelerini imzalayan H.Ç.nin sözleşme tarihlerinde davalı şirket bünyesinde satış danışmanı olarak görev yaptığı davalı şirketin yargılama sürecindeki beyanıyla sabittir. Bölge Adliye Mahkemesi kararının karşıoyunda da dikkat çekildiği üzere 6098 sayılı Kanun'un konuyla ilgili kusursuz sorumluluğa ilişkin maddeleri gözardı edilmiş, aksi bir kanaate ulaşılmasının gerekçesi hususunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Buna göre Bölge Adliye Mahkemesi, davanın sonucuna etkili bu olguyu değerlendirmeden neticeye varmıştır.

21. Bu itibarla Bölge Adliye Mahkemesi tarafından başvurucunun söz konusu uyuşmazlığın esasına etkili iddiası hakkında herhangi bir değerlendirme yapmadan hüküm kurmasının gerekçeli karar hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

22. Diğer taraftan bu ihlal kararının davanın sonucuyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara yargılama sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu iddiayla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yine yargılama mercilerinin takdirindedir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 250.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun maddi ve manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesine (E.2017/764, K.2017/814) iletilmek üzere Ankara 11. Tüketici Mahkemesine (E.2016/203, K.2017/397) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT CANIM

B. No: 2020/23731 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23731

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT CANIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23731)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Murat CANIM

Vekili : Av. Ercan KANAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, temel olarak ceza davasında tanıkların sorgulanmaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde gerçekleştirilen işlemler nedeniyle başka temel hakların ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri de içermektedir.

2. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, tasarlayarak ve kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle kasten öldürme, cebir ve tehdit kullanılarak silahla birden fazla kişi tarafından birlikte kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, ruhsatsız ateşli silahlarla mermileri satın alma veya taşıma veya bulundurma suçlarını işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun anılan suçlardan cezalandırılması talebiyle 7/6/2018 tarihli iddianame düzenlemiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Duruşma sekiz celsede bitirilmiştir. Başvurucu 22/11/2018 tarihli birinci celsede yaptığı savunmasında hakkında iddia olunan eylemleri işlemediğini belirterek üzerine atılı suçlamaları reddetmiştir.

5. 26/12/2018 tarihli ikinci celsede Mahkeme, duruşma salonunda hazır olan tanık C.Y.yi Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile dinlenmiştir. Dosyada bulunan 18/1/2019 tarihli SEGBİS Kaydı Çözümleme Tutanağı'nın 24. sayfasının göre Mahkeme Başkanının tanığı dinlemesi sırasında polis memurları dışarı çıkarılmış, salonda sadece tanık ve zabıt katibi hazır bulunmuştur.

6. Tanık C.Y. alınan beyanında 2017 yılında Facebook hesabı açtığını, M.K. (diğer sanık) ile yazışmaya başladığını, yurt dışına gitmek istediğini söylediğini, M.K.nın "İstanbul'a gel yardımcı oluruz" dediğini belirtmiştir.

7. Bunun üzerine 2017 yılı Ocak ayında İstanbul'a gelerek kendisiyle buluştuğunu, M.K.nın yurt dışına illegal yollardan çıkması için bu tür işler yapan ve örgüte yakın olan eski bir avukatla kendisini tanıştıracağını söylediğini, birlikte kıraathane işleten başvurucunun yanına gittiklerini, illegal yollardan yurt dışına çıkmak için başvurucudan yardım istediğini, daha sonra başvurucunun yanından ayrıldıklarını belirtmiştir.

8. M.K.ya bu şahsın güvenilir olup olmadığını sorduğunda bu şahsın eski bir örgütçü olup güvenilir olduğunu, örgüte maddi yönden ve malzeme konusunda büyük yardımlarının olduğunu hatta bu şahıs sayesinde örgütün 2015 yılında düzenlediği eylemleri yapabildiğini, Ş.Y.nin de başvurucuyu tanıdığını, örgüt için çok çaba sarf ettiğini belirttiğini, Cumhuriyet Savcısı M.S.K.ya yönelik eylemden yaklaşık on gün kadar önce Ş.Y.nin kendisinden tabanca istediğini, M.K.nın da bu silahı temin etmek amacıyla Ş.Y. ile birlikte başvurucunun yanına gittiğini, başvurucunun silahı arkadaşlarından temin ederek M.K.ya verdiğini ifade etmiştir.

9. Mahkeme, 26/12/2018 tarihli ikinci celsede SEGBİS sistemi üzerinden hazır edilen tanık C.Y.ye celsede alınan ile benzer olan ve 23/3/2018 tarihinde emniyette müdafii huzurunda verdiği beyanı okumuş; C.Y., beyanının içeriğini aynen kabul ettiğini ve geçerli olduğunu söylemiştir. Yine aynı celse başvurucu ve müdafii, dinlenen tanığın beyanına karşı alınan savunmalarında tanık beyanını kabul etmediklerini belirtmiştir.

10. 18/1/2019 tarihli üçüncü celsede Mahkeme, SEGBİS ile duruşma salonunda hazır olan tanık B.E.yi dinlemiştir. Tanık B.E. alınan beyanında eylemi gerçekleştiren örgüt mensuplarından Ş.Y.nin kuryeliğini yapan M.K.nın olay öncesinde eylemde kullanılan tabancayı temin ederek Ş.Y.ye ulaştırdığını ifade etmiştir. Anılan celsede başvurucu ve müdafii, dinlenen tanığın beyanına karşı alınan savunmalarında tanık beyanında kendilerine yönelik doğrudan bilgi olmadığını ve aleyhe olan hususları kabul etmediklerini belirtmiştir.

11. Tanık C.Y. Mahkemeye sunduğu 28/6/2019 tarihli dilekçede başvurucu ve diğer sanık M.K. ile ilgili aleyhe ifade vermesi için tehdit edildiğini ve zorlandığını belirtmiştir.

12. 28/6/2019 tarihli altıncı celsede dosyanın diğer sanığı M.K.nın müdafii; yurt dışında bulunan tanık C.Y. tarafından imzalanmış, Almanya'dan gönderilen, noter tasdikli, 17/6/2019 tarihli dilekçenin kendisine gönderildiğini, tanık C.Y.nin söz konusu dilekçede gözaltında bulunduğu sırada polis memurları ve Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) görevlilerinin kendisi ile görüştüğünü belirttiğini Mahkemeye iletmiştir. Anılan celsede başvurucu müdafii, M.K.nın müdafii tarafından Mahkemeye sunulan dilekçenin çok önemli olduğunu, başvurucu ile ilgili tek delilin tanık C.Y.nin beyanı olduğunu, tanığın beyanının da

zorla alındığını ve geçerli olmadığını belirterek tanığın istinabe yoluyla yeniden dinlenilmesini talep etmiştir.

13. Yine aynı celsede başvuru müdafiinin talebi Mahkemece "tanık [C.Y.nin] tekrar dinlenmesinin mahkememizce bizzat kendisi dinlendiğinden esasa etkili olmayacağından ve dosyanın tutuklu iş olması da değerlendirilerek dosyayı sürüncemede bırakacağı anlaşıldığından istinabe yolu ile yeniden dinlenmesi talebinin reddine" gerekçesiyle kabul edilmemiştir.

14. 28/6/2019 tarihli altıncı ve 5/7/2019 tarihli yedinci celselerde iddia makamı esas hakkında mütalaa sunmuştur. 11/7/2019 tarihli sekizinci ve son celsede başvurucu ve müdafii esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmalarını yapmıştır. Mahkeme, başvurucunun üzerine atılı olan cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, tasarlayarak ve kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle kasten öldürme, cebir ve tehdit kullanılarak silahla birden fazla kişi tarafından birlikte kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, ruhsatsız ateşli silahlarla mermileri satın alma veya taşıma veya bulundurma suçlarından hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

15. Mahkemenin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...tanık [C.Y.nin] beyanlarıyla, tanık [B.E.nin] beyanlarının birbirlerini destekler nitelikte olduğu; sonuç olarak tanık [C.Y.nin] beyanına göre 'Fransız 10'lusu' olarak tabir edilen tabancanın kurye tanık [M.K.ya] örgütün 'temiz ilişki' tabir ettiği şüpheli Murat Canım [başvurucu] tarafından verildiğini ve [M.K.nın] d[e] tabancayı yine örgüt tarafından 'temiz ev' tabir edilen [C.Ö.ye] ait yerini gösterdiği eve [Ş.Y.ye] ulaştırılmak üzere bıraktığını beyan ederek sanığı [başvurucu] teşhis ettiği, olayda [Ş.Y.] tarafından kullanılan tabancanın söz konusu itirafçı ifadesinde geçen ve 'Fransız 10'lusu' tabir edilen tabanca olduğunun kollukça düzenlenen olay yeri inceleme tespit tutanağından da anlaşıldığı hususları, kül halinde değerlendirildiğinde;

Gizli tanık [B.E.] ve [C.Y.nin] dosya kapsamında yer alan beyanlarının birbirleriyle olay örgüsüyle uyumlu oldukları tespit edilmiş, tanık [C.Y.nin] mahkememizce alınan beyanlarında önceki beyanlarıyla uyumlu beyanlarda bulunmuş her ne kadar daha sonrasında dosya kapsamına sanık avukatları tarafından sunulan Almanya'ya yasa dışı yollardan giderek oradan göndermiş olduğu dilekçeleri ile önceki beyanlarını inkar edip yeni kurmaca beyanlarda bulunmak istediğini beyan etmiş ise de ,bu beyanların yukarıda ismi geçen anılan terör örgütünün baskı ve korkusu altında verildiğinden yargı mercilerinde daha önce vermiş olduğu beyanların sanık avukatlarının iddia ettiğinin aksine soruşturma aşamasında avukat eşliğinde mahkememiz huzurunda alınan beyanlarında ise naip hakim eşliğinde alındığından hiç bir baskı ve zorlama altında alınmadığının kabulüyle sanık ve sanık müdafilerinin tanık [C.Y.nin] istinabe yoluyla tekrar dinlenilmesi talepleri dosyayı sürüncemede bırakacağından, dosyanın esasına yeni bir katkı sunmayacağından mahkememizce sanık ve sanık müdafilerinin bu yöndeki talepleri kabul edilmeyerek tanık [C.Y.nin] soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki beyanlarına mahkememizce itibar edilmiştir.

[Ş.Y.] ve [B.D.] isimli örgüt mensupları tarafından 31/03/2015 tarihinde gerçekleştirilen İstanbul Cumhuriyet Savcısı [M.S.K.nın] silahla vurularak şehit edilmesi eyleminde kullanılan silahı örgütsel amaçlarla organik bütünlük içerisinde temin ederek sanık [M.K.ya] verdiği, [M.K.nın] d[e] eylemcilerden olan ve olay tarihi itibariyle kuryeliğini yaptığı silahı

[Ş.Y.ye] vererek fiilin işlenmesinde kullanılan araçlarından birini sağlamak suretiyle üzerine atılı Tasarlayarak ve Kişinin Yerine Getirdiği Kamu Görevi Nedeniyle Kasten Öldürmeye yardım etme suçunu işlediği...

Sanığın üzerine atılı Cebir ve Şiddet Kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Öngördüğü Düzeni Ortadan Kaldırmaya veya Bu Düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs suçu bakımından ise, Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre suç tanımında belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir fiil işlenmesi hususunda iştirak iradeleri bulunan sanıklar hakkında Türk Ceza Kanununun 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçu yönünden iştirakin her şeklinin uygulanması mümkündür . Mensup olduğu örgütle kurduğu bağ nedeniyle örgütsel faaliyet kapsamında işlenen anayasayı ihlal suçuna ilişkin planlama, hazırlık ve icra organizasyonundan haberdar olmak suretiyle somut olayda ki yargı faaliyetini hedef alan adalet teşkilatının ve güvenli huzur ortamının sağlanması amacıyla çaba sarf eden cumhuriyet savcısının makamında rehin alınarak şehit edilmesi olayının ülke çapında yarattığı büyük vehamet, yargı erkinin işlevsiz bırakılma çabasına yönelik bu eyleme; sanığın olayın en önemli araçlarından olan silahı temin etme icra hareketiyle gerçekleştirdiği, dolayısıyla bu suç yönünden icra hareketleri için gerekli hazırlıkları yapanların müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları gerektiğine ilişkin yargıtay kararları da göz önüne alınarak sanığın üzerine atılı Cebir ve Şiddet Kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Öngördüğü Düzeni Ortadan Kaldırmaya veya Bu Düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs suçunu işlediği...

Adliyede ki makam odasında [B.D.] ve [Ş.Y.nin] şehit savcının odasına girdikleri andan etkisiz hale getirildikleri zaman dilimine kadar rehin alma eylemini gerçekleştirdikleri, sanığında bu eylemde kullanılan silahı temin etme suretiyle Cebir ve Tehdit Kullanılarak, Silahla, Birden Fazla Kişi Tarafından Birlikte, Kişinin Yerine Getirdiği Kamu Görevi Nedeniyle Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılmaya Yardım Etme suçunu, ayrıca Olayda kullanılan silahın da 6136 sayılı Kanunun 13/1 maddesine muhalefet niteliğinde olduğu değerlendirilerek üzerine atılı suçu işlediği..."

16. Başvurucu, istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra hakkında tek belirleyici delilin tanık C.Y.nin beyanı olduğunu, tanığın kovuşturma aşamasında ifadesini tehdit altında ve zorla verdiğini söylediğini, tanığın istinabe yoluyla tekrardan dinlenilmesi talebinin Mahkemece reddedildiğini belirtmiştir.

17. Başvurucunun istinaf talebi İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 21/11/2019 tarihli kararıyla ruhsatsız ateşli silahlarla mermileri satın alma veya taşıma veya bulundurma suçu bakımından kesin, diğer suçlar yönünden ise temyiz yolu açık olmak üzere esastan reddedilmiştir.

18. Temyiz yolu açık olarak verilen karara karşı başvurucu, temyiz kanun yoluna başvurmuş; temyiz dilekçesinde istinaf dilekçesinde ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

19. Başvurucunun temyiz talebi üzerine (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi 16/6/2020 tarihli ilamıyla istinaf başvurusunun esastan reddi kararını onamıştır.

20. Başvurucu, nihai hükmü 3/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Suç İsnadına Bağlı Tutmaya İlişkin Şikâyet

22. Başvurucu; soruşturma dosyasına erişiminin kısıtlandığını, soruşturma aşamasında tutukluluk işlemine etkili şekilde itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa Mahkemesi Mehmet Emin Kılıç (B. No: 2013/5267, 7/3/2014) ve Mehmet Şimşek (B. No: 2018/10953, 22/7/2020) kararlarında sulh ceza hâkimliğinin yapısı, tutuklamanın hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması, tutukluluk incelemelerinin veya tahliye taleplerinin geç ya da hiç değerlendirilmemesi gibi bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvuruların ilk derece mahkemesinin nihai kararını verdiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmadığı gerekçesiyle süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır (Mehmet Emin Kılıç, §§ 19-32; Mehmet Şimşek, §§ 47-70).

24. Anılan kararlarda belirtilenlere benzer şikâyetler içeren somut başvuruda kişi hürriyeti güvenliği hakkına yönelik ihlal iddialarının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

2. Mahkûmiyete Bağlı Tutmaya İlişkin Şikâyet

25. Başvurucu; somut delile dayanmaksızın mahkûm edildiğini, hükümden sonra da tutukluluğunun devam ettiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Anayasa Mahkemesi Ç.Ö. ([GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018) kararında mahkûmiyete bağlı tutmanın hukuka aykırı olduğu, kanun yolu aşamasında tahliye taleplerinin veya resen tutukluluk incelemelerinin yapılmaması gibi bir mahkûmiyete bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varılmıştır (Ç.Ö., §§ 27-53). Benzer şikâyetler içeren somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelere göre kişi hürriyeti güvenliği hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucu; hakkında aleyhe beyanda bulunan tanığın beyanını zorla ve tehdit altında verdiğini belirtmesine rağmen tanığın yeniden dinlenilmesi talebinin Mahkeme tarafından reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

29. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği

vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde bir suç ile itham edilen herkesin iddia tanıklarını sorguya çekme hakkı olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının tanık sorgulama hakkını da kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Serdar Batur, B. No: 2014/15652, 24/5/2018, § 41).

30. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaların ileri sürüldüğü başvurulara ilişkin olarak birçok kararında tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir. Diğer yandan bir mahkûmiyet -sadece veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014, §§ 34-56; Az. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015, §§ 46-67; Levent Yanlık, B. No: 2013/1189, 18/11/2015, §§ 67-77; İsmet Özkorul, B. No: 2013/7582, 11/12/2014, §§ 44, 45).

31. Somut olayda Mahkeme, tanık C.Y.nin başvurucunun Cumhuriyet savcısının şehit edilmesinde kullanılan silahı temin ettiğine ilişkin beyanına istinaden mahkûmiyet sonucuna ulaşmıştır. Bu hüküm, istinaf ve temyiz aşamalarından geçerek kesinleşmiştir.

32. Başvurucu, hakkında aleyhe beyanda bulunan tanığın söz konusu beyanını zorla ve tehdit altında verdiğini belirtmesine rağmen tanığın yeniden dinlenilmesi talebinin Mahkeme tarafından reddedildiğini şikâyet etmiştir. Başvurucu, söz konusu şikâyetinde tanık C.Y.nin kendisi tarafından hazırlanıp noter tarafından onaylanmış, Almanya'dan gönderilen 17/6/2019 tarihli bir dilekçe sunduğunu, bu dilekçe doğrultusunda yeniden istinabe yoluyla dinlenilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucunun tekrar dinlenilmesini istediği tanık, Mahkemece dinlenilmiştir (bkz. § 5). Söz konusu tanığın Mahkeme huzurunda dinlenilmesi sırasında başvurucu ve müdafii duruşmada hazır bulunmuş, tanığa soru sorma imkânına sahip olmuştur.

33. Her ne kadar tanık C.Y. Mahkemeye sunduğu 28/6/2019 tarihli dilekçede başvurucu ile ilgili aleyhe ifade vermesi için tehdit edildiğini ve zorlandığını belirtmiş, başvurucu ve müdafii 28/6/2019 tarihli altıncı celsede tanık C.Y.nin gözaltında bulunduğu sırada polis memurları ve MİT görevlilerinin kendisi ile görüştüğünü beyan ettiğini ve tanığın istinabe yoluyla tekrardan dinlenilmesini talep etmiş ise de söz konusu talep, Mahkemece reddedilmiştir (bkz. § 13). Tanık baskı altında ifade verdiğini sonradan beyan etmişse de yargılama sırasında mahkemenin soruşturma aşamasındaki ifadeyle yetinmediği ve SEBGİS suretiyle dinlenen tanığın başvurucu ve müdafiinin de sorgulama imkânı bulduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla duruşmada hazır olarak dinlenilen, başvurucu ve müdafii tarafından duruşmada sorguya çekilen ve soru sorulan tanığın yeniden istinabe yoluyla dinlenilmemesinin yargılamanın bir bütün olarak adilliğine zarar vermediği ve bunun tanık sorgulama hakkına aykırılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Diğer İhlal İddiaları

35. Başvurucu; somut delillere dayanmaksızın haksız yere cezalandırıldığını, tahkikatın genişletilmesi talebinin reddedildiğini, istinaf ve temyiz kanun yollarındaki incelemelerin duruşmalı yapılmadığını, kararın yeterli gerekçe içermediğini, kesin hükümden önce suçlu sayıldığını ileri sürmüştür.

36. Başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Ahmet Sağlam (B. No: 2013/3351, 18/9/2013, §§ 43-46) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasının Ferhat Kara ([GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 162) ve Adnan Şen ([GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, § 159) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, aleni yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Feyyaz Bayram (B. No: 2014/7822, 16/11/2016, §§ 84-86) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının Abdullah Topçu (B. No: 2014/8868, 19/4/2017,§§ 74-79) ve Yasemin Ekşi (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 53-65)kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasının Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Suç isnadına bağlı tutmaya ilişkin şikâyetler yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkûmiyete bağlı tutmaya ilişkin şikâyetler yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİHAT EKMEZ

B. No: 2020/27067 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27067

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİHAT EKMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27067)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Nihat EKMEZ

Vekili : Av. Osman CİNGÖZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun, aylık açık görüş sırasında yapmış olduğu zafer işareti nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, hükümlü olarak İzmir 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucu, aylık açık görüş gününde görüşmecileriyle kendilerine ayrılan saat ve yerde açık görüşü tamamlamasından sonra zafer işareti yapmıştır. Görüşmeye gelen ziyaretçilerin de zılgıt atıp zafer işareti yaptıkları tutanakla tespit edilmiştir. Bunun üzerine başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asma veya teşhir etme eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 11 gün hücreye koyma cezası verilmesine karar vermiştir.

Disiplin Kurulu kararında, başvurucu ve ziyaretçilerinin PKK silahlı terör örgütüne olan desteklerini göstermek ve örgütün propagandasını yapmak amacıyla zafer işareti yaptıklarını belirtmiştir.

5. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Karşıyaka İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği Disiplin Kurulu kararının yasa ve yönetmeliklere uygun olduğunu ifade ederek 1/6/2020 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararının mevcut durum, usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle anılan itirazı 15/6/2020 tarihinde reddetmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 23/6/2020 tarihinde tebliğ aldıktan sonra 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; yapmış olduğu davranış ve hareketlerin hiçbir şekilde şiddeti teşvik etmediğini ve şiddet içermediğini, ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını, verilen cezanın keyfî olduğunu, Hâkimliğin gerekli incelemeyi yapmadan muhakkik raporuna dayanarak itirazını reddettiğini yine Mahkemenin de itirazında belirtiği hususları incelemediğini belirterek ifade özgürlüğünün, adil yargılanma hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin somut olayla benzer olaylarda verdiği bazı kararlara ve Disiplin Kurulunun ve yargı mercilerinin gerekçelerine yer verilmiştir. Daha sonra Bakanlık, başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.

12. Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleşen açık görüş sırasında yaptığı davranış nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Ceza İnfaz Kurumunda açık görüş sırasında yaptığı bir işaret nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

15. Müdahaleye dayanak olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (k) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin

gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

16. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

17. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

18. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun’un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçlarından birini oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun yaptığı eylemin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

19. Somut olayda başvurucu hakkında, açık görüş sırasında yaptığı zafer işareti nedeniyle disiplin cezası uygulanmıştır. İdarenin kararında, genel bazı açıklamalarda bulunulmuş olup yapılan işaretin ve ziyaretçilerin gerçekleştirdiği zılgıt eyleminin hangi bağlamda suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asma veya teşhir etme kapsamında kaldığı noktasında bir değerlendirme yapılmamıştır. İnfaz Hâkimliği ile Mahkemenin de bu hususları somutlaştırmadıkları görülmektedir.

20. Öte yandan şikâyet başvurusunda başvurucu yapılan eylemlere ilişkin savunmasında zılgıt atmanın siyasi bir anlamının olmadığı, sevinci ifade eden kültürel bir davranış olduğunu belirtmiştir. Yine zafer işaretinin de terör örgütü sembolü olarak değerlendirilemeyeceğini savunmuştur. Ancak yargı mercilerinin kararlarına bakıldığında

başvurucunun savunmasına karşın bir değerlendirme bulunmadığı gibi yapılan davranışın Kurumun düzeni ve güvenliği üzerindeki etkisi yönünden de hiçbir açıklamaya yer verilmediği anlaşılmaktadır.

21. Sonuç olarak somut olayda başvurucunun gerçekleştirdiği davranışın suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asma veya teşhir etme eylemini işlediği ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya konulamamıştır. Başvurucunun 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinde öngörülen kurumda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması için zorunlu mevzuat ve emirleri ihlâl ettiği de Disiplin Kurulu ve yargı mercilerince değerlendirilmemiştir.

22. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3), B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve yargı mercileri, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne 11 gün hücreye koyma cezası vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespiti, infazın durdurulması ve disiplin cezasının iptali ile 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA

OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2020/1500, K.2020/1920) GÖNDERİLMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihindekarar verildi.

KARŞIOY

1. Başvurucunun, açık görüş gününde ziyaretçileriyle açık görüşü tamamlanmasından sonra zafer işareti yapmış ve ziyaretçilerin de zafer işareti karşısında zılgıt atıp zafer işareti yaptıkları tutanakla tespit edilmesi karşısında, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu tarafından; “Başvurucu ve ziyaretçilerinin PKK silahlı terör örgütüne olan desteklerini göstermek ve örgütün propagandasını yapmak amacıyla zafer işareti yaptıklarını” belirtilerek başvurucu hakkında “11 gün hücreye koyma cezası” verilmesine karar verilmiştir.

2. Çoğunluğun “Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleşen açık görüş sırasında yaptığı davranış nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikayetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Anayasa’nın 26. Maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine” şeklindeki görüşüne katılmamaktayım.

3. Ceza İnfaz Kurumları kanunla belirlenmiş kendine özgü şartları ve kuralları olan kurumlardır. Kişi hürriyetinin kanundan kaynaklanan yetkiye dayanılarak kısıtlanması söz konusudur. Ceza İnfaz Kurumlarında belirli bir disiplinin sağlanmasının da yine mevzuat ve işin doğası gereği zorunlu olduğu unutulmamalıdır.

4. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un 44/3-k maddesi, 11 günden 20 güne kadar hücre cezasını gerektiren eylemler; “Suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek.” olarak belirtilmiştir.

5. Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen istisnalar gereğince ifade özgürlüğü mutlak bir hak niteliğinde olmayıp sınırlanabilir niteliktedir. Ceza İnfaz Kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi cezaevinde güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik mahkumların sahip olduğu haklara (somut olayda ifade hürriyeti) sınırlama getirilmesi mümkündür.

6. Başvurucunun eliyle zafer işareti yapması ve ziyaretçilerinin toplu bir şekilde zılgıt atmaları eylemleri birlikte değerlendirildiğinde, Ceza İnfaz Kurumlarında güvenliği ve disiplini bozacak nitelikte olduğu aşikârdır. Bunun neticesi olarak da Ceza İnfaz Kurumlarında güvenliği ve disiplini bozacak eylemlerin müeyyideye bağlanması tek başına ifade özgürlüğünün ihlali sonucunu doğurmayacaktır. Kaldı ki, söz konusu eylem için ilgili Kanunda 11 günden 20 güne kadar hücre cezası öngörülmüş olmakla birlikte Başvurucuya disiplin cezasının alt sınırından (11 gün) tatbik edilmiştir.

7. Sonuç olarak Başvurucu hakkında uygulanan disiplin cezasının, haklı sebeplere dayanması, Kanuni dayanağının bulunması ve meşru amacının da bulunduğunu düşündüğüm için çoğunluğun görüşüne iştirak etmemekteyim.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

ERDAL ÇELİK

B. No: 2020/27878 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27878

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDAL ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27878)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Erdal ÇELİK

Vekili : Av. Cahit ÇİFTÇİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda gerçekleşen fiziksel şiddet ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bursa E Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunun (İnfaz Kurumu) açık kısmında hükümlü sıfatıyla barındırılan başvurucunun kapasite fazlalığı nedeniyle Bilecik Gölpazarı Açık Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmesine karar verilmiştir. 25/5/2017 tarihinde nakil için sevk otobüsünün yanına gelen başvurucu, sevke itiraz etmiştir. Bir infaz koruma memuru zor kullanmak suretiyle başvurucuyu sevk otobüsüne bindirmiştir. Bu olaya ilişkin olarak düzenlenen bir tutanak yoktur ve Kurum idaresi tarafından bir disiplin soruşturması da yapılmamıştır.

3. Başvurucu 12/7/2017 tarihli dilekçesi ile olay anlatımı yapmış ve sevk esnasında kendisine fiziksel şiddet uygulandığı ve sağlıklı şekilde girmiş olduğu infaz kurumunda bu olay nedeniyle felçli hale geldiği iddiasıyla Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık)

nezdinde şikâyetçi olmuştur.

4. Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında sevkin gerçekleştiği gün yolda rahatsızlanan başvurucunun tedavi evrakı ambulansla götürüldüğü Bilecik Devlet Hastanesinden istenmiştir. Bilecik Devlet Hastanesinden gönderilen tedavi evrakından başvurucu için serebrovasküler hastalık (beyin damarlarında kan akışının zayıflaması veya tamamen durması ya da beyin damarlarının yırtılması sonucu gelişen kanama nedeniyle ortaya çıkan hastalıkların tamamı) tanısı konulduğu görülmüştür.

5. Başvurucu hakkındaki sağlık raporları şöyledir:

i. Gölpazarı İlçe Devlet Hastanesinde düzenlenen 13/7/2017 tarihli genel adli muayene raporuna başvurucunun vücudunun sağ tarafını hissetmediğini ve sol kolunda titreme olduğunu söylediği not edilmiş ve "Hastanın yapılan nörolojik muayenesi sonucunda ... Kas gücü sağ kolda 2/5, sol kolda 5/5, sağ bacakta 4/5, sol bacakta 5/5, sağ kolda duyu kaybı, sağ bacakta duyu azalması, sol kol ve sol bacakta duyu normal tespit edilmiştir... Sol kolda tremor [titreme] mevcuttur." tespitine yer verilmiştir.

ii. Kocaeli Devlet Hastanesince düzenlenen 23/3/2018 tarihli raporda; yapılan nöroloji muayenesinde başvurucunun şuurunun açık olduğu, kemik veter reflekslerinin normal olduğu ancak sağ bacağını oraklayarak (hemiplejik yürüyüşe oraklayarak yürüme de denir. Adım atarken ayak bileğini ve dizini kıvıramadığından hasta, bacağına kalçadan dışa ve öne doğru geniş bir kavis çizdirerek adım atabilir.) yürüdüğü, her iki elde kasılma olduğu, mevcut hâli ile hastanın konversif bozukluk (bireyin temelde fizyolojik bir nedeni olmayan bedensel belirtiler göstermesi) açısından da psikiyatrik muayenesinin yapılmasının uygun olduğu ifade edilmiştir.

iii. Kocaeli Devlet Hastanesince düzenlenen 30/3/2018 tarihli raporda; yapılan psikiyatrik muayenede nöroloji bulguları ve davranış ile tutumları gözönüne alındığında konversiyon bozukluğunun düşünüldüğü belirtilerek altı ay boyunca psikiyatri polikliniğinde kontrol önerilmiştir.

iv. Bursa Adli Tıp Şube Müdürlüğünün 5/7/2018 tarihli raporunda; başvurucu hakkında alınan sağlık raporlarındaki tespitlere yer verildikten sonra raporun sonuç kısmında incelenen tıbbi belgelere göre şahsın hastalığının yaşamını tehlikeye sokmadığı, basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

6. Başvurucunun müşteki sıfatıyla alınan ifadesine göre;olay günü Gölpazarı Açık Ceza İnfaz Kurumuna sevk edileceğini öğrenen ve sevkin yapılacağı otobüse yakın bir yerde bulunan başvurucu Kurum müdürünü uzaktan görerek ona mazeretini anlatmak için bulunduğu yere doğru yöneldiği sırada infaz koruma memuru M.T. başvurucunun yanına yaklaşarak müdürün yanına gidemeyeceğini söylemiş, boğazını sıkarak "Gideceksin lan." diye bağırmış ve zorlayarak otobüse bindirmiştir. Yolda başvurucunun rahatsızlanması üzerine diğer mahpuslar otobüsün durdurulmasını istemişler ancak otobüsteki infaz koruma memurları, başvurucunun numara yaptığı gerekçesiyle bu isteği reddetmişlerdir. İki mahpus başvurucunun ağzına kaşık sıkıştırarak dilini yutmasını engellemişlerdir. Otobüsteki diğer mahpusların infaz koruma memurlarına durdurmamaları hâlinde otobüsü devireceklerini söylemeleri üzerine başvurucu infaz koruma memurlarının çağırdığı ambulansla hastaneye götürülmüştür.

7. Tanık olarak ifadesi alınan hükümlü O.H.T. başvurucu ile beraber toplam yirmi iki kişinin Gölpazarı Açık Ceza İnfaz Kurumuna sevk edildiğini, başvurucunun ailevi durumu nedeniyle

Gölpazarı'na gitmek istemediğini, bu nedenle İnfaz Kurumundan çıkmaya direndiğini, iki infaz koruma memurunun kollarına girerek başvurucuyu zorla otobüse doğru götürmeye çalışırken memur M.T.nin başvurucunun boğazını sıktığını, "Gideceksin lan." dediğini, otobüse bindirildikten sonra seyahat esnasında başvurucunun rahatsızlandığını belirtmiştir. Tanık sıfatıyla dinlenen diğer hükümlü M.D. başvurucu ile beraber sevk edildiğini, otobüsün içindeyken iki infaz koruma memurunun başvurucunun kollarına girerek diğer sevk edilen mahpuslarda olduğu gibi otobüse kadar başvurucuya eşlik ettiğini ve gördüğü kadarıyla boğaz sıkma ya da darbetme girişimi olmadığını söylemiştir.

8. Başsavcılık tarafından şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde infaz koruma memuru M.T. olay tarihinde o gün itibarıyla sevk edilecek olan başvurucunun kameriye önünde bayılma numarası yaparak yere düştüğünü, hemen yanına gidip onu kaldırdığını ve "Bu numaraları sen daha önce de yapmıştın. Kalk Erdal, ayılsan da bayılsan da bu sevke gideceksin." dediğini, bundan sonra başvurucuyu bıraktığını ve başvurucunun otobüse bindiğini, başvurucuyu zorla bindirmesi gibi bir durumun kesinlikle olmadığını ifade etmiştir. Soruşturma kapsamında tanık sıfatıyla ifadesine başvurulan bir diğer infaz koruma memuru ise olay yerine geldiğinde başvurucunun çoktan otobüse girdiğini ve bu yüzden bahçede yaşandığı iddia edilen olaylara şahit olmadığını söylemiştir.

9. Başsavcılık olayın yaşandığı yere ilişkin kamera görüntülerini Kurumdan istemiştir. Kurum tarafından düzenlenen 20/7/2017 tarihli tutanakta "Dijital ortamda harddisklerde otomatik olarak üzerine yazma sistemi ile kayıt edildiği ve boyut olarak yoğun harekete göre yer kapladığı için bahsedilen tarihte ve yerdeki kamera görüntüleri mevcut değildir." bilgisi yer almıştır.

10. Başsavcılık 9/7/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş; gerekçede özetle infaz koruma memurunun başvurucuyu sevk edildiği yere gitmek istememesi nedeniyle mevzuatın verdiği yetki dâhilinde güç kullanarak otobüse bindirdiğini, başvurucunun darbedildiğine dair soyut iddiası dışında kamu davası açmaya yeterli nitelikte delil elde edilemediğini, başvurucunun otobüsle seyahat ederken rahatsızlandığını ifade etmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına yapılan itiraz Bursa 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 31/3/2020 tarihinde reddedilmiştir.

11. Başvurucu 10/7/2020 tarihinde nihai kararı öğrenmesinin ardından 6/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

14. Başvurucu; fiziksel şiddet gördüğünü, uğradığı fiziksel şiddet nedeniyle felçli hâle geldiğini oysa İnfaz Kurumuna sağlık problemi olmayan bir insan olarak girdiğini, olay nedeniyle yaptığı şikâyet üzerine başlatılan soruşturmadaki ifadesine söylemediklerinin de eklendiğini ve maddi gerçekle örtüşen etkili bir soruşturma yapılmadığını ileri sürmüştür. Konuya ilişkin insan hakları yargısı içtihadı sunulan Adalet Bakanlığı görüşünde, adli makamların tespitinden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmadığı belirtilmiştir.

15. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü öncelikle negatif yükümlülük olarak kamu otoritelerinin kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirdiği gibi pozitif yükümlülük olarak da devlete kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Sınırları belli bazı durumlarda, mevzuata uygun olarak ve sadece kaçınılmaz hâllerde aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilmektedir. Bununla beraber fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller prensip olarak kötü muamele yasağını ihlal edecektir. Devletin Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin kötü muameleye ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde yürütülmesi gereken ceza soruşturmasının etkili kabul edilebilmesi için derhâl başlatılması, sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi, olayı çevreleyen tüm koşulları aydınlatması, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması, özenle yürütülmesi ve suç tespit edildiği takdirde eylemle orantılı bir ceza ile sonuçlandırılması gerekir. Yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdırlar. Kontrol altındaki kişilerin vücutlarında bir yaralanma tespit edilmişse ve kötü muamele iddiaları da varsa yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü idari ve yargısal kurumlarıyla devlete aittir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015; Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013).

18. Somut başvuruya konu 25/5/2017 tarihli olayda başvurucu, infaz koruma memuru M.T.nin boğazını sıktığını ve bu müdahale sonrası vücudunun sağ yanının felç olduğunu, sol yanında ise titreme meydana geldiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun tanık olarak gösterdiği hükümlü O.H.T. de tanık sıfatıyla verdiği beyanda bu memurun başvurucunun boğazını sıktığını gördüğünü söylemiştir. İnfaz koruma memuru M.T. ise başvurucunun boğazını sıkmadığını savunmuştur. Başsavcılığın kararında da kabul edildiği üzere başvurucunun, barındırıldığı İnfaz Kurumundan bir başka bir yer infaz kurumuna nakledilmesine karşı çıktığı, bir infaz koruma memurunun zor kullanmak suretiyle nakil için bekleyen otobüse başvurucuyu bindirdiği hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

19. Bunun yanında Başsavcılıkça başvurucunun iddia ettiği yaralanmasının infaz koruma memurunun boğazını sıkması neticesi oluşup oluşamayacağının tıbbi raporlar ile tespit edilmesinin düşünülmemiş olması nedeniyle, başvurucunun İnfaz Kurumuna herhangi bir sağlık sıkıntısı olmadan girmişken yaşanan bu olay nedeniyle felç kaldığı iddiasının denetlenmesi mümkün olamamıştır.

20. Olayın yaşandığı gün başvurucunun yolda rahatsızlanması üzerine götürüldüğü hastanede düzenlenen tedavi evrakında (bkz. § 4) yer verilen tanı ile 13/7/2017 tarihinde düzenlenen adli muayene raporundaki (bkz. § 5-i) tespitler, müdahalenin meydana geldiği gün ve vücut bölgesi dikkate alındığında örtüşmektedir. Bu durumda; Başvurucunun

vücudunun sağ yanında bir duyu kaybı olduğu yönünde tespit içeren adli muayene raporu (bkz.§ 5-i) ile reflekslerinin normal olduğu ancak sağ bacağını oraklayarak yürüdüğü ve her iki elde kasılmanın mevcut olduğu, bu durumun ise fizyolojik değil psikolojik olabileceği tespitini içeren raporlar (bkz. §§ 5-ii, 5-iii) göz önüne alındığında Başsavcılıkça da kabul edilen zor kullanma eylemi ile ortaya çıkan bu sonuç arasında bir illiyet bağının bulunup bulunmadığının eldeki tüm sağlık raporları ile tedavi evrakında yer alan bilgilerin de göz önünde bulundurularak hazırlanacak olan bir sağlık raporu ile tespitinin soruşturmanın etkinliği adına oldukça önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

21. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve olaya ilişkin makul/doyurucu bir açıklama yapılması soruşturma makamının yükümlülüğüdür. Soruşturma sürecinde ve soruşturma sonunda verilen kararda maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için yeterli bir açıklama/belirleme yapılmadığı gözönünde bulundurulduğunda soruşturmanın etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin ilkelerle bağdaşmadığı değerlendirilmiştir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

23. Kötü muamele yasağının maddi boyutunun da ihlal edildiği iddialarının incelenebilmesi için olayı çevreleyen maddi koşullar, inceleme yapmaya olanak verecek şekilde aydınlatılmalıdır. Olayın aydınlatılması ise ihlal iddiaları ile ilgili etkili bir soruşturma yapılmasına bağlıdır. Dolayısıyla kötü muamele yasağının maddi boyutu bakımından ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi, devletin etkili soruşturma yükümlülüğünü gerektiği gibi yerine getirip getirmediğinin tespitine bağlıdır. Bu nedenle başvurucunun kolluk görevlilerinin fiziksel şiddetine uğradığı iddiasınınAnayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altında alınan kötü muamele yasağının usul boyutu yönünden incelenmesi gerekli ve yeterli görülmüştür.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen, kamu makamlarının eylemlerinden ve soruşturma merciinin kovuşturmaya yer olmadığına dair kararından kaynaklanan hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği Cumhuriyet başsavcılığınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul

boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Bursa Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2017/59051) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMED ORHAN

B. No: 2020/33385 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/33385

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMED ORHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/33385)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Muhammed ORHAN

Vekili : Av. Nayim ULAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmazın dava yoluyla tapusunun iptal edilerek orman vasfıyla Hazine adına tescilinden dolayı uğranılan zararın tazmini talebiyle açılan davanın tapu iptal ve tescil davasına ilişkin kararın usulüne uygun olarak tebliğ edilmediği yönündeki iddialar dikkate alınmaksızın zamanaşımından reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Tapu İptal ve Tescil Davasına İlişkin Yargılama Süreci

2. İzmit Orman İşletme Müdürlüğü tarafından başvurucu (davalı) aleyhine, hissedarı olduğu Kocaeli ili, İzmit ilçesi, Yenice köyünde bulunan 2411 parsel numaralı ve 87.000 m² yüzölçümlü taşınmazın orman vasfında olduğundan bahisle tapusunun iptali ve Hazine adına tescili talebiyle Kocaeli 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır.

3. Mahkeme keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırarak düzenlenen bilirkişi raporunu hükme esas almak suretiyle söz konusu taşınmazın 26.250 m²lik kısmının orman vasfında olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, bu kısma ait tapu kaydının iptali ile orman olarak

Hazine adına tesciline 19/7/1994 tarihinde karar vermiştir. Bu karar, İzmit Orman İşletme Müdürlüğünün temyiz kanun yoluna başvurması üzerine Yargıtay (Kapatılan) 20. Hukuk Dairesi (Daire) tarafından 4/10/1999 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

4. Yargılamanın tarafı olan davalılar vekili tarafından 8/8/2016 tarihinde Mahkemeye sunulan dilekçe ile kesinleşme şerhinin kaldırılarak Mahkeme kararının bozulmasına dair temyiz talebinde bulunulmuştur. Temyiz dilekçesinde, davalılardan S.O.nun mirasçılarının İzmit Tapu Sicil Müdürlüğüne intikal için gittiklerinde uyuşmazlık konusu taşınmazın bir kısmının tefrik edilerek Hazine adına tescil edildiğini öğrendiğini ve bunun üzerine 29/7/2016 tarihinde dava dosyasını incelemek amacıyla Mahkemeye başvurduğu belirtilmiştir. Mahkeme arşivinde bulunan dosyanın aynı tarihte incelenmesi neticesinde Mahkeme kararının, İzmit Orman İşletme Müdürlüğünün temyiz dilekçesinin ve Daire onama kararının 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 35. maddesine aykırı olarak usulsüz tebliğ edildiğini tespit ettikleri ifade edilmiştir.

5. Davalıların talebinin incelenmesi neticesinde Mahkemece 19/7/1994 tarihli karara ilişkin kesinleşme şerhinin kaldırılmasına, davalıların temyiz dilekçesinin ve işbu kararın İzmit Orman İşletme Müdürlüğüne tebliğine ve temyiz talebi ile ilgili diğer işlemlerin yapılmasına ilişkin 11/8/2016 tarihinde ek karar verilmiştir. Ek kararın gerekçesinde; davalılara dava dilekçesinin tebliği dışında diğer tebligatların usulüne uygun yapılmadığından verilen kesinleşme şerhinin yerinde olmadığı belirtilmiştir. Kesinleşme şerhi idari bir işlem olup talep üzerine veya mahkemece kendiliğinden kaldırılabileceğinden usulsüz tebliğe dayalı kesinleşmemiş bir hükme kesinleşme şerhi verilmesinin hukuki sonuç doğurmayacağı ifade edilmiştir.

6. Davalılar vekili tarafından 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine göre Hazine aleyhine maddi tazminat davası açacakları gerekçesiyle 20/10/2016 tarihinde Mahkemeye temyizden feragat dilekçesi sunulmuştur. Söz konusu feragat talebi doğrultusunda Dairece 7/11/2016 tarihinde temyiz dilekçesinin feragat nedeniyle reddine karar verilmiş ve bu karar 16/1/2017 tarihinde kesinleşmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu 4721 Sayılı Kanun'un 1007. Maddesi Gereğince Açılan Maddi Tazminat Davasına İlişkin Yargılama Süreci

7. Başvurucu tarafından, tapu kaydı yargı kararı ile iptal edildiğinden dolayı uğranılan zararın tazmini talebiyle Hazine aleyhine Kocaeli 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) maddi tazminat davası açılmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi, davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; nihai karar vermek suretiyle davadan elini çeken ve kesinleşme şerhi vererek kararın infazını sağlayan Mahkemenin ek karar vererek kararı yeniden tebliğe çıkarmak suretiyle başvurucuya temyiz imkânı sağlamasının yasal dayanağının bulunmadığı belirtilmiştir. Mahkeme kararının 4/10/1999 tarihinde kesinleştiği ve tapu kaydının 21/5/2008 tarihinde orman olarak kaydedildiğinin sabit olduğu, yargılamanın yenilenmesi yolu yerine Mahkemeye başvuruda bulunarak kesinleşmenin iptali ile yeni bir kesinleşme şerhi verilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. 1999 yılında tapu kaydının hükmen iptal edilmesi nedeniyle tapu kaydına güvenerek iyi niyetle malik olan başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale edildiği iddiasıyla maddi tazminat talebini 10 yıllık hak düşürücü süre içerisinde ileri sürmediği vurgulanmıştır.

8. Bu karara karşı başvurucu tarafından istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf

başvurusunun kabulüne, Asliye Hukuk Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; nihai karar vermek suretiyle davadan elini çeken ve kesinleşme şerhi vererek kararın infazını sağlayan Mahkemenin ek karar ile kesinleşme şerhini kaldırarak kararı yeniden tebliğe çıkarıp temyiz incelemesinden geçen karar için yeniden temyiz imkânı sağlamasının hukuki ve yasal dayanağının olmadığı belirtilmiştir. Başvurucu vekili tarafından sunulan 8/8/2016 tarihli temyiz dilekçesinde yapılan tebligatların usulsüz olması sebebiyle kesinleşme şerhinin kaldırılarak kararın esastan bozulması talep edildiği hâlde ek karar yönünden temyiz hakları varken bu haklarını kullanmayarak aleyhlerindeki kararın yeni tarihli olarak kesinleşmesini sağladıkları ifade edilmiştir. Hazinenin zamanaşımı defini ileri sürdüğü ve Mahkemenin taşınmazın tapusunun iptali ve orman vasfı ile Hazine adına tapuya tesciline ilişkin kararının kesinleştiği 4/10/1999 tarihi ile maddi tazminat davasının açıldığı 17/2/2017 tarihleri arasındaki geçen süre gözetildiğinde 10 yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu tespit edilmiştir. Ayrıca davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekirken, hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar verilmesinin hatalı olduğuna ancak bu durumun yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğine değinilmiştir.

9. Dairece, başvurucu tarafından Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı yapılan temyiz başvurusu reddedilmek suretiyle anılan karar onanarak kesinleşmiştir.

10. Başvurucu nihai hükmü 28/9/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

12. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

13. Başvurunun incelenmesi sürecinde başvurucu Ruhi ORHAN'ın 1/4/2023 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır. Vefat eden başvurucunun mirasçısının 11/1/2024 tarihli bildirim sonrasında 16/1/2024 tarihinde başvurunun devamı talebinde bulunduğu görülmüştür. Dolayısıyla eldeki bireysel başvurunun incelenmesine devam edilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucu, hissedarı olduğu taşınmazın orman vasfında olduğundan bahisle aleyhine açılan tapu iptal ve tescil davasının kısmen kabulüne ilişkin yargı kararının 1999 yılında kesinleştiğine dair şerhin Mahkemece ek karar ile kaldırıldığını, ancak bu karar gözetilmeden Hazine aleyhine açtığı maddi tazminat davasının zamanaşımı nedeniyle reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Bakanlık görüş yazısında; Anayasa'nın 169. maddesine göre başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilmediğini, adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği iddiası konusunda inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

16. Başvuru, gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

19. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, mahkemenin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz merciilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

20. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak yargı mercilerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin yargı mercilerinin açıkça keyfî olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece gerekçelerini denetleme gibi bir görevi olmadığı gibi söz konusu kararlardaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

21. Başvuru konusu olayda, başvurucu tapu iptal ve tescil davasına ilişkin kesinleşme şerhinin yargı kararı ile kaldırılmasına rağmen bu durumun 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi gereğince Hazine aleyhine açılan maddi tazminat davasında gözönünde bulundurulmadığını iddia etmiştir.

22. Maddi tazminat davasında Bölge Adliye Mahkemesi kararının gerekçesi iki hususa dayanmaktadır. Bunlardan ilki, Mahkemece ek karar ile tapu iptal ve tescil davasına ilişkin kesinleşme şerhi kaldırılarak temyiz incelemesinden geçen nihai karara karşı yeniden temyiz kanun yoluna başvurulamayacağıdır. Diğeri ise, ek kararın temyizi mümkün olduğu hâlde temyiz kanun yoluna başvurulmamasıdır. Daire de Bölge Adliye Mahkemesinin anılan gerekçelerine aynen katılmıştır.

23. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 302. maddesinin (4)

numaralı fıkrasında, kesinleşmiş bir karara, kesinleşme şerhinin kim tarafından ve nasıl verileceği kurala bağlanmıştır. Yargıtay kararlarında kesinleşme şerhi düzenlenmesinin idari bir işlem niteliğinde olduğundan hata hâlinde geri alınabileceği, ayrıca re'sen veya süreye bağlı kalınmaksızın yapılacak talepler üzerine düzenlenebileceği veya düzeltilebileceği belirtilmiştir.

24. Bu kapsamda Mahkeme tapu iptal ve tescil davasında yargılama süreci sona erdikten sonra davalıların talebi üzerine davalılara usulsüz tebligat yapıldığı gerekçesiyle 19/7/1994 tarihli kararına ilişkin kesinleşme şerhini kaldırarak gerekli tebligatların yapılmasına karar vermiştir. Kesinleşme şerhinin kaldırılmasına ilişkin ek kararda dava dilekçesi dışında diğer tebligatların usulüne uygun olarak yapılmadığı vurgulanmış, Mahkemenin tapu iptal ve tescil davasında verdiği 19/7/1994 tarihli kararın, İzmit Orman İşletme Müdürlüğünün temyiz dilekçesinin ve Daire onama kararının davalılara tebliğine ilişkin tebligatların iptaline hükmedilmiştir.

25. Ek kararla temyiz incelemesinden geçen bir karara ilişkin kesinleşme şerhinin kaldırılıp kaldırılamayacağı ve ek kararın temyize tabi olup olmadığı hususu hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup bu konuda değerlendirme yapmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte ek karar gözetilmeksizin tazminat davasının zamanaşımı nedeniyle reddedilme gerekçesinin bireysel başvuru kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi mümkündür.

26. Bölge Adliye Mahkemesi kaldırma kararında Daire ise onama kararında tapu iptal ve tescil davasının 4/10/1999 tarihinde kesinleştiği, Hazine aleyhine maddi tazminat davasının 17/2/2017 tarihinde açıldığı, Hazinenin zamanaşımı definde bulunduğu, dolayısıyla 10 yıllık zamanaşımı süresi dolduğundan hareketle sonuca varmıştır. Başvurucunun istinaf ve temyiz başvuru dilekçelerinde ileri sürdüğü usulsüz tebligat nedeniyle tapu iptal ve tescil davasına ilişkin kararın kesinleşmediği ve kesinleşme şerhi ek karar ile kaldırıldığından zamanaşımı süresinin dolmadığı iddiaları ise makul bir gerekçe ile cevaplandırılmamıştır. Bölge Adliye Mahkemesince salt ek karara hukuki bir değer atfedilmemesi ve tapu iptal ve tescil davasının 1999 yılında kesinleştiğinin kabulü gerekçe için yeterli görülmüştür.

27. Anayasa Mahkemesi, bazı kararlarında hukuk güvenliği ilkesinin bir gereği olarak kuralların öngörülebilir olması gerektiğinden açıkça bahsetmiş; hukuk güvenliğinin temel hak güvencelerinde korunan ortak değer olduğunu, hukuk devletinde hukuk normlarının öngörülebilir olması ve bireylerin tüm işlem ve eylemlerinde devlete güven duyabilmesi gerektiğini ifade etmiştir (AYM, E.2008/19, K.2010/17, 28/1/2010).

28. Başvurucu, Mahkemenin ek kararına güvenerek maddi tazminat davasını açmış, 1999 yılında kesinleşen tapu iptal ve tescil davasına ilişkin kesinleşme şerhinin kaldırıldığı ve yeni kesinleşme tarihinin 16/1/2017 olduğu vakıasını ileri sürmüştür. Ancak Bölge Adliye Mahkemesi başvurucuya dava dilekçesi dışında yapılan tebligatların usulsüz olduğu dolayısıyla tapu iptal ve tescil davasına ilişkin verilen kararın kesinleşmediğine dair ek kararın maddi tazminat davasındaki zamanaşımı süresinin hesaplanmasında hangi gerekçe ile dikkate alınmadığını açıkça ortaya koyamamıştır.

29. Kaldı ki Mahkemenin 13/3/2017 tarihli yazısıyla tapu iptal ve tescil davasına ilişkin kesinleşme şerhi tarihinin 26/6/2002 olarak kayıtlara geçtiği, temyiz dilekçesinin feragat nedeniyle reddine karar verilmesi neticesinde dosyanın kesinleşme şerhi tarihinin 16/1/2017 olarak düzeltilmesi gerektiği İzmit Tapu Sicil Müdürlüğüne bildirilmiştir.

30. Öte yandan ek karara karşı temyizden feragat edildiği görülmektedir. Feragatin gerekçesi 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi gereğince Hazine aleyhine maddi tazminat davası açılacağı şeklinde ifade edilmiştir. Etkili bir yol olduğu düşüncesiyle tazminat davası açmak amacıyla ek kararın temyizinden vazgeçildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi Yaşar Çoban kararında ölçülülük yönünden yaptığı incelemede, 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine dayalı tazminat davası yolunun Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18/11/2009 tarihli içtihadından sonra etkili ve elverişli hâle geldiğini belirtmiştir ([GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017).

31. Dolayısıyla yukarıdaki tespitler çerçevesinde Bölge Adliye Mahkemesinin tapu iptal ve tescil davasına ilişkin kesinleşme şerh tarihine yönelik iddiayı Mahkemenin ek kararını gözönünde bulundurarak değerlendirmesi gerekirken bu hususun makul ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmadığı sonucuna varılmıştır.

32. Bu itibarla Hazine aleyhine açılan maddi tazminat davasında başvurucunun yargılamanın sonucuna etkili nitelikteki iddiasının Bölge Adliye Mahkemesince incelenmesi gerekirken bu olgu tartışılmadan davanın zamanaşımı nedeniyle reddedildiği anlaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

34. Başvurucu; yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

35. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesine (E.2019/797, K.2019/835) iletilmek üzere Kocaeli 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2017/55, K.2019/155) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖNÜL MENGE VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/34287 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34287

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖNÜL MENGE VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34287)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucular : Gönül MENGE ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yeni koronavirüs (COVID-19) salgınına yönelik tedbirler kapsamında aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşlerin birbirleriyle iletişim kuramamaları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru tarihinde başvurucular ve eşleri aynı ceza infaz kurumunda bulunmaktadır. Başvurucular, COVID-19 salgını döneminde bulundukları ceza infaz kurumuna başvurarak aynı kurumda bulunan eşleriyle iç görüş yapma talebinde bulunmuştur. Kurumun İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı COVID-19 salgını nedeniyle alınan tedbirler kapsamında hem hastalığın bulaşma riskini hem de uygulamadaki fiziki yetersizlikleri gerekçe göstererek iç görüş yapma talebinin reddine karar vermiştir. Ayrıca kararda görüşme sağlanması esnasında hükümlü ve tutukluların izole edilmiş alanın dışına çıkmasının gerekeceği, bu durumun da salgın nedeniyle alınan önlemler açısından sorun teşkil edeceği ifade edilmiştir.

3. Başvurucular, aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşleriyle görüşme yapmalarına izin verilmemesi nedeniyle mağdur olduklarını vurgulayarak infaz hâkimliğine şikâyette bulunmuştur. İnfaz hâkimlikleri 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında

Yönetmelik'in (Yönetmelik) 9. maddesinde aynı ceza infaz kurumu içerisinde bulunan Yönetmelik'te sayılan kişilerden olan hükümlü ve tutukluların Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı emri ile birbirleriyle görüşebileceklerinin düzenlendiğini, somut talep bakımından Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı bir emrinin bulunmadığını kararlarında belirtmiştir. Bunun yanında ceza infaz kurumu kararında kamu düzeni ve ceza infaz kurumunun disiplin ve işleyişinin sağlanması şeklindeki kamu yararı arasında makul bir dengenin kurulduğu ve bilim kurulu kararı gereğince ceza infaz kurumunda iç görüşlerin hükümlü ve tutuklu açısından tehlike oluşturabileceği vurgulanmıştır.

4. Ayrıca infaz hâkimlikleri aynı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların salgının yayılmasını önlemek amacıyla birbirleriyle görüştürülmemesine ilişkin idarece karar alındığını, anılan kurum kararının ise usule ve yasaya uygun olduğunu belirterek başvuruculların şikâyetini reddetmiştir. Başvuruculların bu karara itirazları, infaz hâkimliği kararında usule ve yasaya aykırı bir husus bulunmadığı gerekçesiyle ağır ceza mahkemelerince reddedilmiştir.

5. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

6. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/34287 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir .

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular COVID-19 döneminde aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşleriyle iç görüş yoluyla iletişim kurma taleplerinin reddedildiğini belirterek eşleriyle iletişim kuramamaları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, başvuruculların şikâyetlerinin incelenmesinde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü koşullarının, ayrıca Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden temin edilen görüş ve ilgili belgelerin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

10. Başvurular, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Başvuruculların şikâyeti, aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşleriyle iletişim kurma taleplerinin COVID-19 salgınına yönelik tedbirler kapsamında reddedilmesine ilişkindir. Ceza infaz kurumunda bulunan kişilerin görüş hakkına yönelik kısıtlamaların aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Yunus Bulut, B. No: 2020/38826, 20/7/2023, § 42).

13. Ziyaret ya da görüş hakkı, 5275 sayılı Kanun'un 83. maddesinde yer alan açık bir düzenlemeyle hükümlülere tanınmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre hükümlüler; eş, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı ile haftada bir kez

görüşme yapma hakkına sahiptir. İlgili düzenlemede görüşlerin açık ve kapalı şekilde olacağı ifade edilmiş ancak görüşlere ilişkin şartların ve sürelerin ne şekilde belirleneceğine ilişkin hususların Bakanlık tarafından hazırlanan yönetmelikte yer alacağı açıklanmıştır. Ayrıca Anılan Kanun'un 116. maddesinde, ziyaret hakkını güvence altına alan düzenlemenin tutuklular yönünden de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır (Yunus Bulut, § 53). Yönetmelik'in 9. maddesinin (3) numaralı fıkrasında aynı ceza infaz kurumu ya da birden fazla ceza infaz kurumunun bir arada bulunduğu yerleşkedeki farklı kurumlarda barındırılmakta olan mahpusların Yönetmelik'in 9. maddesinin birinci fıkrasında sayılan kişilerden olması şartıyla görüşme yapabileceği belirtilmiştir.

14. Bunun yanında farklı yerleşkelerde veya farklı şehirlerde bulunan ceza infaz kurumlarında barındırılan mahpusların birbirleriyle yüz yüze görüştürülmeleri beklenemez. Ancak yakın aile bağı olan bu durumdaki mahpusların birbirleriyle uygun vasıtalar aracılığıyla görüştürülmelerinin sağlanması gerekir. Öte yandan aynı yerleşke içindeki farklı ceza infaz kurumlarında tutulan yakın aile bireylerinin gerekli güvenlik önlemleri alınarak mümkün olduğunca belirli dönemlerde yüz yüze görüştürülmeleri aile hayatına saygı hakkının gerekli kıldığı yükümlülüğün bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Nitekim belirtilen son hâlde, aile bireylerinin yüz yüze görüştürülmeleri kamusal makamlara katlanılması mümkün olmayan bir külfet yüklememektedir (Hüseyin Ekinci, 2016/38867, 3/7/2019, § 58; Murat Aydın, B. No: 2016/58533, 3/7/2019 § 56).

15. Aile hayatına saygı hakkına yönelik bir müdahalenin Anayasa'nın öngördüğü güvencelere uygun kabul edilebilmesinin ilk ve temel şartı ise müdahalenin kanuni dayanağının bulunmasıdır. Bu gereklilik, uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişletici yorum ve uygulamalar, kanun koyucunun getirmediği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir. Bu açıdan hak ve özgürlükleri sınırlandıran kurallara ilişkin yorum ve uygulamaların kuralın kapsamını genişletici nitelikte olmaması ve öngörülebilir sınırlar içinde kalması önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle derece mahkemelerinin hak ve özgürlükleri sınırlayıcı kuralların kapsamının geniş yorumlanması hususunda oldukça ihtiyatlı davranması gerekir (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 104; Mehmet Çetinkaya ve D.K. [GK], B. No: 2018/27392, 15/4/2021, § 45).

16. COVID-19 salgınının başlamasıyla birlikte ceza infaz kurumlarının toplu olarak yaşanan yerler olduğu ve bulaşıcı hastalıklar açısından risk oluşturduğu, bu bakımdan ceza infaz kurumlarında özel önlemlerin alınmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilerek 14/3/2020 tarihinden itibaren mahpusların açık ve kapalı görüş haklarına yönelik kısıtlamalar hayata geçirilmiştir. COVID-19 salgınına yönelik tedbirler kapsamında ceza infaz kurumundaki görüşlerin kısıtlanması nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olan Yunus Bulut kararında; Anayasa Mahkemesi kapsamı ve süresi öngörülebilir olmayacak şekilde idari makamlar tarafından ziyaret hakkının kısıtlanmasına imkân veren açık bir düzenlemenin olmadığı ve ziyaret hakkına ilişkin kısıtlamaların ceza infaz kurumlarına gönderilen idari talimat yazıları doğrultusunda uygulandığı tespitini yaparak aile hayatına saygı hakkına yapılan bu müdahalenin salt idari makamların kararlarına dayanması nedeniyle kanuni temelinin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır (Yunus Bulut, §§ 56-60).

17. Somut olaylarda başvuruculların aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşleriyle iç görüş yapma talebi, kurum kararıyla koronavirüs salgını nedeniyle alınan tedbirler kapsamında

hem hastalığın bulaşma riski hem de uygulamadaki fiziki yetersizlikler gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Söz konusu kararlara yönelik şikâyetlerin ve itiraz başvurularının ise kurum kararı usule ve yasaya uygun bulunduğundan reddine karar verilmiştir.

18. Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi COVID-19 salgınının önlenmesi amacıyla ziyaret hakkının kısıtlanmasına ilişkin tedbirleri Yunus Bulut kararında incelemiştir (bkz. § 15). Anılan kararda da aile hayatına saygı hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın öngördüğü güvencelere uygun kabul edilebilmesinin ilk ve temel şartı olarak kanuni dayanağının bulunması gerektiği belirtilmiştir. Başvuru konusu olaylarda ise başvuruculların aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşleriyle iç görüş yapma talebi koronavirüs salgını tedbirleri doğrultusunda verilen bir idari makam kararıyla reddedildiğinden aile hayatına saygı hakkına yapılan bu müdahalenin salt idari karara dayandığı görülmektedir.

19. Tüm bu açıklamalar ışığında somut olayların şartlarında kapsamı ve süresi öngörülebilir olmayacak şekilde idari makamlar tarafından aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşlerin iç görüş hakkının kısıtlanmasına imkân veren açık bir düzenlemenin olmadığı ve ziyaret hakkına ilişkin bu kısıtlamaların ceza infaz kurumlarına gönderilen idari talimat yazıları doğrultusunda uygulandığı görülmüştür. Temel hak ve hürriyetleri sınırlandıran bir tedbir, demokratik toplum düzeninin korunması bakımından ne kadar gerekli ve ölçülü olursa olsun salt idari bir işleme dayanıyorsa bu tür bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığından söz edilemez. Başka bir deyişle tedbire karar veren idarenin takdir alanı içinde olmayan bir konuda idari kararla temel hak ve hürriyetler sınırlandırılamaz. Böylelikle başvuruculların aile hayatına saygı hakkına yapılan anılan müdahalelerin salt idari kararlara dayandığı anlaşıldığından müdahalelerin kanuni temelinin bulunmadığı değerlendirilmiştir (Yunus Bulut, §§ 59, 60).

20. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvurulara konu müdahalelerin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahaleler açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvuruculların tümü, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur. Bunun yanında başvuruculardan üçü ayrıca tazminat talep etmiştir.

23. Başvuruculların bir kısmı bulunduğu ceza infaz kurumundan tahliye edilmiş olup halen hükümlü olan bir başvurucu açısından ise COVID-19 salgını dönemindeki kısıtlamalar ortadan kalktığından ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için tüm başvurucular bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

24. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için tazminat talep eden başvuruculara manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerektiği kanaatine ulaşılmıştır. Maddi tazminat talep eden başvurucular bakımından ise maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadıklarından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Ekli tablonun (G) sütununda belirtilen ve tazminat talebinde bulunan başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili Hâkimliklere ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HANİFE BAYKAL

B. No: 2020/37859 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37859

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HANİFE BAYKAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37859)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Hanife BAYKAL

Vekili : Av. Elif AKTAŞ ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, daimî işçi kadrosuna geçirilmeme yönündeki idari işlemin iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Niğde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne (İdare) bağlı birimlerde bakım personeli olarak (ikame işçi olarak) yüklenici Seyitoğlu İnşaat Nakliye Temizlik Akaryakıt Turizm Sanayi Limitet Şirketi bünyesinde çalışmakta iken 20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (696 sayılı KHK) 127. maddesi ile 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye (375 sayılı KHK) eklenen geçici 23. ve 24. maddelerine istinaden sürekli işçi kadrosuna geçmek için İdareye başvuru yapmıştır.

3. İdare tarafından talebi reddedilen başvurucu, Aksaray İdare Mahkemesi nezdinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde daimî çalışanların herhangi izin hâllerinde çalışamayan kimseler yerine joker eleman olarak kuruma çağrıldığını belirtmiş; bu kapsamda ihtiyaç duyulan birimlerde çalıştırıldığını, iş sözleşmesi devam etmesine

rağmen yalnızca çalıştığı dönemler için sigorta primlerinin yatırıldığını, Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) yapılan bildirimlerde sürekli girdi-çıktı gösterildiğini ifade etmiştir. 4/12/2017 tarihinde fiilen çalışmadığını belirten başvurucu, bu durumun ikame işçi olarak çalışmasından kaynaklandığını ve bunun anılan işyerinde çalışıyor olduğu gerçeğini değiştirmediğini, kaldı ki belirtilen tarihten sonra hem on ikinci ayda hem de birinci ve ikinci aylarda yine bakım elemanı olarak izinli işçiler yerine çağırılarak çalışmaya devam ettiğini ifade etmiştir.

4. 375 sayılı KHK'nın geçici 23. maddesi daimî işçi kadrosuna geçirilme ile ilgili şartları düzenlemiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"5018 sayılı Kanuna ekli (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kamu idareleri (MİT Müsteşarlığı hariç) ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, bu Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (I) sayılı listede yer alan idarelerin merkez ve taşra teşkilatlarında; ödemeleri merkezi yönetim, sosyal güvenlik kurumu, fon, kefalet sandığı, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı, gençlik hizmetleri ve spor il müdürlüğü bütçelerinden veya döner sermaye bütçelerinden, anılan liste kapsamındaki diğer idareler için ise kendi bütçelerinden karşılanan 4734 sayılı Kanun ve diğer mevzuattaki hükümler uyarınca personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alım sözleşmeleri kapsamında yükleniciler tarafından 4/12/2017 tarihi itibarıyla çalıştırılmakta olanlar... "

5. Yapılan inceleme ve araştırmalar neticesinde ilgili mevzuat hükmü ile ihaleye ait dokümanları ve SGK kayıtlarını inceleyen Mahkeme 10/10/2019 tarihli karar ile davanın reddine hükmetmiştir. Gerekçeli kararda SGK hizmet cetveline göre başvurucunun 21/11/2017 tarihinden itibaren sigorta primlerinin çalıştığı gün sayısına göre yatırıldığını, 2017 yılı Kasım ayında 10 gün, 2017 yılı Aralık ayında ise 25/12/2017 tarihinden başlamak üzere toplam 7 gün sigorta primi yatırıldığının tespit edildiğini, buna göre başvurucunun 4/12/2017 tarihi itibarıyla çalışıyor olma şartını sağlamadığını belirtmiştir. Başvurucunun SGK kayıtlarındaki giriş-çıkış kayıtlarının ikame işçi olarak çalışmasından kaynaklandığı yönündeki itirazları da inceleyen Mahkeme, daimî işçi kadrosuna geçiş düzenlemesinin temel amacı gözetildiğinde başvurucunun çalışmasının süreklilik arz etmediğini, sigorta primlerinin çalıştığı gün sayısına göre yatırıldığını, mevzuatta yer alan "4/12/2017 tarihinde çalıştırılmakta olmak" şartına herhangi bir istisna getirilmediğini ifade etmiştir.

6. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuş; Konya Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi 29/9/2020 tarihli karar ile istinaf talebinin kesin olarak reddine hükmetmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 27/10/2020 tarihinde öğrenmiş; 26/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

9. Başvurucu; Bölge İdare Mahkemesi tarafından yapılan incelemede iddia ve itirazlarının karşılanmadığını, istinaf incelemesi neticesinde verilen kararın yeterli gerekçe içermediğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddiaları

gerekçeli karar hakkı kapsamında ele alınmıştır.

11. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamakta; tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gerekli olmaktadır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

12. Temyiz/istinaf merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus, temyiz/istinaf merciinin bir şekilde temyiz/istinaf dilekçesinde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, ilk derece/istinaf mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

13. Başvuru konusu davada Mahkemenin SGK kayıtları ile sözleşmeye ilişkin bilgi ve belgeleri toplayarak ilgili mevzuat çerçevesinde bir inceleme yaptığı, bu kapsamda özellikle başvurucunun işe giriş-çıkış kayıtlarını inceleyerek KHK'nın aradığı "4/12/2017 tarihinde çalıştırılmakta olmak" şartının sağlanmadığı gerekçesiyle davayı reddettiği görülmektedir. Mahkeme başvurucunun ikâme işçi olarak çalıştığı, bu nedenle esasen sürekli çalışma hâlinde olmakla birlikte işe giriş çıkışlarının aktif çalışma dönemine göre yapıldığı yönündeki itirazlarını da incelemiş ve süreklilik arz etmeyen çalışmanın daimi işçi kadrosuna geçiş düzenlemesinin temel amacına uygun olmadığını, mevzuatta "4/12/2017 tarihinde çalıştırılmakta olmak" şartına bir istisna getirilmediğini belirtmiş; Bölge İdare Mahkemesi de kararın ilgili mevzuata uygun olduğunu belirterek başvurucunun istinaf talebini reddetmiştir.

14. Bu durumda Bölge İdare Mahkemesinin istinaf incelemesi aşamasında verdiği kararda, değerlendirme konusu hüküm ve gerekçesini uygun bulduğu dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

16 Başvurucu, daimî işçi kadrosuna geçirilmek üzere mevzuatın aradığı tüm şartları sağladığını, buna mukabil mahkemelerce çalıştığı gün sayısının hatalı hesaplandığını, bu konuda yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığını, delillerin tamamının toplanmadığını, aynı mahkemeler tarafından aynı ya da benzer konuda farklı kararlar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

18. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların

kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

19. Başvurucu yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığını, benzer durumda bulunan kişilere yönelik olarak aynı Bölge İdare Mahkemesi tarafından aksi yönde değerlendirme yapıldığını belirterek iki karar örneğinden bahsetmiş ve içtihat farklılığı nedeniyle haksızlığa uğradığını ileri sürmüştür. Başvurucunun belirttiği her iki kararın da farklı mahkemelerden gelerek Konya Bölge İdare Mahkemesinin incelemesine konu olduğu ve başvurucuya dair verilen karardan sonra Bölge İdare Mahkemesi tarafından ele alındığı görülmekte olup mahkemelerin somut olayın niteliğine, bu bağlamda her bir davacının kendi özel durumuna ve şartlarına bağlı olarak farklı değerlendirmeler yapabileceği gözetildiğinde başvuru konusu olay kapsamında derinleşmiş bir içtihat farklılığının başvurucu tarafından ortaya konulamadığı anlaşılmıştır.

20. Başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL KESKİN

B. No: 2020/37963 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37963

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL KESKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37963)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : İsmail KESKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yeni koronavirüs (COVID-19) salgınına yönelik tedbirler kapsamında aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşlerin birbirleriyle iletişim kuramamaları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, COVID-19 salgını döneminde bulunduğu ceza infaz kurumuna başvurarak aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşiyle iç görüş yapma talebinde bulunmuştur. Kurumun İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı koronavirüs salgını nedeniyle alınan tedbirler kapsamında hem hastalığın bulaşma riski hem de uygulamadaki fiziki yetersizlikler gerekçe gösterilerek talebin reddine 3/9/2020 tarihinde karar vermiştir. Ayrıca kararda görüşme sağlanması esnasında hükümlü ve tutukluların izole edilmiş alanın dışına çıkmasının gerekeceği, bu durumun da salgın nedeniyle alınan önlemler açısından sorun teşkil edeceği ifade edilmiştir. Bunun yanında 1/6/2020 tarihi itibarıyla belirlenen şartlarda yalnızca kapalı görüş usulüne göre ziyaret hakkı tanındığı ifade edilmiştir.

3. Başvurucu, aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşiyle görüşmesine izin verilmemesi nedeniyle mağdur olduğunu vurgulayarak infaz hâkimliğine şikâyette bulunmuştur. İnfaz hâkimliği kurum kararının usule ve yasaya uygun olduğunu belirterek başvurucunun

şikâyetini reddetmiştir. Başvurucunun bu karara itirazı ağır ceza mahkemesince 5/10/2020 tarihinde reddedilmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 10/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 10/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Bireysel başvurunun ön şartlarından birisi de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruların Anayasa Mahkemesine doğrudan veya diğer mahkemeler yahut yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılması gerekmektedir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11, Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 24, 25). Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alındığında bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

8. Somut olayda ceza infaz kurumunda bulunan başvurucuya ağır ceza mahkemesinin kesin nitelikteki kararı 10/10/2020 tarihinde kurum aracılığıyla tebliğ edilmesine rağmen, başvurucu 30 günlük başvuru süresinin geçmesinden sonra 10/11/2020 tarihinde başvuruda bulunmuştur. Dolayısıyla yukarıda belirtilen ve ihlale neden olduğu ileri sürülen kararlara yönelik başvuruda süre aşımı bulunduğu sonucuna varılmaktadır.

9. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DEHA BİTKİSEL ATIK YAĞ TOPLAMA GERİ KAZANIM BİODİZEL ÜRETİMİ SANAYİ VE TİCARET A. Ş.

B. No: 2020/38830 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38830

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DEHA BİTKİSEL ATIK YAĞ TOPLAMA GERİ KAZANIM BİODİZEL ÜRETİMİ SANAYİ VE TİCARET A. Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38830)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Deha Bitkisel Atık Yağ Toplama Geri Kazanım Biodizel

Üretimi Sanayi ve Ticaret A. Ş.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tam yargı davasının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket, Ankara 4. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) idari işlemden doğan zararın tazmini talebiyle Enerji Piyasası Düzenleme Kuruluna (EPDK) karşı dava açmıştır.

3. Mahkeme 31/1/2019 tarihinde davanın süre aşımından reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; uğranıldığı iddia edilen zararı doğuran işlemin 25/6/2013 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiğini ve bu yürürlük tarihinden itibaren 60 gün içerisinde dava açılması ya da idareye başvuru yoluna gidilmesi gerekirken dava açma süresi geçtikten sonra yapılan başvuruların dava açma süresini yeniden canlandırmayacağı

gözönüne alınarak 14/6/2017 tarihinde açılan davanın süre yönünden reddi gerektiğini belirtmiştir.

4. Başvurucu Şirket, söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf başvurusunu inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi 27/6/2019 tarihli kararıyla istinaf başvurusunu temyiz kanun yolu açık olmak üzere reddetmiştir.

5. Başvurucunun temyiz talebi, Danıştay Onüçüncü Dairesinin 29/6/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

6. Nihai karar, başvurucu vekili tarafından Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden yapılan tebligatın açılmasıyla 21/7/2020 tarihinde öğrenilmiştir.

7. Başvurucu vekili 18/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurucu vekili B.Y. 31/12/2020 tarihinde mazeret dilekçesiyle aynı tarihli sağlık raporunu başvuru kapsamında sunmuştur. Ankara Sincan Dr. Nazif Körez Devlet Hastanesi Organize Sanayi Semt Polikliniğinden alınan tek hekim sağlık raporunda; son altı aydır işe odaklanamama, mutsuzluk, isteksizlik bulgularıyla "orta depresif nöbet" tanısı konulduğuna yer verilmiştir. Başvurucu vekili, COVID-19 pandemisinden çok etkilendiğini bu süreçte psikolojisinin yıprandığını ileri sürmüştür.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu vekilleri B.Y. ve S.A. 16/11/2021 tarihli dilekçeyle başvurucu Şirketin vekilliğinden çekildiğini belirten dilekçeyi bireysel başvuru dosyası kapsamında sunmuştur.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu Şirket, idarenin işlemi nedeniyle zararı devam ederken, davanın süre aşımı yönünden reddedilmesinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde başvuru süresine ilişkin olarak yapılan açıklamalarda; mazeret olarak sunulan sağlık raporunda hastalığın ağır hastalık olduğuna dair bir tespite yer verilmediği gibi hastane veya sağlık kuruluşlarında yatarak tedavisinin yapılması yönünde bir ibarenin de yer almadığı belirtilmiştir. Söz konusu mazeretin ne kadar sürdüğü, mazeretin ortadan kalktığı tarihten itibaren 15 günlük sürenin geçip geçmediği hususlarına ilişkin bir değerlendirme ve bilgilendirme bulunmadığına dikkat çekilen görüş yazısında, başvurucu vekili tarafından sunulan raporun haklı mazeret olarak değerlendirilemeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca, ilk derece ve istinaf aşamasında başvurucunun vekili olan Avukat C.Ü.nünvekillikten istifa etmesi üzerine Üsküdar Noterliği tarafından düzenlenen 6/2/2020 tarihli vekâletnameyle Avukat B.Y. ve Avukat S.A.nın ayrı ayrı ve birlikte başvurucu vekili olduğunun beyan edildiği hatırlatılmış, bu durumda Avukat B.Y. tarafından sunulan sağlık raporu haklı bir mazeret olarak kabul edilse dahi diğer avukat tarafından bireysel başvuru yapılmasının mümkün olduğunun dikkate alınmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

14. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu; sunulan sağlık raporunun fiziki değil ruh sağlığıyla ilgili olduğunu, dolayısıyla fiziki rahatsızlıkla karıştırılmaması gerektiğini belirtmiştir.

15. Bireysel başvuruların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (1) ve (5) numaralı fıkraları ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine doğrudan veya diğer mahkemeler yahut yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılması gerekmektedir.

16. Bununla beraber 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca mücbir sebep veya ağır hastalık gibi haklı mazeret nedeniyle otuz gün içinde başvuru yapılamadığı takdirde bu durumu delillendiren belgeler ile mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde de bireysel başvuru yapma imkânı bulunmaktadır.

17. 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük'te, haklı mazerete muhatap olan kişinin başvurucu olduğu ifade edilmekte ise de temsil veya vekâlet yoluyla yapılan başvurularda temsilci veya avukatın da haklı mazeretlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Temsilci veya avukatın haklı mazeretinin dikkate alınmaması, başvuru süresinin kaçırılmasında hiçbir kusuru bulunmayan ve bu kişiler aracılığıyla bireysel başvuru yapan başvurucular açısından mahkemeye erişimi daha baştan engelleyebileceğinden hakkın, telafisi imkânsız biçimde kaybına neden olabilir (Ramazan Sönmez, B. No: 2013/6325, 15/4/2014, § 21).

18. Bu durumda temsilci veya avukat aracılığıyla yapılan bireysel başvurularda, bu kişilerin haklı mazeretlerinin bulunması hâlinde mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde yapılan başvuruların süresinde yapıldığının 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca kabul edilmesi gerekir (Ramazan Sönmez, § 22).

19. Başvurucunun vekili; COVID-19 pandemisinden psikolojik olarak çok etkilendiğini, bu nedenle 31/12/2020 tarihli sağlık raporundan geriye yönelik altı ayın mazeretli sayılması ve başvurunun süresinde yapıldığının kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

20. İçtüzük'te, mücbir sebep veya ağır hastalık gibi haklı bir mazeretin başvuru süresini uzatacağı kurala bağlanmış olup bu hususlara ilişkin bir belirleme veya tanımlama yapılmamıştır. Hangi hâllerin haklı mazeret olduğunun önceden belirlenmesi mümkün olmadığından Anayasa Mahkemesi, ileri sürülen mazeretin haklı olup olmadığını her başvuruda, olayın özelliklerini dikkate alarak değerlendirmektedir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 21).

21. Başvurucunun avukatı; her ne kadar başvuru süresinin kaçırılmasına mazeret olarak COVID-19 salgını sürecinde yaşadığı psikolojik rahatsızlığa ilişkin sağlık raporunu sunmuş ise de rahatsızlığının ağır hastalık olduğuna dair bir tespite yer verilmediği gibi kişinin hastane veya sağlık kuruluşlarında yatarak tedavisinin yapılması yönünde bir gerekliliğe de yer verilmemiştir. Bu nedenle ileri sürülen hastalığın haklı mazeret olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemiştir. Ayrıca sunulan sağlık raporu bireysel başvuruda bulunulması gereken süreden yaklaşık beş ay sonra, geriye etkili olarak alınmıştır. Kaldı ki vekâletnamede iki avukatın vekil olarak tayin edildiği anlaşılmıştır. Diğer avukatın ise dosya kapsamında herhangi bir mazeretine rastlanmamıştır.

22. Somut olayda nihai karar başvurucunun müdafiine e-tebligat yoluyla tebliğ edilmiştir. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde elektronik tebligatın açıldığı tarihte

başvurucuların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olunduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir. Bu durumda nihai kararın 21/7/2020 tarihinde başvurucu vekili tarafından açıldığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun kararın öğrenildiği 21/7/2020 tarihinden itibaren otuz gün içinde ve en geç 20/8/2020 tarihine kadar bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 18/12/2020 tarihinde yaptığı bireysel başvuruda süre aşımı bulunduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle bireysel başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CENTUR TURİZM İNŞ. KONAKLAMA ARAÇ KİRALAMA VE SOSYAL HİZM. LTD. ŞTİ.

B. No: 2021/390 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/390

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CENTUR TURİZM İNŞ. KONAKLAMA ARAÇ KİRALAMA VE SOSYAL HİZM. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/390)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Centur Turizm İnş. Konaklama Araç Kiralama ve Sosyal Hizm. Ltd.Şti.

Vekili : Av. Suat BALLİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kararın gerekçesi açıklanmadığı hâlde kısa kararın tefhiminden itibaren başlatılan süre gözetilerek istinaf talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucunun açtığı davada kanun yolu başvurusu, kanun yolu süresinin ilk derece mahkemesinin kararının tefhim tarihinden başlatılarak hesaplanması nedeniyle süresinde olmadığı gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir. Başvurucu, nihai hükmü 21/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 23/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Başvurucu, kanun yolu başvurusunun reddi kararı nedeniyle hukuki dinlenilme hakkının,

gerekçeli karar hakkının, mahkemeye erişim hakkının ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun şikâyetleri mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmiştir.

3. Anayasa Mahkemesi somut başvuru ile aynı nitelikteki ihlal iddialarını incelediği Rüstem Gül (B. No: 2021/26038, 22/11/2023) kararında, uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; gerekçesi açıklanmamış bir hükmün tefhim edilmiş bir hüküm olarak sayılmayacağını, gerekçeli karar tebliğ ya da tefhim edilmeden kanun yoluna başvurma süresinin başlamayacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi; başvurucunun kısa kararla birlikte kararın gerekçesini öğrenemediği, dolayısıyla karar gerekçesini bilmeyen başvurucudan kısa kararın tefhiminden itibaren istinaf kanun yoluna başvurmasını beklemenin başvurucuya ağır bir külfet yüklediği bu durumda kanun yolu merciinin somut olayın şartlarında istinaf süresini, ilk derece mahkemesi kararının gerekçesi açıklanmadan tefhim tarihinden itibaren başlatmasına ilişkin yorumunun öngörülemez nitelikte olduğu, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (anılan kararda bkz. §§ 41,42). Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. Başvurucunun istihkak davasına ilişkin görülen davanın esasına ilişkin olarak mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekle birlikte mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden bu aşamada mülkiyet hakkı yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

6. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda yeniden yargılamada yapılması gereken iş, istinaf talebinin süresinde olmadığından reddine ilişkin kararın kaldırılarak ve -usule ilişkin diğer meselelerde de bir eksiklik söz konusu değilse- esastan incelenerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının incelenmesine GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 23.

Hukuk Dairesine (E.2020/2166, K.2020/1772) iletilmek üzere İstanbul 19. İcra Hukuk Mahkemesine (E.2016/1684, K.2020/228) GÖNDERİLMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERSİN ULAŞ

B. No: 2021/3397 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3397

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERSİN ULAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3397)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Ersin ULAŞ

Vekili : Av. Yunus ELMAS

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gerekçesi açıklanmadan suçun terör örgütünün faaliyeti kapsamında kabul edilerek verilen cezada artırım yapılması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/12/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, suçta ve cezada kanunilik ilkesi dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında başlattığı soruşturma sonucunda başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma ve resmî belgede sahtecilik suçlarından cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlemiştir. İddianamenin resmî belgede sahtecilik suçu ile ilgili olan kısmı şöyledir:

"...hakkında çıkartılan yakalama neticesinde yakalandığı, şüphelinin yakalandığı esnada üzerinden ele geçirilen ve [M.Ş.] adına düzenlenen nüfus cüzdanının İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarının IST-BLG-19-07440 sayılı raporu ile sahte olduğunun tespit edildiği..."

6. İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) önünde görülen yargılama sonucunda başvurucunun anılan suçlardan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın soruşturma aşamasında hakkında çıkartılan yakalama emrine istinaden arandığı sırada, 27/08/2019 tarihinde bulunabileceği değerlendirilen bir adreste yakalandığı, gözaltına alındığı sırada yapılan üst araması sırasında, üzerinde kendisinin fotoğrafının yer aldığı ancak [M.Ş.] adına düzenlenmiş 'T-11/060074' seri numaralı nüfus cüzdanı ele geçirildiği, söz konusu belge üzerinde İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünce yapılan incelemeler neticesinde düzenlenen 29/08/2019 tarih ve IST-BLG-19-07440 uzmanlık numaralı Uzmanlık Raporuna göre, bahse konu nüfus cüzdanının tamamen sahte olarak hazırlanıp düzenlenmiş olduğu sonucuna varıldığının belirtildiği, bu suretle sanığın sahte nüfus cüzdanıyla yakalanmak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçunu işlediği sabit görülerek, mahkememizce oluş bu şekilde kabul edilmiştir.

...sanığın üzerine atılı Resmi Belgede Sahtecilik suçunun sübuta ermiş olduğu anlaşıldığından eylemine uyan TCK' nun 204/1 maddesi gereğince suçun işleniş şekli, sanığın kastının yoğunluğu ve oluşan yakın tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren sanığın alt sınırdan hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş, sanığın üzerine atılı suçun terör suçu olması nedeniyle 3713 sayılı yasanın 4/1-a ve 5/1 maddeleri gereğince 1/2 (yarı) oranında artırım yapılmış, sanığın duruşmalardaki tavır ve davranışları verilen cezanın geleceği üzerindeki olası etkileri nazara alınarak sanık hakkında TCK 62 maddesi gereğince takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

7. Başvurucu, mahkûmiyet kararına karşı -diğer nedenlerle birlikte- kararın gerekçesiz olduğu ve resmî belgede sahtecilik suçunun örgüt suçu kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği gerekçesiyle istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi (Daire) resmî belgede sahtecilik suçundan verilen karar yönünden kesin olmak üzere istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Daire, kararında eylemin örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmediğine ilişkin savunma yönünden bir değerlendirme yapmamıştır. Resmî belgede sahtecilik suçundan mahkûmiyet hükmü 26/11/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, resmî belgede sahtecilik suçundan mahkûmiyete ilişkin nihai kararı 2/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 31/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

9. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Terör tanımı" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

10. 3713 sayılı Kanun'un "Terör suçları" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır."

11. 3713 sayılı Kanun'un "Terör amacı ile işlenen suçlar" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aşağıdaki suçlar 1 inci maddede belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlendiği takdirde, terör suçu sayılır:

a) Türk Ceza Kanununun 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 96, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 149, 151, 152, 170, 172, 173, 174, 185, 188, 199, 200, 202, 204, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 243, 244, 265, 294, 300, 316, 317, 318 ve 319 uncu maddeleri ile 310 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar.

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar.

..."

12. 3713 sayılı Kanun'un "Cezaların artırılması" kenar başlıklı 5. maddesinin birinci ve ikinci fıkrası şöyledir:

"3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adlî para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabilir. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Suçun, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezasının artırılması öngörülmüşse; sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır. Ancak, yapılacak artırım, cezanın üçte ikisinden az olamaz."

B. Yargıtay İçtihadı

13. Yargıtay, silahlı terör örgütü üyeliği suçu sabit görülen ve üzerinden sahte kimlik belgesi ele geçirilen sanıklar hakkında resmî belgede sahtecilik suçundan verilecek cezada 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca artırım yapılması konusunda çeşitli kararlar vermiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 21/6/2018 tarihli ve E.2018/578, K.2018/2009 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık hakkında resmi belgede sahtecilik suçundan tayin olunan temel cezada 3713 sayılı Kanunun 5/1. maddesi gereğince artırım yapılmaması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır."

14. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 3/10/2016 tarihli ve E.2016/3883, K.2016/5020 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Resmi belgede sahtecilik suçunun, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirildiğinin tespit edilemediği gözetilmeden yazılı şekilde 3713 sayılı Kanunun 5. maddesi uyarınca artırım yapılması, Kanuna aykırı olup, hükmün bu nedenlerle BOZULMASINA, bu hususların yeniden yargılama yapılmaksızın CMUK'nın 322. maddesine göre düzeltilmesi mümkün bulunduğundan, 1 numaralı hükmün 2. fıkrasındaki “3713 sayılı Kanunun 5/1. maddesi gereğince 1/2 oranında artırılarak 4 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına,” ibaresinin çıkarılması suretiyle diğer yönleri usul ve kanuna uygun olan hükmün DÜZELTİLEREK ONANMASINA..."

15. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 29/3/2016 tarihli ve E.2015/5404, K.2016/1727 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Silahlı terör örgütüne yardım suçundan cezalandırılan sanık [C.A.nın] sahte kimliği ile evinde ele geçen tabancayı örgütsel amaçla kullandığının sübut bulmadığı gözetilmeden 6136 sayılı Kanuna aykırılık ve sahtecilik suçlarından kurulan hükümlerde belirlenen temel cezalarda 3713 sayılı Kanunun 5. maddesiyle artırım yoluna gidilip ayrıca TCK’nın 58/9. maddesinin uygulanması..."

16. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 17/6/2015 tarihli ve E.2015/1072, K.2015/1801 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...sanıklar [U.Y.], [T.K.] ve [E.V.İ.] hakkında 6136 sayılı Kanuna aykırılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarından, sanık [E.V.İ] hakkında kasten öldürmeye teşebbüs ve tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması suçlarını örgüt adına işledikleri yukarıda belirtilen suçlar nedeniyle tayin edilen cezanın 3713 sayılı Kanunun 5/1. maddesi uyarınca arttırılmaması suretiyle eksik ceza tayini aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamış..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 10/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu, resmî belgede sahtecilik suçunun terör örgütü faaliyeti kapsamında işlenmemesine rağmen anılan suçtan verilen cezada artırım yapılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde; başvurucunun bireysel başvuru konusu yaptığı hususları kanun yolu başvurusunda dile getirmediği, Mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçe ile karar verdiği, iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu belirtilmiştir.

20. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu; beyanında, başvuru formunda belirttiği iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel şikâyeti iddia ve itirazları karşılanmadan eyleminin örgüt faaliyeti kapsamında kabul edilerek cezada artırım yapılmasına ilişkindir. Bu kapsamda başvurunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi ve 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkını da güvence altına almaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı, doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu sebeple gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biridir (Hilmi Kocabey ve diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

25. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri, ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

26. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak yargı mercileri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

27. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (bazı değişiklikler birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

28. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde

dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, mahkeme kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz mercilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

29. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak yargı mercilerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin sözkonusu gerekçelerin hukuka uygun olup olmadığını denetleme görevi olmadığı gibi yargı mercilerinin kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

30. Mahkemelerin duruşma neticesinde ulaştıkları sonucun keyfî olup olmadığı ve/veya takdir yetkilerini ne yönde kullandıkları kararlarının gerekçelerinden anlaşılır. Bu nedenle uyuşmazlığın maddi ve hukuki sorunlarının nasıl çözüldüğü mahkemelerce yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır. Mahkemelerin kararlarında göstermeleri beklenen yeterli gerekçede ise soyut değerlendirmelerden ziyade kararın temelini oluşturan hukuki ve fiilî olguların belli edilmesi, olayın belirli olan şartlarının gözetilmesi ve dava konusu olguların tartışılarak varılan sonuçla bir bağ kurulması gerekir (Adalet Sertan Ayhan, B. No: 2019/7218, 5/9/2023, § 30).

31. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda bir ceza davasında suçun sübutuna dayanak teşkil eden delillerin açıkça ve eylemlerle ilişkilendirilerek açıklanmasının gerekçeli karar hakkı açısından önemli olduğunu vurgulamıştır (Veysi Güneş, B. No: 2015/4993, 13/2/2020, § 34; İlyas Başak, B. No: 2013/5662, 21/4/2016, § 39; Ejder Güzel, B. No: 2020/13491, 12/4/2023, § 63; Gürcan Balık, B. No: 2020/16435, 17/11/2022, § 71; Raziye Akçay, B. No: 2019/1665, 28/6/2022, § 46; Adalet Sertan Ayhan, § 30).

32. Anayasa Mahkemesi tanık sorgulama hakkına ilişkin verdiği bir kararda, bir delilin belirleyici olup olmadığının sadece başvurucunun mahkûmiyeti yönünden değil temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesi açısından da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hasan Bati, B. No: 2019/8419, 28/6/2022, §§ 33-35). Anayasa Mahkemesi birçok kararında ise cezanın miktarını ya da niteliğini etkileyen bireyselleştirme kurumlarının uygulanmasına ya da uygulanmamasına karar verilirken mahkemelerce ayrı ve açık bir değerlendirmeye yer verilmemesinin de gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir (İzzet Pirbudak, B. No: 2015/392, 27/6/2018, § 37; E.O., B. No: 2016/9607, 10/1/2019, § 26). Bu çerçevede başvurucunun somut olaydaki gibi ceza miktarına önemli ölçüde etki eden suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmediği iddiasına da yargı mercilerince ilgili ve yeterli bir yanıt verilmesi gerekçeli karar hakkının bir gereği olarak kabul edilmelidir.

33. Somut olayda başvurucu hakkında başlatılan soruşturma kapsamında bir adreste yapılan aramada, üzerinde başvurucunun resminin bulunduğu sahte kimlik ele geçirilmiştir. Mahkemece resmi belgede sahtecilik suçunun örgüt faaliyeti kapsamında işlendiği kabul edilerek sanığın üzerine atılı suçun terör suçu olduğu gerekçesiyle cezada yarı oranda artırım yapılmıştır. Ancak mahkûmiyet kararında davanın sonucuna ve özellikle verilen ceza miktarına etki edebilecek nitelikte olan suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenip

işlenmediğine yönelik somut olayın şartlarını gözeten bir değerlendirme yapılması gerekirken bu yükümlülüğün yerine getirilmediği görülmüştür. Özellikle yukarıda anılan konuyla ilgili Yargıtay içtihadı da gözetildiğinde (bkz. §§ 13-16) bu değerlendirmenin gerekliliği dahabelirgin hâle gelmektedir. Başvurucunun eylemin örgüt faaliyeti kapsamında işlenmediği, ancak cezada bu gerekçeyle artırım yapıldığına yönelik savunması Daire tarafından da değerlendirilmemiştir. Diğer bir ifadeyle Mahkemenin ve Dairenin eylemin örgüt faaliyeti kapsamında işlendiği ve bu nedenle ceza artırımının gerektiği sonucuna ulaşmalarını sağlayan fiilî ve hukuksal olgular ile bunlar arasındaki bağlantıyı yeterli açıklıkta ortaya koyan somut bir gerekçe oluşturmadığı anlaşılmıştır. Mahkemenin ve Dairenin kararlarında yer verilen gerekçenin yeterli olmaması nedeniyle başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

34. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemelere aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun işlediği suçun örgütsel faaliyet olup olmadığını yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede delillerin takdir biçimine göre mahkemenin benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

35. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

36. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/470, K.2020/241) GÖNDERİLMESİNE,

D. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEYİDE SERÇE

B. No: 2021/4028 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4028

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEYİDE SERÇE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4028)

Karar Tarihi: 10/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Şehadet ÖZTÜRK

Başvurucu : Seyide SERÇE

Vekili : Av. Soner ÇIVAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, trafik kazası sonucu meydana gelen ölüm olayında kusuru bulunduğu iddia edilen kamu makamları aleyhine açılan tam yargı davası sonucunda manevi tazminat talebinin reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun oğlu A.S. 6/7/2015 tarihinde Zonguldak-Devrek kara yolu 9,5 km civarında Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) tarafından yüklenici Ö... Şirketine verilmiş olan ve bu Şirket tarafından gerçekleştirilen yol yapım çalışmalarının bulunduğu bölgede geçirdiği trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu kaza nedeniyle düzenlenen 6/7/2015 tarihli Trafik Kazası Tespit Tutanağı'na göre kaza, yüklenici Şirketin görevlisi olan bayrakçı tarafından durdurulması nedeniyle trafikte bekleyen R.A.nın sevk ve idaresindeki 67 Y... plakalı tırın dorsesine A.S.nin sevk ve idaresindeki 67 D... plakalı kamyonun arkadan çarpması sonucu meydana gelmiştir.

3. Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığı olay nedeniyle resen ceza soruşturması başlatmıştır.

Yürütülen bu soruşturma kapsamında kusur durumuna ilişkin olarak Adli Tıp Kurumu Trafik İhtisas Dairesinden 4/9/2015 tarihli, trafik bilirkişisinden 12/10/2015 tarihli, İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden oluşan bilirkişi heyetinden 29/12/2016 tarihli raporlar alınmıştır. Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığı 7/4/2017 tarihli iddianamesiyle taksirle ölüme neden olma suçundan kazaya karışan tır şoförü R.A. ve yüklenici Şirketin Şantiye Şefi E.İ. hakkında kamu davası açmıştır. İddianamede; soruşturmaya konu trafik kazası hakkında hazırlanan raporlarda R.A.nın kusursuz, müteveffa A.S.nin asli kusurlu, işaretleme eksikliğinden sorumlu olan yüklenici Şirketin tali kusurlu olduğunun tespit edildiği vurgulanarak şüphelilerin üzerilerine atılı suçu işledikleri belirtilmiştir.

4. Kovuşturmayı yürüten Zonguldak 1. Asliye Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) 26/9/2017 tarihli kararıyla A.S.ye yönelik taksirle ölüme neden olma eyleminin sübuta erdiği gerekçesiyle Şantiye Şefi E.İ.nin 12.100 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına hükmetmiştir. Diğer sanık R.A.nın olayda kusursuz olduğunu değerlendirip beraatine karar veren Ceza Mahkemesi, gerekçesinde soruşturma aşamasında alınan kusur raporlarında yapılan tespitlere dayanmıştır. Yapılan istinaf başvuruları Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi tarafından 19/11/2018 tarihinde kesin olarak reddedilmiş, karar böylece kesinleşmiştir.

5. Başvurucu 5/2/2018 tarihinde KGM'ye sunduğu dilekçe ile idarenin yol-hizmet kusuru sonucu meydana gelen trafik kazasında yaşamını yitiren A.S.nin ölümü nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini için talepte bulunmuştur. Talebin 19/2/2018 tarihli işlemle reddi üzerine 17/4/2018 tarihinde Zonguldak İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tam yargı davası açılmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; davalı idarenin yol bakım ve onarım çalışması sırasında trafik güvenliğini sağlayacak tedbirleri alması zorunlu olduğu hâlde gerekli önlemleri almadığını, güzergâh boyunca yapılması gereken nizami işaretlemeleri yapmadığını, olayın gerçekleşmesinde davalı idarenin hizmet kusuru bulunduğunu ileri sürerek 100 TL maddi tazminat (27/5/2019 tarihli ıslah dilekçesi ile talebini 16.657,86 TL'ye çıkarmıştır.) ile 30.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

6. İdare Mahkemesi, R.A. ve E.İ.nin yargılandığı ceza davası dosyasının (bkz. § 4) bir örneğini temin etmiş ve olayın meydana gelmesindeki kusur oranlarının tespiti için bilirkişi raporu almıştır. İstanbul Teknik Üniversitesinde görevli öğretim üyelerinden oluşan bilirkişi heyetinin düzenlediği 31/1/2019 tarihli raporun ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Dava konusu kazada ölen sürücü [A.S.], yönetimindeki aracıyla mahal şartlarının gerektirdiği hızdan daha hızlı seyretmiş, hız tahdit levhasına uymamış, gündüz görüş açıkken önündeki trafiğe dikkat etmemiş, hızlı ve dikkatsiz araç kullanmış ve fren tedbirinde geç kalarak 4 m sert fren izine rağmen önündeki araca şiddetle arkadan çarpmıştır. Bu nedenle dava konusu kazanın meydana gelişinde sürücü [A.S.] % 75 oranında asli kusurludur.

Yolun yapımından sorumlu olduğu anlaşılan dava dışı Ö... şirketinin şantiye sorumlusu ise yolda gerekli işaretlemeleri yapmadığından ve sürücülerin yapım alanına gelmeden önce yolda çalışma olduğunu anlamalarını sağlamadığından olayda % 25 oranında tali kusurludur.

Davalı Karayolları Genel Müdürlüğü ise kazanın meydana geldiği yol bölümünde çalışma yapan dava dışı Ö... şirketi çalışmaları sürerken yoldaki önlemlerin alınıp alınmadığı yönünden bir denetleme görevi olup olmadığı bakımından yapılan incelemede, davalı KGM tarafından yoldaki çalışma 04.09.2009 tarih ve 083888 no.lu sözleşme gereğince anahtar

teslim olarak dava dışı Ö... şirketine verilmiş olduğundan ve davalı kurum sadece yolun şartnameye uygun şekilde yapılıp yapılmadığını denetleyeceğinden ve yolun yapımı sırasında trafik önlemlerinin alınıp uygulandığını denetleme görevi olmadığından davalı kuruma yüklenebilecek bir kusur oranı yoktur."

7. Yaptığı yargılama sonunda hizmet kusurundan doğan zararın idarece ihale edilen hizmeti görmekle yükümlü müteahhit ve taşeronların kusurlu davranışından kaynaklanması hâlinin idarenin sorumluluğunu ve mükellefiyetini ortadan kaldırmadığını kabul eden İdare Mahkemesi, kusur durumuna ilişkin ceza yargılaması sürecinde alınan raporları ve 31/1/2019 tarihli raporu dikkate alarak idarenin gerçekleşen kazada %25 oranında kusurlu olduğu sonucuna varmış; başvurucunun uğradığı maddi zarar yönünden 30/4/2019 tarihli hesap bilirkişisi raporunu gözeterek başvurucu lehine 16.757,86 TL maddi tazminat ile 10.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir.

8. Davalı tarafça karara karşı yapılan istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10.İdari Dava Dairesinin (Daire) 28/10/2020 tarihli kesin kararıyla kısmen kabul edilmiştir. Daire, kararında İdare Mahkemesi kararının maddi tazminata ilişkin kısmını onamış; manevi tazminata ilişkin kısmını ise kaldırarak davacının manevi tazminat talebini reddetmiştir. Daire; karar gerekçesinde, davacıların sosyal ve ekonomik durumunu da dikkate alarak olay nedeniyle duydukları elem ve ızdırabın kısmen giderilmesini ifade edecek, idarenin hukuka aykırılığını ortaya koyacak ve hukuka aykırılığı özendirmeyecek bir miktarın belirlenmesi gerektiğini vurgularken vefat eden A.S.nin gerçekleşen kazada müterafik kusuru bulunması nedeniyle davacıya ödenecek manevi tazminatın sebepsiz zenginleşmeye neden olacak nitelikte olduğundan hukuken gerekli ve kabul edilebilir olmadığını belirtmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 30/12/2020 tarihinde öğrenmesinin ardından 18/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; oğlunun ölümüne neden olan trafik kazasında idarenin hizmet kusuru olduğu tespit edilmiş iken İdare Mahkemesi kararının manevi tazminata ilişkin kısmının Daire tarafından kaldırılıp manevi tazminat taleplerinin gerekçesiz şekilde reddedilmesinin yaşam, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut olay süreci, insan hakları yargısı içtihadı ile mevzuat detaylı olarak aktarılmış; yapılacak değerlendirmede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

12. Olayın niteliği ve formdaki iddialar doğrultusunda inceleme, yaşam hakkı kapsamında yapılmıştır.

13. Daire, olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğini tespit etse de ölenin annesi olması nedeniyle dolaylı mağdur sıfatı bulunan başvurucunun manevi tazminat talebini reddetmiştir. Bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkmadığı ve başvuruda kişi bakımından yetkiye ilişkin kabul edilebilirlik kriteri yönünden eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Fatma Akın ve Mehmet Eren [GK], B. No: 2017/26636, 10/11/2021, § 82; Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, § 320).

16. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğünün yanı sıra -pozitif bir yükümlülük olarak- yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Ali Fındık ve diğerleri, B. No: 2018/15233, 18/5/2021, § 36). Yol güvenliği de dâhil olmak üzere birçok bağlamda ortaya çıkan yaşamı koruma yükümlülüğü, halka açık mekânlarda insanların güvenliğini sağlamak için düzenlemelerin hayata geçirilmesinin ve yasal çerçevenin etkili bir şekilde işletilmesinin sağlanmasını gerektirir (benzer değerlendirme içeren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı için bkz. Fatih Çakır ve Merve Nisa Çakır/Türkiye, B. No: 54558/11, 5/6/2018, §§ 40, 41).

17. Pozitif yükümlülüğü kapsamında devletin yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir yargısal sistem kurma yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 326).

18. Yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük -istisnaları bulunmakla birlikte- her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (Ahmet Canpolat ve diğerleri, B. No: 2018/10959, 27/7/2022, § 70).

19. Bununla birlikte mağdurların başvurabilecekleri tazminat yollarının uygulamada da etkili olması gerekir. Bir başvuru yolunun ancak hak ihlalini önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilmesi, bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 26; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

20. Somut olayda başvurucu, oğlunun ölümü üzerine başlatılan ceza soruşturması sürecinde yol yapım hizmetinin kusurlu şekilde yerine getirildiğine ilişkin tespitler sonrasında ölümden kaynaklanan zararlarının tazmini için tam yargı davası açmıştır. Yapılan yargılamada A.S.nin ölümüyle neticelenen trafik kazasında yolun bakım, onarım ve temizliğinden sorumlu idarenin kusurlu olduğu alınan bilirkişi raporlarıyla tespit edilmiş; ilk derece mahkemesi ve istinaf mahkemesi tarafından da bilirkişi raporlarına dayanılarak hizmet kusurunun varlığı kabul edilmiştir. Başvurucunun iddiaları, oğlunun yaşamını yitirmesinde idarenin hizmet kusuru olduğu, bir başka ifadeyle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği tespit edilmesine rağmen manevi tazminat taleplerinin reddedilmesine ilişkindir.

21. İdare Mahkemesi, kazada idarenin hizmet kusuru bulunduğu gerekçesiyle maddi ve

manevi tazminata hükmetmişse de Daire yaptığı istinaf incelemesinde manevi tazminat talebini reddetmiştir. Daire, gerekçesinde idarenin olaydaki hizmet kusuruna ilişkin tespite karşı çıkmamasına rağmen vefat eden A.S.nin olayda müterafik kusuru bulunması nedeniyle davacıya ödenecek 10.000 TL'lik manevi tazminatın sebepsiz zenginleşmeye yol açacak nitelikte olduğunu belirtmiş ve İdare Mahkemesince hükmedilen manevi tazminatı kaldırmıştır. Daire bu kararında ayrıca davacının olay nedeniyle duyduğu elem ve ızdırabın kısmen giderilmesini ifade edecek, idarenin hukuka aykırılığını ortaya koyacak ve hukuka aykırılığı özendirmeyecek bir miktarın belirlenmesi gerektiğine de dikkat çekmiş ancak davacının manevi zararının tazminini sağlamak amacıyla uygun gördüğü bir miktara hükmetmemiştir.

22. Eldeki başvuru açısından başvurucunun oğlu A.S.nin vefat ettiği trafik kazasının meydana gelmesinde idarenin kusuru da gözetildiğinde başvurucunun yaşadıklarının etkisiyle manevi olarak yıpranmadığını söylemek somut olaya uygun düşmeyecektir. Buna karşın yargılama mercileri tarafından olayın meydana gelmesinde idarenin kusurlu olduğu tespit edilse de başvurucunun ölüm olayının dolaylı mağduru olduğu gözetilmeden manevi tazminat talebi reddedilmiştir.

23. Gerçekleşen ölüm olayında idarenin var olduğu kabul edilen kusuru açısından uygun giderim sağlanmayarak yaşam hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin uygulamada etkili bir şekilde işletilmediği sonucuna ulaşılmıştır (giderimin sağlanamaması meselesinin benzer şekilde değerlendirildiği karar için bkz. İlbeyi Kemaloğlu ve Meriye Kemaloğlu/Türkiye, B. No: 19986/06, 10/4/2012, §§ 42-47; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi bakımından adli açıdan verilmesi gereken cevapla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi değerlendirmeleri için bkz. Cavit Tınarlıoğlu/Türkiye, B. No: 3648/04, §§ 110-126, Neriman Yonat, B. No: 2018/33554, 15/6/2021, § 106).

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesi çerçevesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ve Anayasa Mahkemesinin uygun göreceği tutarda maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Yeniden yapılacak yargılamada taleple bağlılık ilkesi de gözetilerek yaşam hakkının ihlalinden doğan mağduriyetin ortadan kaldırabilmesi için ihlalin açıkça veya özü itibarıyla tespit edilmesi yanında kararın verildiği tarihte Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle ödenmesine karar verdiği tazminatlarla uyumlu olacak şekilde tazminata hükmedilmesi gerektiği dikkate alınmalıdır (mağdur sıfatıyla ilgili benzer değerlendirme için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, § 42).

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10.İdari Dava Dairesine (E.2020/79, K.2020/2001) iletilmek üzere Zonguldak İdare Mahkemesine (E.2018/334, K.2019/813) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET YERAL

B. No: 2021/14993 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14993

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET YERAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14993)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Ahmet YERAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, delillerin hatalı değerlendirilerek mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. S.K. isimli mağdura ait motosiklet kilidi kırılmak suretiyle S.K.nın ikamet ettiği evin bahçesinden 7/6/2015 tarihinde çalınmıştır. Hatay Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) olayla ilgili olarak başlatılan soruşturma devam etmekte iken mağdur S.K. olaydan iki gün sonra başvurucuyu motosikleti kullanırken görmüş ve başvurucuyu durdurarak motosikletin kendisine ait olduğunu beyan etmiştir. Bu sırada başvurucu ve mağdur S.K. arasında kısa süreli bir tartışma yaşanmış, kolluk görevlileri tartışmanın yaşandığı olay yerine gelerek tutanak tutmuştur.

3. Başvurucu soruşturma kapsamında Başsavcılıkta alınan ifadesinde özetle K.A. isimli arkadaşının evinde oturmakta iken dışarıdan motosiklet sesi geldiğini, arkadaşıyla sesin geldiği tarafa gittiklerini, bu sırada açık kimlik bilgilerini bilmediği iki kişinin motosikleti sokakta bırakıp kaçması üzerine kendisinin de motosikleti kullanmak amacıyla aldığını, suçlamayı kabul etmediğini, hırsızlık yapmadığını ileri sürmüştür.

4. Başvurucu hakkında konut dokunulmazlığını ihlal etme, mala zarar verme ve herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle hırsızlık suçlarından kamu davası açılmıştır.

5. Hatay 1. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen davanın duruşması iki celsede tamamlanmıştır. Başvurucu; duruşmanın ikinci celsesinde yaptığı savunmada suça konu motosikleti iki kişinin kullandığını gördüğünü, bu şahısların çok gürültü yapması nedeniyle kendilerini ikaz etmek için yanlarına gittiği sırada korkup kaçtıklarını, motosikleti de sokakta bıraktıklarını, motosikleti alarak eve götürdüğünü ve bir gün süreyle beklediğini ancak kimsenin gelip motosikleti almadığını ileri sürmüştür. Savunmasının devamında hastaneden çıkan bir arkadaşını evine götürmek için motosikleti kullandığı sırada mağdur S.K.nın kendisini görerek durdurduğunu ve motosikletin kendisine ait olduğunu söylediğini ifade etmiştir.

6. Yargılama sonunda Mahkeme, başvurucunun hırsızlık suçundan 3 yıl 4 ay hapis, konut dokunulmazlığını ihlal etme suçundan 6 ay 20 gün hapis, mala zarar verme suçundan 4.000 TL adli para cezalarıyla cezalandırılmasına karar vermiş; gerekçeli kararda başvurucunun suça konu motosikleti kullandığı sırada yakalandığını vurgulamış, başvurucunun savunmasının soyut nitelikte olduğu kanaatine vardığını belirtmiştir.

7. Başvurucu 7/4/2016 tarihli gerekçeli temyiz dilekçesinde özetle soruşturma aşamasında verdiği ifadede ismi geçen K.A.nın maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla tanık olarak dinlenmesi gerektiğini ancak Mahkemece bu kişi dinlenmeden karar verildiğini, daha önceki sabıka kayıtlarına atıf yapılarak atılı suçu işlediği sonucuna ulaşılmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Bahsi geçen temyiz dilekçesinde başka herhangi bir hususa yer verilmemiştir.

8. Temyiz üzerine karar, Yargıtay 6. Ceza Dairesince 16/12/2020 tarihinde onanmıştır.

9. Başvurucu, farklı mahkemelerce görülen yargılamalar sonucunda çeşitli suçlardan aldığı cezaların içtima edilmesi üzerine tanzim edilen 2021/494 ilamat numaralı müddetnamenin 2/3/2021 tarihinde kendisine tebliğ edildiğini ancak bu müddetnamede hangi mahkeme kararlarının kesinleştiğine ilişkin açıklama bulunmadığını, bunun üzerine 22/3/2021 tarihinde Mahkemeye dilekçe yazarak Yargıtay ilamının tebliğ edilmesini talep ettiğini, 30/3/2021 tarihinde dosyanın kendisine gönderilmesi üzerine anılan tarihte nihai karardan haberdar olduğunu beyan etmiştir.

10. Başvuru 5/4/2021 tarihinde yapılmıştır.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

13. Mevcut başvuruda öncelikle başvurunun süresi içinde yapılıp yapılmadığının incelenmesi gerekir.

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuruların başvuru

yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, §§ 18, 19). Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik koşullarından olan başvuru süresine riayet edilmesi, bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında resen nazara alınmalıdır (Taner Kurban, B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19). Ayrıca otuz günlük sürenin başlangıcında kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınır (Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 20).

15. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

16. Somut olayda başvurucunun çeşitli suçlardan aldığı kesinleşen cezaların miktarlarının toplanmasına ilişkin karar uyarınca tanzim edilen müddetname 2/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Bireysel başvuru formunun ekinde de yer verilen müddetnamede; başvurucunun tevkif ve tahliye edildiği tarihler, toplam mahkûmiyet müddeti, bihakkın ve şartla tahliye tarihlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bahse konu müddetnamede bundan başka herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bilindiği üzere ceza infaz hukukunda müddetname 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 20. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereği düzenlenen ve kesinleşen mahkeme kararına istinaden hükümlünün ceza infaz kurumunda ne kadar süre ile kalacağını gösteren bir belgedir. Müddetnamede mahkûm olunan cezanın niteliği, cezanın hangi mahkeme tarafından verildiği, Yargıtay aşamasından geçmiş ise ilgili ilama dair bilgiler yer almaktadır. Dolayısıyla müddetnamenin hükümlüye tebliğ edildiği tarihi başvurucular açısından en geç nihai kararın öğrenildiği tarih olarak kabul etmek gerekir (Hakan Fuat Komili, B. No: 2013/2470, 17/9/2013, § 18). Bununla birlikte başvuru konusu olayda başvurucuya tebliğ edilen müddetnamede kesinleşen mahkeme kararlarına veya Yargıtay aşamasına dair herhangi bir bilginin yer almadığı açıktır. Bu durumda söz konusu müddetnamenin başvurucuya tebliğ edildiği 2/3/2021 tarihinde başvurucunun bireysel başvuru konusu nihai kararı öğrendiğini kabul etmek mümkün gözükmemektedir.

17. Somut olayda başvurucu, bahsi geçen müddetnamenin kendisine tebliğ edilmesini müteakip Mahkemeye dilekçe göndererek Mahkemenin gerekçeli kararının ve varsa Yargıtay ilamının kendisine tebliğ edilmesini talep etmiştir. Başvurucunun talebi üzerine ilgili kararları da ihtiva eden dava dosyası 30/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir (bkz. § 9). Bu bağlamda başvurucunun en geç 30/3/2021 tarihinde nihai karardan haberdar olduğu, 5/4/2021 tarihinde yapılan başvuruda süre aşımı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu; olay yerinde keşif yapılmasına gerek görülmediğini, buna ilişkin makul bir gerekçe de gösterilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve

çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

20. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle ilk derece mahkemesi ve kanun yolu mercileri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

21. Somut olayda başvurucunun olay yerinde keşif yapılmamasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiği yönünde kanun yolu aşamasında hiçbir iddia ve itiraz ileri sürmediği görülmüştür (bkz. §. 7). Dolayısıyla anılan ihlal iddiasına ilişkin olarak başvurucunun kanunda öngörülmüş yargısal başvuru yolunu tüketmeden yaptığı bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

23. Başvurucu; eksik inceleme ve araştırmaya dayalı olarak cezalandırıldığını, delillerin takdirinde hata yapıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Başvurunun bu kısmının yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı şikâyeti ile bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

25. İlke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

26. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun suça konu motosikleti kullanırken yakalanmasına ve dosyadaki diğer delillere dayanarak başvurucunun hırsızlık, konut dokunulmazlığını ihlal ve mala zarar verme suçlarını işlediği sonucuna ulaşmıştır.Başvurucunun açık kimliğini bilmediği iki kişinin motosikleti sokakta bırakıp kaçtığı,boşta kalan motosikleti kendisinin alıp bir gün süreyle beklediği, bu süre boyunca kimsenin motosikleti almaya gelmemesi üzerine hastanedeki bir iş için motosikleti kullandığı sırada mağdurla karşılaştıkları yönündeki savunması da Mahkemece değerlendirilmiştir. Mahkeme, soyut nitelikte olduğu gerekçesiyle başvurucunun savunmasına itibar etmediğini gerekçeli kararında belirtmiştir. Mahkemenin gerekçeli kararlarının içeriği ve yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, somut olayda bariz takdir hatası

veya açık bir keyfîlik oluşturan husus bulunmadığı anlaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyleKABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.Y.

B. No: 2021/18016 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18016)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Rıdvan DEMİR

Başvurucu : A.Y.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltında fiziksel saldırıya uğranması ve bu olay hakkında ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Millî İstihbarat Teşkilatının eski mensubu olan başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçu kapsamında 18/2/2021 tarihinde gözaltına alınmış, 25/2/2021 tarihinde tutuklanmasına karar verilerek ceza infaz kurumuna nakledilmiştir.

3. Başvurucu hakkında gözaltında bulunduğu süre içinde adli muayene raporları düzenlenmiştir. 21/2/2021 tarihinde düzenlenen raporda, başvurucunun burnunun sol yanında, üç cm boyutunda kızarıklık, sol el bileğinde yüzeysel kızarıklık bulunduğu, aynı gün düzenlenen ikinci raporda ek bir durumun bulunmadığı, 23/2/2021 tarihli adli muayene raporunda ise darp ve cebir izine rastlanmadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucunun 20/2/2021 tarihinde avukatı ile görüşmesinden sonra avukatı 112 Acil Çağrı Merkezini arayarak başvurucunun beyin kanaması geçirdiğini söylemiş, Acil Çağrı Merkezinin kolluk görevlileriyle iletişime geçmesi üzerine böyle bir durumun bulunmadığı

anlaşılmış, bunun üzerine polis merkezine acil sağlık ekipleri sevk edilmemiştir.

5. Başvurucunun avukatının, başvurucunun gözaltındayken yüzüne ve vücuduna defalarca vurulduğu, başına poşet geçirilerek ensesine ve boynuna şiddet uygulanıp nefessiz bırakılmaya çalışıldığı, göğüs uçları sıkılarak işkence yapıldığı, makatına cisim sokulmakla tehdit edildiği, ağır hakaretlere maruz kaldığı, tüm bunların kolluk görevlilerinin amiri konumunda bulunan kişinin odasında ve gözetiminde gerçekleştiği yönünde suç duyurusunda bulunması üzerine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma başlatmıştır.

6. Başsavcılık, olay hakkında ilgili emniyet birimlerinden gerekli tahkikatın yapılarak gönderilmesini istemiştir. Bu kapsamda olay günü olay yerinde bulunan sağlık personelinin ifadesi alınmış, başvurucunun avukatının Acil Çağrı Merkeziyle yaptığı görüşmenin kaydı ile kayda ilişkin döküm temin edilmiştir. Görevli sağlık personeli başvurucunun beyin kanaması şikâyetiyle başvurmadığını, böyle bir olayın gerçekleşmediğini belirtmiştir. Öte yandan soruşturma kapsamında başvurucu, Adli Tıp Kurumuna sevk edilmiş; Adli Tıp Kurumunca düzenlenen raporda başvurucuda tespit edilen olguların basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu belirtilmiştir.

7. Başsavcılık 17/7/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş; başvurucunun anlatımlarıyla dayanak gösterdiği adli muayene raporlarının örtüşmediğini, başvurucuya fiziksel şiddet uygulandığını gösterir herhangi bir adli muayene raporu olmadığını, 21/2/2021 tarihli adli muayene raporunda kızarıklıklar dışında herhangi bir tespit yapılmadığını belitmiş, alınan tanık beyanları ile Acil Çağrı Merkezi görüşmelerine göre iddianın soyut olduğunu gerekçe göstermiştir.

8. Başvurucunun anılan karara yaptığı itiraz Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir. Başvurucu ret kararının tebliği üzerine süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, gözaltındayken sekiz dokuz kolluk görevlisinin yumruk atmak ve vücudunun çeşitli yerlerine vurmak suretiyle fiziksel saldırısına uğraması, başına poşet geçirilerek ve makatına cisim sokmakla tehdit edilerek işkence görmesi, ağır hakarete maruz kalması ve bu olaylar hakkında ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır. Adalet Bakanlığı görüşünde başvurunun yerleşik içtihatlar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

11. Başvuru, Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

12. İspat külfetinin devlete geçtiği durumların söz konusu olmadığı hâllerde kötü muameleye uğramaları nedeniyle mağdur olduklarını ileri süren kişiler, kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delilleri -haklı bir gerekçeleri olmadığı sürece- zamanında yetkili makamlara sunma konusunda özenli davranmakla yükümlüdür. Olgulara dayanmayan yetersiz açıklamalar, iddiaların deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu veya kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeler gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddianın savunabilir olduğundan,

dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemez. Kaldı ki iddialarını güçlü bir dayanakla birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirmemeleri hâlinde mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerinin söylenebilmesi mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45-47).

13. Somut olayda başvurucu, hakkında düzenlenen 21/2/2021 tarihli adli muayene raporlarının fiziksel şiddete uğradığını ispat ettiğini belirtmiştir. Başvurucunun anlatımlarına göre gözaltında bulunduğu süre içinde başına ve yüzüne ciddi darbeler almıştır. Ancak başvurucunun dayandığı söz konusu adli muayene raporlarında anlatımları destekleyecek nitelikte bir bulguya yer verilmemiştir. Başvurucuda 21/2/2021 tarihli adli muayene raporunda tespit edilen bulguların kızarıklık şeklinde olduğu dikkate alındığında başvurucunun belirttiği hususları desteklemediği görülmüştür. Başvurucu avukatının 112 Acil Çağrı Merkezine yaptığı, başvurucunun beyin kanaması geçirdiğine ilişkin olan ihbarın desteklenmediği, başvurucunun söz konusu ihbara yönelik bir talebi veya şikâyetinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca başvurucu, hakkında rapor tanzim eden sağlık personeli hakkında da herhangi bir şikâyette bulunmamış, raporların gerçeğe aykırı tanzim edildiğine yönelik itirazını yetkili makamlar önünde ileri sürmemiştir. Bu noktada başvurucunun anlatımlarıyla örtüşmeyen ve sadece kızarıklık şeklinde olduğu belirtilen bulguların her şekilde ortaya çıkabileceği (kaşıma, sürtme vs.) bilindiğinden başvurucunun soyut iddiası dışında kötü muameleye maruz kaldığını gösteren bir delil bulunmadığı, bu nedenle iddialarının savunulabilir olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianınaçıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET HİCRİ KAYHAN

B. No: 2021/23682 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/23682

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET HİCRİ KAYHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/23682)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Şehadet ÖZTÜRK

Başvurucu : Ahmet Hicri KAYHAN

Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, 2015 yılında Ankara Garı önünde gerçekleştirilen canlı bomba saldırısı sonucu yaralanma olayının meydana gelmesi ve yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiği iddiasıyla açılan tam yargı davasında kusur sorumluluğuna ilişkin değerlendirme yapılmadan karar verilmesi nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 9/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 10/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, aynı konu hakkında verdiği birçok kararda (örnek kararlar için bkz. Ali Hıdır Tekin, B. No: 2018/35243, 15/9/2021; Abdul Kadir Ünlü, B. No: 2018/33200, 15/9/2021) başvurunun yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebileceğini tespit edip idari yargı mercilerinin davayı yalnızca sosyal risk ilkesi

çerçevesi ele almak suretiyle teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu etkisiz kıldıkları, böylece yaşamı koruma yükümlülüğüne yönelik ihlalin tespit edilmesi hususunda davacılara başarı şansı sunmadıkları gerekçesiyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu kararlarda ayrıca başvurulardaki asıl meselenin başvurucuların iştirak edeceği mitingin ve gösteri yürüyüşünün barışçıl şekilde yapılmasının sağlanması, mitinge ve gösteri yürüyüşüne katılacak kişilerin güvenliklerinin temin edilmesi değil olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine ilişkin iddiaların değerlendirilmemesi olduğuna işaret edilerek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar hakkında inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkeler ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 9. İdare Mahkemesine (E.2017/889, K.2020/1272) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞENGÜL KILAVUZ

B. No: 2021/25429 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/25429

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞENGÜL KILAVUZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/25429)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportörler : Şeyda Nur ÜN

Yunus HEPER

Başvurucu : Şengül KILAVUZ

Vekili : Av. Zülküf Ergin ALABALIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen başvurucunun açtığı işe iade davasının reddedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1972 doğumlu olup 2006 yılından iş sözleşmesinin feshedildiği tarihe kadar Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette taşeron işçi olarak belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmıştır. Başvurucu; iş sözleşmesinin feshedildiği sıradabasın, yayın ve halkla ilişkiler biriminde sekreter olarak çalışmaktadır.

3. 31/12/2019 tarihinde Belediye, sosyal medya paylaşımları nedeniyle başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir. İş sözleşmesinin feshine neden olan ve yargılama dosyasına giren sosyal medya paylaşımları şöyledir:

"- 21/10/2015 tarihinde ''Beyaz Toros' ,'yargısız infazların itirafı, bugünün tehdidi ve tarihin skandallıdır!' şeklinde paylaşımda bulunduğu,

- Yeni Özgür Politika isimli sayfadan alıntı yaparak 'Şemdinli'de 18 harekatçı öldürüldü' şeklindeki yazıyı hesabında paylaştığı,

- Facebook hesabında 26/03/2014 tarihinde "IMC TV " isimli sayfayı beğendiği,

- 31/10/2015 tarihinde Twitter hesabında 'Son gün barışa demokrasiye ve insanlığa inadına HDP' şeklinde paylaşımda bulunduğu,

- 2/11/2015 tarihinde Twitter hesabında ' Cinler, periler ve meleklermi AKP' ye oy verdi. Ben bu işten birşey anlamadım.' şeklinde paylaşımda bulunduğu,

- 29/11/2015 tarihinde Twitter hesabında Özgör Gündem isimli sosyal medya sayfasından 'Sokağa çıkma yasağının 19 gün sürdüğü Dargeçit'te asker zırhlı ve sivil araçlar ilçeden aydıldı#DemirtaşİleÖzerkliğe' başlıklı videoyu paylaştığı,"

4. Başvurucu, feshin geçersizliğine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle işverenler aleyhine işe iade talepli tespit davası açmıştır. Davanın görüldüğü Diyarbakır 5. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) 9/9/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Mahkeme; başvurucunun sosyal medya paylaşımlarının bölücü terör örgütünü destekleyici ve övücü mahiyette, güvenlik kuvvetlerine ise hakaret mahiyetinde olduğunu, başvurucunun çalıştığı işyeri de gözönüne alındığında iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından beklenemeyeceğini belirtmiştir. Mahkeme gerekçeli kararında ayrıca her ne kadar başvurucu hakkında söz konusu paylaşımlar nedeniyle gerçekleştirilen ceza yargılaması sonucu beraat kararı verilmiş ise de sonradan verilen beraat kararının işveren nezdinde başlangıçta ortaya çıkan şüpheyi kaldırmayacağını, bu nedenle iş sözleşmesinin şüphe nedeniyle feshinin geçerli olduğunu belirtmiştir.

5. Kararın istinaf edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 31/1/2021 tarihinde İş Mahkemesi ile benzer gerekçelerle istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 17/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 11/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; işe iade davasında İş Mahkemesinin hükme esas aldığı sosyal medya paylaşımları nedeniyle ceza yargılamasından beraat kararı aldığını, söz konusu paylaşımların suç oluşturmadığını ve terör örgütlerini övücü mahiyette olmadığını belirtmiştir. Başvurucu; buna rağmen İş Mahkemesinin yargılama esnasında gerekli araştırmaları yapmadığını, basit bir şüphe üzerinden hüküm kurduğunu, mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediğini ve hakkaniyete uygun yargılanmadığını belirtmiştir.

9. Bakanlık görüşünde, başvurucunun iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu belirtilmiştir.

10. Başvurucunun iddialarının sosyal medya paylaşımları nedeniyle iş sözleşmesinin

feshedilmesine ve açtığı işe iade davasının reddedilmesine ilişkin işlemler bütününe yönelik olduğu görülmektedir. Bu kapsamda iş sözleşmesinin feshinin temeli ifade özgürlüğüne dayanmaktadır. Bu nedenle başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. İfade özgürlüğü; kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

13. İfade özgürlüğünün önemi nedeniyle devletten, ifade özgürlüğünü kullanmak isteyenlerin yalnızca üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmalarını temin etmesi değil aynı zamanda iş sözleşmelerinin feshi gibi yapılabilecek her türlü müdahalelere karşı da önlem alması beklenir. Anayasa Mahkemesinin yapması gereken inceleme de devletin ifade özgürlüğüne ilişkin söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine yönelik olacaktır (negatif ve pozitif yükümlülüklere ilişkin açıklamalar için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 45, 46. Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, § 70).

14. Devletin ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik yükümlülükleri çerçevesinde uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulması, uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesi ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesi sorumluluğu bulunmaktadır. Yine bireylerin temel hak ve özgürlüklerine üçüncü kişilerin müdahalesinin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve mahkemelerce korunma sağlanması da söz konusu yükümlülükler kapsamındadır. Kamusal makamlarca gerekli yapısal önlemler alınmış olsa da uyuşmazlık konusu davayı yürüten mahkemelerce verilen kararlarda üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı bireylere korunma imkânı sağlanmadığı durumlarda bu yükümlülükler gereği gibi yerine getirilmemiş olacaktır. Bu, kamusal makam olan mahkemeler aracılığıyla bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasız bırakıldığı anlamına gelecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 47-49).

15. Bu doğrultuda iş sözleşmesi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik olarak işverence gerçekleştirilen müdahaleyle ilgili iddiasını içeren uyuşmazlıkların karara bağlandığı davalarda yargılama mercilerince söz konusu güvenceler

gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50; Kasım Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2019/33243, 4/7/2022, § 32).

16. Somut olayda başvurucunun sosyal medya paylaşımları, işveren açısından başvurucunun terör örgütleriyle irtibatlı olduğu yönünde şüphe oluşturmuş ve güven ilişkisini zedeleyici mahiyette görülmüştür. Bu hâliyle başvurucunun iş sözleşmesi geçerli fesih kapsamında ve şüphe feshine dayanılarak feshedilmiştir.

17. Şüphe feshinin özünde, işçi tarafından işlendiği ispatlanamayan ancak işçinin işlediğine ilişkin somut olgular bulunan bir suçun veya borca aykırı ağır davranışın bulunması gerekir. Bu kapsamda şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı adına gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine rağmen eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamamış olması gerekir. Nihayetinde feshin son çare olması ilkesinin şüphe feshi açısından da uygulanması gerekir. Şüphenin ağırlığı, işçinin yaşı, kıdemi ve işverende oluşan güven kaybı gözönünde bulundurulmak suretiyle tarafların menfaatleri tartılarak bir değerlendirme yapılmalı ve böylelikle şüphe feshinde keyfî uygulamaların önüne geçilmelidir.

18. Elbette işçi statüsünde olan başvurucunun da herkes gibi belirli olaylara ilişkin herhangi bir düşünceye sahip olması ve onu paylaşması ifade özgürlüğü kapsamında kalmaktadır. Bununla birlikte başvurucunun paylaşımları yaptığı sırada -iddialara göre- doğrudan sivilleri hedef alan terör saldırılarında ülke çapında en az 500 sivil ölmüş, 2015 yılının ortalarından itibaren ise daha sonra hendek olayları olarak isimlendirilen yoğun silahlı çatışmalar başlamıştır. Anayasa Mahkemesinin Ayşe Çelik (B. No: 2017/36722, 9/5/2019, §§ 11-13) kararında hendek olaylarına ilişkin arka plan bilgisi şu şekilde verilmiştir:

"11. Şırnak'ın Cizre, İdil, Silopi ilçeleri; Hakkâri'nin Yüksekova ilçesi; Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçeleri; Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçeleri ile Muş'un Varto ilçesinde PKK terör örgütü tarafından cadde ve sokaklara hendekler kazılarak barikatlar kurulmuş ve buralara patlayıcılar yerleştirilerek bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet kurulmaya çalışılmıştır. Yaklaşık on ay süren şiddet olayları daha sonra hendek olayları olarak isimlendirilmiştir. Hendek operasyonları, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğünce PKK mensuplarına karşı ortak olarak gerçekleştirilen, başta Sur, Cizre ve Nusaybin olmak üzere on bir şehirde yürütülen askerî operasyonlardır.

12. Güvenlik güçleri, anılan yerlere halkın giriş ve çıkışını engellemek isteyen terör örgütü mensuplarına operasyon düzenlemiş ve çatışmaya girmiştir. Bu operasyonların gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazıları geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Bu kapsamda terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla anılan il ve ilçelerin bir kısmında sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş fakat güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından söz konusu yasaklar kaldırılmıştır.

13. Aylarca devam eden bu operasyon ve çatışmalar sırasında yaşanan kayıpların büyüklüğü konusunda 2016 yılının Mayıs ayında bazı resmî görevlilerin açıklamalarına göre en az 2.500 terörist öldürülmüş, 480 güvenlik görevlisi de şehit olmuş, ayrıca 4.000'in üzerinde güvenlik görevlisi de yaralanmıştır. Açık kaynaklarda yer alan, resmî olmayan ve

doğrulanmamış bazı açıklamalara göre 100'ün üzerinde sivil hayatını kaybetmiş, 1.000'in üzerinde sivil ise yaralanmıştır. Buna ilave olarak en az 400 bin kişinin çatışma bölgelerinden başka bölgelere göç etmek zorunda kaldığı ileri sürülmüştür. Kesin rakamların yer aldığı resmî bir açıklama bulunmadığı gibi bu konuda güvenilir ve bağımsız herhangi bir rapor da Anayasa Mahkemesinin bilgisine sunulmamıştır."

19. Başvurucunun feshe konu paylaşımlarını, güvenlik risklerinin gerçek olduğu ve buna bağlı kaygıların devlet ve toplum hayatı üzerinde yoğun bir şekilde hissedildiği sırada yaptığı açıktır. Başvurucu ilk paylaşımında Türkiye'nin yakın geçmiş tarihinde faili meçhul olayların simgesi hâline gelen "beyaz Toros"ları ve bunlarla özdeşleştirilen olayları "bugünün tehdidi" olarak nitelendirmiş, yaşanmakta olan yoğun şiddet olaylarının gerisinde güvenlik güçlerinin yargısız infazları olduğunu ima etmiştir. Başvurucu ikinci olarak terör örgütünün yayın organı olan Yeni Özgür Politika isimli internet sitesinin bir haberini paylaşmıştır. Bahsi geçen internet kanalı başta ırkçılık olmak üzere her türlü ayrımcılık ve şiddet övgüsü ve çağrısı yapmakta, yayınlarıyla hem PKK yandaşlarına bilgi iletmekte hem de PKK yönetiminin emirlerini yaymaktadır. Başvurucunun paylaştığı -daha sonra resmî kaynaklarca yalanlanan- başvuruya konu haberde terör örgütünün güvenlik güçlerine ağır zayiat verdirdiği iddia edilmektedir. Haberin yapıldığı bağlama, haberi yayımlayanın kimliğine, haberin zamanına bir bütün olarak bakıldığında haberin terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik edici, zaten söz konusu yönteme başvurmayı benimsemiş kişilerin kararlarını destekleyici mahiyette olduğunu kabul etmemek için bir neden bulunmamaktadır. Güvenlik güçleriyle çatışmaların şiddetlendiği bir sırada terör örgütünün yayın organının manipülatif haberlerini yayma çabalarını ifade özgürlüğünün koruması beklenemez.

20. Kaldı ki başvurucu, başvuruya konu son paylaşımında "özerklik" etiketi ile yapılan ve güvenlik güçlerine ait bazı haberlerin yer aldığı video haber paylaşımını kendi hesabından paylaşmıştır. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında ifade ettiği gibi içinde şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadeler yer almayan, terör suçlarının işlenmesi tehlikesine yol açmayan, çeşitli grupların şiddete başvurmaksızın ulaşmayı düşündükleri toplumsal veya siyasal hedeflere, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara ilişkin düşünce açıklamaları -ideolojik ve katı olarak nitelendirilseler bile- terörizmin propagandası olarak kabul edilemez (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 81; Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 63). Buna rağmen başvuruya konu "özerklik" etiketi vahim şiddet olaylarının yaşandığı bağlamda kullanılmış ve böylece terör örgütünün ulaşmayı istediği amaca destek verilerek şiddete başvurmak cesaretlendirilmiştir.

21. Üstelik başvurucu; terör olaylarının yoğun olarak görüldüğü ve vahim nitelikli can ve mal kayıplarının yaşandığı, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük kentinin kamusal hizmetler sunan belediyesinde çalışmaktadır. Başvurucunun çalıştığı yer ve sosyal medya paylaşımlarının zamanlaması birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun düşünce açıklamalarının kişiler üzerindeki etkisinin normal zamanlara göre daha yoğun olduğu açıktır. Bu şartlar altında işverenin şüphe duyduğu başvurucu ile iş ilişkisini sürdürmesini beklemek aşırı bir yorum olacaktır. Üstelik başvurucunun kariyer meslek sahibi olmaması nedeniyle farklı işyerlerinde çalışma imkânı da elinden alınmamıştır.

22. Bu şartlarda yukarıdaki değerlendirmelerin tamamı ve yargılama makamlarının çatışan hakları dengelerken sahip oldukları takdir payları da dikkate alındığında özel hukuk iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkları karara bağlayan mahkemelerce ilgili ve yeterli gerekçeler oluşturulduğu ve tarafların haklarının değerlendirilmesinde açık bir dengesizlik

saptanmadığı anlaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAYRAM YABA VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/26341 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26341

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAYRAM YABA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26341)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucular : 1. Bayram YABA

2. Kadriye YABA

3. Cüneyt YABA

4. Erkan YABA

Vekili : Av. Pınar YALÇIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ilaçlarını kullanmasına izin verilmeyen hükümlünün ölmesi ve bu olay hakkında yürütülen ceza yargılamasının etkisizliği nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular Bayram Yaba ve Kadriye Yaba'nın oğlu, diğer başvuruculların ise kardeşi olan 1997 doğumlu Ö.Y., hakkında verilen ve kesinleşen hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı kapsamında bir süre Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutulmuştur. Tutulma sürecinde Ö.Y. hakkında düzenlenen bazı belgelerde Ö.Y.nin epilepsi (sara) hastası olduğu belirtilmiştir.

3. Ö.Y. 8/2/2018 tarihinde Adana Açık Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

Aynı gün akşam saatlerinde Ceza Kurumuna giren Ö.Y. görevlilere epilepsi hastası olduğu söyleyip yanında getirdiği iki ilacı kullanmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Görevliler reçetesi olmadığı gerekçesiyle ve Ö.Y.ye ertesi gün revirden teslim alabileceğini söyleyerek sözü edilen ilaçları alıkoymuştur. Ö.Y. İnfaz Kurumundaki başmemurluk odasına birkaç kez giderek Başmemur K.Y.den ilaçlarını kullanmak için izin istemiş ancak K.Y. buna izin vermemiştir. Ö.Y. ilaçlarını alabilmek için ertesi gün (9/2/2018) revire başvurmuş ancak sağlık memuru Ş.O., Ö.Y.ye ilaçlarını vermediği gibi İnfaz Kurumunda doktor olarak görev yapan fakat görevine gelmeyen E.B.ye de Ö.Y.nin durumunu bildirmemiş, doğum veya süt iznini kullanmak için saat 14.00'te İnfaz Kurumundan ayrılmıştır.

4. Ö.Y. 10/2/2018 tarihinde koğuşunda ölü olarak bulunmuştur.

5. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Ö.Y.nin ölümü hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatmıştır. Soruşturma kapsamında Adli Tıp Kurumu 1. Adli Tıp İhtisas Kurulundan (İhtisas Kurulu) alınan 11/4/2018 tarihli raporda; ölümün epilepsi hastalığına bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiğinin kabulü gerektiği ve Ö.Y.nin, epilepsi hastalığının tedavisinde kullandığı bir ilacı kullanmamasının ölüme neden olabileceği açıklanmış ancak ilaçlarını düzenli kullanan epilepsi hastalarında da ani beklenmedik ölümler (SUDEP) görüldüğünün tıbben bilindiği belirtilmiştir.

6. Başsavcılık 19/4/2018 tarihli iddianameyle K.Y. ve Ş.O.ya karşı ihmali davranışla kasten öldürme suçundan kamu davası açmıştır. İddianamede Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 20/11/2015 tarihli yazısı ile tutuklanarak veya nakil yoluyla kurumlara gelen hükümlü ve tutukluların kuruma kabullerinde sürekli ilaç kullanmak zorunda olanların yanlarında getirdikleri ilaçların vakit geçirilmeksizin kendilerine teslim edilmesi amacıyla ilaçların kullanımına dair bir rapor veya reçete bulunmaması hâlinde mevcut raporlar getirilinceye ya da yeniden ilaç kullanım raporu veya reçete düzenleninceye kadar ilaçların listesinin çıkarılmasının ve en fazla ikişer günlük dozlarla mahpuslara verilmesinin görevlilere bildirildiği açıklanmış, şüphelilerin söz konusu bildirime aykırı hareket ederek başvuruculaların yakınının ölümüne sebebiyet verdikleri iddia edilmiştir.

7. Kovuşturma Adana 14. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) tarafından yürütülmüştür. Dinlenen tanıklardan H.B.; Ö.Y.nin, epilepsi hastası olduğunu ve ilaçlarını almazsa ölebileceğini söylemesine rağmen K.Y.nin Ö.Y.ye ilaçlarını vermediğini beyan etmiştir. Ceza Mahkemesi 21/2/2019 tarihinde yargılamayı sonlandırarak sanıkların beraatine karar vermiştir. Ceza Mahkemesi verdiği kararda Ö.Y.nin İnfaz Kurumuna reçete sunmadığına ve sanıkların Y.B. hakkında düzenlenmiş raporlara Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) kaydı üzerinden ulaşma yetkilerinin bulunmadığına işaret edip İhtisas Kurulunun hazırladığı rapor dikkate alındığında Ö.Y. ilaçlarını kullanmış olsaydı bile ölümün meydana gelmesinin ihtimal dâhilinde olduğunu açıklamıştır.

8. Başvuruculaların anılan karara karşı yaptıkları istinaf başvurusunu inceleyen Adana Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi), İhtisas Kurulunun hazırladığı raporu esas alarak Ö.Y.nin hayatının sona erme tehlikesi ortaya çıkmasına rağmen sanıkların hayatın korunması açısından yapılması gereken icrai davranışları gerçekleştirmediğinden söz edilemeyeceği gerekçesiyle sanıklara isnat edilen ihmali davranışla kasten öldürme suçunun unsurları itibarıyla oluşmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte Ceza Dairesi, ihmali davranışlar neticesinde Ö.Y.nin sağlığı için gerekli olan ilaçları kullanamaması nedeniyle sanıkların ihmal suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan cezalandırılmaları gerektiği gerekçesiyle sanıkların anılan suç nedeniyle neticeten 5 ay hapis cezasıyla

cezalandırılmalarına ancak hükümlerin açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Başvurucuların bu karara yönelik itirazı, Adana Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesince 16/4/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

9. Başvuru; süresi içinde, 31/5/2021 tarihinde yapılmıştır.

10. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular; yakınlarının günde üç doz kullanmak zorunda olduğu ilaçları İnfaz Kurumuna konulduktan sonra, üstelik yetkililerden ısrarla talep etmesine rağmen iki gün süreyle kullanamamasından dolayı öldüğünü, hastalığı nedeniyle hayatı tehlike altında olan yakınlarının yaşamının korunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular ayrıca olay nedeniyle yürütülen yargılamada eksik inceleme yapılmasından ve yargılamanın makulbir sürede sonuçlandırılmamasından yakınarak yaşam hakkının ve bazı anayasal güvencelerin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, yapılacak değerlendirmede Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamındaki içtihadı ile ilgili mevzuatın somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşünün ekinde yer alan ve Ceza Kurumu tarafından Başsavcılığa gönderildiği anlaşılan 25/11/2022 tarihli belgenin ilgili kısmı şöyledir:

“…

- Hükümlü ve tutukluların ilaç kullanımına ilişkin rapor ve bilgilerin UYAP sisteminde görünüp görünmediği hususunda;

kurumumuza ilk gelen hükümlülere ait ilaç varsa mahkum kabul tarafından teslim evrağı düzenlenerek kayıt altına alınır. Doktor görene kadar hükümlü nasıl kullandığını beyan eder ise o şekilde hükümlüye kullandırılır. İlaç kullanım reçetesi ya da raporu Uyap sistemine taranır ise görünmekte, uyap sistemine taranmaz ise ilaç kullanım raporu ya da reçetesi görünmemektedir.

- Nakil ve sevk olarak başka kuruma gönderilen hükümlü ve tutukluların ilacının nasıl temin edildiği hususunda;

Nakil gönderilen hükümlünün tüm ilaçları hükümlüye teslim tesellüm evrakı düzenlenip, sayılı olarak ilaçlar teslim edilir. Nakil gelen hükümlünün ise yine aynı şekilde prosedürler uygulanarak nakil çıkışı yapan ceza infaz kurumu tüm ilaçları sayılı olarak teslim evrağıyla teslim eder, geldiği ceza infaz kurumu da kabulünü sağlar ya da doktora muayene ettirilerek reçete ile eczaneden alınarak hükümlüye imza karşılığı ilaçlar teslim edilir.

…”

12. Başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerekir. Bununla birlikte başvuruda kamu görevlilerinin Ö.Y.nin ölümüne neden oldukları yönünde makul şüphenin ötesinde kanıt bulunmadığı için yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun bu aşamada incelenmesi mümkün görülmemiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme yaşam hakkının etkili soruşturma yürütme yükümlülüğüne ilişkin usul boyutuna hasredilmiştir.

13. Yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülükleri kapsamında devlet, yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka

yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir yargısal sistem kurmakla da yükümlüdür. Bu usul yükümlülüğü şüpheli her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§52, 54; Fatma Akın ve Mehmet Eren [GK], B. No: 2017/26636, 10/11/2021, § 97).

14. Kasten ya da saldırı veya kötü muamele sonucu meydana gelen ölümlerdedevletin sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunsa da kasıtlı olmayan eylemler açısından farklı yaklaşım benimsenebilir ve mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması sözü edilen yükümlülüğün yerine getirilmesi için yeterli olabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59; Nafia Sevin Ergün Sefada ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14844, 1/12/2016, § 63). Bununla beraber ölüm kasıtlı olmayan bir eylemin sonucu olsabile olayda kamu makamlarının muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir kusuru varsa,yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen yetkili makamlar kendilerine verilen yetkiler kapsamında yaşam için var olan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almamamışlarsa bireylerin hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması yaşam hakkının ihlaline neden olabilir [Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 60. Etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün ceza soruşturmasını gerektirdiği durumlarla ilgili örnek kararlar için bkz. Bedrettin Yalçin ve diğerleri, B. No: 2014/16380, 9/1/2018; Dilek Genç ve diğerleri [GK], B. No: 2014/3944, 1/2/2018; Naziker Onbaşı ve diğerleri, B. No: 2014/18224, 9/5/2018; Burcu Demirkaya ve Yücel Demirkaya, B. No: 2015/1232, 30/10/2018; Abdülkadir Yılmaz ve diğerleri (2), B. No: 2016/13649, 29/1/2020; Serap Sivri, B. No: 2019/6198, 23/11/2021. Bir uyuşturucu madde bağımlısının gözaltında tutulduğu sırada opioid kullanıma bağlı akut zehirlenme ve yoksunluk durumu meydana gelmesi nedeniyle yaşamını yitirdiği ve olayın ceza soruşturması yürütülmesini gerektirdiği başvuruya ilişkin olarak bkz. Nuran Seslioğlu, B. No: 2014/13765, 9/1/2018].

15. Somut olayda Ö.Y. İnfaz Kurumuna alındıktan sonra kamu görevlilerinin denetimi altına girmiş ve Ö.Y.nin,epilepsi hastalığı için mutlaka kullanması gereken ilaçları kullanmasına müsaade edilmemiştir. İhtisas Kurulunca hazırlanan raporda da ölümün epilepsihastalığına bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiğinin kabulü gerektiği ve Ö.Y.nin, epilepsi hastalığının tedavisinde kullandığı bir ilacıkullanmamasının ölüme neden olabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle etkili yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülüğün somut olayda ancak etkili bir ceza soruşturması yürütülmesiyle yerine getirilebileceği değerlendirilmiş ve başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin kabul edilebilirlik ölçütü yönünden bir sorun görülmemiştir.Ayrıca ihlal iddiası açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi başvurunun kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir kabul edilemezlik nedeni de tespit edilmemiştir. Dolayısıyla yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Etkili yargısal sistem kurma yükümlüğünün ceza soruşturmasını gerektirdiği hâllerde yürütülen soruşturmanın Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi, soruşturma makamlarının olaya karışan kişilerden bağımsız olması, soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi, soruşturmanın veya sonuçlarının gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olması ve meşru menfaatlerini korumak için ölen kişinin yakınlarının

soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmesi gerekir. Ayrıca soruşturma sonucunda alınan karar; soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayanmalıdır (Serpil Kerimoğlu, §§ 57, 58; Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, §§ 98-100; Fatma Akın ve Mehmet Eren, § 99).Olası cezai sorumluluğun tespiti adına yürütülen soruşturma sonrasında kovuşturma evresine geçilmiş ise bu aşamanın da Anayasa'nın 17. maddesinin gereklerine cevap verebilecek nitelikte olması gerekir (Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 30; Fatma Akın ve Mehmet Eren, § 100).

17. Sözü edilen soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve vuku bulan ölüm olayında sorumlular ile sorumlulukları tespit etmektir (Cemil Danışman, § 97; Narin Kurt [GK], B. No: 2018/2540, 1/12/2022, § 91).

18. Somut olayda Ceza Dairesi; sanıkların ihmali davranışları neticesinde Ö.Y.nin, sağlığı için gerekli olan ilaçları kullanamadığını kabul etmiş ancak İhtisas Kurulunun raporunu dikkate alarak ölümle ihmali davranışlar arasında illiyet bağı kurmamıştır (bkz. § 8). Ne var ki İhtisas Kurulunca hazırlanan raporun ölümden doğan sorumluluğun tespiti konusunda sonuca varmak için yeterli olmadığı görülmektedir. Bahsi geçen raporda ölümün epilepsi hastalığına bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiğinin kabulü gerektiği ve Ö.Y.nin, epilepsi hastalığının tedavisinde kullandığı bir ilacıkullanmamasının ölüme neden olabileceği açıklanmış fakat ilaçlarını düzenli kullanan epilepsi hastalarında da ani beklenmedik ölümler (SUDEP) görüldüğünün tıbben bilindiği açıklanmıştır. Bununla birlikte raporda Ö.Y.nin -İnfaz Kurumunda geçirilen süre de dâhil olmak üzere- tutulduğu süre zarfında ilaçlarını düzenli olarak kullanan bir kişi olarak kabul edilip edilemeyeceği, mutlaka kullanması gereken ilacı kullanamamasının Ö.Y.nin sağlığı üzerindeki etkisinin ne olduğu, Ö.Y.nin bu ilacı kullanamaması nedeniyle ortaya çıkan ölüm oranı ile söz konusu ilacı düzenli kullanan veya kullanmayan epilepsi hastalarındaki ani ölüm oranının ne olduğu konusunda hiçbir açıklama yer almamaktadır. Oysa somut olayda yargı mercilerinin Ö.Y.ye mutlaka kullanması gereken ilaçlarının verilmemesi ile Ö.Y.nin ölümü arasında uygun illiyet bağı bulunup bulunmadığı konusunda kanaate varabilmesi için anılan hususlar hakkında bilgi sahibi olması şarttır. İlaçlarını düzenli kullanan epilepsi hastalarında ani ölümün görülebilmesi, devletin gözetimi altında tutulan epilepsi hastasına mutlaka kullanması gereken ilaçların verilmemesi ile epilepsiden ileri gelen ölüm arasında hiçbir zaman illiyet bağı kurulamayacağı şeklinde yorumlanmamalıdır. Bunun aksine yapılacak yorum devletin, gözetimi altında tutulan epilepsi hastalarının bu hastalıktan kaynaklanan ölümlerindenher hâlükârda sorumlu tutulamayacağının kabulünü gerektirir. Bu sebeple başvuruya konu yargılamada yapılan incelemenin yaşam hakkının usul boyutunun gerekliliklerini karşıladığı söylenemez.

19. Başvurucular aksini iddia etse de başvuruya konu yargılamanın makul bir süratle yürütüldüğü görülmüştür.

20. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile her bir başvurucu için 1.000.000 TL manevi tazminat ve 1.000.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Ayrıca manevi zararları karşılığında net 200.000 TL manevi tazminatın başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmelidir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usulboyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğininyaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesine (E.2019/1404, K.2021/678) iletilmek üzere Adana 14. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/12, K.2019/116) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 200.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

PERRİN KUTUN

B. No: 2021/28213 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28213

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

PERRİN KUTUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28213)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Perrin KUTUN

Vekili : Av. Mehmet Mert ÖZKOÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahkeme huzurunda savunma yapma imkânı sağlanmadan mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle savunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Muğla Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başlattığı soruşturma sonucunda başvurucu hakkında mala zarar verme suçundan iddianame düzenlemiştir. Muğla 4. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianameyi kabul etmiş, duruşma hazırlığı işlemleri yapmıştır. Bu kapsamda Mahkeme, başvurucuya iddianamenin tebliğ edilmesine ve duruşmaya ilişkin çağrı kâğıdı çıkarılmasına karar vermiştir.

3. Duruşmadan önce başvurucu, sağlık nedenleriyle duruşmaya katılamayacağına ilişkin mazeret dilekçesini -ekinde sağlık raporu ile birlikte- Mahkemeye sunmuştur. Mahkeme, başvurucu vekilinin hazır bulunduğu ilk duruşmada müştekinin şikâyet ve beyanlarını tespit etmiş; başvurucunun tanıklarını dinlemiştir. Bu celsede Mahkeme başvurucunun mazeret talebinin kabulüne karar vermiş, bir sonraki duruşma gün ve saatini başvurucuya tebliğ etmiştir.

4. Yargılamanın ikinci duruşmasından önce başvurucu vekili, sağlık mazeretleri nedeniyle duruşmaya katılamayacağına ilişkin dilekçesini Mahkemeye bildirmiştir. Bu duruşmada iddia makamı esas hakkındaki mütalaasını sunmuş; Mahkeme ara kararında huzurda olmayan başvurucuya varsa soruşturmanın genişletilmesi talebini iletmek ve esasa ilişkin savunmalarını yapmak üzere süre vermiştir. Başvurucu vekili, celse arasında esas hakkındaki savunmalarını bildiren dilekçeyi Mahkemeye sunmuştur.

5. Başvurucu vekili yargılamanın üçüncü ve son duruşmasından önce mesleki ve sağlık mazeretlerini bildirir dilekçesini -ekinde sağlık raporları ile birlikte- Mahkemeye vermiştir. Başvurucu vekili dilekçesinde, başvurucunun kanser teşhisi nedeniyle tedavi gördüğünü, kemoterapi tedavisine başlayacağını, pandemi yönünden risk grubunda olması nedeniyle duruşmada hazır bulunamayacağını beyan etmiş; mazeretin kabulüne karar verilmesini, mazeretin kabul edilmemesi hâlinde başvurucunun beraatine karar verilmesini talep etmiştir. Bu duruşmada Mahkeme, mazeretin kabulüne karar verdikten sonra başvurucunun adli para cezasıyla mahkûmiyetine kesin olarak karar vermiştir.

6. Başvurucu nihai kararı 1/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 25/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyon; savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, mahkeme huzurunda sorgusu yapılmadan mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı ile duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

9. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

11. Ceza yargılamasında savunma hakkının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindendir (Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32).İddiaya karşı savunma imkânı tanınmadığı sürece adil muhakeme yapılması mümkün değildir.

12. Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altındaki kişi, savunma için yeterli imkâna yani gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmalıdır. Bu itibarla anılan güvence adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı düzenlenmiştir (Ufuk Rifat Çobanoğlu, B. No: 2014/6971, 1/2/2017, § 37).

13. Anayasa Mahkemesi de savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma kavramı yanında meşru vasıta ve yollardan yararlanma kavramının da kapsamında olduğunu belirtmiştir (AYM, E.1992/8, K.1992/39, 16/6/1992).

14. Savunma için gerekli kolaylık kavramı şüpheliye/sanığa savunma için yardımcı olacak veya olabilecek zorunlu olan imkânları ifade etmekte ve silahların eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Suç isnadı altındaki kişiye sağlanması zorunlu kolaylıklar, savunma için gerekli olanlardır. Kişinin beraat etmesini veya cezasının azaltılmasını sağlayabilecek delil niteliğindeki belgelere erişimine ve müdafiiyle görüşmesine izin verilmesi, gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ve yargılama esnasında esaslı değişikliklerden haberdar edilmesi sağlanacak kolaylıklardır (Ufuk Rifat Çobanoğlu, § 45).

15. Somut olayda başvurucuya iddianame tebliğ edilerek hakkındaki suçlamalardan haberdar olması sağlanmıştır. Mahkeme, başvurucunun ilk ve ikinci duruşma için mazeret taleplerini kabul etmiş, başvurucuya savunma için gerekli hazırlıkları yapabileceği bir süre tanımıştır. Bununla birlikte yargılamanın üçüncü duruşmasında, başvurucunun belgeleriyle bildirdiği sağlık mazeretleri Mahkemece kabul edilmesine rağmen savunması alınmadan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Böylelikle başvurucunun yargılamanın hiçbir aşamasında savunması alınmadan mahkûmiyetine kesin olarak karar verilmesi başvurucunun savunma hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurmuştur (benzer yönde bir karar için bkz. Murat Tezel, B.No: 2017/20307, 13/10/2020).

16. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK] B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

19. Öte yandan ihlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Savunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin savunma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Muğla 4. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2021/40,

K.2021/381) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMİL KADIOĞLU

B. No: 2021/28719 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28719

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMİL KADIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28719)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Burak GÜNGÖR

Başvurucu : Cemil KADIOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet hükmü nedeniyle adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesininin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında açılan kamu davası sonucunda atılı suçtan başvurucunun 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucunun istinaf talebi, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince esastan reddedilmiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Mahkemenin mahkûmiyet hükmüne yönelik verilen istinaf başvurusunun esastan reddi kararını 9/12/2019 tarihinde onamıştır.

4. Başvurucu, nihai kararı 6/5/2021 tarihinde öğrendiğini belirterek 1/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucu; işlendiği tarihte suç olarak kabul edilmeyen fiillere dayanılarak cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarihi nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 14/2/2020 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 1/6/2021 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMAL AYAZ

B. No: 2021/31817 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/31817

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMAL AYAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/31817)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Cemal AYAZ

Vekili : Av. Zekeriyya SÖNMEZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, usulün öngördüğü anlamda oluşturulmuş kısa karar bulunmadan sadece hükmün tefhim edildiği tarih dikkate alınarak istinaf başvurusunun süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında Terme İcra Müdürlüğünde (İcra Müdürlüğü) icra takibi başlatılmıştır. Başvurucu, ödeme emrinin usulüne uygun tebliğ edilmediğinden bahisle Terme İcra Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) şikâyet davası açmıştır.

3. Mahkeme 22/9/2020 tarihli duruşmada davanın reddine karar vermiş, tarafların yüzlerine karşı gerekçeli kararın tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde istinaf kanun yolunun açık olduğunu belirtmiştir.

4. Mahkeme 5/10/2020 tarihinde gerekçeli kararı yazmıştır. Kararda, tebligatın geçersiz olmadığı belirtilerek davanın reddine karar verildiği ifade edilmiştir. Taraflara gerekçeli kararın tebliğinden itibaren on günlük yasal süre içinde istinaf kanun yolunun açık olduğu belirtilmiştir. Gerekçeli karar 8/11/2020 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş;

başvurucu vekili Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminden (UYAP) gerekçeli kararı öğrenmiş tebliğ yapılmadan 12/10/2020 tarihinde istinaf başvurusunda bulunmuştur.

5. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi 24/12/2020 tarihli kararla istinaf isteminin süreden reddine kesin olarak karar vermiştir. Karar gerekçesinde 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 363. maddesine göre istinaf başvuru süresinin tefhim veya tebliğden itibaren on gün olduğu belirtilmiş ve ilk derece mahkemesi kararının tarafların yüzüne karşı verildiği vurgulanmıştır. Başvurucunun on günlük yasal süre içerisinde gerekçeli istinaf dilekçesini vermediği belirtilerek istinaf isteminin reddine karar verilmiştir. Karar, başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 5/1/2021 tarihinde okunmuştur.

6. Başvurucu, istinaf kararı üzerine temyiz isteminde bulunmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi 14/1/2021 tarihli karar ile istinaf incelemesinde verilen kararın kesin olduğunu belirterek başvurucunun talebini reddetmiştir. Başvurucu; temyiz değerlendirme kararı üzerine de temyiz isteminde bulunmuş, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 26/4/2021 tarihli kararla uyuşmazlık konusu değerin kesinlik sınırını geçmediğini belirterek temyiz başvuru talebinin reddine karar vermiştir. Karar başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 21/5/2021 tarihinde okunmuştur.

7. Başvurucu 14/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon, başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

10. Kesin nitelikteki kararlara karşı bireysel başvuru süresi kararın öğrenilmesinden itibaren başlar. Bu nitelikteki kararlara karşı kanun yoluna başvurulmasının bireysel başvuru süresine bir etkisi bulunmamaktadır (Nesin Kayserilioğlu, B. No: 2012/613, 13/6/2013, § 17).

11. Anayasa Mahkemesi Yasin Şimşek [GK], B. No: 2017/37390, 29/9/2021 kararında, kesin olarak verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulmasının hangi durumlarda istisnai olarak süreye etkili kabul edilebileceğini değerlendirmiştir.

12. Anayasa Mahkemesinin anılan kararında, başvurucunun bir olağan başvuru yolunu etkili olarak değerlendirmesini haklı kılan nedenlerin varlığı hâlinde söz konusu yolu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunmuş olması sebebiyle cezalandırılmaması gerektiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun ikincil nitelikte olduğu, etkili olmayacağı teorik düzeyde açıkça anlaşılmayan ve pratikte de etkisiz kaldığı belirli hâle gelmeyen bir başvuru yolunun tüketilmesiyle ihlalin tespiti ve giderilmesi fırsatının bireysel başvurudan önce bu mercilere tanınmasının makul karşılanması gerektiğine dikkat çekilen kararda, istinaf veya temyize tabi olup olmadığı hususunun tartışmalı olduğu, bu konudaki

yargı içtihatlarında bir belirsizliğin bulunduğu hâllerde istinaf veya temyiz yolu tüketildikten sonra yapılan bireysel başvuruların -nihai kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde olmak şartıyla- süresinde kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Yasin Şimşek, § 47).

13. Anılan kararda, başvurucunun kesin bir karara karşı istinaf/temyiz kanun yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunması durumunda, bunu haklı kılan bir nedenin varlığı ortaya konulmadıkça başvuru süresini etkilemeyeceği belirtilmiştir. Kesin olduğu hususunda bir tereddüt bulunmayan bir karara karşı istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulmasından sonra yapılan bireysel başvurunun süresinde kabul edilmesi mümkün olmayacaktır (Yasin Şimşek, § 48).

14. Somut olayda öncelikle nihai kararın belirlenmesi gerekmektedir. Bu durumda çözümlenmesi gereken mesele, başvurucunun kesin olarak verilen Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmasını haklı kılan makul bir gerekçesinin olup olmadığıdır.

15. Başvurucunun kesin olarak verilen istinaf kararı üzerine temyiz talebinde bulunmasına ilişkin dilekçesi ve başvuru formu incelendiğinde istinaf kararının kesinliğine, temyiz kanun yoluna başvurma imkânının olmamasına dair bir şikâyeti olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla miktar yönüyle kesin olarak verilen karara karşı temyiz kanun yoluna başvurma hususunun makul ve kabul edilebilir bir temeli yoktur. Bu durumda başvurucu, nihai karar olarak verilen istinaf kararı üzerine başvuruda bulunmalıdır.

16. Diğer yandan Anayasa Mahkemesinin Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük başvuru süresinin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağı belirtilmiş; bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin, öğrenme yollarından biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 20-23). Bu doğrultuda anılan kararda; kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün incelenmesi sonrasında nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespitin hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

17. Somut başvuruda nihai karar olan Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesinin 24/12/2020 tarihli kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, ilgili kararın başvurucu vekili tarafından ilk kez 5/1/2021 tarihinde açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir.

18. Bu itibarla bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan5/1/2021 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun bu tarihten itibaren otuz gün içinde ve en geç 4/2/2021 tarihine kadar bireysel başvuruda bulunması gerekirken otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 14/6/2021 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEYNEP GÖKÇEK

B. No: 2021/32932 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/32932

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEYNEP GÖKÇEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/32932)

Karar Tarihi: 10/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Zeynep GÖKÇEK

Vekili : Av. Ali Aydın AKPINAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yakalama, gözaltı ve tutuklama koruma tedbirlerinin hukuka aykırı olması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/8/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından yürütülen bir soruşturma kapsamında 13/10/2008 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, ihaleye fesat karıştırma ve suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçlarından 16/10/2008 tarihinde tutuklanmıştır.

6. Başsavcılık tarafından başvurucunun anılan suçlardan cezalandırılması talebiyle düzenlenen 3/3/2009 tarihli iddianamenin kabulü ile açılan kamu davası Eskişehir 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır.

7. Duruşmanın 5/6/2009 tarihli oturumunda başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

8. Mahkeme 1/10/2013 tarihinde başvurucunun isnat edilen suçlardan beraatine hükmetmiştir.

9. Yargıtay 5. Ceza Dairesi (Daire) 6/7/2017 tarihinde bazı eksikliklerin giderilmesi amacıyla dosyayı mahalline iade etmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesinin ardından yapılan temyiz incelemesi neticesinde Daire, başvurucu hakkında açılan kamu davasının zamanaşımı nedeniyle düşmesine 17/6/2021 tarihinde karar vermiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 2/8/2021 tarihinde öğrendikten sonra 17/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

11. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

12. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.

(2) İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır."

13. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteyemeyecek kişiler" kenar başlıklı 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

…

c) Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler.

…"

2. Yargıtay Kararları

14. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 2/10/2023 tarihli ve E.2021/8870, K.2023/3531 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı Kanunun 144 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının (c) bendinde genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülen kişilerin tazminat isteyemeyeceğinin belirtildiği, tazminat istemeyecek hallerin belirlenmesine ilişkin nedenlerin niteliği dikkate alındığında, bu hallerin, suçun işlenmesi sonrası değişen taraf iradelerine ya da devletin tasarruflarına dayalı olarak, sanığa ceza verilmemesini öngören kurumlar olduğu, belirtilen maddede, zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesi halinde, tazminat istenemeyeceğine dair açık bir düzenleme bulunmadığı gibi dava zamanaşımı süresinin dolması halinde düşme kararı verilmesi durumunda, bu hususun, dosyanın tarafı olan sanığın eylemlerinden kaynaklanmaması halinde, davacı lehine uğranıldığı iddia edilen zarara ilişkin, makul bir maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği gözetilmeden, davacının tazminat isteyemeyecek kişilerden olması gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur."

15. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 14/12/2020 tarihli ve E.2019/1876, K.2020/6971 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı CMK'nın 144/1-c maddesinde genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülen kişilerin tazminat isteyemeyeceğinin belirtildiği, tazminat istemeyecek hallerin belirlenmesine ilişkin nedenlerin niteliği dikkate alındığında, bu hallerin, suçun işlenmesi sonrası değişen taraf iradelerine ya da devletin tasarruflarına dayalı olarak, sanığa ceza verilmemesini öngören kurumlar olduğu, belirtilen maddede, zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesi halinde, tazminat istenemeyeceğine dair açık bir düzenleme bulunmadığı gibi dava zamanaşımı süresinin dolması halinde düşme kararı verilmesi durumunda, bu hususun, dosyanın tarafı olan sanığın eylemlerinden kaynaklanmaması halinde, haksız yere gözaltında veya tutuklu kalan taraf lehine uğranıldığı iddia edilen maddi ve manevi zarar için makul bir tazminata hükmedilmesi gerektiği"

B. Uluslararası Hukuk

16. İlgili uluslararası hukuk için bkz. A.A. [GK], B. No:2017/34502,21/10/2021, §§ 33-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 10/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; hukuka aykırı olarak tutuklandığını, bu süreçte çalışamaması nedeniyle maddi zarara uğradığını, ceza yargılaması sürecinde zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilmesinden dolayı hukuka aykırı tutuklama koruma tedbirine karşı tazminat davası açma imkânı bulamadığını beyan ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, mahkemeye erişim hakkı, etkili başvuru hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlı olduğu ancak somut olayda başvurucunun tutukluluk hâlinin 9/6/2009 tarihinde sona erdiği belirtilmiştir. Bu nedenle başvurucunun söz konusu iddiasının Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi kapsamında olup olmadığının öncelikle değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Ayrıca anılan şikâyetle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddeleri uyarınca açılması gereken bir tazminat davası açılmadığından söz konusu iddia bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ifade edilmiştir. Son olarak ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında hakkındaki ceza yargılaması kapsamında verilen düşme kararının 17/6/2021 tarihinde kesinleşmesi nedeniyle Bakanlığın zaman bakımından yetki itirazının yerinde olmadığını ifade etmiştir. Başvurucu, 5271 sayılı Kanun'un haklarında düşme kararı verilen kişilere tazminat talep hakkı vermemesi nedeniyle bu yola başvurmadığını beyan ederek başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

21. Başvurucunun şikâyetinin özü, hukuka aykırı tutuklama koruma tedbirine karşı tazminat davası açma imkânı tanınmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

22. Somut olayda öncelikle başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi kapsamında olup olmadığı değerlendirilmelidir.

23. Anayasa Mahkemesi, Siyami Hıdıroğlu ([GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024) kararında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten sonra tüketen başvurucular yönünden zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmemesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır (Siyami Hıdıroğlu, §§ 29-32). Somut olayda başvurucunun tutukluluk hâli 9/6/2009 tarihinde sona ermiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkında yürütülen ceza

yargılaması 17/6/2021 tarihinde neticelenmiştir. Başvurucunun yargılama neticesinde düşme kararı verilmiş olması nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânından yararlanamadığı şeklindeki şikâyetinin niteliği gözönünde bulundurulduğunda somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle diğer kabul edilemezlik kriterleri yönünden bir değerlendirme yapılması gerekir.

24. 5271 sayılı Kanun'un koruma tedbirleri nedeniyle tazminat isteyemeyecek kişileri düzenleyen 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi kanuna uygun olarak yakalanan ve tutuklananlar açısından geçerlidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 91). Dolayısıyla kanuna aykırı olarak yakalandığını veya tutuklandığını iddia eden kişiler açısından ceza soruşturması ya da kovuşturması neticesinde kovuşturmaya yer olmadığı, beraat ya da düşme kararı verilmiş olması tazminat talep etme hakkı yönünden belirleyici değildir. Bu nedenle başvurucunun hukuka aykırı olduğunu ileri sürdüğü yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirleri ile ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca dava açma imkânına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

25. Kaldı ki Yargıtay içtihadına göre 5271 sayılı Kanun'un 144. maddesinde zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesi hâlinde tazminat istenemeyeceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Yargıtayın bu konudaki yerleşik içtihadı uyarınca dava zamanaşımı süresinin dolmasının sanığın eylemlerinden kaynaklanmadığı durumlarda haksız gözaltı veya tutuklama koruma tedbirlerine maruz kalan sanıklar lehine uğradıkları maddi ve manevi zarar için makul bir tazminata hükmedilebilir (bkz. §§ 14, 15).

26. Bu açıklamalar ışığında hakkındaki kamu davasının zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilen başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca tazminat davası açmasını engelleyen herhangi bir kanuni düzenleme veya yargısal uygulama bulunmadığı anlaşılmaktadır.

27. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Abdullah Akyüz ([GK], B. No: 2013/9352, 2/7/2015) ve Halas Aslan (B. No: 2014/4994, 16/2/2017) kararlarında tüketilmesi gereken başvuru yollarının her şeyden önce ulaşılabilir olması gerektiğini ve mevzuatta bu yollara yer verilmesinin tek başına yeterli olmadığını tespit etmiştir. Anılan kararlarda, tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla tazminat talebinde bulunulması için 5271 sayılı Kanun'da öngörülen dava açma süresinin geçtiği durumlarda, bu tazminat yolunun ulaşılabilir olmadığı ve tüketilmesinin gerekmediği sonucuna ulaşılmıştır (Abdullah Akyüz, §§ 45-50; Halas Aslan, §§ 47-50). Anayasa Mahkemesi Abdullah Akyüz kararında ayrıca belirtilen sonuca ulaşırken tazminat talebinde bulunmak için 5271 sayılı Kanun'da öngörülen sürenin (bkz. § 12) geçmesinde başvurucuya izafe edilebilecek herhangi bir kusurun olmamasını gözönünde bulundurmuştur (Abdullah Akyüz, § 49).

28. Dolayısıyla benzer nitelikteki başvurular yönünden bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasında öngörülen sürenin (bkz. § 12) geçip geçmediğine bağlı olarak farklı sonuçlara ulaşılması mümkündür. Bu kapsamda tutuklamaya konu ceza davaları kesinleşmiş başvuruculardan, bireysel başvurusu belirtilen süre içinde incelenenler hakkında başvuru yollarının tüketilmediği, bireysel başvurusu bu süreler geçtikten sonra incelenenler hakkında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen tazminat davasının ulaşılabilir olmadığı ve dolayısıyla

başvurucunun mağduriyetini giderebilecek nitelikte tüketilmesi gereken bir başvuru yolu bulunmadığı kabul edilmektedir (benzer yönde karar için bkz. Halas Aslan, § 49). Bu içtihat farklılığı, benzer durumdaki başvurucular arasında kendilerinden kaynaklanmayan ve bireysel başvurulara konu edilen yargısal süreçlerin dışında gelişen sebeplerle farklı kararlar verilmesine neden olmaktadır.

29. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru usulünün yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra verilen Abdullah Akyüz kararı ile ortaya konan içtihat, kararın verildiği tarih (2/7/2015) itibarıyla benzer şikâyetlerle bireysel başvuruda bulunmuş kişilerin kendilerinden kaynaklanmayan ve öngöremeyecekleri mağduriyetlerle karşılaşmaları ihtimalinin ortadan kaldırılması bakımından oldukça önemlidir. Bu içtihat özellikle Abdullah Akyüz kararının yayımlandığı tarihten önce Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurular yönünden hukuki belirlilik ve öngörülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

30. Bununla birlikte söz konusu kararın verildiği tarihten bu yana Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuruculların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve anılan iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26). Dolayısıyla Abdullah Akyüz kararının yayımlandığı tarihten sonra bireysel başvuruda bulunan benzer durumdaki başvurucular yönünden 5271 sayılı Kanun'da düzenlenen tazminat davası yoluna başvurulabileceği yönündeki Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadının öngörülebilir olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Abdullah Akyüz kararında ortaya konulan ve sonraki pek çok karar ile takip edilen içtihadın bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile uygun hâle getirilmesinde fayda bulunmaktadır.

31. Bu kapsamda tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinde, başvurucu hakkındaki davanın kesinleşmiş olması hâlinde bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla 5271 sayılı Kanun'da öngörülen dava açma süresinin geçip geçmediği dikkate alınmaksızın aynı Kanun'da düzenlenen ve etkili bir hukuk yolu olan tazminat davası yolunun tüketilip tüketilmediği belirlenmelidir. Söz konusu yolun tüketilmediğinin tespiti hâlinde ise başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliğinin gereğidir.

32. Somut olayda bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun'da öngörülen dava açma süresinin geçtiği anlaşılmıştır. Ancak hakkındaki ceza yargılaması Yargıtayın zamanaşımı nedeniyle düşme kararı ile kesin olarak sona eren başvurucu, -Abdullah Akyüz kararının yayımlanmasından önceki dönemde benzer şikâyetlerle bireysel başvuruda bulunan başvuruculardan farklı olarak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen tazminat davasının ulaşılabilir ve etkili bir hukuk yolu olduğunu öngörebilecek durumdadır.

33. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun hukuka aykırı tutuklama koruma tedbirinden kaynaklanan mağduriyetinin giderilmesi amacıyla başvurabileceği tazminat davası yolunu tüketme hususunda gerekli özeni göstermediğinin ve inceleme tarihi itibarıyla tazminat talebinde bulunmak için 5271 sayılı Kanun'da öngörülen sürenin geçmesinden sorumlu

olduğunun altı çizilmelidir.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Somut olayda başvurucunun iddialarının özünün tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik olduğu anlaşıldığından şikâyetlerin Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

37. Yukarıda başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi kapsamında olduğuna (bkz. § 23), hakkında zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilen başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası yoluna başvurmasını engelleyen bir düzenleme ve yargısal uygulama bulunmadığına (bkz. §§ 24-26) ve düşme kararının kesinleşmesinden sonra başvurucunun söz konusu tazminat davası yolunu tüketme hususunda yeterli özeni göstermediğine (bkz. §§ 27-33) ilişkin olarak yapılan değerlendirme ve ulaşılan sonuçlar tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddia yönünden de geçerlidir.

38. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26; Musa Kartal, B. No: 2020/26513, 20/6/2023, § 18). Somut olayda 9/6/2009 tarihinde tahliyesine karar verilen ve hakkındaki ceza yargılaması 17/6/2021 tarihinde sona eren başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Yakalama ve Gözaltı Tedbirlerinin Hukuka Aykırı Olduğuna İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu, şartları oluşmadığı hâlde yakalanıp gözaltına alınmasının hukuki olmadığını ileri sürerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

41. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının

tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150).

42. Somut olayda başvurucunun yakalama ve gözaltı tedbirlerinin hukuki olmadığına ilişkin iddiasıyla ilgili olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Yakalama ve gözaltı tedbirlerinin hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OKAN KARAKUŞ

B. No: 2021/38832 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/38832

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OKAN KARAKUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/38832)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Okan KARAKUŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, aynı eyleme ilişkin farklı mahkemeler tarafından farklı kararlar verilmesine rağmen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Küçükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) F.D. isimli müştekinin aracının çalındığını iddiası hakkında 10/9/2015 tarihinde başlatılan soruşturma kapsamında F.D.ye ait araç bulunmuş ve araç içinde müşteki Ş.T.nin aracına ait plakalar ele geçirilmiştir. Bunun üzerine Başsavcılık, başvurucunun müşteki F.D. ve Ş.T.ye karşı hırsızlık suçunu işlediği iddiasıyla 2/6/2016 tarihinde iddianame düzenlemiştir. Küçükçekmece 11. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) yargılama sonucunda başvurucunun mahkûmiyetine karar vermiştir. Mahkûmiyet kararı istinaf incelemesinden geçerek 16/10/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

3. Aynı olaya ilişkin olarak müşteki Ş.T. ilgili kolluk birimine 12/9/2015 tarihinde başvurarak aracına ait plakaları çalan kişilerden şikâyetçi olmuştur. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı konuya ilişkin başlattığı soruşturmada başvurucunun hırsızlık suçundan cezalandırılması amacıyla 27/2/2018 tarihinde iddianame düzenlemiştir. İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi

yargılama sonucunda başvurucunun beraatine karar vermiştir. Beraat kararı istinaf edilmeksizin 15/10/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

4. Başvurucu aynı olaya ilişkin hakkında beraat kararı verilmesi nedeniyle daha önce verilen mahkumiyet kararının kaldırılması talebiyle Mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme başvuruyu yargılamanın yenilenmesi talebi olarak değerlendirmiş, 29/7/2020 tarihli ek kararı ile talebi reddetmiştir. Ek kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...mahkememizin iş bu dosyası ve İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2018/171 esas sayılı dosyasında mağdur [Ş.T.ye] karşı işlenen Adet Gereği Açıkta Bırakılmış Eşya Hakkında Hırsızlık suçundan aynı yargılama olduğu anlaşılmış ise de; mahkememiz dosyası iddianamesinin 02/06/2016 tarihinde düzenlendiği, yine mahkememizin 15/03/2018 tarih, 2016/425 esas ve 2018/214 karar sayılı kararı ile sanık Okan Karakuş'un mağdur [Ş.T.ye] karşı yargılanıp mahkumiyet aldığı ve beraat ettiği dosyanın aynı olduğunu Mahkememizce adet veya tahsis veya kullanımları gereği açıkta bırakılmış eşya hakkında hırsızlık suçundan neticeten 3 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, verilen kararın İstinaf Kararı ile 16/10/2018 tarihinde kesinleştiği, İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2018/171 esas sayılı dosyasında ise iddianamenin 27/02/2018 tarihinde düzenlendiği, İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 18/09/2019 tarih, 2018/171 esas ve 2019/455 karar sayılı kararı ile sanık Okan Karakuş hakkında verilen beraat kararının İstinaf edilmeksizin 15/10/2019 tarihinde kesinleştiği, yani mahkememiz iddiname düzenlenme tarihi ve Gerekçeli Karar tarihi, Kesinleşme tarihinin İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin iddiname düzenlenme tarihi, Gerekçeli Karar tarihi ve Kesinleşme tarihinden önce olduğu, dolayısıyla daha sonra açılan İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2018/171 esas sayılı dosyasında davanın reddine karar verilmesi gerekirken yargılanıp sanığın beraatine ilişkin karar verildiği anlaşılmakla hükümlünün ileri sürdüğü yargılamanın iadesi talebinin CMK 318 maddesi uyarınca kabule değer olmadığından reddine, ayrıca İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2018/171 esas sayılı dosyasından İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na Kanun Yararına Bozma Yoluna gidilmesi için ihbarda bulunulmasına..."

5. Başvurucunun ek karara itirazı kesin olarak reddedilmiştir. İtirazın reddine ilişkin karar 10/9/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

6. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 3/3/2021 tarihli yazısı üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 31/3/2021 tarihli yazısı ile İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesinin beraat kararına karşı kanun yararına bozma yoluna gidilmiştir. Yargıtay 2. Ceza Dairesi beraat kararının kanun yararına bozulmasına 15/9/2021 tarihinde karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Dosya kapsamına göre, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223/7. maddesinde 'Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir.' Hükmünün yer aldığı, sanık hakkında müşteki [Ş.T.ye] yönelik hırsızlık suçundan dolayı Küçükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 02/06/2016 tarihli ve 2015/43225 soruşturma sayılı iddianame ile açılan davanın yapılan yargılaması sonunda, Küçükçekmece 11. Asliye Ceza Mahkemesinin15/03/2018 tarihli ve 2016/425 esas, 2018/214 sayılı kararı ile sanığın anılan suçtan verilmiş olan mahkûmiyet kararının İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi6. Ceza Dairesinin 16/10/2018 tarihli ve 2018/2231 esas, 2018/2278 sayılı kararı ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilerek kararın kesinleşmiş olması karşısında; sanık hakkında aynı eylem sebebiyle İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 27/02/2018 tarihli ve 2015/123805 soruşturma sayılı

iddianamesi ile açılan İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesinin 2018/171 esas sayılı dosyası ile görülen mükerrer davanın, 5271 sayılı Kanun'un 223/7. maddesi gereğince reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi nedeniyle sanık hakkında (İSTANBUL) 8. Asliye Ceza Mahkemesinden verilip kesinleşen 18.09.2019 tarihli, 2018/171 esas ve2019/455 karar sayılı kararın, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesinin 3. Fıkrası uyarınca BOZULMASINA, aynı maddenin 4. fıkra (d) bendinin verdiği yetkiyle; açılan kamu davasının, CMK'nın 223/7. maddesi uyarınca DAVANIN REDDİNE,... "

7. Kanun yararına bozma kararı üzerine İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesi dosyayı yeniden ele alarak davanın reddine karar vermiştir. Karar, temyiz edilmeden 21/4/2022 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesine ilişkin nihai kararı 10/9/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu; aynı eyleme yönelik hakkında hem mahkûmiyet hem beraat kararı verildiğini, mahkûmiyet kararının iptal edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

12. Bakanlık görüşünde, başvurucunun kanun yararına bozma kararını başvuru dosyasına bildirmemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca şikâyetin temellendirilmediği, süresinde yapılmadığı ve başvuru konusu olayda iki mahkeme kararı arasındaki farklılığın olağan hukuk yolları mekanizması içinde giderildiği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu; Küçükçekmece Asliye Ceza Mahkemesinin somut olayda yetkili olmadığını, mahkûmiyet kararını korumak adına kanun yararına bozma kararının verildiğini, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini savunmuştur.

13. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32).

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

15. Somut olayda yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirildiği ek karara itirazın reddi ile birlikte olağan kanun yolu tamamlanmıştır. İtirazın reddine ilişkin karar başvurucuya 10/9/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Dolayısıyla otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra 12/8/2021 tarihinde yapılan başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden

incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TANSU KÜÇÜKÖNCÜ

B. No: 2021/42619 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/42619

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TANSU KÜÇÜKÖNCÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/42619)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Tansu KÜÇÜKÖNCÜ

Vekili : Av. İlter AKSOYLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, elektronik postalarda kullandığı ifadeler sebebiyle adli para cezasıyla mahkûmiyetine karar verilmesinin başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Akademisyen olan başvurucu, kendisi gibi akademisyen olan A.O. hakkında akademi camiasından bazı kimselere elektronik postalar yollamıştır. İhtilafa konu elektronik postadaki ifadeler şöyledir:

"firari fetocu [B.K.] ile yakınlığı ve ortak 3-kağıtları nedeniyle atıldı, 3-kağıtlarını rapor etmem üzerine oradan atıldı, 3- kağıtlarını rapor etmem üzerine dekanken oradan atıldı"

3. Bunun üzerine A.O. (müşteki) başvurucu hakkında huzur ve sükûnu bozma ve hakaret suçlarını işlediği iddiasıyla şikâyette bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret suçunu işlediğini kabul ederek cezalandırılması istemiyle hakkında iddianame düzenlemiştir. Asliye Ceza Mahkemesi ise başvurucunun hakaret suçunu işlediği kanaatine varmış; 2.100 TL adli para cezası ile

cezalandırılmasına karar vermiştir. Karar kesin niteliktedir.

4. İlk derece mahkemesi, başvurucunun meslektaşı olan akademisyen öğretim üyesi müştekinin görev yaptığı üniversitenin rektör ve rektör yardımcılarına göndermiş olduğu elektronik postalarda müştekinin Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olduğunu iddia ettiğini belirterek bir kimsenin FETÖ/PDY üyesi olduğunu ileri sürmenin görev yaptığı kurum nezdinde onur ve haysiyetini kırdığını ve burada asıl amacın müştekiyi zor durumda bırakmak olduğunu değerlendirmiştir. Ayrıca mahkeme, sanığın sabit olan hakaret suçundan dolayı aynı mesajı üçten fazla kişiye göndermiş olması nedeniyle eylemine aleniyet kazandırdığını tespit etmiştir. Mahkemenin gerekçesi şu şekildedir:

"Bilindiği gibi Fetö silahlı terör örgütü 15 Temmuz darbe kalkışması ile açığa çıkmış ve birçok üyesi hakkında mahkumiyet kararları verilmiş, binlerce örgüt mensubu ya da iltisaklı kişilerin kamu görevlerine son verilmiş, bir örgüt olup bir kişinin bu örgüt ile bağlantılı olduğu iddialarını ortaya atmak açık bir şekilde bu kişinin toplum ve görev yaptığı kurum yetkilileri nezdinde onur ve haysiyetini kırmak, zor durumda bırakmak amacı ile yapıldığını kabul etmek gerektiği hususunda tam bir vicdani kanaate varılarak sanığın sabit olan hakaret suçundan dolayı aynı mesajı üçten fazla kişiye göndermiş olması nedeniyle eylemine aleniyet kazandırdığı da gözetilerek aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

5. Başvurucu 10/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; öncelikle uyuşmazlık konusu elektronik postaları kendisinin gönderdiğinin tam olarak tespit edilmediğini, bunları kendisi göndermiş olsa bile mezkûr ifadelerin hakaretten ziyade ağır eleştiri niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür. Akademi camiasında yüksek lisans ve doktora tezlerinin yüzde otuz dördünde intihal yapıldığının tespit edildiğini vurgulayan başvurucu, bir akademisyen olarak bilimsel hırsızlıkla mücadele ettiğinin de altını çizmiştir. Bu bağlamda, tespit ettiği bilimsel hırsızlıkları ve etik dışı davranışları ihbar ettiğini, elektronik postanın da bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini savunan başvurucu ifade özgürlüğünün, gerekçeli karar hakkının, bilim ve sanat özgürlüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir.

7. Bakanlık görüşünde ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının, somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak başvurucunun yargılamanın bütünlüğü içinde yargı mekanizmaları önünde dezavantajlı bir duruma düşürülüp düşürülmediği ve başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği yönünden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

8. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. İfade özgürlüğüne gerçekleştirilen müdahalenin dayanağı olan, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

10. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini açıklamıştır. Buna göre temel hak ve özgürlükleri sınırlayan tedbir, toplumsal bir ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır. Nitekim bu koşulları taşımayan bir tedbir, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez (Mehmet Ali Aydın [GK], § 68; Bekir Coşkun [GK], § 51). Buna ilaveten müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60). Bunun için başvuruya benzer davalarda mahkemelerin taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge sağlamaları hayati önem taşımaktadır. Dengeleme yapılırken kullanılması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, § 59),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük düzeyi ve önceki davranışları yanında katlanması gereken eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 128, 129; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; İlhan Cihaner (2), § 82; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59- 61),

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32),

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28),

v. Davacının kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39),

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2), B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık, B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24),

vii. Cezalandırmaya ya da tazminata konu edilen ifadelerin kullanıldıkları bağlamından kopartılıp kopartılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36),

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46),

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48-49).

11. Anılan ölçütler ışığında somut olay incelendiğinde müşteki aleyhine sarf edildiği anlaşılan sözlerin bağlamı değerlendirilmeye muhtaçtır. Zira ifadelerin hakaret boyutuna varıp varmadıkları tespit edilirken, kullanıldıkları bağlam gözardı edilmemeli, olayın bütünlüğü içerisinde değerlendirilmeleri gereklidir. İlk önce uyuşmazlığın taraflarının akademisyen, elektronik postaların muhataplarının da müştekinin çalıştığı üniversitesinin rektör ve yardımcıları olduğu dikkate alınmalıdır.

12. Başvurucu ihtilafın odağındaki elektronik iletide, müştekinin firari FETÖ/PDY üyesi B.K. ile yakın olduğunu ve ikisinin gerçekleştirdiği birtakım yasa dışı eylemler sebebiyle müştekinin okuldan atıldığını, kendisinin bu yasa dışı eylemleri raporladığını ifade etmiştir. Bilimsel çalışmalarda intihalin akademik camiada büyük bir problem teşkil ettiğini, kendisinin de intihal ve etik dışı davranışlarla mücadele eden bir akademisyen olduğunu vurgulayan başvurucu, cezalandırılmasına sebep olan mesajda adı geçen kişilerin akademik ahlaka uygun davranmadıkları için görevden alındıklarını ifade ettiğini ileri sürmüştür.

13. Öte yandan ilk derece mahkemesi kesin nitelikte verdiği kararın gerekçesinde, müştekinin FETÖ/PDY üyesi olduğunun iddia edildiğini kabul etmiş ve bu iddianın da hakaret niteliğinde olduğunu değerlendirmiştir. Hâlbuki başvurucunun, müştekinin firari bir FETÖ/PDY üyesi ile yakın ilişkide olduğunu belirttiği açıktır. Bir kimsenin FETÖ/PDY üyesi olduğunu iddia etmekle FETÖ/PDY üyesi bir kimse ile yakın ilişkisi olduğunu ileri sürmek şüphesiz ki aynı değildir. İlk derece mahkemesi ise başvurucunun söylediklerinin ötesinde bir yorum yapmış, ayrıca müştekinin FETÖ/PDY üyesi bir kimse ile yakın olduğunu söylemenin neden hakaret teşkil ettiğini açıklamamıştır. Başvurucunun mesajda ileri sürdüğü, müştekinin üçkâğıt yaptığı benzeri diğer iddialarını ise değerlendirmemiştir.

14. Başvurucunun müştekinin FETÖ/PDY üyesi olduğunu iddia etmediği açıksa da bu noktada Anayasa Mahkemesinin daha önce verdiği kararlarda bir kimsenin FETÖ/PDY üyesi olduğu yönündeki iddiaların -bağlamı içerisinde değerlendirilmek suretiyle- değer yargısı niteliği taşıdığını kabul ettiği hatırlatılmalıdır (Haydar Akar, B. No: 2019/2593, 15/3/2022, §§ 33-35). Bununla birlikte bir açıklamanın tamamen değer yargısından oluşması durumunda bile müdahalenin orantılılığı ihtilaflı açıklamanın somut unsurlarla yeterince desteklenip desteklenmemesine göre tespit edilmelidir. Zira somut unsurlarla desteklenmediğinde değer yargısı ölçüsüz olabilir (Cem Mermut, B. No: 2013/7861, 16/4/2015, § 48; Haci Boğatekin (2), B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 48).

15. İhtilafın odağındaki mesajda müşteki hakkında birtakım olgusal iddialar mevcuttur. Şüphesiz ki başvurucunun söz konusu iddiaları araştırılmaya muhtaçtır. Öte yandan ilk derece mahkemesi bu kapsamda herhangi bir inceleme de yapmamış, başvurucunun müştekiye FETÖ/PDY üyesi diyerek hakaret ettiğini kabul edip adli para cezasına hükmetmiştir.

16. Yukarıdaki açıklamalar ışığında başvurucunun ifade özgürlüğü ile ifadelerin muhatabının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında bir denge kurmaya çalışmayan; yalnızca soyut bir değerlendirmeyle somut olayda hakaret suçunun oluştuğunu kabul eden ilk derece mahkemesinin başvurucunun mahkûmiyeti bakımından ileri sürdüğü gerekçenin, mahkûmiyetin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ortaya koyacak nitelikte, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale bakımından ilgili ve yeterli olduğunu

söylemek mümkün değildir.

17. Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşıldığından Anayasa'nın 26. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

19. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Küçükçekmece 9. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2020/1139, K.2021/711) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH ERDOĞAN

B. No: 2021/60319 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/60319

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH ERDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/60319)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Fatih ERDOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız gözaltı ve tutuklama tedbirleri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı şüpheliler hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi oldukları şüphesiyle soruşturma başlatmıştır.

3. Başvurucu, bu soruşturma kapsamında 1/12/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlaması ile 1/12/2016 ile 15/12/2016 tarihleri arasında 14 gün gözaltında kalmıştır. Başvurucu, Başsavcılık tarafından tutuklanması istemiyle İzmir 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Yapılan sorgunun ardından Hâkimlik; tutuklama talebinin reddine, başvurucunun yurt dışına çıkamama, haftada bir gün imza atma şeklinde adli kontrol altına alınmasına karar vermiştir.

4. Başsavcılık, tahliye talebinin reddi kararına itiraz etmiştir. Hâkimlik, itirazın kabulü ile başvurucu hakkında yakalama emri düzenlenmesine karar vermiştir. Söz konusu emre

istinaden yakalanan başvurucu, Hâkimlik kararı ile 22/12/2016 tarihinde tutuklanmıştır.

5. Başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle iddianame düzenlenmiştir. İddianamede başvurucunun örgüte eleman ve maddi kaynak sağlamak amacıyla faaliyet gösteren H.G.S. Derneği yöneticisi olduğu ve 2005 yılında Asya Katılım Bankası A.Ş. (Bank Asya) nezdinde açtığı hesabındaki parada örgüt liderinin talimatı doğrultusunda artış yaptığı ve söz konusu hesabı 20014-2016 yılları arasında aktif olarak kullandığı iddialarına yer verilmiştir.

6. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İzmir 15. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmeye başlanmıştır. Başvurucu duruşmanın 19/10/2017 tarihli ilk oturumunda tahliye edilmiştir.

7. Yapılan yargılama sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne yardım etme suçundan 1 yıl 13 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkûmiyet kararına başvurucunun Bank Asya hesaplarında 17/12/2013 tarihinden sonra 47.000 TL ve 3.868,73 Amerikan doları artış olduğuna ilişkin bilirkişi raporu esas alınmıştır. H.G.S. Derneğine ait Dernek Kuruluş Bildirimi belgesinin aslı üzerinde yapılan inceleme neticesinde belgedeki imzanın başvurucuya ait olmadığının bilirkişi raporu ile tespit edildiği gerekçesiyle anılan Derneğin yöneticiliği iddiası başvurucu aleyhinde değerlendirilmemiştir.

8. Başvurucu mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf Mahkemesi, başvurucunun banka hesabındaki artışın örgüt liderinin talimatı doğrultusunda gerçekleştiğinde dair yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle mahkûmiyet hükmünün kaldırılmasına ve başvurucunun beraatine karar vermiştir. Aleyhe temyiz kanun yoluna başvurulmayan hüküm 11/1/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hukuka aykırı gözaltı ve tutuklama tedbiri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olarak uygulandığını, yakalandığı ve tutuklandığının yakınlarına bildirilmediğini, yakalama ve tutuklama nedenleri ile hakkındaki suçlamaların kendisine bildirilmediğini, kanuni haklarının hatırlatılmadığını ve hatırlatılan haklarından yararlanma isteğinin yerine getirilmediğini, tutukluluğun devamına ilişkin kararların geç bildirildiğini belirterek toplam 200.000 TL maddi ve1.200.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

10. İzmir 7. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme), başvurucunun beraat etmiş olması nedeniyle tazminat hakkına sahip olduğunu ifade etmiş; gözaltı ve tutuklama tedbirlerine bağlı olarak başvurucuya 15.501,19 TL maddi tazminat ile 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine 20/11/2019 tarihinde karar vermiştir.

11. Başvurucu; maddi zararın belirlenmesinde müdafiine yaptığı ödemelerin dikkate alınmadığını, serbest piyasada çalışması nedeniyle gelirini tam olarak belgelemesinin mümkün olmadığını, toplumda infial yaratan bir suç nedeniyle haksız şekilde uzun süre tutuklu kalması nedeniyle hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu belirtilerek istinaf talebinde bulunmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi maddi tazminat miktarını 14.660,17 TL'ye düşürerek istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Başvurucu, anılan karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş; Yargıtay temyiz başvurusunu 11/10/2021 tarihinde reddetmiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 17/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu, hukuka aykırı gözaltı ve tutuklama tedbirleri nedeniyle açtığı tazminat davasında hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarının düşük olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık; ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğunu ve kabul edilemezlik kararı verilebileceğini ifade etmiştir. Bakanlık ayrıca ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir.

15. Başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Başvuru formunda maddi ve manevi tazminat ayrımı yapılmaksızın Mahkemece belirlenen miktarın yetersiz olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucunun Mahkeme tarafından hükmedilen maddi tazminat miktarının hangi nedenler ile yetersiz olduğuna ilişkin bir açıklamaya başvuru formunda yer vermemesi nedeniyle incelemenin manevi tazminata ilişkin iddia ile sınırlı olarak yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

18. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıylahukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 37, 38).

19. Yargı mercilerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın

Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

20. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren mahkemenin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

21. Bu ilkeler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucunun beraat ettikten sonra açtığı tazminat davasında başvurucuya 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca bir miktar tazminat ödendiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Somut olayda başvurucuya 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Hükmedilen 20.000 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin, gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için tazminat miktarı mahkemenin karar tarihi olan 2019 yılı için asgari 594 TL, ortalama 1.584 TL, azami 3.960 TL ve 2024 yılı için asgari 2.970 TL'dir. Tutuklamanın hukukiliğiyle ilgili iddialarda hükmettiği tazminat miktarları ise 2019 yılı içinasgari 29.700 TL, ortalama 79.200 TL, azami 198.000 TL'dir. 2024 yılı için ise asgari tutar 148.500 TL'dir). Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte tazminat miktarının somut olayın koşullarında tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu, tazminat davasının 2 yıldan uzun süre devam etmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığıiddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 1.250.000 TL manevi ve 250.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olması dolayısıyla hükmedilen manevi tazminatın yetersizliği nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 7. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/136, K.2019/449) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun maddi ve manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERİDUN GENÇ VE SERKAN DEMİR

B. No: 2022/11331 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/11331

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERİDUN GENÇ VE SERKAN DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/11331)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucular : 1. Feridun GENÇ

Vekili : Av. Hamdi TURGUT

2. Serkan DEMİR

Vekili : Av. Veysi Roger TURGUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Van Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 17/8/2017 tarihinde gözaltına alınan başvurucu Feridun Genç 18/8/2017 tarihinde Van 2. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) kararı ile tutuklanmıştır.

3. Aynı soruşturma kapsamında 6/12/2017 tarihinde gözaltına alınan başvurucu Serkan Demir ise Hâkimliğin 7/12/2017 tarihli kararı ile tutuklanmıştır.

4. Başsavcılık tarafından başvurucular hakkında uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti

yapma veya sağlama suçunu işledikleri iddiasıyla düzenlenen 26/3/2018 tarihli iddianamenin kabulüyle açılan kamu davası Van 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmüştür.

5. Mahkeme 1/11/2019 tarihinde başvurucuların isnat edilen suçtan mahkûmiyetlerine ve tutukluluk hâllerinin devamına karar vermiştir.

6. Bölge Adliye Mahkemesi 30/6/2020 tarihinde mahkûmiyet hükümlerinin bozulmasına ve başvurucuların tutukluluk hâllerinin devamına karar vermiştir.

7. Bozma kararından sonraki süreçte Mahkeme, başvurucuların tutukluluk hâllerinin devamına muhtelif oturumlarda karar vermiştir.

8. Başvurucular 2/2/2022 tarihinde ayrı ayrı bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Mahkeme 16/3/2023 tarihinde başvurucuların mahkûmiyetlerine ve tutukluluk hâllerinin devamına karar vermiştir. Davanın bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf kanun yolu aşamasında derdest olduğu tespit edilmiştir.

10. Komisyon; adli yardım taleplerinin kabulüne, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle benzer mahiyetteki 2022/11331 ve 2022/11359 numaralı başvuruların birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia Yönünden

12. Başvurucular, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; anılan şikâyetlerle ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve 142. maddeleri uyarınca açılması gereken tazminat davaları açılmadığından söz konusu iddialar bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür. Başvurucu Feridun Genç, Bakanlık görüşüne cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

13. Başvuruculların şikâyetlerinin özü, tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvuruculların iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 16/3/2023 tarihinde mahkûmiyetlerine karar verilen başvurucular yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

15. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar

verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

16. Başvurucular, haklarındaki ceza davasının uzun süredir devam ettiğini, ilk derece mahkemesini yargılamayı sona erdirmeye zorlayacak etkili bir yolun bulunmadığını ve yargılamada makul sürenin aşılması nedeniyle aile ve iş hayatlarında ciddi belirsizlikler yaşadıklarını beyan ederek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, adil yargılanma hakkı ve bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

17. Başvurucuların şikâyetlerinin özü, haklarındaki ceza yargılamasının makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucuların iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

18. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

19. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZ YILDIRIM (6)

B. No: 2022/13809 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/13809

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİZ YILDIRIM BAŞVURUSU (6)

(Başvuru Numarası: 2022/13809)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Aziz YILDIRIM

Vekili : Av. Abdurrahim EROL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir basın açıklamasında sarf ettiği sözler sebebiyle aleyhine adli para cezasına hükmedilmesinin başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. 1952 doğumlu olan başvurucu inşaat mühendisi olup 14/2/1998 ila 5/6/2018 yılları arasında Fenerbahçe Spor Kulübü başkanlığı görevini icra etmiştir. R.O.K. (müşteki) ise Güneş gazetesinde köşe yazıları yazmakta olup aynı zamanda Beyaz/Derin Futbol isimli programda futbol konusunda yorum yapmaktadır. Müştekinin TV programında başvurucu hakkındaki bazı yorumları üzerine başvurucu da bahsi geçen kulübün başkanı olduğu 18/4/2016 tarihinde, Ülker Stadyumu Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Spor Kompleksi'nde bir basın açıklaması yapmıştır. Mezkûr basın açıklamasında sarf edilen ifadeler sebebiyle müşteki, başvurucu hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur.

3. Müştekinin iddiaları üzerine, Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun sövmek suretiyle hakaret suçunu işlediğini değerlendirmiş ve cezalandırılması talebiyle iddianame hazırlamıştır. Asliye Ceza Mahkemesi ise yaptığı incelemede, "[R.O.] diyor ki akşam, [Ü.Ö]

diyor, hoca diyor elini sıkmamış Fenerbahçe antrenörü, ona birileri söylemiştir, yani ben söylemişim onu söylüyor, ima ediyor... ya bu kadar gerizekalılık, bak gerizekalılık diyorum, ahlaksızlık olmaz ya, koyuyorlar şişeyi alta, çekiyorlar viskiyi yorum yapıyorlar..." ifadelerinin bir basın açıklamasında başvurucu tarafından sarf edildiğinin ihtilaflı olmadığının altını çizmiştir. "Gerizekalı, ahlaksız" ifadelerinin onur, şeref ve saygınlığı rencide edebilecek düzeyde olduğunu, eleştiri düzeyini aştığını değerlendiren mahkeme, başvurucunun müştekiye karşı aleni bir ortamda hakaret eylemini gerçekleştirdiğini kabul etmiş, 3.480 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

4. İlk derece mahkemesi kararının istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi de vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemin doğru olarak nitelendirildiği ve Kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, cezanın kanuni bağlamda uygulandığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu 4/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu 18/4/2016 tarihinde yaklaşık üç saat süren bir basın toplantısı yaptığını, başkanı olduğu spor kulübü hakkında takım otobüsünün kurşunlanmasından, paralel devlet yapılanmasıyla mücadeleye, futbolda rant oyunlarına varana kadar pek çok meseleye değindiğini ifade etmiştir. İhtilafa konu sözleri ise reyting uğruna TV ekranlarında nefreti körükleyen, yanlış bilgiler yayan futbol programlarındaki yorumcuları eleştirme amacıyla sarf ettiğini, esasında bu ifadelerin hakkındaki iddialara cevap niteliğinde olduğunu vurgulamıştır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun internet sitesinde 22/11/2012 tarihinde yayımlanan açıklamada da spor programlarının bazılarında sporcu, teknik heyet, kulüp yöneticileri, taraftar ve hakemlere karşı üslubun, toplumda kin ve nefret duygularını tetiklemeye başladığının değerlendirildiğinin altını çizen başvurucu, şahsı hakkında ekranlarda sarf edilen haysiyet kırıcı pek çok ifadeye karşı şikâyetlerinin, bunların ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı gerekçesiyle davaya dahi konu edilmediğini belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucu, ifadeleri sebebiyle aleyhine adli para cezasına hükmedilmesinin ifade özgürlüğü ile gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

7. Bakanlık görüşünde ifade özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

8. Başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. İfade özgürlüğüne gerçekleştirilen müdahalenin dayanağı olan, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü açısından incelenmesi gereklidir.

10. Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için toplumsal bir ihtiyacı karşılaması ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olması gerekir. Nitekim bu

şartları taşımayan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu kabul edilemez (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51). Buna ilaveten söz konusu müdahaleye ilişkin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçeler de ilgili ve yeterli olmalıdır (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60). O hâlde, başvuruya benzer davalarda mahkemelerin taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge sağlamaları hayati önem taşımaktadır. Bu dengeleme esnasında kullanılması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, § 59),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük düzeyi ve önceki davranışları yanında katlanması gereken eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], §§ 128, 129; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 82; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59- 61),

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32),

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28),

v. Müştekinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39),

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2), B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık, B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24),

vii. Cezalandırmaya konu edilen ifadelerin kullanıldıkları bağlamından kopartılıp kopartılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36),

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46),

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48-49).

11. Somut olayda ülke çapında milyonlarca taraftarı bulunan bir futbol kulübünün yirmi yılı aşkın süre başkanlığını yapmış olan başvurucu, kendisi hakkında TV ekranında birtakım iddialar ileri sürdüğü anlaşılan köşe yazarı ve TV yorumcusu müştekiye cevap niteliğinde bazı ifadeler sarf etmiştir. Başvurucu, müştekinin kendisi hakkındaki iddialarının uydurma olduğunu ileri sürerek bunları ahlaksızlık olarak nitelendirmiş; müştekinin değerlendirmelerinin makul bir kişi tarafından yapılması mümkün olmayan yorumlar olduğunu ifade etmek için geri zekalı ifadesini kullanmıştır.

12. Buna karşın ilk derece mahkemesi, başvurucu ile müştekinin kimliğini dikkate almaksızın, başvurucunun ifadelerinin müştekiye yönelik sebepsiz ve sırf tahkir amaçlayan keyfî bir saldırı niteliğinde olup olmadığını incelemeksizin, başvurucunun adli para cezasıyla mahkûmiyetine karar vermiştir. Oysa Anayasa Mahkemesinin benzer uyuşmazlıklarda pek çok kez altını çizdiği üzere, bir kimse aleyhine sarf edilen sözün bağlamı öncelikle değerlendirilmeye muhtaçtır. Zira bir ifadenin hakaret boyutuna varıp varmadığı tespit edilirken kullanıldığı bağlamdan kopartılmaksızın, olayın bütünlüğü içerisinde ele alınması gerekir (Cem Atmaca, B. No: 2018/6030, 8/9/2021, § 37; Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45).

13. Buna karşın ilk derece mahkemesinin somut olayda başvurucunun basın toplantısındaki konuşmasından "geri zekalı, ahlaksız" ifadelerini cımbızladığı ve bunların eleştiri sınırlarını aştığını kabul ettiği anlaşılmaktadır. Halbuki kullanılan dil ve üslup muhatabı rahatsız etmeye elverişli olsa dahi demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğünün sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerli olduğu Anayasa Mahkemesince pek çok kez vurgulanmıştır (Hüseyin Kocabıyık, § 23; Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52). Üstelik somut olayda müştekinin konumu gereği başvurucuya cevap verme ve cevabını kamuoyunda geniş kitlelere ulaştırma imkânına sahip olduğu da gözardı edilmiştir (Hüseyin Kocabıyık, § 24). Bu bağlamda müştekinin başlattığı bir tartışmada kendisine yönelik eleştirilere daha fazla tahammül etmesi gerekip gerekmediği değerlendirilmemiştir.

14. Bunlara ilaveten Anayasa Mahkemesi çok sayıdaki kararında, ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120). Yukarıdaki tespitlere karşın başvurucunun ifade özgürlüğü ile ifadelerin muhatabının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurmaya çalışmayan; yalnızca soyut bir değerlendirmeyle söz konusu ifadelerin hakaret suçunu oluşturduğunu kabul eden ilk derece mahkemesi ve istinaf merciinin başvurucunun mahkûmiyeti bakımından ileri sürdüğü gerekçenin, mahkûmiyetin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ortaya koyacak nitelikte, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale için ilgili ve yeterli olduğunu söylemek mümkün olmamıştır.

15. Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşıldığından Anayasa'nın 26. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucu ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 37. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2017/355, K.2019/175) GÖNDERİLMESİNE,

D. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MERVE NUR TEKİN

B. No: 2022/21108 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/21108

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MERVE NUR TEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/21108)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Merve Nur TEKİN

Vekili : Av. Ahmet Yavuz YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun katıldığı bir gösteride söylenen marşa eşlik etmesi ve slogan atması nedeniyle terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. 2014 yılı Mayıs ayında Diyarbakır'ın Lice ilçesinde, sınır bölgelerindeki karakol inşaatlarını protesto etmek amacıyla eylemler yapılmış; söz konusu gösteriler esnasında aralarında kolluk güçlerinin de olduğu çok sayıda kişi yaralanmış, 7/6/2014 tarihinde R.B ve B.A. hayatını kaybetmiştir.

3. 10/6/2014 tarihinde kolluk görevlilerince düzenlenen tutanağa göre aynı tarihte Ardahan Öğrencileri Derneğinin Lice'de meydana gelen olayları protesto etmek amacıyla organize ettiği toplantıya, aralarında Barış ve Demokrasi Partisi il teşkilatına mensup şahısların da olduğu yaklaşık yüz kişi katılmıştır. Grup "Her Yer Lice Her Yer Direniş" yazan bir afişle yürüyüş yapmış, gruptan bir kişinin Kürtçe " ...davamız ve şehitlerimiz anısına bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum." şeklindeki sözleri üzerine saygı duruşunda bulunulmuş,

akabinde basın açıklaması yapılmıştır. Basın açıklamasında, sınır boyunca yapılan karakol inşaatları ile bu nedenle yapılan protestolarda hayatını kaybeden ve yaralanan katılımcılara dikkat çekilmiş; kolluk güçlerinin sert müdahalede bulunması eleştirilmiş ve durumun takip edileceği ifade edilmiştir. Grup, basın açıklamasından sonra sloganlar atarak tekrar aynı güzergâhta yürümüş ve akabinde kendiliğinden dağılmıştır.

4. 9/7/2014 tarihli Görüntü Tespit Teşhis ve Analiz Tutanağı'na başvurucunun protesto esnasında "PKK Halktır, Halk Burada" şeklinde slogan attığı yazılmıştır. 15/7/2014 tarihli fezlekede ise başvurucunun Türkçesi "Yaşasın Başkan Apo" olan "Biji Serok Apo" şeklinde slogan attığı ifade edilmiştir. Başvurucunun da aralarında olduğu yedi kişi hakkında terör örgütü propagandası yapma suçlamasıyla soruşturma başlatılmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu ve toplantıya katılan Ü.B., S.Y. ve S.T.nin "Biji Serok Apo" şeklinde, M.Z.T.nin ise "Biji Serok Apo" ve "PKK Halktır, Halk Burada" şeklinde slogan attığı, diğer katılımcı F.Ö.nün PKK/KCK terör örgütünün marşı olan Gerilla Marşı'nı okuttuğu iddiasıyla ceza davası açmıştır. "Biji Serok Apo" şeklinde slogan attığı iddiasıyla yargılanan başvurucu, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca terör örgütü propagandası yapma suçundan 6.000 TL adli para cezasıyla cezalandırılmış; yargılanan diğer şahıslar hakkında verilen hükümlerin açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

5. İlk derece mahkemesi gerekçeli kararında her bir sanık yönünden kabul edilen eylemleri açıklamadan, genel bir değerlendirme yaparak başvurucunun da aralarında olduğu tüm sanıkların terör örgütü lehine slogan attığını ve PKK terör örgütünün marşına iştirak ettiğini kabul etmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Olay tarihinde sanıkların içinde bulunduğu yasadışı grubun Lice ilçesinde meydana gelen olayları protesto etmek amacı ile yürüyüş yaptıkları, yürüyüş esnasında sanıkların terör örgütü lehine slogan attıkları, kürtçe marşlar söyledikleri ve kendilerinden dağıldıkları, gösteri esnasında söylenen kürtçe marş üzerine yapılan bilirkişi incelemesinde marşın terör örgütü PKK'nın marşı olduğunun anlaşıldığı, tüm dosya kapsamında anlaşılmakla;

Her ne kadar sanıklar üzerine atılı suçu işlemediklerinin iddia etmişlerse de, gösteri esnasında yürüyüş yapan grubu başından sonuna kadar kamerayla kayıt altına alındığı, ve yine slogan atan kişilerin fotoğraflarının çekildiği, dosya içerisinde bulunan cd lerden anlaşılması karşısında, sanıkların olay günü açık net bir biçimde terör örgütü lehine slogan attıkları görülmesi ve duyulması karşısında slogan atılmadığına yönelik beyanlarına itibar edilmemiş,

Sanıkların gösteri esnasında söylemiş olduğu kürtçe marşın yaptırılan çözümlemesinde PKK terör örgütünün marşı olduğu anlaşılması ve sanıkların da bu marşa iştirak ettiklerinin tespit edilmesi karşısında da üzerlerine atılı terör örgütü propagandası yapmak suçu işledikleri kanaati hasıl olmuş, suçtan kurtulmaya yönelik tipik savunmaya itibar edilmemiştir."

6. Yargıtay anılan kararı 23/6/2021 tarihinde onamıştır. Başvurucu, nihai hükmü 25/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 11/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Anayasa Mahkemesinin talebi üzerine ilk derece mahkemesi 2/2/2023 tarihindebaşvurucunun cezalandırılmasına esas alınan Görüntü Kayıt Çözüm Tutanaklarını göndermiştir. Mahkeme olay yeri CD'sinde sanıkların attığı sloganların vesloganların anlamlarının Türkçeye çevrilmesi, ayrıca sanıkların topluluk içinde söylediği sloganın marş

olup olmadığı yönünde toplulukta söylenen sloganların ve marşın Türkçe anlamlarının açıklandığı bir belge göndermiştir. Tutanaklara göre toplantıda "Biji serok Apo (Yaşasın Başkan Apo)", "Şehit namırın (Şehitler ölmez)", "Kurdistan goristan ji faşıstan (Kürdistan faşizme mezar olacak)" şeklinde sloganlar atılmış ve Cerxa Şeroşe (Devrim Çarkı) isimli marş söylenmiştir (anılan marşın içeriği için bkz. Meki Katar [GK], B. No: 2015/4916, 3/10/2019, § 12).

II. DEĞERLENDİRME

8. Mahkûmiyet hükmüne esas alınan sloganın belli olmadığını belirten başvurucu, örgüt propagandası niteliğinde olmayan slogan nedeniyle cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ve Anayasa'nın 38. maddesi uyarınca adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde ilk olarak ihlal iddiasının kanun yolu şikâyeti kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca başvurucunun "Biji Serok Apo" şeklinde slogan atması nedeniyle verilen adli para cezasının demokratik toplum düzeninde gerekli olup olmadığı değerlendirilirken terörü meşrulaştıran, öven ya da buna teşvik eden sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında görülemeyeceğine yönelik Anayasa Mahkemesi kararlarının dikkate alınması gerektiği bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

9. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin dayanağı olan 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sınırlama sebeplerinden kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Bu belirlemenin ardından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden inceleme yapılacaktır.

11. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kararında propaganda suçunun soyut tehlike suçu olarak kabul edilmesinin başta ifade özgürlüğü olmak üzere anayasal hak ve özgürlükler üzerinde bir baskı oluşturma potansiyeli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu sebeple bir propaganda faaliyetinin cezalandırılabilmesi için olayın somut şartlarında belirli oranda tehlikeye neden olduğunun gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir (diğerleri arasından bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 84; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 47; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 64; Meki Katar, § 53; Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, § 175; terör örgütünün propagandasını yapma suçunun Türk hukukundaki görünümüne ilişkin tespitler için Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118; terör örgütü propagandası suçunun tanımına ve suçun tespitine yönelik değerlendirmeler için bkz. Ömer Faruk Gergerlioğlu, §§ 155-163, 175; Figen Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri, B. No: 2016/39759, 30/3/2022, § 73; Ahmet Aslan, B. No: 2021/23949, 6/10/2022, § 54; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 86)

12. Bunun yanında bir usul güvencesi olan gerekçeli karar hakkının maddi haklara etkisi yönünden de Anayasa Mahkemesi, çok sayıda kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın ilgili maddelerini ihlal edeceğini ifade etmiştir (diğerleri arasından bkz. Ayhan Ölmez ve diğerleri, B. No: 2015/15090, 11/2/2021, § 46; Kemal

Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120; Sırrı Süreyya Önder, § 60; Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 53; Atilla Yazar ve diğerleri [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022, § 127). O hâlde Anayasa Mahkemesince çözümlemesi gereken mesele, yargı mercinin başvurucunun açıkladığı düşüncelerle, kişileri terör suçlarının işlenmesine teşvik ettiğini ya da bunları meşru göstermek niyetinde bulunduğunu ikna edici bir biçimde ortaya koyup koymadığıdır (Candar Şafak Dönmez, § 52). Anılan inceleme, ilk derece mahkemesi tarafından gerekçeli kararda başvurucunun mahkûmiyeti için gösterilen sebeplerle sınırlı olacaktır.

13. İlk derece mahkemesi, terör örgütü lehine sloganlara ve PKK terör örgütünün olduğu kabul edilen bir marşın söylenmesine iştirak ettiği gerekçesiyle başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûmiyet kararı vermiştir. Kararda, bahse konu marşın PKK terör örgütünün marşı olduğu ifade edilmiş ancak marşın içeriğine ve şiddete teşvik edip etmediğine dair hiçbir açıklamada bulunulmamıştır. Ayrıca kararda, başvurucunun hangi ifadesinin terör örgütü propagandasını oluşturduğuna yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu nedenle farklı söylemleri nedeniyle yargılanan -ve aralarında başvurucunun da olduğu- şahısların mahkûmiyetlerine esas alınan ifadelerin ne olduğu, başvurucunun hangi ifadelerinin ne surette terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterdiği veya övdüğü ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik ettiği anlaşılamamıştır.

14. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, PKK'nın kurucusu olan A.Ö.yü politik bir lider ve toplumsal sorunların demokratik yollarla çözümünde meşru bir aktör olarak ilan eden söylemleri ya da bu nitelikte olmadığı konusunda yargı mercilerince ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konamamış ifadeleri, terör eylemlerinin failini öven ve dolayısıyla terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik eden mesajlar olarak değerlendirmemiştir (Sırrı Süreyya Önder §§ 69-87; Meki Katar, § 58; Zerga ÖztürkB. No: 2015/4556, 9/1/2020, §§ 40-49; anılan ifadelerin terör örgütü propagandası olarak değerlendirildiği kararlar için bkz. M.M.B., B. No: 2015/15088, 8/1/2020, § 58; ayrıca bkz. Baver Mızrak, B. No: 2015/19280, 9/1/2020, §§ 48-53). Ayrıca Anayasa Mahkemesi Cerxa Şeroşe marşının (Devrim Çarkı) bir toplantıda söylenmesini değerlendirdiği Meki Katar kararında; marş vasıtasıyla kamuya aktarılan görüşlerin başkaları açısından değersiz, yararsız, kışkırtıcı veya rahatsız edici görülse bile kişilerin subjektif değerlendirmelerinden bağımsız olarak ifade özgürlüğünün korumasında olduğunu vurgulamış; öznel değerlendirmeler veya varsayımlarla kişilerin cezalandırılmasının ve düşünce açıklamalarına bu şekilde müdahale edilmesinin temel hakkı ihlal edeceğini ifade etmiştir. Zikredilen kararda bahse konu marş ve sloganın şiddeti yaymasının muhtemel olduğu, bunun hızla yayıldığını doğrulayan ve potansiyel olarak tehlikeli bir etkisi olduğunu gösteren bir delil de gösterilmediği ve şiddeti teşvik edecek nitelikte de olmadığı belirtilmiştir (Meki Katar, §§ 65, 72, 73). Somut olayda da ilk derece mahkemesinin okunan marş ve atılan sloganın bağlamını, göstericilerin davranışlarını irdelemediği, söylemlerin hangi surette terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterdiğine veya övdüğüne ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik ettiğine dair bir değerlendirme yapmadığı anlaşılmıştır.

15. Öte yandan somut olaya konu toplantı uzun süredir devam eden terör olaylarının sona erdirilmesi amacıyla başlatılan, demokratik açılım olarak adlandırılan süreçte yapılmıştır. Olayda gerçekleştirilen basın açıklamasının, atılan sloganların ve okunan marşın iki hafta

önce protesto eylemlerinde meydana gelen ve iki kişinin ölümüne, birçok kişinin de yaralanmasına neden olan olaya ve kolluk güçlerinin tutumlarına yönelik olduğu, ayrıca başvuruya konu eylemlerde herhangi bir şiddet olayının da yaşanmadığı görülmüştür.

16. Sonuç olarak ilk derece mahkemesinin başvurucunun mahkûmiyetinin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ihlal edilmiştir.

Yıldız SEFERİNOĞLU ve Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ve miktar belirtmeksizin tazminat talebinde bulunmuştur.

19. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

20. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğününİHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU ve Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ardahan Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/119, K.2015/105) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

Mayıs 2014 tarihinde Lice'de gerçekleşen olayları protesto etmek amacı ile 10 Haziran 2014

tarihinde Ardahan Öğrencileri Derneği tarafından organize edilen Başvurucunun da aralarında bulunduğu bir grup “Her Yer Lice Her yer Direniş” sloganı yazan afişle yürüyüş yapmış, toplulukta yer alan bir şahsın “davamız ve şehitlerimiz anısına saygı duruşuna davet ediyorum” sözü üzerine saygı duruşunda bulunulmuş, Kolluk tarafından yapılan görüntü tespit ve teşhis tutanağında Başvurucunun yürüyüş esnasında “PKK Halktır. Halk Burada” şeklinde slogan attığı, yine 15.07.2014 tarihli fezlekede “Biji Serok Apo-Yaşasın Başkan Apo” şeklinde slogan attığı tespitlerine yer verilmiştir. Mahkeme kararında söz konusu sloganlara yer verildiği gibi Başvuruculların da aralarında bulunduğu grup tarafından kürtçe olarak (Gerilla Marşı olarak bilinen) PKK terör örgütünün marşının da okunduğu belirtilerek Başvurucu hakkında adli para cezasına hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesince yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından Mahkeme kararında marşın içeriğine değinilmediği, Başvurucunun hangi ifadesinin terör örgütü propagandası oluşturduğu,Başvurucunun hangi ifadesinin ne surette terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterdiği veya övdüğünün anlaşılamadığı, başvuruya konu eylemlerde herhangi bir şiddet olayının yaşanmadığı, sonuç olarak mahkumiyetin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgi ve yeterli gerekçe ile açıklayamadığı belirtilerek, Başvurucunun Anayasanın 26. Maddesinde yer alan ifade özgürlüğünü ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.Başvurucunun ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine ilişkin Çoğunluk tarafından ulaşılan sonuca aşağıdaki gerekçelerle katılmıyoruz. Şöyle ki;

Mahkeme kararında marşın sözlerine değinilmemiş ise de söz konusu marşın PKK terör örgütü üyelerince söylendiği, Kürdistan’ın PKK terör örgütünün saflarında ölenlerin kanı üzerinde hayat bulduğu ve direnişe çağrıda bulunduğu, terör örgütünün amacı için ölenlerin yüceltildiği maruf bir vakıa olup, Mahkeme kararında söz konusu marşın sözlerine yer verilmemesi veya terörü ne şekilde teşvik ettiğinin açıklanması gerekmemektedir. Somut olayda terör örgütü ve onun sözde liderinin sloganlarla övüldüğü, teröristler için saygı duruşunda bulunulduğu nazara alındığında, yine PKK’nın yıllarca uyguladığı şiddet ve terör kapasitesinin yüksekliği ve halen terörün devam ettiği olgusu da dikkate alındığında, gösteride atılan slogan ve söylenen marşın teröre ve şiddete teşvik eden, terör örgütünü manevi olarak güçlendiren bir mesajın kamuoyu ile paylaşılması niteliğini haiz olduğunun kabulü gerekir. Kaldı ki, PKK’nın insanlığa karşı suç işlediği, devletin PKK ve diğer terör örgütleri ile mücadele etmesinin bir yükümlülük olduğu nazara alındığında, terör örgütü propagandasının suç olarak düzenlenmesinde devletin diğer suçlara nazaran daha geniş takdir hakkı mevcuttur. Mahkeme hükmünde, Başvurucunun ve diğer sanıkların slogan atma, saygı duruşu ve marşa iştirak edilmesi şeklindeki fillerine ayrıntılı şekilde yer verilmiş olup, söz konusu fiiller terör örgütünün kullandığı yöntemlerin üçüncü kişiler için teşvik edici olarak kabul edilmesi ve terör propagandasının ispatı için yeterlidir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi Kadri Pervane Başvurusuna (Başvuru Numarası: 2015/12115, Karar Tarihi: 8/6/2021 ve R.G. Tarih ve Sayı: 30/9/2021 - 31614) ilişkin verdiği kararda“...48. Terörizmin propagandası, şiddetin geçerli ve etkili bir yöntem olduğu görüşünün toplum içinde yayılmasını ve terör eylemlerine neden olan fikir ve kanaatlerin kökleşmesini sağlamak amacını taşır ve bu amaca ulaşmak ancak belirli bir çaba ve zaman harcanması ile mümkün olabilir. Terör örgütlerine aşama aşama önce sempatizan, daha sonra destekçi ve üye olunması sürecinde propagandanın önemli bir işlevi vardır. Üstelik başvuruya konu PKK terör örgütü artık tehlikeliliği bulunmayan veya tehlikeliliği varsayımsal bir örgüt değildir. PKK terör örgütü olayların geçtiği tarihlerde ve hâlen vahim şiddet hareketlerinin planlayıcısı ve uygulayıcısıdır. Dolayısıyla PKK toplum yönünden

oldukça yoğun, ciddi ve somut bir tehlike arz etmektedir (Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, § 74). A.Ö. ise bu örgütün kurucusu ve uzun süre yöneticisi olarak örgütün benimsediği şiddet yöntemleri ile ismi özdeşleşmiş bir kişidir…50. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun mahkûmiyetinde Mahkemece değerlendirmeye alınan "Biji PKK, bu yola başkoymuşuz, liderimiz Apo bizim" şeklindeki sözler, özellikle polis raporlarında çözümü yapılan parçadaki tüm sözlerle birlikte değerlendirilmelidir. Cezalandırmaya neden olan söz konusu şarkı (bkz. § 7) bir bütün hâlinde incelendiğinde … terör örgütüne katılımın teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Marşta saygı duyulan, değer verilen semboller ve kavramlar kullanılarak PKK terör örgütüne hayranlık duyulmasını sağlamak amaçlanmaktadır.” şeklindeki gerekçesi ile bir şarkının örgüt propagandası sayılabileceğini açıkça kabul etmiştir.

Anayasa Mahkemesi yine Kadri Pervane kararında “..51…Anayasa Mahkemesi, isimleri birer sembol hâline getirilmiş olan PKK terör örgütünü veya A.Ö.yü bu bağlamda övmek, desteklemek veya yüceltmek ile cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlere başvurmayı teşvik etmek arasında bir mesafe olmadığı kanaatindedir. 52. Başvurucu, bir halk otobüsü şoförü olup otobüse binen sayısız kişinin söz konusu şarkıdan haberdar olmasına neden olmuştur. Bu yolla başvurucu, toplumsal sorunların çözümünde her tür siyasal yöntemi reddeden ve terör yöntemlerini tek ve geçerli bir yöntem olarak benimseyen PKK, A.Ö. ve takipçilerini överek, başkalarına benimsetmeye çalışarak insanları cesaretlendirmeye, halkın örgüte olan sempatisini artırmaya ve giderek aktif desteğini sağlamaya olanak sağlamıştır.…57.Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında -derece mahkemelerinin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payı da gözetildiğinde- ilk derece mahkemesinin başvurucunun cezalandırılmasını gerekçelendirmek için sunduğu nedenler bu tür bir mahkûmiyeti haklı göstermek için ilgili ve yeterlidir….” gerekçelerine yer vererek, Başvurucunun terör örgütünün propagandasını yapma suçundan 2 yıl hapis cezası ile cezalandırılması şeklindeki müdahalenin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği gibi orantılı da olduğu, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Somut olayımızda da Başvurucu’nun terör örgütü ve sözde lideri lehine slogan attığı, saygı duruşunda bulunduğu ve terör örgütü ile özdeşleşen Marşa eşlik ettiği nazara alındığında isimleri birer sembol hâline getirilmiş olan PKK terör örgütünü veya A.Ö.yü övmek, desteklemek veya yüceltmek ile cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlere başvurmayı teşvik etmek arasında bir mesafe olmadığı ve Sayın Mahkemenin Kadri Pervane içtihadından ayrılmayı gerektirir bir durum olmadığı kanaatindeyiz. Kaldı ki, Başvurucu hakkında hapis cezası değil daha hafif bir yaptırım olan adli para cezası uygulanmış olup, söz konusu ceza Başvurucunun işlediği fiil ile orantılıdır. Bu nedenlerle Başvurucunun cezalandırılması zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği gibi orantılı da olup, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı kanaatinde olduğumuzdan, Başvurucunun Anayasanın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiği şeklindeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU Üye Ömer ÇINAR

ABDULHAKİM EKİNCİ

B. No: 2022/24391 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/24391

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHAKİM EKİNCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/24391)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Abdulhakim EKİNCİ

Vekili : Av. Şakir DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör örgütü lehine yapılan bir gösteriye iştirak edildiği gerekçe gösterilerek terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılma nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 15/2/2015 tarihinde, PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının yıl dönümü nedeniyle yapılan basın açıklamasına ve gösteri yürüyüşüne katılmıştır.

3. Kolluk görevlilerince düzenlenen tutanağa göre basın açıklaması ve gösteri yürüyüşü için bir siyasi partinin il binası önünde 2.500 kişilik grup toplanmış, terör örgütü lideri lehine ifadelerin yer aldığı pankartlar ile terör örgütünü simgeleyen "bez parçaları" açılmıştır. Topluluğun bildirimde bulunmadan gösteri yürüyüşü yapması nedeniyle kolluk görevlileri topluluğu durdurmuş, kapalı ceza infaz kurumuna gitmeme ve yürüyüşe son verme hususunda uyarmıştır. Parti yöneticileri ile yapılan müzakereler sonrasında farklı bir istikamete doğru yürüyüşe geçen grup, yukarıda sözü edilen pankartları açmış, terör örgütü

ve örgüt lideri lehine sloganlar atmıştır. Bir parkta basın açıklaması yaptıktan sonra grup kendiliğinden dağılmıştır.

4. Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu hakkında terör örgütünün propagandasını yapma suçu ile katıldığı kanuna aykırı bir toplantında ve gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmama suçundan iddianame düzenlemiş ve anılan toplantıya katılan birçok kişi hakkında da terör örgütü propagandası yapma suçundan kamu davası açıldığı bilgisini vermiştir.

5. İlk derece mahkemesi başvurucuyu terör örgütü propagandasına dönüşen eyleme katıldığı gerekçesiyle bir yıl hapis cezasıyla cezalandırmıştır. Kararda "eylem yapan grubun genelinde terör örgütü PKK'yı simgeleyen flama ve bez parçalarının olması ve sürekli terör örgütü lehine slogan atılması dikkate alındığında eyleme katılanların tamamının PKK/KCK terör örgütünün propagandası yapılması suçuna iştirak ettiği" sonucuna vardığını belirtmiştir.

6. Bununla birlikte Mahkeme, anılan eyleme ilişkin "tespit, görüntü ya da tanık anlatımı bulunmadığı"nı belirterek suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle başvurucunun üzerine atılı kanuna aykırı toplantıda veya gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etme suçu yönünden beraat kararı vermiştir.

7. Yargıtay 3.Ceza Dairesi13/12/2021 tarihli kararı ile başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan verilen mahkûmiyet kararını onamıştır. Başvuru dosyasına sunulan belgelere göre aynı toplantıya katılan üçüncü şahıslar hakkında verilen mahkûmiyet kararlarını inceleyen Yargıtay, anılan toplantıda terör örgütü lehine söylenen sloganlara veya taşınan pankartlara iştirak ettiklerine dair şüpheden uzak delil bulunmaması nedeniyle biri yönünden beraat kararı verilmesi, bir diğeri yönünden eksik araştırmanın tamamlanması için hükümlerin bozulmasına karar vermiştir (Yargıtay 3. Ceza Dairesi, E.2021/4804, K.2021/10410, 8/12/2021; Yargıtay 3. Ceza Dairesi E.2021/4795, K.2021/11028, 22/12/2021).

8. Başvurucu, nihai hükmü 7/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 22/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; sadece basın açıklamasına katıldığını, suç teşkil edecek slogan atmadığını, pankart taşımadığını, etkili soruşturma yapılmadan ve somut olgular ortaya konulmadan cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğü ile adil yargılanma hakkının, yargı merciinin aynı olayla ilgili farklı kişilere farklı kararlar vermesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğinden yakınmıştır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ihlal iddiasının kanun yolu şikâyeti kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi, ayrıca başvurucunun terör örgütü ve örgüt lideri lehine sloganlar atması nedeniyle verilen bir yıllık hapis cezasının demokratik toplum düzeninde gerekli olup olmadığı değerlendirilirken terörü ve şiddeti meşrulaştıran, öven ya da bunlara teşvik eden sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında görülemeyeceğine yönelik Anayasa Mahkemesi kararlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvurucu, bir düşünce açıklamasında bulunduğu için değil bir toplantıya katıldığı için cezalandırıldığından başvurucunun iddiaları bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer değerlendirme için bkz. Sercan Avşar,

B. No: 2016/63088, 9/6/2021, §§ 22, 38). Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sınırlama sebeplerinden kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Bu belirlemenin ardından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden inceleme yapılacaktır.

12. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kararında propaganda suçunun soyut tehlike suçu olarak kabul edilmesinin başta ifade özgürlüğü olmak üzere anayasal hak ve özgürlükler üzerinde bir baskı oluşturma potansiyeli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu sebeple bir propaganda faaliyetinin cezalandırılabilmesi için olayın somut koşullarında belirli oranda tehlikeye neden olduğunun gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir (diğerleri arasından bkz. Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 47; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 84; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 64; Meki Katar, [GK], B. No: 2015/4916, 3/10/2019, § 53; Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, § 175; terör örgütünün propagandasını yapma suçunun Türk hukukundaki görünümüne ilişkin tespitler için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118; terör örgütü propagandası suçunun tanımına ve suçun tespitine yönelik değerlendirmeler için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 86; terör örgütünün propagandasını yapma suçuna ilişkin Yargıtay'ın benzer yönde değerlendirmeleri için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 54-57; Ömer Faruk Gergerlioğlu, §§ 155-163, 175; Figen Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri, B. No: 2016/39759, 30/3/2022, § 73; Ahmet Aslan, B. No: 2021/23949, 6/10/2022, § 54).

13. Bunun yanında bir usul güvencesi olan gerekçeli karar hakkının maddi haklara etkisi yönünden de Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında ifade özgürlüğü veya toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı gibi temel hak ve özgürlüklere gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın ilgili maddelerini ihlal edeceğini ifade etmiştir (diğerleri arasından bkz. Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120; Sırrı Süreyya Önder, § 60; Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 53; Ayhan Ölmez ve diğerleri, B. No: 2015/15090, 11/2/2021, § 46; Atilla Yazar ve diğerleri [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022, § 127).O hâlde Anayasa Mahkemesince çözümlenmesi gereken mesele, başvurucunun eylemleriyle kişileri terör suçlarının işlenmesine teşvik ettiği ya da bunları meşru göstermek niyetinde olduğunu yargı merciinin mahkûmiyete ilişkin kararında ikna edici bir biçimde ortaya koyupkoymadığıdır.

14. Somut olayda ilk derece mahkemesi kararında "PKK/KCK terör örgütü lehine sloganların atıl[ması] ve pankart ve flamaların açıl[ması], ... şiddeti çağrıştıran ve şiddeti teşvik eden sloganlar atılması nedeniyle" başvuru konusu toplantının barışçıl olmaktan çıkarak "düşünce ve fikir açıklamasının ötesine geçen terör örgütünün propagandasına dönüş[tüğünü]" değerlendirilmiştir (bkz. § 5). Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın belirlediği ilkelere göre, yargı merciinin toplantının baştan itibaren barışçıl nitelikte olmadığına dair bir değerlendirmesinin ve kabulünün bulunmadığı anlaşılmıştır. Diğer yandan Mahkeme toplantı ve gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etme suçundan beraat

kararında anılan suçuişlediğine dair herhangi bir delil olmadığını belirtmiştir (bkz. § 6).

15. Her ne kadar başvurucunun kovuşturma aşamasında alınan savunmasında pankart taşıdığını kabul etmesi kayda geçse de Mahkemenin kurduğu hüküm gerekçesinde bu delile dayanmadığı anlaşılmıştır. Bu delil dışında başvurucunun terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek nitelikte bir eylemi ortaya konulmadığı gibi terör örgütünün propagandasını oluşturacak açıklamalarda bulunduğu veya bu nitelikte bir pankart taşıdığı ya da bir şiddet olayına karıştığı da iddia edilmemiştir (terör örgütünün propagandasını yapma suçunun tanımını ve ayrıntılı açıklamalar için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118; Candar Şafak Dönmez, § 91; Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi kapsamında terör örgütü propagandası eylemine ilişkin değerlendirmeler için bkz. Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, §§ 34-40, 160).

16. İlk derece mahkemesi kararı incelendiğinde başvurucunun terör örgütünün propagandasının yapıldığı bir toplantıya katılması mahkûmiyet için yeterli görülmüş, başvurucu -kendisine isnat edilmeyen- başka kişilerin davranışlarıyla sonradan barışçıl olmaktan çıkan bir toplantıya katıldığı gerekçesiyle terör örgütü propagandasını yapma suçundan cezalandırılmıştır. Anılan kararda başvurucunun toplantı hakkının koruma alanı dışında herhangi bir eylem gerçekleştirdiğine dair somut bir olgu ortaya konulmamıştır. Dolayısıyla müdahaleye konu eylemin ne surette terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerinin meşru gösterdiği, övdüğü ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik ettiği mahkeme gerekçesinden anlaşılamamıştır.

17. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Ayrıca yine hem bu aşamada hem de bu bağlamda suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı gibi Anayasa Mahkemesince burada varılacak olan sonuç başvurucunun mutlaka beraat ettirilmesi veya mahkûm edilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. Burada belirtilen eksikliklerin mahkemesince giderilmesi suretiyle yapılacak inceleme ve değerlendirme sonucuna göre bir karar verileceği tabiidir (Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67; Sabri Yılmaz, B. No: 2018/11960, 30/3/2022, § 49). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin belirtilen ilkeleri dikkate alındığında, başvurucuya 1 yıl hapis cezası verilmesi şeklindeki müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ikna edici bir biçimde gösteremeyen ve kendi içerisinde çelişkiler içeren ilk derece mahkemesi gerekçesinin ilgili ve yeterli olarak kabul edilmesi mümkün görülmemiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU ve Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, 100.000 TL manevi tazminat ile miktar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen

ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU ve Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Siirt 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2015/556, K.2016/112) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihindekarar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

15 Şubat 2015 tarihinde PKK terör örgütü lideri A.O’nun yakalanmasının yıl dönümünde yaklaşık 2.500 kişilik bir grup bazı siyasi partilerin il binası önünde toplanarak, “15 Şubat Komplosunu Özgür Önderlikle Aydınlatacağız”, “Gençlik Aponun Fedaisidir”, “Biji Serok Apo, Siirt Ovası Apocular Ovası”, “Baskılar Bizi Yıldıramaz” şeklinde yazılı pankartlar ile PKK terör örgütünü sergileyen bez parçaları açılmıştır. Başvurucu hakkında terör örgütünün propagandasını yapma suçundan ve kanuna aykırı bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmama suçundan dava açılmış, Başvurucu yargılamadaki ifadesinde toplantıya katıldığını, önde olduğunu ve pankartı tuttuğunu belirtmiş, Mahkemece terör örgütü propagandası yapma suçundan Başvurucunun bir yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş ve Yargıtay tarafından bu kararı onanmıştır.

Anayasa Mahkemesince yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından ilk derece Mahkemesi kararında Başvurucunun hangi eyleminin terör örgütü propagandası oluşturduğu,Başvurucunun hangi ifadesinin ne surette terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterdiği veya övdüğünün anlaşılamadığı, başvuruya konu eylemlerde herhangi bir şiddet olayının yaşanmadığı, sonuç olarak Başvurucunun sadece terör

örgütünün propagandası yapılan bir toplantıya katılmasının ceza için yeterli görüldüğü, bu durumun öngörülebilirlik şartını sağlamayan yargısal bir yorum oluşturduğu belirtilerek, Başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çoğunluk tarafından ulaşılan sonuca aşağıdaki gerekçelerle katılmıyoruz. Şöyle ki;

Somut olayda gösterinin devletin terör faaliyetine karşı yaptığı bir operasyonun yıldönümünde yapıldığı,terör örgütünü simgeleyen bez parçalarının açıldığı ve onun sözde liderinin açılan pankartlarla övüldüğü nazara alındığında, yine PKK terörünün halen devam ettiği olgusu da dikkate alındığında, gösteride açılan pankartların teröre ve şiddete teşvik eden, terör örgütünü manevi olarak güçlendiren bir mesajın kamuoyu ile paylaşılması niteliğini haiz olduğunun kabulü gerekir. PKK'nın insanlığa karşı suç işlediği, devletin PKK ve diğer terör örgütleri ile mücadele etmesinin bir yükümlülük olduğu nazara alındığında, terör örgütü propagandasının suç olarak düzenlenmesinde devletin diğer suçlara nazaran daha geniş takdir hakkı mevcuttur. Mahkeme hükmünde, Başvurucunun ve diğer sanıkların "Katil Devlet Hesap Verecek", "PKK Halktır, Halk Burada" gibi şiddeti teşvik eden sloganlarattığı, pankart ve flama açtığı şeklindeki fillerine ayrıntılı şekilde yer verilmiş olup, söz konusu fiiller terör örgütünün propagandası suçu için yeterli görülmüştür.

Nitekim Anayasa Mahkemesi tarafından, Kadri Pervane Başvurusuna (Başvuru Numarası: 2015/12115, Karar Tarihi: 8/6/2021 ve R.G. Tarih ve Sayı: 30/9/2021 - 31614) ilişkin verilen kararda özetle; "...48. Terörizmin propagandası, şiddetin geçerli ve etkili bir yöntem olduğu görüşünün toplum içinde yayılmasını ve terör eylemlerine neden olan fikir ve kanaatlerin kökleşmesini sağlamak amacını taşır ve bu amaca ulaşmak ancak belirli bir çaba ve zaman harcanması ile mümkün olabilir. Terör örgütlerine aşama aşama önce sempatizan, daha sonra destekçi ve üye olunması sürecinde propagandanın önemli bir işlevi vardır. Üstelik başvuruya konu PKK terör örgütü artık tehlikeliliği bulunmayan veya tehlikeliliği varsayımsal bir örgüt değildir. PKK terör örgütü olayların geçtiği tarihlerde ve hâlen vahim şiddet hareketlerinin planlayıcısı ve uygulayıcısıdır. Dolayısıyla PKK toplum yönünden oldukça yoğun, ciddi ve somut bir tehlike arz etmektedir (Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, § 74). A.Ö. ise bu örgütün kurucusu ve uzun süre yöneticisi olarak örgütün benimsediği şiddet yöntemleri ile ismi özdeşleşmiş bir kişidir…50. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun mahkûmiyetinde Mahkemece değerlendirmeye alınan "Biji PKK, bu yola başkoymuşuz, liderimiz Apo bizim" şeklindeki sözler, özellikle polis raporlarında çözümü yapılan parçadaki tüm sözlerle birlikte değerlendirilmelidir.… 51. …Anayasa Mahkemesi, isimleri birer sembol hâline getirilmiş olan PKK terör örgütünü veya A.Ö.yü bu bağlamda övmek, desteklemek veya yüceltmek ile cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlere başvurmayı teşvik etmek arasında bir mesafe olmadığı kanaatindedir…57.Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında -derece mahkemelerinin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payı da gözetildiğinde- ilk derece mahkemesinin başvurucunun cezalandırılmasını gerekçelendirmek için sunduğu nedenler bu tür bir mahkûmiyeti haklı göstermek için ilgili ve yeterlidir.…" gerekçelerine yer verilerek, Başvurucunun terör örgütünün propagandasını yapma suçundan 2 yıl hapis cezası ile cezalandırılması şeklindeki müdahalenin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği gibi orantılı da olduğu, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Somut olayımızda da Başvurucu'nun katıldığı toplantıda terör örgütü ve sözde lideri lehine slogan atıldığı, Başvurucunun mahkeme huzurunda alınan ifadesinde terör örgütünü ve sözde liderini öven pankartı tuttuğunu kabul ve ikrar ettiği nazara alındığında, Sayın

Mahkemenin Kadri Pervane Başvurusuna içtihadında belirtildiği üzere, isimleri birer sembol hâline getirilmiş olan PKK terör örgütünü veya A.Ö.yü övmek, desteklemek veya yüceltmek ile cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlere başvurmayı teşvik etmek arasında bir mesafe olmadığı ve Sayın Mahkemenin söz konusu içtihadından ayrılmayı gerektirir bir durum olmadığı kanaatindeyiz.

Kaldı ki, ilk derece mahkemesince kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etme suçu yönünden beraat kararı verilmiş, terör örgütünün propagandasını yapma suçuna iştirakten ise Başvurucu hakkında bir yıl hapis cezası verilmiş olup, söz konusu hapis cezası Başvurucunun işlediği fiil ile orantılıdır. Başvurucunun cezalandırılması zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği gibi orantılı da olup, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı kanaatindeyiz. Bu nedenlerle Başvurucunun Anayasanın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü ve Anayasanın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü hakları ihlal edilmediğinden çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU Üye Ömer ÇINAR

A.A.

B. No: 2022/56422 | Karar tarihi: 10.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/56422

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/56422)

Karar Tarihi: 10/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : A.A.

Vekili : Av. Dinçer ALPTEKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, kaymakam olarak görev yapmaktayken aynı ilçenin Gençlik ve Spor Müdürlüğünde ilçe müdür vekili olan G.Ş. ile aralarında arkadaşlıktan öte bir ilişki olduğuna yönelik Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezine G.Ş.nin eşi Y.Ş. tarafından gönderilen şikâyet dilekçesinden hareketle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

3. Anılan dilekçede başvurucu ile G.Ş. arasında mesai arkadaşlığından ve normal arkadaşlıktan öte bir ilişki olduğu iddia edilmiş ve görev ilişkisinin dışında ve hissi yakınlaşma olarak değerlendirilebilecek nitelikte birtakım mesajların ekran görüntüleri dilekçe ekinde sunulmuştur.

4. Başvurucu hakkında yürütülen disiplin soruşturmasında G.Ş.nin oğlu Y.A.Ş., yeminli tanık

ifadesinde bahse konu mesajları annesinin telefonunda görmesi üzerine mesajların fotoğrafını çekip babasına gönderdiğini beyan etmiştir. Bununla birlikte ifadesine başvurulan diğer kişilerden bazıları başvurucu ile G.Ş. arasındaki iddiaya konu ilişkinin varlığına yönelik beyanlarda bulunmuş, bazı kişiler ise iddia olunan ilişkiye dair bilgilerinin olmadığını ifade etmiştir. Öte yandan soruşturma sürecinde şikâyet dilekçesine konu mesajların dışında başvurucu tarafından görevi sırasında kullanılmış olan köylere hizmet götürme birliği demirbaşındaki telefon da incelemeye alınmıştır. İnceleme sonucunda G.Ş. tarafından gönderilmiş olan 39 adet iletinin tespit edildiği belirtilmiştir.

5. Soruşturma safahatında ifadesine başvurulan başvurucu; G.Ş.nin eşi Y.Ş. hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği kapsamında soruşturma yürütüldüğünü, örgüt üyeliği ile ilgili olarak menfi kanaati olduğundan G.Ş.ye yardımcı olmaya çalıştığını, G.Ş. görüşme talep ettiğinde hiç geri çevirmediğini, avukat konusunda yardımcı olduğunu belirtmiştir. G.Ş.nin birçok kez makamda ağladığını ve bir erkek olarak G.Ş.nin kendisine karşı hislerinin olabileceğini fark ettiğini ve nezaketini bozmadan uyardığını ifade eden başvurucu, Y.Ş.nin iddia ettiği hususların asılsız olduğunu vurgulamıştır.

6. Netice itibarıyla yürütülen soruşturma sonucunda başvurucunun fiili; mülki idare amirliği mesleğinin genel anlamı ile kamu nizamını sağlama ve devleti temsil etme sıfatı, olay özelinde ise aile birliğini koruyucu tedbirleri alma görevi bağlamında utanç verici bir fiil veya hâl olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendinde yer alan ve devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak fiilini işlediği ancak önceki sicil durumu gözönünde bulundurularak kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılması gerektiği kanaati bildirilmiştir.

7. İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu (Kurul) tarafından başvurucunun yazılı ve sözlü savunması alınmıştır. Başvurucu, Kurul önündeki savunmasında Gençlik ve Spor İl Müdürünün tavsiyesi üzerine G.Ş.yi gençlik ve spor ilçe müdür vekili olarak görevlendirdiğini, G.Ş.nin 2016 yılının Eylül ayından 2018 yılının Temmuz ayına kadar bu görevi yürüttüğünü ifade etmiştir. Bahse konu mesaj içeriklerinin varlığını kabul etmeyen başvurucu; böyle bir ilişkinin varlığı kabul edilse bile bunun kamu görevine herhangi bir yansımasının ortaya konulmadığını, dolayısıyla disiplin cezası verilmesini gerektiren bir durumun olmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak Kurul 3/7/2020 tarihli kararıyla başvurucunun devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmasını öngörmüş ise de geçmiş hizmetleri sırasındaki olumlu çalışmalarından dolayı bir alt ceza uygulanmak suretiyle 3 yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

8. Başvurucu tarafından anılan işlemin iptali talebiyle 16/10/2020 tarihinde Zonguldak İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu soruşturmaya konu iletilerin üçüncü kişiler tarafından üretilebilecek mahiyette olduğunu, ispata yarar nitelikte bilgi ve belge bulunmadan disiplin cezası verildiğini belirtmiştir. Aynı zamanda mesaj içeriklerinin özel hayatını ilgilendirdiğini ve kişisel veri niteliğinde olduğunu vurgulayan başvurucu, verilen disiplin cezasının ölçülü olmadığını ifade etmiştir.

9. İdare Mahkemesi 25/3/2021 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun ve G.Ş.nin evli ve çocuklu olduğu, kamu görevlisi olarak görev

yaptığı belirtildikten sonra disiplin cezasına konu evlilik dışı birlikteliğin sabit olduğu ve bunun tarafların görevlerinin niteliği gereği özel hayat kapsamında sayılamayacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte söz konusu fiilin, görevi ve makamı olumsuz yönde etkilediği, başvurucunun temsil ettiği makam gözönüne alındığında memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici olduğu değerlendirilmiş, dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

10. Başvurucu, bu karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde başvurucu soyut ve kişisel husumetle üretilen verilerden hareketle kendisine disiplin cezası verildiğini, ayrıca iddia edilen fiilin hizmet dışında ve özel hayat içerisinde cereyan ettiğini belirtmiştir. Aynı eylemin G.Ş. açısından hizmet dışında devlet memurluğunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranış olarak değerlendirildiğini ve G.Ş.ye kınama cezası verildiğini vurgulayan başvurucu bu durumun da eşitlik ilkesine aykırı olduğunu ifade ederek İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 23/3/2022 tarihinde İdare Mahkemesi kararının usule ve hukuka uygun olduğu ve kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 3/5/2022 tarihinde öğrendiğini bildirmiş ve 30/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

13. Öte yandan aynı olayla ilgili olarak G.Ş.nin, 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (d) alt bendi uyarınca "hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" fiillini işlediğinden bahisle kınama cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

14. Diğer taraftan 9/6/1930 tarihli ve 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu'nun "Birinci sınıfa ayrılma şartları" kenar başlıklı Ek 2. maddesinde, aylıktan kesme veya kademe ilerlemesi cezası almamış olmak, mülkî idare amirliği hizmetleri sınıfında bulunan kaymakamların birinci sınıf mülkî idare amirliğine yükseltilmesi için aranan şartlardan biri olarak düzenlenmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucu; özel hayatıyla ilgili olarak isnat edilen eylemin görevi ve makamı olumsuz olarak etkilediğine ilişkin somut belirlemeler yapılmadığını, eylem ile yaptırım arasında adil bir denge bulunmadığını, raporda ismi geçen kişiye kınama cezası verilmesine rağmen kendisine kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verildiğini ve kişisel verilerinin hukuka aykırı olarak kullanıldığını belirtmiştir. Bununla birlikte mülki idare amiri olan başvurucu, bahse konu disiplin cezası nedeniyle vali olma imkânının hukuken ve fiilen ortadan kalktığını vurgulayarak hukuk devleti ilkesinin, eşitlik ilkesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Bakanlık görüş yazısında başvuruya ilişkin olarak İçişleri Bakanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgeler gönderilmiştir. Anılan görüşte, şikâyete konu edilen hususta yeterli derinlikte bir soruşturma yürütülerek başvurucu ile G.Ş. arasındaki ilişkinin arkadaş veya amir-memur ilişkisinin ötesinde bir ilişki olduğu sonucuna varıldığı bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında; bireysel başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

17. Başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

19. Somut olayda başvurucu hakkında özel hayatı kapsamındaki eylemleri nedeniyle disiplin cezası tesis edilmiş olduğundan özel hayata saygı hakkına yönelik bir müdahale söz konusudur. Bununla birlikte 657 sayılı Kanun'un 125. maddesine dayanılarak ortaya çıkan müdahalenin Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrası kapsamında kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması amacıyla tesis edildiği değerlendirilmiştir (Namet Sevinç, B. No: 2015/9155, 10/1/2019, §§ 41-43). Bu bağlamda anılan müdahalenin kanunilik şartını sağladığı ve meşru amacının bulunduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan söz konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olup olmadığının ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

20. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. Demokratik toplum düzeninin gereklerinden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir (AYM, E.2016/179, K.2017/176, 28/12/2017; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 44; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 49; Erhun Öksüz [GK], B. No: 2014/12777, 13/10/2016 § 53; Salim Onur Şakar, B. No: 2015/2711, 21/9/2017, § 35; C.A. (3), § 114). Bununla birlikte ölçülülük ilkesinin amacı temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden gereklilik ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesi anlamına gelen orantılılık unsurlarını içermektedir (Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 106; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 70; Bülent Kaya [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 82; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45, 48; C.A. (3), § 115).

21. Belirtilen ölçütlere riayetle bir sınırlandırma yapılıp yapılmadığının tespiti için müdahale teşkil eden önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, özel hayata saygı hakkının sınırlandırılmasında da gözönünde bulundurulmalıdır (Bülent Polat, § 107). Ayrıca personel rejimi gibi sıkı kural ve şartlara tabi bir alanda, kamu makamlarının faaliyetin niteliği ve sınırlamanın amacına göre değişen geniş bir takdir yetkisinin bulunması doğaldır. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkı ile kamu hizmetinin yukarıda belirtilen temellere uygun yürütülmesini gözetmek konusundaki meşru menfaat arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının gözönünde bulundurulması zorunludur (Bülent Polat, §§ 109, 110).

22. Somut olayda kaymakam olarak görev yapan başvurucu ile aynı ilçede gençlik ve spor müdür vekili olarak görev yapan G.Ş. arasındaki birtakım mesajlaşmaların G.Ş.nin eşi olan Y.Ş. tarafından şikâyete konu edilmesi sonucunda başvurucu hakkında disiplin soruşturması yürütülmüş, bu soruşturma sonucunda başvurucu hakkında 3 yıl süreyle kademe

ilerlemesinin durdurulması cezası tesis edilmiştir. Yürütülen yargılama neticesinde de başvurucunun fiili sabit görülerek başvurucu hakkında tesis edilen işlemin hukuka aykırı olmadığına karar verilmiştir.

23. Öncelikle başvurucunun soruşturma makamının inceleme amacına uygun davranmadığına ve iradesinin fesada uğratıldığına yönelik somut bir veri sunmadığı, mesajların aleni hâle gelebileceğini önceden öngörebilecek durumda olduğu hususları birlikte gözetildiğinde delillerin elde ediliş şekline ilişkin kişisel veri bağlamındaki iddialarının dayanaktan yoksun olduğu söylenmelidir.

24. Bununla birlikte başvurucu, disiplin cezasına konu eylem ile verilen ceza arasında adil bir dengenin gözetilmediğinden şikâyet etmektedir. Bu hususta G.Ş.nin eyleminin karşılığı kınama cezası olan "hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" şeklinde değerlendirildiğini vurgulayan başvurucu, kendisi hakkında ise "memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" fiilinin sübut bulduğu yönünde değerlendirme yapıldığını ifade etmiştir.

25. Öte yandan bahse konu 3 yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması şeklindeki disiplin cezasının mülkî idare amiri olan başvurucunun kariyeri üzerinde önemli derecede olumsuz bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 1700 sayılı Kanun'a göre mülkî idare amirliği hizmetleri sınıfında bulunan kaymakamların birinci sınıf mülkî idare amirliğine yükseltilmesi için kademe ilerlemesi cezası almamış olması gerekmektedir (bkz. § 14). Bu bağlamda belirtmek gerekir ki bir disiplin soruşturması sonucunda hedeflenen amaca daha az müdahaleyle ulaşmanın mümkün olduğu durumlarda yapılacak tercih, kişilerin menfatleri ile kamusal menfaat arasında kurulması gereken adil denge konusunda önem arz etmektedir. Buna rağmen idari ve yargısal makamların kararlarında bu kapsamda bir değerlendirmenin yer almadığı, bu hususun dikkate alınmadığı görülmektedir.

26. Diğer taraftan başvurucunun disiplin cezasına konu eylemini amirlik vasfının sağladığı nüfuzu kullanmak suretiyle gerçekleştirdiğine yönelik bir tespit, idari ve yargısal kararlarda yer almamaktadır. Ayrıca yine birim amiri olarak görev yapan G.Ş.nin başvurucuya verilen disiplin cezasından daha hafif bir disiplin cezası ile cezalandırılmış olması hususunun da başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahalede gözetilmesi gereken adil denge bağlamında idari ve yargısal makamlar tarafından değerlendirilmediği görülmektedir.

27. 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinde memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmanın devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektirdiği yönündeki düzenlemenin yanında, hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmanın kınama cezasını, hizmet içinde devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmanın ise aylıktan kesme cezasını gerektirdiği yönünde düzenlemeler de yer almaktadır. Bu bakımdan aralarındaki ağırlık ve önem düzeyi idarece takdir edilmek suretiyle, öngörülecek disiplin cezasının belirlenebileceği benzer mahiyette eylem biçimlerine yer verilmiş olması karşısında, mülki idare amiri olan başvurucunun hakkındaki disiplin süreci sonucunda mesleki kariyerine önemli derecede olumsuz etkisi olan 3 yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası almış olmasının, meslekî hayatı üzerinde önemli bir etki oluşturmakla, daha önemli hâle geldiği anlaşılmaktadır (benzer nitelikteki bir değerlendirme için bkz. K.Ş., B. No: 2013/1614, 3/4/2014, § 67).

28. Sonuç olarak yukarıda belirtilen disiplin süreci ile idari ve yargısal makamların karar

gerekçeleri göz önünde bulundurulduğunda tesis edilen 3 yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması şeklindeki disiplin cezasının başvurucu üzerindeki etkisi dikkate alındığında ölçülülük şartını sağlamadığı ve başvurucunun özel hayata saygı hakkı üzerindeki sınırlama neticesinde ulaşılabilecek genel yarar ile başvurucunun kaybı arasında adil bir denge gözetilmediği anlaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespitine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Zonguldak İdare Mahkemesine (E.2020/1008, K.2021/322) GÖNDERİLMESİNE,

E. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine (E.2021/2481, K.2022/740) GÖNDERİLMESİNE 10/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞULE DEMİREL VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/18092 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18092

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞULE DEMİREL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18092)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : Şule DEMİREL ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Vekilleri : Bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, 30 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi gereğince nasıplarının yapılmaması üzerine açılan davaların Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna (OHAL Komisyonu) gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaın astsubay hazırlama okullarında/harp akademilerinde eğitim aldığı ve 30 Ağustos 2016 tarihinde astsubay/subay olarak nasbedilmeyi beklediği anlaşılmaktadır.

3. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün ardından çıkarılan 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin (669 sayılı KHK) 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağı düzenlenmiştir. Mezkûr KHK'nın 105. maddesinde 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının yapılmayacağı

ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullarca diploma verileceği kuralına yer verilmiştir. Bu kapsamda başvuruculara nasbı yapılmamıştır. Bu düzenleme uyarınca başvuruculara farklı fakülte ve yüksekokullarca diploma verildiği anlaşılmaktadır.

4. Başvurucular 669 sayılı KHK gereğince eğitim aldıkları okulun kapatılması, söz konusu okullarla ilişiklerinin kesilmesi ve astsubaylığa/subaylığa nasbedilmeyeceklerini öğrenmeleri üzerine bu işlemlerin iptali talebiyle davalar açmıştır.

5. Mahkemeler davaların incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararlarda, dava konusu işlemlerin doğrudan ve kanun niteliğini taşıyan bir hukuki düzenleme olan 669 sayılı KHK ile varlık kazandığı, bu konuda idareye herhangi bir değerlendirme yapma ya da başka yönde işlem kurma imkânının tanınmaması sebebiyle idari davaya konu olabilecek bir işlemin varlığından söz edilmesine imkân bulunmadığı ifade edilmiştir. Kararlar, kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

6. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatı nedeniyle 2019/18092 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/18092 numaralı başvuru üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvurucular adli yardım talebinde bulunmuştur. Ödeme gücünden yoksun oldukları anlaşılan söz konusu başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular özetle askerî okulların kapatılması üzerine söz konusu okullarla ilişiklerinin kesilmesi ve astsubay/subay olarak nasıplarının yapılmaması üzerine açtıkları davalarda esasa dair yargılama yapılmadığını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuru konularının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 30 Ağustos 2016 tarihinde atanmayı bekleyen bir başvuranın 675 sayılı KHK ile atamasının iptal edilmesine ilişkin İnan/Türkiye (B. No: 35726/20, 11/4/2023) başvurusunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine dair şikâyetin kabul edilemez olduğuna karar verildiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünün ekinde yer alan Milli Savunma Bakanlığı yazısında; başvurucular hakkındaki işlemlerin 669 sayılı KHK çerçevesinde gerçekleştirildiği, söz konusu yasal düzenlemenin idareye başka yönde işlem tesis etme yetkisi vermediği, bağlı yetki kapsamında tesis edilen işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı, yasama işlemine karşı yapılan bireysel başvurunun reddedilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesinin olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ömer Faruk Bayar, B. No: 2019/14214, 20/9/2023 kararına konu olayda, Kara Harp Okulundaki eğitimini 2016 yılında tamamlayan başvurucunun, 30 Ağustos 2016 tarihinde subaylığa

nasbedilmeyi beklediği anlaşılmaktadır. Başvurucu, nasbının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davanın incelenmeksizin reddedilmesi üzerine bireysel başvuru yapmıştır.

13. Anılan kararda, 669 sayılı KHK'nın 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağı, aynı KHK'nın 105. maddesinde 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının yapılmayacağı ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullarca diploma verileceği kurallarına yer verildiği bu kapsamda başvurucunun nasbının yapılmadığı ve başvurucuya Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Programı diploması verildiği belirtilmiştir (Ömer Faruk Bayar, § 15). Kararda ayrıca, söz konusu diplomada başvurucunun işletme programını Kara Harp Okulunda başarıyla tamamlayarak 669 sayılı KHK kapsamında diploma almaya hak kazandığı ibarelerine yer verildiği de ifade edilmiştir.

14. 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca belirtilen işlemler hakkında karar verme görevinin OHAL Komisyonuna verildiği ve anılan Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında doğrudan KHK ile tesis edilen hangi işlemlerin OHAL Komisyonunun görev alanında olduğunun gösterildiğine işaret edilen kararda başvurucunun hukuki statüsüne ilişkin olduğu açık olan nasbının yapılmamasına dair başvuru konusunda mahkemenin işlemin doğrudan KHK ile tesis edildiği tespitini yaptıktan sonra başvuruyu 7075 sayılı Kanun gereğince OHAL Komisyonuna göndermesinin -yargısal denetime imkân sağlayacağından- başvurucuyu keyfîliğe karşı koruyacak usule ilişkin bir güvence oluşturacağı vurgulanmış, yargılama mercilerinin 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında bir değerlendirme yapmadan davayı incelenmeksizin reddetmelerinin öngörülemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (Ömer Faruk Bayar, §§ 73-75).

15. Kararda, başvurucunun nasbının yapılmaması üzerine açtığı davanın keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Ömer Faruk Bayar, §§ 77-78).

16. Başvuruculların eğitim aldığı askerî okulların OHAL KHK'sı ile kapatılması sonrasında başvuruculara, nakledildiği fakülte ve yüksek okullarca doğrudan diploma verilmiştir. Başvuruculların askerî okullarla ilişiklerinin kesildiği ve naspedilmedikleri, bunun üzerine açtıkları davaların keyfîliğe karşı başvuruculara anayasal güvenceler sağlayacak nitelikte bir yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeden reddedildiği anlaşıldığından başvurularda Ömer Faruk Bayar kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Ayrıca yine Ömer Faruk Bayar kararında da belirtildiği üzere OHAL Komisyonunun görev süresi 22/1/2023 tarihinde sona ermişse de 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddede görev süresinin sona ermesinden sonra Komisyonun görevleri kapsamındaki hususlarda mahkemelerce verilecek kararlar üzerine yapılması gerekli iş ve işlemleri yürütecek kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir (Ömer Faruk Bayar, § 76).

18. Açıklanan nedenlerle başvuruculların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Mahkemeye erişim hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucuların diğer bazı haklarının ihlal edildiği iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

20. Başvurucuların bazıları ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurularda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için 7075 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesi çerçevesinde oluşturulan başvuru yolu dikkate alınarak yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Ekli tablonun (F) sütununda gösterilen aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 18.800 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, ekli tablonun (E) sütununda belirtilen harçtan oluşan yargılama giderinin ilgili satırda gösterildiği şekilde başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUNUS EMRE AKKAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/22718 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22718

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUNUS EMRE AKKAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22718)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : Yunus Emre AKKAYA ve diğerleri

(Bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Vekilleri : Bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, 30 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi gereğince nasıplarının yapılmaması üzerine açılan davaların Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruculların, astsubay hazırlama okullarında/harp akademilerinde eğitim aldığı ve 30 Ağustos 2016 tarihinde astsubay/subay olarak nasbedilmeyi beklediği anlaşılmaktadır.

3. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün ardından çıkarılan 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin (669 sayılı KHK) 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağını düzenlenmiştir. Mezkûr KHK'nın 105.

maddesinde 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının yapılmayacağı ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullarca diploma verileceği kuralına yer verilmiştir. Bu kapsamda başvurucuların nasbı yapılmamıştır. Bu düzenleme uyarınca başvuruculara farklı fakülte ve yüksekokullarca diploma verildiği anlaşılmaktadır.

4. Başvurucular 669 sayılı KHK gereğince eğitim aldıkları okulun kapatılması, söz konusu okullarla ilişiklerinin kesilmesi ve astsubaylığa/subaylığa nasbedilmeyeceklerini öğrenmeleri üzerine bu işlemlerin iptali talebiyle davalar açmıştır.

5. Mahkemeler davaların incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararlarda, dava konusu işlemlerin doğrudan ve kanun niteliğini taşıyan bir hukuki düzenleme olan 669 sayılı KHK ile varlık kazandığı, bu konuda idareye herhangi bir değerlendirme yapma ya da başka yönde işlem kurma imkânının tanınmaması sebebiyle idari davaya konu olabilecek bir işlemin varlığından söz edilmesine imkân bulunmadığı ifade edilmiştir. Kararlar kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

6. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatı nedeniyle 2019/22718 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/22718 numaralı başvuru üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvurucular adli yardım talebinde bulunmuşlardır. Ödeme gücünden yoksun oldukları anlaşılan söz konusu başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

11. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar bakımından, başvuruların bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucular özetle askerî okulların kapatılması üzerine söz konusu okullarla ilişiklerinin kesilmesi ve astsubay/subay olarak nasıplarının yapılmaması üzerine açtıkları davalarda esasa dair yargılama yapılmadığını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca bir kısım başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuru konularının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin -30 Ağustos 2016 tarihinde- atanmayı bekleyen bir başvuranın 675 sayılı KHK ile atamasının iptal edilmesine ilişkin İnan/Türkiye (B. No: 35726/20, 11/4/2023) başvurusunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine dair şikâyetin kabul edilemez olduğuna karar verildiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünün ekinde yer alan Milli Savunma Bakanlığı yazısında; başvurucular hakkındaki işlemlerin 669 sayılı KHK çerçevesinde gerçekleştirildiği, söz konusu yasal düzenlemenin idareye başka yönde işlem tesis etme yetkisi vermediği, bağlı yetki kapsamında tesis edilen işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı, yasama işlemine karşı yapılan bireysel başvurunun reddedilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesinin olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ömer Faruk Bayar, B. No: 2019/14214, 20/9/2023 kararına konu olayda, Kara Harp Okulundaki eğitimini 2016 yılında tamamlayan başvurucunun, 30 Ağustos 2016 tarihinde subaylığa nasbedilmeyi beklediği anlaşılmıştır. Başvurucu, nasbının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davanın incelenmeksizin reddedilmesi üzerine bireysel başvuru yapmıştır.

16. Anılan kararda, 669 sayılı KHK'nın 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağı, aynı KHK'nın 105. maddesinde 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının yapılmayacağı ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullarca diploma verileceği kurallarına yer verildiği bu kapsamda başvurucunun nasbının yapılmadığı ve başvurucuya Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Programı diploması verildiği belirtilmiştir (Ömer Faruk Bayar, § 15). Kararda ayrıca, söz konusu diplomada başvurucunun işletme programını Kara Harp Okulunda başarıyla tamamlayarak 669 sayılı KHK kapsamında diploma almaya hak kazandığı ibarelerine yer verildiği de ifade edilmiştir.

17. 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca belirtilen işlemler hakkında karar verme görevinin OHAL Komisyonuna verildiği ve anılan Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında doğrudan KHK ile tesis edilen hangi işlemlerin OHAL Komisyonunun görev alanında olduğunun gösterildiğine işaret edilen kararda başvurucunun hukuki statüsüne ilişkin olduğu açık olan nasbının yapılmamasına dair başvuru konusunda mahkemenin işlemin doğrudan KHK ile tesis edildiği tespitini yaptıktan sonra başvuruyu 7075 sayılı Kanun gereğince OHAL Komisyonuna göndermesinin -yargısal denetime imkân sağlayacağından- başvurucuyu keyfîliğe karşı koruyacak usule ilişkin bir güvence oluşturacağı vurgulanmış, yargılama mercilerinin 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında bir değerlendirme yapmadan davayı incelenmeksizin reddetmelerinin öngörülemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (Ömer Faruk Bayar, §§ 73-75).

18. Kararda, başvurucunun nasbının yapılmaması üzerine açtığı davanın keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Ömer Faruk Bayar, §§ 77-78).

19. Başvuruculların eğitim aldıkları askerî okulların OHAL KHK'sı ile kapatılması sonrasında başvuruculara nakledildikleri fakülte ve yüksek okullarca doğrudan diploma verilmiştir. Başvuruculların askerî okullarla ilişiklerinin kesildiği ve naspedilmediği, bunun üzerine açtıkları davaların keyfîliğe karşı başvuruculara anayasal güvenceler sağlayacak nitelikte bir yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeden reddedildiği anlaşıldığından başvurularda Ömer Faruk Bayar kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamıştır.

20. Bazı mahkemelerin davaya konu edilen uyuşmazlıkla ilgili başvuruları OHAL Komisyonuna gönderdiği ancak Komisyonun dosyaları görevleri arasında olmadığı gerekçesiyle iade etmesi üzerine nihai olarak davaları incelenmeksizin reddettikleri görülmektedir. Öncelikle bireysel başvurudaki incelemede yargılama mercilerinin sadece nihai kararlarının esas alındığı, yargılama sürecindeki nihai olmayan diğer kararların doğrudan değerlendirilmediği belirtilmelidir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin Ömer Faruk Bayar kararındaki OHAL kapsamındaki KHK'larla gerçek kişilerin hukuki statülerine ilişkin olarak doğrudan düzenlenen işlemlerin OHAL Komisyonunun yetkisinde olduğuna ilişkin değerlendirmesi dikkate alındığında, Mahkemelerin nihai kararıyla dosyaları yargısal denetime imkân sağlayacak OHAL Komisyonuna göndermediği görüldüğünden söz konusu başvurulara ilişkin olarak farklı bir değerlendirme yapmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

21. Öte yandan başvuruculların bazılarının açtığı davalarda mahkemeler davanın incelenmeksizin reddine karar vermemekle birlikte dava konusu işlemin 669 sayılı KHK'daki kural uyarınca tesis edildiği ve/veya bu kural uyarınca idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı gerekçelerinin esasa ilişkin bir değerlendirme olarak görülemeyeceği ve doğrudan KHK ile tesis edilen işlemlere karşı dosyaların OHAL Komisyonuna gönderilmeyerek yargısal denetime imkân sağlanmadığı sonucunu değiştirmediği anlaşılmıştır. Bu sebeple söz konusu başvurulara ilişkin olarak aynı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

22. Ayrıca yine Ömer Faruk Bayar kararında da belirtildiği üzere OHAL Komisyonunun görev süresi 22/1/2023 tarihinde sona ermişse de 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddede görev süresinin sona ermesinden sonra Komisyonun görevleri kapsamındaki hususlarda mahkemelerce verilecek kararlar üzerine yapılması gerekli iş ve işlemleri yürütecek kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir (Ömer Faruk Bayar, § 76).

23. Açıklanan nedenlerle başvuruculların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

24. Mahkemeye erişim hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculların diğer bazı haklarının ihlal edildiği iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

25. Başvuruculardan bazıları ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurularda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gizlilik talebinde bulunan başvuruculların kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Talepte bulunan başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

E. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

F. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

G. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için 7075 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesi çerçevesinde oluşturulan başvuru yolu dikkate alınarak yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

İ. Ekli tablonun; (F) sütununda gösterilen aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 18.800 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, (F) sütununda avukatla temsil edilen diğer başvuruculara 18.800 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE, ekli tablonun (E) sütununda belirtilen harçtan oluşan yargılama giderinin ilgili satırda gösterildiği şekilde başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

J. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

K. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN GÜNGEN

B. No: 2019/24942 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24942

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN GÜNGEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24942)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucu : Süleyman GÜNGEN

Vekilleri : Av. Nevroz UYSAL ASLAN

Av. İlyas TARIM

Av. Aycan İRMEZ

Av. İsmail ERCAN

Av. Büşra DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Şırnak'ta terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında ölüm olayı meydana gelmesi ve bu konuya ilişkin etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. PKK terör örgütü 12/8/2015 tarihinden itibaren Şırnak il merkezinin de dâhil olduğu bazı merkezlerde öz yönetim ilan etmiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve

otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28, 67, 346-348).

3. Başvuru konusu olay, operasyonların gerçekleştirildiği ve sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde yaşanmış olup başvuru formu ve ekleri ile Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşü ve eklerinde ifade edildiği şekliyle özetle şöyledir:

4. 23/7/2016 tarihinde Şırnak'ın Bahçelievler Mahallesi, Kavaklı Caddesi'nde bulunan, güvenlik güçleri tarafından B 437 olarak kodlanmış 28 numaralı binada tespit edilen, örgüt mensuplarınca açılmış tünelde TEM-4 ve TEM-6 kod numaralı güvenlik ekibince yapılan arama tarama faaliyeti sırasında meydana gelen patlama neticesinde tünelde çökme olmuştur. Yapılan kontrolde tünel içinde üç erkek cesedi bulunmuştur. Ayrıca Kalaşnikof marka uzun namlulu bir silah, bu silaha ait bir şarjör ve şarjöre basılı hâlde 28 yirmi sekiz fişek ele geçirilmiş; bir kısım tıbbi malzeme, pil, batarya, 3M maske ve filtre ile havuz gözlüğü ve tornavida bulunmuştur. Olay yerinde çevre güvenliğinin sağlanamaması nedeniyle ceset ve bulgular TEM (Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı) ekiplerince muhafaza altına alınmış, cesetler hastane morguna gönderilmiş, bulgular ise Olay Yeri İnceleme ekibine teslim edilmiştir. Olay Yeri İnceleme Raporu Formu'nda tespit edilen tünelin imhası sırasında TEM ekiplerinin cesetlere ve yukarıda belirtilen bulgulara ulaştığı ifade edilmiştir.

5. 24/7/2016 günü Cumhuriyet savcısı huzurunda, kamera kaydı ve fotoğraf çekimiyle kayıt altına almak suretiyle otopsi işlemi yapılmıştır. Her üç cesedin de üst tarafının çıplak olduğu görülmüş, alt taraftaki kıyafetlerin ise incelemeye uygun olmadığı anlaşılarak imhasına karar verilmiştir. İşlem sırasında hazır bulunan Olay Yeri İnceleme ekibi her üç cesetten de el svapları ve parmak izleri almıştır. Cesetler üzerinde yapılan otopsi işlemi neticesinde;

i. 2016/1673 soruşturma numarası ile kodlanan cesedin üzerinden Kalaşnikof marka silaha ait iki dolu fişek çıktığı ayrıca H.K. adına düzenlenen nüfus cüzdanı bulunduğu, otopsi işlemi sonucunda kesin ölüm sebebinin yapılacak toksokolojik ve histopatolojik inceleme sonucunda tespit edilebileceği,

ii. 2016/1674 soruşturma numarası ile kodlanan cesedin otopsi işlemi sonucunda ölümün bomba veya benzeri mühimmat patlaması ile husulü mümkün, blast etkisine bağlı akciğer yaralanmasıyla gelişen iç kanama ve doku harabiyetinden meydana geldiği,

iii. 2016/1675 soruşturma numarası ile kodlanan cesedin otopsi işlemi sonucunda ölümün bomba veya benzeri mühimmat patlaması sonucu şarapnel parçası isabet etmesi ile husulü mümkün, femur ve pelvik kemikleri kırıklarıyla birlikte blast etkisine bağlı akciğer yaralanmasıyla gelişen, iç kanama ve doku harabiyetinden meydana geldiği mütalaa edilmiştir.

6. Cesetlerden alınan parmak izlerinin APFİS (Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi) veri tabanı üzerinden sorgulanması neticesinde herhangi bir kayda rastlanmamış, olay yeri parmak izleri ile yapılan faili meçhul sorgulamasında da eşleşme olmamıştır.

7. Başvurucu Süleyman Güngen ve eşi L.G.nin yaptığı teşhis işlemi neticesinde kimliği belirsiz cesetlerden 2016/1674 soruşturma numarası ile kodlanan cesedin başvurucunun oğlu R.G. olduğu anlaşılmıştır.

8. R.G.nin babası başvurucu Süleyman Güngen ile annesi L.G. Cumhuriyet savcısı huzurunda alınan beyanlarında özetle sokağa çıkma yasağının başlamasından önce R.G. de dâhil aile efradıyla Şırnak'taki ikametgâhlarında olduklarını, sokağa çıkma yasağına ilişkin anonslar yapıldığında oğullarının eve gelmesini beklediklerini ancak gelmediğini, oğullarını bulamayınca Şırnak'tan çıkarak Toptepe köyüne gittiklerini ifade etmiştir. Ayrıca oğulları R.G.nin terör örgütü bir bağlantısı olmadığını, esasen akli dengesinin çok da yerinde olmayıp birileri tarafından kandırılmış olabileceğini ileri sürmüştür.

9. Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün uzmanlık raporuna göre R.G.nin cesedinden alınan el svabı örneklerinde atış artıklarında bulunan antimion (Sb) elementi tespit edilmiştir.

10. Farklı soruşturma dosyalarında beyanlarına başvurulan tanıklar M.E.N., D.T., B.Y., A.Y., A.Y., A.A., Z..K. ve V..Y. ile gizli tanık Saltuk; R.G.yi fotoğraflarından teşhis edip R.G.nin kod adının Botan olduğunu, Bahçelievler Mahallesi YPS (Sivil Savunma Birlikleri) yapılanmasında yer aldığını, barikat ve hendek yapımına yardım ettiğini, mahallede nöbet tuttuğunu beyan etmiştir.

11. Kolluk tarafından düzenlenen İnternet Tespit Tutanağı'na göre güvenlik güçlerinin terör örgütüne müzahir yayın yaptığını değerlendirdiği DİHA adlı ajansın internet sitesinde "YPS'li G. son yolculuğuna uğurlandı" başlıklı bir haber yapılmıştır. Haberde R.G.nin "Şehit namırın" sloganları ile defnedildiği ifade edilmiştir. Yine kolluk tarafından düzenlenen Araştırma Tutanağı'nda, R.G.nin terör örgütünün silahlı aparatlarından ÖS/YDG-H bünyesinde Bahçelievler Mahallesi'nde faaliyet gösteren 2. Timde faaliyet yürüttüğü yönünde teyite muhtaç istihbari bilgiler olduğu, molotofkokteylli ve havai fişekli korsan gösteri suçundan arşiv kaydı, ayrıca silahlı terör örgütüne üye olma suçundan arama kaydı bulunduğu belirtilmiştir.

12. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca 25/11/2018 tarihinde kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Kararda, R.G. dâhil üç maktulün güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen operasyon esnasında öldürüldüğü değerlendirilmiş; R.G.nin YPS savaşçısı olduğu ifade edilmiştir. Bu kabul ve tespit sonrası Cumhuriyet Başsavcılığı, R.G.nin kolluk kuvvetlerinin yetkili bir merciden aldıkları hukuka uygun emri yerine getirirken meşru müdafaa kapsamında öldürüldüğü, bu durumun da hukuka uygunluk nedenleri arasında yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

13. Başvurucu, karara itiraz etmiş; itirazı inceleyen Şırnak Sulh Ceza Hâkimliği 17/5/2019 tarihli kararla itirazın reddine karar vermiş, "...ölüm olayının; terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında, terör örgütü üyeleri tarafından oluşturulan sığınağın içerisinde, maktullerin kendi sebep oldukları patlama sonucunda gerçekleştiğinin ve ölüm olayında güvenlik güçlerinin her hangi bir dahili olmadığı anlaşılması karşısında, orantılılık ilkesinin değerlendirilmesine gerek olmadığı..." kanaatine varmış, bu kanaate gerekçe olarak güvenlik güçlerinin içeri doğru ilerlemek istediği esnada sığınağın içinde üst üste üç

patlama meydana geldiğine dair tutanakları, R.G.nin cesedinden alınan sol el avuç içi ve sol el üstü svaplarında atış artıklarında bulunan antimon (Sb) elementinin tespit edilmesini, R.G.nin YPS yapılanmasında yer aldığına dair teşhis ve beyanları göstermiştir. Ayrıca etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edilmediği tespitine de yer vermiştir.

14. Başvurucu, nihai kararı 26/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 25/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

15. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

16. Başvurucu; oğlu R.G.nin güvenlik güçlerince öldürüldüğünü, yapılan müdahalenin zorunlu ve ölçülü olmadığını, soruşturmanın etkili bir şekilde yürütülmediğini ve kararların gerekçesiz olduğunu belirterek, yaşam hakkının, etkili soruşturma yükümlülüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlık (Bakanlık) görüşünde; R.G.nin ölümünün kendi sebep olduğu patlama sonucunda gerçekleştiği ve ölüm olayında güvenlik güçlerinin herhangi bir dahlinin olmayıp yetkili bir merciden aldıkları hukuka uygun emri yerine getirdikleri, dahası meşru müdafaa hakkı kapsamında hareket ettikleri bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formlarında dile getirdiği iddialara benzer iddialar dile getirmiştir.

17. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, yakınının güvenlik güçlerinin güç kullanması sonucu öldüğüne ve bununla ilgili ceza soruşturmasının etkisiz olduğuna ilişkindir. Bu nedenle başvurunun yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmesi gerekir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutuna ilişkin genel ilkelere Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yer verilmiştir (aynı kararda bkz. §§ 320-331). Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamları olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmalı; resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmelidir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan karar, soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olmalı; bunun yanı sıra söz konusu kararın yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir (detaylı aktarım için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021).

20. Somut başvuruda kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda; R.G.nin güvenlik güçleri

tarafından öldürüldüğü kabul edilmiş ve güvenlik güçlerinin yetkili bir merciden aldıkları hukuka uygun bir emri yerine getirdikleri, bu emri yerine getirdikleri esnada meşru müdafaa hakkı kapsamında hareket ettikleri ifade edilmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itiraz üzerine yapılan inceleme neticesinde ise Sulh Ceza Hâkimliği, ölüm olayının maktullerin kendi sebep oldukları patlama sonucunda gerçekleştiğini ve ölüm olayında güvenlik güçlerinin herhangi bir dahli olmadığını kabul etmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği aynı gerekçe ile orantılılık ilkesinin değerlendirilmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

21. Aynı delillerden hareket eden Cumhuriyet Başsavcılığı ve Sulh Ceza Hâkimliği farklı sonuçlara ulaşmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığına göre R.G., güvenlik güçlerince öldürülmüş iken Sulh Ceza Hâkimliği, R.G.nin ölümünde güvenlik güçlerinin herhangi bir dahli olmadığını kabul etmiştir. Esasen hem Cumhuriyet Başsavcılığı hem de Sulh Ceza Hâkimliği olayın nasıl geliştiği hususunda ölüm olayı sırasında orada bulunan güvenlik görevlilerinin tanzim ettiği tutanaklardan hareketle sonuca ulaşmıştır. Ancak soruşturma sürecinde, patlamanın meydana geldiği sırada orada bulunan güvenlik görevlilerinin bilgisine başvurulmadığı görülmüştür. Olay yerinde çevre güvenliğinin sağlanamaması nedeniyle ceset ve bulgular ölüm olayı sırasında orada bulunan TEM ekiplerince muhafaza altına alınmış, cesetler hastane morguna gönderilmiş, bulgular ise Olay Yeri İnceleme ekibine teslim edilmiştir.

22. Somut başvuruda Olay Yeri İnceleme Raporu Formu'nda, tespit edilen tünelin imhası sırasında cesetlere ulaşıldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte tünelin nasıl imha edildiği, imha sırasında patlayıcı kullanılıp kullanılmadığı belli değildir. Soruşturmada patlamalara neden olan malzemenin güvenlik güçlerince mi yoksa terör örgütü unsurlarınca mı tünele konulduğu, güvenlik güçleri patlayıcı kullanmış ise meydana gelen üç patlamaya güvenlik güçlerince kullanılan patlayıcının neden olup olmadığı, patlayıcıların kullanılmasından önce tünelin kontrol edilip edilmediği araştırılmamıştır. Ölüm olayı sırasında orada bulunan güvenlik görevlilerinin kimler olduğu tutanaklar ile sabittir. Yapılan soruşturma neticesinde aynı delillerden, daha doğrusu aynı tutanaklardan hareket eden Cumhuriyet Başsavcılığının ve Sulh Ceza Hâkimliğinin farklı sonuçlara ulaştığı gözönüne alındığında ölüm olayı sırasında orada bulunan güvenlik güçlerinin bilgisine başvurulması, somut olayın koşullarında maddi gerçeğinin ortaya çıkarılması ve -eğer ölümün güvenlik güçlerinin güç kullanımı sonucu meydana geldiği anlaşılır ise- kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olup olmadığının belirlenmesi noktasında önemlidir. Bu nedenle somut olayda ölüm olayı sırasında orada bulunan güvenlik görevlilerin ifadelerinin alınması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken bir delil toplama işlemidir.

23. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

24. Başvuruya konu olayın gerçekleşme şartlarının belirlenememesi nedeniyle Anayasa Mahkemesinin önünde başvurucunun iddiaları ile adli makamların söz konusu kabulünün değerlendirilmesine olanak verecek yeterlilikte bilgi veya bulgu bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun yaşam hakkının devletin öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti bu aşamada değerlendirilememiştir (benzer yöndeki bir karar için bkz. Yılmaz Adlığ, B. No: 2017/16475, 8/7/2020, §§ 33-34).

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma yapılması ile birlikte 250.000 TL maddi ve manevi zararının tazmini talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Diğer taraftan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için yaşam hakkının usul boyutunun ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 200.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2016/1673, K. No: 2018/4707) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 200.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, Şırnak ilinde terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında ölüm olayının

meydana gelmesi ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, ölüm olayının meydana geldiği esnada orada bulunan güvenlik güçlerinin bilgisine başvurulmadan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Çoğunluğun bu yöndeki görüşüne katılmıyorum.

2. Türkiye, 2015 yılı temmuz ayından itibaren giderek yoğunlaşan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Tırmanan terör saldırılarını PKK/KCK terör örgütünün öz yönetim ilanları izlemiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) adı altında silahlı gruplar oluşturan PKK terör örgütü, bu gruplar ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) eliyle yollara barikat kurma, hendek kazma ve tünel açma gibi eylemlerde bulunmuştur (Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 25-27).

3. Öz yönetim ilan ettiği tüm bölgelerde benzer bir strateji ile barikat ve hendeklere patlayıcı döşeyen, yolları patlayıcı düzenek kurmak suretiyle tuzaklayan ve karargah olarak kullandığı binaları tünel kazarak birbirine bağlayan terör örgütünün bu şekilde ulaşımı engellediği bölgelerde, güvenlik güçleri ve binaları, ambulanslar dahil kamuya ve özel kişilere ait araç ve eşyaların terör saldırılarına maruz kalması, bir kısmının tahrip edilmesi neticesi eğitim, sağlık ve ulaşım gibi temel kamu hizmetlerine erişim durma noktasına gelmiştir (Cizre ilçesindeki terör olayları, gerçekleştirilen terör saldırıları ile oluşturulan hendek ve barikatlarla ilgili bkz. Naile Bülbül, B. No: 2018/11016, 2/2/2022, § 24; Emine Gerez ve diğerleri, B. No: 2018/37620, 2/2/2022, § 33).

4. Bu gelişmelerin ardından terör örgütünün öz yönetim ilan ettiği bölgelerde terörle mücadele için güvenlik güçleri tarafından geniş çaplı operasyonlar başlatılmıştır. Söz konusu operasyonlar sırasında yüzlerce güvenlik görevlisi şehit olmuş, binlercesi yaralanmıştır. Terörle mücadele operasyonlarının düzenlendiği bazı yerlerde ise sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Bu kapsamda Şırnak Valiliği Cizre ilçesinde ilk olarak 4/9/2015 tarihinden itibaren terör örgütü mensuplarının etkisiz hale getirilmesi, mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi, vatandaşların can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla “sokağa çıkma yasağı” ilan edildiğini açıklamıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 28).

5. Başvuruya konu olayda 23/7/2016 tarihinde Bahçelievler Mahallesi, Kavaklı Caddesi’nde bulunan 28 nolu binada örgüt mensuplarınca açılan bir tünelin tespit edildiği, güvenlik mensuplarınca yapılan arama sırasında tünel içerisinden güvenlik güçlerine karşı atılan el bombasının tünelin içinde infilak etmesi sonucu patlama meydana geldiği, patlama sonrası tünelde çökme olduğu, yapılan kontrolde tünel içinde üç erkek cesedine rastlandığı, mevcut olayda iki güvenlik görevlisinin de yaralandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca olay mahallinde kalaşnikof marka uzun namlulu bir silah, bu silaha ait bir şarjör ve şarjöre basılı hâlde 28 yirmi sekiz fişek ele geçirilmiş; bir kısım tıbbi malzeme, pil, batarya, 3M maske ve filtre ile havuz gözlüğü ve tornavida bulunmuştur. Bir gün sonra Cumhuriyet savcısının huzurunda cesetler üzerinde yapılan otopsi işlemi neticesinde 2016/1674 soruşturma numarası ile kodlanan cesedin ölümünün bomba veya benzeri mühimmat patlaması ile husulü mümkün, blast etkisine bağlı akciğer yaralanmasıyla gelişen iç kanama ve doku harabiyetinden meydana geldiği tespit edilmiş, başvuruculların yakınları söz konusu cesedin R.G’ye ait olduğunu belirtmiştir.

6. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı

bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklarından olup devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin, negatif bir yükümlülük olarak, yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra, pozitif bir yükümlülük olarak, yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50-51).

7. Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında "(1) meşru müdafaa hali, (2) yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, (3) bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, (4) bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, (5) olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda" yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı belirtilmiştir (Yılmaz Adlığ, B. No: 2017/16475, 8/7/2020, §. 31).

8. Somut olayda Başsavcılık, başvurucunun yakını dâhil üç maktulün güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen operasyon esnasında öldürüldüğü, R.G.nin YPS (YDG-H'nin lağvedilerek yerine kurulan Sivil Savunma Birlikleri) savaşçısı olduğu, güvenlik güçlerinin terör örgütüne yakın yayın yapan DİHA adlı ajansın internet sitesinde "YPS'li G. son yolculuğuna uğurlandı" başlıklı bir haber yapıldığı, haberde R.G.nin "Şehit namırın" sloganları ile defnedildiği tespitlerinde bulunmuştur. R.G.nin kolluk kuvvetlerinin yetkili bir merciden aldıkları hukuka uygun emri yerine getirirken meşru müdafaa kapsamında öldürüldüğü, bu durumun hukuka uygunluk nedenleri arasında yer aldığı gerekçesiyle Başsavcılık tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

9. Başvurucunun anılan karara itirazını inceleyen sulh ceza hâkimliği, Başsavcılığın etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünü yerine getirdiği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair kararını usul ve yasaya uygun bularak itirazın reddine karar vermiştir. Dolayısıyla, somut başvuruda başvurucunun yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından etkili bir soruşturmanın yürütülmediğinden bahsedilemeyecektir. Nitekim daha önce benzer başvurularda Anayasa Mahkemesi (bkz. Arjin Edin ve diğerleri, B. No: 2018/14655, 19/12/2023; Mehmet Akyol ve diğerleri, B. No: 2021/63957, 21/5/2024; Abdulhadi Barın ve Asya Barın, B. No: 2018/12820, 20/12/2023) bir ihlal olmadığına karar vermiştir.

10. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

BAHTİYAR ÖZTÜRK

B. No: 2019/29262 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29262

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHTİYAR ÖZTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29262)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Bahtiyar ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun telefon görüşmesinde kullandığı ifadeler nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/8/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu olayın yaşandığı tarihte Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunmaktadır.

6. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumunda 28/2/2019 tarihinde babası ile infaz hukuku hükümleri uyarınca kayıt altına alınan bir telefon görüşmesiyle kapalı görüş gerçekleştirmiştir. 22/4/2019 tarihli tutanağa göre bu görüşmede başvurucu Gülten isimli kişiyle görüşme gerçekleştirebilmesi için yapması gerekenlerin neler olduğunu konuşmuşlardır. Görüşme sırasında başvurucu "Valla baba inan bende bilmiyorum, yani şimdi bu adamlar o kadar şerefsizler ki. Ne yaptıklarını bize söylemiyorlar bile. Yani ne haklarımız olduğunu bile söylemiyorlar" ifadesini kullanmıştır.

7. Başvurucunun bu telefon görüşmesinde Ceza İnfaz Kurumu görevlileri hakkında kullandığı ifade nedeniyle Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) tarafından disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucu disiplin soruşturmasındaki savunmasında birçok hukuksuzlukla karşılaştığını bunları ailesiyle paylaşmadığını, yaşadığı belirsizlikleri ifade ettiğini ileri sürmüştür. Disiplin Kurulu 2/5/2019 tarihli karar ile başvurucunun Ceza İnfaz Kurumu görevlilerine hakaret ettiği gerekçesiyle beş gün hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"Adı geçen hükümlü ve tutukluların iş bu eylemi ile; Kurumda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, kurum güvenliğinin ve disiplininin sağlanması bakımından kanun, tüzük ve yönetmeliklerin gerekli kıldığı tutum ve davranışları bilinçli olarak ihlal ettiği, kurumda bulunan diğer hükümlü ve tutuklulara kötü örnek teşkil eden davranışlar sergilediği, Kurum güvenliğini ve güvenilirliğini tehlikeye düşürdüğü dolayısı ile bir yaptırım uygulanması gerekliliği kanaati hâsıl olmuş olup;

Hüküm:

Hükümlü/Tutuklu Bahtiyar Öztürk'ün yapmış olduğu eylemin nitelik ve ağırlığı bakımından 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 44. Maddesinin 2. Fıkrası (J) bendinin "Kurum Görevlilerine Hakaret veya Tehditte Bulunmak" hükmünü ihlal ettiği anlaşılmış olup “5 Gün Süre ile Hücreye Koyma” cezası ile cezalandırılmasına,"

8. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Karşıyaka İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik 24/6/2019 tarihli kararla itirazın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Hükümlü her ne kadar dilekçelerinin gönderilmediğini, şikayetlerinin ilgili yerlere ulaşmadığından ve sonuçsuz kaldığı için görevlilere tutanakta belirtilen sözleri sarf ettiğini beyan etse de, kuruma yazılan müzekkerede hükümlünün dilekçelerinin gönderildiği, bu nedenle iddiasının soyut olarak kaldığı, ceza infaz kurumunda uyulması gereken kuralların olduğu ve bunlara uymak zorunda olduğu, CGTİHK 44/2-J bendi gereği ….yani kimdir bu adamlar, o kadar şerefsizler ki...sözleri ile kurum görevlilerine hakaret ettiği sabit olduğundan itirazının reddine dair aşağıdaki şekilde karar vermek gerekmiştir."

9. Başvurucu Hâkimlik kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle anılan itirazı 8/7/2019 tarihinde reddetmiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 17/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

12. 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hücreye koyma cezası, hükümlünün eylemlerinin nitelik ve ağırlığına göre bir günden yirmi güne kadar, açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, geceli ve gündüzlü bir hücrede tek başına tutulması ve her türlü temastan yoksun bırakılmasıdır.

(2) Bir günden on güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

j) Kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

14. Başvurucu, başvuru harç ve giderlerini ödeyecek gelirinin bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

15. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; babasıyla özel olarak yaptığı telefon görüşmesinde kullandığı ifadeden dolayı disiplin cezası ile cezalandırılmasının ve telefon görüşmesinin kayıt altına alınmasının hukuka aykırı olduğunu, görüşmenin kayıt altına alınacağının bildirilmediğini, tutuklu olması nedeniyle haklarının kısıtlanmaması gerektiğini, verilen cezanın ailesini de cezalandırmak anlamına geldiğini, kullandığı ifadenin hakaret amacı taşımayıp içinde bulunduğu duruma yönelik bir serzeniş olduğunu ve bu serzenişi halk dilinde yerine getirdiğini, şikâyet ve itiraz başvurularının gerekçesiz olarak değerlendirildiğini belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, özel hayata saygı hakkının, ifade hürriyetinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda, başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulup bulunulmadığı, müdahalede bulunulduğu düşünüldüğü takdirde müdahalenin meşru bir amacı olup olmadığı, şikâyete konu edilen işlemin belirtilen meşru amaç ile orantılı olup olmadığı, başvurucunun ifade özgürlüğü ile ceza infaz kurumu güvenliği ve düzeninin sağlanması anlamında diğerlerinin hakları arasında adil dengenin gözetilip gözetilmediği, bu anlamda idare ve derece mahkemeleri kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususu değerlendirilirken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

19. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar..."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

21. Ceza İnfaz Kurumunda yaptığı telefon görüşmesinde kullandığı bir ifade nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler,... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,... demokratik toplum düzeninin... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

22. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

i. Hükümlü ve Tutukluların İfade Özgürlüğü

23. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve

disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

ii. Hükümlü ve Tutuklular Hakkında Disiplin Cezası Uygulanmasına İlişkin İlkeler

24. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun ve yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında Kanun'da belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

25. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22).

iii. Somut Olayın Değerlendirilmesi

26. Mahkemelerce verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği yerler olan ceza infaz kurumları sıkı güvenlik koşullarına tabi olan, düzenli bir yaşamın sürdürülmesinin, güvenliğin ve disiplinin sağlanmasının son derece önem taşıdığı yerlerdir (Rıza Şahin, B. No: 2016/12909, 22/7/2020, § 44). Ceza infaz kurumlarının devletin kontrolü altındaki özel alanlar olması, devletin hem bu kurumda bulunanların güvenliklerini ve sağlıklarını koruma hem de disiplini tesis etme yükümlülüğünün bulunması karşısında hükümlülerin ve tutukluların ceza infaz kurumlarında diledikleri şekilde eylem yapma ya da açıklamada bulunma özgürlüğünün bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Barış İnan (2), B. No: 2018/38006, 17/11/2021, § 24).

27. Bununla birlikte ceza infaz kurumlarının idaresinde, disiplin ve düzenin sağlanması görevinin yerine getirilmesinde ceza infaz kurumu çalışanlarının zorluklarla karşılaşması kaçınılmazdır. Ancak çağdaş bir infaz kurumu idaresinde daima gözönünde tutulması gereken görevlerden biri de kurumda tutulan kişiler hakkında uygulanacak yaptırımlar bakımından adalet ve nesafet esaslarının egemen kılınmasıdır (Sinan Bozkurt, B. No: 2019/31782, 13/4/2023, § 27).

28. Ceza infaz kurumunda gerçekleşecek bir hakaret fiilinin ceza infaz kurumunda görev yapan herhangi bir kişiye karşı işlenmesi mümkündür. Söz konusu hakaret oluşturan söz, doğrudan kurum görevlilerine söylenebileceği gibi kurum görevlilerinin arkasından da söylenebilir. Ancak gıyapta işlenecek hakaret fiilinin disiplin cezasına konu edilebilmesi söz konusu hakaret fiilini başkalarının öğrenmesini gerektirir (Mehmet Günhan Baysan, B. No: 2018/31084, 26/7/2022, § 30).

29. Anayasa Mahkemesi, kararlarında ceza infaz kurumlarında kurum görevlilerine karşı ifa

edilen hakaret olaylarında mahpusların hakaret oluşturan açıklamalarının değerlendirmesini incelenmiştir. Bu kapsamda mahpusun hakaret fiili nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılabilmesi için sözlerin sadece yazılmış olması ya da sarf edilmiş olmasının yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile mahpusun hakaret oluşturduğu iddia edilen fiilinin kurumun güvenliği ve disiplini açısından bir zafiyete neden olduğunun ortaya konulması gerekir (Sinan Bozkurt, § 29; Mehmet Günhan Baysan, § 31).

30. Somut olayda Ceza İnfaz Kumunda tutuklu olarak bulunan başvurucu, babası ile yaptığı telefon görüşmesinde Gülten isimli kişiyle görüşme gerçekleştirebilmesi için gerekli olan prosedür hakkında konuşmaktadır. Bu prosedürün parçası olarak başvurucunun babası kendisinin görüşme hakkının son bulup bulmayacağını görüşme sırasında başvurucuyla değerlendirmektedir. Bu konuşmada söz konusu prosedürün belirsizliği üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda başvurucu "Valla baba inan bende bilmiyorum, yani şimdi bu adamlar o kadar şerefsizler ki. Ne yaptıklarını bize söylemiyorlar bile. Yani ne haklarımız olduğunu bile söylemiyorlar" ifadesini kullanmıştır. Kullanılan bu ifade nedeniyle başlatılan disiplin soruşturmasında başvurucunun Ceza İnfaz Kurumu görevlilerine hakaret ettiği gerekçesiyle 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendi uyarınca beş gün hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

31. Devlet, hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almak yükümlülüğü altındadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36). Tutukluların ailesi ve yakınları arasında asgari bir iletişimin kurulması ve sürdürülmesi bu yükümlülük kapsamındadır (M.B., B. No: 2017/34312, 8/9/2020, § 41; Mahmut Mumcu, B. No: 2017/24655, 9/7/2020, § 73). Asgari iletişimin telefon vasıtasıyla gerçekleştirildiği hâllerde ise mevzuatta öngörüldüğü üzere suç işlenmesinin önlenmesi, yasa dışı haberleşme ile kötü niyetli eylemlerin önüne geçilmesi ve bu kapsamda kurum güvenliği ve disiplininin sağlanması amacıyla telefon görüşmelerinin idarece dinlenip kayıt altına alınması pek tabiidir. Buna göre somut olayda dikkate alınması gereken ilk husus başvurucunun kullandığı ifadenin kurum güvenliği ve disiplini açısından bir zafiyete neden olup olmadığıdır.

32. İlgili idare ve yargı mercileri kararları incelendiğinde, başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasına neden olan ilk bakışta hakaret algısı yaratabilecek başvuruya konu ifadenin kurum güvenliği ve disiplini üzerindeki etkileri yönünden hiçbir değerlendirme yapılmaksızın alenen hakaret niteliğinde olduğunun kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bir ceza infaz kurumunda tutulan kişinin kurum görevlilerini muhatap alarak doğrudan başvuruya konu ifadeyi söylemesi durumunda kurum güvenliği ve disiplininin zafiyete uğraması bakımından daha farklı bir değerlendirme yapılması mümkündür. Ancak somut olayda başvurucu söz konusu ifadeyi doğrudan muhatabına yöneltmemiş, babası ile yapmış olduğu telefon görüşmesinde sarf etmiştir.

33. Öte yandan anılan kararlarda başvurucunun sarf ettiği sözün yöneltildiği kişi ya da kişilere ilişkin bir somutlaştırmaya yer verilmediği de görülmektedir. Başvurucunun babası ile yaptığı telefon görüşmesi ve savunması bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde söz konusu ifadeyi Ceza İnfaz Kurumunda yaşadığı bazı olayların kendince belirsizliğini ortaya koymak amacıyla kullandığı sonucuna ulaşmak da mümkündür. Buna karşın ilgili idare ve yargı makamları başvurucu ile ifadenin yöneltilebileceği kurum görevlileri arasında bir husumet bulunup bulunmadığını, buna paralel olarak başvuruya konu ifadenin dile getirilme nedenini tartışmamıştır.

34. Mahpusların ıslah amacı ve davranışlarına dikkat etmek zorunlulukları nedeniyle ceza infaz kurumunda sorunlu görülebilecek bazı eylemlerin cezalandırılabilir olduğu kabul edilse bile başvurucunun aleniyet kazanmayan, muhatabına ulaşmayan, iki kişinin konuşması sırasında ceza infaz kurumu uygulamalarındaki belirsizlikleri eleştirmek kastıyla fevren söylendiği izlenimi bulunan, kurum disiplin ve güvenliğini tehlikeye düşürdüğü ortaya konulamayan başvuru konusu sözleri nedeniyle cezalandırılmasının zorlayıcı bir ihtiyaca karşılık geldiği ikna edici şekilde gösterilememiştir. İlgili idare ve yargı mercileri yalnızca soyut bir değerlendirmeyle yetinerek söz konusu ifadenin hakaret niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Böylece başvurucunun ifade hürriyeti ile infaz kurumunun düzen, disiplin ve güvenlik içinde idaresinin sağlanmasındaki adil denge temin edilememiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

36. Başvurucu; ihlalin tespitini, 5.000.000 TL maddi ve 35.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Bununla birlikte eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmadığından ve maddi zarara ilişkin olarak bilgi ya da belge sunulmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Karşıyaka İnfaz Hâkimliğine (E.2019/2111, K.2019/2824) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİHAT KUYUBAŞI

B. No: 2020/2509 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2509

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİHAT KUYUBAŞI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2509)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucu : Nihat KUYUBAŞI

Vekili : Av. Fatma Şehnaz CELEP

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza davasında beraat kararı verilmesine rağmen meslekten çıkarma cezası nedeniyle masumiyet karinesi ve adil yargılanma hakkının, meslekten çıkarma kararından kaynaklı olarak erken emeklilik sebebiyle düşük emekli aylığı almak zorunda kalınması nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Üçüncü sınıf emniyet müdürü olarak görev yapan başvurucu hakkında Emniyet Genel Müdürlüğü Yüksek Disiplin Kurulunun (Yüksek Disiplin Kurulu) 27/8/2009 tarihli ve 2009/331 sayılı kararıyla meslekten çıkarma cezası verilmiştir. Kararda, başvurucunun görev yaptığı mıntıkası dâhilinde fuhuştan menfaat sağlayan A.H.Ş. ile bilerek ilişkisini sürdürmesi nedeniyle yetkisini ve nüfuzunu kendisine veya başkalarına çıkar sağlamak amacıyla ya da dostluk nedeniyle kötüye kullanma suçunu işlediğinin sübuta erdiğinin anlaşıldığı, bu nedenle 24/4/1979 tarihli ve 16618 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü'nün (Disiplin Tüzüğü) 8. maddesinin (7) numaralı fıkrası gereğince ceza verildiği açıklanmıştır. Kararda, iletişim tespit tutanaklarında başvurucu ve

A.H.Ş. ile fuhuş yaptığı veya fuhuştan menfaat sağladığı iddia edilen kişiler arasındaki iletişimi tespit eden kayıtlara yer verilerek başvurucunun eylemlerinin niteliği, işleniş biçimi ve mesleğin özelliği ile başvurucu hakkında daha önceden verilen disiplin cezalarının bulunduğu dikkate alındığında Disiplin Tüzüğü'nün 15. maddesinin uygulanmasına yer olmadığı ifade edilmiştir.

A. Ceza Davasına İlişkin Süreç

3. Başvurucu hakkında Fatih Cumhuriyet Başsavcılığının 7/11/2008 tarihli iddianamesi ile suç işleme amacıyla kurulan örgüte üye olma ve görevi kötüye kullanma suçundan dava açılmıştır. İddianamede, A.H.Ş. yöneticiliğindeki suç örgütünün fuhuş yaptırma amacıyla kurulduğu, A.H.Ş.nin yasa dışı eylemlerini rahatça gerçekleştirebilmek için başvurucuyla irtibat kurduğu ve başvurucunun örgüt içindeki kişilerin talebi üzerine sahte kimlikle asker kaçağı olarak yakalanan kişi hakkında işlem yapılmamasını sağladığı ve resmî işlemlerde görevini kötüye kullandığı iddia edilmiştir. Yargılama neticesinde İstanbul 41. Asliye Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) 25/1/2012 tarihinde başvurucunun örgüte üye olma suçundan beraatine, görevi kötüye kullanma suçundan ise 2 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

4. Temyiz edilen Ceza Mahkemesi kararı Yargıtay 14. Ceza Dairesinin (Yargıtay Dairesi) 24/12/2014 tarihli kararı ile bozulmuştur. Yargıtay Dairesinin bozma kararında, başvurucunun mevcut iddianame içeriğine göre memuriyet nüfuzunu kullanarak ücret ödemeden temin edilen Formula-1 biletlerini satışa sunduğuna ilişkin eylemi hakkında kamu davası açılmamasına rağmen bu eyleme ilişkin hüküm kurulmasının doğru görülmediği açıklanmıştır. Öte yandan başvurucunun mahkûmiyet hükmüne gerekçe yapılan bir kısım eylemiyle ilgili işlem yapmakta görevli ve yetkili olmadığı dikkate alındığında ilgili eylemlere ilişkin disiplin soruşturması yapılabileceği, nitekim dosya kapsamından başvurucu hakkında disiplin soruşturması yapıldığının anlaşıldığı ifade edilmiştir. Son olarak sahte ehliyetle yakalandığı ve asker kaçağı olduğu iddia edilen K.A. hakkında işlem yapılmaması için başvurucunun telefonla arandığı ve menfaat karşılığında işlem yapılmamasının istendiği gerekçesiyle kamu davası açılmış ise de K.A.nın asker kaçağı olup olmadığının açıklığa kavuşturulmadığı ve K.A.nın asker kaçağı olduğunu ilgili yerlere bildirmediği iddia edilen görevli M.K. hakkında görevi kötüye kullanma suçundan soruşturma veya kovuşturma yapılıp yapılmadığının yöntemince araştırılmadığı, bu şahıs hakkında soruşturma yapılıp şahsın eyleminin sabit olup olmadığı belirlendikten sonra sabit olması hâlinde özgü suçlardan olan görevi kötüye kullanma suçuna azmettiren veya yardım eden sıfatıyla iştirak edebilme ihtimali bulunan başvurucunun iştirak şekli belirlenmeden asli fail olarak cezalandırılmasına karar verilmesinin bozmayı gerektirdiği açıklanmıştır.

5. Ceza Mahkemesince bozma ilamına uyularak yapılan yargılama neticesinde 10/2/2016 tarihinde başvurucu hakkında görevi kötüye kullanma suçunun unsurları oluşmadığından beraat kararı verilmiştir. Kararda Yargıtay Dairesinin bozma ilamında işaret ettiği gibi M.K. hakkında görevi kötüye kullanma suçundan soruşturma yapıldığı ve takipsizlik kararı verildiği açıklanarak başvurucunun üzerine atılı görevi kötüye kullanma suçunun unsurlarının oluşmadığı ifade edilmiştir. Ceza Mahkemesinin kararı temyiz edilmeksizin 21/3/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

B. Başvuru Konusu Dava Süreci

6. Başvurucu 8/1/2010 tarihinde İstanbul 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) İçişleri Bakanlığına (İdare) karşı meslekten çıkarma cezasının iptali talebiyle dava açmıştır.

Mahkeme 19/4/2011 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, başvurucu hakkında görevini kötüye kullanmak ve örgüt üyesi olma suçundan yapılan ceza yargılamalarının devam ettiği ancak henüz nihai kararın verilmediğinin anlaşıldığı vurgulanmıştır. Kararda ayrıca disiplin soruşturmasına konu eylemler nedeniyle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre yargılanan memurun mahkûm olması veya olmamasının disiplin cezasının uygulanmasına her zaman engel olmayacağı, ceza mahkemesince verilmesi muhtemel beraat kararının disiplin hukuku anlamında ceza tayinine engel olmayıp delil olarak nitelendirilebileceği ifade edilmiştir. Mahkeme sonuç olarak "...disiplin soruşturma raporu ve eklerinin incelenmesinden davacının, iletişim tespit tutanakları ve tanık ifadelerine dayanılarak resmi görevinin gerektirdiği davranışların dışına çıkarak kendisi ve yakınlarına çıkar sağladığının sübuta erdiği anlaşıldığından tesis edilen dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık görülmemiştir." gerekçesiyle yargılamayı sonlandırmıştır.

7. Başvurucunun 8/6/2011 tarihinde temyiz ettiği mahkeme kararı Danıştay Beşinci Dairesinin (Danıştay Dairesi) 6/11/2017 tarihli kararıyla onanmış, başvurucunun 14/2/2018 tarihli karar düzeltme talebi Danıştay Dairesince 14/11/2019 tarihinde reddedilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 17/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 13/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; sahte kimlik ile yakalanan kişi hakkında yasal işlemleri yapmaması sebebiyle kendisine meslekten çıkarma cezası verildiğini, sahte kimlik ile yakalanan kişi hakkında resmî işlemleri yapma yetkisinin emniyet görevlisi M.K.da olduğunu, bu kişi hakkında yapılan ceza soruşturmasında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini ancak Mahkemenin ilgili belgelerin getirtilmesi talebinin gerekçesiz olarak reddedildiğini açıklamıştır. Başvurucu, sonuç olarak Mahkeme tarafından meslekten çıkarma cezasının iptali talebinin dayandırıldığı gerekçelerin cevapsız bırakıldığını, böylece hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvurunun yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı şikâyetiyle ilgili bu kısmı, adil yargılanma hakkı çerçevesindeki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. İlke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

13. Mahkeme, gerekçeli kararında dava dosyasındaki delilleri ve başvurucunun itirazlarını birlikte değerlendirerek özellikle disiplin soruşturma raporu ve eklerinin incelenmesinden başvurucunun iletişim tespit tutanakları ve tanık ifadelerine dayanılarak resmî görevinin

gerektirdiği davranışların dışına çıkarak kendisi ve yakınlarına çıkar sağladığının sübuta erdiği sonucuna ulaşmıştır (bkz. § 6). Öte yandan somut olaya konu Yüksek Disiplin Kurulu kararında ceza yargılamasına konu sahte kimlik ile yakalanan ve asker kaçağı olduğu iddia edilen kişi hakkında resmî işlem yapılmasının engellenmesi eylemine yer verilmediği, diğer bir anlatımla anılan eylemin başvurucu hakkında verilen disiplin cezasının gerekçesini oluşturmadığı anlaşılmıştır (bkz. § 2). Mahkemenin gerekçeli karar içeriği ve yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, somut olayda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan husus bulunmadığı görülmüştür.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucu hakkındaki yargılama süresinin makul olup olmadığı yönünden yapılacak incelemede mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları çerçevesinde somut olayın özelliklerine göre bir değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığıiddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu; ceza davasına konu eylemler sebebiyle verilen meslekten çıkarma cezasının iptaline ilişkin davada beraat kararının sorgulanamayacağını, mahkeme kararının gerekçesinde ceza dosyasına konu eylemleri işlediğinin ve suçlu olduğu inancının yansıtıldığını, Mahkemenin ceza davasına konu eylemlerin işlendiğini kabul ederek sonuca ulaştığını belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

22. Masumiyet karinesi, ceza yargılaması kapsamında bir usul güvencesi olmasına rağmen buna ilişkin korumanın uygulanabilir olması ve etkili şekilde sağlanabilmesi için, beraat eden veya bir şekilde hakkındaki ceza yargılaması devam etmeyen kişilerin kamu görevlileri veya otoritelerince suçlu muamelesi görmelerini önlemelidir. Bu kapsamda ceza davasını takip eden ceza yargılaması niteliğinde olmayan herhangi bir yargılamada da (hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesine özen gösterilmelidir. Bununla birlikte ceza yargılamasında mahkûmiyetle sonuçlanmamış aynı olaylara dayanılarak bir kişinin disiplin suçundan suçlu bulunması veya hakkında tazminata karar verilmesi masumiyet karinesini otomatik olarak ihlal etmez. Bu kapsamda karar vericilerin kullandıkları dil kritik önem taşır (Mustafa Kıvrak, B. No: 2013/3175, 20/2/2014, § 36). Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınarak mahkemece kişinin suçlu olduğuna dair bir yargıda ya da imada bulunulup bulunulmadığının incelenmesi gerekir (M.I., B. No: 2012/1268, 30/12/2014, § 50).

23. Somut olayda Mahkeme, başvurucu hakkındaki ceza yargılaması sonucu verilecek mahkeme kararının delil niteliği taşıması ancak her zaman bağlayıcı olmaması sebebiyle ceza dosyasının sonucunun beklenmesinin gerekmediğini belirtip disiplin soruşturma raporu ve eklerinin incelenmesinden başvurucunun iletişim tespit tutanakları ve tanık ifadelerine dayanılarak resmî görevinin gerektirdiği davranışların dışına çıkarak kendisi ve yakınlarına çıkar sağladığının sübuta erdiği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Bireysel başvuruya konu mahkeme kararında, disiplin soruşturması neticesinde tesis edilen işlem yine disiplin soruşturma raporuna konu iletişim tespit tutanakları ve tanık ifadeleri kapsamında değerlendirilmiş olup masumiyet karinesinin sağladığı güvenceyi ortadan kaldıracak biçimde, idari davanın sınırlarının dışına çıkılarak ceza hukuku alanında kalan bir suç isnadında bulunulmadığı görülmüştür. Başvurucu hakkında tesis edilen disiplin işlemine ilişkin yargısal sürecin masumiyet karinesine yönelik bir ihlale vücut vermediği anlaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

D. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

25. Başvurucu; haksız ve hukuka aykırı olarak hakkında meslekten çıkarma cezası verilmesi sebebiyle emekli olduğunu, erken emeklilik nedeniyle daha düşük emekli aylığı almak zorunda bırakıldığını, böylece geleceğe etkili şekilde maddi zarara uğradığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru formu ve eklerinde başvurucunun emekli olduğunu gösterir bilgi ve belge sunulmamıştır.

26. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35.

maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, §§ 52-54).

27. Meşru beklenti, objektif temelden uzak olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut niteliktedir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

28. Somut olayda başvurucu; hakkında verilen meslekten çıkarma cezası nedeniyle erken emekliye ayrıldığını, bu sebeple kendisine beklenen zamanda emekli olması hâlinde bağlanacak emekli aylığından daha düşük bir emekli aylığı bağlandığını ileri sürmüştür. Başvurucu, iddiasını başvuru konusu meslekten çıkarma cezası verilmemesi halinde gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz nitelikteki öngörülen zamanda yapılan emeklilik işlemine dayandırmıştır. Bu durumda başvurucu, meslekten çıkarma cezası verilmemesi hâlinde tahmin edilen zamanda emekli olabileceği ve daha yüksek emekli aylığı alabileceği yönünde meşru bir beklentiye sahip olduğunu gösteren bir kanun hükmü, yerleşik bir yargısal içtihat veya idari uygulama ortaya koyamamıştır. Sonuç olarak Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında başvurucunun mevcut bir mülkü bulunmadığı gibi somut olayda kendisine daha yüksek emekli aylığı bağlanabileceği hususunda yeterli bir hukuki temele dayalı meşru bir beklentisi de yoktur.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DOĞAN ATILGAN

B. No: 2020/4484 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4484

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DOĞAN ATILGAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4484)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : C. Ece YALIM

Başvurucu : Doğan ATILGAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmesine karar verilen bir bankada bulunan katılım fonu tutarının bloke edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru 29/1/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir. Başvurucu, adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de ihlal iddialarının özü mülkiyet hakkına ilişkin olduğundan mülkiyet hakkı kapsamında inceleme yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ayşe Sabahat Gencer (B. No: 2018/34950, 20/10/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından banka hesabına konulan blokenin uzun süredir devam etmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği değerlendirilerek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda TMSF'nin 2/12/2016

tarihli kararıyla konulan ve 17/12/2020 tarihinde kaldırıldığı anlaşılan banka hesabı üzerindeki tedbirin uzun süre devam ettiği anlaşıldığından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ve belirsiz miktarda maddi tazminat ile 50.000 TL manevi tazminatın yasal faizi ile ödenmesini talep etmiştir.

4. Bireysel başvuru incelemesinin devam ettiği aşamada başvurucunun hesabı üzerindeki bloke kaldırıldığından başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 4. İdare Mahkemesine (E.2018/2571 K.2019/1203) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ASABİL YIRTICI

B. No: 2020/13934 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13934

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ASABİL YIRTICI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/13934)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Asabil YIRTICI

Vekili : Av. Muhammed Mustafa YIRTICI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahpus hakkında disiplin cezası verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan 20/7/2016 tarihinde tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvurucu, başvuru tarihinde hükümözlü olarak Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır. Başvurucunun babası adına kayıtlı hat üzerinden 20/11/2019 tarihinde haftalık telefon görüşmesi yaptığı esnada kimliği tespit edilemeyen iki kişi ile görüşmeye başladığı, Y. isminde ancak kimliği tespit edilemeyen bir başka kişinin de konferans yoluyla görüşmeye dâhil edildiği Ceza İnfaz Kurumu görevlilerince tespit edilmiştir. Bunun üzerine başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma neticesinde, kurumda korku, kaygı ve panik oluşturacak davranışta bulunduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında bir ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası verilmiştir. 5/12/2019 tarihinde verilen kararın gerekçesinde, başvurucunun telekonferans yöntemiyle kimliği belirlenemeyen kişilerle görüşme yapmasının kurumda kaygıya sebebiyet verdiği ifade edilmiştir.

3. Başvurucu; telefon görüşmesinde suç teşkil edebilecek bir söz ve davranışta bulunmadığını belirterek cezanın kaldırılması talebiyle Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet yoluyla başvurmuştur. Şikâyet dilekçesinde başvurucu; Ceza İnfaz Kurumuna babasının hattı olarak bildirdiği telefon numarası üzerinden ablası ve iki kardeşiyle görüştüğü sırada Y. isimli en küçük kardeşiyle konuşmaya başladığını, akabinde telefon görüşmesinin kesildiğini ileri sürmüştür. Konuşma süresi bittiği için görüşmenin kesildiğini zannettiğini ve görüşme yaptığı kişilerin ise kardeşleri olduğunu vurgulamıştır. Başvurucunun savunmalarında kız kardeşi L. ve iki erkek kardeşi ile görüştüğünü, görüşmede ismi geçen Y. isimli kişinin erkek kardeşi olduğunu ileri sürdüğü İnfaz Hâkimliği kararında belirtilmiştir. Kararın gerekçesinde ise dosya arasına alınan başvurucuya ait aile nüfus kayıt örneğinde itiraz edenin Y. isimli bir kardeşinin olduğunun görüldüğü ve başvurucunun telekonferans gerçekleştirilmesi konusunda aktif rol almadığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak taraflar arasında Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Tüzük'ün 88. maddesinin 2. fıkrasının (g) bendi kapsamında sayılan hâllere vücut veren bir konuşmanın da geçmediği belirtilerek 4/2/2020 tarihinde başvurucunun şikâyetinin kabulüne karar verilmiştir.

4. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı; başvurucunun eyleminin Ceza İnfaz Kurumunun bilgisi, izni ve kontrolü dışında olduğunu, başvurucuya isnat edilen suçun türü de dikkate alındığında asayişi bozabilecek nitelikte olabileceğini, telekonferans yöntemiyle görüşme yapılmasının kurum idaresi üzerinde kaygı uyandıracak bir davranış niteliğinde olduğunu belirterek karara itiraz etmiştir.

5. Silivri Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından 24/2/2020 tarihli kararla itirazın kabulüne ve İnfaz Hâkimliği tarafından verilen kararın kaldırılmasına hükmedilmiştir. Kesin olarak verilen kararın gerekçesinde; izin verilen kişiden farklı bir kişiyle telefon görüşmesi yapılmasının yasal düzenlemelere aykırı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca izin verilmeyen kişiyle görüşme yapılmasının hakkın kötüye kullanılması anlamına geldiği ve örgütsel iletişim sağlanmasına yol açabileceği, bu durumun idarenin zafiyet içerisinde bulunduğu telakkisine neden olabileceği belirtilmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 30/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 1/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

9. Başvurucu; idarenin kontrol ve denetiminde olan ve ailesiyle yaptığı telefon görüşmesinin korku veya kaygıya neden olmayacağını, disiplin suçu üzerinden verilen cezanın keyfî olduğunu, söz konusu cezanın kanuni dayanağının bulunmadığını belirterek aile hayatına saygı hakkının, adil yargılanma hakkının, haberleşme hürriyeti ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından sunulan görüş yazısında, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına yer verilerek değerlendirmelerin olayın somut şartları dikkate alınarak anılan içtihatlar ışığında yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezası, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesinde düzenlenmektedir. Söz konusu maddede ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler arasında kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunmak da sayılmaktadır. Somut başvuru açısından öncelikle ele alınması gereken husus, soruşturmaya konu olan ve cezalandırılan eylemin anılan disiplin suçu kapsamında olup olmadığına, dolayısıyla müdahalenin kanunilik şartına uygun olup olmadığına ilişkin olacaktır (Mustafa Ceyhan, B. No: 2020/13362, 19/10/2023, § 30).

14. Disiplin cezasının yargısal denetimini yapan Ağır Ceza Mahkemesince verilen kararda, haftalık telefon görüşmesi esnasında üçüncü kişinin görüşmeye dâhil olmasının mülga İnfaz Tüzüğü'nün 88. maddesine aykırı olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu düzenleme gereğince başvuruya konu olan eylemin usule uygun olmayan bir yöntem olarak nitelendirilmesi yorum yoluyla mümkün olmakla birlikte bir eylemin usule aykırı olması ile disiplin suçu olarak nitelendirilmesi birbirinden farklı hukuki değerlendirmeleri gerektirmektedir. İsnat edilen bir eylemin disiplin suçu olarak kabul edilebilmesi ancak açıkça bir disiplin suçu olarak düzenlenmesi hâlinde mümkündür (Mustafa Ceyhan, § 31).

15. Anayasa Mahkemesi Mustafa Ceyhan kararında; başvuruya konu olan şartların gerçekleştiği tarihte mahpusların görüşme hakkı olmayan kişilerle telefonda görüşmesi eylemi açıkça disiplin suçu olarak düzenlenmemesine rağmen yasal düzenlemelerin genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulması nedeniyle müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varmıştır (Mustafa Ceyhan, § 34).

16. 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinde yer alan hüküm gereğince, başvurucuya isnat edilen eylemin disiplin suçu olarak kabul edilebilmesi için ceza infaz kurumunda korku, kaygı ya da panik oluşturacak nitelikte olması gerekir. Somut olayda başvurucunun telekonferans yöntemiyle Y. isimli kişiyle telefonda görüştüğü esnada Ceza İnfaz Kurumunca tespit yapıldığı ve tespitin hemen ardından telefon görüşmesinin sonlandırıldığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun telekonferans yöntemiyle Y. isimli kişiyle telefonda görüştüğü sabit olmakla birlikte bu kişinin başvurucunun görüşme hakkı olmayan kişiler arasında olduğu ve bu durumun kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunma eylemi kapsamında kaldığı hususunun ilgili idare ve yargı makamlarınca açıkça ortaya konulabilmesi gerekir. Mevcut şartlarda ise başvurucunun Y. isimli ve kardeşi olduğunu iddia ettiği kişinin telefon görüşmesine dâhil olmasının kurumda ne şekilde korkuya, kaygıya ya da paniğe neden olduğu hususunda ikna edici bir açıklamada bulunulmadığı görülmektedir. Bu durumda üçüncü kişinin telefon görüşmesine dâhil olması eylemini kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunma şeklindeki disiplin suçu kapsamında kabul eden mahkemece anılan düzenlemelerin makul olmayacak biçimde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulduğu değerlendirilmektedir (Mustafa Ceyhan, § 32).

17. Kaldı ki bireysel başvuru yapıldıktan sonraki süreçte 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesinde 14/4/2020 tarihinde yapılan değişiklikle, kurum idaresine bildirilen telefon numarası aracılığıyla ya da teknik müdahale ile başka bir hatta yönlendirme yapmak

suretiyle görüşme hakkı olmayan kişilerle görüşme eylemi disiplin suçu olarak düzenlenmiş ve yaptırıma bağlanmıştır (Mustafa Ceyhan, § 33).

18. Sonuç olarak başvuruya konu olan şartların gerçekleştiği tarihte mahpusların görüşme hakkı olmayan kişilerle telefonda görüşmesi eylemi açıkça disiplin suçu olarak düzenlenmemesine rağmen yasal düzenlemelerin genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulması nedeniyle müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı değerlendirilmektedir. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir (Mustafa Ceyhan, §§ 34-35).

19. Yapılan açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde; somut olayda Mustafa Ceyhan kararında belirtilen ilkelerden ve sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durumun mevcut olmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Bu bağlamda başvuru konusu olay tarihinde mahpusların görüşme hakkı olmayan kişilerle telefonda görüşmesi eyleminin disiplin suçunu oluşturmadığı, bu eylemin kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söyleme veya davranışta bulunma şeklindeki düzenleme kapsamında sayılmasının ise kanunilik ilkesini karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

21. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvurucu 10/12/2021 tarihinde tahliye olduğundan tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

23. Öte yandan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebilmesi için başvurucuya taleple bağlı kalınarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Silivri 1. İnfaz Hâkimliği (E.2020/696, K.2020/908) ve Silivri Ağır Ceza Mahkemesi (2020/695 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SADRETTİN SARIKAYA

B. No: 2020/15888 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/15888

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADRETTİN SARIKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/15888)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Sadrettin SARIKAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahpus hakkında disiplin cezası verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunan başvurucunun haftalık telefonla görüşme sırasında telekonferans yöntemiyle görüşme gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendi gereğince bir ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası verilmiştir. Anılan disiplin kararında başvurucunun telekonferans yöntemiyle kimliği belirlenemeyen kişilerle görüştüğü, bu kişilerin görüşme esnasında kan ve kayın hısımlıkları belirlenemediğinden kurumda kaygıya sebebiyet verdiği ifade edilmiştir.

3. Başvurucu; telefon görüşmesinde eşi, eşinin annesi ve babası, çocuklarıyla görüştüğünü, suç teşkil edebilecek bir söz ve davranışta bulunmadığını belirterek cezanın kaldırılması talebiyle Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itiraz yoluyla başvurmuştur. İtiraz dilekçesinde başvurucu; eşi, çocukları ve kayın hısımlarıyla telefonda günlük konuşma yaptığını, telefon görüşmesinin idarenin denetimi ve gözetimi altında gerçekleştiğini, suç

teşkil edecek bir durum bulunmadığını ileri sürmüştür.

4. İnfaz Hâkimliği 21/1/2020 tarihinde başvurucunun itirazının kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinde idarenin gözetimi ve denetimi altında gerçekleştirilen telefon görüşmelerinde tutuklu ve hükümlülerin telekonferans yaparak üçüncü kişileri konuşmaya dahil etmelerinin mümkün olmadığı, başvurucunun görüşmeye üçüncü kişilerin dâhil edilmesi konusunda eşinden bir talebinin bulunmadığı, telekonferans yoluyla telefon görüşmesine diğer kişileri dâhil edenin başvurucunun eşi olduğu belirtilmiştir. Sayılan nedenlerle telekonferans yapılmasına katkısı olmayan başvurucu hakkında disiplin cezası verilmesinin suçların ve cezaların şahsiliği ilkesine aykırı olacağı ve yapılan görüşmede de kurumda korku, kaygı veya panik havası oluşturacak bir konuşmanın geçmediği sonucuna ulaşıldığı vurgulanmıştır.

5. Anılan karara karşı Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan itirazda telefon görüşme kurallarına aykırı olarak önceden bildirilen kişi haricinde ve bildirilen telefondan başka bir telefona bağlantı kurularak telekonferans adı verilen görüşme yapıldığının tutanakla tespit edildiği belirtilmiş olup bu durumun kurumda kaygı yaratabileceği vurgulanmıştır.

6. Silivri Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından 24/2/2020 tarihli kararla Başsavcılığın itirazının kabulüne ve İnfaz Hâkimliği tarafından verilen kararın kaldırılmasına hükmedilmiştir. Kesin olarak verilen kararın gerekçesinde; dosya içerisinde yer alan tutanak kapsamı itibarıyla başvurucunun eşi ile yaptığı görüşmede telekonferans yoluyla üçüncü bir kişinin görüşmeye katıldığı, izin verilen kişiden farklı bir kişiyle telefon görüşmesi yapılmasının açıkça kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında izin verilmeyen kişiyle görüşme yapılmasının görüşmenin kötüye kullanılmasına ve örgütsel iletişim sağlanmasına yol açabileceği, bu durumun idarenin zafiyet içerisinde bulunduğu telakkilerine sebep olabileceği, böylece telefon ile görüşme hakkı olmayan kişiyle yapılan görüşmenin kurumda kaygıya neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7. Başvurucu, nihai hükmü 13/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 30/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

10. Başvurucu; idarenin kontrol ve denetiminde olan ve ailesiyle yaptığı telefon görüşmesinin korku veya kaygıya neden olmayacağını, suç teşkil eden bir söz ve davranışta bulunulmadığını, söz konusu cezanın kanuni dayanaktan yoksun olduğunu belirterek aile hayatına saygı hakkının, adil yargılanma hakkının, haberleşme hürriyeti ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından sunulan görüş yazısında, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına yer verilerek değerlendirmelerin Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden temin edilen görüş ve ilgili belgeler ışığında yapılmasının uygun olacağı vurgulanmıştır. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında, telefonda görüştüğü kişilerin kanunen telefon ve ziyaret hakkı olan kişiler arasında yer aldıklarını belirterek Bakanlığın iddialarının somut delile dayanmadığını ifade

etmiştir.

12. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Mahpus başvurucunun dış dünya ile irtibatını sağlayan iletişim araçlarını kullanmasının belirli süre yasaklanmasına ilişkin disiplin cezası, aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaktadır. Disiplin cezasının yargısal denetimini yapan ağır ceza mahkemesince verilen kararda, haftalık telefon görüşmesi esnasında üçüncü kişinin görüşmeye dâhil olmasının mülga İnfaz Tüzüğü'nün 88. maddesine aykırı olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu düzenleme gereğince başvuruya konu olan eylemin usule uygun olmayan bir yöntem olarak nitelendirilmesi yorum yoluyla mümkün olmakla birlikte bir eylemin usule aykırı olması ile disiplin suçu olarak nitelendirilmesi birbirinden farklı hukuki değerlendirmeleri gerektirmektedir. İsnat edilen bir eylemin disiplin suçu olarak kabul edilebilmesi ancak açıkça bir disiplin suçu olarak düzenlemesi hâlinde mümkündür (Mustafa Ceyhan, B. No: 2020/13362, 19/10/2023, § 31).

15. Anayasa Mahkemesi Mustafa Ceyhan başvurusunda; mahpusun eşiyle telefon görüşmesi yaptığı sırada üçüncü kişinin görüşmeye dâhil olması nedeniyle uygulanan disiplin cezasını kanunilik koşulu yönünden incelemiştir. Mahkeme, söz konusu disiplin cezasının 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinde düzenlendiğini, anılan maddede kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunma şeklindeki eylemin, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler arasında sayıldığını ifade etmiştir. Buradan hareketle mahpusun görüşme hakkı olmayan kişilerle telefonda görüşmesi hâlinde, bu görüşmenin kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunma eylemi kapsamında kaldığı hususunun ilgili idare ve yargı makamlarınca ortaya konulması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla başvuruya konu olan koşulların gerçekleştiği tarihte mahpusların görüşme hakkı olmayan kişilerle telefonda görüşmesinin açıkça disiplin suçu olarak düzenlenmediği, bir başka deyişle müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır (bkz. Mustafa Ceyhan, §§ 32-34). Nitekim bireysel başvuru yapıldıktan sonraki süreçte 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesinde 14/4/2020 tarihinde yapılan değişiklikle, kurum idaresine bildirilen telefon numarası aracılığıyla ya da teknik müdahale ile başka bir hatta yönlendirme yapmak suretiyle görüşme hakkı olmayan kişilerle görüşme eylemi disiplin suçu olarak düzenlenmiş ve yaptırıma bağlanmıştır.

16. Somut olayda da başvurucunun eşi ile haftalık telefon görüşmesi yaptığı sırada görüşmeye üçüncü kişilerin dâhil olması nedeniyle kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunma eyleminin gerçekleştiği belirtilerek genişletici ve öngörülemez bir yorumla disiplin cezası verildiği görülmüştür. Bununla birlikte idare ve Ağır Ceza Mahkemesinin kararlarında üçüncü kişi ile telefonda konuşma olgusu dışında ikna edici bir açıklamaya yer verilmediği anlaşıldığından yukarıda belirtilen karardaki tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvurucu halen ceza infaz kurumunda bulunduğundan başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Öte yandan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebilmesi için başvurucuya taleple bağlı kalınarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Silivri Ağır Ceza Mahkemesine (2020/697 D.İş) iletilmek üzere Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2020/693, K.2020/726) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DERYA KOPARAN VE SÜMEYYA ERDEM

B. No: 2020/25089 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25089

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DERYA KOPARAN VE SÜMEYYA ERDEM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25089)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : Derya KOPARAN

Sümeyya ERDEM

Başvurucular Vekili : Av. Halil BADEM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, özelleştirme kapsamına alınan kurumda görev yapan personelin devrine ilişkin yönetim kurulu kararının iptaline dair yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvurudan Önceki Süreç

2. Başvurucular; Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri (TTA) A.Ş. Genel Müdürlüğü bünyesindeki Ambalaj Fabrikasında (Fabrika) görev yapmaktayken TTA A.Ş. özelleştirme kapsamına alınmıştır.

3. Özelleştirme Yüksek Kurulunun (ÖYK) 20/4/2011 tarihli kararı ile; TTA A.Ş. mülkiyetinde bulunan fabrikanın taraflarca mutabakat sağlanacak uygun sayıda işçi ile birlikte Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne devredilmesine karar verilmiştir. Devrin usulüne ilişkin TTA A.Ş. ile Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga

Matbaası Genel Müdürlüğü arasında 4/1/2012 tarihinde protokol imzalanmıştır.

4. ÖYK'nın kararı gereğince yapılan protokoller çerçevesinde; TTA A.Ş. yönetim kurulu 149 işçiden 75'inin istihdam fazlası personel olarak belirlenerek fabrikayla birlikte devrine; aralarında başvuruculaların da bulunduğu geriye kalan 74 işçinin ise TTA A.Ş. Genel Müdürlüğü Sosyal Tesisler Müdürlüğüne nakline karar vermiştir. TTA A.Ş. Genel Müdürlüğünün özelleştirme neticesinde tüzel kişiliği kaldırılmış ve münfesih hâle gelmiştir.

5. Başvurucular, istihdam fazlası personel olarak belirlenmeyip sosyal tesisler müdürlüğünde görevlendirilmelerine ilişkin yönetim kurulu kararının iptali istemiyle TTA A.Ş. Genel Müdürlüğüne karşı idare mahkemesinde dava açmıştır.

6. İstanbul İdare Mahkemeleri TTA A.Ş. yönetim kurulu kararının iptaline karar vermiştir. Karar gerekçesinde; fabrikada görev yapan personelden hangilerinin ilgili kuruluşa devredilip hangilerinin devredilmeyeceği hususunun, görev yapan işçilerin çalışma hayatının devamlılığı açısından hayati önem arz ettiğini belirterek devredilecek işçilerin somut ve gerçekçi kriterler çerçevesinde belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. İdarelerin savunmasında birtakım kriterler çerçevesinde bu tespitin yapıldığı ileri sürülse de gerek dosyada bu tespitin nasıl yapıldığına dair hiçbir belge sunulmaması gerekse devredilecek personelin neye göre belirlendiğinin ortaya konulmaması nedeniyle idarelerin haiz olduğu takdir yetkisini hukuka uygun olarak kullandığından söz etme olanağı bulunmadığını belirten Mahkeme, bir kısım personelin istihdam fazlası olarak Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne devrine, aralarında başvuruculaların da bulunduğu bir kısım personelin ise kuruluş merkezinde çalıştırılmaya devam edilmesine ilişkin kararda hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varmıştır.

7. Söz konusu iptal kararı üzerine idarece herhangi bir işlem tesis edildiğine dair dosyada bilgi ve belge bulunmamaktadır.

8. Temyiz talebi üzerine Danıştay Beşinci Dairesi (Daire) Mahkeme kararlarını bozmuştur. Bozma kararlarının gerekçesinde; devredilecek işçilerin ne şekilde saptanacağına ilişkin herhangi bir kriter öngörülmediği, sadece taraflarca mutabakat sağlanacak uygun sayıda işçi personelinin anılan genel müdürlüğe devrinden söz edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca dava konusu yönetim kurulunun kararında, devredilecek işçilerin Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından öğrenim durumu, yaş, hizmet yılı, kadro unvanı ve fiilen yaptığı görev gibi kriterler çerçevesinde değerlendirildiği, devredilecek personelin tespitinde takdir yetkisine sahip olunduğu ve belirli kişilerin tespiti hususunda yargı kararı ile idarenin zorlanamayacağı vurgulanmıştır.

9. Başvurucular, karar düzeltme talebinde bulunmuşlarsa da Daire tarafından talepleri reddedilmiştir.

10. Mahkemeler, bozma kararına uymayarak ilk verdiği kararda ısrar etmiştir.

11. Temyiz üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) 14/4/2016 tarihli kararla Mahkemelerin ısrar kararlarını onamıştır.

12. Karar düzeltme talebi İDDK tarafından 4/12/2017 tarihinde reddedilmiştir.

B. Bireysel Başvuru Süreci

13. Bunun üzerine başvurucular iptale ilişkin kesinleşen yargı kararlarının İdarece uygulanmadığı iddiasıyla uğramış oldukları maddi ve manevi zararların tazmini amacıyla

TTA Gayrimenkul A.Ş. ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığına karşı İstanbul İdare Mahkemelerinde tam yargı davası açmışlardır. Açılan davalar reddedilmiştir. Mahkemeler gerekçesinde TTA'nın 6/1/2012 tarihli işleminin yargı kararı ile iptal edilmesinin, başvuruculaların Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne doğrudan nakli sonucunu doğurmadığını, yine TTA bünyesinde Ambalaj fabrikası veya Sosyal İşler Müdürlüğünde çalışan işçiler açısından maaş/ikramiye farkının da bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu yorumdan hareketle Mahkemeler idarenin bir hizmet kusurundan ve başvuruculaların iptal edilen işlem nedeniyle maddi veya manevi bir zarara uğradığından bahsedilemeyeceğinin altını çizmişlerdir.

14. Başvurucular tarafından yapılan istinaf talepleri İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 3. İdare Dava Dairesinin kararlarıyla kesin olarak reddedilmiştir.

15. Nihai kararın başvuruculara muhtelif tarihlerde tebliği üzerine süresi içerisinde bireysel başvurular yapılmıştır.

16. 2021/6465 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/25089 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

17. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

18. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

19. Öte yandan, Anayasa Mahkemesince incelenen 2015/2070 başvuru numaralı benzer başvuruda, başvuruculaların uygulanmadığını ileri sürdükleri kararların gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ve başvurucular hakkında konuya ilişkin olarak bir işlem yapılıp yapılmadığı hususlarında Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Devlet Personel Başkanlığından bilgi istenmiştir.

20. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gönderilen 5/12/2018 tarihli yazı ve eklerinde yukarıda aktarılan olay silsilesine yer verilerek gelinen süreçte Sosyal Tesisler Müdürlüğüne nakledilen personelden 10 işçinin iş sözleşmesinin kendi istekleriyle (4/C kapsamında atanabilmek için) sona erdiği, diğerlerinden de çeşitli sebeplerle ayrılanların olduğu fakat bu işçiler arasından toplam 17'si tarafından dava açıldığı belirtilmiştir. Yargı kararlarının yerine getirilmesi amacıyla 17 işçiyle ilgili Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne kararların iletildiği, 29/8/2016 tarihli yazıyla davanın tarafı olmadıklarını, verilen iptal kararının TTA A.Ş. yönetim kurulu kararına ilişkin olduğunu ve bu kararın yapılan işçi devrine ilişkin protokollerden sonra alındığını, dolayısıyla kendilerini bağlayıcı bir karar olmadığını belirterek 17 işçi hakkında işlem yapmayacakları şeklinde cevap aldıklarını iletmişlerdir. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünün cevabı üzerine münfesih kurum yönetim kurulunca yeniden bir karar alındığını ve 17 işçinin Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne devredilmesine karar aldıklarını ancak benzer gerekçelerle aynı cevabı aldıklarını ifade etmişlerdir.

21. Devlet Personel Başkanlığı tarafından gönderilen yazılarda başvuruculaların Sosyal Tesisler Müdürlüğünde bir süre çalıştıktan sonra kendi istekleri doğrultusunda 4/C kapsamında farklı kamu kurumlarında geçici personel olarak görevlendirildiğine yer verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucuların İddiaları

22. Başvurucular; lehlerine verilen iptal kararlarının uygulanmadığını bu nedenle özlük haklarındaki iyileşmenin engellendiğini, maddi yönden zarara uğradıklarını belirterek adil yargılanma ve kararın icrası hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özünün kesinleşmiş yargı kararının uygulanmadığı hususuna ilişkin olduğu görüldüğünden belirtilen ihlal iddiası niteliği gereği kararın icrası hakkı bağlamında incelenmiştir.

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kararın icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa’nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, 14/1/2010).

26. Kararın icrası hakkı, mahkemeye erişim hakkı ve karar hakkı ile birlikte adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan mahkeme hakkının bir unsurunu oluşturmaktadır (Filiz Fırat, B. No: 2014/10305, 5/12/2017, § 29). Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle yargı kararlarının uygulanması mahkeme hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Buna göre yargılama sonucunda mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir, ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenleme ve uygulamalar bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkeme hakkı da anlamını yitirecektir (Mustafa Ekşi, B. No: 2014/7711, 24/1/2018, § 27).

27. Kesin hükme saygı, uluslararası hukuk düzenine özgü hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul görmektedir. Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında düzenlenen yargı kararlarının geciktirilmeksizin uygulanması yükümlülüğü, hukukun genel ilkelerinden biri olarak da kabul edilen kesin hükme saygı ilkesinin de bir gereğidir. Çünkü bir hukuk sisteminde yargının verdiği ve bağlayıcı olan kesin hüküm zarar gören taraflardan biri açısından işlevsiz duruma getirilmişse adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır (Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 65).

28. Başvurucular, özelleştirme kapsamına alınan bir kurumda çalışmaktayken çalıştıkları fabrikanın farklı bir kuruma belirli personelle devredilmesi ve kendilerinin merkezî kuruluşta kalmalarına ilişkin yönetim kurulu kararını dava konusu etmiş ve bu yönetim kurulu kararı objektif kriterler içermediği gerekçesiyle iptal edilmiştir. Başvuruculların iptal kararının uygulanması istemi ise fiilî olarak mümkün olmadığı gerekçesiyle İdarece reddedilmiştir. Somut başvuruya temel olan süreçte esasa ilişkin olarak verilen, kesinleşmiş fakat uygulanmamış olan bir yargı kararının varlığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

29. Anayasa'nın 11. maddesine göre Anayasa hükümleri; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kamu makamlarının yargı kararlarına uyma zorunluluğunun dayanağı ise Anayasa'nın emredici nitelikteki 138. maddesinin dördüncü fıkrası hükmüdür. Bu bağlamda Anayasa'nın anılan hükümleri uyarınca devletin yargı kararlarına uyulmasını sağlayacak tedbirleri sağlaması ve gerekli mekanizmaları oluşturması zorunludur (Erol Aksoy [GK], B. No: 2016/11026, 12/12/2019, § 81).

30. İdari yargı kolunda açılan davalar (idari sözleşmelerden kaynaklanan bazı davalar hariç), idari fonksiyonun eylem ya da işlem şeklinde tezahür etmesi üzerine idari fonksiyonu icra eden kamu makamına karşı açılan iptal ve tam yargı davalarıdır. Dolayısıyla iptal ya da kabul hükmünün muhatabı, organik olanı da kapsayacak şekilde fonksiyonel anlamda idare makamları olmaktadır. Bununla birlikte idarenin yargı kararını icra etmemesi/edememesi hâli salt kendi iradesinden kaynaklanmayabilir. Lehine karar verilen kişinin ölmesi, mirasçısının bulunmaması, statüsünün değişmesi, uyuşmazlık konusu hukuki durumun ortadan kalkması gibi örneklerin çoğaltılabileceği hâllerde kamu gücünün herhangi bir dahli bulunmadan idarenin iptal ya da kabul hükmünü uygulaması fiilen mümkün olmaktan çıkabilecektir. Bu gibi hâllerde kararın icrası hakkına yönelik olarak kamu gücü tarafından gerçekleştirilen bir ihlalin varlığından söz edilemeyebilir. Bunun yanında idarenin yargı kararını icra etmemesi/edememesi hâli kamu gücünü kullanan farklı mercilerin edimlerinden, müdahalelerinden de kaynaklanabilir. Bu durumlarda doğrudan iptal ya da kabul kararının muhatabı olmasa dahi kamu gücünü kullanan bir kamu makamının müdahalesinden/etkisinden söz etmek ve bu etkiyi hakkın ihlal edilip edilmediği bağlamında değerlendirmek mümkündür (Bediha Altun, B. No: 2015/6354, 23/10/2019, § 41).

31. Kararın icrası hakkı; uyuşmazlığın mahiyeti, icra edilecek kararın niteliği, yargılama sırasında veya sonrasında meydana gelen maddi ve hukuki koşulların olası etkileri nedeniyle yargı kararının mutlak anlamda aynen uygulanmasının sağlanması yönünde bir güvenceyi içermemektedir. Bunun yanında bir iptal kararını icra etmenin fiilen veya hukuken imkânsız olduğu olağanüstü koşullarda dahi idarenin uygulama yükümlülüğü ortadan kalkmamaktadır. Aynen icranın hukuken veya fiilen imkânsız olduğu hâllerde ifanın şeklinde değişikliğe gidilmesi mümkün görülmelidir. Aynen icranın önünde engellerin mevcut olduğu durumlarda icra biçiminde değişikliğe gidilmesi mümkün olsa da bunun ilgilinin yeniden yargıya başvurmasına gerek kalmayacak şekilde yapılmasına ve alternatif tedbirin kişiye sağlayacağı tatminin aynen icraya nazaran bariz bir nispetsizlik içinde olmamasına özen gösterilmelidir. İdare, hukuki veya fiilî imkânsızlıklar olsa dahi her durumda kararı uygulamak için elinden gelen her gayreti gösterdiğini ve kararı uygulama önündeki engellerin aşılamaz olduğunu ispatlamak zorundadır. Bu gibi hâllerde idare, ilgiliye eski hâle getirme ilkesine göre en uygun alternatif çözümü önererek söz konusu karara uyma iradesinde olduğunu açıkça ortaya koymalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Erol Aksoy, § 53).

32. Başvuruya konu iptal kararlarında özetle münfesih kurum olan TTA A.Ş.nin yönetim kurulu tarafından hangi somut ve gerçekçi kriterlere göre personel devri konusunda karar alındığının belli olmadığı ifade edilmiştir. Bu gerekçeye göre iptal kararının uygulanması başvurucular hakkında yeniden bir yönetim kurulu kararı alınarak değerlendirme yapmakla mümkündür. Ancak çalıştıkları kamu kurumunun tüzel kişiliği kaldırılmış ve özelleştirilmiştir. Dolayısıyla artık yönetim kurulunun toplanması mümkün değildir. Kaldı ki başvurucular da bu süreçte farklı kamu kurumlarına geçici personel olarak atanmış, nihai

olarak bazıları emeklilik sebebiyle bazısı kendi rızasıyla görevlerinden ayrılmıştır. İdare tarafından mahkeme kararını yerine getirmek amacıyla birçok girişimde bulunulduğu ileri sürülmüş hatta münfesih kurum yönetim kurulunca yeniden bir karar alındığı belirtilmiş ise de TTA A.Ş.nin doğrudan idari işlem tesis etme imkânının olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla gelinen süreçte iptal kararının uygulanmasının fiilen mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvuruculaların ihlal iddiasına konu ettiği temel husus, iptal edilen hukuka aykırı yönetim kurulu nedeniyle istihdam fazlası personel olarak belirlenmeyerek merkezî kuruluşta kalarak özlük hakları yönünden geri kalmış olmaları nedeniyle uğradıkları zarardır. Bir başka ifadeyle başvurucular, iptal kararının uygulanması ile elde edilecek olası özlük haklarındaki iyileşmeyi elde edememiş olmaktan şikâyet etmektedir. Başvuruculaların iptal kararlarının uygulanmamasına bağladığı sonuç budur. Başvuruculaların iptal kararının uygulanmaması nedeniyle ulaşamadığını/elde edemediğini ileri sürdükleri hususlar, yönetim kurulunun tekrar karar almasının doğrudan bir sonucu değildir. Bu anlamda iptal kararının uygulanmasının doğrudan bir sonucunun elde edilmesinden değil iptal hükmünün olası/ikincil sonuçlarının elde edilememesinden kaynaklı bir zarardan şikâyet edilmektedir.

33. Bu bağlamda idari makamların yargı kararını yerine getirmek amacıyla birçok girişimde bulunduğu ancak başvurucular lehine verilen kesinleşmiş iptal kararlarının fiilî imkânsızlıklar nedeniyle yerine getirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak fiilen imkânsızlık olsa bile yargı kararının icra edilememesinin yol açtığı maddi ve manevi zararların giderilmesi gerektiği hâlde bunun yapılmadığı, idarenin bu sonuçları en aza indirebilmek için bir çaba içinde olmadığı görülmüştür. Bu durumun oluşmasında başvuruculara atfedilecek bir kusurun bulunmadığı da dikkate alındığında -fiilî imkânsızlıktan kaynaklanmış olsa da- lehlerine sonuçlanan kesinleşmiş iptal kararları uygulanmayan başvuruculaların kararın icrası hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

35. Başvurucular, ihlalin tespitiyle 50.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

36. Anayasa Mahkemesi kesinleşmiş yargı kararının idari makamlarca uygulanamaması nedeniyle başvuruculaların adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin fiilî imkânsızlıktan kaynaklandığı tespit edilmiş ancak gönderilecek kurumun tüzel kişiliğinin ortadan kaldırılmış olması nedeniyle kararın uygulanmasının fiilen mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

37. Somut olayda adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

38. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 50.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucular uğradığını iddia ettiği maddi zarara olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kararın icrası hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvuruculara net 50.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

C. 446,90 TL harcın başvurucu Derya Koparan'a, 487,60 TL harcın başvurucu Sümeyya Erdem'e AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 18.800 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 12. İdare Mahkemesi (E.2019/982, K.2019/1466) ile İstanbul 3. İdare Mahkemesine (E.2018/1215, K.2020/414) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KOÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/25884 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25884

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KOÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25884)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : Ahmet KOÇ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kapalı görüşlerin dinlenmesi ve kayda alınması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/25884 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2020/25884 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Farklı ceza infaz kurumlarında bulunan başvurucular, kapalı görüşler için ayrılan camlı bölmelerde telefonla yapılan görüşmelerin dinlenmesinin ve kayda alınmasının ilgili mevzuata aykırı olduğunu iddia ederek uygulamanın kaldırılması için İnfaz Hâkimliklerine şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimlikleri şikâyetleri reddetmiştir. Karar gerekçelerinde; kapalı görüşlerin kaydına ilişkin uygulamanın 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 7. maddesine dayandığı, bu uygulamanın kurum güvenliği için gerekli

olduğu belirtilerek idarenin tesis ettiği işlemde hukuka aykırılık görülmediği vurgulanmıştır.

4. Bir kısım İnfaz Hâkimliği kararlarının gerekçesinde anılan gerekçelerden farklı olarak 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 88. maddesinin dördüncü fıkrasına göre hükümlülerin yakınları ile yaptığı telefon görüşmelerinin idare tarafından dinleneceğinin ve elektronik aletler ile kayda alınacağının düzenlendiği ifade edilmiştir. Bazı İnfaz Hâkimlikleri ise ret kararlarının gerekçesinde 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 66. maddesinde yer alan telefon görüşmelerinin dinlenebileceği ve kaydedilebileceğine ilişkin hüküm yer almaktadır.

5. Başvuruculaların itirazları hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle ağır ceza mahkemeleri tarafından reddedilmiştir.

6. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

8. Başvurucular; kapalı ziyaretlerdeki görüşmelerin kapalı bölmelerde fiziksel temas olmadan ziyaretçiyle telefonla konuşularak yapıldığını, bu görüşmenin dinleneceğine ve kaydedileceğine dair mevzuatta bir hüküm olmadığını belirtmiştir. Başvurucular ayrıca bahse konu uygulama gereğince aileleri ile yaptıkları görüşmelerin dinlenip kaydedilmesinin hukuka ve mevzuata açıkça aykırı olduğunu belirterek haberleşme hürriyetinin, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, kapalı görüşlerin dinlenilmesi şeklindeki uygulamanın Ziyaret Yönetmeliği'nin 7. maddesinde düzenlenmesi nedeniyle kanuni bir temelinin bulunduğu ayrıca 25/6/2021 tarihli ve 7328 sayılı Kanun ile 5275 sayılı Kanun'un 83. maddesine dördüncü fıkra eklenerek görüşmelerin dinlenilmesine ve kaydedilmesine ilişkin bir düzenleme getirildiği ifade edilmiştir. Diğer yandan dinlenilen konuşmaların başvurucu aleyhine delil olarak kullanıldığına ilişkin bir iddianın da bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca anılan uygulamanın yalnızca kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan ve terör suçları veya örgüt faaliyeti kapsamındaki hükümlüler hakkında uygulandığı, kamu düzeninin ve kurum güvenliğinin sağlanması yönünde meşru bir amaç taşıdığı belirtilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunan başvurucular önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

10. Başvuru, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi daha önce kapalı görüşün dinlenmesi ve kayda alınması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiayı Eşref Köse (B. No: 2017/38098, 3/6/2020) başvurusunda incelemiştir. Anılan kararda kapalı görüşlerin teknik cihazla dinlenerek kaydedilmesinin haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturduğu (Eşref Köse, §§ 58, 59) ve mevzuat hükümlerinde kapalı görüş sırasında konuşulanların dinlenebileceği mesafede bir

görevlinin bulundurulabileceği belirtilmişse de görüşmenin bir teknik araç vasıtasıyla dinlenebileceği veya sistematik bir şekilde kaydedilebileceğine ilişkin kanun ile bir düzenleme yapılmadığı açıklanmıştır (Eşref Köse, § 71). Bununla birlikte 5275 sayılı Kanun'un 66. maddesine de değinilerek bu düzenlemenin kurumda bulunan ücretli telefonlarla kurum dışı aramanın yapılmasına yönelik iletişimi kapsadığı belirtilmiştir. Bu nedenle mahpusların ziyaret hakkı kapsamındaki kapalı görüşlerde yapılan telefon görüşmelerinin anılan maddenin düzenleme alanına girmediği açıklanarak idari bir işlem ile bu kanun hükmünün temel hak ve özgürlükler aleyhinde genişletilemeyeceği vurgulanmıştır (Eşref Köse, § 72).

13. Öte yandan Eşref Köse kararında, kanunilik ölçütünü karşılayan nitelikte bir kanunun var olduğundan bahsedilebilmesi için yasal düzenlemede olması gereken niteliklere yer verilmiştir. Kararda; bu kanunun öncelikle yeterince açık ve öngörülebilir olması, keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte kanun veya ona bağlı mevzuat ile ziyaret hakkına müdahalenin amacının ortaya konulması, dinlemenin ve kaydetmenin hangi suçlar yönünden hangi koşullarda, ne kadar süre ile uygulanacağı, kayıtların tutulma ve tutanak altına alınma şekli ile imha edilmelerine ve idarenin takdir yetkisine ilişkin düzenlemeleri içermesi gerektiği de açıklanarak belirtilen nitelikte bir kanun mevcut olmadığının tespiti ile kapalı görüşlerin dinlenmesi şeklindeki müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı vurgulanmıştır.

14. Somut başvurularda -haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahalenin gerçekleştiği tarih itibarıyla- kapalı görüşlerde yapılan konuşmaların sistematik bir şekilde teknik araçla dinlenmesi ve kaydedilmesinin koşullarını kanunilik ilkesini karşılayacak şekilde belirleyen bir hükmün mevzuatta yer almadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Eşref Köse kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından -aynı gerekçelerle- başvurucuların haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına yönelen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Başvurulara konu müdahalelerin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahaleler açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

16. Başvurucular; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği ekli listenin (Ç) sütununda belirtilen yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alındığında başvuruculara net 5.000 TL manevi tazminat ayrı ayrı ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (Ç) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara net 5.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ekli listenin (F) sütunundaki vekâlet ücretinin ekli listede gösterildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARUK ÖÇAL

B. No: 2020/27467 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27467

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FARUK ÖÇAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27467)

Karar Tarihi: 11/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024 - 32741

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Faruk ÖÇAL

Vekili : Av. Çiğdem KOÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sağlık sorunları olan hükümlünün infazın ertelenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1959 doğumlu olan başvurucu, (kapatılan) İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışma suçlamasıyla yargılanmış ve suçlu bulunarak kesinleşmiş müebbet hapis cezasının infazı amacıyla 16/7/2017 tarihinde Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna alınmıştır. Başvurucu, 2/3/2018 tarihinden bu yana hastalığı sebebiyle Metris R Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak barındırılmaktadır.

A. Başvuru Öncesi Dönem

3. Başvurucu hakkında düzenlenmiş olan raporlar şöyledir:

i. Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Haseki Eğitim Araştırma Hastanesinin 30/12/2019

tarihli raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"... Hastalıkları süreğendir. Nöroloji Parkinson polikliniğinden düzenli takip ve tedavisi gerekir. Mevcut haliyle ceza infazı hayati bakımdan kesin tehlike arz etmemekte, ancak kişisel bakımında zaman zaman başkasının yardımına ihtiyaç duymaktadır. Adli Tıp Kurumu onayına sunulmak üzere son durumunu belirten sağlık kurulu raporudur."

ii. Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulunca düzenlenen 13/1/2020 tarihli raporda hapis cezasının infazının mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil etmediği ancak ağır hastalığı nedeniyle başvurucunun ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyeceği ifade edilmiştir.

iii. Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulunun 3/3/2021 ve 7/3/2022 tarihli raporlarının sonuç kısmı birbirinin aynıdır ve aşağıdaki gibidir:

"... Kurulumuz muayenesinde orta-ağır düzeyde Parkinson hastalığı olduğu tespit edilen Niyazi oğlu 1959 doğumlu Faruk ÖÇAL'ın dosyadaki mevcut belgeleri ve kurulumuz muayene bulgularına göre halihazırda; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 16/6. maddesi kapsamında değerlendirildiği, hayatını yalnız idame ettiremeyeceği, ayrıca aynı maddede sözü geçen 'toplum güvenliği bakımından tehlike oluşturup oluşturmayacağı' değerlendirilmesinin adli tıbbi bir konu olmadığı oy birliği ile mütalaa olunur."

4. Başvurucu, rahatsızlığı nedeniyle cezasının tehir edilmesi talebiyle Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) başvurmuştur. Başsavcılık, kolluktan başvurucunun sağlık sorunları nedeniyle cezasının infazının ertelenmesinin toplum güvenliği bakımından ağır ve somut tehlike oluşturup oluşturmayacağının araştırılmasını istemiştir. Başvurucu hakkında düzenlenen ve Başsavcılığa 23/1/2020 tarihli yazı ekinde gönderilen Araştırma Tutanağı'nda başvurucunun serbest kalması hâlinde Türkiye Komünist Emek Partisi terör örgütü içinde faaliyetlerine devam edebileceği ifade edilmiştir.

5. Başvurucunun infazının ertelenmesi talebi 28/1/2020 tarihli Başsavcılık kararıyla reddedilmiştir. Kararda adli tıp raporuna da yer verilerek kolluk tutanağına atıfla anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışma suçundan mahkûm olan başvurucunun cezasının infazının ertelenmesinin toplum güvenliği için tehlike oluşturabileceği ifade edilmiştir. Söz konusu karara karşı başvurucunun itiraz ettiği ileri sürülmediği gibi Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler arasında da bu karara itiraz edildiğine ilişkin bir bilgi ya da belgeye rastlanmamıştır.

6. Başvurucu 7/9/2020 tarihinde tedbir talebiyle bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Anayasa Mahkemesi 11/9/2020 tarihinde, başvurucunun tahliye edilmesi yönündeki tedbir talebini başvurucunun sağlık hizmetlerine erişim imkânına sahip olduğunu ve ceza infaz kurumunda tutulması nedeniyle yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlikenin ortaya çıktığına dair bilgi ya da bulgu olmadığını değerlendirerek reddetmiştir.

8. Ceza İnfaz Kurumu 25/2/2021 tarihinde hastalık sebebiyle cezanın infazının ertelenmesi işlemleri kapsamında başvurucu hakkında rapor düzenlenmesi için Adli Tıp Kurumundan rapor talep etmiştir.

9. Başvurucunun oğlu 22/10/2021 tarihinde Başsavcılığa sunduğu dilekçe ilebaşvurucunun hastalığı nedeniyle yeniden cezanın infazının ertelenmesi talebinde bulunmuştur.

Başsavcılık tarafından kolluğa yazılan müzekkere cevabında başvurucunun hüküm giydiği terör örgütü eylemlerine ilişkin bilgiler verilmiş ve tahliye edilmesi durumunda örgüt faaliyetlerine devam edebileceği ya da yurt dışına kaçabileceği ifade edilmiştir.

10. Başvurucunun infazın ertelenmesi talebi 10/12/2021 tarihli Başsavcılık kararı ile yine reddedilmiştir. Kararda, başvurucunun tahliye edilmesinin toplum güvenliği yönünden ağır ve somut tehlike oluşturacağı ifade edilmiştir. Söz konusu karara karşı yapılan itiraz önce Bakırköy 6. İnfaz Hâkimliği, sonra da Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

11. Başvurucu, Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 20/1/2022 tarihli kararını 21/1/2022 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 21/2/2022 tarihinde tedbir talebiyle bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Başvuru Sonrası Dönem

12. Anayasa Mahkemesi tarafından tedbir talebinin değerlendirilmesi için Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmıştır. Yazıya verilen cevapta şu bilgilere yer verilmiştir:

"i. Başvurucunun barındırılmakta olduğu Metris R(Rehabilitasyon) Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 24 saat esasına göre hekim, sağlık memuru ve hasta bakıcı bulunmakta olduğu ve hastaların sürekli olarak muayenelerinin yapılarak verilen tedavilerin uygulandığı

ii. Başvurucunun 3 kişi mevcutlu odayı bir diğer mahpus ile paylaştığı, hasta odalarında acil durumlar için hasta hükümlü ve tutukluların kullanabileceği şekilde dizayn edilmiş hasta butonları bulunduğu

iii. Hastaların şikayetleri olmasa bile haftanın salı ve perşembe günleri doktor ve diğer idareciler tarafından düzenli olarak yapılan vizitler ile son durumlarının muayene sonrası değerlendirildiği

iv. Hastaların ihtiyaç duyduğu takdirde banyo, tuvalet, tırnak kesimi, traş gibi kişisel temizlik ihtiyaçlarının hasta bakım personelleri tarafından sağlandığı ve yemek dağıtımlarından sonra hastanın yanına kurum hasta bakım personellerinin gelerek yeme içmesine yardımcı oldukları"

13. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumuna giriş tarihi olan 2/3/2018 tarihini müteakip muayenesinde parkinson hastası olduğunun tespiti sonrasında tedavisi için düzenli olarak hastaneye sevkinin sağlandığı, parkinson rahatsızlığı dolayısıyla yirmi kez çeşitli hastanelerin nöroloji polikliniklerine, kalp damar rahatsızlığı nedeniyle de on beş kez çeşitli hastanelerin kardiyoloji polikliniklerine sevkinin sağlanarak rahatsızlıklarının takibinin ve tedavisinin yapıldığı görülmüştür.

14. Anayasa Mahkemesi 7/3/2022 tarihinde, başvurucunun tahliye edilmesi yönündeki tedbir talebini başvurucunun hâlihazırda hastalık nedeniyle Metris R Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Rehabilitasyon Merkezi) tutulduğu, hasta tutuklu ve hükümlülerin tüm kişisel ihtiyaçlarının Kurumdaki yirmi hasta bakım personeli tarafından yedi gün yirmi dört saat karşılandığı, başvurucunun sağlık hizmetlerine erişim imkânına sahip olduğu, ceza infaz kurumunda tutulması nedeniyle yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlikenin ortaya çıktığına dair bilgi ya da bulgunun olmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle reddetmiştir.

15. Başvurucu hakkında Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesince düzenlenen

15/3/2023 tarihli sağlık kurulu raporunun ilgili kısmı ise şöyledir:

"... Akli melekeleri yerindedir, bunama hali yoktur, Koroner kalp hastalığı ve kalp kapak yetersizliği nedeniyle kardiyoloji poliklinik takibi gerekir, ellerinde tremor (titreme) vardır, bir kişi destekle ayağa kalkabilir adım atabilir günlük yaşam aktivitelerinde kısmi bağımlıdır, mart ayı başında parkinson nedeniyle İstanbul Ü.T.F Hastanesinde beynine pil takılma işlemi uygulanan hastanın durumunda olumlu yönde değişiklik öngörüldüğünden ceza infaz ertelemesi açısından 6 (altı) ay sonra yeniden değerlendirilmesi, takip edildiği merkezde nörolojik poliklinik takibi gerekir."

16. Aralarında kişi ve konu yönünden irtibat bulunması nedeniyle 2022/20423 numaralı başvuru dosyasının 2020/27467 numaralı başvuru dosyasıyla birleştirilmesine, incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucu; parkinson hastalığına yakalandığını, hakkında başkasının yardımı olmadan hayatını idame ettiremeyeceği yönünde verilen bir rapor olmasına karşın ceza infaz kurumunda tutulmasının ayrımcılık yasağını ve yaşam hakkını ihlal eder nitelikte olduğunu ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle konuya ilişkin insan hakları yargısı alanında verilmiş kararlar ve olay silsilesi aktarılmış; başvurucunun sağlık durumuna uygun R tipi ceza infaz kurumunda kaldığı ve sağlık hizmetlerine erişimi konusunda herhangi bir sınırlama olmadığı, ceza infaz kurumundaki tutulma şartları ve sağlık hizmetleri dikkate alındığında başvurucunun sağlık durumunun ceza infaz kurumunda tutulması sebebi ile kötüye gittiğine dair bilgi ve belge bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

18. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarının fiziki ve tıbbi imkânlarının sağlık durumuna uygun olmamasına dayalı şikâyetleri kötü muamele yasağı kapsamında incelemektedir (Mete Dursun, B. No: 2012/1195, 18/11/2015; Serdar Öztürk, B. No: 2013/7532, 4/2/2016; Sabri Kaya, B. No: 2014/8482, 29/6/2016; Ergin Aktaş, B. No: 2014/14810, 21/9/2016; Hayati Kaytan, B. No: 2014/19527, 16/11/2016; İmam Çelikdemir, B. No: 2014/20289, 5/12/2017). Bu bağlamda başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesi tarafından ceza infaz kurumunda tutulan mahpusların sağlıkla ilgili şikâyetlerini niteliğine göre üç başlık altında incelenmektedir: a) Sağlık durumunun ceza infaz kurumunda tutulmasına kesin olarak uygun olmamasına rağmen kişinin tutukluluğunun/hükümlülüğünün devam ettirildiğine ilişkin iddia, b) Sağlanan tıbbi bakımların yetersiz olduğuna ilişkin iddia, c) Ceza infaz kurumlarındaki tutma koşullarının kişinin sağlık durumuna uygun olmadığına ilişkin iddia (Sibel Çapraz, B. No: 2017/19418, 12/1/2021, §§124-137; Yusuf Özmen, B. No: 2019/13637, 30/6/2021, §§ 108-119). Başvurucunun sadece (a) ve (b)'ye yönelik şikâyette bulunduğu görüldüğünden değerlendirme de bu kapsamda gerçekleştirilmiştir.

21. Anayasa’nın 17. maddesi ceza infaz kurumundaki bir hükümlü veya tutuklunun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli

bir duruma sokmaması gerekir. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence altına alınması ve gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların sağlanması için gereklidir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 39). Bu çerçevede hasta bir kişinin uygun olmayan fiziki ve tıbbi koşullarda tutulması da Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muamele olarak kabul edilebilir (Murat Karabulut, B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 65).

22. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hasta olmaları durumunda devletin kontrolü altında tuttuğu bu kişilere gerekli tıbbi yardımı sağlama yükümlülüğü vardır. Bu yükümlülüğün hiç veya gerektiği gibi yerine getirilmemesi sonucunda kişinin yaşamı veya vücut bütünlüğü bakımından tehlike arz eden acil bir duruma, ağır veya uzun süreli bir acı çekmesine sebebiyet verilmesi, belirtilen sonuçlar ortaya çıkmamakla birlikte kişinin tıbbi yardımdan mahrum kalmış olması nedeniyle yaşadığı stres, huzursuzluk veya aşağılanma hissinin -olayın kendine has koşulları çerçevesinde- insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşacak ciddiyette olması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiği kabul edilebilir. Bu kapsamdaki değerlendirmede kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına bağlı dezavantajlı konumunun da dikkate alınması gerekir (Hayati Kaytan, § 44). Yaşamını tek başına idame ettiremeyen veya mevcut hastalığı nedeniyle yalnız kalması yaşamı yönünden risk oluşturan kişinin durumunun tutulduğu koşullarla uyumsuz hâle gelmiş olması da o kişinin mutlak surette salıverilmesini gerektirmez. Bununla birlikte kişinin özel durumu ile tutma koşulları arasındaki uyumsuzluğun ortaya çıkardığı maddi ve manevi (fiziksel ve psikolojik) sonuçların insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşmaması için birtakım tedbirler alınması gerekir (Hayati Kaytan, § 45).

23. Başvurucu, ceza infaz kurumuna girişinde sağlık kontrolünden geçirilmiş ve başvurucunun dejenaritif parkinson hastası olduğu tespit edilmiştir. Başvurucu bu tespit ve değerlendirmenin ardından Metris R Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiş ve bu Kurum nezdinde birçok kez sağlık kurumuna sevk edilerek kendisine tedavi imkânı sağlanmıştır. Başvurucunun farklı tarihlerdeki talepleri üzerine infazın ertelenmesi koşulları bağlamında Adli Tıp Kurumu tarafından yapılan üç ayrı raporda başvurucunun hayatını yalnız idame ettiremeyeceği sonucuna ulaşılmıştır (bkz § 3). Diğer taraftan başvurucu hakkında düzenlenen bir başka raporda (bkz. § 15) başvurucunun akli melekelerinin yerinde olduğu ve bunama hâlinin olmadığı, parkinson hastalığı nedeniyle İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesinde beynine pil takılma işlemi uygulanan hastanın durumunda olumlu yönde değişiklik öngörüldüğünden ceza infaz ertelemesi açısından altı ay sonra yeniden değerlendirilmesi gerektiği tespitlerine yer verilmiştir.

24. Bununla beraber başvurucunun kaldığı ceza infaz kurumunda sağlık kontrollerini yapmaya muktedir sağlık personeli olduğu, başvurucunun gerek nakil vasıtasıyla gerekse Kurum içi imkânlarla sağlık hizmetine erişiminin sağlandığı, üç kişilik odada ikinci hasta olarak barındırıldığı, muayene ve kontrollerinin sürekli yapıldığı, öz bakıma ihtiyacı olan mahpuslar için hasta bakım personelinin olduğu anlaşılmıştır. (bkz. § 12).

25. Sürece bir bütün olarak bakıldığında başvurucunun hayatını yalnız idame ettirme konusunda zorlanacağı açık olmakla birlikte bu durumun hayati bir tehlike arz etmediği tıbbi yönden tespit edilmiştir (bkz. § 3). Ayrıca başvurucu, sağlık koşulları yönünden uygun bir ceza infaz kurumuna -durumunun tespit edilmesini müteakip- hemen nakledilmiş; bu ceza infaz kurumunda -gerektiğinde yatılı olarak farklı sağlık kurumlarında- sağlık hizmeti

almıştır (bkz. § 13). Başvurucunun tedavi veya kontrollerinin ihmal edilmesi nedeniyle sağlık durumunun kötüleştiği yönünde bir belirlemenin söz konusu olmaması anılan tespiti de destekler niteliktedir.

26. Somut süreçte alınan sağlık raporlarının genel olarak aynı doğrultuda ve başvurucunun mevcut hâliyle cezasının infazının hayati bakımdan kesin tehlike arz etmediği ancak hayatını yalnız idame ettiremeyeceği yönündedir. Hatta Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesinden alınan son raporda başvurucunun bir kişinin desteğiyle ayağa kalkabileceği, adım atabileceği ve günlük yaşam aktivitelerini kısmi bağımlı olarak yapabileceği tespiti yer almakla beraber başvurucunun hayatını tek başına idame ettiremeyeceği yönünde bir tespit yoktur. Ceza infaz kurumunda bulunan kişilerin sağlık nedenleriyle yaptıkları başvurularda dikkate alınan hususlar gözönünde bulunulduğunda başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulma koşulları, sağlık hizmetine erişimi ve bunların sağlık durumuna etkisi açısından somut süreçte kötü muamele yasağı bağlamında ihlal oluşabilecek bir durumun varlığından söz etmek mümkün görünmemektedir.

27. Ayrıca bir mahpusun yaşamını tek başına idame ettirememesi veya hastalığı nedeniyle yalnız kalmasının günlük yaşam pratiği açısından güçlük oluşturması mutlak surette ceza infaz kurumundan çıkarılmasını gerektirmez. Bununla birlikte kişinin özel durumunun ortaya çıkardığı maddi ve manevi (fiziksel ve psikolojik) sonuçların insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele düzeyine ulaşmaması için birtakım tedbirlerin alınması gerekir (Fatih Hilmioğlu, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 66). Bu bağlamda sağlık ve öz bakım hizmetlerinin sunumu için yeterli personelin bulunduğu R tipi ceza infaz kurumunda kalan ve gerektiğinde sağlık kurumlarına sevki yapılarak tedavisi düzenlenen başvurucu için gereken tedbirlerin alınmadığından söz edilemeyecektir. Ayrıca başvuru dosyasında başvurucunun özgürlükten yoksun bırakılması nedeniyle doğal olarak ortaya çıkan ızdırap ve acının ötesinde bir ızdırap ve acıya maruz kaldığına ilişkin hiçbir unsur bulunmadığı da anlaşılmıştır.

28. Kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması için hiçbir genel zorunluluğun bulunmadığı, hasta bir kişinin ceza infaz kurumunda tutulmasının ancak ceza infaz kurumu koşulları veya uygulanan tedbirlerin kişiyi olağanın üzerinde sıkıntıya sokacak nitelikte olması hâlinde kötü muamele olarak nitelendirilebileceği ve bu kapsamda somut bir delil olmadığı dikkate alındığında başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasının tek başına kötü muamele olarak nitelendirilemeyeceği değerlendirilmiştir.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKERİM YENİL

B. No: 2020/30778 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30778

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKERİM YENİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/30778)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Abdulkerim YENİL

Vekili : Av. Levent BAYDAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, konutun yakınında yer alan düğün salonunun yol açtığı gürültü nedeniyle özel hayata saygı hakkının; yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, ikametinin karşısında yer alan düğün salonunun işletilmesi için Aksaray Belediyesi Başkanlığı (Belediye) tarafından verilen ruhsatın iptali amacıyla Aksaray İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 16/3/2012 tarihinde dava konusu ruhsatın iptaline karar vermiştir. Anılan kararın temyizi üzerine Danıştay Onyedinci Dairesince 22/3/2016 tarihinde, davanın ilgili üçüncü kişilere ihbar edilmemesi nedeniyle bozma kararı verilmiştir. Mahkeme, bozma kararında belirtilen eksikliği gidererek 25/11/2016 tarihinde yeniden dava konusu ruhsatın iptaline karar vermiştir. Danıştay Onuncu Dairesince 16/6/2020 tarihinde Mahkeme kararı onanmıştır.

3. Nihai hüküm 9/9/2020 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edildikten sonra 23/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Başvurucu; sakin ve huzurlu bir çevrede yaşamak için seçtiği konutun tam karşısına yapılan düğün salonunun gürültü kirliliğine neden olduğunu, yargılama sürecinin gereğinden fazla uzun olmasının da zararın artmasına yol açtığını, bu nedenlerle sağlıklı çevrede yaşama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

5. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

6. Çevresel meselelerin Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında değerlendirilebilmesi için belirli koşullar gerçekleşmiş olmalıdır. Bu bağlamda söz konusu çevresel rahatsızlığın başvurucunun özel ve aile hayatı ya da konuta saygı hakkı üzerinde doğrudan bir etkide bulunması, bu kapsamda çevresel rahatsızlığın ciddi bir boyuta ulaşmış olması şartı aranmaktadır. Ancak belirtilen bağlamda aranan asgari ağırlık eşiğinin değerlendirilmesi somut bir zararın gerçekleşip gerçekleşmediğine göre değil söz konusu alana ilişkin incelenebilir bir sorun doğurup doğurmadığı tespit edilerek yapılmaktadır. Bu değerlendirme ise her somut olayda çevresel etkinin yoğunluğu, süresi, beden ve ruh bütünlüğü ile çevrenin genel bağlamı gibi kriterler çerçevesinde ayrıca değerlendirme yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Yapılan değerlendirmelerde, başvurucunun iddiaya konu çevresel kirlilik kaynağına yakınlığı şüphesiz en önemli unsurdur (Benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Kurt [GK], B. No: 2013/2552, 25/2/2016, § 58; Fevzi Kayacan (2), B. No: 2013/2513, 21/4/2016, § 53; Binali Özkaradeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/4686, 1/2/2018, § 48).

7. Bu çerçevede somut olayda başvurucunun konutunun karşısında yer alan düğün salonunun yol açtığı iddia edilen gürültünün başvurucunun özel ve aile hayatını doğrudan ve yakından etkilediği açıktır. Neticede somut olayın koşullarının başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesine uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle başvurucunun gürültü kirliliğine maruz bırakıldığı yönündeki iddiaları özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

9. Somut olayda başvurucu uzun süre gürültüye maruz kalması nedeniyle sağlıklı çevrede yaşama hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir. Başvurucunun davanın kabulünden sonra, gürültüye katlanmak zorunda kaldığı dönemde maddi ve manevi zararlarının giderilmesi amacıyla herhangi bir idari veya yargısal başvuru yolunu tükettiğine dair bilgi veya belge sunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasını öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmediği, olağan kanun yollarının tüketilmesi konusunda gerekli özeni göstermeyerek bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

10. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları

yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, yargılamanın çok uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. Bakanlık görüşünde; başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

13. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süre şikâyetlerinin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024). Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAMIRA NAIMI

B. No: 2020/36382 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36382

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAMIRA NAIMI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36382)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Samira NAIMI

Vekili : Av. Gülcan SEZER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının, geri gönderme merkezindeki tutulma koşulları nedeniyle kötü muamele yasağının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Bölüm, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 73. maddesi uyarınca başvurucu hakkındaki sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar vermiştir.

3. Afganistan vatandaşı olan 1995 doğumlu kadın başvurucu hakkında Kocaeli Valiliği 19/3/2020 tarihinde -adli işlem yapılması nedeniyle- 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sınır dışı etme ve bu maksatla idari gözetim altına alma kararları vermiştir. Sınır dışı etme kararında 6458 sayılı Kanun'un 4. maddesi ve 55. maddesinin bir numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca menşe ülkeye sınır dışı edilmesinde sakınca olduğu tespitine yer verilmiştir. Söz konusu karara göre başvurucu, güvenli bir üçüncü ülkeye gönderilecek

ya da ancak gönüllü olması hâlinde menşe ülkesine çıkışı sağlanacaktır. Sınır dışı etme kararında güvenli üçüncü ülkeye dair bir bilgi yer almamıştır.

4. Başvurucu, sınır dışı etme kararına karşı Manisa 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde özetle sınır dışı etme kararının hukuka aykırı olduğunu, ailesiyle birlikte Taliban'dan kaçtıklarını, Türkiye'ye geldiklerinde uluslararası koruma başvurusunda bulunduklarını, ülkesine geri gönderilmesi durumunda can güvenliğinin tehlikeye gireceğini iddia etmiştir. İdare Mahkemesi 18/9/2020 tarihinde davayı kesin olarak reddetmiş, ülkesine gönderilmesi hâlinde başvurucunun ölüm tehlikesine maruz kalacağına ilişkin dosyada delil bulunmadığını değerlendirmiştir. Ayrıca gerekçeli kararda başvurucunun zaten güvenli üçüncü bir ülkeye veya gönüllü olması hâlinde menşe ülkesine sınır dışı edileceğini, diğer taraftan hangi ülkeye sınır dışı edileceği hususunun da söz konusu davanın konusunu oluşturmadığı belirtilmiştir.

5. 26/10/2020 tarihinde nihai kararı öğrenen başvurucu 24/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun idari gözetim kararı İzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 14/4/2020 tarihli kararı ile kaldırılmış ve başvurucu, aynı gün serbest bırakılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (yabancıların adli yardım talebinin değerlendirilmesinde esas alınan ölçütler için bkz. Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

A. Sınır Dışı Etme Kararı Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; ülkesinde can güvenliği bulunmadığından önce İran'a, orada da bazı sorunlar yaşamaları nedeniyle 2017 yılında ailesiyle birlikte Türkiye'ye geldiklerini ve uluslararası koruma başvurusunda bulunduklarını, haksız yere hakkında sınır dışı etme kararı alındığını, hangi ülkeye sınır dışı edileceğinin belirsiz olduğunu, menşe ülkesine veya İran'a geri gönderilmesi durumunda yaşamının tehlikeye gireceğini, kötü muameleye maruz kalacağını, iddialarının yeterince araştırılmadan davasının reddedildiğini, sınır dışı etme kararına karşı etkili bir başvuru yolu olmadığını iddia etmiştir. Başvurucu, yaşam ve etkili başvuru hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

8. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı, (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belge sunmalı, bu iddialar belli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır (A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 62, 63). Anayasa Mahkemesinin öncelikli rolü idari ve yargısal makamlar tarafından anılan yasak kapsamındaki usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını denetlemekten ibarettir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda ise geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riskinin olup olmadığı ayrıca değerlendirilir (A.A. ve A.A., § 71).

11. Yabancının nereye sınır dışı edileceğinin sınır dışı etme kararında yer almaması hâlinde sınır dışı edileceği ülkede yabancının ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalıp kalmayacağının veya yabancının dolaylı olarak menşe ülkesine sınır dışı edilip edilmeyeceğinin yargı mercilerince değerlendirilemeyeceği açıktır (Hooman Hosseinpour [GK], B. No: 2021/47168, 29/9/2022, § 67).

12. Başvurucunun menşe ülkesine geri gönderilmesi Göç İdaresi tarafından sakıncalı bulunmuştur (bkz. § 3). Bununla birlikte güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesine karar verilen başvurucunun nereye gönderileceği ne sınır dışı etme işlemi sırasında ne de sonrasında tespit edilmiştir. Başvurucunun açtığı iptal davasında İdare Mahkemesinin bu belirsizliği bir sorun olarak görüp başvurucunun kötü muamele riskine maruz kalmasını önleyecek bir yargılama yapması gerekirken davanın reddine karar vermesi usul yükümlülüğüne uygun düşmemiştir. Sonuç olarak maruz kalacağı riskin güncelliğini yitirdiği tespit edilemeyen başvurucunun açtığı iptal davasında İdare Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende bir inceleme yaptığından söz edilemez.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu sınır dışı edildiği takdirde aile bütünlüğünün bozulacağını iddia etmiştir.

15. Sınır dışı etme işlemi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varılması nedeniyle aile hayatına saygı hakkı yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

C. İdari Gözetim Altında Tutulma Nedeniyle Kötü Muamele Yasağı ile Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tutulma koşullarının yetersizliği nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Diğer taraftan başvurucu, tutulduğu geri gönderme merkezinde cinsel saldırıya uğradığını, buna ilişkin soruşturma başlatıldığını belirtmiş ise de soruşturmaya ilişkin açık bir şikâyeti bulunmadığından bu konuda ayrı bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

17. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

18. Başvurucu, bireysel başvuru yapılmasından önce tutulmakta olduğu geri gönderme merkezinden salıverilmiştir. Buna rağmen başvurucu, kötü koşullarda ve hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulduğunun tespiti ve idari gözetim altında tutulmasından doğan zararlarının tazmini için bireysel başvuru yapmadan önce tazminat davası açmamıştır (bu gereklilik yönünden benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 45-58; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37). Bu bakımdan başvurucu; bireysel başvuruya konu ettiği şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletme, sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu

makamlara sunma, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etme hususunda gerekli özeni göstermemiştir.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. İdari gözetim altında tutulma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

3. Sınır dışı etme kararı nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Manisa 1. İdare Mahkemesine (E.2020/284, K.2020/523) GÖNDERİLMESİNE,

E. Sınır dışı etme kararıyla ilgili yargılama sonuçlanıncaya kadar başvurucunun SINIR DIŞI EDİLMEMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜLKÜ KARTAL

B. No: 2020/39609 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39609

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜLKÜ KARTAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39609)

Karar Tarihi: 11/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024 - 32741

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Ülkü KARTAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, savunma için süre talebinin reddedilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Amasya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık)başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Başsavcılık 2/7/2019 tarihli iddianame ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması talebiyle kamu davası açmıştır.

3. Başsavcılığın iddianamesinin Amasya 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) kabulü ile başvurucu hakkında yargılamaya başlanmıştır. Mahkemece 21/7/2019 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 15/10/2019 tarihinde yapılmasına, başvurucunun duruşma günü hazır edilmesine, tanıklar H.Y. ve Z.Y.nin istinabe yoluyla dinlenilmesine, Bank Asyaya müzekkere yazılarak para yatırma işlemlerinin olup olmadığının araştırılmasına karar verilmiştir.

4. 15/10/2019 tarihli birinci celsede tanık H.Y.nin bilgi ve görgüsünün tespiti için yazılan

talimata bilaikmal cevap verilmiştir. Tanık Z.Y.nin bilgi ve görgüsünün tespiti için yazılan talimata ve Bank Asyaya yazılan müzekkereye ikmalen cevap verilmiştir. Tanık Z.Y.nin beyanı ve Bank Asyaya yazılan müzekkere cevabı duruşmada okunmuştur. Mahkeme, başvurucu müdafiinin araştırma taleplerini reddetmiş; tanık H.Y.nin dinlenilmesinden vazgeçmiştir. Yine aynı celsede iddia makamı esas hakkında mütalaa sunmuştur. Başvurucu müdafii, esas hakkındaki mütalaaya karşı beyanda bulunmak için süre istediğini beyan etmiştir. Mahkeme, başvurucu müdafiinin esas hakkındaki mütalaaya karşı süre talebini şu gerekçelerle reddetmiştir:

"Sanık müdafiinin başından beri dosyayı takip ettiği, çok sayıda tutukluluğa itiraz dilekçesi yazdığı, sanığın üzerine atılı iddialar ile ilgili savunmalar yaptığı, dosyaya yeni gelen bir evrakın bulunmadığı, mütalaadan da aynı şekilde iddianame dışında ekstra bir verinin bulunmadığı göz önünde bulundurularak sanık müdafiinin süre talebinin reddine..."

5. Mahkeme, duruşmaya devamla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

6. Başvurucunun istinaf talebi, Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 2/12/2019 tarihli kararı ile esastan reddedilmiştir.

7. Başvurucu 17/12/2019 tarihli temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra mahkûmiyetine esas alınan delilleri kendisine iletilmediğinden delilleri inceleyemediğini, esasa yönelik savunma yapabilmek için makul süre talebinde bulunmasına rağmen Mahkemece talebinin reddedildiğini, böylece savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek temyiz talebinde bulunmuştur. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 13/10/2020 kararı ile hüküm onanmıştır.

8. Başvurucu, nihai hükmü 7/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 9/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, hakkaniyete uygun yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; iddia makamının mütalaasını vermesinden sonra savunmasını hazırlamak için talep ettiği makul sürenin Mahkemece verilmemesi neticesinde hazırlıksız olarak savunma yapmak zorunda kaldığını, böylece savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun Başsavcılığın esas hakkındaki mütalaasına karşı ayrıntılı açıklamalarda bulunduğu, suçlamaları kabul etmeyerek beraatini talep ettiği, başvurucu müdafiinin de Başsavcılığın esas hakkındaki mütalaasına karşı müvekkilinin üzerine atılı suçlamayı kabul etmediği, ayrıca esasa ilişkin beyanda bulunmak üzere süre talep ettiği ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

13. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı yönünden incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkına ilişkin ilkeleri Ufuk Rifat Çobanoğlu (B. No: 2014/6971, 1/2/2017) kararında belirlemiştir. Buna göre suç isnadı altındaki kişiye savunma için yeterli zamanın yargılamayı adil olmaktan çıkarmayacak şekilde tanınması yargılamanın makul bir sürede sonuçlandırılmasını olumsuz etkilememelidir. Diğer bir ifadeyle yargılama, savunma için gerekli zamana sahip olma hakkını zedeleyecek şekilde aceleye getirilmemeli; anılan hakkın gerçek anlamda kullanılmasını mümkün kılacak bir süratle sonuçlandırılmalıdır. Bunların yanında yargılama sürecindeki esaslı işlemlere karşı süre verilmemesi, başvurucunun savunmasını hazırlayıp mahkeme önünde dile getirebilmesi ve böylece yargılamaların sonucunu etkileyebilmesi noktasında iddia makamına nazaran dezavantajlı bir duruma düşmesine sebebiyet verebilir. Yargılama sürecinde ortaya çıkan ve mahkemenin kararını esaslı şekilde değiştirebilecek nitelikteki yeni durumlarda suç isnadı altındaki kişiye gerekli zaman ve kolaylıkların sağlanması gerekir (Ufuk Rifat Çobanoğlu, §§ 35-49, Bilal Güney, B. No: 2019/24514, 21/9/2022, § 21).

16. Somut olayda başvurucunun savunma için süre talebi Mahkeme "sanık müdafiinin başından beri dosyayı takip ettiği, çok sayıda tutukluluğa itiraz dilekçesi yazdığı, sanığın üzerine atılı iddialar ile ilgili savunmalar yaptığı, dosyaya yeni gelen bir evrakın bulunmadığı, mütalaadan da aynı şekilde iddianame dışında ekstra bir verinin bulunmadığı" gerekçesiyle reddedilmiştir. Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu olarak yargılanan başvurucunun Bylock Tespit Değerlendirme Tutanağı'na erişemediği, 15/10/2019 tarihli birinci celsede tarafına okunan belgelere (bkz. § 4) ilişkin beyanı gözönüne alındığında savunmasını planlayıp yapabilme imkânından yararlandırılmadığı anlaşılmıştır. Diğer taraftan iddianamenin düzenlendiği 2/7/2019 tarihinden başvurucu müdafiinin savunma yapmak için süre talebinde bulunduğu 15/10/2019 tarihine kadar geçen süre 3 ay 13 gündür. Dolayısıyla söz konusu talebin makul sürede yargılanma hakkı açısından yargılamayı uzatacağı söylenemez. Yargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde -somut olayın özel koşullarında- başvurucunun savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

18. Başvurucu, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun bu iddiasının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için gerekenlerin yapılmasını talep etmiştir.

20. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının

gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddiasının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Amasya 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/343, K.2019/211) GÖNDERİLMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

S.B. (2)

B. No: 2021/9892 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/9892

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

S.B. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/9892)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : S.B.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, müşterek çocuklarla anne arasında kişisel ilişki kurulması nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun D.İ. ile yaptığı evlilikten 2005 yılında bir kız ve 2006 yılında bir erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Tarafların karşılıklı açmış olduğu boşanma davalarında D.İ.'nin güven sarsıcı davranışlar sergilediği, çocuklarına karşı uygunsuz cinsel davranışlarda bulunduğu, başvurucunun da eşine karşı fiziksel şiddet uyguladığı, evin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamayarak birlik görevlerini ihmal ettiği kanaatine ulaşılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda boşanma davalarının kabulüyle tarafların boşanmalarına, müşterek çocukların velayetlerinin babaya verilmesine, velayeti babaya verilen çocuklar ile anne arasında yatılı olmaksızın kişisel ilişki kurulmasına, çocuklar lehine iştirak nafakası ile başvurucu lehine maddi ve manevi tazminata karar verilmiştir.

3. Başvurucu boşanma ve velayet hükümleri haricindeki müşterek çocuklarla anne arasında

kişisel ilişki kurulması ile tazminat ve nafaka miktarlarının az olması nedenleriyle istinaf talebinde bulunmuştur. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi 1/7/2020 tarihinde dosya kapsamı ve delil durumuyla verilen kararda usul ve esas yönünden kanuna aykırı bir durum bulunmadığı gerekçesiyle tarafların istinaf başvurularının esastan reddine karar vermiştir.

4. Başvurucunun temyiz talebi üzerine yapılan inceleme sonucunda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 17/12/2020 tarihinde temyiz talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 13/1/2021 tarihinde öğrendiğini belirterek 8/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Ayrıca başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

6. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

8. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

9. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma vb.) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

10. Bununla birlikte vekil ile işlemlerini takip ettiren başvurucular da UYAP üzerinden elektronik ortamda, haklarında sürdürülen yargılamalara ilişkin nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği andan itibaren kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânına sahiptir. Dolayısıyla başvurucular UYAP üzerinden yapacakları incelemede nihai kararın gerekçesini vekillerinden önce öğrenebilmektedir. Buna göre söz konusu durumda da dosyadan suret alınması hâlinde olduğu gibi başvuruculara gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilmelidir. Zira başvurucular nihai karardan vekillerine nazaran daha erken bir tarihte haberdar olmuştur. Buna bağlı olarak nihai kararın öğrenilmesi nedeniyle bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlar. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yoluna özgü olarak başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27;

Hüseyin Aşkan, § 30; Ümran Özkan [GK], B. No: 2019/13338, 8/3/2023).

11. Somut olayda yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu vekili tarafından 25/12/2020 tarihinde okunduğu tespit edilmiştir. Başvurucunun kendisinin de 28/12/2020 tarihinde UYAP sisteminden nihai kararı okumak suretiyle öğrendiği sabittir. Her ne kadar başvuru formunda nihai kararın 13/1/2021 tarihinde öğrenildiği bildirilmiş ise de; başvurucu vekilinin UYAP üzerinden 25/12/2020 tarihinde başvuruya konu karara erişim sağladığı ve kararın bu şekilde öğrenildiği görülmüştür. Bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin ilk öğrenme tarihi olan 25/12/2020 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir.

12. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan ilk olarak 25/12/2020 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 8/2/2021 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET DEMEZ

B. No: 2021/10837 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/10837

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET DEMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/10837)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucu : Mehmet DEMEZ

Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltında fiziksel şiddete maruz kalınması ve olay hakkında etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, cinsel istismar suçunu işlediği iddiasıyla hakkında yürütülen bir ceza soruşturması kapsamında 30/7/2019 tarihinde yakalanarak gözaltına alınmış; 31/7/2019 tarihinde sulh ceza hâkimliğince verilen tutuklama kararı nedeniyle ceza infaz kurumuna sevk edilmiştir.

3. Başvurucu hakkında Osmaniye Devlet Hastanesince (Hastane) düzenlenen 30/7/2019 tarihli adli muayene raporunda darp cebir izine rastlanmadığı belirtilmiştir. Hastanenin 31/7/2019 tarihli kati raporunda ise çenede eritem, sol göz altında ağrı şişlik, sol alt kaburgada ağrı bulunduğu, ekimoz ve hematon olmadığı, basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği, hayati tehlike bulunmadığı tespit edilmiştir.

4. Kolluk görevlileri tarafından 30/7/2019 tarihinde düzenlenen Yakalama ve Üst Arama

Tutanağı'nda özetle, başvurucu hakkında yürütülen soruşturma kapsamında evinin bulunduğu adrese gidildiğinde ailesiyle görüşüldüğü, bildirilen telefon numarasından arandığında başvurucunun bulunduğu yeri tarif ettiği, adrese gidilerek başvurucuya konu hakkında bilgi verildiği ve yakalama işlemi yapıldığı, başvurucunun adli rapor alınarak Asayiş Şube Müdürlüğüne getirildiği belirtilmiştir.

5. Başvurucu hakkında cinsel istismar suçundan yürütülen soruşturma kapsamında kolluk tarafından Polis Merkezi Amirliğinde alınan 30/7/2019 tarihli ifadesinde Asayiş Şube Müdürlüğünde görse tanıyabileceği bir polis müdürünün şiddetine maruz kaldığını belirtmiştir ve doktora sevkinin yapılmasını istemiştir.

6. Başvurucu 14/10/2019 tarihinde, gözaltında maruz kaldığı sözlü ve fiziksel şiddet nedeniyle Osmaniye Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur.

7. Başvurucunun suç duyurusu üzerine Başsavcılık konuyla ilgili bir ceza soruşturması başlatıp kolluktan gerekli tahkikatın yapılmasını istemiştir. Yapılan tahkikata göre kimliği tespit edilen şüpheli İ.B.nin istinabe yoluyla Samsun Cumhuriyet Başsavcılığınca 18/8/2020 tarihinde ifadesi alınmıştır. Şüpheli ifadesinde özetle, bir cinsel istismar vakasında tarafların akraba oluşu ve mağdurun yaşı küçük bir kız çocuğu olması üzerine duruma tepki vererek "Vay şerefsizler!" şeklinde bir ifade kullandığını ancak bu ifadeyi taraflara yönelik, onların duyabileceği şekilde veya onlara iletilmek kastıyla sarf etmediğini, suçun failine yönelik herhangi bir fiziksel şiddet girişimi olmadığını belirtmiştir.

8. Başsavcılık sanık İ.B. hakkında başvurucuya yönelik gıyapta hakaret, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşılması suçlarından 13/10/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararda, çocuğun cinsel istismarı suçundan yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun yakalanabilmesi amacıyla kolluk görevlileri tarafından zor kullanıldığının anlaşıldığı, şüphelinin başvurucuyu yaralamaya yönelik eyleminin olmadığı, zor kullanmada sınırın aşıldığına ilişkin delil bulunmadığı; gıyapta hakaret suçu yönünden üç kişi ile ihtilat unsurunun sağlanmamış olduğu gerekçesi açıklanmıştır. Başvurucunun anılan karara yönelik itirazı sulh ceza hâkimliğince reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 20/2/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucu 25/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu gözaltında şiddete maruz kaldığından ve olay hakkında etkili ceza soruşturması yürütülmediğinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde özetle ihlal iddialarının incelenmesi sırasında ilgili mevzuat hükümleri ve içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gözaltında fiziksel şiddete maruz kalınması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları ilke

olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal etmektedir. Kesin gerekli olduğu hâllerde bile güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

14. Gözaltı veya tutukluluk gibi bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada bir yaralanma olayı meydana gelmiş ise bu olaya ilişkin olarak tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamlara aittir (S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95). Bunun sebebi bu tür olaylarda gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgilerin çoğunlukla yetkili makamların erişiminde olmasıdır (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

15. Somut olayda başvurucu 30/7/2019 - 31/7/2019 tarihinde tarihleri arasında bir gün gözaltında tutulmuştur. 30/7/2019 tarihli adli raporda herhangi bir yara tarif edilmemişse de başvurucu hakkında düzenlenen 31/7/2019 tarihli adli muayene raporunda çenede eritem, sol göz altında ağrı şişlik ile sol alt kaburgada ağrı bulunduğundan bahsedilmiştir (bkz. § 3).

16. Başvurucunun yaralanmasının gözaltında uğradığı şiddet neticesinde meydana geldiği iddiasıyla yaptığı suç duyurusu üzerine yürütülen soruşturmada soruşturma mercii kolluk tarafından yakalama sırasında orantılı güç kullanıldığı değerlendirmesi yaparak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Halbuki kolluk tarafından düzenlenen yakalama tutanağında yürütülen bir soruşturması kapsamında şüpheli olarak ifadesi alınmak istenen başvurucunun telefonla aranarak yerini bildirmesini istendiği ve bildirdiği yere gidilerek yakalama işleminin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bir başka ifadeyle yakalama amacıyla güç kullanıldığı tutanakta belirtilmemiştir. Gözaltı giriş raporunda da herhangi bir yara izi tarif edilmemiştir. Dolayısıyla somut başvuruda başvurucunun yaralanması olayıyla ilgili olarak tatmin edici ve inandırıcı açıklama getirme yükümlülüğü yerine getirilmemiştir.

17. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili değerlendirmelerine göre başvurucunun yaralanmasına neden olan muamele, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muamele olarak kabul edilebilir (bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. S.D., § 84-88; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, §§ 90-94). Bu durumda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutu ihlal edilmiştir.

18. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103; S.D., §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

19. Somut olayda, 31/7/2019 tarihli gözaltı çıkış muayene raporunda bazı fiziki bulgular yer almasına ve başvurucu 30/7/2019 tarihli ifadesinde görse tanıyabileceği bir polis müdürünün şiddetine maruz kaldığını beyan ettiği halde resen ceza soruşturması başlatılmamıştır. Yürütülen ceza soruşturması kapsamında olayın aydınlatılması için başvurucunun beyanları alınmamış ve başvurucuya teşhis işlemi yaptırılmamıştır. Olayı görebilecek tanıkların ve kamera kayıtlarının tespiti yönünde bir adım atılmamıştır. Ayrıca kolluk tarafından düzenlenen tutanakta güç kullanımından söz edilmediği hâlde temelden yoksun bir sonuca varılarak "başvurucunun yakalanabilmesi amacıyla kolluk görevlileri tarafından zor kullanıldığının anlaşıldığı" gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Bu nedenle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutu da ihlal edilmiştir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında talebiyle bağlı kalınarak net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Osmaniye Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2019/17570) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA TALİA ALAN

B. No: 2021/25821 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/25821

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA TALİA ALAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/25821)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportörler : Murat İlter DEVECİ

Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Fatma Talia ALAN

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; hukuka aykırı yakalama ve gözaltına alma işlemlerinden doğan manevi zararın tazmini istemiyle açılan davada yeterli tazminata hükmedilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve tazminat miktarı belirlenirken toplantı hakkına müdahale edildiğinin dikkate alınmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonraki süreçte kamu görevinden çıkarılan başvurucu, iddiasına göre başvuruya konu olayın gerçekleştiği tarihte Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı bir sendikanın kamuoyunca bilinen yöneticisidir.

3. Bakırköy İlçe Emniyet Müdürlüğünün talebi üzerine Bakırköy Kaymakamı 1/6/2018 tarihinde, kamu güvenliği ile esenliğinin korunması ve 24/6/2018 tarihinde yapılacak Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'ne ilişkin propaganda

çalışmalarının sorunsuz bir şekilde sürmesi için KESK üyelerinin Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve çevresinde basın açıklaması yapmasını ve oturma eylemi gibi faaliyetlerde bulunmasını yasaklamıştır. Sözü edilen yasaklama kararı, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrasına dayandırılmıştır. Karardan anlaşıldığına göre;

- KESK üyeleri altmış yedi haftadır haftanın belirli günlerinde, kamu görevinden çıkarılan sendika üyelerinin yeniden kamu görevine alınması talebiyle meydanda üç saat süren eylemler yapmaktadır.

- Sözü edilen meydan yayaların yoğun olarak kullandıkları bir yerdir. Devam eden tren hattı yapımı nedeniyle çevredeki yaya üst geçidi iptal edildiği için geçici olarak hayata geçirilen yeni yaya üst geçidi, dar olan meydanı yoğunlaştırmıştır. Seçim çalışmaları nedeniyle siyasi partiler meydanda stant açmıştır. Ayrıca meydanda yerel yönetime ait iftar çadırı ile iftarlık malzeme taşıyan kamyonet bulunmaktadır.

- KESK üyeleri basın açıklaması sınırlarını aşan eylemleriyle ilgili olarak herhangi bir müracaatta bulunmamıştır.

- Siyasi partiler propaganda çalışmaları sırasında hoparlör kullanmazken KESK üyeleri, hoparlör kullanarak sloganlar atmakta ve basın açıklaması adı altında bazı siyasi partileri hedef alacak şekilde propaganda yapmaktadır. Oldukça dar olan meydanda siyasi partilere ait stantlar da bulunduğu için telafisi mümkün olmayan olayların meydana gelmesi kuvvetle muhtemeldir.

4. KESK üyelerinden/eski üyelerinden oluşan yaklaşık yirmi beş kişilik bir grup, basın açıklaması ve oturma eylemi yapmak üzere 2/6/2018 tarihinde saat 13.35 sıralarında Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmıştır. Grupta başvurucu da bulunmaktadır. Konuyla ilgili polis tutanağına göre;

i. Yasaklama kararından haberdar edilen bir grup üyesi polise eylemlerini mutlaka yapacaklarını söylemiştir. Ardından grup; üzerinde "İşimizi ekmeğimizi geri alacağız" yazan bir pankartı yere sermiş, sendika isminin yazılı olduğu yeleklerini giymiş ve hep bir ağızdan "Gün gelecek devran dönecek, AKP halka hesap verecek", "Direne direne kazanacağız", "AKP'nin memuru olmayacağız" ve "AKP gidecek biz kalacağız" şeklinde sloganlar atmıştır.

ii. 13.40 sıralarında polis; ses yükseltici cihaz kullanarak toplantının kanuna aykırı olduğunu, dağılmaları gerektiğini, aksi hâlde artan nispette güç kullanılarak toplantının dağıtılacağını gruba bildirmiştir. Bu bildirim belirli aralıklarla üç kez yapılmıştır. Bu süreçte bazı grup üyeleri dağılmıştır. Aralarında başvurucunun da bulunduğu on beş kişi, dağılmamakta ısrar ederek yere oturmuş; kol kola girerek birbirlerine kenetlenmiş ve slogan atmaya devam etmiştir. 14.05 sıralarında polis, artan oranda güç kullanarak aralarında dağılmamakta ısrar eden kişileri yakalayıp gözaltına alınanların bindirildiği araca almıştır.

iii. 14.28 sıralarında telefonla görüşülen nöbetçi Cumhuriyet savcısı, şüphelilerin kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde dağılmamakta ısrar etme suçu nedeniyle ifadelerinin alınması ve soruşturma evrakının ikmal edilerek gönderilmesi yönünde polise talimat vermiştir.

iv. Yakalanan kişilere destek için 15.30 sıralarında toplanan yaklaşık kırk kişilik gruptan on dört kişi, 16.55 sıralarında yakalanmıştır. Cumhuriyet savcısı bu kişiler yönünden de polise

aynı talimatı vermiştir.

5. Polis 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32. maddesinde düzenlenen direnme suçu nedeniyle yürütülen soruşturma kapsamında 17.09'da başvurucunun ifadesini almak istemiş ancak başvurucu susma hakkını kullanmıştır. Soruşturma evrakından başvurucu hakkında adli rapor alındığı anlaşılsa da başvurucunun ne zaman serbest bırakıldığı tespit edilememiştir.

6. Aralarında başvurucunun da yer aldığı şüpheliler hakkında direnme suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır. İddianamede; şüphelilerin yasaklama kararına rağmen meydanda toplanıp slogan attıkları, kolluk görevlilerinin yaptığı ihtarlara karşın yere oturdukları, kol kola girmek suretiyle kenetlenerek slogan atmaya devam ettikleri ve kendilerine karşı güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar ettikleri ileri sürülmüştür. Yargılamayı yapan Bakırköy 33. Asliye Ceza Mahkemesi, sanıklara isnat edilen suçun oluşmadığı gerekçesiyle sanıkların beraatine karar vermiştir. Karara göre iddianamede suç teşkil eden bir eyleme yer verilmemiş, toplantının kamu düzenini bozduğu da iddia edilmemiştir. Yasaklama kararı ilgili Sendikaya bildirilmemiş ve polisin asayişi bozucu nitelikteki müdahalesine kadar herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri için ilgili kanunda öngörülen bildirimin yapılmaması, toplantıyı kanuna aykırı hâle getirse bile bu aykırılık toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale için gerekçe oluşturamaz. Ayrıca 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun emre aykırı davranışı düzenleyen 32. maddesinin koşulları mevcut değildir.

7. Aleyhine kanun yoluna başvurulmadığı için anılan karar, başvurucu yönünden 2/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddelerine dayanarak İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) tazminat davası açmıştır. Manevi tazminat olarak 5.000 TL talep eden başvurucu, dava dilekçesinde özetle şu iddialarda bulunmuştur:

- Kamu görevinden çıkarılmış bazı sendika üyelerine yönelik etkinlik kapsamında, ifade ve örgütlenme özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullandığı sırada yakalanarak gözaltına alınmış ve bir sonraki gün, gecenin ilerleyen saatlerinde serbest bırakılmıştır. Yapılması planlanan basın açıklaması, kolluk müdahalesi nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde dağılmamakta ısrar etme suçunu işlediği iddiasıyla yargılanmış ve beraat etmiştir.

-Yakalama ve gözaltı işlemleri nedeniyle mağdur edilmiştir.

- Kişinin haksız bir şekilde yakalanarak özgürlüğünden yoksun bırakılması kişilik haklarını zedeleyen ağır bir ihlaldir. Dolayısıyla hükmedilecek manevi tazminat, diğer tazminat sebepleriyle hükmedilene kıyasla daha fazla olmalıdır.

9. Ceza Mahkemesi 16/10/2020 tarihinde, başvurucuya manevi tazminat olarak200 TL ödenmesine karar vermiştir.

10. Başvurucu anılan karar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvuruda dile getirilen iddialara göre başvurucunun kamunun kusuru ile gözaltına alınıp hakkındaki yargılama neticesinde beraat etmesi nedeniyle belirlenen manevi tazminat miktarı yetersizdir.

11. Başvurucunun istinaf başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesince

(Ceza Dairesi) esastan reddedilmiştir. Buna ilişkin karar başvurucu vekilince 20/5/2021 tarihinde öğrenilmiş, başvuru 21/5/2021 tarihinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, haksız yere yakalanıp gözaltına alındığını ve Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın yetersiz olduğunu iddia ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Başvurucuya göre hakkında yürütülen soruşturmada polis kendisini ifade vermeye çağırabilirdi. Ayrıca tazminat miktarı belirlenirken yakalama ve gözaltı işlemlerine anayasal haklar kullanılırken başvurulduğu, kendisine isnat edilen suç nedeniyle yapılan yargılamada beraat ettiği ve hem öğretmen hem sendika yöneticisi olduğu dikkate alınmalı idi. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun tazminat davası açarken 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine dayanmadığı, başvurucu lehine tazminata hükmedildiği dikkate alındığında başvurucunun mağdur sıfatının devam edip etmediğinin değerlendirilmesi gerektiği ve başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığıyla ilgili değerlendirme yapılmasının icap ettiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (anılan kararda bkz. §§ 36-39).

14. Somut olayda Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen yargılama sonunda beraat kararı verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar manevi tazminata hükmetmiştir. Bu durumda ihlal iddiası Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında değerlendirilmelidir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ihlal iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak, uğranılan

zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir. Hükmedilen tazminat ihlalle orantılı olmayacak ölçüde önemsizse ya da Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşükse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası ihlal edilmiş olur. Bununla birlikte tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminattan düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal etmez zira tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

17. Yargı merci tarafından hükmedilen manevi tazminatın yeterliliği konusunda yapılacak karşılaştırmada nazara alınacak tazminat miktarı, yargı mercinin karar verdiği tarihte Anayasa Mahkemesince benzer başvurularda ödenmesine karar verilen veya verilmesi gereken miktardır. Anayasa Mahkemesi tarafından yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş şekli, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

18. Ceza Mahkemesince ödenmesine karar verilen 200 TL manevi tazminat, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine karar verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşüktür (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için ödenmesine karar verdiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir.). Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, idarece toplantı mekânı olarak belirlenen Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'nda basın açıklaması yapmak istemesi nedeniyle yakalama ve gözaltı işlemlerine maruz kalmasının örgütlenme özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğinden yakınmıştır.

21. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ihlal iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

23. Somut olayda hukuka aykırılığı kanun tarafından kabul edilmiş gözaltı tedbiri nedeniyle başvurucu lehine Ceza Mahkemesince manevi tazminata hükmedilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının

özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu durumda haksız koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında tazminat miktarı belirlenirken başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkına da müdahale edildiğinin gözetilip gözetilemeyeceği değerlendirilmelidir.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Yalçın Düzgün ([GK], B. No: 2021/23140, 29/5/2024, §§ 23, 24) kararında; koruma tedbirleri sonucu kişisel hakkın ihlal edildiği iddiasıyla açılan manevi tazminat davasında, koruma tedbirinin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ile hak ihlali ve/veya ihlallerin ağırlığının ceza mahkemesince dikkate alınabileceği değerlendirilmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; beraat kararı sonrasında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davasında yargı merciince, uygulanan koruma tedbirinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmemesi ve takdir edilecek tazminat miktarında bu durumun gözetilmemesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Somut olayda da Yalçın Düzgün (aynı kararda bkz. §§ 23, 24) kararındaki değerlendirme ve kabulden ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı değerlendirilmiştir.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve herhangi bir miktar belirtmeden lehine manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

27. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu nedenle başvuruda tespit edilen söz konusu hak ihlallerinin sonuçlarının, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ihlal iddiaları da gözetilerek ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). .

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ihlal sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/108, K.2020/240) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2020/4551, K.2021/1123) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

1. Başvurucu, haksız yakalama ve gözaltına alma işlemlerinden doğan manevi zararın tazmini istemiyle açılan davada yeterli tazminata hükmedilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tazminat miktarı belirlenirken toplantı hakkına müdahale edildiğinin dikkate alınmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, beraat kararı sonrasında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davasında tazminat miktarı belirlenirken Ağır Ceza Mahkemesince toplantı hakkına müdahale edildiğinin dikkate alınmaması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının da ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. İhlal sonucuna katılmakla birlikte, aşağıda açıklanan gerekçelerle ihlal sonucuna adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkından ulaşılması gerektiğini düşünmekteyim.

2. Bakırköy Kaymakamlığı 1/6/2018 tarihinde, kamu güvenliği ve esenliğinin korunması amacıyla 24/6/2018 tarihinde yapılacak Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimine ilişkin propaganda süresince KESK üyelerinin Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'nda basın açıklaması yapmasını ve benzeri etkinliklerde bulunmasını yasaklamıştır. Yasaklama kararı 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrasına dayandırılmıştır. Karara göre KESK üyeleri haftanın belirli günlerinde söz konusu meydanda yaklaşık üç saat süren eylemler yapmakta; bu eylemlerde hoparlör kullanarak sloganlar atılmakta, bazı siyasi partileri hedef alacak şekilde propaganda yapılmaktadır. Bu ise alanda stantları bulunan siyasi partilerin faaliyetlerini engelleyerek gerginliğe sebebiyet vermektedir (§ 3).

3. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonraki süreçte kamu görevinden çıkarılmış olan başvurucunun da bulunduğu yaklaşık yirmi beş kişiden oluşan bir

grup KESK üyesi 2/6/2018 tarihinde saat 13.35 sıralarında Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'na girmek istemiş ancak polisin engeliyle karşılaşmıştır. Polislerce düzenlenen tutanağa göre; yasaklama kararı grup üyelerine okunmuş, grup üyelerinin kararı görüp okuması da sağlanmıştır, ancak "Direne direne kazanacağız.", "Gün gelecek devran dönecek, AKP halka hesap verecek.", "AKP'nin memuru olmayacağız" ve "AKP gidecek biz kalacağız." şeklinde sloganlar atan grup üyeleri birbirlerine kenetlenmiş ve dağılmamakta ısrar etmiştir. Grup üyelerini dağıtmak için polis kademeli olarak güç kullanmıştır. Sonuç olarak grup üyeleri 14.05 sıralarında orantılı güç kullanılarak kolluk aracına alınmıştır. Telefonla görüşülen nöbetçi Cumhuriyet savcısı, şüpheliler hakkında kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde dağılmamakta ısrar etme suçu nedeniyle işlem yapılması talimatını vermiştir.Polis, aynı Kanunu'nun 32. maddesinde düzenlenen direnme suçu nedeniyle 17.09'da başvurucunun ifadesini almak istemiş fakat başvurucu susma hakkını kullanmıştır.

4. Başvurucunun da yer aldığı şüpheliler hakkında direnme suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış; iddianamede, şüphelilerin yasaklama kararına rağmen meydanda toplanıp slogan attıkları, kolluk görevlilerinin yaptığı ihtarlara karşın yere oturdukları, kol kola girmek suretiyle kenetlenerek slogan atmaya devam ettikleri ve kendilerine karşı güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar ettikleri belirtilmiştir. Bakırköy 33. Asliye Ceza Mahkemesi, eylemin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında olduğu ve suç teşkil etmediği gerekçesiyle beraat kararı vermiştir. Kanun yoluna başvurulmayan karar 2/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

5. Bakırköy ilçesinin emniyet ve güvenliğinden sorumlu olan Kaymakamlık, kamu düzenin korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin sağlanması, suçun işlenmesinin önlenmesi amacıyla söz konusu tarihte toplantı yapılmasını yasaklamış, yasaklama kararı müdahale öncesi başvurucunun bulunduğu gruba okunmuş, buna karşılık grup dağılmamakta ısrar etmiş, direnenler hakkında yakalama ve gözaltına alma işlemi uygulanmıştır.

6. Kaymakamlığın kararında ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmuştur. Öncelikle belirtmek gerekir ki, 24/6/2018 tarihinde yapılacak halk oylamasına ilişkin propaganda süresince söz konusu alanda yasaklama kararı uygulanmış, 1/6/2018 tarihinden önce ise başvuruculara toplanmasına bir yasaklama getirilmediği anlaşılmaktadır. Öte yandan başvuruculara başka bir alanda toplantı için başvuruda bulunmadıkları gibi, Kaymakamlık tarafından buna ilişkin bir ret kararı da söz konusu değildir. İdarenin, toplantı hakkının kamu düzeni ve kamu güvenliği ihlal edilmeden ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla kendi yetki çerçevesinde müdahalede bulunduğu görülmektedir. Nitekim benzer başka dosyalarda da yazdığım karşı oy görüşlerinde (bkz. 2016/14517, 2019/21898) toplantı hakkının ihlal edilmediğini belirttim.

7. Ancak bu başvuruda, başvurucunun beraat kararı sonrasında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davasında tazminat miktarı belirlenirken Ağır Ceza Mahkemesince toplantı hakkına müdahale edildiğinin dikkate almaması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının da ihlal edildiği ileri sürülmüştür.

8. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B.

No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

9. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

10. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

11. Somut olayda Ağır Ceza Mahkemesinin beraat kararı sonrası açılan tazminat davasında başvurucunun tazminat miktarının sonucunu doğrudan etkileyen bazı iddiaları ayrıca ve açıkça tartışmadığı, tazminat miktarını düşük belirlediği görünmektedir. Bu eksiklik istinaf incelemesinde de telafi edilmemiştir. Bu açıklamalar ışığında Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

12. Sonuç olarak, başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiğini düşündüğümden ihlal sonucuna yukarıda açıklanan farklı gerekçeyle katılıyorum.

Üye

Muhterem İNCE

LOKMAN HEZER

B. No: 2021/25848 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/25848

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

LOKMAN HEZER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/25848)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Nahit GEZGİN

Başvurucu : Lokman HEZER

Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; 2015 yılında Ankara Garı önünde gerçekleştirilen canlı bomba saldırısı sonucu yaralanma olayının meydana gelmesi ve yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiği iddiasıyla açılan tam yargı davasında kusur sorumluğuna ilişkin değerlendirme yapılmadan karar verilmesi nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu nihai kararı 4/5/2021 tarihinde öğrendikten sonra 28/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, aynı konu hakkında verdiği birçok kararda (örnek kararlar için bkz. Ali Hıdır Tekin, B. No: 2018/35243, 15/9/2021; Abdul Kadir Ünlü, B. No: 2018/33200, 15/9/2021) başvurunun yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebileceğini tespit edip idari yargı mercilerinin davayı yalnızca sosyal risk ilkesi

çerçevesi ele almak suretiyle teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu etkisiz kıldıkları, böylece yaşamı koruma yükümlülüğüne yönelik ihlalin tespit edilmesi hususunda davacılara başarı şansı sunmadıkları gerekçesiyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu kararlarda ayrıca başvurulardaki asıl meselenin başvurucuların iştirak edeceği miting ve gösteri yürüyüşünün barışçıl bir şekilde yapılmasının sağlanması ve bu miting ve gösteri yürüyüşüne katılacak kişilerin güvenliklerinin temini değil olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine ilişkin iddiaların değerlendirilmemesi olduğuna işaret edilerek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar hakkında inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkeler ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Ayrıca somut olayda bölge idare mahkemesi; başvurucunun, maddi zararının hatalı hesaplandığına ve maddi zarar kalemleriyle ilgili iddialarının idare mahkemesince araştırılmadığına ilişkin iddialarıyla ilgili açık bir değerlendirme yapmamıştır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 17. İdare Mahkemesine (E.2016/5367, K.2020/504) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLKER MURAT AYDIN (2)

B. No: 2021/26111 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26111

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLKER MURAT AYDIN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/26111)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : İlker Murat AYDIN

Vekili : Av. Ali BOZAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yurt dışına çıkamama ve hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma yönündeki adli kontrol tedbirlerinin uygulanması nedeniyle seyahat hürriyetinin, haksız yakalama ve gözaltı tedbiri sebebiyle açılan tazminat davasında yetersiz maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla Mersin Cumhuriyet Başsavcılığınca (Mersin Başsavcılığı) hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 19/3/2019 tarihinde yakalanmış ve 19/3/2019-22/3/2019 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur. Gözaltı süresinin sona erdiği gün sulh ceza hâkimliğince başvurucunun, kamu davası açılıp savunması alınıncaya veya hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi hâlinde bu karar kesinleşinceye kadar yurt dışına çıkamama ve hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma yönünde yükümlülüklere tabi tutularak adli kontrol altına alınmasına karar verilmiştir. Başvurucunun tabi tutulduğu yükümlülükleri 9/7/2019 tarihinde resen kaldıran Mersin Başsavcılığı 11/10/2019 tarihinde

soruşturmayı sonuçlandırarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

3. Başvurucu, hukuka aykırı şekilde yakalanıp gözaltında tutulması ve hakkında bazı adli kontrol tedbirlerinin uygulanması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddeleri kapsamında tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; bir siyasi partide çalıştığını, hakkında yürütülen soruşturma nedeniyle müdafiine 5.000 TL vekâlet ücreti ödemek zorunda kaldığını ve uygulanan adli kontrol tedbirleri nedeniyle seyahat hürriyetinin ihlal edildiğini belirterek 7.500 TL maddi tazminat ile haksız gözaltı tedbiri nedeniyle 20.000 TL, haksız adli kontrol tedbirleri nedeniyle 10.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Başvurucu, dava dilekçesine hakkında yürütülen soruşturma nedeniyle 25/3/2019 tarihinde 5.000 TL vekâlet ücreti ödediğine ilişkin bir serbest meslek makbuzu eklemiştir.

4. Yargılamayı yapan Muş 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi), gözaltına alınması nedeniyle başvurucunun uğradığı maddi zararı bilirkişiye hesaplatmıştır. Bilirkişi tarafından hazırlanan rapora göre başvurucu, gözaltında tutulması nedeniyle çalışamadığı için 202,08 TL maddi zarara uğramıştır.

5. Ceza Mahkemesi 24/11/2020 tarihinde, davayı kısmen kabul ederek başvurucuya 202,08 TL maddi tazminat ile 250 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Sözü edilen karara göre;

- Yargıtayın yerleşik uygulamaları dikkate alındığında başvurucunun gözaltında kaldığı dönem için maddi zarar hesabı yapılırken ceza davasında ödenmeyen vekâlet ücreti hesaba katılmamalıdır. Bu nedenle başvurucunun ödediği vekâlet ücreti maddi zararın belirlenmesinde dikkate alınamaz.

- Adli kontrol tedbirleri 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi çerçevesinde açılan tazminat davasına konu edilemez. Dolayısıyla manevi zararın belirlenmesinde başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirleri hesaba katılamaz.

6. Başvurucu; ödediği vekâlet ücretinin maddi zarar hesabına dâhil edilmesi gerektiği, hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğu ve adli kontrol tedbirleri nedeniyle de tazminata karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle istinaf kanun yoluna başvurmuş ancak başvurucunun talebi Van Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince 4/3/2021 tarihinde esastan reddedilmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 10/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 1/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 2022 yılında Mersin Başsavcılığından kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılması için sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunulmasını ve talebin kabulü sonrasında soruşturma evrakının yetkisizlik kararıyla gönderilmesini istemiştir. Mersin 3. Sulh Ceza Hâkimliği 19/10/2022 tarihinde Mersin Başsavcılığının konuyla ilgili talebini kabul etmiştir. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 30/5/2023 tarihinde Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğince tutuklanmıştır. Sonrasında başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır. Muş 2. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılamada henüz bir karar verilmemiştir.

9. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Seyahat Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; siyasetle uğraştığını ve zamanının çoğunu ikamet ettiği Muş'un dışında geçirdiğini ancak hakkında uygulanan adli kontrol tedbirleri nedeniyle her hafta Muş'a gitmek zorunda kaldığını, bu durumun hem mali hem manevi açıdan kendisini yıprattığını, adli kontrol tedbirlerinin günlük yaşamını çekilmez hâle getirdiğini, haksız adli kontrol tedbirleri nedeniyle lehine manevi tazminata karar verilmesi gerektiğini, ayrıca yurt dışına çıkamama yönünde adli kontrol tedbirine tabi tutulması nedeniyle seyahat hürriyetinin ihlal edildiğini belirterek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

11. Başvurucunun hakkında uygulanan adli kontrol tedbirlerinin özel hayatına olan etkisini yeterli ölçüde açıklamadığı ve bu sebeple özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasını başvuruda olgusal olarak dile getirmediği görülmüştür. Bu durumda başvurucunun ihlal iddiaları, iddiaların dile getirilme biçimi dikkate alınarak seyahat hürriyeti kapsamında değerlendirilmelidir.

12. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18). Anayasa'nın 23. ve Sözleşme'ye ek (4) numaralı Protokol'ün 2. maddesinde, ülke içinde seyahat hürriyeti olmakla birlikte kişilerin bulunduğu ülkeden ayrılma hürriyeti de yer almaktadır ancak anılan protokole Türkiye taraf olmadığından Anayasa'nın 23. maddesinde belirtilen seyahat hürriyetine yönelik başvurular bireysel başvuru kapsamında değildir (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, §§ 41-54).

13. Açıklanan gerekçelerle seyahat hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; hukuka aykırı olarak üç gün süreyle gözaltında tutulmasına rağmen yeterli ölçüde manevi tazminata hükmedilmediğini, manevi tazminat miktarı belirlenirken gözaltında kötü muameleye maruz kaldığının ve konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararının dikkate alınmadığını, manevi tazminat miktarı konusunda tatmin edici bir gerekçe sunulmadığını ve müdafiine ödemek zorunda kaldığı tutara ilişkin talebinin reddedildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

15. Başvuru, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davası yolu tüketildikten sonra yapılmıştır. Söz konusu tazminat davasında kötü muamele yasağının ihlalinden kaynaklandığı iddia edilen zararların incelenmesi mümkün değildir. Ayrıca başvurucunun gözaltı sürecinde kötü muameleye maruz kaldığı iddiasıyla yaptığı bireysel başvuru (B. No: 2019/23304, 7/12/2022) Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Bu sebeple manevi tazminat miktarı belirlenirken başvurucuya gözaltında tutulduğu süreçte kötü muamelede bulunulduğu

hususunun dikkate alınmadığına ilişkin iddianın bu başvuru kapsamında incelenmesi mümkün görülmemiştir. Başvurucunun diğer iddialarının ise Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilen başvuruculaların yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurular yönünden içtihat değişikliğine gitmiştir. Buna göre bu tür başvuruların hukuk sisteminde mevcut başvuru yolları tüketildikten sonra yapıldığının kabul edilebilmesi için başvuruculaların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında tazminat davası açıp bu yolu usulüne uygun olarak tüketmeleri yeterlidir zira sözü edilen hukuki düzenleme ile yakalama, gözaltı ya da tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiği kabul edilmektedir. Şu hâlde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca kişilere tazminat ödenmesine karar verilmesi durumunda Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapacağı inceleme, hükmedilen tazminat miktarının yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlıdır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olmadıkça yetkili mahkemelerin maddi zararın gerçekliğine, gerekliliğine ve makullüğüne ilişkin değerlendirmelerinin aksine değerlendirmede bulunamaz (anılan kararda bkz. §§ 36-40).

17. Somut olayda Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Sözü edilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar sonradan kaldırılmış ve başvurucu hakkında kamu davası açılmış olsa da 5271 sayılı Kanun'un 143. maddesine göre başvurucu lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminatın geri alınması ancak başvurucunun mahkûm olması hâlinde mümkündür. Başvurucu hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmadığına göre kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın Gülseren Çıtak kararındaki inceleme yöntemine uygun olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak, uğranılan zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir. Hükmedilen tazminat ihlalle orantılı olmayacak ölçüde önemsizse ya da Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşükse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası ihlal edilmiş olur. Bununla birlikte tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle ödenmesine karar verdiği tazminattan düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal etmez zira tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (benzer

değerlendirmeler için bkz. M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

20. Yargı mercilerince hükmedilen manevi tazminatın yeterliliği konusunda yapılacak karşılaştırmada nazara alınacak tazminat miktarı, bu mercilerin karar verdiği tarihte Anayasa Mahkemesince benzer başvurularda ödenmesine karar verilen veya verilmesi gereken miktardır. Anayasa Mahkemesi tarafından yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

21. Maddi tazminatla ilgili iddia yönünden yapılan incelemede başvurucunun hakkında yürütülen soruşturma nedeniyle müdafiine 5.000 TL ödediğine dair serbest meslek makbuzunu dava dilekçesine eklediği görülmüştür. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında maddede belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zararın tazminat hukukunun genel prensiplerine göre devletçe ödeneceği güvence altına alınmasına rağmen Ceza Mahkemesi; bahsi geçen ücretin haksız yakalama ve gözaltı tedbirinin uygulanması nedeniyle ödenip ödenmediği, bir başka ifadeyle yakalama ve gözaltı işlemleri ile vekâlet ücreti arasında illiyet bağının bulunup bulunmadığı ve şayet illiyet bağı varsa ücretin gerekliliği ile makullüğükonusunda hiçbir değerlendirme yapmamıştır (benzer değerlendirme için bkz. Gülseren Çıtak, § 43).

22. Ceza Mahkemesince ödenmesine karar verilen 250 TL manevi tazminat, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine karar verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşüktür (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için ödenmesine karar verdiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlal tespiti yanında 20.000 TL manevi tazminat ile müdafiine ödediği vekâlet ücreti nedeniyle 5.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merciince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B.

No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Seyahat hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Haksız yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında yetersiz miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Muş 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/338, K.2020/308) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TLyargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Van Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine (E.2021/103, K.2021/376) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURHAYAT ALTUN

B. No: 2021/28395 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28395

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURHAYAT ALTUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28395)

Karar Tarihi: 11/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024 - 32741

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Nurhayat ALTUN

Vekilleri : Av. Reyhan YALÇINDAĞ BAYDEMİR

Av. Serdar ÇELEBİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklama koruma tedbirinin hukuki olmaması, tutukluluğun devamına ilişkin kararlara yapılan itirazların geç değerlendirilmesi ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/6/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülen bir soruşturma kapsamında PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Tunceli Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Hâkimlik 17/11/2016 tarihli kararıyla başvurucunun isnat edilen suçtan tutuklanmasına karar vermiştir.

6. Başsavcılık başvurucunun tutuklama kararına konu olan suçtan cezalandırılması istemiyle 27/4/2017 tarihinde iddianame düzenlemiştir.

7. Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianamenin kabulüne karar vermiş ve kovuşturma evresi başlamıştır.

8. Başvurucu 31/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunarak diğer iddialarının yanı sıra tutuklamanın hukuki olmadığını ve makul süreyi aştığını ileri sürmüştür.

9. Mahkeme 18/3/2019 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetine karar vermiştir. Başvurucu, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

10. Anayasa Mahkemesi 2017/24981 numaralı başvurunun Ahmet Kubilay Tezcan (B. No: 2014/3473, 25/1/2018) ve Ç.Ö. ([GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018) kararlarına atfen kabul edilemez olduğuna 18/11/2019 tarihinde karar vermiştir.

11. Bölge Adliye Mahkemesi, Kandıra Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan yürütülen soruşturma dosyası incelendikten sonra tüm delillerin değerlendirilerek hüküm kurulması gerektiği gerekçesiyle bozma kararı vermiştir.

12. Bozma sonrası yargılama sürecinde çeşitli tarihlerde yapılan tutukluluk incelemeleri sonucunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verildiği görülmüştür.

13. Mahkeme son olarak 9/6/2021 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

14. Başvurucunun anılan karara itirazı, Tunceli 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 18/6/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

15. Başvurucu, anılan kararın 23/6/2021 tarihinde tebliğ edildiğini belirterek 28/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Mahkeme 20/12/2021 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasına, ayrıca hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

17. Mahkûmiyet hükmü istinaf ve temyiz kanun yolu incelemelerinden geçerek5/10/2022 tarihinde kesinleşmiştir.

18. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

19. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.”

20. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususstaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

d) Adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri" kenar başlıklı 104. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Bu kararlara itiraz edilebilir."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

23. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.

(2) İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır."

2. Yargıtay Kararları

24. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 28/9/2015 tarihli ve E.2014/22510, K.2015/13907 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklamanın uzun sürmesi nedeniyle açılacak tazminat davalarında da dayanak mahkeme kararının kesinleşmesi beklenmeyeceği gibi, davacının beraat etmesi koşulu da aranmayacaktır. Bu çerçevede ... sanık (davacı) hakkında 5271 sayılı CMK'nın 141/1-a,d maddeleri gereğince uzun süre tutukluluk halinin sürdürülmesi gerekçelerinin ve makul sürede hakkında karar verilip verilmediğinin ve dolayısıyla davacının manevi tazminata hak kazanıp kazanmadığının belirlenmesi açısından, hakkındaki soruşturma ve kovuşturma kapsamı incelenerek, soruşturma ve kovuşturmanın uzun sürmesinin nedenlerinin incelenmesi gerektiğinin anlaşılması karşısında, öncelikle tazminat istemine konu olan dayanak dosyadaki iddianame, davacıya (sanığa) ait tutuklama kararları, tutuklama inceleme tutanakları, davacı (sanık) ile ilgili tutanak ve belgeler getirtilip davacının taleplerinin incelenmesi gerektiğinin düşünülmemesi ve ... somut olayda beş yıllık azami tutukluluk süresinin dolup dolmadığı da nazara alınarak tutukluluğun yasal dayanağının kalıp kalmadığı irdelenerek, tutukluluk hali ve yargılama süreci yönünden makul sürenin aşıldığı iddiasının değerlendirilmesinden sonra sanığın tazminat talebinin değerlendirilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi ... [kanuna aykırıdır.]"

25. Aynı Dairenin 29/2/2016 tarihli ve E.2015/2851, K.2016/3143 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"Aynı şekilde tutuklamanın uzun sürmesi nedeniyle açılacak tazminat davalarında dayanak mahkeme kararının kesinleşmesi beklenmeyeceği gibi, davacının beraat etmesi koşulunun aranmayacağı da dikkate alınarak bu çerçevede, dosya kapsamı itibariyle ... tarihinde tutuklanan ve dosyaya fotokopisi sunulan ve dosya içerisine alınan bir kısım kararlara göre tutukluluk hali farklı tarihlerde uzatılan sanık (davacı) hakkında 5271 sayılı CMK'nın

141/l-a-d maddeleri gereğince uzun süre tutukluluk halinin sürdürülmesi gerekçelerinin, makul sürede hakkında karar verilip verilmediğinin ve dolayısıyla davacının manevi tazminata hak kazanıp kazanmadığının belirlenmesi açısından, hakkındaki soruşturma ve kovuşturma kapsamı incelenerek, soruşturma ve kovuşturmanın uzun sürmesinin nedenlerinin incelenmesi gerektiğinin anlaşılması karşısında, tazminat talebinin dayanağı olan ceza dava dosyasının celp edilip soruşturma ve kovuşturma kapsamı ayrıntılı olarak incelenip bu hususa ilişkin ayrıntılı dosya inceleme tutanağı da düzenlenerek, özellikle davacı (sanık) hakkında düzenlenmiş olan yakalama, gözaltı ve ifade tutanakları, tutuklama kararı, tüm tutuklama inceleme tutanakları, tutuklama ve tahliye müzekkereleri ile iddianameler başta olmak üzere ilgili bütün karar, tutanak ve belgelerin eksiksiz ve Yargıtay denetimine olanak verecek şekilde aslı ya da onaylı örnekleri de dosya içine alınarak yargılamaya konu olayın, savcılık ve mahkemece yapılan işlemlerin kapsamı ve niteliği ile soruşturma aşamasından itibaren yargılama süreci boyunca geçirilen tüm safhalar belirlenip göz önünde bulundurularak, davacının taleplerinin incelenmesi ve ... somut olayda beş yıllık azami tutukluluk süresinin dolup dolmadığı da nazara alınarak tutukluluğun yasal dayanağının kalıp kalmadığı irdelenerek, tutukluluk hali ve yargılama süreci yönünden makul sürenin aşıldığı iddiasının değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi ... [kanuna aykırıdır.]"

26. Aynı Dairenin 15/3/2021 tarihli ve E.2020/1451, K.2021/2558 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklamanın ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle açılacak tazminat davalarında dayanak mahkeme kararının kesinleşmesi beklenmeyeceği gibi davacının beraat etmesi koşulunun da aranmayacağı..."

B. Uluslararası Hukuk

27. İlgili uluslararası hukuk için bkz. A.A. [GK], B. No: 2017/34502, 21/10/2021, §§ 33-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller bulunmamasına rağmen hakkında gerekçesiz bir kararla tutuklama tedbiri uygulandığını, delilleri karartma tehlikesi ile kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını ve adli kontrolün neden yetersiz kalacağının kararda açıklanmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

30. Somut olayda ileri sürülen tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına ilişkin olarak başvurucunun başka bir bireysel başvuruda bulunduğu ve şikâyet hakkında -2017/24981 sayılı bireysel başvuru dosyası üzerinden- İkinci Bölüm İkinci Komisyon tarafından yapılan inceleme sonunda açıkça dayanaktan yoksun olma nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiği (bkz. §§ 8, 10) tespit edildiğinden bu başvurunun bu iddia

yönünden mükerrer olduğu anlaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğun Devamına İlişkin Kararlara Yapılan İtirazların Geç Değerlendirildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu, tutukluluğun devamına ilişkin kararlara yaptığı itirazlarına kısa süre içinde cevap verilmediğini beyan ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

33. Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvurucunun şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu vardır. Maddi dayanaklar yönünden başvurucunun yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak ve bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

34. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021 § 24).

35. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma, delil toplama görev ve yükümlülüğü yoktur. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir. Başvurucunun bu yükümlülüklere uymaması amaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremediği için başvurusu açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz kişilerin bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, §§ 25, 26).

36. Somut olayda başvurucu, tutukluluğun devamına ilişkin kararlara yaptığı itirazlarına kısa süre içinde cevap verilmediğini soyut ve genel bir biçimde ileri sürmüştür. Soruşturma belgelerinden anlaşıldığı kadarıyla başvurucunun tutukluluğunun devamına ilişkin çok sayıda karar verildiği görülmüştür ancak başvurucu, hangi itiraz veya itirazlarının geç değerlendirildiğine dair somut bir açıklamada bulunmamıştır. Başvuru formunda şikâyete konu itiraz değerlendirme süreçlerinin hangileri olduğunu, bunların ne kadar sürdüğünü ve bu sürelerin neden somut olay çerçevesinde uzun olarak kabul edilmesi gerektiğini de açıklamamıştır.

37. Başvurucu, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve bireysel başvuru kapsamındaki

haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş; dolayısıyla ileri sürdüğü iddiaları temellendirememiştir.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu, tutukluluğun devamına ilişkin kararların tedbirin devamını zorunlu kılan gerekçeler ortaya konulmadan keyfî olarak verilmesi ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Bakanlık görüşünde, anılan şikâyetle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. ve 142. maddeleri uyarınca açılması gereken bir tazminat davası açılmadığından söz konusu iddia bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür. Ayrıca ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

41. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında hukuka aykırı tutuklama tedbirinden kaynaklanan hak ihlalinin tazminat davası yoluyla giderilemeyeceğini ve bu nedenle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen başvuru yolunun tüketilmesinin gerekli olmadığını iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

42. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

43. Somut olayda başvurucunun iddialarının özünün tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik olduğu anlaşıldığından şikâyetlerin Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

44. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süre veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya ilk derece mahkemesi kararıyla başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiş ise dava sonuçlanmış olsun (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, §§ 45-50) ya da olmasın (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45) 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır.

45. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Abdullah Akyüz ([GK], B. No: 2013/9352, 2/7/2015) ve Halas Aslan (B. No: 2014/4994, 16/2/2017) kararlarında tüketilmesi gereken başvuru yollarının her şeyden önce ulaşılabilir olması gerektiğini ve mevzuatta bu yollara yer verilmesinin tek başına yeterli olmadığını tespit etmiştir. Anılan kararlarda, tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak bireysel başvurunun karara

bağlandığı tarih itibarıyla tazminat talebinde bulunulması için 5271 sayılı Kanun'da öngörülen dava açma süresinin geçtiği durumlarda, bu tazminat yolunun ulaşılabilir olmadığı ve tüketilmesinin gerekmediği sonucuna ulaşmıştır (Abdullah Akyüz, §§ 45-50; Halas Aslan, §§ 47-50). Anayasa Mahkemesi Abdullah Akyüz kararında ayrıca belirtilen sonuca ulaşırken tazminat talebinde bulunmak için 5271 sayılı Kanun'da öngörülen sürenin (bkz. § 23) geçmesinde başvurucuya izafe edilebilecek herhangi bir kusurun olmamasını da gözönünde bulundurmuştur (Abdullah Akyüz, § 49).

46. Dolayısıyla benzer nitelikteki başvurular yönünden bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun'da öngörülen sürenin (bkz. § 23) geçip geçmediğine bağlı olarak farklı sonuçlara ulaşılması mümkündür. Bu kapsamda tahliye edilmiş veya ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûmiyetine karar verilmiş başvuruculardan bireysel başvurusu belirtilen süre içinde incelenenler hakkında başvuru yollarının tüketilmediği, bireysel başvurusu bu süreler geçtikten sonra incelenenler hakkında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen tazminat davasının ulaşılabilir olmadığı, dolayısıyla başvurucunun mağduriyetini giderebilecek nitelikte tüketilmesi gereken bir başvuru yolu bulunmadığı kabul edilmektedir (Halas Aslan, § 49). Bu içtihat farklılığı, benzer durumdaki başvurucular arasında kendilerinden kaynaklanmayan ve bireysel başvurulara konu edilen yargısal süreçlerin dışında gelişen nedenlerle farklı kararlar verilmesine neden olmaktadır.

47. Anayasa Mahkemesince bireysel başvuru usulünün yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra verilen Abdullah Akyüz kararı ile ortaya konan içtihat, kararın verildiği tarih (2/7/2015) itibarıyla benzer şikâyetlerle bireysel başvuruda bulunmuş kişilerin kendilerinden kaynaklanmayan ve öngöremeyecekleri mağduriyetlerle karşılaşmaları ihtimalinin ortadan kaldırılması bakımından oldukça önemli bir fayda sağlamıştır. Bu içtihat özellikle Abdullah Akyüz kararının yayımlandığı tarihten önce Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurular yönünden hukuki belirlilik ve öngörülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

48. Bununla birlikte söz konusu kararın verildiği tarihten bu yana Anayasa Mahkemesi birçok kararında tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır(Erkam Abdurrahman Ak, §§ 48-62; İrfan Gerçek, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, § 26; Musa Kartal, B. No: 2020/26513, 20/6/2023, § 18). Dolayısıyla Abdullah Akyüz kararının yayımlandığı tarihten sonra bireysel başvuruda bulunan benzer durumdaki başvurucular yönünden 5271 sayılı Kanun'da düzenlenen tazminat davası yoluna başvurulması için ceza davasının sonuçlanmasının şart olmadığı yönündeki Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadının öngörülebilir olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Abdullah Akyüz kararında ortaya konulan ve sonraki pek çok karar ile takip edilen içtihadın bireysel başvurunun ikincil niteliği ile uygun hâle getirilmesinde fayda bulunmaktadır.

49. Bu kapsamda tutukluluğun kanunda öngörülen azami süre veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinde, başvurucu tahliye edilmiş veya ilk derece mahkemesince başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiş ise bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla 5271 sayılı Kanun'da öngörülen dava süresinin geçip geçmediği dikkate alınmaksızın aynı Kanun'da düzenlenen ve etkili bir hukuk yolu olan tazminat davası yolunun tüketilip tüketilmediği belirlenmelidir. Söz konusu

yolun tüketilmediğinin tespiti hâlinde ise başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi bireysel başvurunun ikincil niteliğinin gereğidir.

50. Somut olayda bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun'da öngörülen dava açma süresinin geçmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak mahkûmiyet hükmüyle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilen başvurucu -Abdullah Akyüz kararının yayımlanmasından önceki dönemde benzer şikâyetlerle bireysel başvuruda bulunan başvuruculardan farklı olarak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat talebinde bulanabilmek için hükmün kesinleşmesinin gerekli olmadığını, bu yolun ulaşılabilir ve etkili bir hukuk yolu olduğunu öngörebilecek durumdadır.

51. Dahası başvurucu, aynı ceza yargılaması sürecine ilişkin olarak yaptığı 31/5/2017 tarihli bireysel başvuru kapsamında -diğer iddialarının yanı sıra- tutukluluğun makul süreyi aştığı yönündeki şikâyetini de ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, Ahmet Kubilay Tezcan kararına atfen 2017/24981 numaralı başvurunun kabul edilemez olduğuna 18/11/2019 tarihinde karar vermiştir. Ahmet Kubilay Tezcan kararında Anayasa Mahkemesi, mahkûmiyet ile birlikte tutukluluğun devamına karar verilen başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı yönündeki iddiasının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebileceğini ve tutukluluğun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde başvurucu lehine tazminata hükmedilebileceğini kabul etmiştir. Bu karara göre söz konusu tazminat davası yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmamaktadır (Ahmet Kubilay Tezcan, § 18).

52. Anayasa Mahkemesi aynı ceza yargılaması sürecine ilişkin olarak verdiği 18/11/2019 tarihli kararıyla başvurucunun tutuklamanın makul süreyi aştığı yönündeki şikâyetini ileri sürebileceği ulaşılabilir ve etkili nitelikteki tazminat davası yolunu açık bir şekilde göstermiştir. Başvurucunun buna rağmen tazminat davası yolunu tüketmeden benzer şikâyetlerle bireysel başvuruda bulunduğu görülmüştür. Dolayısıyla somut olayda, başvurucunun tutukluluk süresinden kaynaklanan mağduriyetinin giderilmesi amacıyla başvurabileceği tazminat davası yolunu tüketme hususunda gerekli özeni gösterdiği ve inceleme tarihi itibarıyla tazminat talebinde bulunmak için 5271 sayılı Kanun'da öngörülen sürenin geçmesinde sorumluluğunun bulunmadığı söylenemez.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

54. Başvurucu; anayasal toplantı hakkını kullanması, basın açıklamalarına ve cenaze törenlerine katılması nedeniyle tutuklandığını beyan ederek ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

55. Somut olayda ileri sürülen iddialara ilişkin olarak başvurucu tarafından başka bir bireysel başvuruda bulunulduğu ve anılan şikâyetler hakkında -2017/24981 sayılı bireysel başvuru dosyası üzerinden- İkinci Bölüm İkinci Komisyon tarafından yapılan inceleme sonunda açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu iddia yönünden mükerrer olduğu anlaşılmıştır.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer olması nedeniyle REDDİNE,

2. Tutukluluğun devamına ilişkin kararlara yapılan itirazların geç değerlendirilmesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının mükerrer olması nedeniyle REDDİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN GÖNLÜMGEZER VE SERAP TALA

B. No: 2021/30896 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/30896

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN GÖNLÜMGEZER VE SERAP TALA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/30896)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şehadet ÖZTÜRK

Başvurucular : 1. Hüseyin GÖNLÜMGEZER

2. Serap TALA

Vekilleri : Av. Sait YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taksirle ölüme neden olma suçundan başlatılan ceza yargılamasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların oğlu E.G. 2014 yılında İzmir'in Seferihisar ilçesinde gittiği bir kafede elektrik çarpması sonucu hayatını kaybetmiştir. Seferihisar Cumhuriyet Başsavcılığınca resen başlatılan soruşturmada tanık ve müşteki beyanlarına başvurulup gerekli raporlar alınmıştır. Soruşturma sonucu tanzim edilen 30/3/2014 tarihli iddianamede; müteveffa E.G.nin kaçak elektrikle ruhsatsız olarak çalıştırılan boks makinesinin önünden geçtiği sırada elektrik akımına kapılarak hayatını kaybettiği, ölüm olayının kafe sahibi M.Ü., kafeyi kiralayarak işleten V.E. ve boks makinesinin sahibi A.Ç.nin dikkatsizlik ve özensizliği sonucu meydana geldiği belirtilmiş ve şüphelilerin taksirle ölüme neden olma suçundan cezalandırılmaları talep edilmiştir.

3. Seferihisar Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde görülen yargılama sonucu

11/11/2015 tarihinde; meydana gelen ölüm olayında sanık V.E.nin asli, diğer sanıklar M.Ü ve A.Ç.nin tali derecede kusurlu oldukları gerekçesiyle sanık V.E.nin 2 yıl 6 ay, sanıklar M.Ü. ve A.Ç.nin 1 yıl 8 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiş; hükümlerin açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir.

4. HAGB kararlarına karşı taraflar itiraz etmiştir. İzmir 10. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan itiraz incelemesi sonucu sanıklar M.Ü. ve A.Ç. hakkında verilen HAGB kararlarına karşı yapılan itirazlar reddedilirken sanık V.E. hakkında verilen HAGB kararına karşı yapılan itirazlar, ertelenen 2 yıl 6 aylık hapis cezası hükmünün süresi itibarıyla HAGB şartlarını oluşturmadığı gerekçesiyle kabul edilmiş; sanık V.E. hakkındaki HAGB kararı kaldırılmıştır.

5. Mahkeme, V.E. hakkında yaptığı yeniden yargılama sonunda V.E.nin taksirle ölüme neden olma suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

6. Mahkemenin 20/4/2016 tarihli kararına karşı katılanlar vekili ve sanık müdafii kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin (Daire) 17/5/2022 tarihli kararıyla hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

7. Mahkeme bozma ilamına uyarak yeniden yaptığı yargılama sonunda V.E.nin bilinçli taksirle ölüme neden olma suçundan 3 yıl 4 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkemenin 30/1/2023 tarihli bu mahkûmiyet hükmü ikinci kez temyiz incelemesinden geçerek Dairenin 25/1/2024 tarihli kararıyla onanmıştır.

8. Başvurucular ilk temyiz incelemesi devam ederken 29/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon 2021/30937 numaralı başvurunun 2021/30896 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucular, oğullarının vefatı ile sonuçlanan olaya ilişkin yargılamanın uzun sürdüğünden yakınarak makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Hukuki tavsif (nitelendirme) ise başvurucu tarafından ileri sürülen olgusal iddiaların Anayasa'da güvence altına alınan hangi hak, özgürlük ya da yasak kapsamında inceleneceğinin tespit edilmesinden ibarettir. Bu bakımdan ileri sürülmeyen bir olay veya olguyu incelemek ya da bireysel başvuruya konu edilen hususun ötesinde yahut dışında bir karara varabilmek için "Hâkim hukuku resen (kendiliğinden) uygular (jura novit curia)." ilkesine yani nitelendirme yetkisine başvurulamaz (Enes Talha Demir ve Rabia Demir, B. No: 2022/38463, 21/11/2023, § 66).

12. Somut olayda başvurucular, açıkça veya özü itibarıyla yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğine yönelik olgusal bir iddiayı ileri sürmemiştir. İddialara konu yargısal sürecin başvuruculaların yakınının ölümüyle ilgili olması da durumu değiştirmemektedir. Bu nedenle başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün görülmemiştir.

13. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun

incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

14. Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz. Dolayısıyla bir ceza davasında haklarında suç isnadı bulunmayan mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır (Onurhan Solmaz, §§ 23, 24).

15. Somut olayda suç isnadı altında olmayan başvurucuların yargılama süresine ilişkin ihlal iddialarının adil yargılanma hakkının kapsamına girmediği anlaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.M.T. VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/34240 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/34240

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.M.T. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/34240)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : A.M.T.

: L. T.Y.

: Ş. Ö.T.

: C. L.T.

: F. E.T.

: Y. Z.K.

Başvurucular Vekilleri : Av. Mehmet KÜRTÜL

Av. Ahmet Fatih KOÇAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargılamanın yenilenmesi talebiyle açılan davanın husumet yokluğundan reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular Ş.T.nin mirasçılarıdır. Ş.T. aleyhine, İstanbul 2. Aile Mahkemesinde 6/6/2018 tarihinde A.M.N. tarafından babalığın tespiti davası açılmış; 28/6/2018 tarihinde Ş.T. vefat etmiştir. Başvurucular mirasçı olarak davaya taraf olmuştur. Babalığın tespiti davası açıldığında A.M.N.nin B.N. ile soy bağı bulunmaktadır.

3. Bu süreçte B.N. tarafından da soy bağının bulunduğu A.M.N.'ye ve onun annesine karşı 29/8/2018 tarihinde İstanbul Anadolu 6. Aile Mahkemesinde soy bağının reddi talebiyle dava açılmıştır.

4. İstanbul 2. Aile Mahkemesi babalığın tespiti davasında; soy bağının reddi davasının sonucunun beklenmesine karar vermiştir.

5. İstanbul Anadolu 6. Aile Mahkemesi 20/9/2018 tarihinde davanın kabulüyle; A.M.N.nin nüfus kaydında babası olarak görülen davacı B.N. yönünden soy bağının reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsünden alınan sağlık raporu, tanık beyanları ve diğer deliller birlikte değerlendirildiğinde B.N.nin A.M.N.nin babası olmadığının anlaşıldığı belirtilmiştir. Anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulmamış ve karar kesinleşmiştir.

6. Başvurucular, 23/11/2018 tarihinde soy bağının reddi davası yönünden yargılamanın yenilenmesi talebiyle İstanbul Anadolu 6. Aile Mahkemesine başvurmuştur. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi taleplerine dayanak olarak; murislerinin tam da ölmek üzere olduğu bir zamanda A.M.N. tarafından Ş.T.nin biyolojik babası olduğu iddiasıyla babalık davası açıldığı, bu davada verilecek kararın Ş.T.nin yasal mirasçıları olmaları sebebiyle kendilerinin hukuk ve menfaatlerini etkiler nitelikte olduğu, soy bağının reddi davasında alınan sağlık raporunun Adli Tıp Kurumundan alınmadığı iddialarını ileri sürmüştür.

7. İstanbul Anadolu 6. Aile Mahkemesi 29/5/2019 tarihli kararla yargılamanın yenilenmesi talebinin husumet yokluğundan reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Yargılamanın iadesi yolu, olağanüstü yani kesinleşmiş hükümlere karşı başvurulan istisnai bir yoldur. Yargılamanın iadesi talebinde bulunabilecek kişiler öncelikli olarak davanın taraflarıdır. HMK'nun 375. Maddesinde tahdidi olarak sayılmış sebeplerle yargılamanın iadesi yoluna davanın tarafları dışında üçüncü kişiler başvuramayacaktır. İlk davada aleyhine karar verilmiş olan taraf yargılamanın iadesi yoluna başvurabilecektir. Çünkü kesinleşen hüküm sadece davanın tarafları hakkında maddi anlamda kesin hükmün etkisini gösterir. Yargılamanın iadesi talep edebilecek kişiler kanunda sayılan kişilerle sınırlıdır. HMK'nun 376. maddesine göre ancak davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak kendilerine karşı hile yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler.

Tüm dosya içeriği birlikte incelendiğinde; Yargılamanın iadesi talebinde bulunan kişilerin üçüncü kişi mirasçıları olduğu anlaşılmaktadır. Yargılamanın iadesi kesin hükmün bertaraf edilmesini amaçlayan kanunda sayılı sebeplerle başvurularak istisnai bir kanun yoludur. Mahkeme yapacağı inceleme sonucunda taraflardan birinin o davada taraf sıfatının bulunmadığı kanısına varırsa, davayı sıfat yokluğundan (husumetten) reddeder. Bu karar (dava şartı yokluğunkinden aksine) usülden bir ret kararı olmayıp, davanın esasına ilişkin bir ret kararıdır. Bu (esastan) ret kararı, davanın tarafları bakımından maddi anlamda kesin hüküm (m.303) teşkil eder. Bu nedenlerden dolayı yargılamanın iadesi talebinin HMK'nun

376/1 maddesi gereğince husumet yokluğundan reddine karar vermek gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır."

8. Başvuruculların anılan karara yönelik istinaf talebi İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesinin 4/3/2021 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

9. Başvuruculların temyiz talebi de Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 16/6/2021 tarihli kararıyla reddedilerek istinaf kararı onanmıştır.

10. Başvuruculların soy bağının reddi davasına ilişkin yargılamanın yenilenmesi talepleri hakkında da karar verilmesi sonrasında İstanbul 2. Aile Mahkemesi 25/3/2021 tarihinde davanın kabulüne ve A.M.N.nin babasının başvuruculların murisi Ş.T. olduğunun tespitine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; soy bağının reddi davasının kesinleştiği, Ş.T.den ve A.M.N.den alınan DNA örnekleriyle yapılan incelemede Adli Tıp Kurumu Başkanlığının düzenlediği rapora göre Ş.T.nin %99,99 ihtimalle A.M.N.nin biyolojik babasının olabileceğinin bildirildiği ifade edilmiştir.

11. Başvuruculların babalığın tespiti kararına ilişkin istinaf talebi İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 38. Hukuk Dairesi tarafından 19/7/2022 tarihinde, temyiz talebi de Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından 7/3/2023 tarihinde reddedilmiştir.

12. Başvurucular, İstanbul Anadolu 6. Aile Mahkemesinde görülen soy bağının reddi davasındaki yargılamanın yenilenmesi taleplerinin reddine dair nihai kararı 27/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra bu karara yönelik olarak 26/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucular, soy bağının reddi davasının babalığın tespiti davasının ön şartı olduğunu dolayısıyla menfaatleri etkilendiğinden yargılamada taraf olabileceklerini, yargılamanın yenilenmesi taleplerinin husumet yokluğundan reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini; mahkemenin soy bağının reddi davasında hak düşürücü süre geçtiği hâlde inceleme yaptığını, hak düşürücü süreye dikkat etmediğini, sağlık raporunun usulüne uygun bir kurumdan temin edilmediğini ve yargılamada muvazaa bulunduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca başvurucular, isimlerinin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

15. Anayasa Mahkemesi yargılamanın iadesi/yenilenmesi talebi çerçevesinde ileri sürülen ihlal iddiaları ile ilgili Metin Gümüş (B. No: 2016/14563, 28/11/2019) başvurusunda değerlendirmeler yapmıştır. Anayasa Mahkemesi anılan kararda, yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirildiği ilk evrede uyuşmazlığın esasını çözümleyecek nitelikte bir karar verilmediğini vurgulayarak bu aşamada medeni hak ve yükümlülüklere dair bir değerlendirme yapılmadığını, uyuşmazlık konusu hakka ilişkin doğrudan belirleyici bir hüküm verilmediğini ifade etmiştir (Metin Gümüş § 30).

16. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun bu aşamaya yönelik ihlal iddiasının medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir yargısal sürece ilişkin olmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında incelenemeyeceğini ancak Anayasa Mahkemesi ve Avrupa

İnsan Hakları Mahkemesinin ihlal kararlarının ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik yeniden yargılama taleplerine ilişkin başvuruların bundan istisna tutulması gerektiğini ifade ederek başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Metin Gümüş §§ 31-34).

17. Somut olayda yukarıda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurucular, soy bağının reddine ilişkin verilen karardan sonra yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmuş; Mahkeme bu talebi başvuruculların asıl davanın tarafı olmadıklarını belirterek husumet yokluğu gerekçesiyle reddetmiştir. Dolayısıyla uyuşmazlığın esasını çözümleyecek nitelikte bir karar verilmediği görülmektedir. Bu itibarla başvurucunun dile getirdiği ihlal iddiaları medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir yargısal sürece ilişkin olmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamı dışında kalmaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucular, babalık davasının ön şartı olan soy bağının reddi davasının hukuka uygun sonuçlanmasının kendileri için hukuki güvence oluşturduğunu, yargılama sonucunda miras paylarının etkileneceğini belirterek mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

21. Somut olayda başvuruculların miras payını azaltmak suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahale doğrudan başvuru konusu yapılan yargılama sürecine ilişkin değildir. Bir başka değişle, soy bağının reddi davasının kabulle sonuçlanması ve yeniden yargılanma talebinin reddi kendiliğinden A.M.N.yi Ş.T.nin mirasçısı yapmamaktadır. Dolayısıyla başvuruculların ihlale neden olduğunu ileri sürdükleri davada başvuruculların güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilenmediği ve mağdur sıfatlarının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvuruculların kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.E.T.

B. No: 2021/35038 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35038

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.E.T.BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/35038)

Karar Tarihi: 11/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 7/11/2024 - 32715

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : E.E.T.

Vekili : Av. Mehmet BAĞLARS

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, suç tarihinde çocuk olan başvurucunun hakkında suç tarihinden uzun süre geçtikten sonra kovuşturmanın duruşma devresinde uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından olay tarihi olan 9/7/2020 tarihinde on üç yaşında olan mağdurenin kanuni temsilcisinin şikâyeti üzerine 17/8/2004 doğumlu olup olay tarihinde on beş yaşında olan başvurucu ve diğer iki şüpheli hakkında cinsel saldırı suçundan soruşturma başlatılmıştır. Mağdurenin soruşturma kapsamında temin edilen jinekolojik ve psikiyatrik raporlarında cinsel saldırı eyleminin organ sokma suretiyle gerçekleştiği ve eylem neticesinde mağdurenin psikolojisinin bozulduğu tespitleri bulunmaktadır.

3. Soruşturma kapsamında ifadesi alınan mağdure, başvurucu ile rızasıyla ilişkiye girdiğini beyan etmiştir. Çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçu isnadıyla başvurucunun ifadesi alınmış, başvurucu üzerine atılı suçlamaları reddetmiştir.

4. Başsavcılık, başvurucu hakkında tutuklama sebeplerinin bulunduğunu fakat atılı suça ilişkin tutuklama yasağının öngörülmesi nedeniyle başvurucu hakkında çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediği isnadı nedeniyle adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur. 13/7/2020 tarihinde İstanbul Anadolu 4. Sulh Ceza Hâkimliği (Sulh Ceza Hâkimliği) suça sürüklenen çocuğun üzerine atılı suçun vasfı, mevcut delil durumu, işin önemi ve verilmesi beklenen ceza gözetilerek başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama ve haftada bir gün imza atma şeklinde adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu hakkında 24/11/2020 tarihinde çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçundan kamu davası açılmıştır. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"... mağdur hakkındaki 12/07/2020 tarih... adli raporda hymende... yırtık olduğunun tespit edildiği, çocuğun savunmasında iddiaları kabul etmediği, mağdur beyanı ile hakkındaki adli raporun örtüşmesi sebebiyle çocuğun suçtan kurtulmaya yönelik beyanına itibar edilmediği, söz konusu kafe müdürü alınan beyanında olay günü lavaboda tartışma sesleri duyduğunu, mağdur ve çocuğun onu fark etmeleri üzerine kafeden ayrıldığını beyan ettiği, kamera araştırmasında tuvaletin giriş ve çıkışlarını gösterir kamera tespit edilemediğinin belirtildiği, eylemin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 103/1-a delaletiyle 103/2 maddelerinde düzenlenen çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçlarına vücut verdiği, mağdurun çocuktan şikayetçi olmadığı, ancak müştekinin çocuktan şikayetçi olduğu, mağdurun beyanında geçen yetişkin şüphelilere ilişkin ... sayılı ayrı bir soruşturma yürütüldüğü..."

6. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama 11/2/2021 tarihinde İstanbul Anadolu 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) aynı olayla ilgili olarak diğer iki sanık hakkında yürütülen yargılama ile birleştirilmiştir. Birleştirmeye Ağır Ceza Mahkemesinin 9/2/2021 tarihli müzekkere ile onay vermesi sonrasında 11/2/2021 tarihinde karar verilmiştir.

7. Ağır Ceza Mahkemesince 9/2/2021 tarihli duruşmada, birleşen yargılamada suça sürüklenen çocuk olan başvurucunun gelecek duruşmada ifadesinin alınması için -yargılamada tutuklu iki sanık bulunması nedeniyle- başvurucu hakkında zorla getirme emri düzenlenmesine karar verilmiştir. Dosyaların birleştirilmesi sonrasında gerçekleşen 6/4/2021 tarihli duruşmada Ağır Ceza Mahkemesi "atılı suçun vasıf ve mahiyeti, adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı, mevcut delil durumu ve atılı suçun katalog suçlardan olduğu"gerekçesiyle başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesince dosya kapsamına göre tutuklama kararının orantılı olduğu belirtilerek 16/4/2021 tarihinde reddedilmiştir.

8. Başvurucu, ret kararını 20/4/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş olup 6/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Ağır Ceza Mahkemesi 14/9/2021 tarihinde başvurucunun çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçundan neticeten 8 yıl 10 ay 20 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutuklu kaldığı süre gözetilerek tahliyesine, hakkında yurt dışına çıkamama adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

10. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi başvurucu yönünden istinaf kanun

yolu başvurusunun esastan reddine, Yargıtay 9. Ceza Dairesi ise 7/11/2022 tarihinde, eylemin çocuğun cinsel istismarı suçunu oluşturduğu gerekçesiyle başvurucu yönünden hükmün bozulmasına karar vermiştir.

11. Ağır Ceza Mahkemesi 4/5/2023 tarihinde başvurucunun çocuğun cinsel istismarı suçundan neticeten 4 yıl 5 ay 10 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Temyiz incelemesi devam etmektedir.

12. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; adli kontrol tedbirine uyduğu, duruşmaya kendiliğinden katıldığı ve hakkında kaçma şüphesi bulunduğuna dair delil olmadığı hâlde kaçma şüphesi olduğundan bahisle adli kontrol tedbiri uygulanmasına dair karardan bir yıl sonra tutuklanmasına karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, iddia edilen olayın gerçek olmadığına dair adli rapor olduğu ve kaçma şüphesine dair bir veri olmadığı hâlde kaçma şüphesi bulunduğu kanaatine ne şekilde varıldığına ilişkin bir gerekçe sunulmadan tutuklama kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun tahliye olması nedeniyle tazminat davası açma imkânı olduğunun kabul edilebilirlik incelemesinde gözetilmesi gerektiği, iddianın esası bakımından yapılacak incelemede Mahkemenin olaya ilişkin adli raporları ve isnat edilen suçun katalog suçlardan olduğunu gözeterek tutuklama kararı verdiğinin dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, nitelikli cinsel istismar suçundan mahkûmiyet kararı verilmesinde dikkate alınan raporun delil niteliği taşımadığını, nitekim Yargıtayın da bu rapora itibar etmeyerek ve suç vasfını farklı nitelendirerek hükmün bozulmasına karar verdiğini belirttikten sonra başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

15. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre tutuklama tedbirinin uygulandığı yargılama neticesinde verilen kararın kesinleşmesi hâlinde başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceği kabul edildiğinden (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26) somut olayda başvurucu hakkındaki hüküm henüz kesinleşmemiş olmakla başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılan ve açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı

olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54). Dahası kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan bir müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen ölçütlerden biri olan Anayasa'nın sözüne aykırı olmama kriterini de karşılamalıdır.

18. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağı olup olmadığı belirlenmelidir. Başvurucu, çocuğun cinsel istismarı suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Diğer yandan başvurucu, adli kontrol tedbirlerine uymasına rağmen yargılama aşamasında tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Adli kontrol tedbirlerine uyulsa bile soruşturma veya kovuşturma aşamasında şüpheli ya da sanıklar hakkında tutuklama tedbirine başvurulmasının önünde kanundan kaynaklanan bir engelin bulunduğu tespit edilmemiştir (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Eren Erdem, B. No: 2019/9120, 9/6/2020, §§ 138, 143; Ahmet Ali Ala, B. No: 2020/5156, 10/3/2021, § 38). Tüm bu verilere göre başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır.

19. Kişinin tutuklanması için ön koşul olan suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunması hususu ise Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının sözünden kaynaklanan ek bir güvencedir (AYM, E.2021/96, K.2022/8, 26/1/2022, § 14).

20. Suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olup olmadığı yönünden yapılan incelemede -dosyadaki mağdure ve tanık beyanları ile sağlık raporları gözetildiğinde- derece mahkemesinin başvurucuya isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olduğunun kabulünden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir.

21. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

22. Başsavcılık tutuklama yasağı bulunması nedeniyle başvurucu hakkında tutuklama talep edilemediğini belirtmişse de başvurucu suç tarihi itibarıyla 15 yaşını doldurmuştur ve isnat edilen suçun üst sınırı beş yıldan fazladır. Dolayısıyla bir tutuklama yasağı bulunmamaktadır. Sulh Ceza Hâkimliği de suçun vasfını, mevcut delil durumunu ve verilmesi beklenen cezayı gözeterek 13/7/2020 tarihinde başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama ve haftada bir gün imza atma şeklinde adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir.

23. Ağır Ceza Mahkemesi ilk celsede, gelecek duruşmada ifadesinin alınması için -yargılamada tutuklu iki sanık bulunması nedeniyle- başvurucu hakkında zorla getirme emri düzenlenmesine karar vermiş; 6/4/2021 tarihli ikinci celsede ise atılı suçun vasıf ve mahiyeti, adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı, mevcut delil durumu ve atılı suçun katalog suçlardan olduğu gerekçesiyle başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

24. Ağır Ceza Mahkemesi tutuklama kararında, adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağına ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve Kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasında olmasına değinmiş; tutuklama nedenleri olarak başvurucunun kaçma şüphesinin ya da delilleri yok etme veya değiştirme riskinin varlığına yahut başvurucunun adli kontrol tedbirlerine uymadığına değinmemiştir.

25. Somut olayda tutuklama kararında kaçma şüphesini uyandıran somut olgularla bağlantı kurulmadan suçun niteliğine (katalog suçlar arasında yer almasına) atıf yapılmış ise de bir suçun niteliği veya bu suça ilişkin olarak verilebilecek cezanın ağırlığı her zaman kaçma

tehlikesinin bulunduğunu ortaya koyan bir durum olarak kabul edilemez. Bir ceza soruşturması veya kovuşturması bağlamında uygulanan tutuklama tedbirleri bakımından kaçma şüphesinin bulunup bulunmadığının veya devam edip etmediğinin belirlenmesinde -suçun ya da cezanın niteliğine ilişkin olanların yanı sıra- şüphelinin veya sanığın durumunun da özellikle dikkate alınması gerekir. Bu bağlamda şüpheli veya sanığın sabit bir yerleşim yerinin olup olmadığı, mesleği, mal varlığı, ailesinden veya işinden kaynaklanan bağlantıları, yakalanma şekli, süreç içindeki tavır ve davranışları, başka bir ülkeye gitmesini veya orada barınmasını kolaylaştıran bazı özel şartların olup olmadığı, kişilik özelliklerini ortaya koyan olgular, ahlaki durumunu gösteren tutum ve eylemleri gibi kişisel (subjektif) unsurlar birlikte değerlendirilerek bir kanaate ulaşılmalıdır (Eren Erdem, § 135).

26. Nitekim buna paralel olarak 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendinde şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa bu tutuklama nedenine dayanılabileceği belirtilmiştir. Yine 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendinde tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin (kaçma şüphesinin) varlığını gösteren delillerin somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterileceği belirtilmiş ancak tutuklama kararında kaçma şüphesinin dayanağı somut olgularla ortaya konulmamıştır.

27. Sekiz ayı aşkın süredir hakkında adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun kaçacağına dair bir şüphenin ya da delilleri yok etme veya değiştirme riskinin varlığına veya başvurucunun adli kontrol tedbirine uymadığına ilişkin olarak dosyaya yansıyan bir veri de yoktur. Bu nedenle somut olayın şartlarında suçun katalog suç olmasına ve adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağına dayanılması, suç tarihinden sekiz ayı geçen bir süre sonra verilen tutuklama kararı açısından yeterli görülmemiştir. Tutuklama kararının tedbirin meşru amacını ortaya koyma yönünden yeterli gerekçe içermediği değerlendirilmiştir. Varılan sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek yoktur.

28. Sonuç olarak tutuklama nedenlerinin bulunduğuna dair olgular yeterli gerekçeyle ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbiri uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesi ile 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

31. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ancak bireysel başvuruda bulunduktan sonra başvurucunun tahliye olduğu ve tutukluluk hâlinin sona erdiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla kararın yeniden yargılama yapılmak üzere derece mahkemesine gönderilmesinde hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında

başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2023/45, K.2023/291) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UTKU YURT

B. No: 2021/37623 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/37623

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

UTKU YURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/37623)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Utku YURT

Vekili : Av. Mustafa GÜRDAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız tutuklama tedbiri nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), 15 Temmuz 2016 tarihindeki askerî darbe teşebbüsü sonrasında başvurucunun asteğmen olarak görev yaptığı Maltepe 2. Zırhlı Tugay Komutanlığında gerçekleşen faaliyetlere ilişkin olarak soruşturma başlatmıştır. Başvurucu, bu kapsamda çok sayıda şüpheli ile birlikte anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ve Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına üye olma suçlarından 16/9/2020 tarihinde gözaltına alınmıştır.

3. Başsavcılık 19/9/2020 tarihinde başvurucuyu anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan tutuklanması talebiyle İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

4. Hâkimlik, sorgunun ardından başvurucunun isnat edilen suçtan tutuklanmasına karar vermiştir. Bu karara yapılan itiraz İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir.

5. Başsavcılık, başvurucunun da dâhil olduğu 128 şüpheli hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan cezalandırılmaları istemiyle 12/11/2020 tarihli iddianame düzenlemiştir.

6. İddianamenin kabulüyle açılan kamu davası, İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) tarafından görülmeye başlanmıştır. Başvurucu, duruşmanın 9/7/2021 tarihli ikinci oturumunda savunmasını yapmış ve tahliye talebinde bulunmuştur. Mahkeme, başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

7. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına dair karara yaptığı itiraz, İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

8. Başvurucu, itirazın reddine dair 27/7/2021 tarihli kararı 28/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 31/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Mahkeme bireysel başvurudan sonra 15/10/2021 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

10. Yargılamanın devamında Mahkeme 5/12/2022 tarihinde başvurucu hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar vermiştir. Davanın bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf kanun yolu aşamasında derdest olduğu tespit edilmiştir.

11. Komisyon, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olmadan tutuklandığını, suç tarihi ile tutuklama tarihi arasındaki zaman farkı gözönüne alındığında delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

14. Başvurunun süresinde yapılmış olması, her aşamada dikkate alınması gereken usule ilişkin ön şartlardan biridir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 18).

15. Somut olayda, başvurucunun vekili tarafından imzalanan başvuru formu İstanbul Ceza Mahkemeleri Ön Bürosuna 31/8/2021 tarihinde ibraz edilerek bireysel başvuruda bulunulmuştur. Ayrıca bireysel başvuru harcı da 31/8/2021 tarihinde yatırılmıştır. Formda, ihlal olgusuna kaynaklık eden İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinin tutukluluğun devamına dair karara itirazın reddi kararının 28/7/2021 tarihinde öğrenildiği beyan edilmiştir. Bu durumda itirazın reddi kararını öğrenme tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi (27/8/2021) geçtikten sonra 31/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHMUT BASYAN

B. No: 2021/39659 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/39659

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT BASYAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/39659)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Mahmut BASYAN

Vekili : Av. Turan KASSAP

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezası ve sürücü belgesinin geçici olarak alınmasına ilişkin işleme karşı yapılan başvuruda kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddiaya ayrı ve açık yanıt verilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Mardin'de servis şoförlüğü yapan başvurucu 25/7/2021 tarihinde Mardin İl Emniyet Müdürlüğüne bağlı trafik ekiplerince alkol kontrolü amacıyla durdurulmuştur. Saat 01.05 sıralarında yapılan nefes ölçümü sonucunda düzenlenen tutanakta başvurucunun 0,34 promil alkollü olduğu belirtilmiştir. Kolluk görevlilerince düzenlenen tutanağa göre başvurucunun ehliyeti alkollü olarak araç kullandığı gerekçesiyle 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48. maddesinin beşinci fıkrasının ikinci kez ihlal edilmiş olması nedeniyle geri alınmış ve başvurucuya 1.679 TL idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu, ailesiyle katıldığı bir düğün etkinliğinden dönerken kolluk görevlilerince yapılan uygulama sırasında durdurulduğunu, düğünde kolonya ve dezenfektan kullandığı için alkollü çıkmış olabileceğini belirterek sonuca itiraz etmiştir.

4. Ölçüm sonucuna itiraz eden başvurucu, kolluk görevlileri tarafından Mardin Devlet Hastanesine götürüldüğünü, burada yapılan testlerin sonucunda alkollü olmadığının tespit edildiğini beyan etmiştir. Başvuru formunun ekinde yer verilen 25/7/2021 tarihli Mardin Devlet Hastanesi laboratuvar sonuç raporuna göre başvurucudan saat 04.22'de örnek alınmış, yapılan inceleme sonucunda alkol oranı "alt ölçüm sınırının altında" çıkmıştır.

5. Başvurucu, Mardin 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurarak hakkında tesis edilen idari para cezası ve sürücü belgesinin geçici olarak alınması işleminin iptal edilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde bahsi geçen rapora atıf yaparak alkollü olmadığını, düğünde kolonya kullandığı için alkol oranının yüksek çıkmış olabileceğini, haksız yere ehliyetine el konulmasının servis şoförü olarak geçimini sağladığından mağduriyetine sebep olduğunu ileri sürmüştür.

6. Hâkimlik başvuruyu reddetmiştir. Hâkimliğin gerekçeli kararında başvurucunun kolonya ve dezenfektan kullanması nedeniyle ölçümde 0,34 oranında alkol tespit edilmiş olabileceği yönündeki savunması karşısında bu durumun "ilim ve fen ile bağdaşmadığı" belirtilmiştir. Karar gerekçesinde Mardin Devlet Hastanesince düzenlenen rapor hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

7. Başvurucu, Mardin Devlet Hastanesinde yapılan ölçümde alkol oranının alt sınırın altında tespit edildiğini gösteren rapor hakkında Hâkimlik kararında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamasının gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek karara itiraz etmiştir.

8. Başvurucunun itirazı Mardin 2. Sulh Ceza Hâkimliğince kesin olarak reddedilmiştir. İtirazın reddedildiğine ilişkin kararda da bahse konu rapor hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.

9. Başvurucu, nihai kararı 22/8/2021 tarihinde öğrendikten sonra 31/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; olay tarihinde Mardin Devlet Hastanesinde kendisinden alınan örneklerin incelenmesi sonucu düzenlenen raporda alkol oranının belirtilen sınırın altında olduğu tespit edildiği hâlde alkollü olarak araç kullanması sebebiyle uygulanan idari para cezası ve ehliyetinin alıkonulması işlemine karşı yaptığı itiraz sürecinde bu rapor değerlendirilmeden itirazının reddedilmesinin gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Sencer Başat ve

diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

14. Başvurucu, alkollü olarak araç kullandığı gerekçesiyle hakkında tesis edilen idari para cezası ve sürücü belgesinin geri alınması işlemine karşı başvuruda bulunurken katıldığı bir düğün etkinliğinde kolonya ve dezenfektan kullandığı için alkollü çıkmış olabileceğini ileri sürmüştür. Ayrıca kanındaki alkol oranın analiz edilmesi amacıyla olay tarihinde kendisinden Mardin Devlet Hastanesinde kan örneği alındığını ve yapılan inceleme sonucunda alkol oranının alt sınırın altında çıktığını belirterek buna ilişkin raporu da dosyaya sunmuştur.

15. Başvurucunun katıldığı düğünde yüksek miktarda kolonya ve dezenfektan kullandığı, bu nedenle kolluk görevlilerince alkol ölçüm cihazı ile yapılan nefes ölçümü sonucunda alkol tespit edilmesinin olağan bir durum olduğu yönündeki iddiası Hâkimliğin gerekçeli kararında karşılanmıştır. Bu bağlamda Hâkimlik "ilim ve fenle bağdaşmadığı" gerekçesiyle bu iddiaya itibar edilmediğini gerekçeli kararında belirtmiştir. Bununla birlikte alkol oranın "alt sınırın altında" olduğu tespitini ihtiva eden, Mardin Devlet Hastanesince düzenlenen rapor hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır (bkz. § 6). Diğer bir ifadeyle kolluk görevlilerince yapılan ölçüm sonucunun aksi yönünde değerlendirme içeren bu raporun neden dikkate alınmadığı gerekçelendirilmemiştir.

16. Başvurucuya isnat edilen alkollü şekilde araç kullanıp kullanmadığı konusunun yargılama sırasında incelenmesi gerektiği açıktır. Hâkimlik, kararın sonucunu etkileyecek nitelikte olan ve başvurucunun yargılama aşamalarında dosyaya sunduğu, alkol oranının "alt sınırın altında" olduğunu gösteren rapor hakkında gerekçeli kararında herhangi bir değerlendirmede bulunmamış ve başvurucunun bu yöndeki iddialarına ayrı ve açık bir yanıt vermemiştir. Bu eksikliği itiraz mercii de gidememiştir (bkz. § 8). Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

19. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

20. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/2218 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA CİNOĞLU

B. No: 2021/47455 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/47455

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA CİNOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/47455)

Karar Tarihi:11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Mustafa CİNOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davası kapsamında yapılan keşfin düzenini bozduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında kesin olarak üç gün disiplin hapsi kararı verilmesi nedeniyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/10/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucunun davacısı olduğu ve Pazar (Rize) Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) görülen tapu iptali ve tescili davasında 3/8/2021 tarihinde keşif yapılmasına karar verilmiştir.

6. Anılan tarihte icra edilen keşfin düzenini bozdukları gerekçesiyle başvurucunun da aralarında bulunduğu bazı kişiler hakkında 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 151. maddesi gereğince üç gün disiplin hapsi uygulanmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu 4/8/2021 tarihinde disiplin hapsinin kaldırılmasını talep etmiştir.Mahkeme, anılan kararın kesin olduğunu ve mevzuatta itiraz usulünün öngörülmediğini belirterek anılan talebi ara kararıyla reddetmiştir.

8. Disiplin hapsi kararı başvurucu yönünden 4/8/2021-6/8/2021 tarihlerinde yerine getirilmiştir.

9. Başvurucu 4/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Anayasa Mahkemesinin 11/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

11. Başvurucu;hürriyetini kısıtlayan disiplin hapsi kararına yönelik itirazının bu tür kararların derhâl infaz edileceği, itiraz kanun yolunun bu kararlara karşı kapalı olduğu gerekçeleriyle reddedildiğini ve dosyanın itiraz merciine gönderilmediğini belirterek adil yargılanma ile kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da disiplin hapsinin kaldırılması talebinin reddine dair ara kararı başvurucu tarafından UYAP üzerinden 14/8/2021 tarihinde okunmuştur. Dolayısıyla otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 4/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Y.A.

B. No: 2022/29895 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/29895

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/29895)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Burak GÜNGÖR

Başvurucu : Y.A.

Vekili : Av. Cengiz ALGÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet hükmü nedeniyle adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesininin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında açılan kamu davası sonucunda atılı suçtan başvurucunun 8 yıl 9 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucunun temyiz talebi Yargıtay 3. Ceza Dairesince reddedilerek 4/11/2021 tarihinde karar onanmıştır.

4. Başvurucu, nihai kararı 6/1/2022 tarihinde öğrendiğini belirterek 2/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyon; adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesi dışındaki iddiaların kabul edilemez olduğuna, anılan hak ve ilkeye ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu işlendiği tarihte suç olarak kabul edilmeyen fiillere dayanılarak cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucunun yargılama sürecindeki diğer vekilinin 16/8/2018 tarihinde yetki belgesi ile yetkilendirdiği Av. Halil İbrahim Albay tarafından UYAP üzerinden 23/12/2021 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 2/2/2022 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜMRAN CENGİZ

B. No: 2022/89689 | Karar tarihi: 11.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/89689

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMRAN CENGİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/89689)

Karar Tarihi: 11/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Ümran CENGİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında PKK silahlı terör örgütü yöneticisi olduğu, örgütün silahlı eylemlerini planladığı ve gerçekleştirdiği iddialarıyla açılan çok sayıda kamu davası muhtelif tarihlerde Hakkâri 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen kamu davasıyla birleştirilmiştir.

3. Hakkındaki yargılamanın devam ettiği süreçte yakalanan başvurucu, Mahkeme tarafından 9/6/2017 tarihinde devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma ve tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçlarından tutuklanmıştır.

4. Mahkeme, duruşmanın muhtelif oturumlarında başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

5. Başvurucunun 8/9/2022 tarihli tutukluluk hâlinin devamı kararına yaptığı itiraz Hakkâri 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 16/9/2022 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucu, itirazın reddi kararını 20/9/2022 tarihinde öğrendikten sonra 22/9/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Mahkeme 28/12/2023 tarihinde başvurucunun muhtelif suçlardan mahkûmiyetine ve tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Davanın bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf kanun yolu aşamasında derdest olduğu tespit edilmiştir.

8. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

9. Başvurucu, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, anılan şikâyetle ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve 142. maddeleri uyarınca açılması gereken tazminat davaları açılmadığından söz konusu iddialar bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür.

10. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddiasının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

11. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 28/12/2023 tarihinde mahkûmiyetine karar verilen (bkz. § 7) başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, hakkındaki ceza davasının uzun süredir devam ettiğini beyan ederek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Başvurucunun şikâyetinin özü, hakkındaki ceza yargılamasının makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddiası adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi

ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA ÇİĞDEM TENKER KÖKSAL

B. No: 2019/39889 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39889

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA ÇİĞDEM TENKER KÖKSAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39889)

Karar Tarihi: 17/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 17/12/2024-32755

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Fatma Çiğdem TENKER KÖKSAL

Vekili : Av. Osman YILDIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kişinin kendisi hakkındaki verilere erişim talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1961 doğumlu olan başvurucu, başvuru tarihinde Dışişleri Bakanlığında (İdare) daire başkanı olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde bulunduktan sonra 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti Buenos Aires Büyükelçiliği Birinci Müsteşarlığında görevlendirilmiştir.

3. Başvurucu; yurt dışı harcırahının eksik ödenmesi, Buenos Aires Büyükelçiliğindeki görevine dört yıllığına atanmışken birinci yılın sonunda görevlendirmesinin sona erdirilmesi gibi olayların arka planında özlük dosyasında yer alan sicil ve bilgilendirme notlarının etkili olduğunu iddia etmiştir. Bu sebeple başvurucu 2017 ve 2018 tarihlerinde birden çok kez Dışişleri Bakanlığından bilgi edinme talebinde bulunmuş, iddiasına göre bir kısım talebine

cevap verilmemiş, diğer bir kısım talebi ise hukuka aykırı bir şekilde reddedilmiştir.

4. Başvurucu, 11/10/2018 tarihli dilekçesi ile Dışişleri Bakanlığından "özlük dosyasında yer alan sicil, not, değerlendirme ve bilgi notlarının avukatı aracılığıyla kendisine verilmesi" talebinde bulunmuştur. Dışişleri Bakanlığı 25/10/2018 tarihli cevap dilekçesinde "Kurumların, avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri kurum dışına göndermek suretiyle temin etme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu itibarla talep etmiş olduğunuz bilgi ve belgelerin tarafınıza gönderilmesi mümkün görünmemektedir." gerekçesiyle başvurucunun talebini reddetmiştir.

5. Başvurucu, İdarenin bilgi edinme talebini reddetmesi üzerine idari işlemin iptali istemiyle dava açmıştır. Davanın görüldüğü Ankara 4. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 19/6/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, Arjantin ülkesi T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği nezdinde müsteşar olarak görev yapan davacının, vekili aracılığıyla, '1- 1997,2001, 2004, 2005 yıllarına ait sicillerin ve bilgi/belge değerlendirme notları, sicil notlarının aslı gibi tasdikli birer suretleri ile bu yıllarda verilmiş disiplin cezalarına ait belgelerin tasdikli suretlerini, 2- 2017 Yılında disiplin cezalarına dayalı olarak dosyada yer almaması gereken sicillerin ve 1997, 2001, 2004, 2005 yıllarına ait disiplin cezalarının kimin talimatı ile dosyadan çıkartılmadığına dair Fatma Çiğdem Tenker Köksal dilekçesinin tasdikli bir suretini, 3- 2018 Yılı Haziran/Temmuz ayında müvekkil tarafından talep olunan atamalara dair komisyon kararı tasdikli bir suretini, 4- 2018 Yılı Arjantin Buenos Aires Temsilciliğine atanmasına dair eksik ödendiğine ve ödemeye dair belgeleri talep ettiği dilekçesinin tasdikli suretini, 5- Yurt dışı görev yolluğu tahakkuk, ödeme, tebligat belgelerinin tasdikli suretini' Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında 11.10.2018 tarihli dilekçe ile talep ettiği, anılan başvuruya, ... denilmek suretiyle Dışişleri Bakanlığı Personel Dairesi Başkanlığı'nın 25.10.2018 tarih ve 2018/14468936 sayılı işlemi ile reddedilmesi üzerine bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda, davacının, '2017 ve 2018 yıllarında birçok kez bilgi edinme başvurusu yaptığı, bu başvuruların zımnen ya da subjektif ve hukuka uyar olmayan gerekçelerle reddedildiği' üzerine mahkememizce davalı idareye 30.01.2019 tarihinde ara karar yapılmış olup; Mahkememiz kayıtlarına 26.02.2019 tarihinde giren ara karar cevabı ve eklerinin incelenmesinden; davacının 23.01.2012 (2 ayrı başvuru), 14.01.2015, 24.11.2014 ve 30.11.2015 tarihlerinde kendi adına 5 ayrı başvuru yaptığı, anılan başvurulara davalı idarece 27.01.2012, 04.05.2012, 13.04.2015, 02.12.2015 ve 08.12.2015 tarihlerinde taleplere uygun şekilde cevap verildiği; davacının bu defa avukat aracılığıyla 15.10.2018 tarihinde 'tarafına mevzuat gereği hakkı olarak yurt dışı görev yolluğu ve sair mevzuat gereği ödenmesi gereken ve ödenmeyen 4.000-ABD Doları veya Türk Lirası karşılığının yasal faiziyle ivedi olarak ödenmesi' talebiyle başvuru yaptığı, anılan başvurunun, 'Sayın Tenker'e yurt dışı görev yolluğu Türk Lirası cinsinden ödenmiş olup, adı geçenin söz konusu ödemeye ilişkin evrakını eksiksiz olarak teslim ettiği tarihteki Merkez Bankası Döviz Satış Kuru üzerinden hesaplama yapılmıştır. Adı geçene ait ödeme bilgilerinin incelenmesinden hesaplama usulüne ilişkin maddi hataya rastlanmamıştır. Bu bilgiler ışığında Sayın Tenker'e ilave bir ödeme yapılması mümkün olmayacaktır.' denilmek suretiyle 24.10.2018 tarih ve 14465669 sayılı işlem ile reddedildiği, yine davacı vekili tarafından, yukarıda aktarılan 5 kalem bilgi ve belgenin 11.10.2018 tarihli dilekçe ile Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında talep edildiği, anılan başvurunun ... reddedildiği, davacı vekilinin, aldığı bu cevap üzerine son olarak 11.12.2018 tarihinde başvuru yaptığı, bu başvuruda, 'Kuruma

personel dışında avukatlar dahil dışarıdan kimsenin alınmadığı, Kuruma alınır ise talep ettiği bilgileri incelemek istediğini, bu konu hakkında tarafına bilgi verilmesini; eğer Kuruma alınmayacaksa bir önceki başvuruda talep ettiği bilgi ve belgelerin tarafına gönderilmesini' talep ettiği, Dışişleri Bakanlığı Personel Dairesi Başkanlığı tarafından ise anılan başvuruya, 'Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca, dilekçenizde talep etmiş olduğunuz belgeleri Kuruma gelerek incelemeniz mümkündür.' denilmek suretiyle cevap verildiği görülmüştür.

Bu durumda, her ne kadar davacı tarafından, '2017 ve 2018 yıllarında birçok kez bilgi edinme başvurusu yaptığı, bu başvuruların zımnen ya da subjektif ve hukuka uyar olmayan gerekçelerle reddedildiği' iddia edilmişse de, yukarıda aktarılan bilgilere göre davacı idarenin yapılan başvurulara talep edilene uygun şekilde cevap verdiği, avukat aracılığıyla yapılan başvuruların ise Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca karşılandığı, talep edilen bazı belgelerin (davacıya ait siciller, değerlendirme ve bilgi notları) ise gizli belge niteliğinde olduğu, bu belgelerin gönderilmemesinin gerekçesinin ise 15.04.2011 tarih ve 27906 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu Personeli Genel Tebliği'nin 'Özlük Dosyası Tutulmasına İlişkin Usul ve Esaslar' başlıklı (D) bendinin dokuzuncu fıkrasındaki 'Özlük dosyalarının tutulması ve muhafazasında özel hayatın gizliliği ilkesine riayet edilir. Özlük dosyası içeriği hakkında soruşturma ve kovuşturmaya yetkili merciler dışındakilere açıklama yapılamaz, bilgi verilemez.' hükmüne dayandığı anlaşıldığından, yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri uyarınca ve aktarılan bilgilere göre dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

6. Başvurucunun istinaf talebinde bulunması üzerine dosyanın gönderildiği Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 23/10/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan kesin olarak reddine karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 13/11/2019 tarihinde öğrendikten sonra 9/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; mesleğinde yaşadığı bir kısım olumsuzluğun özlük dosyasında yer alan sicil, değerlendirme ve bilgi notları nedeniyle gerçekleştiğini, özlük dosyasındaki bir kısım bilgiyi bilgi edinme hakkı kapsamında talep etmesine rağmen hukuka aykırı gerekçelerle talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Ayrıca söz konusu bilgilerin verilmemesi nedeniyle daha önce açtığı davalarda savunma hakkını da etkili şekilde kullanamadığını iddia etmiştir.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruya ilişkin olarak Dışişleri Bakanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucunun şikâyetlerine ilişkin yapılacak incelemede dikkate alınmak üzere ekte gönderildiği belirtilmiştir. Dışişleri Bakanlığından temin edilen görüş yazısında ise başvurucunun özlük dosyasında sicil amirleri gibi üçüncü kişilere ait kişisel bilgilerin ve görüşlerin yer aldığı, bu hâliyle 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 21. maddesinin yalnızca başvurucu yönünden bir hak sağlamadığı ve özlük dosyasında yer alan diğer üçüncü kişilerin özel hayatının gizliliğinin korunması adına söz konusu bilgilerin verilmemesinin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında; önceki beyanlarını tekrarla Dışişleri Bakanlığından gelen görüş yazısında yer alan değerlendirmelerin mevzuata aykırı olduğunu

belirtmiştir.

11. Başvurucunun şikâyetinin özlük dosyasında yer alan sicil ve bilgilendirme notlarının kendisine verilmemesine dair işlemler bütününe yönelik olduğu görülmektedir. Bu kapsamda başvurucunun şikâyetlerinin özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Özel hayata saygı hakkı Anayasa'nın 20. maddesinde koruma altına alınmıştır. Devlet, kişilerin özel ve aile hayatına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin haksız saldırılarını önlemekle yükümlüdür. Özel hayata saygı hakkı kapsamında korunan hukuksal çıkarlardan biri de bireyin mahremiyet hakkıdır. Ancak mahremiyet hakkı sadece yalnız kalma hakkından ibaret olmayıp bu hak, bireyin kendisiyle ilgili bilgileri kontrol edebilme hukuksal çıkarını da kapsamaktadır. Bireyin kendisine ilişkin herhangi bir bilginin kendi rızası olmaksızın açıklanmaması, yayılmaması, bu bilgilere başkaları tarafından ulaşılamaması ve rızası hilafına kullanılamaması, kısaca bu bilgilerin mahrem kalması konusunda menfaati bulunmaktadır. Bu husus, bireyin kendisiyle ilgili bilgilerin geleceğini belirleme hakkına işaret etmektedir (Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31, 32; Arif Ali Cangı [GK], B. No: 2016/4060, 17/9/2020, § 61). Özel hayata saygı hakkının kapsamında olan bireylerin kişisel verilerinin korunması hakkı, Anayasa'nın 20. maddesinde açık olarak düzenlenmiştir (Nurcan Belin, B. No: 2014/14187, 10/1/2018, § 38). Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında ise herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu, bu hakkın kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsadığı ifade edilmiştir (Arif Ali Cangı, § 62).

12. Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği üzere kişisel veriler, belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla bir kişiye ilişkin bütün bilgiler yani ad, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgilerin değil telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, öz geçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, sağlık bilgileri, genetik bilgiler, IP adresi, e-posta adresi, alışveriş alışkanlıkları, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm verilerdir (AYM, E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; E.2017/180, K.2018/109, 6/12/2018, § 54; Arif Ali Cangı, § 63).

13. Öte yandan Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı yönünden inceleme yapılabilmesi için öncelikle anılan hak kapsamında korunması gerekli bir kişisel verinin olup olmadığı belirlenmelidir. Anayasa hükmünün lafzı, konuya ilişkin uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukuk dikkate alındığında belirli veya belirlenebilir bir gerçek veya tüzel kişi hakkındaki her türlü bilgi kişisel veri olarak değerlendirilir. Ancak her dava ya da başvuruda Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrası anlamında bir kişisel veri bulunup bulunmadığı davanın ve başvurunun kendine özgü koşulları dikkate alınarak otonom olarak tespit edilir. Bir kişisel verinin bulunduğu tespit edildiğinde bu veriye yönelik her türlü sınırlama ve müdahale Anayasa’nın anılan hükmü kapsamındaki güvenceleri harekete geçirir (Arif Ali Cangı, § 64).

14. Somut olayda Dışişleri Bakanlığında görev yapan başvurucu hakkında özlük dosyasında yer alan ve sicil amirleri tarafından düzenlenen sicil ve değerlendirme notlarının başvurucunun mesleki faaliyetlerine ilişkin olduğu kuşkusuzdur. Danıştay; sicil raporlarının devlet memurlarının o yıl içindeki genel durum ve davranışları bakımından olumlu ve olumsuz niteliklerini, kusur ve eksikliklerini, liyakat durumunu gösteren ve sicil amirlerince

not esasına göre düzenlenen belgeler olduğunu tespit etmiştir. Buna göre sicil raporlarında; devlet memurunun dönem içinde disipline riayeti, sorumluluk duygusu, verimlilik ve çalışkanlığı, görevine bağlılığı, iş heyecanı, mesleki bilgisi, tarafsızlığı, iş arkadaşlarına, amirlerine ve iş sahiplerine karşı tutumu gibi konular yer almaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi Nurcan Belin kararında başvurucunun mesleki faaliyetlerinin değerlendirildiği sicil raporlarının belirtilen önemi, taşıdığı mahiyet ve içeriği sebebiyle kişisel veri niteliğinde olduğunda tereddüt bulunmadığını ifade etmiştir. Bu sebeple kişisel verilerin tutulmasının, saklanmasının veya aktarılmasının Anayasa'nın 20. maddesi bağlamında kişilerin özel hayatına saygı hakkı kapsamında korunduğu kuşkusuzdur. Bu durumda kişisel veri niteliğindeki bu bilgilerin başvurucunun kendisine verilmemesi şeklinde gerçekleşen olayda, Anayasa'nın kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ilişkin 20. maddesinin üçüncü fıkrasının uygulanabilir olduğu sonucuna varılmış ve mevcut başvuru kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Nurcan Belin §§ 40, 41).

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Somut olayda başvurucunun özlük dosyasındaki bilgilerin kendisine verilmemesiyle Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına bir müdahalede bulunulmuştur. Söz konusu müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu bağlamda mevcut başvuruda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

17. Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 13. maddesinde hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Bunun yanında Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasının üçüncü cümlesinde kişisel verilerin "ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla" işlenebileceği belirtilmiş, aynı fıkranın dördüncü cümlesinde ise kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır (Arif Ali Cangı, § 72).

18. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütü sınırlamaya ilişkin kuralın erişilebilirliği ve öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğini garanti altına alır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık biçimde hatalı yorumladığının ve uyguladığının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29). Öte yandan derece mahkemelerince yapılan yorum ve uygulama da bir kuralın belirliliğini doğrudan doğruya etkilemektedir. Kanunun varlığı kadar kanunun hem metninin hem de

uygulanmasının bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması önemlidir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Öyleyse Anayasa Mahkemesince yapılması gereken, incelemeye konu başvuru konusu normun yargı organlarınca yapılan yorumlarının kişilerce öngörebilmelerini sağlayacak belirlilikte olup olmadığının tespit edilmesidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Hanifi Yaliçli [GK], B. No: 2014/5224, 10/6/2021, § 95).

19. Somut olayda İdarenin başvurucunun özlük dosyasındaki bilgilere erişim talebinin reddine yönelik verdiği cevabi yazıda herhangi bir mevzuat hükmüne dayanmadığı görülmüştür (bkz. § 4). İdare Mahkemesi ise gerekçeli kararında 15/4/2011 tarihli ve 27906 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kamu Personel Tebliği'nin (D) bendinin "Özlük dosyalarının tutulması ve muhafazasında özel hayatın gizliliği ilkesine riayet edilir. Özlük dosyası içeriği hakkında soruşturma ve kovuşturmaya yetkili merciler dışındakilere açıklama yapılamaz, bilgi verilemez. Ayrıca kişinin rızası olmaksızın özlük dosyasındaki bilgiler ve kayıtlar esas alınarak kişi hakkında yayında bulunulamaz" biçimindeki dokuzuncu fıkrasına dayanarak davanın reddine karar vermiştir. İdarenin ve Bakanlığın görüş yazısından; mevcut başvuruda söz konusu Tebliğ'in ilgili hükmünün 4982 sayılı Kanun'un 21. maddesinin "Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır." biçimindeki (1) numaralı fıkrası ile bağlantılı olarak ele alındığı anlaşılmıştır.

20. Kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde görülebilmesi için kamu personelinin faaliyetlerinin değerlendirildiği sicil raporlarının düzenlenmesi, tutulması ve muhafaza edilmesi kamu yararı bakımından gerekli görülebilir. Bununla birlikte kamu makamlarından çalışanların mesleki faaliyetlerine ilişkin söz konusu bilgilerin tutulması ve saklanması sırasında Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının korunmasına ilişkin gerekliliklere uygun hareket etmeleri beklenir. Bu bağlamda kamu görevlilerinin haklarında düzenlenen mesleki sicil raporlarının tutulması ve saklanması sırasında gizliliğe riayet edilmesi, bu verilere ilgisiz kişilerin erişiminin engellenmesi gerekmektedir. Kamu Personel Tebliği'nin (D) bendinin dokuzuncu fıkrasının da esas olarak bu amaca hizmet ettiği görülmektedir (Nurcan Belin, § 50).

21. Yine kişisel verilerin korunması hususunda Anayasa'nın 20. maddesindeki gereklilikleri sağlamaya yönelik bazı düzenlemelerin mevcut olduğu görülmüştür. Bu kapsamda 4982 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri uyarınca bilgi edinme hakkı çerçevesinde kişisel verilere erişimin kolaylaştırılması sağlanmıştır (Nurcan Belin, § 51). Bununla birlikte 4982 sayılı Kanun'un 21. maddesi ile özel hayata saygı hakkı kapsamında üçüncü kişiler yönünden bilgi edinme hakkı sınırlandırılmıştır.

22. Görüleceği üzere gerek Kamu Personel Tebliği gerekse de 4982 sayılı Kanun'un 21. maddesinde yer alan ve özel hayatın gizliliği ilkesine gönderme yapan düzenlemeleri kişilerin kendileri yönünden değil ancak kendileri ile ilgili bilgilerin üçüncü kişilere verilmesi yönünden sınırlama getirmektedir. Nitekim kişilerin kendileri hakkındaki bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılması hâlinde özel hayatın gizliliği ilkesinin ihlali söz konusu olabilmekte ve anılan ilkenin korunması kapsamında söz konusu bilgilere erişim talepleri sınırlandırılmaktadır. Bununla birlikte somut olayda başvurucunun özlük dosyasındaki sicil ve değerlendirme notlarına yönelik erişim talebi başvurucunun bizzat kendisi hakkındaki kişisel verilere erişimi kapsamındadır ve Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında özel

olarak düzenlenmiştir. Yine 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 11. maddesi de Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrası ile bağlantılı olarak kişisel verilere erişimi düzenleme altına almıştır. Bu kapsamda kişilerin kendileri hakkındaki kişisel verilere erişimi Anayasa'nın ilgili hükmü ve bu hükme dayanan kanuni düzenlemeler ışığında değerlendirilmelidir. O hâlde Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrası gözönüne alındığında Kamu Personel Tebliği'nin ilgili hükmünün ve 4982 sayılı Kanun'un 21. maddesinin mevcut başvuru yönünden kanuni bir dayanak oluşturmadığı görülmektedir.

23. Buna karşın yargı mercileri Tebliğ'in ilgili fıkrasını, kişilerin kendileri hakkındaki bilgilere erişim talepleri yönünden de sınırlama getirdiği şeklinde yorumlamış ve başvurucunun kişisel verilere erişim talebini başkaca herhangi bir değerlendirme yapmadan reddetmiştir. Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik ölçütüne ilişkin yukarıdaki ilkeler dikkate alındığında kanunda öngörülen normun kapsamına girmediği anlaşılan bir işlem ve eylemi hatalı olarak o normun kapsamında gören bir yargısal yorumun öngörülebilirlik şartını sağladığı söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sercan Avşar, B. No: 2016/63088, 9/6/2021, § 52). Dolayısıyla başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 4. İdare Mahkemesine (E.2019/2382, K.2019/1267) GÖNDERİLMESİNE,

D. Net 30.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARSLAN İLHAN

B. No: 2020/1547 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1547

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARSLAN İLHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1547)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Arslan İLHAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza davasında delillerin hatalı değerlendirilerek mahkûmiyet kararı verilmesi ve uyarlama talebinin reddedilmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Ceza Yargılaması Süreci

2. (Kapatılan) Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvurucu hakkında yaptığı yargılama sonucunda 20/6/2008 tarihinde terör örgütünün propagandasını yapma suçundan 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasının karar tarihi itibarıyla yürürlükte olan hâli uyarınca 2 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

3. Karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulması üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesi 7/2/2013 tarihinde mahkûmiyet kararını onamıştır.

B. Uyarlama Yargılaması Süreci

4. Hükmün kesinleşmesinden sonra Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık)

Mahkemeye gönderdiği 30/10/2019 tarihli yazı ile 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun hükümleri doğrultusunda başvurucu hakkındaki ilamın infazı açısından tereddüt oluştuğu gerekçesiyle infaza devam edilip edilmeyeceği hususunda ek karar verilmesini talep etmiştir.

5. Mahkeme 5/11/2019 tarihinde verdiği ek kararla Başsavcılığın başvurucu hakkında 7188 sayılı Kanun hükümleri uyarınca infazın durdurulması talebini reddetmiştir. Mahkeme gerekçesinde; 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra uyarınca, Bölge Adliye Mahkemeleri Ceza Dairelerinden verilecek kararla kesinleşen ve temyiz kanun yolu daha önce kapalı olan bazı suçlar açısından temyiz kanun yolunun açık hâle getirildiği ancak başvurucu hakkındaki hükmün zaten Yargıtay'ın temyiz kanun yolu incelemesi sonucunda verdiği onama kararıyla kesinleştiği, dolayısıyla başvurucu hakkında 7188 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanamayacağı sonucuna ulaşmıştır.

6. Başvurucu, mahkûm olduğu suçun unsurları yönünden 7188 sayılı Kanun'la yapılan lehe düzenlemenin ek kararda dikkate alınmadığı ileri sürerek anılan karara itiraz etmiş, bu itiraz Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 11/12/2019 tarihli kararıyla kesin olmak üzere reddedilmiştir.

7. Başvurucu nihai kararı 31/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 6/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Ceza Davasına İlişkin İhlal İddiaları

10. Başvurucu; hukuka aykırı elde edilen delillere, suç oluşturmayan ve fikir açıklamasına konu olan eylemlere dayanılarak mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Ceza infaz hukukunda müddetname 3/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 20. maddesinin dört numaralı fıkrası gereği düzenlenen ve kesinleşen mahkeme kararına istinaden hükümlünün ceza infaz kurumunda ne kadar süre kalacağını gösteren bir belgedir. Müddetnamede; mahkûm olunan cezanın niteliği, cezanın hangi mahkeme tarafından verildiği, Yargıtay aşamasından geçmiş ise ilgili ilama dair bilgiler yer almaktadır. Dolayısıyla müddetnamenin hükümlüye tebliğ edildiği tarihi, başvurucular açısından en geç nihai kararın öğrenildiği tarih olarak kabul etmek gerekir (Hakan Fuat Komili, B. No: 2013/2470, 17/9/2013, § 18).

12. Somut olayda, başvurucunun bireysel başvuruya konu hapis cezasını da içeren 29/3/2016 tarihli müddetnamenin 31/3/2016 tarihinde tebliğinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 6/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Uyarlama Yargılamasına İlişkin İhlal İddiaları

13. Başvurucu; mahkûmiyetine dayanak olan 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasına kararın kesinleşmesinden sonra 7188 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suç oluşturmayacağına dair ibare eklenmesine rağmen Mahkemece sonradan yürürlüğe giren bu düzenlemenin uyarlama talebinin reddine dair kararda gözetilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ihlal iddiası hükmün denetlenmesini talep etme hakkı açısından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda; 7188 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme sonucunda Bölge Adliye Mahkemelerinin kararlarıyla kesinleşen bazı hükümlere karşı temyiz kanun yolunun açıldığı, başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararının verildiği tarihte istinaf kanun yolunun açık olmadığı ve kararın temyiz kanun yolu incelemesi sonucu Yargıtay kararıyla kesinleştiği vurgulanmıştır.

15. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında, konunun yalnızca karara karşı başvurulabilecek olağan kanun yolu açısından ele alındığını, ancak mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden sonra, bu karara dayanak olan suçun tanımı ve unsurları yönünden 7188 sayılı Kanun'la lehe düzenleme yapılmasına rağmen uyarlama yargılamasında bu hususun dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

16. Başvurucunun ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

17. Kesinleşmiş mahkûmiyet hükmünde değişiklik (uyarlama) yargılaması; asıl ceza yargılamasının bütünüyle sonuçlanıp hükmün kesinleşmesinden sonra ancak infazın tamamlanmasından önce yürürlüğe giren bir ceza yasasının kesinleşmiş mahkûmiyet hükmüne, dolayısıyla infaza etkisi bulunup bulunmadığının saptanmasına ilişkin ve esas itibarıyla infazı ilgilendiren ve etkileyen bir yargılama faaliyetidir. Bu tali yargılamada, asli ceza yargılaması sürecinde kesinleşmiş bulunan önceki kararın dışına çıkılamayacak; oradaki suça konu sabit eyleme uygulanması olanağı bulunan yeni yasadaki hükümler bütünüyle tatbik olunduktan sonra yeni yasanın lehe sonuç doğurduğunun saptanması hâlinde hükümlünün bu sonuçtan faydalanması için infaza konu olabilecek nitelikte bir hüküm kurulmasıyla yetinilecektir (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E.2013/8-604, K.2015/204, 9/6/2015).

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

19. Sözleşme’nin 6. maddesinde, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

20. Somut olayda başvurucu, suç isnadının esasının Yargıtay kararıyla çözümlendiği bir aşamada (hükmün kesinleşmesinden sonra) ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükmüne konu kurallarda değişiklik yapılması üzerine gerçekleştirilen uyarlama yargılamasıyla ilgili olarak şikâyetlerini dile getirmektedir. Başvurucunun ihlal iddiasının suç isnadı altında olduğu bir aşamaya ilişkin olmadığı, dolayısıyla başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamına girmediği anlaşılmaktadır (benzer yöndeki bir karar için bkz. İnan Çoban, B. No: 2014/15208, 19/12/2017).

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Ceza davasına ilişkin başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Uyarlama yargılamasına ilişkin başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜRÇAY BAYLAR

B. No: 2020/2019 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜRÇAY BAYLAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2019)

Karar Tarihi: 17/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 17/12/2024-32755

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Gürçay BAYLAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda yerleştirildiği yeni odanın görüş saatlerinin çocuklarının okul saati ile çakışması nedeniyle oda değişikliğine ilişkin işlemin iptali talebinin reddedilmesiyle aile hayatına saygı hakkının, yeni odanın koşulları nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuru tarihinde Sincan 2 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) hükümözlü olarak bulunan başvurucunun odası 23/10/2019 tarihinde Kurum tarafından değiştirilmiştir. Başvurucu, anılan işleme karşı 31/10/2019 tarihinde Ankara Batı 2. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu; şikâyet dilekçesinde eski odasının görüş saatinin 15.45-16.30 arasında olması nedeniyle çocuklarının okul saati ile çakışmadığını, oda arkadaşlarıyla uyum içinde yaşadığını, yeni odasının kuzey cepheye baktığını, yeterince ısınmadığını, bu nedenle tedavisi devam eden mevcut kalp, tansiyon ve mide hastalıklarının olumsuz yönde etkilendiğini belirterek oda değişikliğine ilişkin işlemin geri alınarak önceki odasına iadesine karar verilmesini talep etmiştir.

3. İnfaz Hâkimliği 31/10/2019 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir. Kurum Müdürlüğünün 31/10/2019 tarihli yazısında, başvurucunun dilekçesine konu ettiği hususlar hakkında Kuruma herhangi bir belge sunmadığı ve rahatsızlığına ilişkin doktor raporunun olmadığı bildirilmiştir. Kararda ise Kurum tarafından başvurucunun suç türüne göre ve idari nedenlerle odasının değiştirildiği, oda değişikliğine ilişkin dilekçesine konu ettiği hususlar hakkında bildirdiği mazeretine dair herhangi bir belge ve rapor ibraz etmediği belirtilmiştir. Söz konusu karara karşı başvurucunun yaptığı itiraz, Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 15/11/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda, İnfaz Hâkimliğince verilen kararda usule ve kanuna aykırı bir yönün bulunmadığı ifade edilmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 26/11/2019 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 24/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; yerleştirildiği odanın görüş saatinin 13.15-14.00 arası olduğunu, çocuklarının okul saati ile çakıştığını, eski odasının görüş saatinin ise 15.45-16.30 arasında olması nedeniyle çocuklarıyla görüşebildiğini ifade ederek oda değişikliği yapılması ve işlemin iptali talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun görüş saatlerine ilişkin bir düzenleme yapılması hususunda Ceza İnfaz Kurumuna ve yargılama makamlarına bir müracaatta bulunmadığı belirtilerek görüş saatlerine ilişkin durumunu diğer mazeretleri ile oda değişikliği işleminin geri alınması için dile getirdiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda başvurucunun öncelikle kendisine makul bir başarı şansı sunabilecek ve çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili olan başvuru yolunu tüketmesi gerektiği değerlendirilerek yapılacak kabul edilebilirlik incelenmesinde bu hususun da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanında başvurucunun aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının nazara alınması gerektiği belirtilmiştir.

9. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında oda değişikliği yapılması için gerekçelerini ileri sürerek mağduriyetinin giderilmesini talep ettiğini, öncelikle görüş saati değişikliği talep etmesi gerektiği yönündeki iddiayı kabul etmediğini, Kurumun tüm bilgi ve belgelere sahip olduğunu ve kendisinden de belge talep edilmediğini ifade ederek ihlal iddialarını tekrar etmiştir.

10. Başvurucu; Kurum tarafından oda değişikliği yapılması üzerine yerleştirildiği odanın görüş saatinin çocuklarının okul saati ile çakışması nedeniyle çocuklarını göremeyeceğini, bu durumun da aile hayatına saygı hakkını ihlal edeceğini ileri sürmüştür. Başvurucunun şikâyetinin özünü, oda değişikliği yapılması nedeniyle doğan sonuçlar oluşturmaktadır. Bu

durumda İnfaz Hâkimliğine yaptığı başvuruda da bu durumu ifade eden başvurucudan görüş saatinin değiştirilmesi yönünde ayrıca bir talepte bulunmasının beklenmesi ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna ulaşmak mümkün görülmemiştir. Böylelikle açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Aile hayatına saygı hakkı, Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin -Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36; Yeliz Erten, B. No: 2020/99, 11/3/2021, § 34). Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. Anayasa'nın 41. maddesinde de her çocuğun yüksek yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel, doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. Ancak bu yükümlülük mutlak olmayıp her olayın özel koşullarına bağlı olarak alınacak tedbirlerin nitelik ve kapsamı farklılaşabilmektedir (Marcus Frank Cerny, § 41; Yeliz Erten, § 35).

12. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların haberleşme hürriyeti ve aile hayatına saygı hakkının sınırlanması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36; Yeliz Erten, § 36). Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir denge sağlanmalıdır (Mehmet Zahit Şahin, § 37). Ayrıca bu kapsamdaki talepler hakkında idari ve yargısal makamlar tarafından verilen kararların gerekçeleri ikna edici şekilde ilgili ve yeterli olmalıdır (Yeliz Erten, § 37).

13. Öte yandan Anayasa'nın 41. maddesinde ifade edilen çocuğun yüksek yararı mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde gözetilmesi gereken bir ilkedir. Bu bağlamda çocuklar üzerinde etki doğuracak bir işlem yapılacağı zaman bu işlemin çocuğun yararına uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılması aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir (Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 7/11/2019, § 33; Yeliz Erten, § 38).

14. Somut olayda başvurucu, yerleştirildiği odanın görüş saatinin çocuklarının okul saati ile çakışması nedeniyle çocuklarıyla görüşemediğini ifade ederek oda değişikliği işleminin iptali talebinde bulunmuştur. Başvurucunun şikâyet başvurusu, mazeretine ilişkin herhangi bir belge ve rapor ibraz etmediği gerekçesiyle reddedilmiştir. İtiraz başvurusu neticesinde ise Kurum kararının usule ve kanuna uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun önceki odasında uygulanan görüş saatleriniyargılama makamlarına belirterek öğrenim gören çocuklarıyla yeni odasında uygulanan görüş saatleri nedeniyle yaşadığı iletişim sıkıntısını somutlaştırdığı görülmüştür. Bu duruma rağmen yargılama makamlarının kararlarında

başvurucunun anılan itirazına ilişkin olarak uygulamanın haklılığını gösterecek şekilde çocuğun üstün yararı ilkesi çerçevesinde ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulduğunu söylemek güçtür.

15. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere (bkz. §§ 11-13) mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayacak şekilde hareket edilmesi devletin pozitif yükümlülüklerinin gereğidir. Bu bağlamda idarenin uygulaması ve yargı kararları birlikte değerlendirildiğinde çocuğun üstün yararı gözetilerek aile ilişkilerinin devamlılığını sağlayacak şekilde hareket edilmediği, başvurucunun talebinin neden karşılanamadığı hususunda kararlarda somut ve yeterli şekilde gerekçe sunulmadığı anlaşılmakla somut olayın koşullarında aile hayatına saygı hakkı bakımından devletten beklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ümit Balaban (3), B. No: 2016/2821, 29/5/2019; Levent Serhat Bayar, B. No: 2018/33714, 28/12/2021, § 36; Yeliz Erten, § 43).

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu; verdiği dilekçelerin Kurum tarafından kabul edilmediğini veya talep dilekçelerine cevap verilmediğini, yerleştirildiği yeni odanın soğuk ve küflü olduğunu, hastalıkları olduğunu, daha önce odada kalan kişilerin sağlık problemleri nedeniyle odadan ayrıldıklarını öğrendiğini belirterek dilekçe hakkının, sağlıklı bir ortamda yaşama hakkının ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların bir bütün hâlinde maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

19. İhlal iddiasına ilişkin delilleri sunma ve temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğün yerine getirilmediği, dolayısıyla iddiaların temellendirilmediği durumlarda kabul edilemezlik kararı verilebilir (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021).

20. Başvurucunun rahatsızlığına ilişkin doktor raporunun olmadığının Kurum tarafından İnfaz Hâkimliğine bildirildiği görülmüştür. Bunun yanında başvurucunun İnfaz Hâkimliğine sunduğu bir rapor bulunmadığı tespitine kararda yer verildiğinden yargılama makamlarının ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmış, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı bakımından ileri sürülen ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu değerlendirilmiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti, ihlalin giderilmesi, 50.000 TL maddi tazminat ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Öte yandan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara Batı 2. İnfaz Hâkimliğine (E.2019/2651, K.2019/2647) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İ.K.

B. No: 2020/6821 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6821

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İ.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6821)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : İ.K.

Vekili : Av. Yasemin KUTLUĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; terör olayı nedeniyle uğranılan zararın tazmin edilmesi talebiyle açılan tam yargı davasında uyuşmazlığın esasına ilişkin iddialar karşılanmadan karar verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, İstanbul'da bulunan 23. Motorlu Piyade Alay Komutanlığı emrinde astsubay üstçavuş rütbesi ile elektrik ve güç kaynakları teknisyeni olarak görev yapmaktayken 12/5/2016 tarihinde idarece sağlanan servis aracı ile mesai saati bitiminde evine dönerken yol kenarında bulunan sivil aracın terör saldırısıyla patlatılması sonucunda yaralanmıştır.

3. Başvurucu; Özel Via Sancaktepe Hastanesinden yüzeysel kafa yaralanması, boyun yüzeysel yaralanmaları, yüzeysel saçlı deri yaralanması tanısı ile 13/5/2016 tarihinde yirmi gün istirahat raporu almıştır. Ayrıca Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 8/8/2016 tarihli sağlık kurulu raporu ile "Her iki kulakta serös otitis media saptandığı, sağ kulağında işitme kaybının bulunduğu, psikiyatrik açıdan ise üç ay önce patlama sonrası kaygı

semptomları olmuş; kısmi olarak devam ediyor, travma polikliniği olan psikososyal kliniklerde takibi önerilir." tespitlerinin yapıldığı görülmüştür.

4. Başvurucu, yaralanma olayında idarenin kusur ve sorumluluğunun bulunduğunu beyan ederek uğradığı maddi ve manevi zararların karşılanması için 19/4/2017 tarihinde İçişleri Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığına başvuruda bulunmuştur.

5. Belirtilen idarelere yapılan başvuru cevap verilmemek suretiyle zımnen reddedilmiştir. Bunun üzerine başvurucu tarafından yaralanma olayının meydana gelmesinde idarenin kusursuz sorumluluğunun ve hizmet kusurunun bulunduğu ileri sürülerek 50.000 TL manevi ve 1.000 TL maddi tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle İstanbul 13. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde olayda meydana gelen zararın gerek hizmet kusuru gerekse idarenin kusursuz sorumluluk ilkeleri uyarınca tazmin edilebilir nitelikte olduğunu iddia etmiştir.

6. Mahkeme 18/9/2018 tarihli kararlarıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucuya 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında 2.657,88.-TL nakdi tazminat ödendiğini, tüm tedavi giderlerinin karşılandığını ve maddi olarak zarara uğradığına ilişkin herhangi bir bilgi ve belgenin dosyaya sunulmadığını belirtmiştir. Mahkeme manevi tazminat talebine ilişkin olarak ise başvurucunun basit tıbbi müdahale ile giderilebilir mahiyette yüzeysel yaralanmalarının bulunduğunu ancak fiziki yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalmasına neden olan bir neticenin söz konusu olmadığını, olay nedeniyle ağır bir elem veya üzüntünün oluşmadığını, şeref veya haysiyetinin rencide edilmediğini, psikiyatri raporu bakımından ise bu tarz olaylar ile her zaman karşılaşması ihtimalinin mesleğinin bir parçası olduğunu, mesleğinin belirtilen riskleri barındırdığını belirterek manevi zararının oluşmadığını vurgulamıştır.

7. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dokuzuncu İdare Dava Dairesi (Daire) 15/1/2019 tarihinde verdiği kararla istinaf talebini kabul ederek Mahkeme kararını kaldırmış ve yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde Mahkemece davalı idarelerin sorumluluğuna ilişkin hukuki irdelemenin yapılmadığını, bir başka ifade ile meydana gelen olayda davalı idarelere atfedilecek bir hizmet kusuru bulunup bulunmadığının ya da kusursuz sorumluluk ilkesinin uygulanmasını gerekli kılacak hâllerin mevcut olup olmadığının değerlendirilmediğini vurgulamıştır. Daire bu yorumdan hareketle, karara gerekçe oluşturacak gerekli hukuki irdeleme yapılmaksızın ve idarelerin sorumluluk sebepleri ayrı ayrı değerlendirilmeksizin verilen kararda hukuki isabet bulunmadığı sonucuna varmıştır.

8. Dairenin kararı kaldırması üzerine dosyayı yeniden ele alan Mahkeme 30/4/2019 tarihli kararıyla davayı tekrar reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davacıya 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna göre 2.657,88.-TL nakdi tazminat ödendiği ve davacının çalıştığı dönemde özlük ve mali haklarında bir kaybının bulunmadığı, ayrıca davacının tüm tedavi giderlerinin karşılandığı ve davacı tarafından, 50.000 TL manevi ve 1.000 TL maddi olmak üzere toplam 51.000 TL tazminatın olayın meydana geldiği tarihten itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesi talebiyle işbu davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Maddi Tazminat Talebi Yönünden;

Olayda; İdarelere atfı kabil bir hizmet kusurunun varlığından ve zarar ile idari eylem arasında bir nedensellik bulunmamakla birlikte; terör eyleminin Anayasal düzeni hedef alması, bütün toplumu ilgilendirilmesi ve zararın toplumsal nitelikli bir riskin gerçekleşmesi sonucu meydana gelmesi yanında, kişinin sadece toplum üyesi olması sebebiyle zarara uğradığı hususu dikkate alındığında davacının uğradığı zararın sosyal risk ilkesi gereğince tazmin edilmesi gerekmekte ise de söz konusu terör eylemi sonucunda davacıya 2330 sayılı Kanun kapsamında 2.657,88-TL nakdi ödemenin yapıldığı, davacının tüm tedavi giderlerinin karşılandığı, davacının maddi olarak zarara uğradığına ilişkin herhangi bir bilgi ve belgeyi dosyaya sunmadığı ve hali hazırda mesleğine de devam ettiği görüldüğünden, ortada somut olarak gerçekleşmiş maddi bir zararın varlığının davacı tarafından ortaya konulamaması nedeniyle maddi tazminat talebinin karşılanmasına olanak bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Manevi Tazminat Talebi Yönünden;

Manevi tazminat ise patrimuanda meydana gelen eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp manevi tatmin aracıdır. Manevi tazminata hükmedilebilmesi içinkişinin fiziki yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünü azalma sonucunu doğuran olayların meydana gelmesi ve idarenin hukuka aykırı bir işlem veya eylem sonucunda ağır bir elem veya üzüntünün duyulmuş olması veya şeref veya haysiyetinin rencide edilmiş bulunması gerekir. Manevi tazminata hükmedilirken ilgilinin sosyal ve ekonomik durumu dikkate alınarak olay nedeniyle duyduğu elem veya ızdırabın kısmen giderilmesi amaçlanmalı, idarenin hukuka aykırılığı açıkça ortaya konulmalı bu hukuka aykırılık ile zararlı sonuç arasında illiyet bağı kurulmalıdır.

Dava konusu olayda, davacının basit tıbbi müdahale ile giderilebilir mahiyette yüzeysel yaralanmalarının bulunduğu ancak fiziki yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalmasına neden olan bir neticenin söz konusu olmadığı, davacının şeref veya haysiyetinin rencide edilmediği, öte yandan sunulan raporda görülen işitme kaybı ile meydana gelen olay arasında illiyet bağını açıklamaya yarar herhangi bir verinin dosyaya sunulamadığı görülmüş; psikiyatri raporu bakımından ise; davacının dava konusu olay ve benzerleri ile karşılaşması ihtimalinin mesleğinin bir parçası olduğu ve mesleğinin belirtilen riskleri bünyesinde barındırdığı, davacının da bu durumun bilincinde olarak görevini seçtiğinin kabulünün gerektiği sonucuna varılarak, davacının bir cismani zararın neticesi olmaksızın salt bu olay nedeni ile yaşadığı kısmi kaygı semptomlarından ötürü tazmini gereken herhangi bir manevi zararının oluşmadığı sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır."

9. Başvurucu tarafından karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. Daire tarafından istinaf başvurusuna konu kararın hukuka ve usule uygun olduğu, kararın kaldırılmasını gerektirecek yasal bir sebep bulunmadığı tespitiyle 14/1/2020 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar verilmiştir.

10. Nihai karar 17/1/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 17/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon, başvurunun kabul edilemezliği konusunda oybirliği sağlanamadığı için kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

12. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

13. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

17. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu; aynı terör saldırısı nedeniyle bir başka asker kişi tarafından açılan davanın İstanbul 8 İdare Mahkemesince kabul edildiğini, bu hususun Mahkemeye sunulduğunu ancak dikkate alınmadığını belirtmiştir. Başvurucu; Mahkemece hukuk kurallarının hatalı yorumlandığını, davanın araştırılmadan gerekçesiz olarak reddedildiğini, istinaf isteminin reddine ilişkin kararın da herhangi bir gerekçe içermediğini ve hatalı değerlendirme sonucu karar verildiğini belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, silahların eşitliği ilkesinin ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvurucunun şikâyetleri adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli kararhakkı yönünden incelenmiştir.

20. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte

olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

21. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus, istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, mahkemenin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz mercilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

22. Başvurucu yaşadığı terör saldırısı sonucu sağlığının kısmen de olsa bozulduğu iddiasıyla tazminat davası açmıştır. Söz konusu davada tartışılacak temel mesele, başvurucunun maddi ve manevi zarara uğrayıp uğramadığı ve -varsa- zararının kusursuz sorumluluk ve sosyal risk ilkesi uyarınca devlet tarafından karşılanmasının koşullarının oluşup oluşmadığıdır.

23. Mahkeme, başvurucunun tazminat istemini hem kusur sorumluluğu hem de sosyal risk ilkesi yönünden incelemiş ve her iki sorumluluğun da şartlarının oluşmadığına karar vermiştir. Ayrıca Mahkeme sosyal risk ilkesi uyarınca manevi tazminat ödenmesinin koşullarının oluşup oluşmadığını da tartışmış ve manevi zararın sosyal risk ilkesi uyarınca devletçe karşılanmasının koşullarının oluşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

24. Başvurucu istinaf dilekçesinde olay nedeniyle kalıcı işitme kaybı yaşandığını, buna dair sağlık raporunu sunduğunu, mahkemenin -aksi kanaatteyse- illiyet bağını ortaya koyabilmek için rapor da alabileceğini açıkça belirtmiştir. Başvurucu; ayrıca olay öncesinde sağlıklı olduğunun Türk Silahlı Kuvvetleri kayıtlarıyla belirli olduğunu, olayla ilgili olarak işitme kaybının yaşandığını, raporun da bu olay sebebiyle düzenlendiğini öne sürmüştür. Başvurucunun bu hususları dava dilekçesinde de dile getirdiği anlaşılmaktadır. Başvurucu; ayrıca benzer olaylara ilişkin Danıştay içtihadına da atıf yaparak kararın bozulmasını talep etmiş, Bölge İdare Mahkemesi ayrı bir gerekçe göstermeksizin istinaf talebini reddetmiştir.

25. Somut olayda Mahkeme, illiyet bağının olup olmadığına dair bir veri olmadığı gerekçesiyle manevi tazminat istemini reddetmiştir. Buna göre meydana gelen patlama olayı ile başvurucunun sağlık raporuyla tespit edilen işitme kaybı arasında bir illiyet bağı olup olmadığı meselesi uyuşmazlığın doğrudan sonucunu ilgilendiren önemli bir hususdur. Başvurucu, illiyet bağının kurulduğunu iddia ettiği olayla ilgili sağlık raporlarını sunarak dava ve istinaf dilekçelerinde dile getirdiği hâlde Mahkeme bu hususla ilgili değerlendirme yapmadan davanın reddine karar vermiştir.

26. Bu durumda uyuşmazlığın sonucuna etkili, ayrı ve açık yanıt gerektiren bir hususla ilgili olarak mahkeme kararlarında ilgili ve yeterli bir gerekçe bulunmadığı, bu bağlamda başvurucunun uyuşmazlığın sonucunu etkileyebilecek nitelikteki iddiasının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmadığı ve bu hususa ilişkin gerekçe oluşturulmadığı görülmüştür.

27. Bu itibarla başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanmadığı anlaşıldığından gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 50.000 TL maddi ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 13. İdare Mahkemesine (E.2019/615, K.2019/973) GÖNDERİLMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AVRUPA ELEKTRONİK YAYINCILIK A.Ş. VE YERKÖY RADYO TELEVİZYON YAYINCILIĞI REKLAM A.Ş.

B. No: 2020/8246 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8246

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AVRUPA ELEKTRONİK YAYINCILIK A.Ş. VE YERKÖY RADYO TELEVİZYON YAYINCILIĞI REKLAM A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8246)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucular : 1. Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş.

Temsilcisi : Miraç YİĞİT

2. Yerköy Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş.

Temsilcisi : Ömer KAYAASLAN

Vekilleri : Av. Emrah GENÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, arama ve elkoyma kararı verilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Arka Plan Bilgisi

2. Türkiye'de özel radyo yayıncılığı anayasal ve kanuni engellere rağmen 1989 yılında

başlamış, daha sonra 1993 yılında Anayasa'nın 133. maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklik ve 13/4/1994 tarihli ve 3984 sayılı mülga Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi ile radyo yayıncılığına hukuki bir zemin sağlanmıştır (İyi Haber Yayın Organizasyon Ticaret Anonim Şirketi ve diğerleri [GK], B. No: 2018/10782, 11/1/2024, § 8).

3. 3984 sayılı mülga Kanun'dan önce çok sayıda radyo kuruluşu, frekans kullanımı ve yayın içeriği yönünden denetimsiz olarak yayınlarını sürdürmekteydi. 3984 sayılı mülga Kanun ile radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesine ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK/Üst Kurul) kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usuller belirlenmiştir. Bunlara ilave olarak geçici maddelerde Kanun'un yürürlüğünden önceki durum da dikkate alınmış ve Kanun yürürlüğe girmeden önce fiilen radyo ve televizyon yayıncılığına başlamış olan özel kuruluşların yeni hukuki duruma intibakına ve yeni uygulamaya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Kanun'un geçici 5. maddesinde üst kurulun oluşumunu takip eden en geç dört ay içinde öncelikle ihtiyaç duyduğu kanal ve frekans bantları planlamasını yaptıracağı belirtilmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/11028, 18/10/2017, § 15).

4. 10/3/1995 tarihli ve 22223 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Radyove Televizyon Kuruluşlarına Kanal veya Frekans Tahsisi Şartları ve Bunlara İlişkin İhale Usulleri ile Yayın Lisansı ve İzni Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) geçici 1. maddesinde, Yönetmelik'in yürürlüğe girdiği tarihte yayında bulunan radyo ve televizyon istasyonlarının yeri, kullandığı frekans kanalı, en yüksek yayın gücü ve yayın saatlerinin bir ay içinde üst kurula bildirileceği belirtilmiş; geçici 3. maddesinde ise yayın kuruluşlarının üst kurul tarafından lisans başvurusu yapılmasına ilişkin genel duyuruyu izleyen bir ay içinde bu Yönetmelik'in ilgili hükümlerine uygun olarak lisans için başvurmak zorunda oldukları, bu süre içinde başvuruda bulunmayan kuruluşların istasyonlarının derhâl kapatılması esası getirilmiştir (İyi Haber Yayın Organizasyon Ticaret Anonim Şirketi ve diğerleri, § 10).

5. 3984 sayılı mülga Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ulusal radyo ve televizyon frekans planı hazırlanmış ve hazırlanan yönetmelikler çerçevesinde yayın lisansı ve yayın izni verilmek üzere başvurular alınmıştır. Neticede Kanun'un öngördüğü şartlara uygun olarak 1.186 radyo kuruluşunun lisans başvuruları kabul edilmiş, bunların dışındaki radyo ve televizyonlar yayından men edilmiştir. Lisans başvurusu kabul edilen radyolar bu tarihten itibaren RTÜK'ün sıralama ihalesi yapmasını ve karasal yayın lisanslarının verilmesini beklemeye başlamıştır (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 17).

6. 1994 yılından itibaren uygulanan 3984 sayılı Kanun, 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi ile ilga edilmiştir. Yeni Kanun'da, karasal sayısal yayınla ilgili net ve kesin bir yol haritasına yer verilmiştir. 6112 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine göre RTÜK'ün radyo ve televizyon alanında frekans planlamalarını Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapması gerekmektedir. Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten dört yıl sonra yani 3/3/2015'te analog karasal yayınların sona erdirileceği belirtilmiştir. Karasal radyo yayınları için sıralama ihalesi ise analog televizyon yayınlarının kapatılmasının ardından altı ay içinde yapılacaktır. Başka bir deyişle karasal radyo yayınlarının sıralama ihalesi için son tarih 3/9/2015 olarak belirlenmiştir (İyi Haber Yayın Organizasyon Ticaret Anonim Şirketi ve diğerleri, § 8).

7. Anayasa Mahkemesi Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında, 3984

sayılı mülga Kanun'un ve bu Kanun yerine getirilen 6112 sayılı Kanun'un emredici hükümlerine rağmen idarece bir sıralama ihalesi yapılmadığını tespit etmiştir. Dolayısıyla Türkiye'de hâlen karasal yayın yapan radyolar, 1995 öncesi yayına başlayan radyolar ile bu tarihten sonra idari kararlar veya mahkeme kararları ile yayına başlayan radyolardan oluşmaktadır. Başka bir deyişle 1995 yılından itibaren mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmiş sıralama ihalesi ile kanal ve frekans tahsisi yapılmış bir radyo yayına başlamamıştır. Bu sebeple ilk kez veya yayınına ara verip yeniden yayın yapmak isteyen yayıncı kuruluşlar sıralama ihalesi yapılmadığı için yaklaşık yirmi sekiz yılı aşkın süredir beklemektedir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., §§ 59, 60).

B. 2020/8246 Numaralı Bireysel Başvuruya İlişkin Süreç

8. Başvurucu, "Radyo Kırkbeşlik" çağrı işaretiyle ve ulusal yayın (R1) izni uyarınca 1995 yılından bu yana kesintisiz radyo yayını yapmaktadır. RTÜK; başvurucu Şirketin Eskişehir il merkezine yönelik olarak izinsiz radyo yayıncılığı yaptığından bahisle 6112 sayılı Kanun'un 33/1. maddesi uyarınca yayın cihazlarına el konulması istemiyle Cumhuriyet başsavcılığına şikâyette bulunmuştur.

9. Akabinde Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Eskişehir 3. Sulh Ceza Hâkimliği 27/1/2020 tarihinde başvurucu Şirketin yayın merkezinde arama yapılmasına ve arama sonucu ele geçirilecek suç unsurlarına el konulmasına karar vermiştir. Anılan karar üzerine 28/1/2020 tarihinde başvurucu Şirketin yayın merkezinde arama yapılmış ve yayın cihazlarına el konulmuştur.

10. Başvurucu, arama ve elkoyma kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Eskişehir 1. Sulh Ceza Hâkimliği 31/1/2020 tarihli kararıyla itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 10/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 5/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. 2020/11231 Numaralı Bireysel Başvuruya İlişkin Süreç

12. Başvurucu, almış olduğu yerel yayın (R3) izni uyarınca Yozgat'a yönelik olarak 1995 yılından bu yana kesintisiz radyo yayını yapmaktadır. Başvurucu ulusal yayın izni verilmesi istemiyle RTÜK'e başvurmuş ancak 11/12/2013 tarihli kararla başvurucunun başvurusu reddedilmiştir.

13. Başvurucu, RTÜK'ün ret kararına karşı iptal davası açmış; davanın görüldüğü Ankara 9. İdare Mahkemesi 22/2/2016 tarihinde davanın kabulüyle idari işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay 13. Dairesi 27/4/2017 tarihinde temyiz isteminin reddi ile yerel mahkeme kararının onanmasına karar vermiştir. Anılan karara yönelik karar düzeltme talebinde bulunulmuş, Danıştay 13. Dairesi 23/7/2013 tarihinde karar düzeltme talebinin reddine karar vermiş ve söz konusu yerel mahkeme kararı kesinleşmiştir.

14. Akabinde RTÜK 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesine muhalefet iddiasıyla Yozgat Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuş ve başvurucu Şirket hakkında soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma devam ederken Yozgat Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Yozgat Sulh Ceza Hâkimliği 11/2/2020 tarihinde başvurucu Şirketin yayın merkezinde arama yapılmasına ve arama sonucu ele geçirilecek suç unsurlarına el konulmasına karar vermiştir. Karar gereği başvurucu Şirketin yayın merkezinde arama yapılmış ve yayın cihazlarına el konulmuştur.

15. Başvurucu, arama ve elkoyma kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Sungurlu Sulh Ceza Hâkimliği 21/2/2020 tarihli kararıyla itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

16. Başvurucu, nihai kararı 29/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/11231 numaralı bireysel başvuru dosyasının 2020/8246 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

18. Başvurucular genel olarak;

i. Türkiye'deki radyo yayıncılığının hâlen 3984 sayılı mülga Kanun ile getirilen geçici rejime dayalı olarak sürdürüldüğünü, RTÜK'ün gerekli idari düzenlemeleri yapmayarak 6112 sayılı Kanun'u etkin bir şekilde işletme yükümlülüğünü yerine getirmediğini, frekans tahsisi ve sıralama ihalesi yapılmadığını, bu nedenle yayın lisansı alamadıklarını, buna karşın RTÜK'ün hukuka aykırı bir şekilde arama ve elkoyma işlemi yaptırdığını,

ii. Bir an için izinsiz yayın yaptıkları kabul edilse dahi haklarında 6112 sayılı Kanun'un 33/2. maddesinin uygulanması gerektiğini ve söz konusu madde gereği yaptırım uygulanmadan önce Üst Kurul tarafından uyarı yapılmasının şart olduğunu, ancak kendilerine Üst Kurul tarafından herhangi bir uyarı yapılmaksızın arama ve elkoyma işlemi uygulandığını, bu hâliyle bile söz konusu kararların hukuka aykırı olduğunu,

iii. RTÜK'ün 3984 sayılı mülga Kanun ile oluşumundan bugüne kadar geçen sürede usulüne uygun bir sıralama ihalesi yapmamasının geçici rejime dayalı olarak yayınlarına devam eden yayın kuruluşları ile ilk kez veya yeniden yayın yapmak ya da mevcut yayın alanlarını genişletmek isteyen yayın kuruluşları arasında eşitsizliğe yol açtığını, geçici olan rejimin sürekli ve kalıcı hâle gelmesine neden olduğunu ifade etmiştir.

19. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruya ilişkin olarak RTÜK Başkanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucuların şikâyetine ilişkin olarak yapılacak incelemede dikkate alınmak üzere ekte gönderildiği belirtilmiştir. Görüş yazısında; başvurucuların başta ifade ve basın özgürlüğü olmak üzere temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

20. Başvurular, ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

22. Somut başvurularda başvurucuların yayın merkezinde arama yapılmış ve akabinde yayın cihazlarına el konulmuştur. Bu kapsamda Sulh Ceza Hâkimliği kararlarıyla başvurucuların ifade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahalede bulunulmuştur.

23. Söz konusu müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple ilk olarak müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen kanunla sınırlama ölçütünü karşılayıp

karşılamadığı ele alınacaktır.

24. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütü sınırlamaya ilişkin kuralın erişilebilirliği ve öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğini garanti altına alır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak yargı mercilerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladığının ve uyguladığının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

25. Öte yandan mahkemelerce yapılan yorum ve uygulama da bir kuralın belirliliğini doğrudan doğruya etkilemektedir. Kanunun varlığı kadar kanunun hem metninin hem de uygulanmasının bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması önemlidir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Öyleyse Anayasa Mahkemesince yapılması gereken, incelemeye konu başvuru konusu normun yargı organlarınca yapılan yorumlarının kişilerce hangi davranışların yasaklanarak yaptırıma bağlandığını öngörebilmelerini sağlayacak belirlilikte olup olmadığının tespit edilmesidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Hanifi Yaliçli [GK], B. No: 2014/5224, 10/6/2021, § 95).

26. Somut olayda başvuruculara yayın merkezinde arama yapılması ve yayın cihazlarına el konulmasına ilişkin kararlar 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 119. ve 127. maddeleri kapsamında verilmiş olmakla birlikte gerekçesi 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesine dayanmaktadır. Söz konusu hükmün ilk fıkrasında "Üst Kuruldan yayın lisansı almadan veya yayınları Üst Kurul tarafından geçici olarak durdurulmasına ya da yayın lisansı iptal edilmesine rağmen yayın yapan gerçek kişiler ile tüzel kişiler hakkında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 60 ıncı maddesindeki güvenlik tedbirlerinin uygulanacağı ve izinsiz olarak faaliyetine devam eden yayın cihaz ve tesislerinin Üst Kurulca mühürlenerek kapatılacağı" düzenlenmiştir. Yine hükmün ikinci fıkrasında da "Yayın lisansı olmasına rağmen lisans tipi dışında yayın yapan ve izinsiz verici tesis eden medya hizmet sağlayıcıların Üst Kurulca uyarılacağı, yapılan uyarıya rağmen izinsiz yayına devam edenler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanacağı" belirtilmiştir.

27. 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesinde düzenlenen hükümlerin usulüne uygun yayın lisansı almayan, usulüne uygun yayın lisansı aldıktan sonra lisansları durdurulan veya iptal edilen yayın kuruluşları ile usulüne uygun yayın lisansı aldıktan sonra söz konusu lisansa aykırı yayın yapan kuruluşlar hakkında uygulanacağı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle anılan maddedeki hükümlerin uygulanabilmesi için Üst Kurul tarafından mevzuata uygun olarak lisans verme işlemlerinin gerçekleştirilmesi ve ancak yayın kuruluşlarının bu mevzuata aykırı şekilde lisans kullanmalarının söz konusu olması şarttır. O hâlde mevcut başvurularda Anayasa Mahkemesi, arama ve elkoyma kararlarına konu eylemlerin 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesi kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine odaklanacaktır.

28. Mevcut başvurularda RTÜK'ün adli birimlerden arama ve elkoyma işlemi talep etmesinin

gerekçesi başvurucuların yayın lisansı almaksızın yayın yaptıkları iddiasına dayanmaktadır. Sulh Ceza Hâkimliklerinin arama ve elkoymaya ilişkin kararlarında ise başvurucuların durumuna ve arama ve elkoyma kararlarının verilmesine ilişkin detaylı bir gerekçe yer almamaktadır. Başvurucular ise 1995 yılından itibaren geçici rejime istinaden kesintisiz yayın yaptıklarını, RTÜK'ün frekans tahsisine yönelik sıralama ihalesi yapmayarak yayın lisans izni vermediğini belirtmiştir.

29. Anayasa Mahkemesi Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında, radyo yayını yapmak amacıyla yapılan başvuruların RTÜK tarafından frekans tahsisine ilişkin sıralama ihalesi yapılamadığı gerekçesiyle reddedilmesinin ve frekans tahsisi için gerekenlerin yapılmamasının düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştiren yayın hakkını olumsuz olarak etkileyen yapısal bir sorun olduğunu tespit etmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 65). Kararda, ilgili Kanun'da emredici hükümler bulunmasına rağmen geçici rejimin sonlandırılmamasının, fiilî olarak yayınlarına devam eden yayın kuruluşları ile yayın yapmak isteyen kuruluşlar arasında eşitsiz uygulamaların doğmasına neden olduğu ve bu durumun devam ettiği ifade edilmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 61). Anayasa Mahkemesi bahsi geçen kararda ayrıca ilgili kanun ve yönetmelik hükümlerinin, idari kararların ve mahkeme kararlarının başvurucunun yayına başlaması için kendisine ne zaman radyo frekansı verileceğini yeterli derecede öngörmesine imkân vermediğine ve bir bütün olarak öngörülebilirlik şartını yerine getirmediğine de vurgu yapmıştır (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 62). Son olarak frekans tahsisinin yapılamaması nedeniyle yeni kuruluşlara yayın izni verilmemesinin özellikle radyoculuk sektöründe rekabeti düşürme etkisine işaret edilmiş, bu kadar uzun bir zaman diliminde ulusal medyanın çeşitliliğinin korunması yönünde tedbirlerin alınmamış olmasının bu alandaki rekabeti engellediği ve demokratik bir toplumda yaşamsal önemdeki ifade ve basın özgürlüklerine zarar verdiği kabul edilmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 64).

30. Bu bağlamda devletin medyada etkili çoğulculuğu sağlamak ve medya organlarının basın ve haber verme özgürlüğünü güvence altına almak için gerekli yasal ve idari düzenleme yapma ve var olan mevzuatı etkili bir şekilde işletme pozitif yükümlülüğünü yerine getirmediğini ifade eden Anayasa Mahkemesi, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., §§ 66-68).

31. Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararından sonra idare tarafından söz konusu yapısal sorunun giderilmesine yönelik olarak herhangi bir işlem yapılmadığını ve sorunun devam ettiğini tespit eden Anayasa Mahkemesi, İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş. (B. No: 2014/13819, 10/1/2018) ve Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (2) (B. No: 2015/3369, 8/2/2018) kararlarında da önceki içtihadını sürdürmüş, idare tarafından söz konusu yapısal sorunun giderilmesi için herhangi bir işlem yapılmadığını ve sorunun hâlen devam ettiğini gözeterek başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi aynı yöndeki kararını, Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. ve Tic. A.Ş. (B. No: 2015/7019, 8/2/2018) ve Ömür Radyo Televizyon Ticaret Anonim Şirketi (B. No: 2015/14943, 21/2/2018) başvurularında da tekrarlamıştır.

32. Son olarak Anayasa Mahkemesi İyi Haber Yayın Organizasyon Ticaret Anonim Şirketi ve diğerleri kararında da önceki içtihadını sürdürmüş, yapısal sorunun varlığının tespit edildiği 18/10/2017 tarihli ilk karardan bu yana geçen sürede idarenin yapısal sorunun çözümüne yönelik kararlı bir irade ortaya koymadığını ve yapısal sorunun devam ettiğini belirterek

başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

33. Anılan kararlardan da anlaşılacağı üzere Anayasa kurallarının ve kanunların emredici hükümlerine rağmen karasal radyo yayıncılığı organize edilerek bu alanda frekansların hakkaniyete uygun bir yöntemle tahsislerinin sağlanması suretiyle bir düzen kurulmadığı için yapısal sorunun hâlen devam ettiği ortadadır (İyi Haber Yayın Organizasyon Ticaret Anonim Şirketi ve diğerleri, § 65).

34. Mevcut başvurular yönünden de söz konusu yapısal sorunun devam ettiği ve RTÜK'ün sıralama ihalesi yapma ve yayın lisans izni verme yükümlülüğünü yerine getirmediği görülmektedir. Bu kapsamda diğer yayın kuruluşları gibi mevcut başvuruculların da geçici rejim kapsamında yayınlarını sürdürdükleri ve Türkiye'de mevcut hiçbir yayın kuruluşunun hakkaniyete uygun bir yöntemle tahsis edilmiş bir yayın lisansının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte RTÜK başvuruculların izinsiz yayında bulunduklarından bahisle 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesinde yer alan adli yaptırım hükümlerini işletmektedir. Anayasa Mahkemesinin birden çok kararıyla tespit ettiği üzere yayın kuruluşlarının mevzuata uygun yayın lisans iznine sahip olmaması, RTÜK'ün mevzuata uygun olarak frekans tahsisine yönelik sıralama ihalesi yapmaması ve lisans izni vermemesinden kaynaklanmaktadır.

35. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesi usulüne uygun yayın lisansı almayan veya lisansı iptal edilen kuruluşlar için hüküm ihtiva etmektedir. Söz konusu hükmün uygulanabilmesi için öncelikle idare tarafından mevzuata uygun bir yayın lisans izninin verilmiş olması gerekmektedir. Ancak RTÜK'ün söz konusu lisans izni verilmesine ilişkin süreci işletme yükümlülüğünü hâlen yerine getirmediği ve yayın kuruluşlarının yayınlarını geçici rejim kapsamında sürdürdüğü gözönünde bulundurulduğunda yayıncı kuruluşların yayın lisansı olmaksızın yayınlarına devam etmelerinin kendilerinden değil idarenin uygulamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu hâliyle mevcut başvurularda olduğu gibi idareden kaynaklı sebeplerle lisans izni olmayan kuruluşlar hakkında 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesinin uygulanması mümkün görünmemektedir. Nitekim uzun yıllardan beri geçici rejim kapsamında yayınlarını sürdüren kuruluşların idareden kaynaklı uygulamalar sebebiyle ve lisans izni olmadığından bahisle adli yaptırıma maruz kalmaları öngörülemez bir durumdur.

36. Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik ölçütüne ilişkin yukarıdaki ilkeler dikkate alındığında kanunda öngörülen normun kapsamına girmediği anlaşılan bir fiilin işlenmesini normun ihlali olarak gören bir yargısal yorumun öngörülebilirlik şartını sağladığı söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sercan Avşar, B. No: 2016/63088, 9/6/2021, § 52). Başvuruya konu arama ve elkoyma kararları yönünden; idarenin uzun yıllardır frekans tahsisine yönelik sıralama ihalesi yapmayıp yayın lisansı vermediği gözönünde bulundurulduğunda başvuruculların usulüne uygun yayın lisansı almaksızın yayın yaptığı ve bu kasıtla 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesine aykırı hareket ettiği sonucuna varmak öngörülebilir değildir. Dolayısıyla başvuru konusu müdahalelerin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

38. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur. Başvurucular ayrıca 1.000.000 TL maddi ve 1.000.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

39. Başvurularda tespit edilen hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

40. Ayrıca başvuruculara manevi zararları karşılığında net 50.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucular, maddi zararlarına ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. İfade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın birer örneğinin ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Eskişehir 3. Sulh Ceza Hâkimliği (2020/397 D.İş dosyası) ve Yozgat Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/388 D. İş dosyası) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara net 50.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Yargılama giderinden oluşan; 446,90 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 18.800 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEKERİYA AKIN

B. No: 2020/10117 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10117

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEKERİYA AKIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10117)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Zekeriya AKIN

Vekili : Av. Süleyman ÜNLÜ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevine yeniden atanma talebinin kabul edilmemesi nedeniyle masumiyet karinesinin, kamu hizmetine girme hakkının ve bir kısım Anayasal haklarının ihlali iddialarına ilişkindir.

2. Kilis'te vaiz olarak görev yapan başvurucu hakkında kamu kurumunun misafirhanesinde konakladığı süreçte burada bulunan telefon hattından özel görüşmeler yaparak kurumu zarara uğrattığından bahisle tutanak düzenlenmiş ve suç duyurusunda bulunulmuştur. Bu kapsamda Kilis Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma neticesinde başvurucunun 1/7/1926 tarihli 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 491. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen resmî telefona saplama yapmak suretiyle hırsızlık suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlenmiştir.

3. Kilis Sulh Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonucunda, 5/5/1999 tarihinde başvurucunun 900.000 TL ağır para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş, anılan karar 8/6/1999 tarihinde kesinleşmiştir. Öte yandan Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş

Kurulunca (Kurul) yapılan idari soruşturma sonucunda, başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararı nedeniyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin (A) bendinde belirtilen giriş şartını sonradan kaybettiği belirtilerek aynı Kanun'un 98. maddesi uyarınca başvurucunun kamu görevine 2/8/1999 tarihinde son verilmiştir.

4. Başvurucu 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesi üzerine Kilis Asliye Ceza Mahkemesine (Mahkeme) başvurarak uyarlama yargılaması yapılmasını talep etmiştir. Mahkeme, başvurucunun sabit olan eyleminin 5237 sayılı Kanun gereğince karşılıksız yararlanma suçunu oluşturduğunu belirleyerek 5/5/1999 tarihli hükmün kaldırılmasına ve başvurucunun anılan suçtan mahkûmiyetine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, başvurucu hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi için gerekli koşulların oluşması ve 5/5/1999 tarihli hükmün kesinleşmesinden itibaren başvurucunun beş yıllık süre içerisinde kasti bir suç işlemediğinin belirlenmesi nedeniyle davanın düşmesine karar vermiştir.

5. Başvurucunun itirazı üzerine Kilis Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucunun kamu zararını ödeyip ödemediğinin araştırılmadığı gerekçesiyle itirazın kabulüne karar vermiştir. Bunun üzerine Mahkeme, yeniden yargılama yaparak 6/4/2018 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir. Gerekçede; tanık beyanlarında başvurucunun kullanmış olduğu telefonun misafirhaneye gelen diğer personeller tarafından da kullanıldığı, başvurucunun üzerine atılı suçu işlemediğine yönelik ısrarlı savunmaları ve kurumun zararını gidermiş olması itibarıyla karşılıksız yararlanma suçuna ilişkin kastının bulunmadığı belirtilmiştir. Söz konusu karar, istinaf yoluna başvurulmaksızın 18/4/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Başvurucu, 2/5/2018 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığına (İdare) başvurarak beraat kararı gereğince yeniden atanma talebinde bulunmuştur. İdare 11/5/2018 tarihli yazısında; atama işlemlerinde yalnızca 657 sayılı Kanun'un 48. maddesindeki şartların değil aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 5. maddesinde belirtilen "itikat, ibadet, tavır ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olduğu" şeklinde ortak bir nitelik aranacağının düzenlenmesi nedeniyle talebin reddedildiğini bildirmiştir.

7. 20/7/2018 tarihinde Ankara 18. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açan başvurucu, Mahkemece yapılan uyarlama yargılamasının sonucunda beraatine karar verilerek kesinleştiğini, işlemediği bir suç nedeniyle tesis edilen göreve son verme işlemi dolayısıyla eşinin ve çocuklarının kendisini terk etmesine yol açan ağır mağduriyetler yaşadığını beyan etmiştir. Başvurucu, görevine son verilmesine ilişkin kararda ortak niteliği kaybetmiş olmasına ilişkin bir tespite yer verilmediğini ve yalnızca 657 sayılı Kanun'da yer alan 98. maddeye atıfta bulunduğunu belirterek hukuka aykırı olan işleminin iptaline karar verilmesini talep etmiştir. İdare, cevap dilekçesinde; başvurucu hakkında geçmişte kesinleşen mahkeme kararına dayanılarak işlem tesis edildiği, mevzuatın değiştirilmesi sonucunda başvurucunun sabit olan suç vasfının değişmesinin başvurucuya yeniden atanma hakkı vermeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca hırsızlık suçunun din görevlileri için tanımlanan ortak nitelik şartını kaybetmesine yol açtığı hususunda şüphe bulunmadığından başvurucu hakkında yapılan işlemin hukuka uygun olduğu vurgulanmıştır.

8. İdare Mahkemesi 4/4/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçede; başvurucunun memur olarak atanmasına engel olacak bir mahkûmiyet kararının bulunmadığı ancak mevzuata göre; devlet memurluğuna ilk defa ve yeniden atanacakların

657 sayılı Kanun'un 48. maddesindeki genel şartların yanında kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan özel şartları da sağlaması gerektiği belirtilmiştir. Gerekçede, İdarenin dinî öğrenim yapmış olma niteliği aranan kadrolarına yapılacak atamalar bakımından, itikat, ibadet, tavır ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olması şeklinde özel bir şartın da arandığını ancak başvurucunun, anılan özel şartı sağlamaması nedeniyle işlemin hukuka uygun olduğu bildirilmiştir.

9. Başvurucu istinaf talebinde bulunmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdare Dava Dairesi 12/12/2019 tarihinde kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

10. Başvurucu nihai kararı 5/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 2/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, hakkındaki ceza davasının beraat kararı ile sonuçlanmasına rağmen yeniden atanma talebine ilişkin yargı sürecinden olumlu sonuç alınamaması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; dava konusu idari işlemin başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına ilişkin bir disiplin işlemi olmayıp başvurucunun atanırken aranan ortak nitelik şartını görevi esnasında kaybettiğinden kamu hizmetinin daha hızlı işlemesini ve İdareye bağlı il/ilçe müftülüklerinin din hizmetlerine ilişkin fonksiyonlarını daha verimli biçimde yerine getirmesini sağlamak amacıyla başvurulan idari bir tedbir mahiyetinde olduğu ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

15. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. Güvencenin ilk yönü; kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, §§ 39-40).

16. İdare Mahkemesi, somut olayda başvurucu hakkında uygulanan Yönetmelik hükmüne

yer vererek başvurucunun dinî öğrenim yapmış olma niteliği aranan kadrolarına yapılacak atamalar bakımından, itikat, ibadet, tavır ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olması şartını sağlanamadığı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla anılan kararda başvurucunun suçlu olduğunu ifade veya ima eden bir ibareye yer verilmediği ve başvurucu hakkındaki ceza yargılaması sürecine dayanılmadığı anlaşılmıştır. Bu sebeple, bireysel başvuruya konu edilen kararda masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kamu Hizmetine Girme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu; hukuken hiçbir engel olmamasına rağmen atanma talebinin reddedilmesi nedeniyle kamu hizmetine girme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde; İdarenin yapmış olduğu hizmetin özellik ve hassasiyeti dikkate alınarak başvurucu hakkında tesis edilen işlemlerin tamamının mevzuata, kamu yararına ve kamu hizmeti gereklerine uygun olarak tesis edildiği bildirilmiştir. Ayrıca başvurucunun sadece din hizmetleri sınıfında görev almasının mevzuat yönünden uygun olmadığı dolayısıyla diğer kamu kurumlarında görev alması hususunda bir engel bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

20. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

21. Bireyin kamu hizmetine girme hakkı Anayasa’nın 70. maddesinde güvence altına alınmış olmakla birlikte Sözleşme’de düzenlenen haklardan değildir. Dolayısıyla başvurucunun başvuru formunda ifade ettiği şekliyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü kamu hizmetine girme hakkı, Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye’nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmemektedir.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahattin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

C. Diğer İhlal İddiaları

23. Başvurucunun; yargılamada ileri sürdüğü iddiaların yeterince değerlendirilmeden karar verildiği iddialarının Ahmet Sağlam (B. No: 2013/3351, 18/9/2013, §§ 43-46) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, çalışma hakkının ihlal edildiği iddialarının Serkan Acar (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, §§ 22-25) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Kamu hizmetine girme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkemenin sayın çoğunluğunca başvurucunun kamu görevine yeniden atanma talebinin kabul edilmemesi nedeniyle masumiyet karinesi ve kamu hizmetine girme hakkının ihlali ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Başvurucunun adil yargılanma hakkı bağlamında ilgili ve yeterli gerekçe içermemesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir. Başvurucu Kilis'te vaiz olarak çalışırken hakkında düzenlenen tutanak nedeniyle mülga TCK'nın 491. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca resmî telefona saplama yapmak suretiyle hırsızlık suçu sabit görülerek 900.000 TL ağır para cezası ile cezalandırılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş Kurulunun 8/6/1999 tarihli teftiş kurulu raporuyla başvurucunun memuriyete giriş şartlarını sonradan kaybettiği gerekçesiyle kamu görevine son verilmiştir.

3. TCK'nın yürürlüğe girmesi üzerine başvurucu tarafından uyarlama yargılaması talebinde bulunulmuştur. Uyarlama yargılama sonucu başvurucunun eyleminin karşılıksız yararlanma suçunu oluşturduğu belirtilerek ceza verilmiştir. Verilen ceza hükmün açıklanmasının geri bırakılarak geçtiği sürede hesap edilerek düşme kararı verilmiştir. Başvurucunun HAGB kararına itirazı sonucu beraat kararı verilmiş, başvurucu hakkında eylem nedeniyle kesinleşmiş bir beraat kararı nihai olarak verilmiştir.

4. Başvurucu Diyanet İşleri Başkanlığına 2/5/2018 tarihinde yeniden atanma talebinde bulunmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı başvurucunun talebini Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 5. maddesinde belirtilen " itikat, ibadet, tavır ve hareketlerin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olduğu" şeklindeki düzenleme gerekçesiyle reddetmiştir. İdari işleme karşı başvurucunun talebi derece mahkemelerince idarenin belirtilen gerekçesi esas alınarak reddedilmiştir. Karar kesinleşerek Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelmiştir.

5. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının

gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

6. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

7. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

8. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

9. Yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde başvuruya konu olay değerlendirmelidir. Başvurucunun vaiz olarak görevine engel teşkil eden hal; itikat, ibadet, tavır ve hareketlerini İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olma ortak özelliğinin kaybedilmesi nedeniyledir. Dosya kapsamından derece mahkemelerindeki dayanılan gerekçeler değerlendirildiğinde başvurucunun ortak niteliği kaybedilmesine neden olan olayın yargılandığı olay olduğu anlaşılmaktadır. Yargılamaya konu olaydan başka başvurucunun yeniden müracaatı değerlendirilirken herhangi bir fiil ve davranışı belirtilmemiş, bu konuda da bir araştırma yapılmamıştır. Başvurucunun yeniden müracaatı değerlendirilirken sicil dosyasında bulunan adli olay değerlendirilerek sonuca varılmıştır. Adli olaydan sonraki fiil ve davranışları İslam törelerine uygunluğunun varlığı değerlendirilirken göz önüne alınmamıştır. Adli olayla ilgili olarak da başvurucunun yeniden yargılama ile de olsa kesinleşmiş bir beraat kararı bulunmaktadır. Bu beraat kararı idarece değerlendirilmemiştir. Derece mahkemeleri de idarenin yönetmeliğinin 5. maddesinde belirtilen "itikat, ibadet, tavır ve hareketlerin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olması" değerlendirilmesini taşımadığı gerekçesini olduğu gibi kabul etmiştir. İdarenin bu kanaate nasıl vardığı derece mahkemelerince araştırılarak denetlenmemiştir. Bu nedenlerle başvurucunun hakkaniyete uygun yargılama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

Üye Selahaddin MENTEŞ

N.S.M.M.

B. No: 2020/18122 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18122

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

N.S.M.M. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18122)

Karar Tarihi: 17/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 23/12/2024 - 32761

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : N.S.M.M.

Vekili : Av. Lemi KELEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sınır dışı etme işlemi kapsamında menşe ülkeye geri gönderilecek olunması nedeniyle aile hayatına saygı hakkı ile kötü muamele yasağının, sınır dışı etme işlemine karşı açılan iptal davasında kesin karar verilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/6/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve tedbir incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Bölüm tarafından 1/7/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Genel Bilgiler

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, 1990 doğumlu bir erkek olup Irak Cumhuriyeti vatandaşıdır. Samsun Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun da aralarında olduğu bazı kişilerle ilgili olarak DAEŞ terör örgütü kapsamında soruşturma başlatmıştır.

6. Başvurucu, 7/5/2019 tarihinde Samsun Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde verdiği ifadesinde isnat edilen suçlamaları kabul etmemiş; ifadesinin bir kısmında şu şekilde beyanda bulunmuştur:

"...Türkiye'ye 02/07/2016 yılında Rawa'dan çıkarak kaçak yollardan M... isimli Suriyeli bir kaçakçı vasıtasıyla kişi başı ... Dolar karşılığında Suriye üzerinden Antakya'dan annem, babam, eşim, kardeşlerim S... ve A... ile eşi Ö...le birlikte giriş yaptım. Antakya'da 3-4 gün kaldıktan sonra iki abimin Samsun'da olması sebebiyle Samsun'a geldim. Samsun'a geldikten sonra Ordu ve Sinop illerine gezme amaçlı gittim, bunların haricinde Türkiye'de başka illerde bulunmadım. Pasaportum yoktur.

Ben Irak Anbar'a bağlı Rawa'da ailemle birlikte yaşıyordum, benim ve abim Y...nin sahibi olduğumuz lokantamız vardı ve buradan elde ettiğimiz gelir ile geçimimizi sağlıyorduk. Yaşadığım yer olan Rawa'ya DEAŞ 2014 yılı yaz aylarında gelerek burayı işgal etti. DEAŞ Rawa'da sosyal yaşantıya müdahale etmedi. Herkes kendi işini yapmaya devam etti. Ben ve abim Y... de yine lokantamızı çalıştırmaya devam ettik. Ancak hayat günden güne zorlaşıyordu. DEAŞ tüm esnaftan zorla para alırdı, vermeyen olursa onları keserek öldürüp cezalandırırlardı. Yaşamak için herkes bu parayı vermek zorundaydı. Bizde DEAŞ'a zekat adı altında zorla ve tehdit ederek istediği bu parayı mecburen veriyorduk. 02/07/2016 tarihinde biz lokantamızı kapattık ve DEAŞ'tan kaçarak yukarıda da söylediğim gibi 17 günlük bir yolculuktan sonra Türkiye'ye yine yukarıda söylediğim akrabalarımla giriş yaptık. DEAŞ ile yaşadığım yaklaşık iki sene süre zarfında kesinlikle DEAŞ'a biat etmedim.

...

Beni kime sorarsanız sorun, bana atılan iddialarla ilgili hiçbir alakamın olmadığını sizlere söyleyecektir. Irak'a geri gönderilmem durumunda Irak hükümetinden herhangi bir korkum yok ancak Haşti Şabi'den korkuyorum. Haşti Şabi milisleri Irak ordusu askerleri ile birlikte hareket etmek ve ve sünni meshepden olanları tehdit etmekte. Hatta amca oğlumu gözaltına almışlardı ve hala bulunamadı. Benim konu ile ilgili bildiklerim bunlardan ibarettir."

7. İfadesinin alınması sonrasında serbest bırakılan başvurucu hakkında Samsun Valiliği 9/5/2019 tarihinde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi (kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar) uyarınca sınır dışı etme kararı almıştır.

8. Başvurucu, sınır dışı etme kararının iptali talebiyle Samsun 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde terör örgütü üyeliğine ilişkin isnatların asılsız olması nedeniyle hakkında düzenlenen sınır dışı etme kararının hukuka aykırı olduğunu, Irak'taki yüksek yoğunluktaki iç savaştan, amcasının oğlunu da kaçıran Haşdi Şabi isimli örgütün tehditlerinden ve terör tehlikesinden dolayı ailesini geride

bırakıp ülkesinden kaçarak Türkiye'ye geldiğini ve uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirtmiştir. Irak'ta etnik temelli çatışmaların, terör örgütlerinin iktidar savaşlarının, iç istikrarsızlığın devam etmesi nedeniyle ülkesinde yaşamını sürdürmesinin mümkün olmadığını, ülkesine gönderilmesi durumunda devam eden iç savaş, açlık gibi sebeplerle hayatını kaybedebileceğini ileri sürmüş; ayrıca -dava dilekçesinin bir bölümünde-polis ifadesinde de belirttiği üzere amca oğullarıyla husumetli olduğunu, bu kişilerin Haşdi Şabi örgütünde yer aldığını, küçük kardeşinin de bu örgütün elinde hapsolduğunu, geri gönderilmesi hâlinde ölüm tehlikesi altında olacağını söylemiştir.

9. Samsun Cumhuriyet Başsavcılığı 10/5/2019 tarihinde başvurucu hakkındakovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiş; başvurucu, söz konusu kararı İdare Mahkemesine 5/8/2019 tarihli dilekçeyle sunmuştur.

10. İdare Mahkemesi 4/2/2020 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Öte yandan, davacı tarafından, sınır dışı edilmesi ve Irak'a gönderilmesi halinde can güvenliğine halel geleceği, bu nedenle sınır dışı edilmesine olanak bulunmadığı belirtilmekte ise de; sınır dışı kararında davacının geldiği ülkeye geri gönderileceğine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmediği, yalnızca ülke sınırları dışına çıkarılmasına yönelik karar alındığı, davacının Irak'a gitmeyerek aynı statüdeki başka bir ülkeye gitmesine olanak bulunduğundan ve sınırdışı edilmesi halinde can güvenliğinin tehlikede olduğunun somut verilerle ortaya konulmadığından, anılan davacı iddialarına itibar edilmemiştir."

11. Karar, başvurucuya 16/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. COVID-19 salgını nedeniyle 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun uyarınca 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar bireysel başvuru süresinin durduğu dikkate alındığında başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

12. 6458 sayılı Kanun'un "Geri gönderme yasağı" kenar başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez."

13. 6458 sayılı Kanun'un 6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 75. maddesiyle değişen "Sınır dışı etme kararı" kenar başlıklı 53. maddesi şöyledir:

"(1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.

(2) Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar

kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez."

14. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı alınacaklar" kenar başlıklı 54. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

...

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

..."

15. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı alınmayacaklar" kenar başlıklı 55. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 54 üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz:

a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İşkence yasağı" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uygulaması

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) sınır dışı etme kararının uygulanması hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edileceğine ilişkin şikâyetlerle ilgili ilkesel yaklaşımı için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 38.

18. AİHM, J.K. ve diğerleri/İsveç ([BD], B. No: 59166/12, 23/8/2016, §§ 30-46) başvurusunda uluslararası kuruluşların raporlarından faydalanarak Irak'taki genel insan hakları durumuna ilişkin bilgiler vermiştir. AİHM'e göre Irak'taki genel güvenlik durumu tek başına bir yabancının bu ülkeye geri gönderilmesini engelleyecek kadar ciddi değildir (anılan kararda bkz. §§ 110, 111).

19. AİHM A.S./Belçika başvurusunda ((k.k.), B. No: 68739/14, 19/9/2017, § 60) 2016 yılı sonrasında Irak'ta gelişen olayları dikkate alsa da eskiden vardığı sonucun değişmediğini, bu ülkeye bir kişiyi geri göndermenin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edilmesini gerektirecek seviyede olmadığını belirtmiştir. AİHM, sonraki bir kararında Irak'taki durumun önemli ölçüde değiştiğini gösteren hiçbir şey olmadığını, başvurucunun -kişisel durumunun- geri gönderilmesi hâlinde Irak'ta kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin gerçek bir risk oluşturup oluşturmayacağını incelemenin daha yerinde olacağını değerlendirmiştir (D. ve diğerleri/Romanya, B. No: 75953/16, 14/1/2020, § 68).

20. AİHM bu sefer Türkiye aleyhinde yakın tarihte verdiği başka bir kararında Irak'taki güncel durumu incelemiş, kararın sonuç kısmında Irak'ın güvenlik durumunun 2018 veya

öncesine oranla iyileştiğini vurgulamıştır (J.A. ve A.A./Türkiye, B. No: 80206/17, 6/2/2024, § 75). Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin usul yönünden ihlal edildiğine ilişkin söz konusu kararda çeşitli uluslararası kuruluşların raporlarına yer verilmiş, bu raporlarda 2021 yılı ve sonrasında Irak'ın genel güvenlik durumuna ilişkin bazı tespitlerde bulunulmuştur (anılan kararda bkz. §§ 30-36). Kararda yer alan aşağıdaki hususlar bilhassa önemlidir:

"33. Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı'nın Irak'taki güvenlik durumuna ilişkin Kasım 2022 tarihli Ülke Politikası ve Bilgi Notu (1 Ağustos 2023 tarihinde güncellenmiştir):

'...

2. 4 Risk

2.4.1 Genel olarak, Selahaddin vilayetindeki Beyci'nin kuzeyindeki dağlık bölge hariç olmak üzere Irak genelinde ayrım gözetmeyen şiddetin sonucu olarak bir kişinin ciddi ve bireysel bir zarar tehdidiyle karşı karşıya kalması muhtemel değildir. Ancak, daha önce DAEŞ tarafından kontrol edilen Enbar, Diyala, Kerkük, Ninova ve Selahaddin vilayetlerine geri dönen bir kişinin ciddi bir zararla karşı karşıya olup olmadığı birtakım faktörü dikkate alan, olaya duyarlı, değişken ölçekli bir değerlendirme gerektirecektir. Tüm vakalar kendi gerçeklerine göre değerlendirilmeli ve ciddi bir zarar riski olduğunu gösterme yükümlülüğü kişiye ait olmalıdır...

2.4.4. ...Irak'ın bazı bölgelerinde Hükümet güçleri, çeşitli milisler ve DAEŞ'in kalıntılarının dâhil olduğu bir iç silahlı çatışma yaşanmaya devam etmektedir. DAEŞ'in 2017 sonunda askeri olarak yenilgiye uğratılması ve bunun sonucunda doğrudan ve dolaylı şiddetin seviyesinin azalmasının ardından iç silahlı çatışmanın yoğunluğu, -genel bir mesele olarak- Irak'a geri dönen herhangi bir sivilin yalnızca orada bulunması nedeniyle ciddi zarara yol açacak ayrım gözetmeyen şiddete maruz kalma konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya olduğuna inanmak için önemli gerekçeler oluşturacak şekilde değildir...

Yukarıdaki genel sonucun tek istisnası Selahaddin vilayetindeki Beyci'nin kuzeyindeki küçük dağlık bölgedir. DAEŞ bölgede doktrinsel kontrolünü sürdürmektedir ve ayrım gözetmeyen şiddet riski genel olarak -ikincil korumayı- devreye sokacak düzeydedir.

...

34. Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA) tarafından 29 Haziran 2022 tarihinde yayınlanan Irak Ülke Rehberinin ilgili kısımları aşağıdaki şekildedir:

...

1.4. Irak ve Şam İslam Devleti (DAEŞ)

DAEŞ, Irak'ta önemli bir bölgeyi kontrol ediyordu ancak Aralık 2017'de askeri olarak yenilgiye uğratıldığı ilan edilmiştir. DAEŞ'i ortadan kaldırmaya yönelik askeri harekât örgütün operasyonel kabiliyetlerini önemli ölçüde azaltmıştır ve DAEŞ askeri yenilgisinden bu yana Irak'ta toprak kontrolü sağlayamamış ancak daha geleneksel bir isyancı grup olarak faaliyet göstermeye devam etmektedir... DAEŞ, Irak'ta hiçbir bölgeyi kontrol etmemektedir. Grubun halen aktif olduğu ancak güvenlik ve istikrarı tehdit edebilecek yeterli savaş kabiliyetine sahip olmasına rağmen çok zayıf olduğu bildirilmektedir...

Irak'ta ayrım gözetmeyen şiddet

Ayrım gözetmeksizin şiddetin yaşandığı bölgelerde ise -ki bu durum yüksek düzeyde değildir

ve dolayısıyla- bölgeye geri gönderilen bir sivilin Madde 15(c) QD [Vasıf Yönergesi] anlamında ciddi bir zarar görme riskiyle karşı karşıya kalacağına inanmak için esaslı gerekçeler göstermek amacıyla daha yüksek düzeyde bireysel unsurlar gerekmektedir. Bu bölgeler, Enbar, Bağdat, Erbil, Kerkük, Ninova ve Selahaddin vilayetlerini kapsamaktadır...

...

35. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Kasım 2022'de yayımladığı ve Iraklıların önerilen ülke içi yeniden yerleştirme alanlarına yasal olarak erişebilme ve kalıcı olarak yerleşebilmelerini değerlendiren İlgili Menşe Ülke Bilgisi'nde, diğerlerinin yanı sıra, şunları kaydetmiştir:

II. Erişim Gereklilikleri

Federal Irak:

Bir kişinin kontrol noktalarından geçebilmesi ve önerilen yeniden yerleştirme alanına kabul edilebilmesi için geçerli kimlik belgelerine (CSID/UNID [sivil statü kimlik kartı/birleşik kimlik kartı], vatandaşlık belgesi veya pasaport gibi) sahip olması gerekecektir. Vilayet, ilçe ve şehir giriş kontrol noktalarında güvenlik taramaları devam etmektedir.

Ayrıca bazı bölgeler sponsorluk şartlarını uygulanmaya devam etmektedir. Bu da uygulamada; bireyin, önerilen yer değiştirme bölgesinde ikamet eden ve kendisinin güvenlik riski oluşturmadığını garanti ederek sponsor olarak hareket etmeye istekli birini tanıması gerektiği anlamına gelmektedir.

1) Sponsorluk Gerekliliği Olmayan Vilayetler

Federal Hükümetin kontrolü altındaki çoğu vilayet/ilçe giriş şartı uygulamamaktadır. Bunlar arasında El-Enbar, Babil, Bağdat, Basra, Dikar (istisnalar hariç), Diyala (istisnalar hariç), Kerbela, Kerkük, Misan, Müsenna, Necef, Ninova (istisnalar hariç), Kadisiye ve Vasıt Vilayetleri bulunmaktadır...

36. EUAA tarafından 29 Haziran 2023 tarihinde yayımlanan Irak'a ilişkin 2022 Ülke Rehberinde şu hususlara yer verilmiştir:

...

2. 1 DAEŞ ile bağlantılı olduğu düşünülen kişiler

İnsanların kontrol noktalarında kimlik belgeleri taşımadıkları için tutuklandıkları bildirilmiştir. Ordu ve güvenlik güçlerinin DAEŞ'in kontrolündeki bölgelerden belgesiz ayrılan erkeklerin ve erkek çocuklarının DAEŞ'le bağlantılı olduklarını ve bu nedenle kimliklerini gizlemeye çalıştıklarını düşündükleri bildirilmiştir. Binlerce erkeğin tutuklandıktan sonra ortadan kaybolduğu bildirilmiştir...

...

Risk Analizi

DAEŞ ile bağlantılı olduğu düşünülen bireyler söz konusu olduğunda -söz konusu bireyler genel olarak tüm güvenlik aktörlerinin öncelikli hedefi olması sebebiyle- haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusu kanıtlanabilir.

DAEŞ ile bağlantılı olduğu düşünülen aile üyeleri için, başvuru sahibinin zulme maruz kalması konusunda makul sayılabilecek bir ihtimal olup olmadığına ilişkin bireysel

değerlendirmede, aile durumu (örneğin bekâr veya dul kadın, kadın hane reisi, annesi bekâr veya dul anneli ve/veya yabancı, ölü veya kayıp babalı çocuk), aşiret bağlantısı, menşe bölgesi gibi riski etkileyen koşullar dikkate alınmalıdır...

...

2. 2 Sünni Araplar

...

Sünni Araplar, DAEŞ üyeleriyle aile bağlarının olduğunun düşünülmesi, menşe bölgesi ve kaçış zamanı, aşiret, isim vb. gibi bazı bireysel faktörler nedeniyle DAEŞ ile bağlantılı olarak algılanabilirler.

DAEŞ ile bağlantılı olduğu düşünülen Sünni Arapların maruz kalabileceği eylemler, zulüm anlamına gelecek kadar ağır niteliktedir (örneğin keyfi tutuklama, ölüm cezası, işkence)...

Mevcut bilgiler bir kişinin sadece Sünni Arap olmasının normalde sağlam nedene dayanan bir zulüm korkusuna yol açmayacağını göstermektedir. Başvuru sahibinin zulümle karşı karşıya kalması için makul derecede bir ihtimal olup olmadığına ilişkin bireysel değerlendirme, köken, aşiret, yaş, cinsiyet vb. gibi riski etkileyen koşulları dikkate almalıdır.

..."

3. Uluslararası Metinler

21. Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA) tarafından 29/6/2022 tarihinde yayımlanan Irak Ülke Rehberi'nin "Halk Seferberlik Güçleri ve Aşiret Seferberlik Milisleri" başlıklı değerlendirmesinin bir kısmı şöyledir:

"Halk Seferberlik Birlikleri (HSB) ve Haşdi Şabi olarak da adlandırılan Halk Seferberlik Güçleri (HSG), birçok farklı milisten oluşan karmaşık bir şemsiye örgüt olarak değerlendirilebilir.

HSB resmi olarak Irak başbakanının komutası altında olsa da bazı önde gelen (Şii) milisler doğrudan İran'a hesap vermektedir...

...

Haşdi Şabi'nin toplam insan gücü 165.000 olup bunların 110.000'i Şii, 45.000'i Sünni ve 10.000'i azınlıklardan oluşmaktadır..."

22. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 30/1/2024 tarihinde yayımladığı "Irak Cumhuriyeti'nden Kaçan Kişilerle İlgili Uluslararası Koruma Hususları, Birinci Güncelleme" isimli belgede "Bir İstikrarsızlık Kaynağı Olarak HSB" başlığı altında şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Çoğunlukla Şii silahlı gruplardan oluşan bir şemsiye örgüt olan HSB 2014 yılında DAEŞ ile mücadeleye yönelik paralel bir güvenlik aygıtı olarak kuruldu. Kasım 2016'dan bu yana Başbakanlık bünyesindeki Halk Seferberlik Komisyonuna bağlık olarak Irak Güvenlik Güçlerine nominal olarak entegre edilmişlerdir. Yasal olarak Devlet bütçesine erişimi olan Devlet güvenlik aygıtının bir parçası olsa da HSB tutarlı bir örgüt değildir ve içindeki grupları, bazıları İran Devrim Muhafızları ile yakından bağlantılı olmak üzere farklı derecelerde idari ve operasyonel bağımsızlığa sahiptir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 17/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

24. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (yabancıların adli yardım taleplerinin değerlendirilmesi hususunda bkz. Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu; DAEŞ'in yaşadığı şehre hâkim olmasından sonra evine, dükkânına ve eşyasına el koyduğunu, söz konusu terör örgütünün gerçekleştirdiği zulüm ve koalisyon güçlerinin hava bombardımanı sebebiyle ülkesinden ailesiyle kaçarak Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Ülkesinden kaçtıktan sonra Irak Hükûmetiyle birlikte hareket eden ve Şii yanlısı olan Haşdi Şabi örgütü tarafından Sünni oldukları için kendisinin ve ailesinin geri dönmeleri hâlinde öldürülecekleri yönünde tehdit edildiklerini iddia etmiştir. Bireysel başvuru formunun "Olay ve Olgular" kısmındaki anlatımında ise Haşdi Şabi örgütü tehdidinin ülkesinden kaçmasından önce gerçekleştiğini söylemiştir.

26. Başvurucu, haksız verilen sınır dışı etme kararı nedeniyle Irak'ta devam eden iç karışıklıklar da dikkate alındığında Haşdi Şabi örgütü tarafından öldürülebileceğini veya kötü muameleye maruz kalabileceğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, ayrıca pandemi nedeniyle bulaş riskinden de şikâyet etmiştir.

2. Değerlendirme

27. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında olduğu değerlendirilmiş ve inceleme bu yasak kapsamında yapılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

29. Kötü muameleye uğrama riski bulunan ülkeye sınır dışı etme konusunda benimsenen genel ilkeler A.A. ve A.A. (aynı kararda bkz. §§ 54-72) kararında yer almaktadır. Bu ilkeler kısaca şöyledir:

i. Sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere ilişkin olarak etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsedilebilmesi mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancının iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme

imkânı sağlayan usul güvencelerine sahip olduğu kuşkusuzdur. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğine ilişkin iddiasının tartışılabilir/araştırmaya değer ve belirli bir ciddilik seviyesinde olması, iddiasını destekleyen bilgi ve belgeleri sunması durumunda idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir.

ii. Sınır dışı etme kararının uygulanması hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edilebileceğine karar verilebilmesi için geri gönderilen ülkedeki riskin varlığının bir olasılığın ötesinde gerçek olduğu ispatlanmalıdır. Bu konudaki ispat külfeti iddianın niteliğine göre kamu makamlarına ve/veya başvurucuya aittir.

iii. Gerçek riskin varlığına ilişkin maddi olguların bulunup bulunmadığı araştırılırken kural olarak sınır dışı kararının verildiği tarihteki şartlar dikkate alınmalı ancak yapılacak değerlendirmenin sonucunu doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler olması hâlinde yeni durum gözönünde tutulmalıdır.

iv. Sınır dışı etme kararıyla ilgili bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin öncelikli rolü, geri gönderilen ülkede kötü muamele riskinin varlığına ilişkin savunulabilir bir iddianın bulunduğu durumlarda idari ve anılan yasak kapsamındaki usul güvencelerinin yargısal makamlar tarafından sağlanıp sağlanmadığını denetlemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesi, usul güvencelerinin sağlanmadığını değerlendirdiğinde ikincillik ilkesi gereği kural olarak yeniden yargılama yapılması amacıyla ihlal kararı verir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda ise geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski olup olmadığı ayrıca değerlendirilir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel şartları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski bulunup bulunmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir. Böyle bir durumda Anayasa Mahkemesi, sınır dışı işleminin gerçekleşmesi hâlinde kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilip edilmeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapabilir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

30. Başvurucu, sınır dışı edilmesi hâlinde ülkesinde kötü muameleye maruz kalacağını iddia etmiştir. Bu durumda başvurucunun idari ve adli makamlar önünde ortaya koyduğu bilgi ve belgeler de dikkate alınarak ülkesinde kötü muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir risk olduğuna inanmak için esaslı gerekçeler sunup sunmadığı değerlendirilmelidir.

31. Başvurucu, bireysel başvuru formunda Sünni mezhebinden olması nedeniyle Irak'taki Haşdi Şabi güçleri tarafından ailesi de dâhil olmak üzere ölümle tehdit edildiklerini, geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağını iddia etmiş; ülkesinde devam eden iç karışıklığın gözetilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

32. Bireysel başvuru formunda veya dava dilekçesinde (bkz. § 8) açıkça belirtmese de polise verdiği ifadeden başvurucunun 2016 yılının ikinci yarısından sonra ülkesinden ayrılarak Türkiye'ye geldiği anlaşılmıştır. Başvurucu hakkında 9/5/2019 tarihinde sınır dışı etme kararı alınmıştır. Başvurucunun bu karara karşı açtığı iptal davası 4/2/2020'de reddedilmiş ise de bireysel başvuruda bulunması üzerine sınır dışı etme işleminin yürütmesi tedbir kararıyla durdurulmuş; başvurucunun ülkesine geri gönderilmesinin önüne geçilmiştir.

Dolayısıyla başvurucunun hâlihazırda sınır dışı edilmemesi nedeniyle geri gönderme yasağına ilişkin iddiaları değerlendirilirken Irak'ın güvenlik durumundaki güncel gelişmeler gözönünde bulundurulacaktır.

33. Irak güvenlik güçlerinin 2017 Aralık'ta DAEŞ terör örgütünü yenilgiye uğratmasının ülkedeki genel şiddet seviyesinin azalmasına olumlu katkı sağladığı görülmektedir. Başvurucu hakkında sınır dışı etme kararı alındığı dönemde veya sonrasında -başvurucunun daha önce yaşamını sürdürdüğü ve bir dönem DAEŞ'in kontrolünde olan Enbar bölgesi dâhil olmak üzere- Irak'ın genel güvenlik durumunun geri gönderilmesi hâlinde bir kişi için kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir risk oluşturacak seviyede olmadığı görülmüştür (AİHM'in aynı yöndeki değerlendirmeleri ve kararlarına yansıyan uluslararası kuruluşların raporları için bkz. §§ 19, 20). Dolayısıyla başvurucunun geri gönderilmesi hâlinde menşe ülkede karşılaşacağı riskin gerçekliği kişisel durumu incelenerek belirlenmelidir.

34. Başvurucu, mezhebi sebebiyle Irak güvenlik güçlerinin bir unsuru olan Haşdi Şabi'nin tehdidi altında olduğunu ileri sürmüştür. Sünni Arap olduğu değerlendirilen başvurucunun Irak'ın Enbar vilayetinden geldiği dikkate alındığında mezhebi ve kökeni nedeniyle risk altında olabileceğini gözönünde bulundurmak gerekir. Uluslararası kuruluşların raporlarına bakılırsa Irak'ın bazı bölgelerinde Sünni Arap bir kişinin DAEŞ ile bağlantılı olması veya olduğunun düşünülmesi -birtakım faktörlerin varlığı hâlinde- kötü muameleye maruz kalması için gerçek bir risk oluşturabilir (bkz. § 20).

35. Yaşadığı bölgeden ayrıldığında başvurucu, savaşabilecek yaşta olsa da o sırada DAEŞ bu bölgede hüküm sürmektedir. DAEŞ henüz alan hâkimiyetini kaybetmeden oradan kaçan başvurucu, söz konusu terör örgütüyle bağlantılı olduğunu gösteren veya bağlantılı olduğunun düşünülmesine neden olabilecek bir bilgiden bahsetmemiştir. Polis ifadesinde belirttiği üzere cebir altında terör örgütüne para vermek zorunda kalması o dönemin koşullarında kendisinin DAEŞ'le bağlantılı olarak algılanması için geçerli bir neden gibi gözükmemektedir. Diğer taraftan kuzeninin bu güçler tarafından kaçırıldığına ilişkin beyanı aşiret/akrabalık bağları nedeniyle sorun yaşayabileceğini göstermesi bakımından önem taşımakta ise de başvurucunun başvuru formunda bu iddiasını dile getirmediği, dahası adli ve idari mercilere kuzeninin kaçırılmasıyla ilgili ayrıntılı bir açıklama yapmadığı, herhangi bir veri de sunmadığı görülmüştür. Dolayısıyla inandırıcılığı oldukça zayıf olan bu iddia nedeniyle başvurucunun risk altında olduğu söylenemez. Bu sebepler haricinde başvurucu Haşdi Şabi'nin neden kendisini hedef aldığını, ülkesinden ayrılmasından sonra bu tehdidin ne şekilde ve ne zaman kendisine ulaştığını, tehdidin devam ettiğine dair göstergelerin neler olduğunu açıklamamıştır. Aslında başvurucunun söz konusu tehdide ilişkin aşamalardaki anlatımlarının tutarlı olmadığı da görülmüştür (bkz. §§ 6, 8, 25).

36. Sünni Arap olması haricinde DAEŞ'li olarak algılanmasına neden olacak ek faktörlerin yokluğunda başvurucunun ülkesinde mezhebi ve kökeni nedeniyle kötü muameleye maruz kalacağı söylenemez.

37. Diğer taraftan başvurucu, pandemi nedeniyle bulaş riskini dile getirmiş ise de sağlık durumuna veya sınır dışı etme işlemi kapsamında pandeminin ne gibi bir soruna yol açacağına ilişkin açıklama yapmamıştır. Başvurucunun iddiasının ayrıntılı inceleme yapmayı gerektirir nitelikte olmadığı değerlendirilmiştir.

38. Sonuç olarak başvurucunun geri gönderilmesi hâlinde ülkesinde gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanmak için esaslı gerekçeler bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

40. Başvurucu, sınır dışı etme işlemine ilişkin davada verilen kararın kesin olduğunu, iki dereceli yargılama hakkından faydalanamadığını belirterek etkili başvuru ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

41. Başvurucunun şikâyeti adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

42. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme veya Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

43. Devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A. , § 54). Öte yandan AİHM tarafından yabancıların ülkeye girişine, ülkede kalışına veya ülkeden çıkarılmasına ilişkin işlemlerin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında kalmadığı kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle söz konusu işlemlere ilişkin davalar medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili görülmemektedir (Aigul Mavlianova, B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27). Dolayısıyla sınır dışı etme işlemini konu alan uyuşmazlıkları içeren yargılamaların Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence atına alınan adil yargılama hakkının ortak koruma alanı kapsamında kalmadığının kabulü gerekir (Aigul Mavlianova, § 28).

44. Başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

46. Başvurucu, sınır dışı edilmesi hâlinde eşi ve bir çocuğunun Türkiye'de kalacağını belirterek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

47. Aile hayatına saygı hakkının yalnızca vatandaşlar tarafından değil hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancılar tarafından oluşturulan aile birliklerini de koruduğunun kabulü gerekir ancak göç kontrolü ve kamu düzeninin korunması için söz konusu olan gereklilikler nedeniyle aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında devletin geniş takdir yetkisi vardır. Bu bakımdan aile yaşamının gelişim gösterdiği şartlar, aile hayatındaki ilişkilerin ne ölçüde kesildiği ya da kesileceği, ülkedeki bağların ne ölçüde olduğu, başka bir yerde aile yaşamını sürdürmek için aşılamaz nesnel engeller olup olmadığı, göç kontrolünün gereklerinin veya sınır dışı edilmenin ağır bastığı kamu düzenine ilişkin değerlendirmelerin olup olmadığı gibi kriterler dikkate alınarak inceleme yapılmaktadır (Peri Kırık, B. No: 2015/19795, 9/1/2019, § 26).

48. Başvurucunun Irak'a gönderilmesi hâlinde kötü muamele yasağı kapsamında bir riskle karşı karşıya kalmayacağı değerlendirilmiştir (bkz. § 39). Başvurucu, kötü muamele riski dışında aile birlikteliğini neden ülkesinde kuramayacağına ilişkin bir iddia ileri sürmemiş; ailesiyle ilgili hiçbir özel bilgi sunmamıştır. Dolayısıyla ailesinin de kendisi ile birlikte Irak'a dönmesinde ne gibi önemli engeller bulunduğu anlaşılamayan ve ailesi özelinde hiçbir açıklama yapmayan başvurucunun bu iddiasını temellendiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

E. Sınır dışı etme işlemine ilişkin verilen tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

F. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

G. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ÇETİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/18871 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18871

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÇETİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18871)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : Ali ÇETİN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahpus başvuruculara ait mektuplarının Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne (UYAP) kaydedilmesi ve kapalı görüşlerin dinlenerek kayda alınması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/18871 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2020/18871 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Farklı ceza infaz kurumlarında bulunan başvurucular, göndermek istedikleri ve kendilerine gönderilen tüm mektupların UYAP sistemine kaydedilmesinin ve kapalı görüşlerde telefonla yapılan görüşmelerin dinlenmesinin ve kayda alınmasının ilgili mevzuata aykırı olduğunu iddia ederek anılan uygulamaların kaldırılması için İnfaz Hâkimliklerine şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimlikleri şikâyetleri reddetmiştir. Karar gerekçelerinde; müdahalenin kanuni bir dayanağı ve meşru amacı bulunduğu gibi demokratik toplumun gerekliliklerine aykırılık teşkil etmediği belirtilmiştir.

4. Başvuruculaların itirazları ağır ceza mahkemeleri tarafından reddedilmiştir.

5. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

6. Başvurulardan sonra 25/6/2021 tarihli 7328 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Hükümlünün mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı" kenar başlıklı 68. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkralarına cümleler ve beşinci fıkra eklenmiştir. Anılan değişiklikle hükümlülerin mektuplarının kaydedilme şartları, muhafazası ve imhasına ilişkin kurallar belirlenmiştir. Buna göre kayıt işlemi, terör suçları ve örgüt kapsamında işlenen suçlar ile hükümlünün kurum güvenliği açısından tehlike arz etmesi hâliyle sınırlanmıştır. Kayıtların kural olarak hiçbir kişi ve kurumla paylaşılamayacağı, soruşturma ya da kovuşturmaya konu edilmemişse azami bir yıl süreyle saklanacağı belirtilmiş, imha süreci Cumhuriyet savcısının denetimine tabi tutulmuştur. Söz konusu kanun değişikliğinin ardından Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün (Genel Müdürlük) 4/8/2021 tarihli genel yazısı ile yeni düzenlemenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

8. Başvurucular; göndermek istedikleri ve kendilerine gönderilen mektupların UYAP sistemine kaydedildiğini ayrıca kapalı ziyaretlerdeki görüşmelerin dinlenerek kayıt altına alındığını belirtmiştir. Bahse konu uygulamaların mevzuata aykırı olduğunu ancak Hâkimliklerce hukuka aykırı olarak ret kararları verildiğini ifade eden başvurucular haberleşme hürriyetinin, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin Kemal Karanfil (B. No: 2017/24776, 24/5/2018) kararından sonra mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapıldığı bu kapsamda, mektupların ise UYAP sistemine kaydedilmemesi hususunun kanunla güvence altına alındığı belirtilmiştir. Görüşte ayrıca, kapalı görüşlerin dinlenilmesi şeklindeki uygulamanın Ziyaret Yönetmeliği'nin 7. maddesinde düzenlenmesi nedeniyle kanuni bir temelinin bulunduğu gibi anılan uygulamanın yalnızca kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan ve terör suçları veya örgüt faaliyeti kapsamındaki hükümlüler hakkında uygulandığı belirtilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunan başvurucular önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

10. Başvuru, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi Kemal Karanfil kararında başvurucunun dış dünyayla iletişimini sağlayan yazışmaların bazı istisnalar haricinde kurum idaresi tarafından denetlenerek UYAP'a kaydedilmesinin, kişiye ait bilgileri içeren mektupların açılıp okunarak sistemde tutulmasının başvurucunun özel hayatına ve haberleşmesine müdahale oluşturduğunu kabul

etmiştir (Kemal Karanfil, § 53). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi daha önce kapalı görüşün dinlenmesi ve kayda alınması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiayı Eşref Köse (B. No: 2017/38098, 3/6/2020) başvurusunda incelemiştir. Anılan kararda kapalı görüşlerin teknik cihazla dinlenerek kaydedilmesinin haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturduğu (Eşref Köse, §§ 58, 59) ve mevzuat hükümlerinde kapalı görüş sırasında konuşulanların dinlenebileceği mesafede bir görevlinin bulundurulabileceği belirtilmişse de görüşmenin bir teknik araç vasıtasıyla dinlenebileceği veya sistematik bir şekilde kaydedilebileceğine ilişkin bir düzenleme yapılmadığı açıklanmıştır (Eşref Köse, § 71).

13. Anayasa Mahkemesi Ümit Karaduman kararında, hükümlü ve tutukluların yazışmalarının sistematik olarak kaydedilmesine ilişkin mevzuatın tutulma süresi, bu yazışmalara üçüncü kişilerin erişimi ile içeriğindeki verilerin kullanılması, imhası ve verilerin gizliliğinin sağlanması hususlarına dair açık ve detaylı kuralları içermesi gerektiğini kabul etmiş, anılan hususları içermeyen mevzuatın kanunilik koşulunu sağlamadığı sonucuna ulaşmıştır (Ümit Karaduman, B. No: 2020/20874, 2/2/2022, § 69).

14. Yukarıda belirlenen müdahaleler, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34; R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82). Bu bağlamda somut başvurularda öncelikle müdahalelerin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Bu incelemenin -ilgili mevzuatta süreç içinde değişiklikler yapılmış ise de (bkz. § 6)- başvurulara konu olay tarihleri itibarıyla geçerli olan mevzuat hükümleriyle sınırlı olarak yapılması uygun görülmüştür.

15. Somut olaylarda ise her ne kadar 7328 sayılı Kanun ile 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesine ek düzenlemeler getirilmiş ise de başvuru tarihi itibarıyla hükümlü/tutukluların mektuplarının kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını, idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen, bununla birlikte muhataplarının yetki aşımı ile keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak niteliğe ve açıklığa sahip kuralların mevcut olmadığı görülmüştür.

16. Bunun yanında -haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahalenin gerçekleştiği tarih itibarıyla- kapalı görüşlerde yapılan konuşmaların sistematik bir şekilde teknik araçla dinlenmesi ve kaydedilmesinin koşullarını kanunilik ilkesini karşılayacak şekilde belirleyen bir hükmün mevzuatta yer almadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Ümit Karaduman ve Eşref Köse, kararlarında ulaşılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından -aynı gerekçelerle- başvuruculların haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına yönelen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Başvurulara konu müdahalelerin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahaleler açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

17. Açıklanan gerekçelerle başvuruculların Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence

altına alınan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucular; ihlalinin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

19. 7328 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemelerin kapsamı ile Bakanlık görüşünde başvurulara konu olan belgelerin UYAP bilişim sistemi dosyasından silindiğinin bildirilmiş olması dikkate alındığında başvuruculara mektuplarının kaydedilmesi şeklindeki müdahalelere ilişkin yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

20. Bununla birlikte kapalı görüşlerin kayıt alına alınmasına ilişkin hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği ekli listenin (D) sütununda belirtilen yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alındığında başvuruculara ayrı ayrı net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara net 5.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERHAN ŞAHİN (2)

B. No: 2020/22972 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22972

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERHAN ŞAHİN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/22972)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Erhan ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; başvurucuya ailesi tarafından gönderilen mektup ekinde yer alan çocuklarının fotoğraflarının bulunduğu takvimin teslim edilmemesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin, infaz hâkimliğince yapılan şikâyet başvurusu incelemesi sırasında alınan savcılık görüşünün bildirilmemesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu ceza infaz kurumunda bulunduğu dönemde ailesi tarafından gönderilen mektup ekinde yer alan çocuklarının fotoğraflarının bulunduğu takvimin kendisine kurum tarafından teslim edilmemesi şeklindeki uygulamaya yönelik Tekirdağ 2. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) 4/2/2020 tarihinde şikâyette bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde ailesi tarafından gönderilen mektubun ekinde bulunan çocuklarının kendisi için hazırladığı ve çocuklarının fotoğraflarını içeren takvimin tarafına teslim edilmediğini, bilgi talep etmesi üzerine sadece sözlü olarak takvimin verilmeyeceğinin beyan edildiğini, bu durumun gerekçesinin bildirilmesi ve yazılı cevap verilmesi için dilekçe yazdığını, ancak kurum tarafından cevap verilmediğini belirtmiştir. Bunun yanında 2019 yılında yine çocuklarının fotoğraflarının bulunduğu daha büyük boyutta olan takvimin tarafına teslim edildiğini, 2020 yılında gönderilen fotoğraflı takvimin teslim edilmemesinin ise keyfî uygulamadan

kaynaklandığını ifade etmiştir.

3. Hâkimlik; Ceza İnfaz Kurumu (Kurum) tarafından gönderilen 4/2/2020 tarihli yazıda 17/6/2005 tarihli Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'in (Yönetmelik) "Bulundurulabilecek Hayvanlar ile Diğer Eşyalar" başlıklı 15. maddesinde "Her oda veya koğuşta, idare tarafından yaptırılan panolara asılmak ve kurum kantininden temin edilmek koşuluyla birer adet Türk bayrağı, Atatürk resmî, gazete kupürü, haber, yazı fotoğraf ve takvim bulundurulabilir" şeklinde hüküm bulunduğunun, başvurucunun dilekçesinde belirttiği gibi hâlen kendisinde şahsi bir adet takvimin mevcut olduğunun, ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından kuruma gönderilen takvimin de her oda/koğuşun içerisindeki panolarda yer aldığının bildirildiğini belirtmiştir. Bunun yanında anılan yazıda belirtilen Yönetmelik'te bulunan "Her hükümlünün kendisine ayrılan yattığı yer veya dolabında, aile fertlerinin fotoğraflarına ait albüm bulundurmasına izin verilir." hükmü gereğince başvurucunun da kendisine ait bir fotoğraf albümünün bulunduğunun tespit edildiği ifade edilmiştir.

4. Ayrıca gönderilen yazıda Kurumda oda/koğuşların kapasitesinin çok üzerinde hükümlü ve tutuklunun barındırılmakta olduğu, bu sebeple kapasite aşımı yaşanmasından, bu tür eşya ve benzerlerinin duvarlara, ranzalara, dolaplara asılmasının kamufle amaçlı kullanılabildiği, genel arama ve kısmi aramalarda zafiyete yol açtığı belirtilmiştir. Sonuç olarak eşya fazlalığından oda/koğuşlarda kontrol ve güvenliğin zafiyete uğratılmaması ve oda/koğuşlarda stok oluşturulmasının önüne geçilmesi amacıyla takvimin teslim edilmediği İnfaz Hâkimliğine bildirildiği belirtilmiştir. Hâkimlik, Kurum uygulamasında hukuka aykırı bir yön bulunmadığı gerekçesiyle şikâyetin reddine karar vermiştir. Bu karara karşı başvurucunun yaptığı itiraz, Tekirdağ 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Hâkimlik kararı usule ve yasaya uygun bulunduğundan kesin olarak reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 2/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 30/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan hükümlü başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerektiği kanaatine ulaşılmıştır.

A. İnfaz Hâkimliğince Yapılan Şikâyet Başvurusu İncelemesi Sırasında Alınan Savcılık Görüşünün Bildirilmediğine İlişkin İddia

8. Başvurucu, savcılık görüşünün kendisine tebliğ edilmemesi/bildirilmemesi nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi, Selahattin Demirtaş (4) (B. No: 2017/27359, 10/6/2020, §§ 33-35) kararında; İnfaz Hâkimliğine şikâyet incelemeleri sırasında alınan savcılık görüşünün şikâyetçilere bildirilmemesinin anayasal önem taşımadığını, içeriğinde başvurucunun cevap vermesini gerektirmeyen ve daha önce ileri sürülmemiş yeni bir olgudan bahsedilmeyen durumlarda savcılık görüşünün başvurucuya bildirilmemesinin önemli bir zarara da neden olmadığını ifade etmiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

10. Açıklanan gerekçelerle anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; ailesi tarafından gönderilen mektup ekinde yer alan takvimin kendisine teslim edilmemesine ilişkin infaz hâkimliğine yaptığı şikâyetin gerekçesiz olarak reddedilmesi nedeniyle takvimde çocuklarının fotoğrafları bulunduğundan özel hayata saygı hakkının ve üzerine atılı suç tipi nedeniyle bu uygulama yapıldığından eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun takvim ve fotoğraf albümü bulundurma hakkının tamamen sınırlandırılmadığı, başvurucunun hâlihazırda takviminin ve fotoğraf albümünün bulunduğu, buna ek olarak ailesi tarafından gönderilen yeni bir takvimle birleşik hâldeki albümün tesliminin gerçekleştirilmediği, bunun da Kurumdaki düzenin ve güvenliğin sağlanması amacıyla yapıldığı, Kurumun fiziki şartları gözönünde bulundurulduğunda söz konusu müdahalenin içinde bulunulan şartlar itibarıyla orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

12. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında kendisinde bulunan takvimin 2019 yılına ait olduğunu, bir önceki yıl başvuru konusu yapılan takvimden daha büyük ve yine çocuklarının fotoğraflarının yer aldığı takvimin tarafına teslim edildiğini, iki uygulama arasında farklılık oluştuğunu ve gerekçenin ortaya konulmadığını belirtmiştir. Böylelikle çocuklarının gönderdiği yılbaşı hediyesini almasına izin verilmemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

13. Başvuru, ailesinin gönderdiği mektubun ekindeki çocuklarının fotoğrafları bulunan takvimin verilmemesi şikâyetine ilişkindir. Başvurucunun iddialarının özü, kendisine gönderilen fotoğraflı takvimin alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24; Mustafa Kökten (2), B. No:2018/29677, 29/12/2021, § 15). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Mahpusların mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (bkz. Ahmet Temiz, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57).

16. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz ve Mehmet Koray Eryaşa kararlarında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin mahpuslar tarafından yapılan yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu ve düzenlemenin kanunilik ölçütünü karşıladığı tespiti

yapılmıştır (Ahmet Temiz, §§ 37-46; Mehmet Koray Eryaşa, B. No:2013/6693, 16/4/2015, §§ 74-76).

17. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz kararında Anayasa'nın 22. maddesinde sayılan sınırlama nedenlerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir (Ahmet Temiz, §§ 47-51). Somut olayda haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin Kurumun düzeni ile disiplininin sağlanması, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması kapsamında yapıldığı, bu bağlamda yazışmaların denetlenmesine yönelik uygulamanın meşru amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

18. Bunun yanında hükümlü ve tutukluların mektuplarının denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplum gereklerine uygunluğunun denetiminde gözetilmesi gereken hususlar için bkz. Muhittin Pirinççioğlu, § 48-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, § 48-57.

19. Somut olayda, başvurucuya ailesi tarafından gönderilen mektup ekinde yer alan çocuklarının fotoğraflarının bulunduğu 2020 yılı takvimi teslim edilmemiştir. Bu hususta alınmış bir disiplin kurulu kararı tespit edilmemiş olmakla birlikte Kurum uygulamasının gerekçeleri ilgili mevzuat hükümleriyle birlikte Kurumun 4/2/2020 tarihli yazısında (bkz. § 3-4) belirtilmiştir.

20. Kurumun bu uygulaması ve ilgili mevzuat birlikte değerlendirildiğinde; kurum güvenliği ile haberleşme hürriyeti arasında bir denge kurulduğu ve ortaya konan gerekliliklerin kurumların kapasitesinin gözetilmesi hâlinde makul görülebileceği söylenebilir. Bu bağlamda somut olayda yargılama makamlarının kararlarında ilgili ve yeterli gerekçenin bulunduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Böylelikle başvurucunun haberleşme hürriyetine yönelik bu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olma ve ölçülülük ilkelerine uygunluk koşulunu sağladığı kanaatine ulaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. İnfaz Hâkimliğince yapılan şikâyet başvurusu incelemesi sırasında alınan Savcılık görüşünün bildirilmediğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUTLU KARKUCAK

B. No: 2020/23471 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23471

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUTLU KARKUCAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23471)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Mutlu KARKUCAK

Vekili : Av. Akif DERVİŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işyeri hekimliği sertifikası verilmemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Başvuru Konusu Dava Süreci

2. Başvurucu, Sağlık Bakanlığı bünyesinde uzman hekim olarak çalışırken 2/1/2017 tarihli ve 679 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında KHK (679 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

3. 16/12/2017 tarihinde yapılan işyeri hekimliği sınavında başarılı olan başvurucu, işyeri hekimliği sertifikası verilmesi için İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğüne (İdare) başvurmuştur. İdare 1/10/2018 tarihli cevap yazısında; 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un (mülga) 9. maddesi kapsamında oluşturulan komisyonun aldığı karar gereğince, başvurucu hakkında devam eden ceza yargılamasında adli kontrol şartıyla tahliye edilmesi nedeniyle belgelendirme işleminin devamı için gerekli

koşulları sağlamadığı anlaşıldığından ret kararı verildiğini bildirmiştir.

4. Başvurucu 22/10/2018 tarihinde Ankara 12. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; İdarenin tesis ettiği işlemin yasal dayanağı bulunmadığını, kendisi ile aynı durumdaki kişilere sertifikalarının verilmesi nedeniyle dava konusu işlemin kamu yararından ziyade kişisel amaç güdülerek yapıldığını ileri sürerek işlemin iptaline karar verilmesini talep etmiştir. İdarenin cevap dilekçesinde, 7081 sayılı Kanun kapsamında kurulan komisyonun 18/5/2018 tarihinde toplanarak; haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, ek kovuşturmaya yer olmadığına, beraatine ve adli kontrol şartı olmaksızın tahliyesi dışında karar verilenlerin belgelendirme işlemlerinin süresiz durdurulmasına şeklinde karar aldığı belirtilmiştir. Somut olayda da başvurucu hakkındaki ceza yargılamasında başvurucunun adli kontrol şartıyla tahliyesine karar verilmiş olması nedeniyle komisyon kararına uygun olarak tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu bildirilmiştir.

5. Mahkeme 12/9/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun ceza yargılamasında adli kontrol şartıyla tahliye edildiği tespitine yer verilerek, İdare ile yapılan yazışmada başvurucu ile aynı durumdaki kişilere sertifika verilmediğinin bildirildiği de dikkate alındığında davaya konu işlemin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 4/3/2020 tarihinde Mahkemenin kararını usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak onamıştır.

6. Başvurucu nihai hükmü 12/5/2020 tarihinde öğrendikten sonra -pandemi sürecinde yargıda sürelerin durmasına karar verilmesi nedeniyle- 2/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Yargılaması Süreci

7. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan iddianame düzenlenmiştir. Sakarya 4. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonucunda 13/10/2020 tarihinde başvurucunun atılı suçtan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

8. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf talebinde bulunmuş, Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 3/11/2022 tarihinde istinaf talebinin esastan reddine karar vermiştir. Başvurucunun temyiz talebi kapsamında dosya Yargıtayda derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, uzmanlık alanının tıbbi genetik ana bilim dalı olması ve Sağlık Bakanlığının özel sağlık kuruluşlarına bu alanda uzmanlık kadrosu tahsis etmemesi nedeniyle özel sektörde iş bulamadığını beyan etmiştir. Anılan sebeple işyeri hekimliği sınavına girdiğini ve başarılı olduğunu belirten başvurucu, aynı durumda olan kişilere sertifika verilmesine rağmen kendisi hakkında olumsuz karar verilmesi nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığını öne sürmüştür. Ayrıca gerek kamuda gerekse özel sektörde çalışma imkânlarından mahrum kalmasının sonucu olarak ailesinin geçimini sağlamakta zorlandığını ifade eden başvurucu, çalışma hakkı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun meslek hayatına yönelik tedbirin, kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması amacıyla idarenin takdir yetkisi kapsamında tesis edildiği bildirilmiştir. Ayrıca söz konusu tedbirin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanıp dayanmadığının ve bu hak kapsamında

incelenmeyi gerekli kılan asgari ağırlık düzeyinde olup olmadığının başvurucu tarafından ispat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Görüşte, hâlihazırda hekim diplomasını haiz olan başvurucunun sertifika başvurusunun reddedilmiş olmasının özel hayatına etkilerinin Anayasa Mahkemesince değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Somut olayda başvurucu hakkında özel hayatı kapsamındaki eylemleri nedeniyle işyeri hekimliği sertifikası verilmediği anlaşıldığından özel hayata saygı hakkına yönelik bir müdahale söz konusudur. Öte yandan kamu görevinden çıkarılan ve özel sektörde çalışma olanağı bulunmayan başvurucu hakkındaki işlemin başkalarıyla mesleği çerçevesinde ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, mesleğini devam ettirebilmesi, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucuya işyeri hekimliği sertifikası verilmemesinin kişisel verilere dayandığı ayrıca başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı görülmüştür. Neticede gerek nedene gerekse sonuca dayalı olarak somut başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 90-96).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şekli anlamda bir kanuna dayanmalıdır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66).

14. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta; bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67).

15. Kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerekmektedir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68).

16. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla, 7081 sayılı Kanun'un "(1) 9/1/1985 tarihli ve 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (l) ve (m) bentleri kapsamında yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı

olanların yetkileri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının onayı ile iptal edilir." şeklindeki 9. maddesinin Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde düzenlenen çalışma hakkı ve çalışma hürriyeti yönüyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir. Kararda, millî güvenlik ve kamu düzeni yönünden ayrım yapılmaksızın bütün iş ve işyerlerini kapsayacak şekilde sınırlama yapılmasının gereklilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır. Düzenlemeyle, stratejik önemi olan ya da stratejik önemi olmamakla birlikte millî güvenlik ve kamu düzenini olumsuz etkileme ihtimali bulunan sektörler dışında faaliyet gösteren iş ve işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışabilecek kişiler hakkındaki yetki belgelerinin millî güvenlik ve kamu düzeni gerekçeleriyle iptal edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

17. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararına göre, incelemeye konu kanun hükmünde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı olanların yetkilerinin iptal edileceğinin düzenlendiği ancak öngörülen tedbirin bütün iş ve işyerlerini kapsayacak şekilde düzenlenmesinin kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve millî güvenliğin sağlanması amacına hizmet ettiğinin söylenemeyeceği belirtilmiştir. Bu durumda millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinin yanı sıra millî güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan bir bağlantısı bulunmayan ve bunları olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinde faaliyet gösterecek iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışan kişi ve kuruluşların yetki belgelerinin de iptal edilmesinin millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından gereklilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır (AYM, E.2018/76, K.2022/125 §§ 169-170).

18. Somut olayda, başvurucunun işyeri hekimliği sertifikası verilmesi talebini reddeden idarece başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yargılandığı ve hakkında adli kontrol tedbiri uygulandığı belirtilmiştir. Ayrıca yargı mercilerinin kararlarında, 7081 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca kurulan komisyon tarafından verilen kararın hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir. Buna karşın ilgili kararlarda başvurucu hakkındaki komisyon kararının hukuka uygun olduğunun belirtilmesi ile yetinildiği, başvurucu hakkındaki ceza yargılamasına konu edilen delillere ilişkin ayrıntılı bir inceleme yapılmadığı, bir başka deyişle olayın şartları çerçevesinde başvurucunun durumuna özgü bir değerlendirme yapılarak, başvurucunun işyeri hekimliği sertifikası alması hâlinde kamu düzeni ve millî güvenliğin hangi sebeple olumsuz etkileneceğine ilişkin olguların somut olarak ortaya konulmadığı değerlendirilmiştir.

19. Buna göre her ne kadar bireysel başvuruya konu olan müdahalenin gerçekleştiği tarihte şekli anlamda bir kanunun varlığı hususunda şüphe bulunmasa da Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirtilen iptal kararının gerekçesi dikkate alındığında başvurucu hakkında uygulanan kanun hükmünün kanunilik koşulunu sağlayacak nitelikte bir kapsama ve maddi içeriğe sahip olmadığı değerlendirilmiştir.

20. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan

özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2018/2319, K.2019/1713) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (2020/474, K.2020/477) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İMREN ÇİLOĞLU

B. No: 2020/23538 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23538

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İMREN ÇİLOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23538)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : İmren ÇİLOĞLU

Vekili : Av. Ömer Burak BİLDİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, velayet davasında verilen karara karşı yapılan istinaf başvurusunun süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 3/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 9/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucu, 9/9/2020 tarihinde vefat etmiştir. Yapılan bildirime rağmen başvurucunun mirasçılarının başvurunun devamı yönünde bir talepleri olmamıştır.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince feragat, başvurunun takipsiz bırakılması, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması veya başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi hâlinde düşme kararı verilebilir. Anılan hüküm kapsamında kalan başvuruda, Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi

ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerin de bulunmadığı anlaşılmaktadır (benzer yöndeki karar için bkz. Elberan Vural ve diğerleri [GK], B. No: 2018/30235, 29/9/2022). Başvurucunun başvuru yaptıktan sonra vefat ettiği, mirasçılarının bildirime rağmen başvurunun devamı yönünde bir taleplerinin olmadığı ve başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden de kalmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN AYAZ

B. No: 2020/23972 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23972

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN AYAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23972)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Ramazan AYAZ

Vekili : Av. Muhlis OĞURGÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Kayapınar Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette (işveren) taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 2/2/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 6/2/2017 tarihinde

Diyarbakır 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme, başvurucu hakkında terör örgütü propagandasını yapmak suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği, 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirilen fesih işleminin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle 6/7/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

5. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 8/6/2020 tarihinde, Mahkeme ile benzer gerekçelerle başvurucunun istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 1/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; siyasi bir kararla yargısal güvencelerden faydalanamadan sözleşmesinin feshedildiğini, adil yargılanma, çalışma ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Görüşte son olarak mevcut başvuruda başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken görüşte yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

10. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer şekildeki değerlendirmeler için C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi benzer başvurularda, derdest bir ceza davası veya soruşturmanın bulunmasının tek başına yeterli görüldüğü hâllerde özellikle de ilgili kişinin beraatine ya da ilgili kişi hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği takdirde mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçe gösterme yükümlülüğü çerçevesinde hareket ederek irtibat veya iltisakı gösterir delilleri tartışarak bir sonuca varması ve bunu da gerekçesinde göstermesi gerektiğini kabul etmiştir (Süleyman Duman ve Diğerleri, B. No: 2019/14039, 20/9/2023, § 29).

13. Öte yandan HAGB kararının Anayasa'nın 38. maddesi anlamında "hükmen sabit ol[ma]" sonucunu doğuran bir karar, diğer bir ifadeyle kesinleşmiş hüküm olmadığı açıktır.

Denetimli serbestlik sürecinde açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanma şartları oluşmadığı takdirde ceza davasının düşmesine karar verilecektir. Dahası hakkında HAGB kararı verilen kişiler yönünden bu kararın hukuki sonuç doğurmayacağına ilişkin kanun hükmü bulunmaktadır (4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 231. maddesinin (5) numaralı fıkrası). HAGB kararının hukuki sonuç doğurmaması herhangi idari tasarruf veya yargı kararının HAGB kararına doğrudan ve kategorik olarak dayandırılmamasını gerektirir. Diğer bir ifadeyle kişiler hakkında verilen HAGB kararlarının idari işlemlere veya yargı kararlarına esas alınması o HAGB kararının hukuki bir sonucudur. İlgili kanun hükmü aslında anayasal olarak masumiyet karinesinin korunmasını destekleyen bir kuraldır. Hakkında HAGB verilen kişinin suç işlediğinin sabit olduğundan bahsedilemez. Sadece karara konu olguların gerçekleştiğine ilişkin ceza mahkemesinin kanaati henüz açıklamandan askıda bekletilmektedir. Bu kanaat yargısal olarak denetlenmemiş bir kanaat olup ancak hüküm açıklandığında denetimi mümkün hâle gelmektedir (28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle artık itiraz makamlarınca fiilin sübutu yönündeki mahkeme kanaati denetlenebilecekse de olay tarihinde yürürlükte bulunan mevzuatın bu şekilde yorumlanmadığına ilişkin olarak bkz. Atilla Yazar ve diğerleri [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022).

14. Bu itibarla hakkında HAGB kararı bulunan kişinin bu karara konu eylem veya suçla ilgili masumiyeti devam etmektedir (Diren Taş, B. No: 2019/38230, 24/1/2024, § 27). Diğer taraftan idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından salt kişinin yargılanmış olmasından ve HAGB'ye dair karardan söz edilmesi özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğinden bahsedebilmek için yeterli değildir. Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran HAGB'ye karar verilen fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir (Hüseyin Şahin [GK], B. No: 2013/1728, 12/11/2014, § 40; (Mehmet Kamburoğlu [GK], B. No: 2019/27554, 31/1/2024, § 38).

15. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin nedeni terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olması olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçundan HAGB kararı verildiği belirtilmekle yetinilmiş ancak başvurucunun terör örgütüyle iltisaklı olabileceğine dair gösterilen delillerin somut olarak neler olduğuna ve feshe ne şekilde dayanak teşkil edebileceğine dair bir gerekçeye yer verilmemiştir.

16. Bu itibarla terör örgütleri ile irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin kişiselleştirilmiş ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

İrfan FİDAN bu görüşe katılmamıştır.

18. Öte yandan başvurucunun iş akdinin haksız şekilde feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekte ise de özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddiası hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞiYLE,

2. Diğer ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 2. İş Mahkemesine (E.2017/144, K.2018/393) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Başvurucu, Kayapınar Belediyesi (Belediye) bünyesinde taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından, başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulması üzerine güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle

2/2/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

3. Başvurucunun, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle Diyarbakır 2. İş Mahkemesinde açtığı dava sonunda, başvurucu hakkında terör örgütü propagandasını yapmak suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği, 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesi kapsamında gerçekleştirilen fesih işleminin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle ret kararı verilmiştir.

4. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesince benzer gerekçelerle başvurucunun istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

5. HAGB, erteleme ve kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar gibi hükmün ve cezanın bireyselleştirilmesi kurumlarından biridir. Hâkim, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurmakla beraber hükmü açıklamamakta ve sanığı belirli bir süre denetim altında tutmaktadır. Sanık, denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemediği ve mahkemece öngörülen denetimli serbestlik tedbirine uygun davrandığı takdirde açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü ortadan kaldırılmaktadır (Ümmügülsüm Salgar [GK], B. No:2016/12847, 21/10/2021, § 81).

6. HAGB, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı mahkûmiyeti bulunmayan kişilerin toplumda suçlu olarak damgalanmaması ve yararlı bir birey olarak tekrar topluma kazandırılması amacıyla belli koşullara bağlı olarak tanınan bir imkândır (AYM, E.2015/23, K.2915/56, 17/6/2015).

7. Başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir. Ceza davasına konu olan bir kayda dayanarak kişinin davranışlarının görevin gerektirdiği itibar ve güvene uygun olmadığı şeklinde kamu makamlarınca yapılan değerlendirme kabul edilebilir bir durumdur. Öte yandan kamu makamlarının soyut bilgiler içeren bir istihbarat raporundan hareket etmediği gözlemlenmektedir.

8. İş Mahkemesi başvurucu hakkında HAGB kararı verildiğini belirtmiştir. Başvurucu hakkında verilen HAGB kararına konu olan fiil ise terör örgütü propagandası yapılmasıdır. Anılan fiil sabit görülerek HAGB kararı verilmiş ve bu karar da kesinleşmiştir. Bu nedenle İş Mahkemesinin, ceza davasına konu fiilden verilen HAGB kararının iş akdinin feshinde kabul edilebilir ve makul fesih sebebi olduğu şeklindeki yorumunda herhangi bir keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunmamaktadır.

9. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin nedeni terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olması olarak gösterilmiştir. Nitekim yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçundan HAGB kararı verildiği de belirtilmiştir. Kesinleşmiş HAGB kararı ve bu kararın gerekçesinin terör örgütü propagandası yapma fiili olduğu dikkate alındığında, başvurucunun terör örgütüyle iltisaklı olabileceğine yönelik delillerin ve gerekçenin gösterilmediği de söylenemez.

10. Öte yandan başvuruya konu olayda İş Mahkemesince başvurucu hakkında hükmün açıklanmasına karar verilen fiil de gözönünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır. Kararda başvurucunun suçlu olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. İş Mahkemesi, fesih işlemini olgusal olarak ele almış ve mevzuat hükümlerini gözönünde bulundurarak sonuca ulaşmıştır. Dolayısıyla masumiyet karinesini zedeleyen bir dil ve gerekçe de kullanılmadığı anlaşılmıştır.

11. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN

BÜLTEN BASIN YAYIN REKLAMCILIK TİCARET LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/29073 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29073

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜLTEN BASIN YAYIN REKLAMCILIK TİCARET LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29073)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucular : 1. Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Devrim AVCI ÖZKURT

2. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Vekillleri : Av. Buket YAZICI

Av. Ülkü ÇETOK

3. Estetik Yayıncılık A.Ş.

Vekilleri : Av. Fahri EMEKSİZ

Av. İsmail YILMAZ

4. Birgün Yayıncılık ve İletişim Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Ali Deniz CEYLAN

5. Tunceli Emek Gazetesi

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bazı ulusal gazetelerde yayımlanan haberler ve köşe yazılarından bahisle çeşitli sürelerde resmî ilan ve reklamların kesilmesine karar verilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, olayların geçtiği tarihlerde ulusal gazetelerin yayımcısıdır. Başvurucuların kararlarını şikâyet ettikleri Basın İlan Kurumu (BİK) ise 2/1/1961 tarihli ve 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanun ile kurulmuş kamu tüzel kişiliğini haiz bir idari organdır. BİK'in internet sitesinde Kurumun, resmî ilanların dağıtımında adaletsiz davranıldığı gerekçesiyle Hükûmet ile gazeteleri karşı karşıya getiren uygulamalara son vermek amacıyla kurulduğu ifade edilmiştir.

3. BİK'in görevleri 195 sayılı Kanun'da sayılmıştır. BİK'in görevlerinden biri de Kanun'un 49. maddesinde ifade edilmiştir. Buna göre BİK, basın ahlak esaslarına aykırı hareket eden gazetelere şikâyete bağlı olarak veya resen inceleme yaparak resmî ilan ve reklamların kesilmesi yoluyla yaptırım uygulayabilmektedir. BİK Genel Kurulu söz konusu görevini yerine getirmek amacıyla basın ahlak esaslarını belirleyerek ilan etmiştir (basın ahlak esasları için bkz. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2016/5903, 10/3/2022, § 55).

4. Başvurucuların yayımcısı olduğu gazetelerde çeşitli tarihlerde yayımlanan bir kısım haber ve köşe yazısı nedeniyle BİK tarafından incelemeler başlatılmış ve BİK Yönetim Kurulu tarafından başvurucuların yayımcısı olduğu gazeteler hakkında çeşitli sürelerle resmî ilan ve reklamların kesilmesine karar verilmiştir.

5. Başvurucular, BİK kararlarına itiraz etmiştir. İtirazları inceleyen asliye hukuk mahkemeleri farklı tarihlerde BİK kararlarında yazan gerekçelere benzer gerekçelerle itirazların reddine kesin olarak karar vermiştir.

6. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon; başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/37335, 2020/37460, 2020/39566, 2021/2137, 2021/2511, 2021/40975, 2021/9036, 2022/16167, 2022/62210, 2022/62212, 2022/66869 ve 2022/90890 numaralı bireysel başvuru dosyalarının 2020/29073 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucular genel olarak;

i. Haberlerde geçen ve BİK kararlarında cezalandırılma gerekçesi yapılan ifadelerin bağlamlarından koparıldığını, eleştiri sınırları ve haber yapma özgürlükleri gibi hususlar gözetilmeden, çatışan haklar arası dengeleme kriterleri uygulanmadan ceza verildiğini,

ii. Gazetelerinin cezalandırılmasına ilişkin kararların dayanağının BİK'in 129 sayılı Genel Kurul kararı olduğunu, bu kararların bir kanuna dayanmadığını, Kurumun nesnel olmayan ve hiçbir ölçüt içermeyen söz konusu Genel Kurul kararına dayanarak cezalandırma yoluna gittiğini, farklı miktarlardaki cezaların hangi kriterlere göre belirlendiğinin açıklanmadığını ve ölçülü de olmadığını, bu yönüyle kanunilik unsurunu taşımadığını,

iii. BİK'in Hükûmetin denetiminde olması nedeniyle objektif karar veremeyeceğini,

iv. Aynı haber veya yazı nedeniyle iki kez ceza verildiğini ve çifte cezalandırma yasağına aykırı davranıldığını ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, mevcut başvurularda başvurucuların ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken görüş yazısında yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

9. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında; genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemekle görüş yazısında yer alan aleyhe hususları kabul etmediklerini belirtmiştir.

10. Başvurular, ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucu gazetelerin resmî ilan ve reklamlarının çeşitli sürelerle kesilmesine karar verilmesiyle ifade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahalede bulunulmuştur. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. ve 28. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

13. Anayasa Mahkemesi, eldeki başvurulara benzer Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararında, başvuruculara verilen resmî ilan ve reklamların kesilmesi şeklindeki cezalar nedeniyle başvurucuların ifade ve basın özgürlüklerine müdahalede bulunulduğu iddiasını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararında, BİK'in reklam ve ilan kesme cezalarına dayanak olan 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (a) bendi ile bu bende dayanarak çıkarılan BİK basın ahlak esasları hakkındaki 129 sayılı Genel Kurul kararlarının Anayasa'nın 13. maddesinin aradığı anlamda kamu gücünü kullanan organların keyfî davranışlarının önüne geçen ve kişilerin hukuku bilmelerine yardımcı olacak erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte bir kanun hükmü olup olmadığını kapsamlı biçimde irdelemiştir (aynı kararda bkz. §§ 79-87).

14. Anayasa Mahkemesi Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri başvurusunda öncelikle 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin belirliliği yönünden, akabinde de 49. maddenin uygulanmasının yargısal denetimi yönünden bir inceleme yapmıştır (aynı kararda bkz. §§ 79-95). Anılan kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"81. 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (a) bendinde, reklam ve ilanların iki ayı geçmeyecek bir süre için BİK Yönetim Kurulu kararına dayanılarak kesilebileceği düzenlenmiştir. BİK'in reklam ve ilan kesme cezalarına dayanak olan Yönetim Kurulu kararları ise BİK basın ahlak esasları hakkındaki 129 sayılı Genel Kurul kararları çerçevesinde alınmaktadır. İnceleme konusu mevcut başvurularda cezalandırma gerekçesi yapılan Genel Kurul kararları yukarıda sayılmıştır (bkz. § 55).

82. BİK Yönetim Kurulu, sayılan Genel Kurul kararları çerçevesinde resen ya da şikâyet üzerine ele aldığı gazete ve dergilerdeki haber ve/veya yazılarla ilgili evrak üzerinden bir değerlendirme yaparak karar vermektedir. Kanun'un 49. maddesinde bu karara karşı asliye hukuk hâkimliğine itiraz yolu düzenlenmiştir. Kanuna göre en yüksek dereceli asliye hukuk hâkimliği dosya üzerinden yapacağı inceleme sonucunda kararını kesin olarak vermektedir.

83. BİK'e BİK Yönetim Kurulunun aldığı karar sonucunda iki aya kadar reklam ve ilan kesme cezası şeklinde verilen kanuni yetkinin kullanılma ölçütleri BİK 129 sayılı Genel Kurul

kararının 1. maddesi ve bentlerinde yer almaktadır (bkz. § 55). 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin, başvurucular hakkında resmî ilan ve reklam kesme cezası gerektiren fiillerin ve bu fiillere karşı öngörülen ceza miktarlarının en azından çerçevesini çizmediği, belirli bir açıklık ve kesinlikte olan bir kural niteliğini taşımadığı görülmektedir. Her ne kadar kuralda 'basın ahlak esasları'na uymayanlar hakkında müeyyide uygulanacağı belirtilmekteyse de söz konusu esasların neler olduğuna dair herhangi bir açıklamaya kanunda yer verilmemiştir. Başka bir ifadeyle, basın ahlak esaslarını belirleme yetkisi tamamen idareye bırakılmıştır. Bunun temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlandırılabileceğini öngören Anayasa'nın 13. maddesinin sağladığı güvence ile bağdaşmadığı ortadadır.

84. Diğer yandan BİK Genel Kurulu tarafından belirlenen ve her zaman yeni bir kararla değiştirilebilecek olan basın ahlak esaslarına bakıldığında da yaptırımın objektif ve hakkaniyete uygun bir şekilde uygulanmasını sağlayacak açık ve sınırları belirli kriterlerin ortaya konulamadığı görülmektedir. Nitekim 129 sayılı BİK Genel Kurul kararının ilgili bentlerinde suçlu olarak ilan etme, suça tahrik veya teşvik, şiddet ve terörü özendirme ile terör örgütleri ile mücadeleyi etkisiz kılma, küçükleri ve gençleri olumsuz etkileme, ahlaka aykırılık, eleştiri sınırlarını aşan ifadeler, özel hayatın gizliliğini ihlal, haber içeriğini saptırma ve çelişki yaratma kurallarının ne şekilde belirlendiğine, bu kuralların sınırının ne olduğuna dair herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra bu kavramlarla bağlantılı olarak değerlendirme konusu haber içeriğine ilişkin bir ölçüt/eşik değer de belirlenmemiştir. Bilakis bu düzenlemelerin hem lafzi olarak hem de uygulamada BİK'in resmî ilan ve reklam kesme cezası şeklindeki müdahale biçimine sınırları belirlenmemiş bir yol sunan kurallar zinciri olarak görüldüğü anlaşılmıştır.

85. Kişilik haklarına saldırı mahiyetinde olan ve eleştiri sınırlarını aşan ve/veya kanunlarında yaptırıma bağlanan suç kapsamında yer alan haberlerin yaptırıma tabi tutulması hukuk devletinin bir gereğidir. Bu bağlamda basının niteliklerini artırma ve basının özellikle ekonomik özgürlüğünün tesisini sağlama gayesiyle kurulan bir kuruma müeyyide uygulama yetkisi verilebilir. Ancak basın özgürlüğüne müdahale niteliği taşıyan kanuni düzenlemelerin olabildiğince dar bir uygulama alanına izin verecek şekilde tasarlanması ve her bir kuralın tartışmaya izin vermeyecek şekilde açık ve net ifadelerle ele alınarak düzenlenmesi gerekir.

86. 195 sayılı Kanun'un 49. maddesi ve bu maddenin yollamasıyla Genel Kurul kararlarına bakıldığında resmî ilan ve reklam kesme cezasına dayanak düzenlemelerin muğlak, soyut olan, kesinlik içermeyen ifadeler içerdiği, öngörülen ceza miktarları arasında kimi zaman makasın çok geniş tutulduğu ve bu sürelerin neye göre belirlendiğine dair hiçbir açıklamada bulunulmadığı, bu şekilde kamusal makamlara kapsamlı bir takdir yetkisi tanındığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 10-52). Bu tür bir takdir yetkisi, somut başvurularda olduğu gibi ifade ve basın özgürlüklerine yönelik geniş bir müdahale alanı yaratmakta; kuralları, potansiyel ihlallere ifade ve basın özgürlüklerinin aleyhine olacak şekilde geniş yorumlanmaya ve keyfî müdahalelere açık hâle getirmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi daha önce bu nedenle bir kısım başvuruda ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Mat. Rek. Ltd. Şti. (3), § 55; Estetik Yayıncılık Anonim Şirketi, § 53).

87. Yukarıda belirtildiği üzere, 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinde hangi fiillerin ne şekilde cezalandırılmaya konu olacağı hususunun tamamen BİK'in yetkisine bırakıldığı, BİK tarafından alınan Genel Kurul kararları ve bununla birlikte Yönetim Kurulu kararları için çerçeve hükümler düzenlenmediği, sınırları belirsiz bir düzenlemeye kanun yoluyla imkân

tanındığı görülmüştür. Dolayısıyla başvuruculaların hak ve yükümlülüklerini öngörerek davranışlarını bu doğrultuda tanzim etmesini imkânsız kılan 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinde yer alan kuralın öngörülebilirlik koşulunu sağladığı söylenemez (benzer değerlendirmeler için bkz. Hayriye Özdemir, §§ 56, 57; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 56; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 38;Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi, § 57; norm denetimine ilişkin kararlarda belirliliğe ilişkin açıklamalar için çok sayıda karar arasından bkz. AYM, E.2009/51, K.2010/73, 20/5/2010; AYM, E.2011/18, K.2012/53, 11/4/2012; AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154; AYM, E.2020/53, K.2021/55, 14/7/2021, § 95, 96).

88. 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinde BİK kararlarına karşı en yüksek dereceli asliye hukuk hâkimliğine itiraz edilebileceği düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre hâkimliğin evrak üzerinden yapacağı inceleme sonucunda vereceği karar kesindir. Bu yönüyle Kanun'un 49. maddesinde yer alan itiraz usulü çelişmeli yargılama kapsamında olmayıp itirazın reddedilmesi ile karar kesinleşmekte ve başvurucular maddi bir külfet ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu şekilde maddi yaptırım sonucunu doğuran kesin nitelikte kararların ifade ve basın özgürlükleri için büyük tehlikeler arz ettiği açıktır. Demokratik bir hukuk devletinde -güdülen amaç ne olursa olsun- sınırlamalar özgürlüğün kullanılmasını ölçüsüz biçimde ortadan kaldıracak düzeyde olamaz. Dolayısıyla şeklî yönden kesin hükmün bütün sonuçlarını doğuran bir kuralın keyfî ve orantısız müdahalelere karşı mutlaka koruyucu birtakım güvenceler içermesi gerekir (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, § 121; Aykut Küçükkaya, B. No: 2014/15916, 9/1/2020 § 67; Ali Kıdık, B. No: 2014/5552, 26/10/2017, § 88).

89. Somut başvurudaki gibi başvuruculaların aleyhlerine verilen bir kurum kararına karşı açtıkları davada delillerini sunma, iddia ve savunmaları gerekçelendirme imkânlarının kendilerine verilmemesi ifade ve basın özgürlüklerinin ihlaline yol açacaktır. Bu nedenle ifade ve basın özgürlüklerini sınırlandıran bir kuralın keyfî ve orantısız müdahalelere karşı ilk olarak yargılanma hukukunun usule ilişkin güvencelerini barındırması gerekir.

90. Kanun'un 49. maddesinde öngörülen itiraz usulünde başvuruculara iddialarını hâkimin önünde savunma, delillerini sunma ve BİK'in cezalandırma gerekçelerini tartışma imkânı tanınmamıştır. Uygulamada hâkimliklerin bu davalara hakem sıfatıyla baktıkları ve sadece şeklî bir inceleme yaparak karar verdikleri görülmektedir.

...

92. Sonuç olarak Kanun, evrak üzerinde şeklî bir inceleme önermekte; mahkemeler uygulamada önlerine getirilen işin esasını çözmemekte ve yalnızca cezanın öngörülen usul izlenerek yapılıp yapılmadığını denetlemektedir. İnceleme konusu Kanun maddesinde önerilen usule ilişkin uygulama henüz yerleşmemiş; temyiz aşamasında bu konuda verilen kararlar ile derece mahkemelerinin önündeki dosyalarda muhakemeyi nasıl yürüteceklerine ilişkin olarak Kanun'da mevcut olan belirsizlik daha da derinleşmiştir.

93. Basının etik değerlere uygun yayın yapması amacıyla kabul edilen 49. maddedeki kural meşru bir sınırlandırma sebebi sunsa da Kuruma verdiği iki aya kadar ilan ve reklam kesme cezası yetkisini nasıl kullanacağını tarif etmemekte, gazetelerin basın özgürlüklerine Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütlere uygun olarak müdahale edebilmesine yardımcı olacak araçları da sunmamaktadır. Kanun'un 49. maddesindeki kuralın kapsamı ve sınırlarının belirli olmaması nedeniyle BİK'in sahip olduğu yetkinin sınırlarının öngörülemez biçimde geniş tutulmasına zikredilen itiraz usulündeki belirsizlikler ve basın organlarının

itirazlarını ve iddialarını ileri sürebilecekleri çelişmeli bir yargılama usulünün dışlanmış olması gerçeği eklendiğinde BİK kararlarına karşı aynı kuralda öngörülen itiraz usulü ile sonuç alınma ihtimali bulunmadığı değerlendirilmiştir."

15. Anayasa Mahkemesi Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararında -yukarıda gerekçeleri belirtildiği üzere- 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin belirliliği yönünden yaptığı değerlendirmede; Kanun'un 49. maddesinin içerik, amaç ve kapsam itibarıyla belirli olmadığı, basın ahlak esaslarını belirleme yetkisini idareye bıraktığı, 49. maddeye ve bu maddenin yollamasıyla Genel Kurul kararlarına bakıldığında resmî ilan ve reklam kesme cezasına dayanak düzenlemelerin muğlak, soyut olan, kesinlik belirtmeyen ifadeler içerdiği, öngörülen ceza miktarları arasında kimi zaman makasın çok geniş tutulduğu ve bu sürelerin neye göre belirlendiğine dair hiçbir açıklamada bulunulmadığı, bu şekilde kamusal makamlara kapsamlı bir takdir yetkisi tanındığı kanaatine ulaşmıştır. Neticeten Anayasa Mahkemesi; Anayasa'nın 26. ve 28. maddesi ile korunan anayasal haklara yönelik keyfî müdahaleye karşı başvuruculara yasal bir koruma sağlayamadığı ve sonuç olarak 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin uygulanmasından kaynaklanan müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varmıştır.

16. Anayasa Mahkemesi anılan kararda -yukarıda gerekçeleri belirtildiği üzere- 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin uygulanmasının yargısal denetimi yönünden yaptığı değerlendirmede de söz konusu Kanun'da BİK kararlarına karşı en yüksek dereceli asliye hukuk hâkimliğine itiraz edilebileceğinin düzenlendiğini, hâkimliğin evrak üzerinden yapacağı inceleme sonucunda vereceği kararın kesin olduğunu, bu hâliyle Kanun'un 49. maddesinde yer alan itiraz usulünün çelişmeli yargılama kapsamında olmayıp itirazın reddedilmesi ile kararın kesinleşmesi sonucu başvuruculara maddi bir külfet ile karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Neticeten Anayasa Mahkemesi; başvuruculara aleyhlerine verilen bir kurum kararına karşı açtıkları davada delillerini sunma, iddia ve savunmaları gerekçelendirme imkânlarının kendilerine verilmemesinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlaline yol açacağını belirtmiştir.

17. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi; başvuruculara 195 sayılı Kanun'un 49. maddesine dayanarak verilen resmî ilan ve reklamların kesilmesi cezasının kanunilik ölçütünü karşılamadığı gerekçesiyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği, ihlalin bizzat kanun hükmünün lafzına dayalı yapısal bir sorundan ve idarenin kanuna ilişkin geniş yorumundan kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının giderilebilmesi ve benzeri yeni ihlallerin önüne geçilebilmesi için ihlale yol açan kanun hükmünün gözden geçirilmesi gerektiği gerekçesiyle kararın bir örneğini yasama organına göndermiştir (aynı kararda bkz. §§ 121-125).

18. Buna ek olarak Anayasa Mahkemesi bir yandan benzer başvuruların tamamının incelenerek ihlalle sonuçlandırılması yerine ilgili mercilerce çözüme kavuşturulmasını, diğer yandan da ihlalin kaynağının ortadan kaldırılması suretiyle yapısal sorunun giderilmesini sağlamak amacıyla pilot karar usulünü uygulamıştır. Böylelikle Anayasa Mahkemesi -eldeki başvuru gibi- aynı mahiyette yapılmış başvurular ile bu tarihten sonra gelmeye devam edecek yeni başvuruların incelenmesinin Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 75. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren bir yıl süreyle ertelenmesine karar vermiştir (aynı kararda bkz. § 126).

19. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararı 10/8/2022 tarihli ve 31919 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve yapısal sorunun çözümü için keyfiyet, yasama

organına bildirilmiştir. Akabinde 195 sayılı Kanun'un 49. maddesine 13/10/2022 tarihli ve 7418 sayılı Kanun'un 22. maddesi ile "(a) ve (b) bentlerinde yazılı hâllerde, yönetim kurulu kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on gün içinde kurum genel müdürlüğünün bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesine itiraz edilebilir. Söz konusu itirazlarda basit yargılama usulü uygulanır. Bu yargılama neticesinde verilecek karar kesindir." hükmü getirilmiştir. Söz konusu hükümle Anayasa Mahkemesinin Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararında 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin yargısal denetimi yönünden yaptığı inceleme neticesinde verdiği ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması amaçlanmış ve BİK kararlarına karşı gidilecek itiraz merciinin basit yargılama usulünü uygulayarak karar vereceği düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemenin basit yargılama usulü uygulanmak suretiyle tarafların delillerini sunma, iddia ve savunmaları gerekçelendirme imkânlarını kullanmaları amacıyla ihdas edildiği anlaşılmaktadır.

20. Bununla birlikte Kanun koyucunun 49. maddenin yargısal denetimi yönünden yaptığı düzenleme ancak kuralın yürürlüğe girdiği tarihten sonraki başvurular için geçerli olup Anayasa Mahkemesinin önündeki mevcut başvurular yönünden bir çözüm yolu sunmamaktadır. Nitekim somut başvurularda mahkemeler tarafından basit yargılama usulü uygulanmadığından söz konusu değişikliğin bu başvurular yönünden değerlendirilme imkânı da bulunmamaktadır.

21. Bu kapsamda somut başvurularda da Anayasa Mahkemesinin Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Neticeten Anayasa Mahkemesi yukarıda yaptığı değerlendirmeler sonucunda eldeki başvurulara konu 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinden kaynaklanan müdahalelerin kanunilik ölçütünü sağlamadığı kanaatine ulaşmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucuların ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

24. Başvurucular ihlalin tespiti ve yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur. Başvuruculardan bir kısmı ayrıca maddi ve/veya manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. Yukarıda belirtildiği gibi Anayasa Mahkemesi Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri başvurusunda 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin kanunilik şartını sağlamadığını belirtmiş ve pilot karar usulünü uygulamıştır. Böylelikle Anayasa Mahkemesi anılan kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren bir yıl süreyle benzer başvuruların incelenmesini ertelemiş, bu karar 10/8/2022 tarihli ve 31919 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisine de gönderilmiştir. Buna karşın belirlenen bu süre içinde kanun koyucu Anayasa Mahkemesinin Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararında tespit ettiği yapısal sorunları tamamıyla giderecek herhangi bir kanuni düzenleme yapmamayı tercih etmiştir.

26. Öte yandan Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararında 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinden kaynaklanan yapısal bir sorunun bulunduğunun tespit

edilmiş olması somut başvurular bağlamında başvurucuların ihlalden kaynaklanan mağduriyetini bütünüyle gidermemektedir. Bu durumda ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bununla birlikte eldeki başvurularda eski hâle getirme ilkesi çerçevesinde başvurucuların uğradığı mağduriyetin nasıl giderileceği hususunun belirlenmesi gerekir.

27. Anayasa Mahkemesinin Hulusi Yılmaz ([GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) kararında, kanundan kaynaklandığının tespit edilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Buna göre mevcut başvurular bakımından başvurucuların mağduriyetinin eski hâle getirme ilkesi çerçevesinde giderilmesi Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesi uyarınca zorunludur. Bunun için ise yukarıda değinildiği üzere mümkün olduğunca ihlalden önceki duruma dönülmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde başvurucuların mağdur statüsü sona erdirilmemiş ve ihlalin sonuçları giderilmemiş olur. Anayasa Mahkemesi tarafından ihlale yol açtığı tespit edilen ve mevcut başvurulara konu davalarda uygulanan kanun hükmüyle ilgili olarak yasama organınca bir değişiklik yapılmadığına göre ihlalden önceki duruma dönülmesini temin etmek için ihlalin sonuçlarının gideriminin anılan maddeye göre yeniden yargılama kapsamında sağlanıp sağlamayacağı hususunun Anayasa'da ve anılan Kanun'da yer alan hükümler çerçevesinde tartışılması gerekir (Hulusi Yılmaz, § 62).

28. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin birinci fıkrasında ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla bu madde, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasına uygun olarak ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilerek önceki duruma dönülmesinin sağlanması yetki ve görevini Anayasa Mahkemesine vermektedir. Diğer taraftan bu maddenin ikinci fıkrasında, ihlalin mahkeme kararından kaynaklanması durumunda ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda ihlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda yeniden yargılama yapılmasında hukuki bir yarar olup olmadığı ihlalin sonuçlarının giderilmesini ilgilendiren bütün Anayasa hükümleri birlikte dikkate alınarak belirlenmelidir (Hulusi Yılmaz, § 63).

29. Buna karşılık somut başvurularda ilk derece mahkemeleri, bireysel başvuru öncesi yapılan yargılama sırasında Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bu davada uygulanan kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde bir itiraz başvurusunda bulunmamıştır. Bununla birlikte yeniden yapılacak yargılamada anılan Anayasa hükmü çerçevesinde davada uygulanacak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde itirazda bulunulabilmesi mümkün görülmüştür (Hulusi Yılmaz, § 53).

30. Diğer taraftan yeniden yapılacak yargılamada uygulanacak kanun hükmünün temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşma hükümlerine aykırı olması durumunda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınarak uyuşmazlığın çözülebileceğine yönelik Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası hükmü de uygulama alanı bulabilir (Hulusi Yılmaz, § 54). Ancak yukarıda da izah edildiği üzere Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa'ya aykırı olan normun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması, olayın koşulları dikkate alındığında daha doğru bir yol olarak ortaya çıkmaktadır.

31. Bu durumda eldeki başvurularda tespit edilen hak ihlalinin ve sonuçlarının yukarıda

belirtilen şekilde ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir. Temel haklara yönelik Anayasa'ya aykırı müdahalelere engel olamadığı Anayasa Mahkemesince tespit edilmiş bir kanun hükmüne göre karar verilemeyeceği açık olduğundan mahkemeler;

-Yeniden yapacakları yargılama sırasında Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bu davada uygulanan kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde Anayasa Mahkemesine itiraz başvurusunda bulunmalı yahut Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası hükmünü gözönünde tutarak milletlerarası anlaşma hükümlerini esas almak suretiyle uyuşmazlığı çözmelidir.

32. Ayrıca başvuruculara manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucular, maddi zararlarına ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 3. Asliye Hukuk Mahkemesine [E.2020/15 (hakem), E.2020/22 (hakem), E.2020/23 (hakem), E.2020/52 (hakem), E.2020/55 (hakem), E.2020/56 (hakem), E.2020/62 (hakem), E.2020/70 (hakem), E.2020/63 (hakem), E.2021/14 (hakem), E.2021/52 (hakem)], İstanbul 25. Asliye Hukuk Mahkemesine [E.2022/87 (hakem), E.2022/89 (hakem)], Küçükçekmece 4. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2022/192) ve Tunceli 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2021/347) GÖNDERİLMESİNE,

D. 30.000 TL manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinin Tunceli Emek Gazetesi haricindeki başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. 1.111 TL başvurucu harcının başvurucu Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Limited Şirketine; 893,80 TL başvuru harcının başvurucu Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.ye; 1.828,30 TL başvuru harcının başvurucu Birgün Yayıncılık ve İletişim Ticaret A.Ş.ye; 2.479,90 TL başvuru harcının Estetik Yayıncılık A.Ş.ye ve 664,10 TL başvuru harcının başvurucu Tunceli Emek Gazetesi'ne AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA AKBULUT

B. No: 2020/34827 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34827

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA AKBULUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34827)

Karar Tarihi: 17/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 23/12/2024 - 32761

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Mustafa AKBULUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hükümözlü olarak ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun idari işlemin iptali talebiyle açtığı davanın vesayet makamı kararı olmaksızın tek başına dava açma ehliyetinin bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/10/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü (MEM) bünyesinde öğretmen olarak görev yapmaktayken 1/9/2016 tarihli ve 29818 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 15/8/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (672 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Eskişehir 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/5/2017 tarihli kararıyla başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan 12 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bireysel başvuru tarihi itibarıyla başvurucu, hükümözlü olarak Keskin T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunmaktadır.

9. Başvurucu 12/6/2017 tarihli dilekçesiyle Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) emekli aylığı bağlanmasını talep etmiştir.

10. Bu talebe cevaben SGK Başkanlığı Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kamu Görevlileri Emeklilik Daire Başkanlığının 18/9/2017 tarihli yazısında, yapılacak işleme esas olmak üzere emekli aylığı bağlanması için yaş ve hizmet şartını tamamlayıp tamamlamadığı hususunun sorularak emekliliğe hak kazanmış ise bilgi ve belgelerin gönderilmesinin MEM'den istendiği başvurucuya bildirilmiştir.

11. MEM'in 12/10/2017 tarihli yazısı ekinde başvurucuya emekli aylığı bağlanmasına esas olmak üzere alınan emekliye sevk onayı ve ilgili belgeler SGK'ya gönderilmiştir.

12. Başvurucu, MEM'e hitaben yazdığı 25/2/2019 tarihli dilekçeyle geçen sürede tarafına bilgi verilmediğinden bahisle SGK'nın hakkında talep ettiği bilgi formunun gönderilmesini istemiştir.

13. Söz konusu dilekçeye istinaden MEM'in 11/3/2019 tarihli yazısıyla, başvurucunun emekliye sevk işlemi için 26/9/2017 tarihli Valilik onayı alındığı, onay ve diğer belgelerin 12/10/2017 tarihli yazıların ekinde SGK'ya gönderildiği başvurucuya bildirilmiştir.

14. Başvurucu 26/2/2019 tarihli dilekçesiyle de SGK'dan emekli aylığı bağlanması talebinin akıbeti hakkında bilgi istemiş ancak yasal süresi içinde cevap verilmediğinden bahisle bu talebinin reddedildiğini ileri sürerek emeklilik işlemlerinin tamamlanması suretiyle emekli aylığının bağlanması ve emekli ikramiyesinin ödenmesi talebinin zımnen reddine yönelik işlemin iptaline ilişkin olarak SGK'ya karşı Ankara 10. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

15. Mahkeme davanın konusuz kaldığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde davalı idare tarafından 16/10/2019 tarihinde dosyaya sunulan dilekçede 1/7/2017 tarihinden itibaren başvurucuya emekli aylığı bağlandığının ve emekli ikramiyesi tahakkuk ettirildiğinin belirtildiğini ifade etmiştir. Davalı idarenin istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

16. Bunun üzerine başvurucu 24/12/2019 tarihinde SGK'dan emekli aylık ve ikramiyesi geç

ödendiğinden dolayı yasal faiz uygulanmasını talep etmiş, talep 21/1/2020 tarihinde mevzuatta ilgililere geç yapılan ödemeler için herhangi bir düzenleme bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

17. Ret işleminin iptali talebiyle açılan davada tek hâkim tarafından 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 15. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi gereğince davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; hükümlü olan bir kişinin tek başına dava açamayacağı, dava açmasının vesayet makamının iznini gerektirdiği belirtilmiştir. Buna göre ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyetine karar verilen ve bu karar uyarınca ceza infaz kurumunda hükümözlü olarak bulunan başvurucunun vesayet makamı kararı olmaksızın tek başına dava açma ehliyetinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Söz konusu karara karşı yapılan istinaf başvurusu Bölge İdare Mahkemesince 24/9/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

18. Nihai kararı başvurucu 1/10/2020 tarihinde öğrenmiştir.

19. Başvurucu 23/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Öte yandan UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararına (bkz. § 8) karşı yapılan istinaf başvurusu Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 31/12/2018 tarihli kararıyla reddedildiği ancak temyiz üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 17/2/2021 tarihli kararıyla makul bir ceza tayini yerine fazla cezaya hükmedildiği gerekçesiyle kararın bozulduğu görülmüştür.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

20. 2577 sayılı Kanun'un "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Vergi Usul Kanununun uygulanacağı haller" kenar başlıklı 31. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"1. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır."

21. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava ehliyeti" kenar başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Dava ehliyeti, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir."

22. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 10. maddesi şöyledir:

"Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır."

23. 4721 sayılı Kanun'un uyuşmazlık tarihi itibarıyla yürürlükte olan "Özgürlüğü bağlayıcı ceza" kenar başlıklı 407. maddesi şöyledir:

"Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin kısıtlanır.

Cezayı yerine getirmekle görevli makam, böyle bir hükümlünün cezasını çekmeye başladığını, kendisine vasi atanmak üzere hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür."

2. Danıştay İçtihadı

24. Danıştay Onikinci Dairesinin 13/6/2017 tarihli ve E.2017/574, K.2017/3133 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava; Gaziantep Üniversitesi, Şahinbey Araştırma ve Uygulama Hastanesinde memur olarak görev yapan davacının, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48/A-5 ve 98/b maddeleri uyarınca Devlet memurluğu görevine son verilmesine ilişkin 12/3/2014 tarihli [...] işleminin iptali ile kesilen 2/3 oranındaki maaşının ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

İdare Mahkemesince, davacının kesinleşmiş karar ile hükümlü olmadığı, hükmen tutuklu olduğu anlaşıldığından mahkum olmamak şartının gerçekleşmemiş olduğu gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline, işlem nedeniyle yoksun kaldığı parasal hakların ödenmesine karar verilmiştir.

...

Olayda; davacının, "Kasten İnsan Öldürme" suçunu işlediği gerekçesiyle 12 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına dair Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin [...] kararının temyiz edildiği ve Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin 10/2/2016 tarihli [...] kararı ile onanarak kesinleştiği anlaşıldığından Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararının kesinleşmediğinden bahisle davacının hükmen tutuklu olduğu gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali ile davacının işlem nedeniyle yoksun kaldığı parasal hakların ödenmesi yolunda İdare Mahkemesi'nce verilen kararda hukuka uyarlık bulunmamaktadır."

25. Danıştay Onüçüncü Dairesinin 17/1/2022 tarihli ve E.2021/5179, K.2022/87 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Uyuşmazlığın çözümü için, dava konusu Kurul kararına dayanak alınan 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan 'hükümlü bulunma' kavramının irdelenmesi gerekmektedir.

...

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 4. maddesi uyarınca, mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz. Dolayısıyla yargılama sonucunda ceza verilmiş ancak bu karar kesinleşmemişse kişi hükümlü sayılmamakta ve cezanın infazına başlanamamaktadır. Ceza mahkemesince yapılan yargılama sonucunda hakkında verilen mahkûmiyet kararı (cezası) kesinleşmiş, infaz aşamasında bulunan kişilere 'hükümlü' denilmekte, cezası henüz kesinleşmemiş kişiler için duruma göre 'hükmen tutuklu' veya 'hükümözlü' kavramları kullanılmaktadır.

Kanun yolu davasının açılması üzerine kolektif olan yargılama faaliyeti yapılacağından, kesinleşmemiş karara karşı olağan kanun yoluna (istinaf veya temyiz) başvurulmuşsa, yargılamanın devamı aralıksızdır. Kanun yoluna başvurulması, kararın yargı hâlini almasına, yani kararın kesinleşmesine engel olmakta ve yargılama üst derecede bir başka yargılama makamına devredilmiş olmaktadır.

Sonuç olarak, hukuk kurallarının hükümlü olmaya infazın dışında sonuçlar bağladığı

durumlarda, bundan 'kesin hükümlülüğün' anlaşılması gerektiği, bunun da olağan kanun yolları tüketildikten sonra ortaya çıkan kesin hükümle oluşan hükümlülük olduğu kabul edilmektedir. Bundan önceki aşamadaki hükümlülüğün, istinaf veya temyiz aşamasında verilecek bir kararla ortadan kalkabilmesi mümkün olduğundan, buna kesin hukuki sonuçlar bağlamamak gerekir.

...

Bu itibarla, her ne kadar davalı idarece dava konusu işlem 4734 sayılı Kanun'un 11/1-(a) maddesi uyarınca tesis edilmiş ise de, davacı şirketin %51 ortağı ve yönetim kurulu başkan vekili olan kişi hakkında verilen cezaların kesinleşmediği, temyiz aşamasının devam ettiği, henüz hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmadığı, dolayısıyla işleme dayanak alınan kuralda belirtilen suçlardan 'hükümlü bulunma' şartının oluşmadığı dikkate alındığında davacının da ortağı olduğu iş ortaklığının teklifinin hükümlülükten bahisle değerlendirme dışı bırakılması mümkün değildir."

B. Uluslararası Hukuk

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 17/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

28. Başvurucu, yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

29. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; hapis cezası kesinleşmiş olan hükümlülerin dava açma haklarını vasileri aracılığıyla kullandığını, kendisinin hükümlü değil hükümözlü olduğunu, hakkında verilen hapis cezası kesinleşmediğinden vasi atanmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; yargı mercilerinin maddi olay ve olgular ile delilleri değerlendirdiği, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili vardıkları sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucunun şikâyetlerine ilişkin olarak yapılacak incelemede değerlendirilmek üzere gönderildiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği

konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

34. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmiştir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

35. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Dolayısıyla kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren ya da onu önemli ölçüde etkisizleştiren müdahaleler mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilir.

36. Başvuruya konu kararda, 4721 sayılı Kanun'un hükümlülerin vesayet altına alınmasına dair kurallarının kıyas yoluyla hükümözlü olan başvurucu yönünden uygulanarak davanın ehliyet yönünden reddine karar verildiği anlaşılmıştır.

37. Bu kapsamda hükümözlünün vesayet makamı kararı olmaksızın tek başına dava açma ehliyetinin bulunmadığına karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

38. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönüne alınması gerekmektedir.

39. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde

belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Anılan hakka yönelik müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

41. Bu itibarla yukarıda belirtilen müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama ölçütlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

42. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

43. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulaması da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşımalıdır (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken yargılama makamlarınca müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak yargı mercilerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıklarının ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Somut olayda başvurucunun geç ödenen emekli aylıkları ve ikramiyesine yasal faiz işletilmesi talebiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptaline dair açtığı dava Mahkemece ehliyet yönünden reddedilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun istinaf başvurusunu reddederek mahkeme kararının ehliyet ret gerekçesini aynen kabul etmiştir.

45. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfîliğe izin vermeyecek kadar belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

46. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemeler hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olmalı; ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermelidir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur.

Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

47. 4721 sayılı Kanun'da vesayeti gerektiren kısıtlama nedenleri arasında sayılan özgürlüğü bağlayıcı ceza hâli 407. maddede düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her erginin kısıtlanacağı, ikinci fıkrasında ise cezayı yerine getirmekle görevli makamın böyle bir hükümlünün cezasını çekmeye başladığını, kendisine vasi atanmak üzere hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır.

48. Kurala göre ergin olmak kaydıyla bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan kişiler mutlak olarak vesayet altına alınacaklardır. Bu konuda cezanın verildiği mahkeme; mahkûmiyete sebep suçun niteliği, ağır ya da hafif hapis cezasına mahkûmiyet önem taşımamakta, kısıtlama için hükmedilen cezanın süresi dikkate alınmaktadır. Başka bir deyişle mahkemenin mahkûmun kendi işlerini görecek durumda olup olmadığı hakkında araştırma yapmasına gerek olmadığından vasi atanıp atanmamasına dair bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Özgürlüğü bağlayıcı ceza için mahkûmiyet kararının verilerek kesinleşmesinden sonra infazın başlamasıyla, başka bir deyişle hükümlünün cezasını çekmeye başladığı andan itibaren derhâl cezayı yerine getirmekle görevli makam hükümlünün cezasını çekmeye başladığını hükümlüye vasi atanabilmesi için vesayet makamına bildirecektir. Yetkili vesayet makamı hükümlüye bir vasi atayacaktır. Vesayet hapis hâlinin sona ermesiyle ayrıca bir mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Koşullu salıverilme vesayetin sona ermesi için yeterli olmayıp ayrıca cezanın çekilip bitirilmiş olması gerekir (AYM, E.2022/105, K.2023/54, 22/3/2023, § 9).

49. Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan kişilerden sadece cezası infaz edilmek üzere hapsedilenlerin kuralın kapsamına girdiğine dikkat çekmek gerekir. Sınırlı ehliyetsiz sayılan, bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan kişiler ayırt etme gücünü haiz bulunduklarından sınırlı da olsa belirli işlemleri yapabilirler ve hukuka aykırı eylemlerinden dolayı sorumludur. Bu kişiler karşılıksız kazandırma amacına yönelik bağışlama, ibra, kefalet alacaklısı olma, işgal ve ihraz yoluyla mülkiyet kazanma gibi işlemleri vasinin iznini almaksızın tek başlarına yapabilir (AYM, E.2022/105, K.2023/54, 22/3/2023, § 10).

50. Danıştayın içtihadı da hakkındaki mahkûmiyet kararı kesinleşmemiş sınırlı ehliyetsizlerin bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkûm edilmesi sebebiyle dava açma ehliyetlerinin bulunmadığı sonucuna ulaşılamayacağı yönündedir. Diğer bir ifadeyle mahkûmiyet kararı kesinleşmeyen sınırlı ehliyetsizler tek başlarına dava açma yetkisine sahiptir. Nitekim 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 4. maddesinde mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi infazın şartı olarak düzenlenmiştir. Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi ile cezası infaz edilebilir aşamada bulunan kişi hükümlü olarak tanımlanmaktadır. İnfaz aşamasından önce ise kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı olmadığından dolayı kişi hükümözlü statüsündedir.

51. Başvuru konusu davada Mahkeme hükümözlü olan başvurucu hakkında verilen

mahkûmiyet kararının kesinleşip kesinleşmediğini ve cezanın infazına başlanıp başlanmadığını değerlendirmeden mahkûmiyet kararının doğal bir sonucu olarak başvurucunun kısıtlandığı kabulünden hareketle dava açma ehliyetinin olmadığına karar vermiştir. Burada 4721 sayılı Kanun'un 407. maddesinin (1) numaralı fıkrasının lafzında geçen ''kısıtlanır'' ibaresinin ne anlama geldiğinin açıklanması gerekir. Söz konusu ibare hâlihazırda kişinin uhdesinde olan bir yetkinin sınırlanması anlamına gelir. Kısıtlanan şey kuralın kapsama aldığı kişilerin kısıtlama kararı öncesi tam olarak sahip oldukları fiil ehliyetidir. Fiil ehliyetinin ne olduğu ise belli bir sistematik dâhilinde 4721 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri gözetilerek düzenlenmiştir. Oysaki Mahkeme bu hususlarda herhangi bir araştırma yapmadan başvurucu hakkında salt mahkûmiyet kararı verilmesini kısıtlılık için yeterli görmüştür.

52. Anayasa'nın 11. maddesi uyarınca Anayasa hükümleri yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Buna göre kamu gücü kullanan makamların her türlü iş ve işlemlerinde öncelikle Anayasa hükümlerini gözetmeleri zorunludur. Diğer taraftan Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimler Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Görüldüğü üzere yargı organlarının uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa hükümlerini dikkate alarak çözüme kavuşturmaları anayasal bir zorunluluktur. Bu bağlamda bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi Anayasa Mahkemesinin ilk elden yani doğrudan inceleme yapmamasını ifade ettiği gibi esas itibarıyla idari ve yargısal makamların önlerindeki meseleleri ve uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa'ya uygun biçimde sonuca bağlamaları yönünden birincil derecede sorumlu olduklarını gösterir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mehmet Apaydın, B. No: 2015/13099, 8/1/2020, § 46).

53. Nitekim özellikle temel kanunlarda öngörülen dürüstlük ve iyi niyet kuralları, hakkın kötüye kullanılması yasağı gibi genel ilkeler ile bazı hâllerde olayın özelliklerine ve durumun gereklerine göre hâkime takdir yetkisi tanınması uyuşmazlıkların çözümünde Anayasa'ya uygun yorum imkânı tanıyan söz konusu etkili hukuksal korumanın bir gereği olarak görülmelidir. Dolayısıyla ister özel kişiler arası isterse de taraflardan birinin kamu gücü olduğu uyuşmazlıklar olsun her durumda hâkimin hukuk kurallarını Anayasa'ya uygun bir biçimde yorumlaması ve yargı yetkisinin kullanımı çerçevesinde özellikle Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlerin korunmasını gözetmesi beklenir (Mehmet Apaydın, § 47).

54. Ayrıca belirtmek gerekir ki mahkemeler, önlerindeki uyuşmazlığa uygulayacakları mevzuat hükümlerini anayasal ilke ve güvenceleri gözeterek yorumlamak mecburiyetindedir. Bir mevzuat hükmünün birden farklı biçimde yorumlanmasının mümkün olduğu hâllerde Anayasa'ya aykırı olan yorumun benimsenmesinden kaçınılması Anayasa'nın üstünlüğü ilkesinin bir gereğidir. Diğer bir ifadeyle Anayasa'ya uygun yorum ilkesi hâkimin hukuk kurallarını yorumlama serbestîsinin sınırını oluşturmaktadır. Dolayısıyla hâkimin bir hukuk kuralının anlam ve kapsamını tespit ederken Anayasa'yı ve anayasal ilkeleri hesaba katmaması Anayasa'nın normlar hiyerarşisinin tepesinde yer almasını anlamsız hâle getirir. Bu bağlamda Anayasa kâğıt üzerinde kalan bir metin değil yaşayan, hukuk sistemini yönlendiren, her türlü kamusal tasarrufta gözetilmesi gereken hukuki bir belgedir (Mehmet Fatih Bulucu [GK], B. No: 2019/26274, 27/10/2022, § 76).

55. 4721 sayılı Kanun'daki bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı ceza alan kişilerin kısıtlanacağına ilişkin kuralın hakkındaki mahkûmiyet kararı henüz kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmemiş ve cezası infaz edilebilir aşamaya gelmemiş kişiler

bakımından da uygulanabileceğine dair Mahkemenin yorumu kanunilik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Zira kanun koyucu mezkûr Kanun'un 407. maddesinin (2) numaralı fıkrasında cezasının infazına başlanan kişilerin vesayet altına alınacağını öngörmüştür. Bu kural ile özgürlüğü bağlayıcı bir ceza nedeniyle hükümlünün, özellikle şahsi ve mal varlığıyla ilgili bazı hukuki işlemleri yapamayacağından kendisine kanun gereğince mutlak olarak vasi atanmasıyla korunması amaçlanmaktadır (AYM, E.2022/105, K.2023/54, 22/3/2023, § 31).

56. Kaldı ki mahkeme kararında hükümözlülerin kısıtlanması sebebiyle dava açabilmeleri için vesayet makamının izni olması gerektiğine ilişkin açık bir kanun hükmü gösterilememiştir. 4721 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde de hükümözlülerin tek başlarına dava açamayacaklarına yönelik açık veya örtülü bir hüküm yer almamaktadır. Bunun aksine 4721 sayılı Kanun'un 407. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 5275 sayılı Kanun'un 4. maddesi birlikte gözönünde bulundurulduğunda hükümözlülerin değil hükümlülerin tek başına dava açma ehliyetlerinin olmadığı görülmektedir. Bu nedenle 4721 sayılı Kanun'un 407. maddesinin (1) numaralı fıkrası dikkate alınarak hükümözlülerin tek başlarına dava açamayacaklarının kabul edilmesi anayasal anlamda kanunilik ölçütü bakımından öngörülemez bir durumdur.

57. Dava açmak, kişilerin belirli bir konuda sahip olduklarını iddia ettikleri bir hakka yönelik olarak hukuksal bir sonuç, hüküm elde etmek için yargı organına başvurmalarını ifade etmektedir. Bu itibarla davayı çözecek yargı merciinden beklenen, delilleri değerlendirmek ve hukuk kurallarını yorumlamak suretiyle uyuşmazlıktaki maddi gerçeği ortaya çıkarmak ve böylece davanın her iki tarafına da hakkı olanı teslim etmektir (Ahmet Özgan ve Şule Özgan [GK], B. No: 2020/21347, 21/12/2023, § 69). Somut olayda başvurucunun dava tarihi itibarıyla hakkındaki mahkûmiyet kararının kesinleşmediği ve dolayısıyla cezasının infazına başlanmadığı gözetilmeden karar verilmiştir. Hükümözlülerin tek başlarına dava açamayacaklarına yönelik yorum yapılırken hükümlüler ile ilgili kurallarla sınırlı olarak değerlendirme yapılmıştır. Üstelik mahkeme kararında, başvurucunun ceza infaz kurumunda hükümözlü olduğu belirtilmesine rağmen gerekçeye esas alınan mahkûmiyet kararının kesinleştiğine ilişkin bir tespitte bulunulmadığı gibi hükümözlülerin vesayet makamı kararı olmaksızın dava açamayacağı sonucuna nasıl ulaşıldığı da açıklanamamıştır. Zira başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararının kesinleşmediği görülmüştür (bkz. § 19).

58. Yukarıda yapılan tespitler çerçevesinde yargı mercilerince davacıların hükümlü ya da hükümözlü statüsünde olduğu değerlendirilmeden bütün uyuşmazlıklar yönünden hiçbirinin dava açma ehliyeti olmadığı şeklindeki kategorik yorum hukuken öngörülebilir değildir. Diğer bir deyişle ilgili kuralın yorumundan hükümözlülerin 4721 sayılı Kanun'un 407. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında olduklarına dair bir anlam çıkmamaktadır.

59. Bu açıklamalar ışığında hükümözlülerin tek başlarına dava açamayacaklarına yönelik mevzuatta açık bir engel bulunmamasına rağmen kategorik bir yaklaşımla hükümözlülerin hukuki statüsünün hükümlüler gibi değerlendirilmek suretiyleancak vesayet makamı kararı ile dava açabilmelerinin mümkün olduğu hususundaki yorumun öngörülemez olduğu ve anayasal anlamda kanunilik ölçütüne uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

60. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin 22/3/2023 tarihli ve E.2022/105, K.2023/54 sayılı kararıyla 4721 sayılı Kanun'un bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her erginin kısıtlanacağını ve cezayı yerine getirmekle görevli makam tarafından ilgilinin cezasını çekmeye başladığının kendisine vasi atanmak üzere yetkili

vesayet makamına bildirmekle yükümlü olduğunu öngören 407. maddesinin iptal edildiğinin de altını çizmek gerekir.

61. Bu hâliyle Mahkemenin ehliyet yönünden usulden reddettiği davada başvurucunun vesayet makamı kararı olmaksızın dava açamayacağına hükmedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Varılan bu sonuca göre müdahalenin meşru bir amacının bulunup bulunmadığının veya ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

62. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

63. Başvurucu, ayrıca geç ödenen emekli aylıkları ve ikramiyesine yasal faiz işletilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

64. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 50.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

65. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

66. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 10. İdare Mahkemesine (E.2020/432, K.2020/415) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAŞAR ÇIKRIKCI

B. No: 2020/36673 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36673

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAŞAR ÇIKRIKCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36673)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Yaşar ÇIKRIKCI

Vekili : Av. Tuba ESENKAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işe iade talebiyle açılan davanın, dava öncesinde arabulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Olayın Arka Planı

2. Merkezefendi Belediyesi (davalı belediye) ile Expel İlaç Sanayi Makina Ticaret Ltd. Şti. (Expel) arasında 6/4/2017-31/12/2017 ile 1/1/2018-30/9/2019 dönemleri için halk sağlığı alanında vektör mücadelesi hizmet alımına ilişkin iki sözleşme imzalanmıştır. Yine aynı işin yürütülmesi amacıyla bu defa davalı belediye ile Tad Atık Yönetimi İnşaat Taşımacılık Tekstil ve Gıda Ticaret Ltd. Şti. (Tad) arasında 1/10/2019-31/12/2020 dönemi için yeni bir sözleşme yapılmıştır.

3. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Sigortalı İşten Ayrılış Bildirgesinde başvurucunun 31/10/2019 tarihinde Tad firmasındaki işinden ayrıldığı ve işten ayrılış nedeni olarak "05" kodu belirtilmiştir. SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 2013/11 sayılı

Sigortalılık İşlemleri Hakkında Genelgesi'nde "05" kodu, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 11. maddesi gereğince belirli süreli iş sözleşmesinin sona ermesi olarak tanımlanmıştır.

4. İş akdinin feshedildiğinin 21/10/2019 tarihinde sözlü olarak tebliğ edildiğinden bahisle başvurucu vekili 30/10/2019 tarihinde arabuluculuk başvuru formunu Denizli Arabuluculuk Bürosuna sunmuştur. Anılan formda dava türü [işçi ile işveren ilişkisinden kaynaklanan (nisbi), işe iade istemli (maktu), işe iade, işe iade sonrası boşta geçen süre ücreti, işe almama tazminatı, fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, UBGT, yıllık ücretli izin alacağı, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, kötüniyet tazminatı, haksız fesih tazminatı vs.] olarak belirtilmiştir. Aynı tarihli arabulucu atanma talep dilekçesinde ise başvurucunun arabuluculukta talep ettiği kalemler fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, bayram ve genel tatil ücreti, yıllık ücretli izin alacağı, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, kötü niyet tazminatı, haksız fesih tazminatı, işe iade sonrası boşta geçen süre ücreti, işe almama tazminatı ve diğer olarak işaretlenmiştir.

5. Taraflar arasındaki uyuşmazlık için arabulucu seçildikten sonra yürütülen arabuluculuk görüşmeleri çerçevesinde 8/11/2019 tarihinde başvurucu, davalı belediye ve Expel firması vekillerince imzalanan Arabuluculuk Faaliyetinin Başlamasına İlişkin İlk Oturum Tutanağı düzenlenmiştir. Tutanakta 7/6/2012 tarihli ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu gereğince yürütülen arabuluculuk sürecinin esasları, süreci ve sonuçları hakkında tarafların bilgilendirildiği ifade edilmiş, işçi-işveren ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümlenmesi amacıyla görüşmelere tarafların katılımı ile başlandığı belirtilmiştir.

6. Ardından taraflarca imzalanan 18/11/2019 tarihli Hukuk Uyuşmazlıklarında Dava Şartı Arabuluculuk Son Tutanağında (Son Tutanak) 30/10/2019 tarihinde arabuluculuk sürecinin başladığı, bu sürecin 18/11/2019 tarihinde bittiği, arabuluculuğun anlaşamama ile sonuçlandığı belirtilmiştir. Tarafların 8/11/2019 tarihli ilk oturuma bizzat katıldığına, arabuluculuğun temel ilkeleri, arabuluculuk süreci ve bu süreç sonunda hazırlanan arabuluculuk son tutanağının hukuki ve mali yönlerden bütün sonuçları hakkında taraflara bilgi verildiğine, başvurucunun Tad firmasından işe giriş ve çıkışının yapılması nedeniyle anılan şirketin de arabuluculuk sürecine dâhil edildiğine değinilmiştir. Arabuluculuk sürecinde fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, bayram ve genel tatil ücreti, yıllık ücretli izin alacağı, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, kötü niyet tazminatı, haksız fesih tazminatı, işe iade sonrası boşta geçen süre ücreti, işe almama tazminatı konularının müzakere edildiğine işaret edilmiştir. Müzakereler sonucunda tarafların anlaşamadıklarını beyan ettikleri ve son tutanağa bu şekliyle geçmesini istedikleri ifade edilmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Yargılama Süreci

7. Başvurucu, davalı belediyeye ait işyerinde alt işveren bünyesinde işçi olarak çalışmaktayken iş akdinin feshedilmesi üzerine Denizli 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) iş akdinin geçerli bir neden olmaksızın feshi iddiasına bağlı olarak feshin geçersizliğinin tespiti ile işe iade davası açmıştır.

8. Mahkeme dava şartı olan arabulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle davanın usulden reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun işe giriş tarihinin 6/4/2009, iş akdinin feshedildiği tarihin 31/10/2019 olduğu, arabulucuya 30/10/2019 tarihinde başvurulduğu, iş akdi feshedilmeden işe iade konusunda arabulucuya başvurulmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Arabuluculuk tutanağında taraflarca müzakere edilen

hususlar arasında işe iadenin bulunmadığı, işe iade davalarında son alt işverenin işe iadeden sorumlu olduğu, asıl işverenin işe iadenin mali sonuçlarından son alt işverenle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumluluğunun bulunduğu ifade edilmiştir. Başvurucunun davalı belediyeye ait işyerinde ihaleyi alan taşeron firmalar bünyesinde sürekli olarak aynı işte çalışmaya devam etmesinin dava şartıyla ilgisinin bulunmadığı, tek arabuluculuk görüşmesi ve tek son tutanak olduğunu başvurucunun da kabul ettiği vurgulanmıştır.

9. Başvurucunun esas ve davalı belediyenin vekâlet ücreti yönünden istinaf kanun yoluna başvurmaları üzerine Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf başvurularının esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

10. Başvurucu nihai hükmü 27/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 18/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

12. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu, işçi lehine yorum ilkesine ve getiriliş amacına aykırı olarak arabuluculuğun aşırı şekilci ve katı yorumlandığını belirterek mahkemeye erişim hakkının, işe iade talebini içeren arabuluculuk başvuru formu dikkate alınmadan davanın usulden reddedildiğini belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, iş mahkemelerince aynı durumda olanlar yönünden farklı kararlar verildiğini belirterek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

17. İşe iade davasının, dava şartı yokluğundan reddedilmesi suretiyle uyuşmazlığın esasının incelenmemesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmektedir. Hak arama özgürlüğüne yapılan bu müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen dava şartı olan arabulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle davanın usulden reddi kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarından anlaşılmıştır. Diğer yandan iş ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkların daha kısa sürede, daha az masrafla ve işçi ve işverenin eşit bir düzeyde tatmini sağlanarak yargıya taşınmadan çözümlenmesi için arabuluculuğun dava şartı olarak düzenlenmesinin meşru bir amacının olduğu da açıktır. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının değerlendirilmesi

gerekmektedir.

18. Başvurucu, iş akdi feshedildikten sonra arabulucuya başvurduğunu ve işe iade talebini de içerecek şekilde arabuluculuk başvurusunda bulunduğunu iddia etmektedir.

19. Mahkemenin davanın usulden reddedilmesine ilişkin kararı iki gerekçeye dayanmaktadır. Bu gerekçelerden ilki, iş akdi feshedilmeden önce arabulucuya başvuru yapılamayacağı yönündedir.

20. 6325 sayılı Kanun'un 11. maddesi uyarınca arabulucu, arabuluculuk faaliyetinin başında tarafları arabuluculuğun esasları, süreci ve sonuçları hakkında gerektiği gibi aydınlatmakla yükümlü olup bu kapsamda arabulucu gerekli bilgilendirmeyi yaparak bilgilendirme tutanağı düzenlemekte ve söz konusu bu tutanak taraflarca imzalanmaktadır. Somut olayda iş akdinin feshedildiğinin 21/10/2019 tarihinde sözlü olarak tebliğ edildiğinden bahisle 30/10/2019 tarihinde arabuluculuk başvurusunda bulunulmuştur. Söz konusu tarihte başlayan arabuluculuk görüşmeleri 18/11/2019 tarihinde anlaşamama ile sonuçlanmıştır. Başvurucunun iş akdi 31/10/2019 tarihinde feshedilmiş olsa da iş akdini fesheden Tad firmasının da devam eden arabuluculuk sürecine dâhil edildiği, son tutanakta belirtilen hususlarda müzakerelerin yürütüldüğü, tarafların arabuluculuk süreci ve sonuçları ile ilgili bilgi sahibi olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda 7036 sayılı Kanun'un 3. maddesi ve 6325 sayılı Kanun'un amacı ile usul ekonomisi ilkesi dikkate alındığında dava şartı olan arabuluculuğa işe iade davası öncesinde başvurulduğunun kabulü gerekir. Arabulucuya başvuru şartının dar yorumlanması suretiyle temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran bir yaklaşım mağduriyetlere sebebiyet verebilir.

21. Başka bir deyişle arabuluculuk sürecinin başladığı ve bittiği tarihler arasında başvurucunun iş akdi feshedilmiş olmakla birlikte Tad firmasının arabuluculuk görüşmelerinde taraf olarak yer alması işe iade davası bakımından dava şartı olan arabuluculuğa başvurulduğunun göstergesidir. Aksi durumun kabulü hâlinde hak düşürücü süre nedeniyle başvurucunun iş akdinin haksız feshedildiği iddiasına dayalı olarak işe iade davası açması mümkün olmayabilir. Nitekim başvuruya konu davanın usulden reddine ilişkin kararın kesinleşmesi ile birlikte başvurucu yeniden arabulucuya başvurmuş, arabuluculuk görüşmeleri anlaşamama ile sonuçlanmış ve bunun üzerine açılan işe iade davası hak düşürücü süre nedeniyle kesin olarak reddedilmiştir.

22. Son tutanakta arabuluculuk sürecinin başlangıç tarihi 30/10/2019 olarak imza altına alınmış, asıl ve alt işverenler arabuluculuk sürecine ilişkin herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Ayrıca arabuluculuk sürecinde iş akdinin fesih bildirimine ve bu bildirimin tebliğine dair alt işveren Tad firması tarafından herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

23. Öte yandan başvurucu istinaf dilekçesinde, 30/10/2019 tarihinde arabuluculuk bürosuna başvurduğunu ancak yeni alt işverenin Tad firması olduğunu öğrenince bu defa 12/11/2019 tarihinde arabuluculuk bürosuna ikinci bir başvuru yaptığını, arabuluculuk bürosu tarafından uyuşmazlığın tarafları aynı olduğundan usul ekonomisi açısından uygun olacağı gerekçesiyle arabuluculuk sürecine Tad firmasının dâhil edildiğini iddia etmiştir. Mahkeme kararında da belirtildiği üzere tek bir arabuluculuk faaliyetinin yürütüldüğü ve tek bir son tutanak düzenlendiği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Ancak davalı belediye ve Expel firması ile başlayan arabuluculuk sürecine daha sonra başvurucunun iş akdini fesheden Tad firmasının da dâhil edildiğinin altını çizmek gerekir. Dolayısıyla asıl işveren ile eski ve yeni alt işverenler de aynı arabuluculuk sürecinde taraf olarak yer almıştır.

24. Mahkemenin ikinci gerekçesi ise, son tutanakta taraflarca müzakere edilen konular arasında işe iadenin bulunmadığı yönündedir. Oysa 30/10/2019 tarihli arabuluculuk başvuru formunda işe iade istemli (maktu), işe iade de müzakere talep edilen hususlardan biri olarak sayılmıştır. 6325 sayılı Kanun'un 17. maddesinin (2) numaralı fıkrasında arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaşamadıklarının tutanak ile belgelendirileceği ve bu belgenin arabulucu tarafından düzenlenerek arabulucu ve taraflarca imzalanacağı hüküm altına alınmıştır. Başvurucunun gerek işe iade hususunun müzakere konusu yapılmasına yönelik iradesinin bulunması gerekse de işe iade sonrası boşta geçen süre ücreti ve işe almama tazminatını talep etmesi karşısında işe iadenin müzakere edilmediğinden söz edilemeyecektir. Kaldı ki asıl ve alt işverenler de işe iadenin müzakere konusu yapılmadığı iddiasında bulunmamışlardır.

25. 7036 sayılı Kanun'un 3. maddesi kapsamında kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatına ilişkin olarak açılacak davalarda arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı olarak öngörülmüştür. Arabuluculuğa başvuru zorunluluğunun, kişilerin hak aramalarını imkânsız hâle getiren veya aşırı derecede zorlaştıran etkisiz ve sonuçsuz bir sürece neden olmadıkça hak arama hürriyetini sınırladığı söylenemez. Dava şartı olmanın bir sonucu olarak arabuluculuğa başvuru bir zorunluluk arz etmekte ise de bu zorunluluk yalnızca arabuluculuğa başvuru ile sınırlı olup arabuluculuk sürecinin işleyişi ve sonucu üzerinde taraf iradelerinin egemen olduğu açıktır. Taraflar istedikleri zaman süreci sonlandırabilecekleri gibi, süreç sonunda anlaşmaya varıp varmamak konusunda da tercih hakkına sahiptirler. Anlaşmaya varılamaması hâlinde ise uyuşmazlığın çözümü için yargı yoluna başvurulması mümkündür. Bu bakımdan Kanun'un arabuluculuk süreci ve sonucu yönünden taraf iradelerini esas aldığı görülmektedir (AYM, E.2017/178, K.2018/82, 11/7/2018, § 24).

26. Başvurucu tarafından arabuluculuk başvuru formunda belirttiği işe iadenin de taraflar arasında müzakere edilmesi yönündeki açık iradesinin müzakere konuları arasında bulunmadığının kabulü arabuluculuk kurumunun getiriliş amacıyla bağdaşmamaktadır. Başvurucunun iradesine aykırı bir şekilde hatalı olarak düzenlenen son tutanakta işe iadeye müzakere edilen hususlar arasında yer verilmemesi son tutanağa göre dava şartının gerçekleşmediği anlamını taşımamaktadır. Önemli olan işe iadenin taraflarca arabuluculuk görüşmelerine konu edilip edilmediğidir. Son tutanakta işe iadenin açıkça müzakere edildiği ifade edilmese bile tarafların iradeleri ve arabuluculuk başvuru formu birlikte gözetildiğinde dava şartı olan arabuluculuğa işe iade davası öncesinde başvurulduğunun kabulü gerekir.

27. Yukarıdaki tespitler çerçevesinde somut olay değerlendirildiğinde, 7036 sayılı Kanun'un 3. maddesinde öngörülen dava şartı olarak arabuluculuğa başvuru zorunluluğunun gerçekleşmediğine ilişkin mahkeme kararının söz konusu kanun hükmüne olağanın dışında bir anlam vermek suretiyle başvurucunun dava açmasını imkânsız hâle getirdiği ve arabuluculuk şartına ilişkin kurallar bakımından aşırı şekilci bir yaklaşım sergilediği anlaşılmıştır.

28. Dolayısıyla mahkemenin dava şartı olan arabuluculuğa başvurulmadığına ilişkin yorumunun mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu, bu yorumun başvurucu üzerinde ağır bir külfete sebep olduğu ve bu suretle başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla karşılaştırıldığında ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan

adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Denizli 3. İş Mahkemesine (E.2019/670, K.2020/10) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ AVCI VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/37871 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37871

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ AVCI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37871)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : 1. Ali AVCI

2. Halil ÖZKÖMEÇ

3. Murat POLAT

4. Okan GÜNDÜZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, daimî işçi kadrosuna geçirilmeme yönündeki idari işlemlerin iptali talebiyle açılan davaların reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) nezdinde, şoförlü araç kiralama hizmeti satın alınması ihalesi kapsamında taşeron işçi sıfatıyla şoför olarak çalışmakta iken 20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (696 sayılı KHK) 127. maddesi ile 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu, 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması, Devlet Memurları ve Diğer Kamu

Görevlilerine Memuriyet Taban Aylığı ve Kıdem Aylığı ile Ek Tazminat Ödenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye (375 sayılı KHK) eklenen geçici 23. ve 24. maddelere istinaden sürekli işçi kadrosuna geçmek için idareye başvurmuştur.

3. İdare tarafından talepleri reddedilen başvurucular, DSİ 20. Bölge Müdürlüğü Tespit Komisyonuna başvurmuş; bu başvuruları da olumsuz neticelenince Kahramanmaraş İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Dava dilekçelerinde kadroya geçmek için ilgili mevzuatta yer alan tüm şartların sağlandığını ileri süren başvurucular, 375 sayılı KHK'nın geçici 23. maddesinin onuncu fıkrasının hatalı yorumlandığına dair itirazda bulunmuştur.

4. 375 sayılı KHK'nın geçici 23. maddesinde daimî işçi kadrosuna geçirilmeyle ilgili şartlar düzenlenmiştir. Anılan maddenin onuncu fıkrası şöyledir:

"Bu maddenin uygulanmasında personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı; 4734 sayılı Kanun ve diğer mevzuattaki hükümler uyarınca ihale konusu işte çalıştırılacak personel sayısının ihale dokümanında belirlendiği, bu personelin çalışma saatlerinin tamamının idare için kullanıldığı ve yaklaşık maliyetinin en az %70'lik kısmının asgari işçilik maliyeti ile varsa ayni yemek ve yol giderleri dahil işçilik giderinden oluştuğu, yıl boyunca devam eden ve niteliği gereği süreklilik arz eden işlere ilişkin hizmet alımlarını ifade eder. Hizmet alım sözleşmesi kapsamında niteliği birbirinden farklı hizmet türlerinin bulunması halinde personel çalıştırılmasına dayalı olup olmama yönünden yapılacak değerlendirme her hizmet türü için ayrı ayrı yapılır. Danışmanlık hizmetleri, hastane bilgi yönetim sistemi hizmetleri ve çağrı merkezi hizmetlerine ilişkin alımlar personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı olarak kabul edilmez."

5. Başvurucular, ilgili maddede hizmet alım sözleşmesi kapsamında, niteliği birbirinden farklı hizmet türlerinin bulunması hâlinde personel çalıştırılmasına dayalı olup olmama yönünden yapılacak değerlendirmenin her hizmet türü için ayrı ayrı yapılacağının belirtildiğini, davaya konu olan şoförlü araç kiralama hizmeti satın alınması yönündeki ihalenin araç kiralama ile birlikte şoför alımını da kapsadığını ileri sürmüştür.

6. Mahkeme, davaların reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararlarda ilgili mevzuat hükmü ile ihaleye ait dokümanları inceleyen Mahkeme, 375 sayılı KHK'nın 23. maddesinin onuncu fıkrası hükmüne göre talebe konu ihalenin personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı niteliğinde olması gerektiğini, somut davalara konu ihalenin ise bu nitelikte olmadığını, bu kapsamda idari işlemlerde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığını belirtmiştir. Kararlarda başvuruculaların ilgili mevzuatın yorumlanmasına dair itirazlarına ayrıca yer veren Mahkeme, 375 sayılı KHK'nın 23. maddesinin onuncu fıkrasından anlaşılması gerekenin birbirinden her yönüyle tamamen bağımsız, farklı iş kollarına/farklı faaliyet alanlarına/farklı hizmet türlerine ait iki ayrı hizmet alım işinin aynı ihaleye konu edilmesi olduğunu, taşeron işçi istihdamına dayanak olan ihalenin ise şoförlü araç kiralama hizmet alımı olduğunu, şoförlü araç kiralanmasında aynı hizmetin parçası olan şoför ve aracın birbirinden farklı hizmet türü olarak değerlendirilmesinin mümkün olamayacağını ifade etmiştir.

7. Mahkeme ayrıca gerekçeli kararda 1/1/2018 tarihli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımı Sözleşmeleri Kapsamında Çalıştırılmakta Olan İşçilerin Sürekli İşçi Kadrolarına veya Mahalli İdare Şirketlerinde İşçi Statüsüne Geçirilmesine İlişkin 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 23 ve Geçici 24 üncü Maddelerinin Uygulanmasına Dair Usul ve Esaslara İlişkin Tebliği (Tebliğ) de referans

almıştır. Buna göre Tebliğ'in "Hizmet alımı sözleşmesi açısından kapsamın belirlenmesi" kenar başlıklı 4. maddesine atıf yapan Mahkeme, (3) numaralı fıkrada yer verilen örneğin somut olay açısından açıklayıcı olduğunu ifade etmiştir. Tebliğ'in 4. maddesinin (3) numaralı fıkrasında bir hizmet alımında malzemeli yemek ve temizlik işinin birlikte ihale edilmesi durumunda malzemeli yemek ve temizlik işlerinin ayrı ayrı değerlendirileceği belirtilmiştir.

8. Başvuruculaların anılan kararlara yönelik istinaf talepleri Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

9. Başvurucular, nihai kararların tebliği üzerine süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. 2020/37856, 2020/38343, 2020/38348 sayılı başvuruların konu yönünden irtibatı nedeniyle 2020/37871 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2020/37871 numaralı başvuru üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

11. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucular, ilgili mevzuatın ve somut olayın hatalı değerlendirildiğini, davalı idarenin ihale ile sadece araç kiralama yapmadığını, aynı zamanda şoförlük hizmeti de satın aldığını ancak derece mahkemelerince yapılan eksik inceleme neticesinde araç kiralama ile şoförlük hizmetinin aynı nitelik kapsamında değerlendirildiğini, bu durumun mal kiralama ile personel alım işlemlerinin aynı nitelikte olduğu sonucunu doğurduğunu, derece mahkemelerince yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığını belirterek eşitlik ilkesi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru formlarında eşitlik ilkesinin hangi nedenle ihlal edildiğine ilişkin objektif ve somut gerekçelerin belirtilmediği, bu itibarla ihlal iddiasının temellendirilmediği görüldüğünden anılan şikâyet yönünden ayrıca inceleme yapılmamış; iddialar hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında ele alınmıştır.

14. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

15. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

16. Başvuru konusu davalarda Mahkemenin başvurucuların çalışma şekillerinin 375 sayılı KHK'nın geçici 23. maddesinde belirtilen personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı niteliğinde olmadığı gerekçesiyle davaların reddine karar verdiği görülmüştür. Mahkemenin

hem KHK hükümlerini hem de ilgili düzenleyici işlemlerde yer alan hükümleri gözeterek mevzuatı yorumladığı, bu yorum çerçevesinde somut olayı incelediği, davanın reddi gerektiği sonucuna ulaştığı anlaşılmıştır. Başvuruculaların ileri sürdüğü iddiaların derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvuruculaların şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TOLGA GÜNAYDIN

B. No: 2021/3477 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3477

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TOLGA GÜNAYDIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3477)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Tolga GÜNAYDIN

Vekili : Av. Birsen AVCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kanunda kabahat olarak sayılmayan bir fiilden dolayı idari para cezası uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun 31/5/2020 tarihinde saat 21.15 sıralarında sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği gerekçesiyle Gaziosmanpaşa İlçe Emniyet Müdürlüğünün 31/5/2020 tarihli İdari Yaptırım Karar Tutanağı ile 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 282. maddesi uyarınca başvurucu hakkında 3.469 TL idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu, idari para cezasına itiraz etmiştir. Gaziosmanpaşa 1. Sulh Ceza Hâkimliği idari yaptırım kararında herhangi bir açıklama yapılmadan üst hadden ceza verilmesi nedeniyle 789 TL para cezası yönünden itirazın reddine, aşan kısım yönünden itirazın kabulü ile idari yaptırımın kaldırılmasına karar vermiştir.

4. Başvurucunun bu karara itirazı, Gaziosmanpaşa 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 11/12/2020 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 19/12/2020 tarihinde öğrenmiş; 13/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon, suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile gerekçeli karar hakkı dışındaki iddiaların kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; 1593 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde yer alan genel ifadelere göre Anayasa'nın 13. maddesinde altı çizilen temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılarak hakkında ceza uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, itirazlarının ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmeksizin reddedilmesi nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Kanun'la belirlenen çerçeve hükmün içeriğinin idarenin düzenleyici işlemleriyle doldurulabileceği, başvurucunun itirazının derece mahkemeleri tarafından değerlendirildiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. Başvuru, suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmiştir.

9. 1593 sayılı Kanun’un 282. maddesi şöyledir:

“Bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket edenler veya zorunluluklara uymayanlara, fiilleri ayrıca suç oluşturmadığı takdirde, ikiyüzelli Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.”

10. 3/11/2022 tarihli ve 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi şöyledir:

"(1) 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kapsamında COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek amacıyla 11/3/2020 tarihinden itibaren bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar verilen ve bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla ilgilisine tebliğ edilmemiş olan idari para cezaları tebliğ edilmez, tebliğ edilmiş olanların tahsilinden vazgeçilir. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce işlenen söz konusu kabahatler için idari para cezası verilmez. (İptal ibare: Anayasa Mahkemesinin 5/4/2023 Tarihli ve E: 2023/44, K: 2023/71 Sayılı Kararı ile.)

(2) (Ek: 14/7/2023-7456/24 md.) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir."

11. COVID-19 salgını ile mücadele amacıyla alınan bazı tedbirlere aykırı hareket edildiği gerekçesiyle 5326 sayılı Kanun'un ilgili maddelerine dayanılarak uygulanan idari para cezalarının iade edilmemesinin öngörüldüğü 7420 sayılı Kanun’un geçici 4. maddesinin ikinci cümlesindeki "...tahsil edilmiş olan idari para cezaları iade edilmez." kuralı Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda Anayasa’ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir (AYM, E. 2023/44, K.2023/71, 5/4/2023).

12. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından verilen söz konusu iptal kararı üzerine bu defa 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce yapılan ödemelerin iade edilmesini temin etmek amacıyla 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine “(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir.” fıkrası

eklenmiştir (bkz. § 10). Bu düzenlemeye göre 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında olan ve anılan maddenin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce tahsil edilen idari para cezalarının tahsilatı yapan idari birime 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması hâlinde iade edilmesi imkânı getirilmiştir. Buna ek olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan iptal kararına da atıf yapılarak söz konusu idari para cezalarının iade edilmesine yönelik usul ve esasların düzenlendiği Tahsilat Genel Tebliği 5/8/2023 tarihli ve 32270 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

13. Anılan kurallarla kanun koyucu ve kamu makamları tarafından Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde -ödenmiş ya da ödenmemiş olsun- başvuruya konu idari para cezalarının sonuçlarını giderici mevzuat değişiklikleri yapıldığı anlaşılmıştır.

14. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

15. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi gereği Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması hâlinde başvurunun düşmesine karar verebilir (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 23; Mehmet Emin Bülbül, B. No: 2014/4463, 16/6/2016, §§ 46-48).

16. Yukarıda yer verilen kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere ilgili kamu birimine 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması durumunda COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek için 1593 ve/veya 5326 sayılı Kanunlar uyarınca başvurucu hakkında uygulanan idari para cezasına konu tutarın iade edilmesi mümkün hâle gelmiştir. Dolayısıyla ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik gerekli mevzuat değişikliklerinin yapıldığı açıktır.

17. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, somut başvuruda dile getirilen şikâyeti daha önce Mustafa Karakuş ([GK], B. No: 2020/34781, 17/1/2023) kararında incelemiştir. Kararda başvurucuya isnat edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme fiilinin 1593 sayılı Kanun'un 282. maddesinde yer alan "Bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket etme veya zorunluluklara uymayanlara, ... idarî para cezası verilir." şeklindeki hükmün kapsamına girmediği sonucuna ulaşarak Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (ayrıca benzer yönde değerlendirmeler içeren kararlar için bkz. Selma Atabey [GK], B. No: 2021/38893, 27/9/2023; Çağla Yolaşan Kurul [GK], B. No: 2021/29184, 27/9/2023). Anılan kararda yapılan değerlendirmeler ve ulaşılan sonuç gözetildiğinde -İçtüzük'ün 80. maddesinin (2)

numaralı fıkrasında öngörülen- başvurunun incelenmesinin devamında Anayasa'nın uygulanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı herhangi bir durumun da söz konusu olmadığı anlaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkması nedeniyle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM MEHMET RİFAT ÖZBEK VE OSMAN MEHMET MİTHAT ÖZBEK

B. No: 2021/27603 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/27603

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM MEHMET RİFAT ÖZBEK VE

OSMAN MEHMET MİTHAT ÖZBEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/27603)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : İbrahim Mehmet Rifat ÖZBEK

Osman Mehmet Mithat ÖZBEK

Başvurucular Vekili : Av. Erdem MEÇO

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, orman alanı dışına çıkarılan ve Hazine adına tescilli bulunan taşınmazların önceki maliklerine iadesi isteğinin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/5/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda

bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Mehmet Saip (Sahip) Molla Bey (öl. 1927) başvuruculaın kök miras bırakanıdır.

6. Başvuru formu ekinde sunulan 13/2/1305 tarihli tapu kayıt suretine göre İstanbul'un Beykoz ilçesi İncirköy Mahallesi'nde bulunan, yüz ölçümü yazılı olmayan, ormanlık, çalılık ve sebze vasfında olan ve Sultan Mahmut Han Sani Hazretleri Vakfından mukaatalı taşınmaz başvuruculaın kök murisine aittir.

7. Tapulama çalışmaları kapsamında 20/7/1953 tarihinde Sahip Bey'e ait kök tapu kaydı uygulanarak 261 ada 24 parsel, 291 ada 1 parsel, 293 ada 1 parsel, 297 ada 1 parsel, 298 ada 1 parsel ve 299 ada 1 parsel numaraları altında tahdidi yapılmıştır.

8. Kadastro Komisyonu 15/7/1954 tarihinde söz konusu parsellerin bir taraftan Sahip Bey'e ait olduğunu gösterir tapu kaydının olduğunu, diğer taraftan Ş.Ö. adına da tapu kaydı mevcut olduğundan iki tapu kaydından hangisinin kabulü ve iptalinin gerektiğinin hükmen tayini için malik hanelerinin boş bırakılmasına karar vermiştir.

9. Sahip Bey'in mirasçıları 27/2/1957 tarihinde Kadastro Komisyonu kararının iptali ile taşınmazların adlarına tescil edilmesi talebiyle Ş.Ö. mirasçılarına karşı dava açmıştır.

10. Kadastro Komisyonu 12/6/1958 tarihinde ihtilafa konu taşınmazlardan 299 ada 1 numaralı parselin bir kısmının (85.760 metrekare), 293 ada 1 numaralı parsel ile 297 ada 1 numaralı parselin ise tamamının orman tahdit haritası dâhilinde olduğunu tespit etmiştir. Kadastro Komisyonu, kısmen orman sahasına giren 299 ada 1 numaralı parselin bu adanın son parselini takip eden parsel numarası verilerek ifrazen (299 ada 2 numaralı parsel) ve diğer 293 ada 1 numaralı ve 297 ada 1 numaralı parsellerin tamamının Hazine adına tashihine karar vermiştir. Taşınmazlar orman vasfıyla 27/7/1958 tarihinde Hazine adına tescil edilmiştir.

11. Sahip Bey'in mirasçılarının 27/2/1957 tarihinde açtığı davaya kadastro mahkemesi sıfatıyla bakan Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesi 23/12/1975 tarihinde davanın kabulüyle dava konusu taşınmazların tapudaki malik hanesinin mirasçılar adına hisseleri oranında tespitine karar vermiştir. Kararda; dava konusu altı parselin muris Sahip Bey adına olan tapu kaydı dâhilinde kaldığı, söz konusu tapu kaydının hiçbir münakale görmediği, taşınmazın kadastro tespiti yapılırken altı parsele ayrıldığı ve tapu kaydının bu altı parseli içine aldığı kaydedilmiştir. Bir kısım davalılar kararı temyiz etmiştir.

12. Orman Kadastro Komisyonu 25/8/1976 tarihinde 299 ada 1 parsel ve 293 ada 1 parsel sayılı taşınmazların ormanda kalan kısımlarının, 297 ada 1 parsel sayılı taşınmazın tamamının ormandan çıkarılmasına karar vermiştir.

13. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi 13/10/1977 tarihinde davaya konu taşınmazların kök miras bırakan Sahip Bey'e ait 13/2/1305 tarihli tapu kaydı kapsamında kaldığını, anılan tapu kaydının hukuki kıymetini koruduğunu, davalıların dayandığı tapunun ise dava konusu taşınmazlarla ilgili olmadığını belirterek kararı onamıştır.

14. Beykoz Tapu Müdürlüğü 12/2/1980 tarihli yazısında uyuşmazlığa konu taşınmazlar üzerine bir başka davada verilen ihtiyati tedbir kararına istinaden 7/12/1979 tarihinde tedbir konulduğundan Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesinin 23/12/1975 tarihli kararının

infaz edilemediğini belirtmiştir. Öte yandan 261 ada 24 parsel, 291 ada 1 parsel, 298 ada 1 parsel ve 299 ada 1 parsel sayılı taşınmazlar 29/9/2010 tarihinde başvuruculaların payları oranında adlarına tapuda tescil edilmiştir. Diğer 293 ada 1 parsel, 297 ada 1 parsel ve 299 ada 2 parsel sayılı taşınmazların tescili gerçekleşmemiştir.

15. Başvurucular 24/4/2014 tarihinde 293 ada 1 parsel, 297 ada 1 parsel ve 299 ada 2 parsel sayılı taşınmazların 19/4/2012 tarihli ve 6292 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun kapsamında bedelsiz olarak iadesini talep etmiştir.

16. İstanbul Valiliği Defterdarlık Anadolu Yakası Milli Emlak Dairesi Başkanlığı 23/6/2017 tarihinde başvuruculaların iade talebini reddetmiştir. Ret işlemine dayanak yapılan uzman raporunda talebe konu parsellerin orman vasıflı olması ve ilk malikinin Hazine olması nedeniyle 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi kapsamında iade edilebilecek taşınmaz şartlarını taşımadığı belirtilmiştir. Raporda, iadesi talep olunan taşınmazların beyanlar hanesi şöyledir:

i. 293 ada 1 parsel sayılı taşınmazın beyanlar hanesi: "6831 sayılı yasanın 2/B maddeleri gereğince Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılmıştır.", "16.541,86 metrekaresi 3194 sayılı Yasanın 18. maddesine göre imar uygulanmasına alınmıştır.", "Bu parsel üzerinde mevcut binalardan A ve B işaretlisi S.A.ya, C,D ve E işaretli evlerin F.Ş.ye, F işaretlisi A.M.D.ye, G işaretlisi F.A.B.ye, H işaretlisi İ.Ö.ye, I işaretlisi Ş.D.ye, J ve K işaretlisi A.S.ye, L işaretlisi S.K.ye, N işaretlisi H.Ç.ye aitir.", "Zemini Cennet mekan Sultan Mahmut Han Sani Hazretleri Vakfından mukaatalı.", "Şagil ve Tapu tahsislerden İmar Uyg. Dosyasında belirtilenler ilgili olduğu parsellerin beyanlarına aktarılmıştır."

ii. 297 ada 1 parsel sayılı taşınmazın beyanlar hanesi: "6831 sayılı yasanın 2/B maddeleri gereğince tamamı Hazine adına orman sınırları dışında kaldığından bu alan 2009/15 sayılı Genelge gereğince 01.10.2010 tarihi itibariyle kapatılmış olup aynı mahalle 1058 ile 1157 arası ve 1275 ile 1310 sayfalar arasına gitmiştir.", "Bu parsel üzerinde mevcut binalardan A işaretlisi İ.K.ya, B işaretlişi M.H.Y.ye, C işaretlisi Ö.K.ya aittir.", "Zemini Cennet mekan Sultan Mahmut Han Sani Hazretleri Vakfından mukaatalı."

iii. 299 ada 2 parsel sayılı taşınmazın beyanlar hanesi: "6831 sayılı yasanın 2/B maddeleri gereğince kısmen Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılmıştır.", "İş bu taşınmazın 23.138,18 metrekaresi imar uygulamasına alınmıştır.", "6831 sayılı yasanın 2/B maddeleri gereğince taşınmazın krokisinde A ile gösterilen 44.490,39 m2'lik alan Hazine adına orman sınırları dışında kaldığından bu alan 2009/15 sayılı Genelge gereğince 01.10.2010 tarihi itibariyle miktarından düşülerek aym mahalle 1158 ile 1274 sayfalar arasına gitmiştir. B ile gösterilen 724,71 metrekaresi 6831 sayılı yasanın 2/B maddesine göre Orman dışına çıkarılmıştır."

17. Başvurucular; iade talebinin reddine ilişkin işlemin iptali için dava açmıştır. Başvurucular; ret işlemine dayanak raporda eksiklikler olup hatalı değerlendirmeler yapıldığını, taşınmazların mülkiyetinin kesinleşmiş mahkeme kararıyla miras bırakanlarına geçtiğini ve orman sınırları dışına çıkarılan taşınmazların iade edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

18. İstanbul 7. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 29/6/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. İdare Mahkemesi kararında ilk olarak 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi

kapsamında taşınmazların önceki kayıt maliklerine veya yasal mirasçılarına iade koşullarını açıklamıştır. Buna göre kişiler adına oluşturulup hâlihazırda tapuda kişiler adına kayıtlı olan taşınmazlardan 2/A veya 2/B ibaresi konulmasına dayanılarak açılan davalar sonucunda mahkemelerce kişiler adına kayıtlı tapuları iptal edilerek Hazine adına tescil edilen taşınmazlar iade edilecektir. İdare Mahkemesi, dava konusu taşınmazların Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesinin 23/12/1975 tarihli kararı sonrasında başvurucuların murisleri adına tapu kaydının oluşturulmadığını, taşınmazların orman sınırları dışına çıkarılmakla birlikte başvurucuların murislerinin kullanımında olduğuna dair bir tespite yer verilmediğini kaydetmiştir. Sonuç olarak İdare Mahkemesi, 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinde gösterilen iade koşullarının somut olayda gerçekleşmediğinden dava konusu taşınmazlarının iadesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.

19. Başvurucular; mülkiyet hakkının kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayandığını, orman sınırları dışına çıkarılan taşınmazların iadesi yönünden kullanım durumunun önem taşımadığını ve 6292 sayılı Kanun'un amacına uygun yorum yapılması gerektiğini belirterek istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dokuzuncu İdare Dava Dairesi 26/11/2018 tarihinde kararı kaldırma nedenleri bulunmadığını belirterek istinaf başvurusunu reddetmiştir.

20. Başvurucular, istinaf aşamasında ileri sürdükleri iddialar kapsamında temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Danıştay Sekizinci Dairesi 9/2/2021 tarihinde kararı onamıştır.

21. Başvurucular, nihai hükmü 21/4/2021 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

22. 6292 sayılı Kanun'un "2/A veya 2/B belirtmelerinin terkini ve iade edilecek taşınmazlar" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İlgililer tarafından idareye başvurulması ve idarece bu başvuru üzerine veya resen yapılan inceleme ve araştırma sonucunda doğruluğu tespit edilmesi hâlinde;

a) Tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ve tapuda halen kişiler adına kayıtlı olan taşınmazlardan Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/A veya 2/B belirtmesi bulunan veya konulan taşınmazların tapu kayıtları bedel alınmaksızın geçerli kabul edilir ve tapu kütüklerindeki 2/A veya 2/B belirtmeleri terkin edilerek tescilleri aynen devam eder, aynı gerekçeyle bu nitelikteki taşınmazlar hakkında dava açılmaz, açılan davalardan vazgeçilir, açılan davalar sonucunda tapularının iptaliyle Hazine adına tesciline karar verilen, kesinleşen ve tapuda henüz infaz edilmeyen taşınmazlar hakkında da aynı şekilde işlem yapılır. Ancak bu kararlardan infaz edilerek tapuda Hazine adına tescil edilen taşınmazlar ise, ilgilileri tarafından bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde idareye başvurulması hâlinde, bedelsiz olarak önceki kayıt maliklerine veya kanuni mirasçılarına iade edilir.

b) Özel kanunları gereğince Devlet tarafından kişilere satılan, dağıtılan, trampa edilen, bedelli veya bedelsiz olarak devredilen veya iskânen verilen ya da özelleştirme suretiyle satılanlar ile hisseleri devredilen özel hukuk tüzel kişileri adına kayıtlı olan ancak daha sonra Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/A veya 2/B belirtmesi konulan taşınmazların tapu kayıtları geçerli kabul edilir, aynı gerekçeyle bu nitelikteki taşınmazlar hakkında dava açılmaz, açılan davalardan vazgeçilir, açılan davalar sonucunda Hazine adına tescil edilenler ise, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde ilgilileri tarafından idareye başvurulması hâlinde önceki maliklerine veya

kanuni ya da akdî haleflerine bedelsiz olarak iade edilir. Ancak, bu kişilerden taşınmazlarına karşılık daha önce yer verilenlere veya bedeli ödenenlere iade işlemi yapılmaz.

c) Bu fıkra kapsamında kalan taşınmazların kullanıcılarının kayıt maliklerinden farklı kişiler olmaları ve kayıt maliklerinin bu fıkradan yararlanmak istemeleri hâlinde, kullanıcılar bu Kanunda belirtilen şartları taşısalar dahi doğrudan satış hakkından yararlanamazlar.

(2) Birinci fıkra kapsamında kalan taşınmazlardan orman sınırı dışına çıkartılacak yerlerde bulunan ve Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/B belirtmesi konulması gereken taşınmazların tapu kütüklerine 2/B belirtmesi konulmaz ve bunlar hakkında dava açılmaz.

(3) Birinci fıkra kapsamında kalan taşınmazlardan tapuda Hazine adına tescilli olan taşınmazlar hakkında aynı fıkrada belirtilen süre içerisinde idareye başvurmayan ilgililerin hakları bu süre sonunda sona erer, bu kişiler idareden başkaca talepte bulunamazlar, hak ve tazminat talep edemezler ve dava açamazlar. Bu taşınmazlardan Hazine adına tescilli olanlar idarece satış dâhil genel hükümlere göre değerlendirilir.

(4) Bu maddeye göre ilgililerine iade edilmesi gereken taşınmazlardan orman olduğu iddiasıyla Orman Genel Müdürlüğünce açılan davalar sonucunda orman niteliğiyle Hazine adına tescil edilen, fiilen orman niteliğinde olan veya bu nedenle dava açılması gereken, ağaçlandırılmak üzere Orman Genel Müdürlüğüne tahsis edilen, kamu hizmetlerine ayrılan veya bu amaçla kullanılan, özel kanunlar gereğince değerlendirilmesi gereken veya Maliye Bakanlığınca belirlenen taşınmazlar ilgililerine iade edilmez. Bu taşınmazların yerine, idarece belirlenen ve ilgililerince itiraz ve dava konusu edilmeksizin kabul edilen rayiç bedelleri ödenebilir veya rayiç bedellerine uygun taşınmazlar verilebilir."

23. 17/2/1926 tarihli ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nin "Tescil" kenar başlıklı 633. maddesi şöyledir:

"Gayrimenkul mülkiyetini iktisap için tapu siciline kayıt, şarttır. Bununla beraber işgal, miras, istimlak, cebri icra tarikleriyle veya mahkeme ilamı ile bir gayrimenkulü iktisabeden kimse tescilden evvel dahi ona malik olur.

Fakat tescil merasimi ikmal edilmedikçe temliki tasarrufta bulunamaz."

24. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Tescil" kenar başlıklı 705. maddesi şöyledir:

"Taşınmaz mülkiyetinin kazanılması, tescille olur.

Miras, mahkeme kararı, cebrî icra, işgal, kamulaştırma hâlleri ile kanunda öngörülen diğer hâllerde, mülkiyet tescilden önce kazanılır. Ancak, bu hâllerde malikin tasarruf işlemleri yapabilmesi, mülkiyetin tapu kütüğüne tescil edilmiş olmasına bağlıdır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 17/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucular; mülkiyet haklarının Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesinin 23/12/1975 tarihli kesinleşmiş kararına dayandığını, buna karşılık orman vasfını yitirmiş taşınmazların gerçek hak sahiplerine iadesini sağlama amacı taşıyan 6292 sayılı Kanun'un somut olayda

dar bir şekilde yorumlanması sonucunda mutlak olarak tapuya tescil şartının arandığını ifade etmiştir. Kadastro çalışmalarının sona ermesinden sonra ve Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesi önünde yargılama devam ederken taşınmazların 12/6/1958 tarihinde orman vasfıyla Hazine adına tescil edilmesinin yok hükmünde olduğunu belirtmiştir. Başvurucular; üçüncü kişilerin tapulama tespitine yaptıkları haksız itiraz nedeniyle taşınmazlar üzerindeki mülkiyet haklarının yok sayıldığını, ayrıca iadeye konu taşınmazların orman vasfını yitirdiğini kaydetmiştir. Bu gerekçelerle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Başvurucular, İdare Mahkemenin 4721 sayılı Kanun'un 705. maddesi gereğince mülkün varlığı için tescilin gerekmediğini gözetmemesinin ve 6292 sayılı Kanun kapsamında iade için kullanım şartı aramasının açık bir hata olduğunu, kanun yolu aşamasında da iddia ve itirazlarının incelenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular son olarak bölgede bulunan aynı durumundaki parseller hakkında farklı işlemler tesis edildiğinden eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

28. Bakanlık görüşünde, başvuruculardan İbrahim Mehmet Rıfat Özbek'in 18/9/2019 tarihinde Maliye Hazinesi ve Orman Genel Müdürlüğü aleyhine başvuruya konu taşınmazların tapu kayıtlarının iptali ile miras payı oranında kendi adına tesciline karar verilmesi istemiyle açtığı davanın derdest olduğu açıklanmıştır. Bu kapsamda başvuruculardan birinin dava açmaması ile diğerinin açtığı davanın derdest olmasının yapılacak kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Nihai olarak Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı, Hazine ve Maliye Bakanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgeler ile somut olayın koşulların gözetilmesi gerektiği kaydedilmiştir.

29. Başvurucular; Bakanlık görüşüne karşı çıkarak idari işleme karşı olağan kanun yollarının tüketildiğini, 18/9/2019 tarihinde açılan davanın ise tamamen farklı bir talebe ilişkin olduğunu açıklamıştır.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların kök murise ait tapu kaydı ve kesinleşmiş mahkeme kararına dayalı olarak hak sahibi olduklarını iddia ettikleri taşınmazların iade edilmemesine ilişkin şikâyetleri mülkiyet hakkı kapsamında incelenecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Başvuruculların 6292 sayılı Kanun kapsamında ihtilaflı taşınmazların iadesi talebinin reddedilmesi işlemine karşı olağan kanun yollarını tükettikten sonra bireysel başvuruda bulundukları anlaşılmaktadır. Ayrıca açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

33. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

34. Mülkiyet hakkı, özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31). Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinden kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

35. Somut olayda başvuruculların kök murisi adına olan 13/2/1305 tarihli tapu kaydının tapulama çalışmalarında uygulanması sonucunda altı parsel oluşturulmuş, buna karşılık aynı yere ait farklı tapu kayıtlarının bulunması nedeniyle malik hanesi hükmen tayin edilmek üzere boş bırakılmıştır. Başvuruculların murislerinin 1957 yılında açtığı dava 23/12/1975 tarihinde Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesince kabul edilerek söz konusu altı parsel miras bırakanlar adına tespit edilmiştir. Yine Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, taşınmazların kök tapu kaydı kapsamında kaldığını ve tapu kaydının hukuki değerini muhafaza ettiğini belirterek kararı 13/10/1977 tarihinde onamıştır. Buna karşılık başka bir davada verilen ihtiyati tedbir kararından dolayı söz konusu kesinleşmiş mahkeme kararı tapu sicilinde uygulanamamıştır. Oysa ki 743 sayılı mülga Kanun'un 633. maddesi ile 4721 sayılı Kanun'un 705. maddesinin birinci fıkrasında taşınmaz mülkiyetinin kural olarak tescille kazanılacağı belirtilmiş ise de bu kuralın istisnalarına yer verilmiş ve mahkeme kararı mülkiyetin tescilden önce kazanıldığı hâller arasında sayılmıştır.

36. 6292 sayılı Kanun'la mülkün iadesi imkânı getirilmiştir. 6292 sayılı Kanun'da düzenlenen iade imkânı önceki mülkiyetten bağımsız bir hak değildir. Esasen bu imkân tapunun iptali veya Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılma işlemi sebebiyle oluşan mağduriyetlerin giderilmesini hedeflemektedir. Bu yönüyle iade imkânının aynı zamanda mülkün kaybedilmesi sebebiyle oluşmuş ihlallerin giderilmesine hizmet eden bir hukuki çare (yol) olduğu da açıktır (Neziha Arıcı, B. No: 2019/10570, 23/11/2021, § 39). Başvuruya konu olayda 6292 sayılı Kanun kapsamında iade talebine konu taşınmazların kök tapu kaydı sınırları içinde kaldığı kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla tespit edilmiş, öte yandan söz konusu taşınmazlar orman vasfıyla 1958 yılında Hazine adına tescil edilmiş ve 1976 tarihinde 2/B uygulaması ile orman sınırları dışına çıkarılmıştır.

37. Bu hâliyle 6292 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruya konu taşınmazların, tapu kaydı ve Yargıtay tarafından onanmış kesinleşmiş mahkeme kararı gözetildiğinde orman vasfıyla Hazine adına tescil edilmeden önce başvuruculların kök murisi adına kayıtlı olduğunda tereddüt bulunmadığına göre mülkün varlığı açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

38. Taşınmazların, orman sınırları içinde kaldığı gerekçesiyle Hazine adına tescil edilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Mülkten yoksun bırakma mahiyetinde olan müdahalenin ikinci kural çerçevesinde incelenmesini uygun görülmüştür.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

39. Mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin öncelikle kanuni bir dayanağı olmalı, kamu yararına dayalı meşru bir amacı bulunmalı ve son olarak ise müdahale ölçülü olmalıdır (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu durumda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

40. Anayasa Mahkemesi, somut başvuru ile benzer nitelikte olan Neziha Arıcı kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Neziha Arıcı kararına konu olayda başvurucunun murisine ait, 17.515,90 m² büyüklüğündeki taşınmazın 1325 tarihli (1909/1910 tarihleri) tapu kaydı bulunmaktadır. Taşınmaz 1956 yılında yapılan tapulama sonrasında tarla vasfıyla ve 118.600 m² yüz ölçümle başvurucu murisi adına tespit edilmiştir. Fakat aynı taşınmazın 1949 yılında yapılan orman sınırlandırılmasında tespit edilen ve Hazine adına orman vasfıyla tescil edilen Akkaya Tekke Maden Dağı ormanı sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır. 1985 yılında yapılan ve 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucunda başvurucunun murisine ait taşınmaz yönünden orman sınırları dışına çıkarma işlemi yapılmıştır. 1992 yılında Hazine tarafından açılan dava taşınmazın 1949 yılında kesinleşen orman tahdidi ile orman vasfında olduğu gerekçesiyle kabul edilmiş ve taşınmaz Hazine adına tescil edilmiştir. Taşınmazın tapu sicilinde de "6831 sayılı Orman Kanununun 2/B maddesi uyarınca Hazine adına Orman sınırları dışına çıkarılmıştır." şerhi yer almıştır. Ayrıca tapu sicilinde "Üzerindeki zeytin ve narenciye ağaçlarının kullanıcısı ve sahibi [S.] kızı Neziha Arıcı'dır" ibaresi bulunmaktadır. Başvurucu ve diğer mirasçıların 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca yaptıkları bedelsiz iade istemi taşınmazın 1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen taşınmazın içinde kaldığı ve bu nedenle iadesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucunun açtığı dava sonucunda ise yargı mercileri, taşınmazın orman sınırları içinde kalmakta iken hatalı yapılan tapulama faaliyeti sonucu başvurucunun murisi adına tescil edildiği, bu tescilin mahkeme kararıyla iptal edilerek taşınmazın Hazine adına tescil edildiği ve bu nedenle 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi gereğince iadeye tabi olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

41. Anayasa Mahkemesi Neziha Arıcı kararında, yitirilen mülkün iadesine imkân sağlayan 6292 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruya ilişkin yargısal süreçlerin 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleştiği dikkate alındığında başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin kapsamında kaldığını belirtmiştir (Neziha Arıcı, §§ 31-36). Taşınmazın tapusu iptal edilmeden önce başvurucunun murisi adına kayıtlı olduğundan mülkün varlığının açık olduğunu ifade etmiştir (Neziha Arıcı, §§ 39-41).

42. Anayasa Mahkemesi, ihtilaf konusu taşınmazın Hazine adına orman olarak tescil edilen başka bir taşınmazın sınırları içinde yer alsa bile 1956 yılında yapılan tapulama işlemleri sırasında 1910 tarihli tapu kaydına dayanılarak başvurucunun murisi adına tespit ve tescil edildiğinin ve tapu kaydının 1995 yılına kadar iptal edilmediğinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan... taşınmazlardan şeklindeki vurgunun önem taşıdığına işaret etmiştir. Başvurucunun murisi adına tapulama mevzuatı uyarınca oluşturulmuş bir tapunun var olduğunu, anılan maddenin

Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazları kapsadığının görüldüğünü ve uyuşmazlığa konu kısmın 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucu Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığının da sabit olduğunu ifade etmiştir. İdarenin başvurucunun murisi adına yapılan tespitin hatalı olduğunu öne sürdüğünü ancak idare ve idare mahkemesinin tapulama işleminin neden hatalı olduğunu ve hatalı olmasının 6292 sayılı Kanun'dan yararlanılmasına neden engel teşkil ettiğini açıklamadığını belirtmiştir. Bu durumda dayanak 1910 tarihli tapu kaydına göre 1956 tarihli tapulama faaliyeti sonucunda başvurucunun murisi adına tapuya bağlanan, akabinde Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazın iadesi isteminin kanunda yer almayan birtakım şartlar aranarak engellendiğini ifade etmiş ve iade isteminin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır (Neziha Arıcı, §§ 51-57).

43. Somut olayda başvuruculların 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca 293 ada 1 parsel, 297 ada 1 parsel ve 299 ada 2 parsel sayılı taşınmazların iadesi talebi taşınmazların orman vasıflı olduğu ve ilk malikinin Hazine olduğu gerekçesiyle idarece reddedilmiş, işlemin iptali için açılan dava ise başvuruculların murisleri adına tapu kaydının oluşturulmaması ve taşınmazların murisler tarafından kullanıma dair bir tespit olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvuruculların kök murisine ait 13/2/1305 tarihli tapu kaydının kadastro uygulaması sonucunda oluşturulan parsellerin malik haneleri hükmen tayin edilmek üzere boş bırakılmış, bununla birlikte kesinleştiği anlaşılan 1975 tarihli mahkeme hükmüyle tapu kaydının uygulanması sonucu oluşturulan söz konusu parsellerin kök tapu kaydı içinde kaldığına ve Sahip Bey mirasçıları adına tespit edilmesine karar verilmiştir. Buna karşılık talebe konu taşınmazlar hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararı gereğince başvuruculların murisleri adına tapuda tescil işlemi gerçekleştirilmemiştir. Başvuruculların murisleri tarafından açılan dava derdest iken taşınmazlar orman vasfıyla Hazine adına tescil edilmiş ve sonrasında da 2/B uygulaması kapsamında orman sınırları dışına çıkarılmıştır. İade talebini reddeden idare, Yargıtay tarafından onanıp kesinleşmiş mahkeme kararına dayanılarak başvuruculların murisleri adına yapılan tespit bağlamında 6292 sayılı Kanun'dan yararlanılmasına neden engel bulunduğunu açıklamamış, İdare Mahkemesi kararında da bu yönde bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

44. Bu durumda 13/2/1305 tarihli tapu kaydı ve taşınmazların başvuruculların miras bırakanları adına tespiti öngören kesinleşmiş mahkeme kararı bulunup Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazların iadesi isteminin kanunda yer almayan birtakım şartlar aranarak engellendiği ve iade isteminin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla Neziha Arıcı kararında belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Varılan sonuca göre müdahalenin meşru bir amacının veya ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

46. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılamaya ve tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

47. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen

ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihlive 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 7. İdare Mahkemesine (E.2017/1549, K.2018/1207) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMED POLAT

B. No: 2021/29116 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/29116

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMED POLAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/29116)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Muhammed POLAT

Vekili : Av. Devrim Özgür AKYOL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şahsa bağlı müşavir kadrosunda görev yapmaktayken milletvekili adayı olmak için istifa eden başvurucunun tekrar aynı kadroya atanmaması nedeniyle seçilme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Elektrik ve elektronik mühendisi olan başvurucu, bakanlık müşaviri unvanı ile genel idare hizmetleri sınıfında görev yapmaktayken 7/6/2015 tarihinde yapılan 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde milletvekili adayı olabilmek için istifa etmiştir.

3. Başvurucu, söz konusu seçimde aday gösterilmemesi üzerine Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına başvurarak eski görevine iadesini talep etmiş ancak farklı bir kadro olan mühendis kadrosuna atanmıştır.

4. Başvurucu, anılan işlemin iptali ve bu işlem nedeniyle yoksun kaldığı özlük haklarının iadesi talebiyle Ankara 12. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare; Mahkemeye sunduğu cevap dilekçesinde, şahsa bağlı müşavirlik kadrolarının 635 sayılı Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde

Kararname'nin (635 sayılı KHK) geçici 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca istifa ile son bulduğunu, bu sebeple başvurucunun göreve geri dönme talebinde bulunduğu tarihte eski kadrosuna atanabilmesinin hukuken mümkün olmadığını ileri sürmüştür. Buna karşılık İdare Mahkemesi 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un ek 7. maddesinin özel ve istisnai bir düzenleme olduğunu, 635 sayılı KHK'nın geçici 3. maddesindeki hükmün bu uyuşmazlıkta uygulanma kabiliyeti bulunmadığını, söz konusu hükümdeki kadronun boşalmasından kastın devlet memurlarının memurluktan çıkarılması, memurluk niteliklerini kaybetmesi, emekliye ayrılması, ölümü, başka bir göreve atanması gibi durumlar olduğunu, kamu görevlilerinin genel seçimlerde yahut mahallî idareler seçimlerinde aday adayı veya aday olmaları amacıyla görevlerinden ayrılmaları durumunda eski görevleri ile bağlarının mutlak şekilde kopmadığını, aksi bir yorumun 298 sayılı Kanun'un ek 7. maddesindeki istisnai ve özel olarak getirilmiş düzenlemeyi bertaraf edeceğini, ayrıca başvurucunun atandığı kadronun önceki kadrosuna eş değer olmadığını belirterek dava konusu işlemi iptal etmiştir. Başvurucunun söz konusu işlem nedeniyle yoksun kaldığı özlük ve mali haklarının da ödenmesine karar vermiştir.

5. Bu karara karşı idarece yapılan temyiz başvurusu üzerine Danıştay İkinci Dairesi, seçimler nedeniyle istifa edip seçilemeyen başvurucunun eski görevine dönme talebinde bulunması hâlinde bu talebini yerine getirme konusunda davalı idarenin bağlı yetki içinde olduğunu ancak bu yetkisini kullanırken eski görevine ilişkin kadronun boş olması gerektiğini, 635 sayılı KHK'nın ilgili maddesi gereğince başvurucunun görev yaptığı bakanlık müşaviri kadrosunun istifayla boşaldığını ve iptal edildiğini, bu sebeple başvurucunun eski kadrosuna atanmasının hukuken mümkün olmadığını belirterek İdare Mahkemesinin kararını bozmuştur. Başvurucunun karara yönelik karar düzeltme istemi reddedilmiştir.

6. Bahsi geçen bozma kararı üzerine İdare Mahkemesi, bozma kararına uyarak kararda belirtilen gerekçelerle davanın reddine karar vermiştir. Anılan karara karşı bu kez başvurucunun yaptığı temyiz başvurusu üzerine Danıştay İkinci Dairesi kararı onamış, başvurucunun karar düzeltme istemini de reddetmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 3/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 5/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, seçilme hakkını kullanabilmek için istifa ettiği hâlde eski kadrosuna yeniden atanmamasının adil yargılanma ve seçilme hakkının ihlali olduğunu ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun kadrosunun istifa ile iptal olduğu, bu sebeple eski kadrosuna atanamayacağı, başvurucunun şahsına yönelik bir ayrımcılık yapılmadığı belirtilerek başvurucunun anayasal haklarının ihlal edilmediği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvuru, Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan seçilme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, benzer nitelikteki bir şikâyeti Mehmet Demircioğlu

([GK], B. No: 2020/35797, 14/9/2023) kararında incelemiştir. Kararda, idare mahkemesinin milletvekili seçimlerine katılmak için istifa eden şahsa bağlı kadrodaki bir kamu görevlisinin kadrosunun istifayla birlikte askıya alınıp alınamayacağını hiç tartışmadan kadronun doğrudan iptal edildiği sonucuna vardığını oysa söz konusu kadronun -normal bir istifa biçimi olmayan milletvekilliği için istifa hâlinde- doğrudan iptal edildiğinin değil geçici süreyle askıya alındığının kabulü hâlinde bu kadronun boşaldığından, dolayısıyla iptal olduğundan bahsedilemeyeceğini, söz konusu kadronun boşalmasının ancak bu kişinin kanuni süresi içinde yeniden göreve başlamaması hâlinde mümkün olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca mahkemenin şahsa bağlı kadronun iptal edildiği ve başvurucunun önceki görevine dönmesinin önünde kanuni engel bulunduğu şeklindeki yorumunun kanunilik ölçütü yönünden sorunlu olduğunu belirtmiştir (Mehmet Demircioğlu § 34). Anayasa Mahkemesi kanunilik ölçütü yönünden tespit edilen sorunların yanında seçilme hakkının demokratik bir toplumda taşıdığı önem nedeniyle söz konusu müdahalenin meşru amaç ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütlerini karşılayıp karşılamadığını da değerlendirmiştir (Mehmet Demircioğlu, § 35). Bu bağlamda idarenin milletvekili olabilmek için istifa eden kamu görevlilerini mutlak şekilde eski kadrolarına atama zorunluluğu bulunmamasının kamu hizmetlerinde sürekliliğin sağlanması meşru amacına hizmet ettiğini ifade etmiştir (Mehmet Demircioğlu, § 36).

13. Anayasa Mahkemesi müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirirken başvurucunun memuriyet hayatının milletvekili olabilmek için istifa ettiği anda statüsel anlamda kesintiye uğradığını, başvurucunun istifa öncesi ve sonrası özlük haklarının farklı olduğunu, bu sebeple başvurucunun sırf seçilme hakkını kullanmasının durumunda beklemediği bir kötüleşmeye yol açtığını, bu durumun zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğinin mahkemelerce ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya konulmadığını, başvurucunun istifa öncesindeki ve sonrasındaki statüsü kıyaslandığında müdahalenin orantılı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bir kamu görevlisinin yeterli gerekçeler sunulmadan eski görevinin sağladığı imkânlardan faydalanamamasının seçilme hakkının kullanılmasında caydırıcı bir etki oluşturacağını belirterek söz konusu müdahalenin kanunilik ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma koşullarını taşımaması nedeniyle Anayasa'nın 67. maddesinde korunan seçilme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Mehmet Demircioğlu, §§ 45-51).

14. Eldeki başvuruda mahkemeler, müdahalenin dayanağı olan 635 sayılı KHK'nın geçici 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan bakanlık müşavirliği kadrosunun herhangi bir sebeple boşalması hâlinde hiçbir işleme gerek kalmaksızın iptal edileceğine dair hükmün başvurucunun önceki görevine dönmesinin önünde kanuni engel oluşturduğunu belirtmiştir. Mahkemelerin bu yorumu kanunilik ölçütü yönünden bazı sorunlara neden olabilir (aynı düzenlemeyi içeren 663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla ilgili değerlendirmeler için bkz. § 12). Benzer biçimde eldeki başvuruda müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunun incelenmesi bakımından da Anayasa Mahkemesinin anılan kararındaki değerlendirmelerin (bkz. § 13) geçerli olduğu söylenebilir. Tüm bu değerlendirmelerden hareketle somut başvuruda Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan Mehmet Demircioğlu kararında varılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir yön bulunmamaktadır.

15. Açıklanan gerekçelerle mahkemelerin hatalı yorumu nedeniyle kanunilik şartını karşılamayan ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan söz konusu

müdahale nedeniyle Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu sonuca katılmamışlardır.

III. GİDERİM

16. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve miktar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Seçilme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin seçilme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2019/2455, K.2020/362) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay İkinci Dairesi (E.2021/14989) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; şahsa bağlı müşavir kadrosunda görev yapmaktayken milletvekili adayı olmak için istifa ettiğini tekrar aynı kadroya atanmaması nedeniyle seçilme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Benzer ihlal iddialarına ilişkin olarak Mehmet Demircioğlu ([GK], B. No: 2020/35797,

14/9/2023) kararında çoğunluk tarafından Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme hakkının ihlal edildiğine karar verilmiş ancak azınlık görüş karşı oy kullanmıştır. Mevcut başvuruda Mehmet Demircioğlu kararındaki karşıoyda belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

3. Başvuru konusu olayda, seçime katılmak için istifa eden şahsa bağlı kadrodaki bir kamu görevlisinin kadrosunun istifayla birlikte askıya alınıp alınamayacağının hiç tartışılmamış olması nedeniyle başvuru konusu kararda yer alan “şahsa bağlı kadronun iptal olduğu ve başvurucunun önceki görevine dönmesinin önünde kanuni engel bulunduğu” şeklindeki yorumun kanunilik ölçütü yönünden sorunlu olduğu değerlendirilmiştir.

4. Kararda, buradan bir ihlal kararı verilip bununla yetinilmeden, seçilme hakkının demokratik bir toplumda taşıdığı öneme vurgu yapılarak söz konusu müdahalenin meşru amaç ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütlerini karşılayıp karşılamadığı tartışılmıştır.

5. Başvurucu, bakanlık müşaviri unvanı ile genel idare hizmetleri sınıfında görev yapmaktayken 7/6/2015 tarihinde gerçekleştirilen 25. Dönem Milletvekili Genel Seçiminde milletvekili adayı olabilmek için istifa etmiştir.

6. Başvurucu, söz konusu seçimde aday olarak gösterilmemesi üzerine Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına başvurarak eski görevine iadesini talep etmiş ancak farklı bir kadro olan mühendis kadrosuna atanmıştır.

7. Başvurucunun, anılan işlemin iptali ve bu işlem nedeniyle yoksun kaldığı özlük haklarının iadesi istemiyle açtığı davada İdare Mahkemesince dava konusu işlemin iptali ile başvurucunun yoksun kaldığı mali ve özlük haklarının ödenmesi gerektiği yönünde karar verilmiştir. Danıştay bozma kararı sonrası ise davanın reddine karar verilmiştir.

8. Milletvekili adayı olmak için istifa eden bir kamu görevlisinin tekrar eski kadrosuna atanmaması olgusu, kabul edilmelidir ki onun seçimlerde aday olma ya da olmama yönündeki iradesinin oluşumunda önemli ölçüde etkilidir. Bu nedenle somut olayda, istifadan önceki görevine geri dönme talebinde bulunan başvurucunun eski kadrosuna atanmaması şeklinde tesis edilen işlem seçilme hakkına yönelik bir müdahaledir.

9. Temel hak ve özgürlüklerin nasıl sınırlandırılacağına ilişkin genel bir düzenleme olan Anayasa'nın 13. maddesine göre; temel hak ve hürriyetler, sadece Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplerle ve ancak kanunla sınırlanabilir. Aynı zamanda bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması gerekir. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin de Anayasa’nın 13. ve 67. maddelerine göre haklı olabilmesi için kanuni bir temelinin olması, meşru bir amacının bulunması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekmektedir.

10. Olaydaki müdahalenin, 635 sayılı KHK'nın geçici 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan bakanlık müşavirliği kadrosunun herhangi bir sebeple boşalması hâlinde hiçbir işleme gerek kalmaksızın iptal edileceğine ilişkin hüküm ile 298 sayılı Kanun'un ek 7. maddesinde yer alan milletvekili seçilmek için istifa eden kamu görevlilerinin süreç sonunda göreve geri dönme talebinde bulunmaları hâlinde eski görevlerine veya kazanılmış hak aylık derecelerindeki başka bir göreve dönebileceklerine ilişkin hükme dayanılarak tesis edildiği görülmektedir.

11. Bu bağlamda öncelikle çoğunluk görüşünün dayanaklarından birisi olan “kanunilik”

sorununun değerlendirilmesi uygun olacaktır.

12. Başvurucu hakkında tesis edilen işlemin dayanaklarından birisini oluşturan 635 sayılı KHK'nın geçici 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası, idareye veya Mahkemelere, şahsa bağlı bir kadroda görev yapmakta iken seçime katılmak için istifa eden şahsın içinde bulunduğu bu kadronun, ilgili kişinin seçim süreci neticelenene kadar askıya alınıp alınamayacağı konusunda bir değerlendirme yapma yetkisi vermemekte, kadronun herhangi bir sebeple boşalması halinde hiçbir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılmasını öngörmektedir. Dolayısıyla seçime katılmak için istifa eden şahsa bağlı kadrodaki bir kamu görevlisinin kadrosunun istifayla birlikte askıya alınıp alınamayacağının hiç tartışılmamış olmasının kanunilik ölçütü yönünden sorunlu olduğunun söylenmesi mümkün değildir.

13. Meşru amaç konusuna gelince; başvuru konusu olayda uygulanan 298 sayılı Kanun'un ek 7. maddesi ve 635 sayılı KHK'nın geçici 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, idarenin, milletvekili olabilmek için istifa eden kamu görevlilerini mutlak bir şekilde eski kadrolarına atama zorunluluğunun bulunmaması, kamu hizmetlerinde sürekliliğin sağlanması gerekliliği hususu birlikte gözetildiğinde müdahalenin meşru bir amaca hizmet ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

14. Tartışılması gereken mesele müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olup olmadığı hususlarına ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Başvuru hakkında uygulanan mevzuat hükümleri ve mahkeme kararları birlikte gözetildiğinde başvurucunun kazanılmış hak aylık derecesinin korunarak başka bir kadroya atanması suretiyle seçilme hakkına yapılan müdahalenin, onun siyasal hayata katılımını engelleyici veya seçilme hakkının kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştırarak etkisini ortadan kaldıracak mahiyette olduğu kanaatine ulaşılması mümkün gözükmemektedir.

15. Sonuç olarak zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği anlaşılan başvurucunun seçilme hakkına yapılan söz konusu müdahalenin seçilme hakkını aşırı derecede sınırlamadığı ve kamu hizmetlerinin sürekliğini sağlamaya yönelik meşru amaç karşısında orantısız da olmadığı değerlendirildiğinden, müdahalenin bir bütün olarak demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu ve Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmış olup, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

ALİ ÜLGÜ

B. No: 2021/35053 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35053

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÜLGÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/35053)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Ali ÜLGÜ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza davasında cezayı azaltabilecek ya da ortadan kaldırabilecek bir olgunun araştırılması talebinin reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu tarafından kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret, kamu malına zarar verme, görevi yaptırmamak için direnme, silahlı terör örgütüne üye olma, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama, birden fazla kişi tarafından eğitim ve öğrenim hakkını engelleme, terör örgütü propagandası yapma ve tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçlarını işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun anılan suçlardan cezalandırılması talebiyle 23/9/2014 tarihli iddianame düzenlemiştir.

3. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Başvurucu 15/6/2016 tarihli ikinci celsede yaptığı savunmasında hakkında iddia olunan eylemlerin yasal olup suç işleme kastının olmadığını belirterek

üzerine atılı suçlamaları reddetmiştir.

4. 5/1/2021 tarihli yirmi üçüncü celsede başvurucu, dosyada bulunan, 15/5/2014 tarihinde düzenlenen Olay Tutanağı'nda yer alan, olay gününe ait görüntüler üzerinde yapılan incelemelerde kendisinin olay yerinde olduğuna ilişkin kayıtları kabul etmediğini, CD olarak kendisine gönderilen görüntülerin renksiz olduğunu, görüntülerdeki kişi olmadığını belirterek görüntülerin fiziki ve renkli olarak kendisine gönderilmesini, görüntüler izlendikten sonra bilirkişi raporu alınmasını talep etmiştir. Mahkeme bahse konu tevsii tahkikat talebini "dosya kapsamında soruşturma aşamasında mevcut görüntülere dair inceleme yapılarak tespit ve araştırma tutanağı düzenlendiği, dosyanın gelmiş olduğu aşama dikkate alındığında, bu aşamada tekrardan görüntülerin incelenerek bilirkişi raporu alınmasının dosyaya bir yenilik sağlamayacağı" gerekçesiyle reddetmiştir.

5. 25/2/2021 tarihli yirmi altıncı ve son celse başvurucu ve müdafii esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmalarını yapmıştır. Mahkeme, başvurucunun kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret etme, kamu malına zarar verme, görevi yaptırmamak için direnme suçlarından beraatine, silahlı terör örgütüne üye olma, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama, birden fazla kişi tarafından eğitim ve öğrenim hakkının engellenmesi, terör örgütü propagandası yapma ve tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçlarından hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

6. Mahkemenin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... İstanbul Valiliği'nin, 29/04/2014 tarih ve 15342297-492-20222 sayılı kararıyla Taksim Meydanı ve çevresinde 1 Mayıs Emek ve Dayanışma günü kutlamaları amacıyla, toplantı ve gösteri yapılmasına izin verilmeyeceği belirtilerek kararın müracaatçı Sendika Birlik ve Odalar ile kamuoyuna 30/04/2014 tarihinde tebliğ edilerek duyurulduğu...

Yapılan duyurulara rağmen DHKP/C silahlı terör örgütünün yayın organlarından olan www.halkinsesi.tv isimli internet yayınlarındaki çağrılara ve silahlı terör örgütü DHKP/C'nin alt yapılanması olduğu Yargıtay kararları ile kabul edilmiş olan Halk Cephesinin çağrısı üzerine sanığın da içinde bulunduğu yaklaşık 50 kişiden oluşan yüzleri kırmızı fular maskeli, sırt çantalı, üzerlerinde Halk Cephesi yazılı tişörtler ve yelekler bulunan grubun Beyoğlu ilçesi Basma Tulumba Sokak, Pelesenk Sokak ve Turan Caddesi ara sokaklarından gelerek Çaylak Caddesi üzerinde bir araya geldikleri DHKP/C örgütü lehine sloganlar atarak pankart taşıdıkları...

DHKP/C terör örgütünün yayın organı http://www.halkınsesi.tv isimli internet sitesinde yapılan çağrılar ve sanığın dosya kapsamında bulunan 15/05/2014 tarihli tespit tutanağında olay gününe ait alınan görüntüler üzerinde yapılan incelemelerde DSC_50 olarak kodlanan fotoğrafta sanık Ali ÜLGÜ nün[başvurucu] yüzü örgüt fuları ile kapalı bir şekilde elinde molotof kokteylini güvenlik güçlerine atmaya çalışırken ki görüntüsünün olduğu...

Sanık Ali ÜLGÜ nün 01/05/2014 tarihli üzerine atılı tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirilmesi suçunu işlediği..."

7. Başvurucu; istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra dosyada yer alan olay anına ilişkin görüntülerin net olmayıp görüntüdeki kişi olmadığını belirtmiş; Mahkemenin suçsuzluğunu ispat etmesine yarayacak birtakım araştırmaları yapmadığını, bu yöndeki taleplerini de gerekçesiz olarak reddettiğini iddia etmiştir.

8. Başvurucunun istinaf talebi, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin (Daire) 8/6/2021 tarihli kararıyla esastan reddedilmiştir. Tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçundan verilen hapis cezası yönünden mahkeme kararı kesinleşmiştir. Silahlı terör örgütüne üye olma, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama, birden fazla kişi tarafından eğitim ve öğrenim hakkının engellenmesi suçlarından verilen hapis cezaları yönünden temyiz incelemesi devam etmektedir.

9. Başvurucu, Daire kararını 19/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/7/2021 tarihinde tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçundan verilen hapis cezası yönünden bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; üzerine atılı tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçu yönünden Mahkemenin kolluk tarafından tutulan Tespit Tutanağı'na dayandığını, görüntülerdeki kişinin kendisi olmadığını, görüntülerin net olmadığını ve bu hususu yargılama aşamasında ileri sürmesine rağmen bilirkişi raporu alınması talebinin reddedildiğini, bu şekilde mahkûmiyetine yeter delil bulunmadığı hâlde cezalandırıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun duruşmada lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhine olan delillere karşı çıkabildiği ve yargılamaya konu olayı mahkemede kendi açısından anlatabildiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

12. Başvurucunun iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine ilişkin olduğu, bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

15. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkelerin adil yargılanma hakkının kapsam ve

içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkelere uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir (Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 56).

16. Ceza davasında ulaşılması hedeflenen temel amaç, maddi gerçeğin adil yargılanma hakkına uygun olarak ortaya çıkarılmasıdır. Çelişmeli yargılama ilkesi, bu amacın gerçekleştirilmesinin en önemli unsurlarındandır. Anılan ilke taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını gerektirir. Dolayısıyla ceza davalarında mahkemenin kararını etkilemek amacıyla dosyaya sunulan görüş ve delillerden sanığın haberdar olmasına, bunlara karşı etkili bir şekilde karşı çıkmasına fırsat verilmelidir (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 25; Cezair Akgül, B. No: 2014/10634, 26/10/2016, §§ 27-31).

17. Çelişmeli yargılamanın bir amacı da dosyaya bir görüşün/talebin girmesini sağlamakla sınırlı olmayıp onun mahkemece dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmasını sağlamaktır. Çelişmeli yargılama ilkesi, sanığın aleyhindeki delillerin çelişmeli bir usul ile mahkemeye sunulmasını ve sadece tanık beyanlarının değil diğer delillerin de tartışılmasını gerektirir. Böylelikle sanıklar delilin davayla ilgisini ve ağırlığını değerlendirerek güvenirliği hususundaki iddialarını ve itirazlarını dile getirebilecektir (Cezair Akgül, § 28).

18. Taraflar arasında hakkaniyete uygun bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi ise davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

19. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Bu konuda değerlendirme yapmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte yargılamada adil yargılama hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine gerektiği ölçüde riayet edilip edilmediği Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisindedir. Anılan ilkeler kapsamında yapılacak incelemede delillere ilişkin olarak iddia ve savunma makamı arasında oluşturulan dengesizlik iddiaları da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmelidir. Yargı makamları özellikle sanığın kendisinin elde etme olanağı bulamadığı deliller yönünden sanığa bunların aksini ortaya koyma hususunda makul imkânlar sunmalıdır (Ruhşen Mahmutoğlu, § 60).

20. Eldeki başvuruda Mahkeme, başvurucunun üzerine atılı olan tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçu yönünden Kolluk Tespit Tutanağı'ndaki görüntülerdeki kişinin kendisi olmadığına, söz konusu görüntülere ilişkin olarak bilirkişi raporu alınmasına yönelik savunmasına karşılık 15/5/2014 tarihli Olay Tutanağı'ndaki olay gününe ait görüntüler üzerinde yapılan incelemelerde başvurucunun olay yerinde olduğu gerekçesiyle mahkûmiyet kararı vermiştir.

21. Somut olayda başvurucunun olayın faili olmadığı yönünde ileri sürdüğü hususlarla ilgili Mahkemece araştırma yapılmamış, delil toplatma talepleri yeterli gerekçe gösterilmeksizin soyut ve genel ifadelerle reddedilmiştir. Başvurucunun üzerine atılı olan tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçunun sübutu açısından belirleyici nitelikteki görüntülerde yer alan kişinin kendisi olmadığı, görüntülerin net olmadığı, bu nedenle bilirkişi raporu alınması yönündeki talepleri dosyanın esasına etkili olmayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucunun toplatılmasını talep ettiği deliller ancak devlet

yardımıyla elde edilebilecek niteliktedir. Dolayısıyla başvurucuya kendisinin elde etme olanağı bulamadığı delilin aksini ortaya koyma hususunda makul imkânlar sunulmamıştır. Sonuç olarak başvurucu, usule ilişkin imkânlar noktasında iddia makamına nazaran dezavantajlı konuma düşürülmüştür. Bu koşullarda Mahkemenin izlediği yöntemin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gereklerine uygun olmadığı, başvurucunun menfaatlerini koruyan güvenceler içermediği açıktır. Bu durum, yargılamanın bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkmasına neden olmuştur.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının (Veysi Ado [GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. Belirtilmelidir ki belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/230, K.2021/40) GÖNDERİLMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜVEN USTA (2)

B. No: 2021/42571 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/42571

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜVEN USTA BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/42571)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Güven USTA

Vekili : Av. Nazan Betül VANGÖLÜ KOZAĞAÇLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kişinin protesto eylemine katıldığı gerekçesiyle hapis cezasına mahkûm edilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/10/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. 1990 doğumlu olan başvurucu, olay tarihinde Kocaeli Üniversitesinde öğrenci olup

Ankara'da ikamet etmektedir.

6. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünce düzenlenen 7/11/2014 tarihli fezlekede DHKP/C terör örgütünün yapısına, eylem yöntemine, daha önce gerçekleştirdiği eylemlere ve örgütle irtibatlı oluşumlara ilişkin bilgilere yer verilmiş, Gençlik Dernekleri Federasyonu altında yapılanan DEV-GENÇ'in DHKP/C terör örgütünün gençlik yapılanması olduğu açıklanmıştır. Anılan fezleke ve kolluk görevlilerince düzenlenen tutanaklarda, başvuruya konu protesto gösterisinin DHKP/C terör örgütü ve müzahir oluşumların çağrısı üzerine gerçekleştirildiği açıklanmıştır. Çağrıların yapıldığı belgelerde özetle 3/11/2014 tarihinde DHKP/C'nin fikir ve görüşleri doğrultusunda yayın yaptığı değerlendirilen Halkın Sesi TV isimli Facebook adresinden Amed Liseli DEV-GENÇ adı altında "Berkin'in katilleri cezalandırılsın, YÖK kaldırılsın" konulu bir eylem yapılacağı duyurulmuştur. 6 Kasım'da gerçekleştirilecek eylem kapsamında 31/10/2014 tarihinde Diyarbakır'daki KİPTAŞ Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi önünde liseli üç DEV-GENÇ'linin bildiri dağıttığı, anılan eylemde öğrencilerin dersleri boykot edeceği belirtilmiştir. Söz konusu boykot çağrısının "Berkin, zulme karşı direndiği için katledilen halkların hesabını sormak ve öğrenciler üzerinde bir baskı aracı olan YÖK'ün kaldırılmasını sağlamak" amacıyla yapıldığı açıklanmıştır.

7. Kolluk görevlilerinin düzenlediği 6/11/2014 tarihli olaya ilişkin tutanak, Görüntü İnceleme ve Fotoğraftan Tespit Tutanağı ve fezlekeye göre olayların gelişimi şöyledir:

- 6/11/2014 tarihinde saat 07.25 sıralarında okul önünde 50-60 kişilik bir grup toplanmıştır. Bu esnada okulun dış kapısının kapalıdır ve grup, öğrencilerin okula girmelerini engellemiştir.

- Bir kısım katılımcı "Katil T.C. Hesap verecek Kobani bizimdir Kobani'ye sahip çıkalım, Berkin Elvan'ın hesabı sorulacak, Kobani Işide mezar olacak, katil polisler, katil T.C., kürdistan faşistlere mezar olacak." şeklinde sloganlar atmıştır. Ayrıca okulun duvarına 1x1,5 metre ebadında "YÖK'ün kaldırılması ve Berkin Elvan için adalet boykot var! Liseli DEV-GENÇ" ibaresi bulunan bir pankart asılmıştır.

-Polis memuru, etkinliğin kanuna aykırı olduğunu ve grubun dağılması gerektiğini, aksi halde gözaltı işlemi uygulanacağını defaatle ihtar etmiştir. Kolluk görevlileri, ihtara uymayan 10-15 kişiden oluşan gruba müdahale etmiş ve aralarında başvurucunun da olduğu dokuz kişi hakkında gözaltı işlemi gerçekleştirmiştir. Bu esnada başvurucu "Bizi alamazlar, direnişimize devam edeceğiz, eylemimize devam edeceğiz." şeklinde söylemlerde bulunmuştur. Başvurucunun ayrıca "Gençler dağılmayın, gençler." şeklindeki söylemle liseli öğrencilerden oluşan grubu yönlendirdiği belirtilmiştir.

- Başvurucunun üst aramasından DHKP/C terör örgütünün görüşleri doğrultusunda yayın yaptığı değerlendirilen "Yürüyüş" isimli dergi ele geçirilmiştir.

8. Cumhuriyet Başsavcılığı 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca terör örgütü propagandası yapma, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu'nun 32. maddesinin birinci fıkrası gereğince kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşlerine katılma, ihtara ve zor kullanmaya rağmen direnme,26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun220. maddesinin altıncı fıkrası yollamasıyla 314. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçlarından cezalandırılması talebiyle başvurucu hakkında iddianame düzenlemiştir. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"... Şüphelinin 6 Kasım YÖK eyleminden birkaç gün önce suça konu yasadışı gösteriyi

düzenlemek üzere okumakta olduğu Kocaeli ilinden Diyarbakır iline geldiği, kendi savunması ve dosya kapsamından anlaşılmıştır.

DHKP-C terör örgütünün güdümünde bulunan halkın sesi isimli internet sitesinde 3 Kasım 2014 tarihli Amed te liseli dev gençlerden boykot için bildiri dağıtımı , Amed te boykot çalışmaları" şeklinde yönlendirme ve çağrılar olduğu, yine DHKP-C terör örgütünün güdümünde ve etkisinde olan halkın sesi TV internet sitelerinde de 3 Kasım 2014 tarihli "Amed te liseli dev gençlerden boykot için bildiri dağıtımı, Amed te boykot çalışmaları" şeklinde yönlendirme ve çağrılar olduğu tespit edilmiştir. Şüphelinin üzerinde DHKP-C terör örgütünün yayın organı olan yürüyüş isimli haftalık olarak yayınlanan 441 sayılı 1 adet dergi çıktığı, üst arama ve teslim tutanağından anlaşılmıştır.

Kolluk görevlilerince suç tarihi olan 06/11/2014 tarihinde İBB Kiptaş endüstri teknik meslek lisesi önünde açılan YÖK'ün kaldırılması ve Berkin ELVAN için adalet boykotu var liseli dev genç ibareli pankart asılı olduğu, şüphelinin de içerisinde bulunduğu 50-60 kişilik gurubun pankarttaki sözlerle slogan attıkları, kolluk görevlilerinin 5-6 kez yüksek sesle yaptığınız eylemler kanunsuz, dağılın sınıflarınıza girin şeklinde ihtarda bulundukları, şüphelinin haricindeki öğrencilerin okullarına girmek için hareketlendikleri sırada şüphelinin okula girmelerinin engellemeye ve olay yerinde ayrılmamaları hususunda yönlendirdiği, bunun üzerine kolluk görevlilerinin guruba müdahale ettiği, şüphelinin görevli memurlara direnerek sinkaflı sözlerle hakaret ettiği ve kolluk görevlilerinin elinden kurtulmaya çalıştığı, olay yakalama tutanağı, tanık beyanlarından anlaşılmış olup, şüphelinin yukarıda ayrıntılı olarak anlatıldığı şekilde DHKP-C terör örgütünün güdümünde bulunan internet sitelerinden yapılan çağrı ve talimatlar doğrultusunda yasadışı gösteriyi düzenleyip katıldığı, dev genç ibareli pankartı olay yerine astığı ve sloganlar attığı dağılma ihtarı uyarılarına rağmen dağılmadığı ve kolluk görevlilerine cebir ve şiddetle direndiği ve sinkaflı sözlerle hakaret ettiği, şüphelinin bu şekilde 2911 sayılı yasaya muhalefet, görevli memura direnmek, terör örgütünün propagandasını yapmak, bu suçları DHKP-C örgütün çağrıları doğrultusunda işlemek suretiyle terör örgütü üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek suçlarını işlediği anlaşılmıştır..."

9. Cumhuriyet Başsavcılığında verdiği ifadesinde başvurucu, protestoya ilişkin olarak terör örgütünün çağrısından haberi olmadığını, gezmek amacıyla Diyarbakır'a geldiğini, öğrencileri desteklemek amacıyla "YÖK'e Hayır", "Belkin Elvanlar ölümsüzdür" şeklinde slogan attığını, öğrencilere dağılmamaları yönünde bir söylemi olmadığını ve eylemcileri yönledirmediğini savunmuştur. Kovuşturma aşamasındaki savunmasında başvurucu; hatırlamadığı bir Facebook hesabında toplantıya ilişkin çağrıları gördüğünü, öğrencileri okula gitmemeleri yönünde uyarmadığını, bu kişilerin kendi iradeleriyle derse katılmadığını ifade etmiştir.

10. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 17/3/2015 tarihinde başvurucunun örgütün çağrısıyla gerçekleştirilen kanuna aykırı toplantı düzenleyip yönettiği, ayrıca ihtara rağmen dağılmamakta ısrar ettiği değerlendirmesiyle 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinde düzenlenen yasaklara aykırı hareket etme suçundan 1 yıl 6 ay hapis cezasına hükmetmiştir. Mahkeme, başvurucu hakkında direnme suçu ile terör örgütü propagandasını yapma suçlarından beraat, örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan ise ceza verilmesine yer olmadığı şeklinde hüküm kurmuştur.

11. Mahkeme; mahkûmiyet gerekçesinde DHKP/C terör örgütünün çağrısı üzerine "Berkin'in katilleri cezalandırılsın, YÖK kaldırılsın" konulu eylemde derslerin boykot

edilmesine yönelik çağrı yapıldığı ve başvurucunun olay tarihinde yasa dışı toplantıyı düzenleme ve yönetme amacıyla Diyarbakır'a geldiği yönünde bir kabulle başvurucunun kanuna aykırı toplantıyı düzenlediği ve yönettiği sonucuna varmıştır. Mahkeme, bu değerlendirmesinde kolluk görevlerince düzenlenen tutanaklar ile başvurucunun olay tarihinde bir başka ilde okumasını ve başvurucunun üzerinden DHKP/C'ye ait bir dergi çıkmasını gözönünde bulundurmuştur. Mahkeme; gerekçesinde ayrıca başvurucunun kolluk kuvvetlerine pasif direnme şeklinde bir eylemi bulunmadığından direnme suçundan, olayda terör örgütünün cebir ve şiddet içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ve bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek mahiyette bir eylemi olmadığından terör örgütünün propagandasını yapma suçundan beraatine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca başvurucunun eyleminin 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesi uyarınca kanuna aykırı hareket etme suçuna vücut verdiğini değerlendirerek başvurucu hakkında 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun ile değişiklik yapılan 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin son fıkrası gereğince örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan ceza verilmesine yer olmadığı yönünde hüküm kurduğunu açıklamıştır. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın Diyarbakır'a gezmek için geldiğini ve fakat eylemle tesadüfen karşılaştığı ve dahil olduğu, ayrıca internetten eylemle ilgili bilgi edindiği yönündeki savunmasına itibar edilmese dahi sanığın Kocaeli üniversitesinde okuyor olması da nazara alınarak tevil yoluyla suçunu ikrar ettiği, ayrıca müşteki polis beyanı ile dosyaya yansıyan görüntü inceleme ve fotoğraf tespiti tutanağı ve üzerinde yapılan aramada DHKP/C'ye ait derginin bulunması hususları birlikte değerlendirildiğinde, sanığın olay tarihinde yasa dışı olayı tertip ve yönetmek amacıyla Diyarbakır'a geldiği mahkememizce kabul edilmekle ; sanığın 2911 Sayılı Yasanın 32/1 maddesinden üzerine atılı suçunun 2911 sayılı yasanın 28/1 maddesine uygun düştüğü ve sabit olduğu, eyleme DHKP/C güdümündeki internet sitelerinden yapılan çağrılarla katıldığı da sabit görülmekle birlikte 3713 Sayılı Yasanın 7/son maddesine göre örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek suçundan cezalandırılmasına yer olmadığına karar verilmek gerekeceği ayrıca olay tutanağında lise girişine asılı olan pankartın içeriğinde terör örgütü DHKP/C'nin cebir ve şiddet içeren yöntemlerini meşru gösterecek övecek ve bu yöntemlere başvurmaya teşvik edecek mahiyette eylemi bulunmadığından bu suçun oluşamayacağı yönünde mahkememizde vicdani kanaat oluşmuştur.

...

Sanığın üzerine atılı terör örgütünün propagandasını yapmak suçundan da gerek soruşturma sırasındaki mağdurun ifadeleri gerekse de olay tutanağında lise girişine asılı olan pankartın içeriğinde terör örgütü DHKP/C'nin cebir ve şiddet içeren yöntemlerini meşru gösterecek övecek ve bu yöntemlere başvurmaya teşvik edecek mahiyette eylemi bulunmadığından bu suçtan da beraatine...

...

Mahkememizin sanığın 2911 Sayılı Yasanın 28. maddesine dönüşen eyleminin kabulü karşısında; 2911 Sayılı Kanunun 28. maddesinden cezalandırılan sanığın örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek suçundan cezalandırılması istenmişse de, 6459 Sayılı Yasa ile değişik 3713 Sayılı Yasanın 7/son maddesi gereğince bu suç yönünden ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmek gerekmiştir..."

12. Yargıtay 21/6/2021 tarihinde mahkûmiyet hükmünün onanmasına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşleri düzenleyen veya yönetenlerle bunların hareketlerine katılanlar, fiil daha ağır bir cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde bir yıl altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

14. 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(Değişik ikinci fıkra: 11/4/2013-6459/8 md.) Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.(Ek cümle:17/10/2019-7188/13 md.) Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

a) (Mülga: 27/3/2015-6638/10 md.)

b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;

1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,

2. Slogan atılması,

3. Ses cihazları ile yayın yapılması,

4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

...

(Ek fıkra: 11/4/2013-6459/8 md.) Terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına;

a) İkinci fıkrada tanımlanan suçu,

b) 6 ncı maddenin ikinci fıkrasında tanımlanan suçu,

c) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçunu, işleyenler hakkında, 5237 sayılı Kanunun 220 nci maddesinin altıncı fıkrasında tanımlanan suçtan dolayı ayrıca ceza verilmez."

15. 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir. Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır."

B. Uluslararası Hukuk

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Ekrem Can ve diğerleri/Türkiye (B. No: 10613/10, 8/3/2022) kararında; İstanbul Sultanahmet Adliyesinde yapılan protesto sırasındaki eylemleri nedeniyle başvuruculların yakalanıp tutuklanarak mahkûm edilmeleri suretiyle yapılan müdahaleyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 11. maddesi kapsamında incelemiş; müdahalenin iç hukukta hukuki bir temelinin olduğunu ve kamu güvenliği ile başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma ve düzensizliği önleme meşru amaçlarını taşıdığını kabul etmiştir. Ayrıca başvuruculların protestolarının kamu yararını ilgilendiren bir konuyla ilgili olmasına rağmen mesajlarını iletme ve Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamındaki haklarını kullanma biçimlerinin sadece kamu güvenliğini bozmakla kalmayıp Sultanahmet Adliyesinde bulunan diğer kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması açısından bir risk oluşturduğunu, aynı zamanda temel bir kamu hizmeti olan adaletin düzenli şekilde yürütülmesini de engellediğini belirtmiştir. AİHM bu sebeple mevcut başvurudaki müdahalenin acil bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiğini değerlendirmiştir.

17. AİHM'e göre olağan yaşamı ve diğer faaliyetleri, içinde bulunulan koşullarda kaçınılmaz olandan daha fazla kesintiye uğratan kanuna aykırı davranışların söz konusu olduğu durumlarda taraf devletlerin bu tür davranışları kısıtlamak için gerekli tedbirleri alma bakımından geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. AİHM, başvuruculların protesto eylemlerini şiddet içermese de adaletin düzenli işlemesini ciddi şekilde bozabilecek diğer eylemlerle birlikte bir adliyede gerçekleştirmeleri sebebiyle kamu makamlarının geniş takdir yetkisinin bu başvuru bakımından da geçerli olduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte söz konusu takdir yetkisinin sınırsız olmadığının ve uygulanan yaptırımların niteliği ile miktarının izlenen amaçla karşılaştırıldığında orantılı olup olmadığının değerlendirileceğini ifade etmiştir. AİHM sonuç olarak adliyedeki protestoların yol açtığı kargaşaya rağmen başvuruculların Sözleşme'nin 11. maddesinin kapsamına giren eylemler temelinde en az 1 yıl 8 ay 14 gün tutuklu kaldıklarını da belirterek başvuruculların her birinin -yalnızca adliyedeki davranışlarından dolayı- oldukça ağır bir hapis cezası olan 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edilmelerine dair herhangi bir gerekçe bulunmadığını vurgulamıştır. Ayrıca kamu düzeninin gereklilikleri sebebiyle başvuranların eylemlerine yönelik yaptırımlara gerek duyulsa bile somut olayda olduğu üzere uzun hapis cezalarının kamu güvenliğini ve başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma veya düzensizliği önleme meşru amaçlarıyla orantılı olmadığını ifade etmiştir. Buna göre Sözleşme'nin 10. maddesi ışığında başvuruculların Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamındaki toplanma özgürlüğü haklarına yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna varmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 17/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

19. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu, somut eylemde cebir, şiddet ya da suç oluşturan başkaca bir unsur

olmadığını, sadece YÖK (Yükseköğretim Kurulu) ve Berkin Elvan'a ilişkin sloganlar atıldığını, eylemin barışçıl nitelikte olduğunu, eylemin ve sloganların içeriği ile eylemin neden kanuna aykırı sayıldığına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın sırf demokratik bir hakkın kullanımı nedeniyle cezalandırıldığını, benzer nitelikte yapılan yargılamalarda beraat hükmü verilmesine karşın yargı merciinin bariz takdir hatasına düşerek mahkûmiyet kararı verdiğini, sunduğu karşı argüman ve itirazlarının soyut gerekçelerle reddedildiğini iddia etmiş; bu nedenlerle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, ifade hürriyeti, adil yargılanma hakkı, eşitlik ilkesi ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; toplanma özgürlüğüne ilişkin alınan tedbirlere aykırı hareket edenlerin suç işlemesi hâlinde ceza verilebileceğine, güvence altına alınan değerlerle bağdaşmayan söylemlerin korunmadığına, terörü meşrulaştıran, öven veya teşvik eden sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında olmadığına dair Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarına yer verilmiştir. Ayrıca Mahkemenin mahkûmiyet gerekçelerine değinilmiş; bu gerekçelere dayanılarak başvurucunun 2911 sayılı Kanun'un 28/1 maddesine muhalefet etmekten cezalandırıldığını ve hükmün Yargıtayca da onandığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda somut başvurunun incelenerek müdahale olup olmadığı, olduğu düşünülüyorsa iddia olunan müdahalenin meşru amacının kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması kapsamında olup olmadığı, kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliği taşıyıp taşımadığı yönündeki hususların değerlendirmesi talep edilmiştir.

22. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki hususları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun derece mahkemesinin beraat yerine cezalandırılmasına karar vermesi nedeniyle birçok anayasal hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği gözetilerek iddialar, Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında değerlendirilmiştir.

24. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi

gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

26. Kanuna aykırı bir toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlediği ve yönettiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 1 yıl 6 ay hapis cezasına hükmedilmesinin toplantı hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiği kabul edilmelidir

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

28. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini oluşturacaktır. Bu sebeple cezalandırmanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

29. 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

30. Başvurucu hakkında hürriyeti bağlayıcı ceza verilmesine ilişkin kararın Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

(i) Demokratik Toplumda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının Önemi

31. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, § 31; Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 42).

32. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk

rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Yasin Agin ve diğerleri, § 43).

33. Nitekim Anayasa'nın 34. maddesi fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve düzenin barışçıl yöntemlerle değiştirilmesini, gerçekleştirilmesini savunan kişilere siyasi fikirlerini toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 80; Osman Erbil, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 67, 68).

(ii) Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

34. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Toplantı hakkı üzerindeki sınırlamanın kamu düzeninin korunması gibi demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve istisnai nitelikte olması gerekir. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan, § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73; Adalet Mehtap Buluryer, B. No: 2013/5447, 16/10/2014, §§ 103-105; grev hakkı bağlamında bkz. Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 70; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, B. No: 2014/1215, 14/6/2015, § 51; Mehmet Ali Aydın, B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

35. Anayasa Mahkemesinin bir görevi de bireylerin fikirlerini toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenlemek yoluyla ifade etme hakları ile Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen meşru amaçlar arasında adil bir dengenin sağlanıp sağlanamadığını denetlemektir. Meşru amaçların bir olayda varlığının hakkı ortadan kaldırmadığı vurgulanmalıdır. Önemli olan bu meşru amaçla hak arasında, olayın şartları içinde bir denge kurmaktır (Dilan Ögüz Canan § 33; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; Adalet Mehtap Buluryer, § 71; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 38; Yasin Agin ve diğerleri, § 54).

36. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının

haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Kamu gücünü kullanan organların toplantılara ve gösteri yürüyüşlerine müdahale ederken toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasından kaynaklanan yarardan daha ağır basan, korunması gereken bir menfaatin ve kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların varlığını somut olgulara dayanarak göstermeleri gerekir (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan §§ 33, 56; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 39; Yasin Agin ve diğerleri, § 55).

37. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahale zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 40; Yasin Agin ve diğerleri, § 56).

(b)Somut Olayın Değerlendirilmesi

38. Somut olayda başvurucu, Gezi Parkı olaylarında yaralanıp sonrasında hayatını kaybeden Berkin Elvan'ın ölümünden sorumlu olanların cezalandırılması ve YÖK'ün kaldırılmasına ilişkin bir okulun önünde gerçekleştirilen eylemi düzenlediği ve yönettiği gerekçesiyle cezalandırılmıştır (bkz. § 11). Polis raporlarına göre başvuruya konu toplantı, DHKP/C terör örgütünün gençlik yapılanması olarak nitelendirilen DEV-GENÇ adlı bir oluşumu destekleyen bazı yayın organlarının çağrısı üzerine yapılmıştır. Dahası yaklaşık bir hafta kadar önce Diyarbakır'da bir lisenin önünde Liseli DEV-GENÇ'liler olarak tanımlanan kişilerce başvuruya konu toplantı günü öğrencileri derslere girmemeye çağıran bir bildiri dağıtılmıştır (bkz. § 6).

39. Dosya kapsamındaki polis raporlarına göre olay günü öğrencilerin derslere girmemesi şeklinde bir boykot da gerçekleştirilmiş ve bu sırada başvurucu, polisin toplantının sonlandırılmasına yönelik ihtarına uymamaları yönünde öğrencilere telkinde bulunmuştur. Eylem sırasında öğrencilerin okula girmeleri engellenmiştir (bkz. § 7). Bununla birlikte ilk derece mahkemesi, başvuruya konu toplantıyı şiddet eylemi, şiddete tahrik ya da demokratik ilkelerin reddi olarak nitelendirmemiş; başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan beraat, terör örgütü adına suç işleme suçundan ise ceza verilmesine yer olmadığı kararları verilmiştir.

40. İlk olarak başvuruya konu toplantıda katılımcılar üçüncü kişilere veya kolluk güçlerine yönelik şiddet kullanmamıştır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin daha önce dikkat çektiği üzere bir toplantıda ve gösteri yürüyüşünde toplanan bir grubun sadece kaba şiddete başvurmaması, kolluk güçleri tarafından toplantıya yönelik her müdahaleyi kategorik olarak hukuka aykırı hâle getirmez. Zira aksi yöndeki düşünce, şiddet içermeyen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin somut olayın koşulları değerlendirilmeksizin -nerede ve ne amaçla yapıldığı gözetilmeksizin- hiçbir şekilde sınırlanamayacağı anlamına gelir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Oya Meriç Eyüboğlu, B. No: 2015/15836,8/1/2020, § 43; Leyla Akbulut ve Sakina Aktaş, B. No: 2016/14834, 12/1/2022, § 53).

41. Somut olayda -gerçekleştirilen protestonun okul önünde yapılmasının önemi açıklanmamakla birlikte- katılımcıların ortaöğretim kurumu öğrencilerine seslerini duyurmayı amaçladıkları görülmektedir. Anayasa'ya göre devletin gözetimi ve denetiminde olan bu alanlarda gerçekleştirilecek eylemlerde, kamu otoritelerin kısıtlamalarına yönelik takdir marjının diğer kamusal alanlardakilere nazaran daha fazla olduğunda tereddüt

yoktur. Özellikle öğrencilere temel sosyokültürel edinimlerin verildiği ve bilişsel becerilerin geliştirildiği okulların aynı zamanda öğrencilerin kişisel gelişimlerine ve sosyal davranışlarına etkisi gözardı edilemeyecek önemdedir. Bu tespitle uyumlu olarak okullardaki kamu düzeni ve güvenliği ile eğitim ve öğretim hizmetinin kesintisiz olarak sürdürülmesi için bu tür sınırlamaların gerekli olmadığı söylenemez. Nitekim ilgililerin ve bilhassa ebeveynlerin rızasının olmadığı durumlarda küçük yaştaki çocukların soruşturma makamınca terörle irtibatlı olarak nitelendirilen oluşumlara ve bu fikirlere maruz kalmalarının önlenmesinde küçüklerin ve ebeveynlerinin menfaatleri olduğunda şüphe yoktur. Ayrıca küçük yaştaki bireylerin eğitim ve öğreniminin sağlandığı okulların geleneksel ya da tahsis edilmiş kamusal toplantı alanlarından biri olmadığı da gözetilmelidir.

42. Öte yandan çocukların eğitimin ve öğreniminin sağlandığı okulların geleneksel ya da tahsis edilmiş kamusal toplantı alanlarından biri olmadığı gibi anılan hakkın tanıdığı imkânlar kullanılarak terörle irtibatlı olduğu iddia edilen bir oluşumun çoğu reşit olmayan küçük yaştaki lise öğrencilerince bilinirliğinin ve kabul edilebilirliğinin artırılması ve böylece onları olumsuz bir şekilde etkilemesi ihtimali de söz konusudur. Somut olayda toplantı, bir ortaöğretim kurumunun giriş kapısının önünde yapılmış; ilk derece mahkemesinin açıklamalarına göre öğrencilerin okula girişleri engellenmiştir. Toplanma hakkı barışçıl bir şekilde kullanılsa dahi özellikle toplantı yerinin seçimi konusunda kamusal menfaatlerin daha ağır bastığı açık olan durumlarda başvurulan kısıtlamalar için kamu makamlarının daha geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Sonuç olarak yukarıdaki değerlendirmeler gözönüne alındığında başvuruya konu toplantıya, toplantının sonlandırılmasına ilişkin ihtarlardan sonra yapılan dağıtma şeklindeki müdahalenin zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği değerlendirilmiştir. Bununla birlikte eldeki başvuruda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan ve inceleme konusu olan müdahale başvurucuya verilen cezadır.

43. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamlarca bu tehditlerin bertaraf edilebileceği tedbirlerin alınabileceğini, alınan bu tedbirlere aykırı toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılım sağlanması veya bu tür toplantılarda suç işlenmesi hâlinde de cezalar verilebileceğini ifade etmiştir (birçok karar arasından bkz. Dilan Ögüz Canan, § 40; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81; toplantı hakkına kamu düzeninin bozulması nedeniyle yapılan bir müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğuna karar verildiği bir başvuru için bkz. Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 76-86). Bir suça ilişkin kanun maddesinin uygulanma koşullarının somut olayda bulunup bulunmadığı ve suçun unsurlarının neler olması gerektiği meselesi Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı dışındadır. Ancak mevcut başvuruya benzer şekilde bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılanların cezalandırılması ya da ceza tehdidine maruz bırakılması gibi verilen bir ceza hükmünün anayasal bir hakka müdahale oluşturduğu durumlarda vaki müdahale, Anayasa Mahkemesinin ilgi alanındadır (Dilan Ögüz Canan, § 47).

44. Kamusal tedbirlere aykırı toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılım sağlanması veya bu tür toplantılarda suçlar işlenmesi hâlinde de cezalar verilebilecek ise de bu cezalandırma, müdahalede bulunulan hakkın sahibine açıkça orantısız bir külfet yüklememelidir. Özellikle eldeki başvurudaki gibi toplantı hakkını kullanmak isteyen kişilerin hürriyeti bağlayıcı ağır cezalarla cezalandırılmaları hâlinde kamu düzeninin sağlanması ya da diğer meşru amaçların elde edilmesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü

düzenleme hakkının kullanımı arasında adil bir denge kurulduğu hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmalıdır (Mahir Engin Çelik ve Sakine Esen Yılmaz, B. No: 2016/8776, 7/9/2021, § 44).

45. Nitekim Anayasa Mahkemesi içtihatlarında gerekçeli karar hakkının kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçladığını, dolayısıyla mahkemelerin kararlarını hangi temele dayandırdıklarını yeterince açık olarak belirtme yükümlülüğü altında olduklarını önemle vurgulamıştır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34; ayrıntılı değerlendirmeler için bkz.Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56;İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 18/6/2013, § 23).

46. Bunun yanında bir usul güvencesi olan gerekçeli karar hakkının maddi haklara etkisi yönünden de Anayasa Mahkemesi, çok sayıda kararında ifade özgürlüğü veya toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı gibi temel hak ve özgürlüklere gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın ilgili maddelerini ihlal edeceğini ifade etmiştir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 53). Bu bağlamda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Dilan Ögüz Canan, § 53; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 48; Kenan Güven, B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13). Bu doğrultuda cezalandırmaya dayanak olan gerekçelerle başvurucu hakkında 1 yıl 6 ay hapis cezası uygulanması suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin orantılı olup olmadığı belirlenmelidir.

47. Derece mahkemesi, başvurucunun uzak bir mesafeden gelerek protestoya katılması, üzerinden terör örgütü görüşleri doğrultusunda yayın yaptığı iddia edilen bir dergi çıkması ve toplanma alanındaki kişilere "...dağılmayın gençler!" şeklinde söylemlerinin olmasını kanuna aykırı toplantı düzenleme ve yönetme suçundan mahkûmiyet kararı vermek için yeterli delil olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, direnme suçu ile terör örgütü propagandası yapma suçlarından beraat kararı vermiştir.

48. Anılan kararda 2911 sayılı Kanun'un "Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri" kenar başlıklı 23. maddesinde sayılan hâllerden hangisi veya hangileri nedeniyle başvuruya konu toplantının aynı Kanun'un 28. maddesi uyarınca kanuna aykırı hâle geldiği açıklanmamıştır. Ayrıca toplantı, Liseli DEV-GENÇ adlı oluşum tarafından ve bir lisenin giriş kapısı önünde lise öğrencilerine belirli düşünceleri aktarmak için yapıldığına göre aktarılan düşüncelerin çocuklar ve o sırada devam etmekte olan eğitim faaliyeti üzerindeki etkilerine kararda hiç değinilmemiştir. Bilhassa terör örgütü propagandası suçundan beraat kararı verilmesine rağmen bir örgüt isminin okul duvarına asılmasının ve örgütün adı kullanılarak bir okul önünde küçük yaşta çocukların hedef alınmasının etkisi ve anlamı üzerine de herhangi bir açıklama yoktur.

49. Sonuç olarak başvuruya konu toplantının soyut olarak kanuna aykırı olduğu ve başvurucunun da söz konusu toplantıyı düzenlediği ve yönettiği yönünde yeterli olmayan bir değerlendirme ve gerekçe ile başvurucu 1 yıl 6 ay gibi ağır bir hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Üstelik derece mahkemesi, olayda kullanılan pankarttaki ifadelerin terör örgütünün cebir ve şiddet içeren yöntemlerini meşru gösteren veya bunu öven ya da bu

yöntemlere başvurmayı teşvik eden bir mahiyette olmadığını, başvurucunun da bu yönde bir eyleminin bulunmadığını belirtmiştir. Nitekim ilk derece mahkemesi başvurucu hakkında terör örgütü propagandası suçundan beraat, terör örgütü üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan ceza verilmesine yer olmadığı kararı vermiştir.

50. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Ayrıca yine hem bu aşamada hem de bu bağlamda suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı gibi Anayasa Mahkemesince burada varılan sonuç, başvurucu hakkında mutlaka beraat veya mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlal kararında belirtilen eksikliklerin derece mahkemesince giderilmesi suretiyle yapılacak inceleme ve değerlendirme sonucuna göre bir karar verileceği tabiidir (Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67; Sabri Yılmaz, B. No: 2018/11960, 30/3/2022, § 49). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre başvurucu ve diğer katılımcıların davranışları belirli bir dereceye kadar rahatsızlık içermesine ve eğitim hakkına yönelik bazı engellemelere sebebiyet vermesine, toplantının dağıtılmasının gerekli olarak kabul edilmesi mümkün olmasına rağmen yaptırımın orantılılığı yönünden başvurucuya 1 yıl 6 ay gibi ağır bir hapis cezası verilmesinin neden gerekli olduğu hükmün gerekçesinden anlaşılamamıştır.

51. Yukarıdaki değerlendirmeler bir bütün olarak ele alındığında derece mahkemesinin somut olayda başvurucuyu hapis cezasıyla cezalandırılmasını gerekli kılan zorunlu bir ihtiyacın varlığını ve bu doğrultuda yarışan değerler arasında adil bir denge kurulduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koymadığı sonucuna ulaşılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu mahkûmiyet kararının Anayasa'nın 34. maddesinde yer alan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu sonuca katılmamıştır.

VI. GİDERİM

53. Başvurucu anayasal haklarının ihlal edildiğinin tespitini, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını ve 250.000TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

54. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmış ve anılan ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

55. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merci tarafından yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

56. Öte yandan başvurucuya 30.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/363, K.2015/86) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

DEV-GENÇ tarafından 6/11/2014 tarihinde Diyarbakır KİPTAŞ Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi önünde sabah saatlerinde yapılan eylemde 50-60 kişilik bir grup toplanarak çeşitli sloganlar atmış ve öğrencilerin okula girmesi engellenmiştir. Kolluk görevlileri etkinliğin kanuna aykırı olduğunu ve grubun dağılması gerektiğini ihtar etmiş ve tekrar eden ihtarlara uymayan on-on beş kişilik bir gruba müdahale ederek aralarında başvurucunun da olduğu dokuz kişi hakkında göz altı eylemi gerçekleştirmiştir. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 17/3/2015 tarihinde başvurucu hakkında 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinde düzenlenen yasaklara aykırı hareket etme suçundan 1 yıl 6 ay hapis cezasına hükmetmiştir.

Mahkeme kararında; DHKP/C terör örgütünün çağrı ve talimatları üzerine DEV-GENÇ imzalı pankartlar asılarak gösteri yapıldığı ve örgütsel sloganlar atıldığı, başvurucunun anılan eylemde göz altına alındığı, başvurucunun üzerinden DHKP/C örgütünün yayını olan bir adet derginin çıktığı, başvurucunun Kocaeli ilinden eylem için Diyarbakır'a geldiği ve eyleme katılan öğrencileri yönlendirdiği ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesince yapılan değerlendirmede ise Mahkeme kararında başvuruya konu gösterinin neden kanuna aykırı hale geldiğinin açıklanmadığı, gösterinin o sırada devam etmekte olan eğitim faaliyeti üzerindeki etkilerine değinilmediği, bir örgüt isminin okul duvarına asılmasının ve örgütün adı kullanılarak bir okul önünde küçük yaşta çocukların hedef alınmasının etkisi ve anlamı üzerinde durulmadığı belirtilmiştir. Çoğunluk görüşünde, başvuruya konu eylemlerde herhangi bir şiddet olayının yaşanmadığına dikkat çekilerek kararda 1 yıl 6 ay gibi ağır bir hapis cezası verilmesinin neden gerekli olduğunun ilgili ve yeterli gerekçe ile ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

Bununla birlikte Mahkeme kararında; DHKP/C terör örgütünün halk cephesi bürosunda faaliyet yürüten şahıslarca bildiri dağıtıldığı ve terör örgütünün güdümünde ve etkisinde olan internet sitelerinde çağrı yapıldığı, terör örgütünün bu çağrı ve talimatları üzerine örgüte bağlı halk cephesi tarafından yasa dışı gösteri düzenlendiği belirtilmiş ve bu şekilde söz konusu gösterinin 2911 sayılı Kanun'un "Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri" kenar başlıklı 23. maddesi kapsamına girdiği açıkça ortaya konmuştur. Mahkeme; olay yeri tutanağı, görüntü inceleme ve fotoğraf tespit tutanağı, başvurucunun ifadeleri, başvurucunun üzerinde yapılan aramada DHKP/C'ye ait derginin bulunması gibi hususları bir bütün halinde değerlendirmiş ve başvurucunun kanuna aykırı gösterinin düzenlenmesinde ve yönlendirilmesinde etkin rol aldığı kanaatine ulaşarak 2911 Sayılı Kanun'un 28/1 maddesi uyarınca alt sınırdan cezalandırılmasına karar vermiştir.

Başvuruyu konu gösteri bir orta öğrenim kurumunun giriş kapısının önünde yapılmış ve öğrencilerin okula girişleri engellenmiştir. Bir terör örgütünün çağrı ve talimatıyla düzenlenen gösterinin söz konusu öğretim kurumundaki kamu düzeni ve güvenliği ile eğitim ve öğretim hizmetini aksattığı ve bu şekilde eğitim hakkına yönelik engellemelere sebebiyet verdiği tartışmasızdır. Mahkeme kararında yer verilen olay ve olguların ortaya koyduğu bu husus ayrıca bir gerekçeye mahal vermeyecek kadar açıktır.

Buna karşın çoğunluk görüşünde, başvurucu hakkında terör örgütü propagandasını yapma suçundan verilen beraat kararına ilişkin gerekçelere dayanılarak gösterinin 2911 sayılı Kanun'un 23. maddesi kapsamında olmadığı kabulü ile hareket edilmiş ve Mahkemenin aksi yöndeki gerekçelerine itibar edilmeyerek başvurucunun 1 yıl 6 ay gibi ağır bir hapis cezası ile cezalandırıldığı ifade edilerek ihlal sonucuna ulaşılmıştır.

Mahkeme kararında dosya ve delillerin bir bütün halinde değerlendirilmesi neticesinde bir sonuca ulaşıldığı ve ulaşılan sonucun temelsiz olmadığı açıktır. Mahkeme başvurucunun eyleminin 2911 sayılı Kanun'un 23. ve 28. maddeleri kapsamına girdiğini ortaya koymuş ve alt sınırdan cezalandırılmasına karar vermiştir.

Sonuç olarak başvuruya konu gösterinin bir terör örgütünün çağrı ve talimatıyla kanuna aykırı şekilde gerçekleştirildiği ve başvurucunun gösterinin düzenlenmesi ve yönlendirilmesinde etkin rol aldığı Mahkeme kararında ilgili ve yeterli gerekçe ile açıklanmıştır. Bir orta öğrenim kurumu önünde gerçekleştirilen ve eğitim hakkının engellenmesi ile kamu düzenin bozulmasına sebebiyet verdiği tartışmasız olan gösteri nedeniyle başvurucunun alt sınırdan cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği ve orantılı olduğu, ayrıca müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı kanaatinde olduğumuzdan, başvurucunun Anayasa'nın 34. maddesinde yer alan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

FİGEN KARA VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/45975 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/45975

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FİGEN KARA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/45975)

Karar Tarihi: 17/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 17/12/2024-32755

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucular : 1. Figen KARA

2. Alperen Muharrem KARA

3. Alparslan KARA

4. İskender KARA

5. Rabia Lalezar ÖZDEMİR

Vekili : Av. Ali Yaşar ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu F.K. dördüncü başvurucunun eşi ve diğer başvuruculaların annesidir. F.K. 20/10/2009 tarihinde yüzünün sağ tarafında uyuşma, sağ kulağında işitme kaybı şikâyetleriyle Özel İstanbul M. Hastanesine (Hastane) başvurmuştur. Yapılan muayene

sonucunda başvurucuda işitme kaybı, tek çizgi yürümede bozukluk olduğu görülmüş, kranial BT ve MR tetkiklerinde sağ serebellapontin (beyinde bir bölge) köşede tümör tespit edilmiştir. Bunun üzerine F.K. 22/10/2009 tarihinde ameliyat edilmiş ve bahsi geçen tümör bütüne yakınşekilde çıkarılmıştır.

3. F.K.nın ameliyat sonrasında şikâyetlerinin devam etmesi nedeniyle yapılan tetkikler sonucunda cerrahi alanda ödem görülmüş ve başvurucu 26/10/2009 tarihinde tekrar operasyona alınmıştır. Başvurucu; gerçekleştirilen tedavisi sonrasında 14/11/2009 tarihinde, yardımla yürür, denge sorunu devam eder hâlde bir ay sonra kontrol önerilerek taburcu edilmiştir. Taburcu edildikten iki ay sonra başvurucuda epilepsi gelişmesi üzerine 18/1/2010 tarihinde yapılan tetkikler sonrasında beyinde aynı bölgede tümör benzeri doku tespit edilmiştir. 25/1/2010 tarihinde başvurucu, baş dönmesi, işitmede azlık, yutkunma zorluğu yakınması ile başka bir hastaneye başvurmuş; gerçekleştirilen ameliyat sonucunda beyinde bulunan doku tamamen temizlenmiştir.

4. Başvurucu F.K. bundan sonra 1/3/2010 tarihinde sağ göz kapağının kapanmaması sebebiyle ameliyat edilmiş ve göz kapağına altın plak implantasyonu takılarak 5/3/2010 tarihinde taburcu edilmiştir. Söz konusu plağın çıkarılması amacıyla 24/3/2010 tarihinde yeniden ameliyat edilen başvurucu 26/3/2010 tarihinde taburcu edilmiştir. Başvurucunun 10/5/2010 tarihli MR tetkik raporunda beyinde patolojik bulgu saptanmadığı tespiti yer almaktadır.

5. Başvurucular 8/6/2010 tarihinde İstanbul Anadolu 21. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) hekim ve Hastane aleyhinde dava açmış; dava dilekçesinde başvurucu F.K.nın Hastanede üç kez cerrahi operasyon geçirdiğini, ayrıca akciğerde yoğun bakım ünitesi ve ameliyathane kaynaklı enfeksiyon geliştiğini, 17 gün yoğun bakım ünitesinde, 15 gün serviste kaldığını, bu süre zarfında 16 kilo kaybettiğini ifade etmiştir. Ayrıca Hastanede yapılan işlemler nedeniyle başvurucunun yüzünde felç oluştuğunu, ses tellerinin zarar gördüğünü, ses tellerinden ve gözünden ameliyat olmak zorunda kaldığını, bu süreçte psikolojisinin olumsuz etkilendiğini, hastaneden taburcu edildikten sonra beynindeki tümörün tamamen alınmadığının ortaya çıktığını ve yeniden ameliyat olmak zorunda kaldığını belirterek 2.200.000 TL maddi ve 160.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

6. Mahkeme, Adli Tıp Kurumu (ATK) 2. İhtisas Dairesinden rapor almıştır. 18/12/2013 tarihli raporda yapılan cerrahi girişimin tıp kuralları içinde gerçekleştiği belirtilerek bu tür operasyonların hayati riski yüksek olan zor ameliyat türü olduğu ve ameliyat sırasında gelişen kanama vs. nedenlerle tümör sahasının tam olarak değerlendirilmeyip bir miktar tümör dokusunun kalabileceğinin tıbben bilindiği ifade edilmiştir. Ayrıca kişide ameliyat sonrası yakın dönemde gelişen kranial hematom ve ödemden dolayı klinik tablonun kötüleştiği, bu duruma neden olan yutkunma güçlüğünün, bilinç bulanıklığının bu tür ameliyatlardan sonra her türlü özene rağmen oluşabilen, herhangi bir ihmal veya kusur izafe edilemeyen komplikasyon olarak nitelendirildiği, ilgili hekim tarafından bu komplikasyonlara zamanında ve uygun müdahale edildiği, hekime atfı kabil kusur bulunmadığı yönünde görüş bildirilmiştir.

7. Başvuruculların anılan rapora karşı itirazı üzerine Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroşirurji Ana Bilim Dalı Başkanlığında görevli öğretim üyesi bilirkişilerden yeni bir rapor alınmasına karar verilmiştir. 10/4/2015 tarihli raporda tümörün hepsinin çıkarılamadığı, ameliyata bağlı olarak yüz felci, işitme kaybı, sağ tarafta geçici kuvvet kaybı ve denge

bozukluğu meydana geldiği, bu durumların bu tür ameliyatlar sonucunda oluşan komplikasyon niteliğinde olduğu, ilgili hekimin bu komplikasyonlara zamanında ve yerinde müdahale ettiği ifade edilmiştir. Hastanın oluşabilecek komplikasyonlar hakkında sözlü olarak bilgilendirilip bilgilendirilmediği hususunda tanık bulunmadığından karar verilemediğinin vurgulandığı raporda hasta dosyasında ameliyat komplikasyonlarından bahseden bir onam formunun olduğu, ameliyata ilişkin belgelerde tümörün hepsinin çıkarıldığı şeklinde bir ifadenin yer almadığı, ilgili hekimin hastada gelişen komplikasyonlarla ilgili ihmal ve kusurunun olmadığı belirtilmiştir. Başvurucular, aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmediğini, davalıların kusurlu olduklarını belirterek rapora itiraz etmiştir.

8. Mahkeme 10/11/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; hükme esas alınan raporların birbirleri ile uyumlu oldukları, Hastanenin ve hekimin vekâlet ilişkisinin tüm gereklerini yerine getirdikleri, gerçekleştirilen ameliyatta hekimin kusurunun bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvuruculaların kararı temyiz etmesi üzerine Yargıtay 13. Hukuk Dairesi tarafından 2/7/2020 tarihinde onama kararı verilmiştir. Karar düzeltme talebi ise Yargıtay 3. Hukuk Dairesi tarafından 22/6/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

9. Nihai hüküm 6/7/2021 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edildikten sonra 5/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Maddi ve Manevi Varlığını Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular; ameliyatın kolay bir ameliyat olduğunun söylendiğini, ameliyat notunda tümörün çıkarıldığının yazdığını, bu süreçte çok büyük zarar gördüklerini, hekim tarafından tümörün tamamı alınmayarak özen yükümlülüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir. Öte yandan aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmediğini, dosyada bir aydınlatma formunun bulunmasının gerekli bilgilendirmenin yapıldığı anlamına gelmeyeceğini vurgulayan başvurucular tümör tamamen çıkarılmamasına rağmen hastanın hatalı olarak taburcu edildiğini, Mahkemenin bilirkişi raporlarıyla bağlı olmadığını belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvuru, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli incelenmesi şartının yerine getirilmesi gerekmektedir. Mahkemelerin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira mahkemeler tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147,

14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

14. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında mahkemelerin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 44).

15. Somut olayda yargı mercilerince ATK ve öğretim üyelerinden oluşan bilirkişi heyetinden iki rapor alınmış ve anılan raporların değerlendirme kısımlarının aynı yönde olduğu görülmüştür.

16. Başvuruculara esaslı iddia ve itirazlarının yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce dikkate alındığı, buna göre ATK ve öğretim üyelerinden ayrıntılı somut tespitler içeren bilirkişi raporları tanzim edilmesinin istendiği görülmüştür. Nitekim düzenlenen bilirkişi raporlarında ilgili hekimin ve sağlık kuruluşunun kusurunun bulunmadığı vurgulanmıştır. Bunun yanında Mahkemece aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğine dair de bilirkişilerden bilgi talep edilmiş ve başvurucu F.K.da meydana gelen komplikasyonların yer aldığı onam formunun hasta dosyasında bulunduğu, yapılan ameliyatın hayati açıdan önemli olduğu belirtilen bilirkişi raporu hükme esas alınmıştır. Öte yandan tümörün tamamen çıkarıldığına dair hasta dosyasında bir ibare bulunmadığına,bu tür ameliyatlardatümörün bütünüyle temizlenemeyebileceğine dair bilirkişi raporlarına da karar gerekçesinde yer verilmiştir.

17. Bu durumda başvuruculara yargılamanın sonucuna etkili iddiaları Mahkemece gözönünde bulundurularak bu hususlarda bilirkişi raporları alınmış, başvuruculara raporlara yönelik itirazları ise Dairece -itirazları karşılayacak nitelikte olduğu değerlendirilen- aynı yönde değerlendirmeler içeren raporlar gözetilerek reddedilmiştir. Bu itibarla yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce başvuruculara ileri sürdüğü iddialar araştırılarak maddi vakayı aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmiş olup delillerin değerlendirilmesinde bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir bulguya rastlanmamıştır. Dolayısıyla maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirdiği kanaatine varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucular, yargılamanın çok uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

20. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun’da değişiklik yapan 7499 sayılı Kanun uyarınca üç ay içinde

yapılacak müracaat üzerine makul süre şikâyetlerinin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH GÖRAL

B. No: 2021/53368 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/53368

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH GÖRAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/53368)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Fatih GÖRAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde meslek memuru olarak görev yapmakta iken 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişimi sonrasında kamu görevinden çıkarılmıştır.

3. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık), Dışişleri Bakanlığı tarafından 2010-2013 yılları arasında personel temini amacı ile gerçekleştirilen sınavlarda Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) mensuplarınca örgüt üyesi adaylar lehine usulsüzlük yapıldığı iddialarına ilişkin olarak aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı şüpheliler hakkında soruşturma başlatılmıştır.

4. Soruşturma sürecinde alınan bilirkişi raporlarında başvurucunun da katıldığı 2010 yılı Aday Meslek Memurluğu Sınavı'nın en çok bulgu ve kanıt sağlayan bileşeninin yabancı dil (İngilizce) kompozisyon sınavı olduğu ifade edilmiştir. Bilirkişi raporlarında ayrıca;

i. Farklı adaylar arasında bire bir aynılık taşıyan ifade örneklerinin (sözcük, sözcük grubu,

cümle, tema) ortaya çıkma ihtimalinin normal koşullarda istatiksel olarak imkânsız denilebilecek ölçüde düşük olduğu,

ii. İncelemeye konu aday kâğıtları arasındaki tematik ortaklıkların, sözcük ve sözcük grubu ile cümle aynılıklarının tesadüf olamayacak ölçüde olduğu,

iii. Başvurucunun sınav kâğıdında kullanmış olduğu kelimeler ve cümleler ile %90 oranında aynı cümleleri kullanan 2 aday, %80 oranında aynı cümleleri kullanan 17 aday bulunduğu tespitlerine yer verilmiştir.

5. Başvurucu, Başsavcılığın talimatı ile anılan soruşturma kapsamında 20/5/2019 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvurucu kollukta alınan ifadesinde Dışişleri Bakanlığı sınavlarına, diğer tüm adaylar gibi Bakanlığın resmî internet sitesindeki bilgi notlarını çalışarak girdiğini, bu sınavlarda adaylardan kendi görüşleri yerine devletin dış politikaya ilişkin resmî görüşlerini ifade etmelerinin beklendiğini, bu nedenle kompozisyon sınavlarında başka adaylar ile benzer kalıp ve ifadeleri kullanmasının normal olduğunu beyan ederek sınavda usulsüzlük yaptığı ve FETÖ/PDY üyesi olduğu iddialarını reddetmiştir.

6. Başsavcılık, başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık ve resmî belgede sahtecilik suçlarından tutuklanması istemiyle 29/5/2019 tarihinde Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

7. Tutuklama talep yazısında, başvurucunun 2010 yılı Dışişleri Bakanlığı aday meslek memurluğu yabancı dil yazılı sınavında kopya çektiği şüphesi bulunduğuna dair bilirkişi raporları ve örgüt üyesi olduğuna ilişkin tanık ifadelerine değinilmiştir. Talep yazısında ayrıca başvurucu hakkında Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan farklı sınavlara ilişkin incelemelerin devam ettiği, isnat edilen suçların kanun gereği tutuklama nedeni var sayılacak suçlardan olduğu, beyanları soruşturma yönünden önem arz eden tanıklara baskı yapılması ihtimalinin bulunduğu belirtilmiştir. Başsavcılık, soruşturma kapsamında çok sayıda firari şüpheli bulunduğu, başvurucu yönünden de bağlantıları aracılığıyla yurt dışına kaçarak hayatına orada devam etme ihtimalinin mevcut olduğu ileri sürülmüştür.

8. Hâkimlik; sorgusunun ardından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına, isnat edilen diğer suçlar yönünden tutuklama talebinin reddine karar vermiştir. Tutuklama kararında, suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren deliller olarak aleyhe tanık beyanları ve 2010 yılı aday meslek memurluğu sınavına ilişkin olarak alınan bilirkişi raporunda başvurucunun birinci derecede risk taşıyan adaylar arasında olduğuna ilişkin tespit gösterilmiştir. Kararda ayrıca şüphelinin kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunduğu ve bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı kanaatine yer verilmiştir.

9. Başvurucunun anılan karara itirazı Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 12/6/2019 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

10. Başsavcılık tarafından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık ile resmî belgede sahtecilik suçlarından ayrı ayrı cezalandırılması talebiyle 31/10/2019 tarihli iddianame düzenlenmiştir.

11. İddianamede öncelikle Dışişleri Bakanlığının 2010-2013 yılları arasında düzenlediği toplam sekiz sınavda gerçekleştirildiği iddia olunan usulsüzlüklere ilişkin genel açıklamalara yer verilmiştir. İddianamede söz konusu usulsüzlüklere ilişkin olarak;

i. FETÖ/PDY üyesi oldukları mahkeme kararları ile sabit olan kişilerin 2010-2013 yılları arasında gerçekleştirilen sınavları yöneten komisyonlarda görev aldıkları,

ii. 29/5/2019 tarihli Kolluk Tutanağı'na göre 2010-2013 yılları arasında gerçekleştirilen sınavlar ile görevlerine başlayan 274 kamu görevlisinden 113'ünün firari durumda olduğu,

iii. Dışişleri Bakanlığının 23/8/2016 tarihli müzekkeresi ile eğitimde ölçme ve değerlendirme ve İngiliz dili ve edebiyatı alanlarında uzman bilirkişilerce hazırlanan raporlarda 2010-2013 döneminde gerçekleşen aday meslek memurluğu sınavlarındaki olağan dışı durumların açıkça belirtildiği,

iv. Şüphelilerin bir kısmının örgüt tarafından sınav sorularının kendilerine ve soruşturmanın şüphelisi olan diğer bazı kişilere sınav öncesinde verildiği yönünde ikrarda bulundukları ve bilirkişi raporlarında bu kişilerin sınav kâğıtlarında kopya şüphesi olduğunun belirtildiği,

v. 2010-2013 yılları arasında FETÖ/PDY üyelerinin görevli olduğu sınavlarda devamlılık arz edecek şekilde çok sayıda aday lehine kopya eylemlerinin gerçekleştirildiği, lehlerine usulsüzlük yapılan adayların da örgüt üyesi oldukları ve kopya çekme eyleminin silahlı terör örgütüne üye olma suçunun delili olduğu yönünde kuvvetli şüphe bulunduğu belirtilmiştir.

12. Başvurucuya yönelik suçlamaya ilişkin olarak iddianamede gösterilen olgular, haklarında yapılan soruşturmalarda şüpheli sıfatıyla dinlenen tanıkların beyanları ve başvurucunun 2010 yılı Şubat ayında girdiği sınavda kopya çektiğine ilişkin şüphe bulunduğuna dair bilirkişi raporlarıdır. Söz konusu tanık beyanlarının ilgili kısımları şöyledir:

i. Tanık K.C.K. ifadesinde "üniversitede okuduğum dönemde adviser olarak bildiğim Fatih GÖRAL Bursa'lıdır. Aynı üniversitede okuduğum bildiğim kadarıyla BTK'ya uzman olarak girdi daha sonra Dışişleri Bakanlığına geçtiğini biliyorum. Üniversitedeki 4. senemde Fatih GÖRAL bu dönemlerde BTM (Bölge Talebe Mesulu) olarak görev alır ve öğrencilere evlerini ayarlardı" şeklinde beyanda bulunmuştur.

ii. Tanık M.D. ifadesinde "Dışişleri Bakanlığının '2010 yılı' ibareli listesinde yer alan Fatih GÖRAL isimli şahsın kuvvetle muhtemel yapıya mensup olduğu” şeklinde beyanda bulunmuştur.

iii. Tanık A.Ç. ifadesinde örgüt üyesi olduklarını bildiği Y.G. ve G.T.nin başvurucuya "abi" diye hitap ettiklerini, bu durumun dikkatini çektiğini ve başvurucunun örgüt üyesi olduğunu belirtmiştir.

13. İddianamede başvurucu aleyhinde kanaatler içerdiği ifade edilen bilirkişi raporlarına ilişkin değerlendirmeler özetle şöyledir:

i. 2010 yılı İngilizce kompozisyon sınavında adayların sözcük grubu, sözcük kod değişkenleri ve tema ortaklıklarına ilişkin olarak düzenlenen 6/2/2018 tarihli bilirkişi raporunun sonuç kısmında “soruların sınav öncesinde servis edilmiş olabileceği, adayların belli öğretici/öğreticiler tarafından raporda ayrıntıları açıklanan stratejiler doğrultusunda eğitildikleri, sınav kağıtlarının geçebilir niteliklerinin sağlandığı ya da sınav süresinde başka yollara başvurulmuş olabileceği” şeklindeki kanaatlere yer verildiği ve şüphelilerin her birinin risk durumunun belirtildiği,

ii. 19/2/2018 tarihli ek raporda özellikle 2010 ila 2013 yılındaki sınava ilişkin sınav kâğıtlarının incelenmesinin “sınav usulsüzlüğü kanaatini pekiştirdiği”nin vurgulandığı,

iii. 29/4/2019 tarihli ek raporda 6/2/2018 tarihli rapor eki ile uyumlu şekilde başvurucunun "yüksek risk grubu" içinde bulunduğu ifade edilmiştir.

14. İddianamenin kabulüyle başlayan duruşma devresinde Ankara 18. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) tarafından sınavda usulsüzlük olgusuna ilişkin olarak yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Dava dosyasına ibraz edilen 23/3/2020 tarihli bilirkişi raporunda başvurucunun 2010 yılında yapılan Aday Meslek Memurluğu Sınavı'nın çoktan seçmeli bölümünden 79,5; yabancı dilde kompozisyon bölümünden 65; yabancı dilden Türkçeye çeviri bölümünden 86; Türkçeden yabancı dile çeviri bölümünden 77 ve Türkçe kompozisyon bölümünden 90 puan aldığı belirtilmiştir. Raporda sınavı geçebilmek için her bölümden en az 70 puan alınması gerektiği, başvurucunun yabancı dilde kompozisyon sınavından 65 alarak bu sınırın altında kaldığı ancak yaptığı itirazın kabulü sonrasında komisyon üyelerinin verdiği 70 puan ile sözlü sınava girmeye hak kazandığı, itirazının kabul edilmemesi hâlinde sınavı kazanamayacak olması nedeniyle bu durumun kuşku uyandırdığı ifade edilmiştir. Raporda son olarak eğitim-öğretim hayatı boyunca girdiği sınavlarda yüksek başarı yakalayan başvurucunun en düşük puan aldığı sınavın yabancı dilde kompozisyon sınavı olmasının dikkat çekici olduğu tespitine yer verilmiştir.

15. Yargılama sonunda Mahkeme; başvurucunun kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık ve resmî belgede sahtecilik suçlarından beraatine, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile mahkûmiyetine 16/4/2020 tarihinde karar vermiştir. Mahkeme, gerekçeli kararında mahkûmiyetin dayanağı olarak birbiriyle tutarlı olduğu belirtilen tanık beyanlarına değinmiştir.

16. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi, mahkûmiyet hükmünü "örgütün gerçek yüzü ortaya çıkmadan önce örgütle bağlantısı olduğu iddia edilen sanığın, sonrasında da örgütsel faaliyetlerine devam ettiğine dair bilgi yada beyana rastlanılmaması hususu da nazara alınarak, öncelikle [gerekli] araştırma yapılarak sanık hakkında herhangi bir itirafçı beyanı olup olmadığının tespiti ile bulunması halinde ifadelerinin onaylı örneklerinin dosya arasına getirilmesi, lüzumu halinde bu şahısların tanık olarak dinlenilmelerinin sağlanması ile tüm bilgi ve belgelerin duruşmada sanık ve müdafiine okunup diyecekleri sorulduktan sonra sanığın hukuki durumunun örgüt üyesi mi, örgüte yardım eden mi, yoksa sempatizan mı olduğuna ilişkin şüpheye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması" şeklindeki gerekçeyle 9/3/2021 tarihinde bozmuştur.

17. Bozma sonrası yargılama sürecinde ilk derece mahkemesi 13/8/2021 tarihli ara kararı ile başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

18. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı itiraz, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 3/9/2021 tarihinde reddedilmiştir.

19. Mahkeme, bozma sonrası yargılama sonrasında tanık beyanları doğrultusunda örgüt bünyesinde bölge talebe mesulü olarak Bilkent bölgesinden sorumlu olduğu tespit edilen başvurucunun örgütün hiyerarşik yapısında üçüncü katmanda yer alması nedeniyle suçun yasal unsurları itibarıyla gerçekleştiği şeklindeki gerekçeyle önceki mahkûmiyet hükmünde direnilmesine karar vermiştir.

20. Mahkeme direnme kararı verdiği 21/9/2021 tarihli oturumda yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanmak suretiyle başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

21. Başvurucu, itirazın reddi kararını 10/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 8/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve tutukluluğun hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

23. Bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla yargılamanın olağan kanun yolları aşamasında devam etmekte olduğu tespit edilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

24. Başvurucu; yurt dışında görevli olduğu tarihte gerçekleşen darbe girişimi sonrasında merkeze tayin edildiğini, hiçbir kaçma veya saklanma emaresi göstermeden Ankara'ya geldiğini, sonrasında Manisa'ya yerleşerek adres bildiriminde bulunduğunu, bu adreste gözaltına alındığını ve soyut, yanlış ve çelişkili tanık beyanlarına istinaden tutuklandığını beyan ederek tutuklamanın hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Adalet Bakanlığı; başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin ve tutuklama nedenlerinin bulunduğunu, tutuklamanın ölçülü olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne katılmadığını belirtmiş ve ihlal iddialarını yinelemiştir.

26. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

27. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

28. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olgu ve bilgilerin niteliği büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72; Hanefi Avcı, B. No: 2013/2814, 18/6/2014, § 46).

29. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, FETÖ/PDY'nin üyesi olma suçundan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

30. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

31. Soruşturma mercilerince başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ve iddianamede esas olarak örgüt hiyerarşisinde yer aldığına ilişkin tanık beyanları ile kamu kurumlarına sızma amacı doğrultusunda usulsüzlük yapılan sınavda kopya çekme ihtimalinin yüksek olduğuna ilişkin bilirkişi raporlarına dayanıldığı görülmektedir (bkz. §§ 4, 7, 8, 11 ve 13).

32. Tutuklamaya esas alınan tanık ifadelerinin FETÖ/PDY'nin devletçe bir terör örgütü kabul edilmeye ve herkesçe öyle bilinmeye başlanmasından önceki döneme ilişkin olduğu anlaşılmaktadır (bkz. §§ 13,16). Bununla birlikte tanık K.C.K.nın başvurucunun örgüt hiyerarşisi içinde bölge talebe mesulü olarak somut bir görevinin olduğuna ilişkin beyanı ile örgütün kamu kurumlarına sızma amacı kapsamında gerçekleştirdiği değerlendirilen sınav usulsüzlüklerinden faydalandığı yönünde ciddi şüpheler bulunduğuna dair bilirkişi raporu gözönüne alındığında soruşturma mercileri tarafından yapılan ve başvurucunun dâhil olduğu oluşumun bir terör örgütü olduğunu bildiği yönündeki değerlendirme keyfî ve temelsiz değildir.

33. Anayasa Mahkemesi birçok kararında somut olgular içeren tanık anlatımlarını suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52, Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43; İsmail Çıtak, B. No: 2016/78629, 28/11/2019, § 52; Y.G., B. No: 2017/5933, 9/1/2020, § 55; İbrahim Okur, B. No: 2016/50394, 27/2/2020, § 82; Mustafa Onuk, B. No: 2016/21484, 9/7/2020, §§ 49-52; Yusuf Erdoğan, B. No: 2017/11828, 10/2/2021, § 46). Özellikle başvurucunun örgüt hiyerarşisinde bölge talebe mesulü olarak sorumluluk aldığı ve bu kapsamda öğrencilerin evlerini ayarladığı yönündeki tanık K.C.K. beyanları yer, zaman, kişi ve eylem bilgileri ihtiva etmekte ve bu anlamda yargı makamlarına denetim yaparak söz konusu beyanları doğrulama ya da çürütme imkânı tanımaktadır (bkz. § 13). Bu doğrultuda söz konusu tanık anlatımlarının yargı makamlarınca şüpheliye isnat edilen suç bakımından kuvvetli bir belirti olarak kabul edilmesinin keyfî ya da temelsiz olduğu söylenemeyecektir.

34. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

35. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına ve şüphelinin kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunmasına dayanılmıştır.

36. Tutuklama talep yazısında başvurucu ile aynı suçtan aranan çok sayıda firari şüpheliden bahsedilmiş ve yurt dışı ile bağlantıları bulunan başvurucu açısından da kaçma ihtimalinin bulunduğu ifade edilmiştir. Söz konusu yazıda ayrıca başvurucuya ilişkin ifade veren tanıkların beyanlarının soruşturma açısından büyük önem arz ettiği ve bu tanıklar üzerinde baskı kurulması ihtimalinin bulunduğu ileri sürülmüştür (bkz. § 7). Kolluk tarafından düzenlenen ve 2010-2013 yılları arasında söz konusu sınavlardan geçerek kamu görevlisi olan 274 kişiden 113'ünün firari olduğu yönündeki tutanağın (bkz. § 11/ii) tutuklama talep yazısında ifade edilen kaçma ihtimalini destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Dahası, isnat edilen suçtan kişinin mahkûmiyeti hâlinde alacağı hapis cezasının ağırlığı, kaçma şüphesinin varlığına işaret eden durumlardan biri olarak kabul edilmektedir (Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Dolayısıyla somut olayın yukarıda

belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

37. Bu durumda başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da tespiti gerekir. Bu tedbirin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

38. Terör suçlarının soruşturulması/kovuşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214).

39. Sonuç olarak başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklandığı dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, § 214; Devran Duran, § 64).

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebinin kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EROL ESKİ

B. No: 2021/53760 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/53760

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EROL ESKİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/53760)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tahir Hami TOPAÇ

Başvurucu : Erol ESKİ

Vekili : Av. Soner BAYIR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, çalıştığı özel şirketin yönetim kurulu üyelerine gönderdiği e-postada kullandığı ifadeler nedeniyle başvurucunun iş akdinin tazminat ödenmeksizin feshedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. 1971 doğumlu olan başvurucu, Z.D. Elektrik Üretimi A.Ş.de (Şirket) mekanik işçisi olarak çalışmaktayken Şirketin Yönetim Kurulu üyelerine "bilgilendirme" konulu bir e-posta göndermiştir. Başvurucunun gönderdiği e-posta şu şekildedir:

"Allah'ın selamı rahmeti bereketi ihsanı irfanı ikramı bütün güzellikleri üzerinize olsun.

Eski görmüş geçirmiş büyüklerimiz 'Bokla yapılan sidikle yıkılır.' derler. [Z.] Enerji'de de işler bok'la yapılıyor sidikle yıkılmaya mahkumdur. Tebbet suresinde adı geçen Ebu Leheb misali yuh olup gitmenizden korkarım. 'Ma ağna anhü ve ma keseb' Ona ne malı fayda verdi, ne de kazandığı (Tebbet Suresi-2) Sizin de ne mallarınız, ne yaptığınız hayır hasenatlar, ne öğrencilere verdiğiniz burslar, ne yaptığınız okullar ve hatta Gezek Yataa Camii yerine Hacı Osman şeyhimizin adına yaptırdığınız [H.O.N.K.] Camii sizleri kurtarmayabilir ki ne zaman,

taaki kıyamet gününde...

Bilgilerinize arzederim. Allah'a emanet olun."

3. Gönderilen bu e-postanın ardından 23/5/2017 tarihinde, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin (II) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca haklı fesih şartları oluştuğundan bahisle tazminatsız olarak başvurucunun iş akdi sona erdirilmiştir. Bunun üzerine başvurucu, kıdem ve ihbar tazminatı alacaklarının tahsili amacıyla dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; özveriyle ve severek işini yapmasına rağmen terfi ettirilmediğini, yeni personellerin birkaç yılda terfi ettirildiğini ve zam aldığını, işyerinde personel kayırmacılığının olduğunu, bu durumla ilgili olarak Şirketin genel merkezindeki yöneticilere e-posta göndermesine rağmen sonuç alamadığını, bunun üzerine Şirketin Yönetim Kurulu üyelerine e-posta gönderdiğini, Şirket yöneticilerinin şahsına ya da Şirketin kurumsal yapısına dair bir ifadesinin olmadığını, ayrıca kullandığı atasözünün hakaret içermediğini ve eleştirel nitelikte olduğunu belirtmiştir.

4. İş Mahkemesi sıfatıyla Nazilli 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 18/10/2018 tarihli ve E.2018/152, K.2018/494 sayılı kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı tarafından atılan mail içeriğinin değerlendirilmesinde, her ne kadar diğer cümleler eleştiri kapsamında rahatsız olunan durumun dile getirilmesi olarak değerlendirilebilecek ise de 'bokla yapılan sidikle yıkılır derler. [Z.] enerji de işler bok'la yapılıyor sidikle yıkılmaya mahkumdur' ifadesinin eleştiri sınırlarını aştığı, bir kimsenin yaptığı işin bokla yapıldığının söylenmesinin, ifadenin çirkin olması, hakaret içermesi nedeniyle eleştiri sınırının üstünde kalacağı kanaatine varılmış, feshin İş Kanunu m.25/2,b uyarınca işveren tarafından haklı nedenle yapıldığı sonucuyla davanın reddine karar verilmiştir"

5. Başvurucunun istinaf talebi üzerine dosyayı inceleyen İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Daire) 11/10/2021 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Daire kararının ilgili kısmı şu şekildedir:

"Somut olayda; davacı tarafından atılan mail içeriğinin değerlendirilmesinde, her ne kadar diğer cümleler eleştiri kapsamında rahatsız olunan durumun dile getirilmesi olarak değerlendirilebilecek ise de 'Bokla yapılan sidikle yıkılır derler. [Z.] Enerji'de işler bokla yapılıyor sidikle yıkılmaya mahkumdur' ifadesinin eleştiri sınırlarını aştığı, bir kimsenin yaptığı işin bokla yapıldığının söylenmesinin, ifadenin çirkin olması, hakaret içermesi nedeniyle eleştiri sınırını aştığı, feshin İş Kanunu m. 25/2-b uyarınca işveren tarafından haklı nedenle yapıldığı anlaşılmakla davacının kıdem ve ihbar tazminatı taleplerinin reddine karar verilmesi isabetli olup bu yönlü davacı istinaf talepleri yerinde görülmemiştir"

6. Başvurucu nihai kararı 1/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 11/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; işyerinde yaşanan adaletsizlikleri sıralı amirlerine bildirmesine rağmen sonuç alamadığını, bu nedenle Şirketin Yönetim Kurulu üyelerine bir e-posta gönderdiğini, e-postadaki ifadelerinin bir bütün olarak değerlendirilmediğini, eleştiri hakkını kullandığını, dolayısıyla iş sözleşmesinin tazminatsız olarak feshedilmesinin ölçüsüz olduğunu ve ifade

özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi Şirketin Yönetim Kurulu üyelerine gönderdiği bir e-postada kullandığı ifadeler nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin feshedildiği Şirkette özel hukuk hükümlerine tabi bir personeldir. Dolayısıyla somut olayda kamu gücünü kullanan idarenin doğrudan müdahalesinin söz konusu olmadığı dikkate alındığında başvurunun devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (aynı ölçütle negatif yükümlülük bağlamındaki değerlendirmeler için bkz. Ç.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 104; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 113).

11. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleriyle olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini, bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini de gerektirir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 47, 48). Bu sebeple devletin negatif bir yükümlülük olarak salt insan hakları ihlallerinden kaçınmasının yanı sıra bireylerin birbirleriyle olan yatay ilişkileri de insan haklarının konusu olmakta, bunun sonucunda üçüncü kişilerin eylemlerine karşı korumanın sağlanmasında da devletin birtakım pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Zira devletin, kaynağı ne olursa olsun yetki alanında gerçekleşen her türlü insan hakları ihlallerinden sorumluluğu, bu hakların garantörü olmasının doğal bir sonucudur. Temel hak ve hürriyetlerin bu etkisine yatay etki denmektedir (Tuna Ayçiçek, B. No: 2014/6526, 24/01/2018, § 59).

12. Bu doğrultuda özel hukuk iş ilişkisi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik müdahale iddiası içeren uyuşmazlıklarının karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, müdahalenin işverenin meşru amacıyla ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50).

13. Derece mahkemelerince tarafların çıkarları dengelenirken ve müdahalenin ölçülülüğü irdelenirken iş sözleşmelerinde kısıtlayıcı ve zorlayıcı düzenlemelerin ne şekilde belirlendiği, çalışanların temel haklarına yönelik müdahalede bulunulmasına neden olan meşru amacın müdahale ile ölçülü olup olmadığı, sözleşmenin feshinin çalışanların eylem ya da eylemsizlikleri karşısında makul ve orantılı bir işlem olup olmadığı somut olayın şartlarına göre ele alınmalıdır. Ayrıca yargılamalar sırasında gerçekleştirilen işlemlerin ve neticede verilen kararın gerekçesinin bizatihi ifade özgürlüğüne ilişkin bir müdahale oluşturmaması için derece mahkemelerince gereken özen gösterilmelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 51).

14. Yukarıdaki açıklamalar ışığında somut olayda Anayasa Mahkemesince yapılması gereken, başvurucu ile işveren Şirket arasındaki özel hukuk hükümlerine tabi iş sözleşmesinin işveren tarafından feshedilmesi üzerine kamu makamlarınca etkili bir yargısal sistem kurulup işletilerek başvurucunun ifade özgürlüğü ile işverenin menfaatleri arasında adil bir denge kurmak suretiyle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmekte başarılı

olup olmadığını belirlemektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Volkan Çakır, B. No: 2017/35488, 7/4/2021, § 28).

15. Başvuru konusu olayda, işçi olan başvurucunun Şirketin Yönetim Kurulu üyelerine gönderdiği e-postada kullandığı ifadeler nedeniyle iş sözleşmesi haklı fesih hükümlerince tazminat ödenmeksizin sona erdirilmiştir. Başvurucunun ihbar ve kıdem tazminatlarını tahsil etmek amacıyla açtığı dava ise derece mahkemeleri tarafından reddedilmiştir. Derece mahkemeleri kararlarında başvurucunun gönderdiği e-postada yer alan "Bokla yapılan sidikle yıkılır derler. [Z.] Enerji'de işler bokla yapılıyor sidikle yıkılmaya mahkumdur" ifadesinin çirkin olması ve hakaret içermesi nedeniyle eleştiri sınırını aştığı, işveren açısından fesih için haklı neden oluşturduğu kabul edilmiştir.

16. Türk iş hukukunda, doktrin ve Yargıtay uygulamaları ile feshin son çare olması ilkesi benimsenmiştir. Buna göre işveren tarafından sözleşmenin feshine son çare olarak başvurulmalı, daha hafif tedbirlerle ya da yöntemlerle iş ilişkisinin sürdürülmesinin mümkün olmaması durumunda ancak fesih düşünülmelidir (bu doğrultuda bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 22/3/2007, E.2006/36997, K.2007/8174; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 24/2/2016, E.2015/26193, K.2016/3803; Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, 17/3/2016, E.2015/39141, K.2016/6555; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 12/6/2007, E.2007/8740, K.2007/18743; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 14/12/2009, E.2009/11733, K.2009/34774). Feshin son çare olması ilkesi, işin doğası gereği 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde öngörülen geçerli sebeple fesih hâllerinde gündeme gelmekle birlikte anılan Kanun'un 25. maddesinde hüküm altına alınan haklı sebeple derhâl fesih kurumunun temelinde de mündemiçtir. Nitekim Yargıtaya göre iş sözleşmesinin işveren tarafından feshi için geçerli bir sebebin varlığı yanında feshin son çare olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekirken işverence haklı sebeple fesih hâlinin ortaya konulması durumunda zaten iş ilişkisinin sürdürülmesi imkânının ortadan kalktığı kabul edildiği için geriye başvurulabilecek tek çare olarak sözleşmenin feshi kalmaktadır (sendika hakkı bağlamında feshin son çare olması ilkesine ilişkin açıklamalar için bkz. Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023, §§ 26, 50).

17. Temel hak ve özgürlüklerin koruma alanında kalan bazı söz, fiil ve davranışları nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesinin kişiler için oldukça ağır bir sonuç olduğu açıktır. Bu nedenle son çare olduğu gösterilmeden temel hak ve özgürlüklerini kullanan işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi söz konusu işçiler ve diğerleri üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacaktır. O hâlde bir iş sözleşmesinin feshinin temel hak ve özgürlüklerin ihlaline neden olmaması için iş ilişkisinin devam ettirilmesini imkânsız kıldığı değerlendirilen ve doğrudan en ağır yaptırıma bağlanmış olan bu sebeplerin işverence ve daha sonra denetleme yapan derece mahkemelerince hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmuş olması gerekir (Sonay Tezcan ve Kardelen Yoğungan, B. No: 2018/24097, 2/5/2023, § 63). Somut olayda ise başvurucunun sözleri kaba olarak kabul edilse bile yargı mercileri tarafından bu sözlerin iş akdinin feshini haklı kılacak boyuta ne şekilde ulaştığı gösterilememiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Hülya İnan, B. No: 2019/10642, 11/1/2023, § 19).

18. Anayasa Mahkemesi Gülbiz Alkan (B. No: 2018/33476, 7/10/2021) kararında, işçinin ifade özgürlüğü ile işverenin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında kurulması gereken adil dengeye ilişkin dikkate alınması gereken birtakım ölçütler belirlemiştir. Buna göre dile getirilen düşünce açıklamalarının nerede, kimlerle ve hangi şartlarda paylaşıldığı, kişinin amacı, iyi niyetli olup olmadığı, ifade özgürlüğünü sırf üçüncü kişilere zarar vermek maksadıyla kullanıp kullanmadığı, kullanılan ifadeler ve bunların hedef alınan kişinin

yaşamına etkileri (Gülbiz Alkan, § 37) şeklindeki kriterler somut olay bağlamında da uygun düştüğü ölçüde gözönüne alınacaktır.

19. E-posta içeriği incelendiğinde başvurucu, işverenin kişilere ve topluma yararlı çok sayıda faaliyette bulunduğunu ifade ettikten sonra kendisinin de bir parçası olduğu kurumun işleyişini eleştirmektedir. Bu bağlamda kullanılan sözlerin muhataplarının şahsına sarf edilmiş hakaret içerikli ifadeler değil kurumsal işleyişe ilişkin değer yargısı içeren eleştiri mahiyetinde ifadeler olduğu açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Tunca İlker Öğreten (2), B. No: 2018/3843, 13/4/2023, § 30; Cengiz Şimşek, B. No: 2018/19950, 13/9/2022, § 37; Halil Faki Erdal, B. No: 2016/14380, 25/9/2019, § 39; Meral Özata Özgürol, B. No: 2015/2326, 26/12/2018, § 49; Hulisi Elmas, B. No: 2014/13607, 10/1/2018, § 37). Ayrıca başvurucu söz konusu ifadeleri Şirketin veya muhataplarının itibarını sarsacak nitelikte kamuya açıklama gibi aleni bir şekilde değil sadece ilgili kişilere e-posta göndermek suretiyle dile getirmiştir. Bu bağlamda e-posta sadece gönderildiği kişiler tarafından öğrenilmiş ve infial etkisi azalmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Kenan Gül, B. No: 2015/17892, 19/2/2019, § 64; Cengiz Şimşek, § 38).

20. Başvurucunun söz konusu ifadeleri kullanmasındaki amacı ve motivasyonu da irdelenmelidir. Başvurucu, sıralı amirlerine yaşadığı sorunları iletmesine karşın sonuç alamaması nedeniyle haklı fesih nedeni olarak kabul edilen ifadeleri içeren e-postayı gönderdiğini belirtmektedir. İşverenin başvurucunun kullandığı sözleri kaba ve rahatsız edici bulduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvurucunun değer yargısı niteliği taşıyan bu ifadeleri kullanmasındaki temel amacın işverenlere yönelik bir hakaret değil uğradığı haksızlıklar hususunda farkındalık yaratmak olduğu ve başvurucunun bunları kurum işleyişini nitelemek için kullandığı anlaşılmaktadır. Haklı fesih nedeni olarak kabul edilen bu ifade, içerdiği kelimeler nedeniyle sosyoekonomik olarak daha yüksek seviyelerdeki bazı çevrelerde kaba olarak nitelendirilse dahi bu ifadenin toplumun bir kesimince vahim ve kabul edilemez işleri eleştirmek amacıyla kullanıldığı da bilinmektedir. Ayrıca söz konusu ifadelerin taşıdığı kabalığın on dokuz yıl gibi uzun sayılabilecek bir süre Şirkete emek ve mesaisini harcayan, buna karşın haksızlığa uğradığını düşünen başvurucunun agresif anlatımının bir parçası olduğu değerlendirilmiştir.

21. Sonuç olarak başvurucu, toplumca sırf basit, kaba ya da yakışıksız kabul edilebilecek bir sözünden dolayı oldukça ağır bir sonuçla karşılaşmış; sözleşmesi feshedilerek tazminat elde edememiştir. Karşılaşılan ağır sonuç nedeniyle Yargıtayın geliştirdiği ölçütlere göre feshin son çare olması prensibinin bu tür davalarda değerlendirilmesinin temel hak ve özgürlüklerin korunması için hayati önemde olduğu açıktır. Zira son çare olduğu gösterilmeden feshin haklı nedene dayandığı kabulüyle temel hak ve özgürlüklerini kullanan işçilerin sözleşmelerinin feshedilmesi ve buna bağlı olarak tazminattan yoksun bırakılmaları söz konusu işçiler ve diğerleri üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacaktır. O hâlde bir iş sözleşmesinin feshinin temel hak ve özgürlüklerin ihlaline neden olmaması için iş ilişkisinin devam ettirilmesini imkânsız kıldığı değerlendirilen ve doğrudan en ağır yaptırıma bağlanmış olan bu sebeplerin işverence ve daha sonra denetleme yapan derece mahkemelerince hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmuş olması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Kardelen Yoğungan ve Sonay Tezcan, § 63; Ayhan Akyüz ve diğerleri, B. No: 2018/6851, 10/5/2023, § 45). Buna karşın başvurucunun iş akdinin sonlandırılmasında ve buna bağlı olarak tazminat talebinin reddedilmesinde feshin son çare olması prensibinin değerlendirilmediği görülmektedir.

22. Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında Anayasa Mahkemesi 4857 sayılı Kanun'un 25.

maddesinin aşırı bir yoruma tabi tutularak düşünce açıklamalarının dolaylı sınırlandırılmasına dayanak yapıldığı ve derece mahkemelerinin Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ilkelere uygun hareket etmedikleri kanaatine varmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile birlikte miktarını ve türünü belirtmeksizin tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Nazilli 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2018/152, K.2018/494) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OĞUZHAN KAPLAN

B. No: 2021/64508 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/64508

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OĞUZHAN KAPLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/64508)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Oğuzhan KAPLAN

Vekili : Av. Döne HALTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle yapılan bir başvuruda tanık dinletme talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bireysel başvuru konusu olayların meydana geldiği tarihte İstanbul'un Kadıköy ilçesinde içki satışı da yapan bir dükkân işletmektedir.

3. Kolluk görevlileri 20/7/2021 tarihinde, saat 22.00'den sonra işyerinde içki satışı yapıldığına ilişkin tutanak düzenlemiştir. Anılan tutanakta 20/7/2021 tarihinde saat 01.30'da başvurucunun işlettiği dükkânın önünde izlendiği sırada dükkâna elinde bir şey olmadan giren bir kişinin buradan elinde poşetle çıktığının görülmesi üzerine durdurulduğu, yapılan kimlik kontrolünde A.İ. adlı kişi olduğu anlaşılan kişinin elindeki poşette üç adet bira bulunduğunun tespit edildiği, bu kişiyle dükkâna girildiğinde kendisini görevli olarak tanıtan Os.K.nın işyerine ait evrakı kolluk kuvvetlerine teslim ettiği, A.İ. ve Os.K.nın tutanağı imzalamaktan imtina ettikleri belirtilmiştir.

4. Bu tutanak, Tarım ve Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Daire Başkanlığına (Daire

Başkanlığı) gönderilmiş; Daire Başkanlığı işyeri sahibi olan başvurucu hakkında 8/6/1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu'nun 6. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesinde yer alan "Alkollü içkiler, 22.00 ila 06.00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz." hükmünün ihlal edildiği gerekçesiyle aynı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca 70.921 TL idari para cezası uygulamıştır.

5. Başvurucu, hakkındaki idari para cezasının kaldırılması için İstanbul Anadolu 1.Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) iptal başvurusunda bulunmuştur. Başvuru dilekçesinde; diğer itirazların yanı sıra ağabeyi Os.K.nın dükkânda bulunduğunu, Os.K.nın dükkâna gelen A.İ.ye sadece su ve temel gıda maddeleri sattığını, bu kişiye içki satışı yapmadığını, işleme dayanak olan belgeleri incelemek için karakola gittiğinde A.İ.nin kendi işyerinden içki satın aldığına dair beyanının alındığına dair tutanağı gördüğünü ancak olaya ilişkin düzenlenen tutanakta A.İ. ile ağabeyinin imzadan imtina ettiklerini, dolayısıyla söz konusu satışa ilişkin çelişkilerin giderilmesi için Os.K. ile A.İ.nin tanık olarak dinlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

6. Hâkimlik, anılan başvuru üzerine söz konusu dilekçenin Daire Başkanlığına tebliğ edilerek dilekçede yer alan iddialara karşı Daire Başkanlığının cevaplarının sorulmasına ve idari para cezasına ilişkin işlem dosyasının Daire Başkanlığından istenmesine karar vermiştir.

7. Bunun üzerine Daire Başkanlığı; Hâkimliğe gönderdiği cevap yazısında uyuşmazlık konusu olayın tutanakta anlatıldığı gibi gerçekleştiğini, resmî belge niteliğinde olan tutanağın aksinin aynı değerde belgelerle ispatının zorunlu olduğunu belirterek idari para cezasının usul ve yasaya uygun olduğunu ifade etmiştir. Daire Başkanlığı tarafından gönderilen belgeler arasında A.İ.nin kolluk tarafından beyanının da alındığına dair tutanağa rastlanılmamıştır.

8. Hâkimlik, dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda 9/11/2021 tarihli kararla iptal başvurusunu reddetmiştir. Gerekçeli kararda Daire Başkanlığınca gönderilen belgeler üzerinde yapılan inceleme sonucunda, kolluk görevlilerince düzenlenen tutanak ile eylemin sabit olduğu belirtilmiştir.

9. Başvurucu; iptal başvurusunda ileri sürdüğü itirazlarını yineleyerek Hâkimlik kararına karşı itiraz kanun yoluna müracaat etmiştir.

10. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin (İtiraz Makamı) 29/11/2021 tarihli kararı ile "verilen kararda usule ve yasaya aykırılık bulunmadığı" gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir. Nihai karar 1/12/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 29/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon; adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı ve gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu, kolluk görevlilerince düzenlenen tutanakta imzadan imtina eden tanıkların duruşmada dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurunun öncelikle kabul edilebilirlik

kriterleri yönünden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş, ayrıca somut olay ele alınırken mevzuat hükümleri ile konuya ilişkin yer verilen Anayasa Mahkemesi kararlarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında, bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü itirazlarını yinelemiştir.

15. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık dinletme hakkı yönünden incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak tanık dinletme hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte adil yargılanma hakkının somut görünümlerinden biri olan tanık dinletme hakkı esasen Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da zımni bir unsurudur (Ali Fırtına, B. No: 2014/14575, 6/7/2017, § 24).

18. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde; bir suç ile itham edilen herkesin iddia tanıklarını sorguya çekme veya çektirme, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı şartlar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı düzenlenmiştir (Ali Fırtına, § 25).

19. Anayasa Mahkemesi de benzer iddiaların ileri sürüldüğü başvurulara ilişkin olarak birçok kararında tanık dinletme hakkıyla ilgili ilkeleri belirlemiştir.

20. Savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı şartlar altında davet edilmelerinin ve dinlenilmelerinin sağlanmasını isteme hakkı, silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Tanıkların dinlenilmek üzere çağrılmasının uygun olup olmadığının değerlendirilmesi, kural olarak derece mahkemelerinin takdir yetkisi dâhilindedir. Ancak bu hak, sanığın lehine olan bütün tanıkların çağrılmasını ve dinlenilmesini gerektirmez. Bu düzenlemenin esas amacı, sanığın aynı şartlar altında ve silahların eşitliği ilkesine uygun olarak tanık dinletme talebinde bulunabilmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla bir sanığın bazı tanıkları dinletemediğinden şikâyet etmesi yeterli olmayıp ayrıca bu tanıkların dinlenilmesinin hangi nedenlerle önemli olduğunu ve gerçeğin ortaya çıkması için neden gerekli olduğunu açıklamak suretiyle tanık dinletme talebini desteklemesi gerekmektedir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014, § 47; Ahmet Zeki Üçok, B. No: 2013/1966, 25/3/2015, § 70).

21. Başvuru konusu olayda, başvurucunun sahibi olduğu işyerinde başvurucunun ağabeyi Os.K. tarafından 22.00-06.00 saatleri arasında içki satışı yapıldığı gerekçesiyle başvurucu hakkında idari para cezası uygulanmıştır. Söz konusu idari para cezası, kolluk görevlilerinin, A.İ.nin saat 01.30'da anılan dükkândan içki aldığına ilişkin gözlemleri sonucu düzenledikleri tutanağa dayanmaktadır. Başvurucu, ağabeyi Os.K.nın A.İ.ye içki satmadığını ve bu kişilerin tutanağı imzalamaktan imtina ettiklerini iddia ederek söz konusu kişilerin duruşmada dinlenmesi yönündeki talebini Hâkimliğe iletmiştir. Hâkimlik tarafından tanıklar Os.K. ve A.İ. isimli kişilerin duruşmada dinlenilmesi yönünde bir işlem yapılmamıştır. Buna göre tanıkların duruşmada dinlenilmesi için Hâkimlikçe makul bir çaba sergilenmemiştir. Başvurucu, Hâkimlik kararına karşı itirazında da aynı yönde talepte bulunduğu hâlde bu

talebi İtiraz Makamınca da değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun tanık dinletme hakkından yararlandırılmamasının geçerli bir nedene dayandığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

22. Bununla birlikte, iptal başvurusunun reddi kararında kolluk görevlilerinin düzenledikleri tutanağa dayanılması nedeniyle savunma tarafının karşılaştığı zorlukları telafi eden dengeleyici güvencelerin başvurucuya tanınıp tanınmadığı da incelenmelidir. Diğer bir ifadeyle yargılama detaylı incelemelere tabi tutularak tutanağın güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla kabahatli olduğu iddia edilen kişiye telafi edici güvenceler sağlayan bir usulün izlenip izlenmediği ortaya çıkarılmalıdır. Bu kapsamda Hâkimlikçe karar verilirken tutanağı destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir. Somut olayda Hâkimlik gerekçeli kararında kolluk görevlilerinin gözlemleri üzerine hazırlanan tutanağa ağırlık vererek başvurucunun sahibi olduğu işyerinde ağabeyi Os.K.nın A.İ.ye içki satıldığı sonucuna ulaşmıştır. Hâkimlik kararında tutanağın teyit edilmesi amacıyla yeterli ölçüde başka doğrulayıcı delile atıf yapıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

23. Sonuç olarak Hâkimliğin kararına gerekçe gösterdiği olguların varlığı yönünden sadece tutanağı dikkate alması, buna karşılık başvurucunun aynı olguların aksini ispat için gösterdiği tanıkları dinlememesi başvurucuyu yaptırım uygulayan idare karşısında önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürmüştür. Bu durum, yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkarmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık dinletme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

25. Başvurucunun tanık dinletme hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkına ilişkin şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun idari para cezasına dayanak olan kabahati işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, başvurucunun idari para cezasının ortadan kaldırılmasına ilişkin başvurusunun kabulü anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi

amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde başvurucunun başvurusunun kabul edilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Hâkimlikçe delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varılması mümkündür.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık dinletme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık dinletme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tanık dinletme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/5728 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

METİN GÜRCAN

B. No: 2021/64558 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/64558

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

METİN GÜRCAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/64558)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Metin GÜRCAN

Vekilleri : Av. Mesut Can TARIM

Av. Yusuf ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/12/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

(UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Somut olayda başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulandığı soruşturma, Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanlığı tarafından Başsavcılığa yapılan ihbar üzerine başlatılmıştır. İhbar yazısında, İspanya ve İtalya'nın istihbarat servislerince kod adı verilen başvurucunun haber elemanı olarak kullanıldığı, başvurucunun sahadaki haber kaynaklarından derlediği bilgileri yüz yüze veya e-posta yoluyla yabancı istihbarat görevlilerine ilettiği, bu kapsamda Türkiye'nin Suriye, Irak ve Libya'da sürdürdüğü operasyonlar ve askerî birliklerin hareketliliği, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içindeki gruplaşma iddiaları ve siyasi partilerin faaliyetleri kapsamında raporlar verdiği ve karşılığında zarf içinde elden para aldığına yönelik iddialara yer verilmiştir. İhbar yazısında ayrıca başvurucunun 15 Temmuz'da Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) dışı unsurların etkili olduğu ve darbe girişimi sonrasında TSK'dan Batı yanlısı subayların tasfiye edildiği şeklinde örgüt söylemlerine paralel ifadeler kullandığı ileri sürülmüştür.

6. Soruşturma kapsamında başvurucu adına kayıtlı olan ve başvurucunun fiilen kullandığı tespit edilen telefon hatlarına yönelik olarak iki ay süreyle iletişimin tespitine, dinlenmesine ve kayda alınmasına 27/11/2020 tarihinde karar verilmiştir. Aynı tarihte, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 140. maddesi uyarınca başvurucunun kamuya açık yerlerdeki faaliyetlerinin üç hafta süreyle teknik araçlarla izlenmesine karar verilmiştir.

7. Soruşturmanın devamında farklı sulh ceza hâkimlikleri tarafından başvurucu hakkında uygulanan iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması tedbiri 27/1/2021 tarihinde bir ay süreyle; teknik araçlarla izleme tedbiri ise 5/1/2021 tarihinde bir hafta süreyle uzatılmıştır.

8. Teknik araçlarla izleme tedbiri kapsamında yürütülen faaliyetler sonrasında düzenlenen kolluk tutanaklarında başvurucunun 6/1/2021 tarihinde Ankara'ya gelerek saat 10.47 sıralarında H.C. isimli otelin restoran kısmında -soruşturmanın devamında İspanya'nın Ankara Büyükelçiliğinde görevli diplomat R.A.P.L. olduğu anlaşılan- bir kişiyle görüşme gerçekleştirdiği ve 12.09 sıralarında bu görüşmeyi sonlandırarak otelden ayrıldığı belirtilmiştir. Otel kamera kayıtları izlenerek hazırlanan Kolluk Tutanağı'nda, R.A.P.L.nin cebinden çıkarıp masadaki malzemelerin altına koyduğu bir zarfı başvurucunun alarak çantasına koyduğu tespitine yer verilmiştir.

9. Söz konusu tutanaklarda başvurucunun otelden ayrıldıktan sonra saat 12.25 sıralarında Ankara'nın Çankaya ilçesindeki bir alışveriş merkezinin (AVM) kapalı otoparkına girdiği, bir süre araçta beklediği, saat 13.00 sıralarında araçtan inerek kapalı otoparkta yürüdüğü, saat 13.13 sıralarında kapalı otoparka gelen aracın ön yolcu koltuğuna oturduğu belirtilmiştir. Tutanaklarda ayrıca 13.15 sıralarında araçtan inen başvurucu ve -soruşturmanın devamında İtalya'nın Ankara Büyükelçiliğinde görevli diplomat A.N. olduğu anlaşılan- bir kişinin başvurucunun otomobiline binerek konuşmaya başladıkları, saat 13.54'te başvurucu ve A.N.nin araçtan birlikte indikleri, A.N.nin kendi aracına binerek otoparktan ayrıldığı tespitlerine yer verilmiştir. Yine söz konusu tutanaklara göre başvurucu görüşme sonrası AVM'ye 13.55'te girerek ATM'lerden işlem yapmış ve saat 14.00 sıralarında aracıyla AVM'den ayrılmıştır.

10. Kolluk görevlileri tarafından takip edilen görüşmelere ilişkin fotoğraf ve ses kayıtlarını içeren CD ile otel ve AVM kamera kayıtları soruşturma dosyasına sunulmuştur.

11. Soruşturmanın devamında başvurucu hakkında uygulanan teknik araçlarla izleme

tedbiri 2/2/2021 ve 18/2/2021 tarihlerinde birer hafta süreyle uzatılmıştır.

12. Başsavcılığın talebi üzerine Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesine dayanarak şüpheli müdafilerinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına 7/7/2021 tarihinde karar vermiştir.

13. Başsavcılık, teknik araçlarla izleme tedbiri kapsamında yapılan ortam dinlemesine ilişkin ses kayıtlarına dair çözüm tutanakları ve fotoğrafları MİT Başkanlığına göndererek bu kayıtların içeriğinde devlet sırrı niteliğinde bilgilerin bulunup bulunmadığı hususunda bilgi talep edilmiştir. MİT Başkanlığı tarafından gönderilen 25/8/2021 tarihli cevabi yazıda söz konusu kayıtlarda;

i. Doğu Akdeniz, Libya, Cezayir, S-400 Hava Savunma Sistemi alımı ve Azerbaycan/Karabağ gibi bölgesel çıkarlarımızı ilgilendiren konular başta olmak üzere iç politik gelişmeler dâhil Türkiye'nin bölgesel politikaları ve çıkarları ile devletlerarası ilişkilerini etkileyecek nitelikte bilgilerin aktarıldığı,

ii. S-400 Hava Savunma Sistemlerinin kullanımı hakkında ülkemizin millî güvenliği ve yabancı ülkelerle ilişkilerine tesir edecek bilgilerin paylaşıldığı,

iii. Pandemi sürecinde tedarik edilen aşılar konusunda dönem itibarıyla devlet büyüklerimizi itibarsızlaştırmaya yönelik asılsız beyanlarda bulunulduğu,

iv. Türkiye'deki yabancı ekonomik yatırımları olumsuz etkileyecek yorum ve bilgiler paylaşıldığı belirtilerek söz konusu bilgilerin devletin güvenliği ile iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgilerden olduğu, bu kapsamda yabancı devlet görevlileri veya istihbarat teşkilatı mensupları ile paylaşılmasının devletin millî güvenliği ve dış siyaseti açısından sakıncalı olduğu değerlendirmelerine yer verilmiştir.

14. MİT Başkanlığı tarafından ortam dinlemesine ilişkin ses kayıtları haricinde başvurucu hakkında temin edilen istihbari nitelikteki bilgileri içeren bilgi notu soruşturma dosyasına gönderilmiştir. Söz konusu bilgi notunda özetle başvurucunun 2016 yılından itibaren yabancı ülkelerin, Türkiye'deki Büyükelçiliklerinde çalışan yabancı devlet görevlileriyle irtibatlı olduğu, bahsi geçen yabancı devlet görevlileri ile düzenli görüşmeler yaparak, Türkiye'yi ilgilendiren iç ve dış siyasi/askeri gelişmelere yönelik ücret karşılığında bilgi aktardığı belirtilmiştir. Bilgi notunda ayrıca başvurucunun 2017 yılı Kasım ayından 2021 yılı Mayıs ayına kadar bu kişiler ile yaptığı görüşme içeriklerine ayrıntılı şekilde yer verilerek başvurucunun Türkiye'nin Irak, Suriye ve Libya'daki askeri planlama ve operasyonları ile savunma sanayi projelerine ilişkin niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri paylaştığı belirtilmiştir.

15. Başvurucu, soruşturma kapsamında 26/11/2021 tarihinde gözaltına alınmıştır. Aynı gün başvurucunun İstanbul'daki evinde yapılan arama sırasında başvurucuya ait dizüstü bilgisayar, cep telefonu ve SIM kartın imajları incelenmek üzere alınmıştır.

16. Başvurucu, müdafileri eşliğinde alınan kolluk ifadesinde özetle;

i. 2014 yılına kadar TSK'da subay olarak görev yaptığını, bir dönem Özel Kuvvetler Komutanlığı bünyesinde görev aldığını, TSK'dan ayrıldıktan sonra yarı zamanlı akademisyen olarak çeşitli yüksek öğretim kurumlarında ders verdiğini, akademisyen ve bölgesel jeopolitik uzmanı olduğunu, medyada bir görünürlüğünün bulunduğunu, yurt içinde ve dışında muhtelif kurumlara danışmanlık hizmeti verdiğini, uzmanlık alanına ilişkin yazı ve

analizlerinin çeşitli medya kuruluşlarında yayımlandığını,

ii. Yabancı kişilerle kamuya açık, herkesin kolaylıkla oturabileceği ve hizmet alabileceği kafe ve mekânlarda, üniversite çalıştaylarında, akademik konferans ve toplantıların organize edildiği otellerde bilgi paylaşımı, sohbet, dostane iletişim ve akademik bilgi paylaşımı maksadıyla hem yurt içinde hem yurt dışında görüştüğünü,

iii. Akademisyen ve bölgesel jeopolitik uzmanı olarak 2017 yılından itibaren Türkiye dâhil olmak üzere bölge ülkelerindeki gelişmeleri içeren ve herkesin erişimine açık kaynaklardan derlenen haftalık jeopolitik analiz çizelgeleri hazırladığını, bu çizelgeleri talep eden kişi ve kurumlara fikrî hizmet olarak belli bir bedel karşılığında verdiğini, bu kapsamda I. isimli yabancı firmanın banka aracılığıyla şeffaf bir şekilde kendisine aylık 330 İngiliz sterlini ödediğini,

iv. 6/1/2021 tarihinde Ankara'daki bir otelde görüştüğü kişinin İspanya Büyükelçiliğinde görevli diplomat R. olduğunu, kendisiyle zaman zaman halka açık, umumi kafelerde görüşüp fikir alışverişinde bulunduğunu, kendisine faydalanması maksadıyla açık kaynaklardan hazırladığı haftalık bölgesel gelişmeleri içeren çizelge ve analizleri sunduğunu, R.nin Türkiye'de akademik camianın, uzmanların, gazetecilerin tanıyıp bildiği, sık sık görüştüğü saygın bir diplomat olduğunu, bu kişinin kendisine verdiği zarfta çizelgelerle ilgili bilgi notu ve her ay düzenli olarak elden verdiği 400 dolar bulunduğunu,

v. 6/1/2021 tarihinde R. ile iki dost olarak sohbet ettiklerini, bu sohbet esnasında açık kaynaklardan edindiği bilgiler üzerinden şahsi düşünce ve yorumlarını paylaştığını,

vi. Aynı tarihte bir AVM'nin otoparkında görüştüğü kişinin İtalya Büyükelçiliğinde görevli diplomat A. olduğunu, pandemi koşullarında AVM'deki kafe ve ortak kullanım alanlarının kapalı olması nedeniyle umumi bir mekânda görüşemediklerini, bu nedenle A.yı aracına davet ettiğini,

vii. A.dan aldığı zarfta danışmanlık hizmeti kapsamında verdiği bölgesel açık kaynak haber taraması ve analiz çizelgesinin bedeli olan 500 dolar bulunduğunu, bu parayı daha sonra AVM içindeki ATM'den kendi hesabına yatırdığını,

viii. Türkiye'de pek bilinmeyen bölgesel jeopolitik, dış politika ve güvenlik uzmanlıkları bulunduğunu, bu alanlarda dört yüzün üzerinde Türkçe ve İngilizce makale, kırka yakın akademik makale, iki kitap yazdığını, sayısını hatırlamadığı kadar çalıştay ve etkinliğe katıldığını, özellikle İngilizce kaleme aldığı yazıların dünya çapında çok okunduğunu, bu nedenle sadece Türkiye değil Suriye, Libya, Doğu Akdeniz jeopolitiği, İtalya, Yunanistan, Irak, İran, Afganistan ülke ve bölgelerinde karşılaştırmalı yapmış olduğu haftalık açık kaynak ve analizlerin çok rağbet gördüğünü, Türkiye'de belki otuzun üzerinde büyükelçilikten görüşme talebi aldığını, İspanya ve İtalya'yı jeopolitik açıdan Türkiye'nin en yakın müttefiki olarak gördüğünü ve Türkiye'yi önemseyen bu ülkeler dışında söz konusu hizmeti kimseye vermediğini,

ix. Muvazzaf askerî personel ve kamu görevlileri ile kesinlikle görüşmediğini, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile yerli ve yabancı bazı gazetecilerin kaynak tarama konusunda kendisine yardımcı olduğunu,

x. Hiçbir yabancı diplomat ile devlet sırrı niteliğinde bir gizli bilgi ve belge paylaşmadığını, isnat edilen suçu işlemediğini beyan etmiştir.

17. Başsavcılıkta alınan ifadesinde başvurucuya bilgisayarından temin edilen "PROGRAM

(TASLAK) 6. İSTANBUL GÜVENLİK KONFERANSI" başlıklı belgede R.P.L.nin İspanya istihbarat genel sekreter temsilcisi olarak kayıtlı olduğu hususu belirtilerek konuya ilişkin açıklaması sorulmuştur. Başvurucu; R.P.L.nin istihbaratçı olduğunu kendisine gösterilen belgeyle öğrendiğini, katılımcılar listesinin kalabalık olması nedeniyle bunu dikkatli okumasının zor olduğunu ve bu kişinin kimliğine dair açıklamayı fark etmemesinin normal olduğunu ifade etmiştir.

18. Başsavcılık 29/11/2021 tarihinde başvurucuyu 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Siyasal veya askerî casusluk" kenar başlıklı 328. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanması istemiyle sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir. Başsavcılığın tutuklama talep yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheli Metin GÜRCAN'ın, yabancı istihbarat görevlileri ile gizlilik kurallarına riayet ederek para karşılığında bilgi, belge paylaşımı yaptığının, CMK 140 kapsamında alınan karar doğrultusunda elde edilen görüntü ve ses kayıtlarından anlaşıldığı,

- Şüphelinin;

- Dosyaya eklenen MASAK raporuna göre, diğer danışanlarından banka yoluyla para aldığının görüldüğü ancak İspanyol istihbaratçı ile para alışverişini kapalı zarf içerisinde elden aldığı, danışmanlık yaptığını ve meşru bir faaliyet olduğunu iddia ettiği, para transferini banka üzerinden yasal şekilde yapmayarak İspanyol istihbaratçı ile bilgi- para değişimini gizlemeye çalıştığı,

- İfadesinde, İspanyol diplomatın istihbaratçı olmadığını belirttiği ancak dosyaya eklenecek olan dijital materyal ön incelemesi sırasında, dosyaya kazandırılan iki sayfalık İstanbul Güvenlik Konferansı katılımcı listesini gösteren belgenin şüpheliye ait bilgisayarda görüldüğü, bu evrakta açıkça şüphelinin 1.5 yıldır görüştüğü İspanyol zatın '[R.P.L.] İspanya İstihbarat Genel Sekreter Temsilcisi' olarak yazılı olduğunun görüldüğü, şüphelinin görüştüğü İspanyol zatın istihbaratçı olduğunu bilmediği iddiasının doğru olmadığı,

- İstihbarat servisine rapor verdiği ve karşılığında para aldığının sabit olduğu,

- İtalyan zat ile istihbarattaki gizli yöntemleri kullanarak AVM otoparkında araç içerisinde buluştuğu,

- Savunmasında Türkiye'nin iç işlerine dair bilgi aktarımı yapmadığını ısrarla tekrarlarına rağmen, fiziki takip tutanaklarının çözümlenmesi neticesinde elde edilen konuşma içeriğinin çoğunlunun Türkiye'nin iç ve dış siyasi geleceği ile ilgili olduğunun açıkça görüldüğü,

- Şüphelinin ifadesinin tamamında sürekli bir şekilde tekrar ettiği, 'Açık kaynaklardan elde ettiği bilgileri analiz ederek para karşılığında raporlaştırıp sattığı' iddiasının doğru olamayacağı, çünkü hiç bir yabancı ülke, devlet görevlisinin zaten açık kaynaklarda var olan bilgilere haftalık 400 Dolar para ödemesinin hayatın olağan akışıyla bağdaşmadığı,

- Suriye, Libya ve Azerbaycan'da ki askeri birliklerimiz konusunda asker sayılarımız ve askeri ekipmanlarımız hakkında milli güvenliği ilgilendiren stratejik bilgiler paylaştığı, S-400 konusunda bilgiler verdiği, bu bilgilerin devletin güvenliği iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgilerden olduğuna dair belgenin dosyaya eklendiği, ..."

19. Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik), sorgusunun ardından başvurucunun

tutuklanmasına karar vermiştir. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin üzerine atılı bulunan Devletin Gizli Kalması Gereken Bilgilerini Siyasal veya Askeri Casusluk Amacıyla Temin Etme suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren; şüphelinin TEM Şube Müdürlüğünde müdafiileri huzurundaki ifadesinde ve Hakimliğimiz huzurundaki savunmasında hakkındaki fiziki ve teknik takip sonucu elde edilen bilgi, olay ve olguları doğruladığı, şüphelinin milli güvenliği ilgilendiren ve gizli kalması gereken bir kısım bilgileri yabancı ülke temsilcileri ile paylaştığının tespit edilmiş oluşu ile yaklaşık 1,5 yıldır vermiş olduğu hizmet karşılığında aylık olarak elden para aldığı yönündeki savunması, şüphelinin görüşmelerinin bir kısmını otellerde, birisini ise takip ve tarassut çalışmaları ile tespit edildiği üzere bir AVM'nin otoparkında yapmış oluşu, bu görüşmelere ilişkin olarak tespit edilen kamera görüntülerindeki kişinin kendisi olduğu yönündeki savunma içeriği ile dosya kapsamında kuvvetli suç şüphesini gösterir somut delillerin bulunması, şüphelinin üzerine atılı suç için kanunda ön görülen cezanın alt ve üst sınırı, şüphelinin delilleri karartma ihtimali bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelinin CMK'nın 101 maddeleri uyarınca [tutuklanmasına karar verildi.]"

20. Başvurucu, tutuklama kararına 3/12/2021 tarihli dilekçeyle itiraz etmiştir. Başvurucunun itirazı Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğince aynı tarihte reddedilmiştir.

21. Başvurucu, itirazın reddi kararını 6/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 30/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Başsavcılık tarafından başvurucunun dijital materyallerinde yapılan inceleme sonucu temin edilen belgeler ilgili kamu kurumlarına gönderilerek söz konusu belgelerin devlet sırrı mahiyetinde gizli kalması gereken bilgi barındırıp barındırmadığı hususunda görüş bildirilmesi talep edilmiştir.

23. Savunma Sanayii Başkanlığı tarafından konuya ilişkin olarak verilen cevapta "Altay-Signing Of Altay's Powerpack Deal Between... (October 22.2021)" başlıklı belgenin gizli nitelikte bilgi içerdiği belirtilmiştir.

24. MİT Başkanlığı tarafından aynı konuya ilişkin olarak gönderilen cevabi yazıda; incelenen belgelerle devlet sırrı niteliğindeki bilgilerin derlendiği ve askerî, ekonomik, teknolojik ve biyografik istihbarat temini niteliğinde bilgiler paylaşıldığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda cevabi yazıda başvurucuya ait dijital materyallerden temin edilen belgelerin on adedinde devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgiler bulunduğu belirtilmiştir.

25. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma neticesinde başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 3/1/2022 tarihli ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş; devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla zincirleme biçimde temin etme suçundan ise cezalandırılması talebiyle 4/1/2022 tarihli iddianame düzenlenmiştir. Bu iddianameyi değerlendiren Ankara 26. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 10/1/2022 tarihinde muhtelif nedenlerle iddianamenin iadesine karar vermiştir.

26. Ankara İl Emniyet Müdürlüğünün 31/1/2022 tarihli Kolluk Araştırma Tutanağı soruşturma dosyasına gönderilmiştir. Bu tutanakta başvurucu hakkında yapılan araştırma neticesinde; yabancı bir istihbarat servisinin resmî yazışmalarında başvurucudan Gurmet

kod adlı Kaynak (haber elemanı) olarak bahsedildiği, yazışmaların değerlendirme bölümünde başvurucudan intikal eden bilgilerin güvenilirlik derecesinin 3, doğruluk derecesinin C olarak tasniflendiği, söz konusu yabancı istihbarat görevlilerinin başvurucudan "Kaynak" olarak bahsettikleri belirtilmiştir.

27. Millî Savunma Bakanlığı tarafından başvurucunun dijital materyallerinden temin edilen bilgi ve belgeler ile teknik araçlarla izleme tedbiri kapsamında elde edilen ses kaydı tutanakları üzerinde yapılan incelemenin sonucunda düzenlenen 1/2/2022 tarihli yazıda; söz konusu verilerden üçünde devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgiler bulunduğu belirtilmiştir.

28. Başsavcılık tarafından başvurucunun devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla zincirleme biçimde temin etme ve devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla zincirleme biçimde açıklama suçlarından ayrı ayrı cezalandırılması talebiyle 3/2/2022 tarihli yeni bir iddianame düzenlenmiştir. Söz konusu iddianamenin başvurucuya isnat edilen olguların özetlendiği kısmı şöyledir:

"Şüpheli Metin GÜRCAN'ın, yabancı devlet görevlilerine, istihbarat görevlilerine, gizlilik kurallarına riayet ederek, para karşılığında, uzun süredir, devletin güvenliği iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgiler temin ederek, açıkladığının, CMK madde 140 kapsamında alınan karar doğrultusunda elde edilen ses ve görüntü kayıtlarından, dijital materyallerinden elde edilen rapor-makale içerikleri ile sabit olduğu,

-Şüphelinin, dijital materyal çözümlemesi ile doğruluğu teyit edilen, İspanyol İstihbaratçı ile otelde yaptığı görüşmeye dair ortam dinlemesi kayıtlarının, devletin güvenliği iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgiler kapsamında olduğu hususunun, Milli İstihbarat Teşkilat Başkanlığı tarafından bildirildiği, fiziki takip esnasında elde edilen ortam dinleme kaydı CD'si,ingilizce dilindeki metin çözümlemesinin ve [T]ürkçe tercümesinin adli emanete teslim edildiği,

-Dosyaya eklenen MASAK raporuna göre, kendilerine bilgi temin ettiği diğer kişilerden, banka yoluyla para aldığı ancak İspanyol istihbaratçı ve İtalyan zat ile danışmanlık yaptığını ve meşru bir faaliyette bulunduğunu iddia ettiği halde, para alışverişini kapalı zarf içerisinde, özel gizleme yöntemleri kullanmak suretiyle elden ve nakden aldığı, para transferini banka üzerinden yasal şekilde yapmayarak istihbaratçı ve diğer zat ile bilgi - para değişimini gizlemeye çalıştığı,

- Şüphelinin katılımcısı olduğunu kabul ettiği İstanbul Güvenlik Konferansının katılımcı ve konu listesini gösteren belgenin, şüpheliye ait bilgisayardan elde edildiği, işbu belgede, şüphelinin 1.5 yıldır görüştüğü İspanyol zatın '[R.P.L.] İspanya İstihbarat Genel Sekreter Temsilcisi' olarak tanımlanarak, sunum yapanlar arasında olduğunun açıkça yazılmasına rağmen, şüpheliye İspanyol zatın mesleği sorulduğunda, İspanyol istihbarat görevlisi olduğunu bilmesine rağmen, istihbaratçı olmadığını belirttiği,

-Yabancı devlet görevlileri ile buluşmaya giderken tanınmamak amacıyla şapka taktığı, İspanyol istihbaratçı ile oteldeki buluşmasında, masa değiştirme, zarfı masa üzerinde bulunan malzemenin altına gizleme, zarf teslimi aşamasında aynı anda birlikte masada bulunmama gibi dikkat çekmemeye ilişkin hareketler sergilediği,

- İtalyan zat ile istihbarattaki gizli yöntemleri kullanarak, karanlık ve izbe bir ortam olan

AVM otoparkında gizlice buluşarak, araç içerisinde görüştüğü, savunmasında pandemi nedeniyle otoparkta görüştüğünü söylediği ancak pandemi kurallarına aykırı olarak, 45 dakika boyunca kapalı bir ortamda, küçüçük bir araba içerisinde görüşmesinin hayatın olağan akışına ve savunmaya uygun olmadığı,

-Savunmasında, Türkiye'nin iç işlerine dair bilgi aktarımı yapmadığını ısrarla, defalarca tekrarlamasına rağmen, fiziki takip tutanaklarının çözümlenmesi neticesinde elde edilen konuşma içeriğinin ve dijital materyal içeriklerinde elde edilen raporların - makalelerin neredeyse tamamının, Türkiye'nin iç ve dış siyasi işleri, askeri milli duruşu ile ilgili olduğu,

-Şüphelinin ifadesinin tamamında sürekli bir şekilde tekrar ettiği, açık kaynaklardan elde ettiği bilgileri analiz ederek para karşılığında raporlaştırıp teslim ettiği iddiasının doğru olmadığı, çünkü hiç kimsenin, hele de dünyanın en eski medeniyetlerinden olan ve en gelişmiş bilgi analiz teknolojilerine ve eğitilmiş insan kaynağına sahip devletlerinden olan İspanya ve İtalya Devletlerinin, zaten açık kaynaklarda var olan bilgilere, düzenli aralıklarla para ödemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu,

-Şüphelinin, İspanyol istihbaratçı ve İtalyan zata, gizlemeye çalıştığı para alışverişi mukabilinde tevdi ettiği bilgilerin, jeopolitik akademik analiz olarak tanımlanamayacağı, çünkü, Şüphelinin, Türk Silahlı Kuvvetleri, Özel Kuvvetler Komutanlığı eski subayı olduğu, çok sayıda askeri sır teşkil eden eğitime, faaliyete, operasyona katıldığı, devletin askeri veya siyasal sırlarına vakıf olduğu, İspanyol istihbaratçı ve İtalyan zata, para karşılığında temin ettiği siyasal ve askeri sır kapsamındaki bilgileri, soruşturmamız kapsamında tespit edilemeyen 'kaynaklarından' aldığı, bu bilgilerin 'açık kaynaklardan' elde edilemeyecek bilgiler olduğu, dijital materyaller üzerinde yapılan incelemede sürekli olarak 'kaynaklarım' kavramını kullandığı, kaynaklar tabirinin, kamu görevlisi veya kritik ticari, siyasi pozisyondaki gerçek kişiler olduğunun dijital materyal içeriklerinden elde edilen rapor-makale içeriklerinden anlaşıldığı,

-Şüphelinin, 2017 yılından beri, (teknik takipli tespitlerimize göre 30.11.2020, 06.01.2021 ve 04.02.2021 tarihlerinde) yabancı devlet görevlileri ve yabancı analiz şirketleri (istihbarat şirketleri) ile görüşmeler yaparak makaleler hazırladığını savunmasında beyan ettiği, ortam dinleme ses çözüm tutanağı ve dijital materyal çözümleme içeriklerinde ele geçen rapor ve makaleleri yabancılara para karşılığında hazırlayarak sattığının sabit olduğu, işbu makaleler ve raporların muhteviyatında askeri veya siyasal devlet sırlarımızı temin ederek, açıkladığının görüldüğü, üzerine atılı suçu zincirleme bir şekilde işlediğinin görüldüğü,

-Türkiye Cumhuriyetinin son yıllarda geldiği noktada farklı coğrafyalardaki atılımları ile savunma sanayiinin mahremiyetinin korunması öncelikli hale geldiği, yerli savunma sanayinin uluslararası rekabet gücüne katkı sağlanması amacıyla kritik bilginin korunarak yabancı unsurların buna yönelik faaliyetlerine karşı koyma çalışmaları önem arz ettiği, Şüpheli Metin GÜRCAN'ın derlediği çok boyutlu istihbari bilgileri ilgili ülkelerin Türkiye misyonunda görevli istihbarat mensuplarıyla paylaştığı, tarafların görüşmelerini istihbari usul/metodlarla gerçekleştirdiği, yürütülen faaliyetin istihbari olduğu bilinciyle hareket edildiği, temasların gizlenerek deşifresinin önlenmesinin amaçlandığını gösterdiği, eski bir subay ve Özel Kuvvet Komutanlığı mensubu olması kapsamında istihbarata karşı koyma eğitiminin yanı sıra güçlü akademik bilgi sahibi olan şüphelinin yabancı unsurlarla paylaştığı bilgilerin niteliğine ilişkin fazlasıyla değerlendirme yapabilecek kapasitede olduğu,

-Şüphelinin paylaşımlarının çeşitliliği ve içeriklerinin önemi, gerek bir bütün gerekse tek tek

incelendiğinde devletin güvenliği ile iç veya dış siyasal yararları bakımından nitelikleri itibarıyla gizli kalması gerektikleri, bu kapsamda yabancı devlet görevlileri veya istihbarat teşkilatı mensupları ile paylaşılmalarının, devletin milli güvenliği ve dış siyaseti açısından sakıncalı olduğu,

-Şüpheli Metin GÜRCAN'ın çeşitli kaynaklardan derleyerek askeri uzmanlık geçmişi ve akademik bilgi birikiminden de istifadeyle istihbari nitelik kazandırılması sonrası yabancı istihbaratçılara ilettiği hususların; 'Türkiye'nin Doğu Akdeniz, Libya, Cezayir, Azerbaycan/Karabağ politikaları, S-400 HSS, iç/dış politik gelişmeler, Savunma Sanayii Projelerimiz, ekonomik gelişmeler, devlet büyüklerine yönelik biyografik veriler' kapsamında çok geniş bir yelpazeye dağılan ve istihbarat literatüründe, yukarıda iddianamenin 1. kısmında detayları anlatılan '8 Ana Konuya'' ilişkin bilgi ihtiyacını karşılayan, istihbari faaliyet yürütmeksizin temin edilmesi zor devlet sırrı içeren gizli nitelikteki bilgiler olduğu,

-Şüphelinin Türkiye Cumhuriyetinin siyasal ve askeri bağlamda gizli kalması gereken bilgiler verdiği, bu bilgilerin devletin güvenliği iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgilerden olduğuna dair, yukarıda detayları yazılı Başkanlık yazıları, Bakanlık yazısı, Yargıtay'ın yukarıda yazılı siyasal veya askeri casusluk suçunu irdeleyen güncel kararları, fiziki takip tutanakları, araştırma tutanakları, dijital materyal içeriklerindeki rapor-makaleler, şüphelinin savunması ve dosyadaki diğer deliller birlikte değerlendirildiğinde: şüphelinin üzerine atılı zincirleme şekilde, Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin etme ve Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklama suçlarını işlediğine dair hakkında kamu davası açmaya yeter şüphe oluşturan delil elde edildiği, ... "

29. İddianamenin kabulü ile başlayan kovuşturma evresinde Mahkeme, başvurucu ve müdafilerinin hazır olduğu duruşmanın 11/5/2022 tarihli ikinci oturumunda başvurucunun yurt dışına çıkamama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmak suretiyle tahliyesine karar vermiştir.

30. Yargılamanın devamında Mahkeme; başvurucunun devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla zincirleme biçimde açıklama suçundan beraatine, 5237 sayılı Kanun'un 327. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri temin etme suçundan neticeten 5 yıl hapis cezasıyla mahkûmiyetine 15/6/2023 tarihinde karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Milli İstihbarat Teşkilat Başkanlığı tarafından sanık hakkında hazırlanan bilgi notunda; sanığın yabancı devlet görevlileri ile düzenli görüşmeler yaparak, Türkiye'yi ilgilendiren iç ve dış siyasi/askeri gelişmelere yönelik ücret karşılığında bilgi aktardığı, sanığın irtibatlı olduğu yabancı devlet görevlileriyle; 2017 yılından 2021 yılı Mayıs ayına kadar görüşme yaptığı bildirilmiş ise de; Milli İstihbarat Teşkilatının sanık hakkında düzenlemiş olduğu bilgi notunda yer alan yabancı devlet görevlileri ile yapmış olduğu görüşmelerin nasıl tespit edildiğinin bilinmediği ve buna ilişkin bilgi ve belgelerin dosyaya kazandırılamadığı, sanık hakkında söz konusu bilgilerin istihbari bilgi olduğu, yine sanığın İspanyol istihbaratçı ve İtalyan görevliyle 06.01.2021 tarihinde tespit edilen görüşmelerinde para alışverişini kapalı zarf içerisinde, özel ve gizleme yöntemleriyle elden ve nakden almasına rağmen yabancı

görevlilerine ne tür bir bilgiyi, belgeyi temin edipte teslim ettiğinin tespitinin yapılamadığı, bu hususta başkaca delilin de bulunamadığı, tüm dosya kapsamı değerlendirildiğinde sanığın yabancı devlet görevlileri veya üçüncü kişilere 'Devlet Sırrı' niteliğinde bilgi ve belgeleri açıkladığına ilişkin her hangi bir delil elde edilemediğinden TCK 329. maddesi kapsamında hüküm kurulmamıştır.

Sanığın ikametinde yapılan 26.11.2021 tarihli aramada ele geçirilen dijital materyallerde tespit edilen rapor ve makalelerin içeriğinde Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgiler olduğu, soruşturma aşamasında yapılan inceleme raporu, kovuşturma aşamasında Bakanlık ve Başkanlık'lara yazılan müzekkerelere ayrıntısıyla yukarıda yazılan müzekkere cevapları, dijital materyal içeriklerindeki rapor-makaleler, sanık savunması ve dosyadaki diğer deliller birlikte değerlendirildiğinde: sanığın birden fazla Devletin Güvenliği veya İç veya Dış Siyasal Yararları Bakımından Niteliği İtibariyle Gizli Kalması Gereken Bilgileri Temin Etme Suçunu işlediği anlaşılmakla eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nın 327/1 maddesi gereğince suçun işleniş biçimi, sanığın güttüğü amaç ve saik, sanığın eylem yoğunluğu gözönüne alınarak öngörülen cezadan alt sınırdan uzaklaşılarak takdiren ve teşdiden 4 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına, ... [karar verildi.]"

31. Bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla yargılamanın olağan kanun yolları aşamasında devam etmekte olduğu tespit edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Metinleri

32. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa."

33. 5237 sayılı Kanun'un "Devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme" kenar başlıklı 327. maddesi şöyledir:

"(1) Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri temin eden kimseye üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye koymuşsa müebbet hapis cezası verilir."

34. 5237 sayılı Kanun'un "Siyasal veya askerî casusluk" kenar başlıklı 328. maddesi şöyledir:

"(1) Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin eden kimseye onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Fiil;

a) Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin yararına işlenmişse,

b) Savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokmuşsa,

Fail, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

35. 5237 sayılı Kanun'un "Devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama" kenar başlıklı 329. maddesi şöyledir:

"(1) Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri açıklayan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye koymuşsa, faile on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Fiil, failin taksiri sonucu meydana gelmiş ise birinci fıkrada yazılı olan halde, faile altı aydan iki yıla, ikinci fıkrada yazılı hallerden birinin varlığı halinde ise üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir."

36. 5237 sayılı Kanun'un "Gizli kalması gereken bilgileri açıklama" kenar başlıklı 330. maddesi şöyledir:

"(1) Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklayan kimseye müebbet hapis cezası verilir.

(2) Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise, faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir."

B. Yargıtay Kararı

37. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 8/3/2018 tarihli ve E.2016/6690 ve K.2018/604 sayılı kararında 5237 sayılı Kanun'un 326. ile 339. maddeleri arasında düzenlenen suçlar bakımından ayrıntılı bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Daire bu suçlar ile korunan hukuki yararın, devlet güvenliği, iç veya dış siyasal yararları ve millî savunmaya ilişkin menfaatler olduğunu belirtmiştir. Madde gerekçesinde ifade edildiği şekliyle korunan menfaatin millî savunma olarak belirtilmesine vurgu yapan Daire, korunan hukuki değerin belgenin veya bilginin ihtiva ettiği sır olmayıp devletin güvenliği ve siyasi menfaatleri olduğunu açıklamıştır. Daireye göre önemli olan husus, temin edilen ya da açıklanan bilgilerin devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları gereği gizli kalmasının zorunlu olmasıdır. Daire, suçların konusunu ise devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları gereği, niteliği bakımından gizli kalması gerekli bilgilerin oluşturduğunu ifade etmiştir. Daireye göre gizliliği gerekli kılan husus devletin güvenliği veya iç ve dış siyasal yararlarıdır. Daire ayrıca devletin güvenliği veya siyasal yararları ile yakından ilgili olan ve

elde edilmesi bu değerleri tehlikeye sokabilecek mahiyet taşıyan bu bilginin özünde sır niteliğinde olması da gerektiğini belirtmiştir. Daire bilginin temin edilmeden önce açıklanmış veya herkes tarafından bilinen bir husus hâline gelmiş ise artık sır olma vasfını kaybettiği için teminin suç oluşturmayacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte daha önce kısmen açıklansa veya yayına konu olsa da kapsam ve niteliği itibarıyla devletin güvenliği veya siyasal yararlarını koruma kabiliyetini muhafaza eden bilginin teminin de bu suçlara vücut vereceği açıklanmıştır. Daireye göre gizli kalması gerekli bilgilerin temin edilmesi veya açıklanması dışında başka bir neticenin gerçekleştirilmesi şartı aranmamıştır. Daire; temin etmenin belgelerin alınmasını gerektirmeden bu belgelerdeki bilgilerin öğrenilmesi anlamında olduğunu, temin etmenin bilgiyi içeren belgeyi ele geçirme, kopyasını elde etme, fotoğrafını çekme, başka bir yere kaydetme gibi çeşitli davranışlarla işlenebileceğini açıklamıştır. Bilginin temini için kullanılan vasıtanın önemli olmadığı gibi bilgiyi içeren belgenin de elde edilmiş olması ve temin edilen bu bilginin başkasına verilmesinin şart olmadığı ifade edilmiştir. Açıklama ise devlet sırlarının bir veya birden fazla kişiye her ne suretle olursa olsun bildirilmesi ya da nakledilmesi olarak tanımlanmıştır. Daireye göre 5237 sayılı Kanun'un 330. maddesini 329. maddesinden ayıran unsur, devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları gereği niteliği bakımından gizli kalması gerekli bilgilerin siyasal veya askerî casusluk özel maksadı/saiki ile açıklanmasıdır.

38. Daire, hangi bilgilerin devlet sırrı olarak tasnif edileceğine karar verme yetkisinin sır teşkil eden alan kanunla belirlenecekse Türkiye Büyük Millet Meclisine, idari bir kararla tespit edilecekse yürütme organına ait olduğunu vurgulamıştır. Daireye göre yargılama yapan mahkemenin görevi idari kararla sır olarak tasnif edilen bilginin;

i. Kanunun belirlediği devletin güvenliği, iç veya dış siyasi yararları alanına ilişkin olup olmadığı, bilginin devletin elinde veya kontrolünde bulunup bulunmadığı, açıklanması hâlinde ulusal güvenlik veya uluslararası ilişkiler bakımından ciddi zarar ve tehlikeye sebebiyet verip vermeyeceği,

ii. Sır kararının yetkili makamlarca usulüne uygun olarak verilip verilmediği,

iii. Sırrın daha önce açıklanması nedeniyle herkes tarafından bilinen şey hâline gelip gelmediği,

iv. Sır olarak kabul edilen bilginin bir suçun işlenmesine ilişkin olup olmadığı,

v. Temin suçları yönünden sırrın temininde özel bir çaba sarf edilip edilmediği,

vi. Ölçülülük ilkesine uyulup uyulmadığı hususlarını tartışıp değerlendirmek ve denetlemekten ibarettir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Anayasa Mahkemesinin 17/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

40. Başvurucu; nereden, nasıl ve ne amaçla temin ettiğinin araştırılmadığı bilgileri soyut ithamlar çerçevesinde casusluk maksadıyla temin ettiği gerekçesiyle tutuklandığını ileri sürmüştür. Başvurucu; söz konusu bilgileri herkesin erişebileceği açık kaynaklardan derlediğini, bu bilgilerin niçin gizli nitelikte olduğu, hangi yasa hükmüne dayanılarak gizli

kalması gerektiğinin açıklanmadığını ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca suç işlediğine dair kuvvetli şüphenin söz konusu olmadığını, kaçma şüphesinin de bulunmadığını, tedbirin ölçüsüz olduğunu ve hukuka aykırı bir şekilde tutuklandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

41. Bakanlık görüşünde; anılan şikâyetle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. ve 142. maddelerinde öngörülen tazminat yolunun kullanılmadığını, bu durumda söz konusu iddia bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür.

42. Bakanlık tarafından anılan iddianın esasına ilişkin yapılan değerlendirmede ise başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu, tutuklama kararında atıf yapılan delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturduğu, başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacı olduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğu ifade edilmiştir.

43. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında hukuka aykırı tutuklama tedbirinden kaynaklanan hak ihlalinin tazminat davası yoluyla giderilemeyeceğini ve bu nedenle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen başvuru yolunun tüketilmesinin gerekli olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

44. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

45. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu kısımdaki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

46. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

47. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin

niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

48. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri uyarınca kişi hürriyetine ilişkin müdahale olarak tutuklamanın kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (Murat Narman, § B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 43; Halas Aslan, § 55).

49. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında; suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilecekleri belirtilmiştir (Halas Aslan, § 57).

50. Diğer taraftan Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "tutuklamayı zorunlu kılan" ibaresiyle de tutuklamanın ölçülü olması gerektiğine işaret edilmektedir (Halas Aslan, § 72; ayrıntılı genel ilkeler için bkz. Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 77-91).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Başvurucu, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

52. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

53. Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından uygulanabilir. Suç işlendiğine dair kuvvetli belirti, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72).

54. Somut olayda başvurucu, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanmış; mahkûmiyet kararına esas alınan devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri temin etme suçundan ise tutuklanmamıştır (bkz. §§ 18, 19). Ancak anılan suçlar arasında yoğun bir bağlantı bulunduğundan soruşturma ve kovuşturma evrelerinde savcılıkların ve mahkemelerin bu suçlara konu eylemlere dair nitelendirmeleri çoğu zaman farklılaşabilmektedir. Nitekim başvurucu hakkında da daha önce sadece devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan iddianame düzenlenmiş iken daha sonra bu nitelikteki bilgileri açıklama suçundan da iddianame düzenlenme yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla suçlar arasında geçişkenlik ve bağlantı olması nedeniyle kuvvetli suç belirtisinin bulunup bulunmadığı belirlenirken gizli nitelikteki bir bilginin edinilmesi veya açıklanması eylemleri bakımından -daha genel bir

yaklaşımla- bir inceleme yapılması uygun olacaktır (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Müyesser Uğur [GK], B. No: 2020/18546, 7/4/2022, § 58).

55. Yargıtaya göre 5237 sayılı Kanun'un 327. maddesinde geçen "temin" kelimesi gizli kalması gereken bilgilerin tesadüfen öğrenilmesi dışında iradi, bilinçli ve icrai bir çaba göstermek, bu hususta vasıtalara başvurmak ya da aracılara ulaşmak suretiyle herhangi bir şekilde öğrenilmesi olarak anlaşılmalıdır. Bu suçun oluşabilmesi için bu bilgilerin açıklanmasına gerek yoktur. Temin etme, belgelerin alınmasını gerektirmeden bu belgelerdeki bilgilerin öğrenilmesi anlamındadır. Bilgiyi temin etmek için kullanılan vasıtanın önemi yoktur. Bilgilerin temin edilmesi; bilgiyi içeren belgeyi ele geçirme, kopyasını elde etme, fotoğrafını çekme, başka bir yere kaydetme gibi çeşitli davranışlarla işlenebilir. Bilginin temini için kullanılan vasıtanın önemi olmadığı gibi bilgiyi içeren belgenin de elde edilmiş olması ve temin edilen bu bilginin başkasına verilmesi şart değildir. Suç, sır olan bilginin temin edilmesiyle tamamlanmış olur. Bilginin doğrudan kaynağından veya nakledenden temini arasında bir fark yoktur (bkz. §§ 37, 38).

56. Başvurucunun evinde yapılan aramada dijital materyallerinden temin edilen belgeler ilgili kurumlara gönderilerek söz konusu belgelerin devlet sırrı mahiyetinde gizli kalması gereken bilgi içerip içermediği hususunda araştırma yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında MİT Başkanlığı, Millî Savunma Bakanlığı ve Savunma Sanayii Başkanlığı tarafından hazırlanan değerlendirme yazılarında başvurucunun dijital materyallerinden temin edilen bir kısım belgenin devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgiler içerdiği tespitlerine yer verilmiştir (bkz. §§ 23, 24 ve 27).

57. Somut olayda başvurucunun İspanya ve İtalya Büyükelçiliklerinde görevli yabancı diplomatlarla düzenli olarak görüştüğü, bu kişilerle çeşitli iletişim araçlarını kullanmak suretiyle irtibat hâlinde olduğu ve belli aralıklarla bu kişilere sunduğu yazı ve raporlar karşılığında zarf içinde elden para aldığı hususunda tartışma bulunmamaktadır. Başvurucu söz konusu ödemelerin açık kaynaklardan temin ettiği bilgileri yorumlamak suretiyle hazırladığı ve fikrî bir çalışmanın ürünü olan analizlerin bedeli olduğunu savunmuştur (bkz. § 16).

58. Somut olayda birçoğunu başvurucunun da kabul ettiği olgulara ilişkin değerlendirme yapılırken başvurucunun TSK bünyesinde önemli bir yere sahip olan Özel Kuvvetler Komutanlığında görev yapmış eski bir subay olduğu ve bu nedenle istihbari faaliyetler ve istihbarata karşı koyma teknikleri konusunda herhangi bir akademisyen veya bölgesel jeopolitik uzmanından daha bilgili olduğu gibi gizli nitelikteki bilgilere erişme imkânının da daha fazla olduğu gözönünde bulundurulmalıdır. Dahası başvurucunun uzun süredir görüştüğü ve bilgi paylaşımı karşılığında düzenli olarak maddi menfaat temin ettiği R.A.P.L.nin ülkesinin istihbarat biriminde görev yaptığını bildiği yönündeki yargısal değerlendirmenin başvurucunun dijital materyallerinden temin edilen bir belgeye dayanması nedeniyle temelsiz olduğu söylenemez (bkz. § 17).

59. Bununla birlikte başvurucunun dijital materyallerinden temin edilen çok sayıda belgenin devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgiler içerdiği yönünde tespitler içeren ve farklı kamu kurumları tarafından düzenlenen belgeler soruşturma evresinde temin edilmiş ve Mahkemece bu belgelere ve tespitlere istinaden mahkûmiyet kararı verilmiştir.

60. Sonuç olarak somut olayda başvurucunun devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal

yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri temin etme suçu bakımından kuvvetli suç belirtisinin bulunduğuna ilişkin olarak soruşturma mercilerince ve tutuklamaya karar veren yargı organlarınca yapılan değerlendirmelerin temelsiz olduğu söylenemez.

61. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir.

62. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme ve devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgileri temin etme suçlarının Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66; Müyesser Uğur, § 72).

63. Somut olayda Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken; başvurucuya isnat edilen suç için kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırına, başvurucunun delillere etki etme ihtimalinin bulunmasına ve bu nedenlerle adli kontrol tedbirlerinin tek başına yeterli kalmayacağına dayanılmıştır (bkz. § 19). Tutuklama kararında açık bir şekilde ifade edilmemiş ise de isnat edilen suç için öngörülen cezanın alt ve üst sınırına vurgu yapılarak adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağının belirtilmesi karşısında başvurucunun kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenine de yer verildiği anlaşılmaktadır.

64. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma ve delilleri etkileme şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

65. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 151).

66. Öncelikle gizli bilgilerin temin edilmesine ve açıklanmasına ilişkin suçların soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakacak niteliktedir. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64; Müyesser Uğur, § 76).

67. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 19) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

68. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

69. Başvurucunun, suç teşkil etmeyen eylemler nedeniyle hukuka aykırı delillere istinaden tutuklandığı, bu suretle suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkı güvencelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt (B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17) ve Bayram Gök (B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 18) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle; yasal koşulları oluşmadığı hâlde teknik araçlarla izleme kararı verildiği, bu tedbirin yasada öngörülen süreler aşılarak ölçüsüz bir şekilde uygulandığı, bu suretle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Faris Korkmaz (B. No: 2013/6995, 8/9/2015, § 37) ve Alaattin Hoşer ([GK], B. No: 2013/4188, 17/12/2015, § 46) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle; soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddiasının Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri (B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 248-257); Günay Dağ ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 168-176) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL KILIÇDAROĞLU (9)

B. No: 2022/25403 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/25403

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL KILIÇDAROĞLU BAŞVURUSU (9)

(Başvuru Numarası: 2022/25403)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Kemal KILIÇDAROĞLU

Vekili : Av. Celal ÇELİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Dışişleri Bakanı hakkındaki ifadeleri gerekçe gösterilerek aleyhine manevi tazminata hükmedilmesinin başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu -olayların geçtiği tarihte- ana muhalefet partisinin Genel Başkanıdır. Başvurucu 9/10/2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında gerçekleşen parti grup toplantısındaki konuşmasının bir kısmında şu ifadeleri sarf etmiştir:

"Türkiye'nin yanında kim var? Hamas var, Barzani var, Katar var, Suudi Arabistan var. Denklemin diğer tarafına dönüyorum. Suriye'nin yanında, İran, Rusya, Çin, Brezilya var. Dünya nüfusunun yarısı var. Bu stratejik derinlik midir, yoksa stratejik körlük müdür? Böyle bir anlamsız dengenin içine Türkiye'yi sokan bir süreci bizim başımıza bela eden, çapsızlığı dünyada bilinen, bir Dışişleri Bakanı'yla yola çıkılırsa Türkiye'nin geldiği nokta budur. Bunun için engin bilgiye gerek yok. Bunu yapmak için ileri derecede geri zekalı olmak lazım."

3. Söz konusu ifadelerin kullanıldığı dönemde Dışişleri Bakanı olan A.D., mezkûr

konuşmanın kişilik haklarını hedef alarak kendisine yönelik hakaret içerdiği iddiasıyla Asliye Hukuk Mahkemesinde 50.000 TL manevi tazminat davası açmıştır. İlk derece mahkemesi davanın kısmen kabulü ile başvurucunun 4.000 TL manevi tazminat ödemesine karar vermiştir. İlgili kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 4. Hukuk Dairesi ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtaya göre tarafların siyasi kimlikleri ve ihtilaflı ifadelerin sarf edildiği bağlam dikkate alındığında başvurucunun sözleri sert eleştiri niteliğindedir.

4. Bozma sonrasında ilk derece mahkemesi ilk kararında direnmiştir. Direnme kararına ilişkin gerekçesinde mahkeme, ihtilafın odağındaki konuşmada geçen "çapsız" kelimesinin Türk Dil Kurumunun sözlüğündeki anlamını açıklamış, yine "ileri derecede geri zekalı" ifadesinin de tanımını yapmıştır. Mahkemeye göre başvurucunun Hükûmetin sergilediği politik tutumu eleştirdiği esnada, Dışişleri Bakanı olan davacıya karşı kullandığı "çapsız" ve "ileri derecede geri zekalı" şeklindeki ifadelerinin ifade özgürlüğü kapsamında ağır eleştiri olarak kabul edilmesi, siyasilerin birbirlerine her türlü sözü söyleme özgürlüğünü doğurarak Türk toplumunda olumsuz tavır ve davranışların oluşmasına sebebiyet vermektedir.

5. Direnme kararı üzerine mezkûr dava dosyası Yargıtay 4. Hukuk Dairesi tarafından incelenmiş, bozma kararında düzeltilecek bir husus olmadığına karar verilmiştir. Bu sebeple söz konusu dava dosyası temyiz incelemesi yapılmak üzere Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna gönderilmiştir. Hukuk Genel Kurulu tarafından yapılan incelemede ise direnme kararı yerinde görüldüğünden, ilk derece mahkemesinin manevi tazminat isteminin kısmen kabulüne ilişkin kararı oyçokluğuyla onanmıştır. Onama kararında, başvurucunun davacı hakkında sarf ettiği “çapsızlığı dünyaca bilinen” şeklindeki ifadenin sert eleştiri mahiyetinde olduğu ve direnme kararının bu yönüyle yerinde olmadığı değerlendirilmiştir. Öte yandan “ileri derecede geri zekalı olmak lazım” ifadesinin aşağılayıcı ve küçük düşürücü olduğu, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı, davacının kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği kanaatine varılmıştır. Bahsi geçen onama kararı kesin niteliktedir.

6. Başvurucu 11/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; davacıya hakaret etme kastı olmadığını, konuşmasında dış politikaya yönelik eleştirilerini dile getirdiğini, davacının siyasi bir kişilik olarak eleştiriye katlanma yükümlülüğü olduğunu, üstelik kendisinin de muhalefet partisi genel başkanı olarak muhalefet etme görev ve yetkisi içerisinde somut olgulardan yola çıkarak hareket ettiğini ifade etmiştir. Başvurucuya göre somut olayda matufiyet unsuru dahi oluşmamış olup hatalı dış politikalar sebebiyle Türkiye'nin uluslararası arenada yalnızlaştığı yönündeki sav eleştirel bir üslupla toplantıda paylaşılmıştır. Kamu yararını barındıran bir meselede konuşma yaptığının altını çizen başvurucu, aleyhine verilen manevi tazminat kararının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasındadır.

8. Adalet Bakanlığı görüşünde, ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

9. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. İfade özgürlüğüne gerçekleştirilen müdahalenin dayanağı olan 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu noktada müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü yönünden incelenmesi gereklidir.

11. Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir ihtiyacı karşılayan orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Ayrıca müdahale hakkında kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçe de ilgili ve yeterli olmalıdır (diğerleri arasından bkz. Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60). Bunun için başvuruya benzer ihtilaflarda mahkemelerin taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge sağlamaları hayati önemi haizdir. Somut olaya gelince başvurucunun ifade özgürlüğü ile bu özgürlüğe yapılan müdahalenin meşru amacı olan davacının şeref ve itibarının korunması hakkının çatıştığı görülmektedir. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılırken kullanılması gereken ölçütler genel olarak şu şekildedir:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Kemal Kılıçdaroğlu, § 59; Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük düzeyi ve önceki davranışları yanında katlanması gereken eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014 § 82; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri §§ 128, 129; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59- 61),

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; Bekir Coşkun, § 69; Ergün Poyraz (2), § 56; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Nihat Zeybekci, § 32),

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28; Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44),

v. Şikâyetçinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Nihat Zeybekci, § 39; Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42),

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2), B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık, B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24),

vii. Cezalandırmaya konu edilen ifadelerin kullanıldıkları bağlamından kopartılıp

kopartılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36),

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46),

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48, 49; Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50).

12. Anayasa Mahkemesi; somut olayın koşullarında başvurucunun davacı hakkında kullandığı ifadeler sebebiyle aleyhine manevi tazminata hükmedilmesinin zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini, müdahalenin gerçekleşmesi amaçlanan meşru amaçla orantılı olup olmadığını, bunu haklı göstermek için ortaya konan gerekçenin Anayasa Mahkemesince ortaya konan ve yukarıda açıklanan kriterleri karşılayan, ilgili ve yeterli bir gerekçe olup olmadığını davanın bütününe bakarak değerlendirecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Sinan Baran, B. No: 2015/11494, 11/6/2018, § 38; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120).

13. Başvuruya konu ifadeler 2012 yılında başvurucunun genel başkanı olduğu ana muhalefet partisinin Meclis grup toplantısında sarf edilmiştir. Grup toplantıları Mecliste grubu olan siyasi partilerce her hafta basına açık hâlde düzenlenmekte olup kamuyu meşgul eden ya da edecek nitelikte olan ülke gündemine ilişkin meselelerin konuşulduğu buluşmalardır. Bu bağlamda başvurucunun somut olayda, genel olarak dış politika ile ilgili gözlem ve eleştirilerini paylaştığı görülmektedir. Davacı ise konuşmaların yapıldığı tarihte dışişleri bakanıdır. Mezkûr konuşmasında başvurucu, 2011 yılında Suriye'de başlayan savaş karşısında Türkiye'nin, hükûmetin yanlış bir dış politika izlemesi sonucunda dünya nüfusunun yarısından çoğunu karşısına aldığını ifade etmiştir. Başvurucuya göre dış politikadan sorumlu bakan üstlendiği görev için yeterli nitelikleri taşımamaktadır. Bu fikri ifade etmek amacıyla başvurucunun davacı hakkında çapsız ifadesini kullandığı söylenebilir. Yine hükûmetin bakanlık görevini yürütmesi amacıyla yanlış kişiye yetki ve sorumluluk verdiğini vurgulamak isteyen başvurucu, böylesi yanlış bir tercihin ancak zekâ geriliğinden ileri gelebileceğini belirtmiştir.

14. Söz konusu ifadeler değer yargısı niteliğindedir. Ancak unutulmamalıdır ki bir açıklamanın tamamen değer yargısından oluşması durumunda bile müdahalenin orantılılığı ihtilaflı açıklamanın somut unsurlarla yeterince desteklenip desteklenmemesine göre tespit edilmelidir. Çünkü somut unsurlarla desteklenmiyorsa değer yargısı ölçüsüz olabilir (Cem Mermut, B. No: 2013/7861, 16/4/2015, § 48). O hâlde tespiti gereken hususlar, başvurucunun ifadeleriyle keyfî biçimde davacıyı hedef alıp almadığı, kullandığı söz ve ifadelerin sebepsiz bir kişisel saldırı oluşturup oluşturmadığıdır (Osman Palçik, B. No: 2018/25073, 15/12/2020, § 40). Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre başvurucu, ana muhalefet partisi genel başkanı sıfatıyla, konuşmanın yapıldığı tarihte henüz çok yeni olan Suriye savaşının Türkiye'nin jeopolitiği ve dış politikadaki konumu üzerinde yarattığı ve ilerleyen süreçte yaratması kuvvetle muhtemel olumsuzluklarla ilgili, ülke gündeminin ilk sıralarında yer alan güncel bir tartışma hakkında görüşlerini ifade etmektedir. Şu hâlde, başvurucunun konuşmasının keyfî ve somut dayanaklardan yoksun olduğu söylenemez.

15. Üstelik başvurucunun ifadeleri, davacının yürüttüğü kamu görevine ilişkin olup bu

anlamda hiç şüphesiz ki kamuoyunu ilgilendiren bir konuda yapılan tartışmanın bir parçasıdır. Zira başvuruya konu ifadeler davacının mahrem hayatı hakkında değil aksine siyasi faaliyetlerine ilişkindir. Toplumun tamamını ilgilendiren ve kamusal bir tartışmaya katkı sunduğuna dair kuşku bulunmayan konularda oluşan rahatsızlıkların yüksek sesle dillendirilmesinin ancak düşüncelerin herhangi bir engelle karşılaşmadan açıklanabildiği demokratik rejimlerde mümkün olduğu unutulmamalıdır (Deniz Karadeniz ve diğerleri, § 129).

16. Başvurucunun ana muhalefet partisinin genel başkanı olarak grup toplantısında yaptığı konuşmasında genel olarak yanı başında savaşın yaşanmakta olduğu bir ülkenin dış politikasını ve böylelikle hükûmeti eleştirerek siyasi arenada avantaj elde etme ve aynı zamanda parti teşkilatındaki kişileri motive etme gayesinde olduğu görülmektedir. Gerçekten de siyasetçilerin birbirlerine karşı kullandıkları sözlerin açıkça polemik çıkarmaya, şiddetli tepkiler yaratmaya ve taraftarlarını konsolide etmeye yönelik siyaset üsluplarının bir parçası olduğu kabul edilmelidir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 65; Mustafa Hidayet Vahapoğlu, B. No: 2019/19608, 22/2/2022, § 37; Bilal Uçar, B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 16).

17. Siyasi tartışmaların serbestliği demokratik toplum idealinin merkezinde yer alan bir ilkedir. İhtilafın odağındaki ifadeler hükumetin dış politikalarına sert bir eleştiri niteliğindedir. Ağır eleştiriler dahi siyasetçiler için oyunun kurallarının bir parçasıdır. Tarafların siyasi kimlikleri dikkate alındığında davacının hakkındaki söylemlere sıradan insanlara göre daha fazla hoşgörü göstermesi gerekir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 61; Nihat Zeybekci, § 38; Durmuş Fikri Sağlar (2), § 22). Bu bağlamda ilave edilmelidir ki Anayasa Mahkemesinin daha önce birçok kez ifade ettiği üzere siyasetçiler arasında geçen tartışmalarda ifade özgürlüğünün kapsamı çok daha geniştir. Zira seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişelerini ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan, seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğü özellikle değerlidir. Bu sebeple müdahale, eğer bir siyasetçinin üstelik muhalefet partisi genel başkanının ifade özgürlüğüne yönelik ise başvuruların çok daha sıkı bir denetimden geçmesi gerekmektedir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 60; Mustafa Hidayet Vahapoğlu, § 40; Bilal Uçar, § 19).

18. Buna ilaveten davacı, farklı düzeydeki iletişim araçları ile hakkındaki sert ve ağır eleştirilere cevap verebilecek imkânlara da fazlasıyla sahiptir. Siyasetçi yönü olan kimselerin siyasi konumları gereği yazılı ve görsel basına ulaşması, bu konumda bulunmayan insanlara nazaran çok daha kolaydır ve bu kimselerin itibarını zedelediğini düşündüğü ifadelere karşı kendisini savunma imkânı fazlasıyla mevcuttur (Nihat Zeybekci, § 39; Durmuş Fikri Sağlar (2), §§ 23, 24).

19. Bütün bu açıklananlara rağmen başvurucunun kullandığı dil ve üslubun davacı açısından rahatsız edici olduğu iddia edilebilir. Ancak bu noktada Anayasa Mahkemesinin kararlarında istikrarlı bir şekilde benimsediği gibi, demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğünün, sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerli olduğu unutulmamalıdır (Bekir Coşkun, § 52; Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35). Anayasa Mahkemesi yine pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102).

20. Yukarıdaki tespitlere karşın mahkeme ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, başvuruya konu ifadelerin kullanıldığı dönemdeki koşulları, ifadelerin bağlamını, başvurucunun konuşmasının tamamını ve başvurucu ile davacının toplumsal konumunu tartışmadan, başvurucunun davacı hakkındaki konuşmasının bütününden kopartılmış bazı ifadelerinin kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği sonucuna varmış ve başvurucunun manevi tazminat ödemesine karar vermiştir. Bu bağlamda ileri sürülen gerekçeler, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale için ilgili ve yeterli olarak kabul edilemez. Sonuç olarak mahkemelerin başvurucunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurduklarından bahsedilemeyeceği değerlendirilmiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 10.000 TL maddi tazminat ile 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Yeniden yargılanma yapılmasına karar verildiğinden başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 13. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/260, K.2015/494) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/7/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KUBİLAY SELÇUK

B. No: 2022/37043 | Karar tarihi: 17.07.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/37043

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KUBİLAY SELÇUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/37043)

Karar Tarihi: 17/7/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Kubilay SELÇUK

Vekili : Av. Ayten İZMİRLİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanık hakkında yürütülen soruşturma/kovuşturma işlemleri nedeniyle adil yargılanma hakkının çeşitli güvencelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuru Süreci

2. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

3. Çiğli 2. Ana Jet Üssü Komutanlığında görevli bir askerin 121. Filo Komutanlığında konuşlu paraşüthanede 7/3/2015 tarihinde güvenlik kameraları için kablo çekimi yaparken asma tavandan düşerek ölmesi olayıyla ilgili Karşıyaka Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma başlatmıştır. Bu olaya dair bilirkişi heyeti tarafından düzenlenen 30/1/2017 tarihli raporda, olay tarihinde tümgeneral olan ve üs komutanı olarak görev yapan başvurucunun asli kusurlu, aynı birlikte görev yapan A.D. ile olayda ölen askerin tali kusurlu oldukları mütalaa edilmiştir. Soruşturma sonucunda Başsavcılık, başvurucu ile A.D. hakkında taksirle öldürme suçundan 23/1/2018 tarihinde iddianame düzenlemiştir.

4. Karşıyaka 1. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen dava sırasında başvurucu yargılamaya, başka suçlardan dolayı hakkında yürütülen ayrı bir soruşturma nedeniyle tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla katılmış ve yargılama sonucunda başvurucunun atılı suçtan hapisten çevrili 18.200 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Anılan karara yönelik istinaf başvuru talebi ise İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesinin (Daire) 24/12/2021 tarihinde kesin olmak üzere esastan reddedilmiştir.

5. Başvurucu ve vekili nihai kararı 18/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra başvurucu 2022/37043, vekili de 2022/38508 bireysel başvuru numarası ile bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon 2022/38508 numaralı başvuru dosyasının kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/37043 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2022/37043 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar vermiştir. Komisyonca adil yargılanma hakkına yönelik ihlal iddiaları yönünden başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

6. Başvurucu Daire kararına karşı 14/9/2022 tarihinde; 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 308. maddesi uyarınca itiraz talebinde bulunmuş, bu talep üzerine İzmir Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı (İstinaf Başsavcılığı) başvurucu hakkındaki esastan ret kararına 15/11/2022 tarihinde itiraz etmiştir. Anılan itiraznamede, başvurucu hakkında düzenlenen bilirkişi raporunun dava konusu suçun sübutu açısından yeterli olmadığı gerekçesiyle esastan ret kararının kaldırılması talep edilmiştir. Daire 28/11/2022 tarihinde İstinaf Başsavcılığının itirazını reddetmiş ancak İzmir Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Daireleri Başkanlar Kurulu (Başkanlar Kurulu) 10/2/2023 tarihinde itirazın kabulüne ve Daire kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bilirkişi raporunda adı geçen sanığa yüklenen kusur, 4857 sayılı İş Kanunu ile 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve bu kanun hükümlerine göre çıkartılan yönetmelik hükümlerine dayanmaktadır.

Oysa, başta Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve bu kanuna istinaden düzenlenen İç Hizmet Yönetmeliği ve diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde, birlik amiri olan sanığın meydana gelen ölüm olayından dolayı sorumluluğunun belirlenmesi açısından, askerlik iç işleyişini ve özellikle olayın meydana geldiği birliğin yapısını ve çalışma düzenini bilen en az bir kişinin de içinde bulunduğu yeni bir bilirkişi heyeti oluşturularak yeniden rapor alınması, raporlar arasında çelişki doğması halinde bu çelişki de giderilerek sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiğinin düşünülmemesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.

Belirtilen gerekçe ile ilk derece mahkemesi hükmünün bu yönden bozulması yerine hükmün düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir."

7. Daire 13/3/2023 tarihinde, Başkanlar Kurulu kararı doğrultusunda Mahkeme kararının bozulmasına ve yeniden inceleme yapılmak üzere dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir.

8. Bozma kararı üzerine Mahkemenin E.2023/454 sayılı dosyası üzerinden devam eden yargılama sırasında 20/4/2023 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda dosyanın yeni oluşturulacak bilirkişi heyetine verilerek rapor alınmasına, duruşmanın 2/11/2023 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun duruşmada SEGBİS

aracılığıyla hazır edilmesine karar verilmiştir. Kararlaştırılan celsede SEGBİS bağlantısının sağlanamaması nedeniyle başvurucu duruşmaya katılamamıştır.

9. Başvurucu 25/3/2024 tarihli 2. celsede müdafii ile hazır bulunmuş, bu celsede başvurucunun sorgusu yapıldıktan sonra bilirkişi raporunun beklenilmesi ve bir sonraki celsenin 12/9/2024 tarihinde yapılması kararlaştırılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

11. Başvurucu; taksirle öldürme suçu nedeniyle yargılandığı davaya ilişkin kovuşturma sürecinde uygulanan adli işlemler ve mahkûmiyet kararına yönelik istinaf başvurusunun esastan reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının çeşitli güvencelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; konuyla ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi kararlarına değinildikten sonra adil yargılanma hakkı kapsamındaki ssavunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkına ilişkin yapılacak incelemede söz konusu hükümler ve kararlar ile somut olayın kendisine özgü şartların dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda dile getirdiği itirazlarını yinelemiştir.

13. Genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

14. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32).

15. Somut olayda başvurucu hakkındaki bireysel başvuruya esas olan 24/12/2021 tarihli Daire kararı -nihaî karar- bireysel başvuruda bulunulmasından sonra İstinaf Başsavcılığının itirazı üzerine Başkanlar Kurulunca kaldırılmış (bkz. § 6), bu karar doğrultusunda Dairenin 13/3/2023 tarihli kararıyla Mahkeme kararı bozulmuştur (bkz. § 7). Bozma kararı doğrultusunda başvurucunun da hazır bulunduğu 25/3/2024 tarihli celsede yeniden sorgusu yapılmış ve bir sonraki celsenin 12/9/2024 tarihinde yapılması kararlaştırılmıştır (bkz. § 9). Ancak başvurucu mahkûm olduğu suça dair nihaî karar olan ve bireysel başvuruya konu ettiği Dairenin esastan ret kararının kaldırılarak Mahkeme kararının bozulduğu, bozma

üzerine yapılan yargılamaya ilişkin celsede yeniden sorgusunun yapıldığı ve davanın derdest olduğu hususlarında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemiştir.

16. Bireysel başvurunun yapılmasından sonraki süreçte esastan ret kararının kaldırılarak Mahkeme kararının bozulması ve bozma üzerine davanın derdest olması, başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları yönünden mağdur statüsünün değerlendirilmesine veya mahkûmiyet kararıyla ilgili diğer ihlal iddialarına yönelik kabul edilebilirlik ve esas incelemesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Buna karşılık başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde yukarıda ifade edilen olgulara ilişkin olarak herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun başvurusunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.